UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Nucleus Juris Canonici

Thenhaven, Bernhard

Coloniæ Agrippinæ, 1739

urn:nbn:de:hbz:466:1-63382

Visual Library

M. 1
41.
Th. 4842.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

NUCLEUS JURIS CANONICI, IN QUINQUE LIBROS DECRETALIUM DISTRIBUTI,

Juxta ordinem Titulorum:

Collegii Soc. Jesu Paderborn

Adjectis

Summariis selectiorum usu-venientium Capitum in Decretalibus, Sexto, Clementinis, Extravagantibus Joannis XXII. & Extravagantibus communibus contentorum;

Non solùm pro faciliori Candidatorum Juris Canonici captu, verùm etiam in usum & utilitatem Parochorum, Confessariorum, cæterorúmque DD. Ecclesiasticorum; Advocatorum ac Judicum in utroque Foro, tam Eccles. quàm Civili,

Exegetice Decorticatus

Per Adm. Reverendum Patrem

Fr. BERNARDINUM THENHAVEN,

Dorstenâ-Westphalum, Ord. F.F. Min. Strict. Observ. S.S. Theologiæ Lector. Jubilat. Provinciæ Saxon. S. Crucis p.t. secundâ vice Provincialem.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,

Sumptib. Joannis Werneri Vander Poll,

Bibliopolæ unter fetten Hennen, im Vogel Greiff. 1739.

Cum Privil. S.C. Majest. speciali, & Permissu Superiorum.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

CRONICON
SERAPHICO-VOTIVUM

Ad

Illustrißimam & Excellentißimam
Familiam

de Fürstenberg:

VIVat DIVqVe fLoreat
sospes In serIs posterIs
per annos pLVrIMos
stIrps FVrstenbergICa.

Reverendissimo, Excellentissimo,
& Illustrissimo DOMINO,

D. FRIDERICO CHRISTIANO,

Ecclesiarum Metropolitanæ Coloniensis Archi-Diacono Majori: Cathedralium Paderbornensis, Hildesiensis & Monasteriensis respectivè Præposito, Scholastico & Canonico Capitulari: Collegiatarum Susatensis ac Meschedensis Præposito: Suæ Serenitatis Electoralis Coloniensis intimo & Conferentiarum Consiliario: Commendatori Ordinis S. Michaëlis Archangeli: Diœcesis Paderbornensis Pro-Principi, &c. &c.

Reverendissimo ac Illustrissimo
DOMINO,

D. HUGONI FRANCISCO,

Cathedralium Ecclesiarum Paderbornensis, Hildesiensis & Monasteriensis respectivè Thesaurario, Archi-Diacono & Canonico Capitulari: Serenissimi Electoris Coloniensis quà Principis Hildesiensis Consiliario intimo, &c. &c.

Re-

Reverendissimo & Illustrissimo
DOMINO,
D. FRANCISCO EGON,

Ecclesiarum Paderbornensis, Hildesiensis ac Monasteriensis Canonico Capitulari, & Cathedralis Halberstadiensis Canonico Domicellari: Serenissimi Electoris Coloniensis, quà Episcopi Monasteriensis per Civitatem & Diœcesin Monasteriensem in Spiritualibus Vicario Generali ac Sigillifero, &c. &c.

Excellentissimo ac Illustrissimo
DOMINO,
D. CHRISTIANO FRANCISCO THEODORO,

S. Cæsareæ ac Catholicæ Majestatis Camerario & Consiliario Aulico: Suæ Serenitatis Electoralis Coloniensis Consiliario intimo: Satrapæ hæreditario in Bilstein, Waldenburg & Fredeburg: *Deputato Statuum Westphaliæ: Advocato hæreditario in* Graffschafft & Ewig: *Dynastæ in* Horst & Oberkirchen: *Toparchæ in* Homburg, Orrey, Grandville, *&c. &c.*

Commendatori Ordinis S. Michaëlis Archangeli: Domino Hæreditario in Schnellenberg, Herdringen, Adolffsburg, Böke, Ichterloh, *&c. &c.*

Ex antiquissima LL.BB. de Fürstenberg Familia,

Nobilissimo Fratrum Germanorum Quaternioni, & Illustrissimo Quadrumviratui omni, quâ par est, reverentiâ

Nucleum hunc Canonicum

D.D.D.

Provincia Saxoniæ S. Crucis

FF. Min. Strict. Observ.

Reverendissimi, Excellentissimi, Illustrissimi Domini,

Domini perquàm Gratiosi, &c.

Ne miremini Reverendissimi, Excellentissimi & Illustrissimi Domini, quòd quaternos Vos Germanos Fratres Nobilissimos Quadrumviros eligere præsumam hujus Nuclei mei Canonici Atlantes & Patronos, sub quorum auspicio publicam lucem aspiciat, præsidio protegatur, auctoritate con-

ser-

ſervetur; concredita námque iteratò exilitatis meæ gubernio Provincia Saxoniæ S. Crucis Fratrum Minorum S. Francisci Strict. Obſerv. maximis obligationum titulis Excellentiſſimæ, Illuſtriſſimæ & Antiquiſſimæ Baronum de Fürſtenberg Familiæ (è qua tanquam ex equo Trojano prodiêre tot æquitatis Antiſtites, Capitulorum Perilluſtrium Præſides, Eccleſiarum Prælati; quot nomina, tot jurium Cenſores, tot Canonum fulcra, tot juſtitiæ Dictatores; quot nomina, tot abſoluta æquitatum & virtutum omina) nullo non tempore eſt obſtrictiſſima. Teſtatur hoc præter Conventus reliquos antedictæ Provinciæ, præprimis Conventus Paderbornenſis, (enucleati laboris mei officina) glorioſis gaudens cineribus Reverendiſſimi & Celſiſſimi Domini, D. Ferdinandi, Diœceſium Paderbornenſis & Monaſterienſis quondam Epiſcopi, & S. R. I. Principis, Glorioſiſſimi Veſtri Pro-Patrui, in medio Chori FF. Min. Paderbornenſis Eccleſiæ honorificentiſſimè tumulati, quem ut Fundatorem & Benefactorem ſuum munificentiſſimum memoria colit & retinet non intermoritura. Quid plura? Innumera Illuſtriſſimæ Familiæ Fürſtenbergicæ beneficia abundantiſſimè hactenus dimanata in Ordinem noſtrum Sera-

phicum, præcipuè in minimam Saxoniæ S. Crucis Provinciam, (quæ certè in pluribus forsan suis Conventibus, Paderbornensi signanter, Warendorpiensi, Hardenbergensi & Aschendorpiensi Insigniis Fürstenbergiacis singulariter illustratis, non ita staret aucta & recta, nisi gemina Illustrissimi Stemmatis Fürstenbergici trabe seu basi niteretur erecta & protecta) verecundo magis silentio, quàm contrario modestiæ Fürstenbergicæ eloquio Posteritas Franciscana deprædicabit. Pace interim Vestra Reverendissimi, Excellentissimi & Illustrissimi DD. Quadrumviri Nucleum hunc meum quadrifariàm dividens R.mis Excell.mis & Ill.mis Gratiis Vestris in debitæ gratitudinis mnemosynon dico ac dedico. Et Tibi quidem R.me Excell.me & Ill.me Domine, D. FRIDERICE CHRISTIANE, R.mi ac Ill.mi Capituli Cathedralis Paderbornensis & Collegiati insignis Susatensis ac Meschedensis Præposite dignissime, Diœcesis Paderbornensis Pro-Princeps vigilantissime, &c.

LIBRUM PRIMUM consigno, utpote *de Prælatis Ecclesiasticis* agentem, Dignitati Præposituræ cumprimis proprium, de qua seu Dignitatis, seu Virtutum Tuarum in Prælatura relucentium excellentia, si

verba

verba mihi facere liceret ampliora, profectò laudum campus pateret ampliſſimus, nisi modeſtia Tua, cui laus propria moleſta nimis eſt & ingrata, & affectum meum reprimeret & calamum cohiberet. Sanè ex ſingulari Divini Numinis providentia in hiſce Dignitatum faſtigiis conſtitutus eſſe videris, ut perſpicias omnia, proſpicias ſingulis; veram námque & vivam Prælati ideam & imaginem diverſæ Diœceſes, præ cæteris Paderana, in Ill.ma perſona Tua gratulabundè venerantur, continua exinde tum in ſpiritualibus, tum in temporalibus emolumenta copiosè in ſeſe dimanatura omine non vano augurantes.

LIBRUM SECUNDUM *de Judiciis, ſeu modis juſtitiam adminiſtrandi* tractantem, reverenter attribuo Tibi Reverend.me & Ill.me Domine, D. HUGO FRANCISCE, Cathedralis Eccleſiæ Monaſterienſis Theſaurarie, &c. Vir æquitatis integerrimæ, dans cuique, quod ſuum eſt, ab Æquatore non recedens, ſemper omnibus idem, juſtitiæ præſertim diſtributivæ bilancem in neutram magis partem inclinans, ſed juſta conſtantis ac liberalioris animi trutina tam ad proximum rectus, quàm ad Superos erectus: ſuum cuique tribueus, tam *Theſauros Eccleſiaſticos*,

(quod Tuum quà *Thesaurarii ex dist. 25. cap. 1. in fine* officium est) providè custodiens, quàm aliunde Tibi ex proventibus Ecclesiasticis fructus obvenientes debitè distribuens. Superis das animum in choro, proximo indigo manum liberalem in foro: DEO amorem, egeno favorem; charitatem DEI & proximi ex æquo dividens; mente promptissimâ atque devotâ administrans seu sacrificans sacrificium justitiæ distributivæ.

Librum Tertium *de vita & honestate Clericorum* eorúmque juribus ac obligationibus, dum inchoo, Te spectat & justè expectat labor meus R.mc & Ill.me Domine, D. FRANCISCE EGON, Sereniſſimi Electoris Colonienſis quà Epiſcopi Monasterienſis per Civitatem ac Diœceſin Monasterienſem in Spiritualibus Vicarie Generalis ac Sigillifer, &c. qui non minùs sapientiâ, providentiâ, variisque scientiarum generibus, quàm virtutis constantiâ, integritate vitæ ac honestate clarissimus in Generalis Vicariatûs officio luces ut Sol inter sidera, à quo Clerus omnis, ut cælestis siderum chorus à Sole suum mutuetur splendorem vitæ honestioris, continuet cursum, & gratiarum influentias latius diffundat. A Montibus descendit lumen in valles, (mentes) dum Tu R.me

& Illustrissime Domine, forma Cleri & gregis factus ex animo; Amplissimæ Diœcesis Monasterienfis Clerum juxta S. Ecclesiæ Canones constanter informas, authoritate defendis, moribus instruis, & ad omnem Ecclesiasticæ honestatis ac decentiæ Regulam tum exemplo præclariore, tum verbo simul & præscripto continuas ædificare, æqui rectíque constantissimus.

Libro Quarto *de Sponsalibus & Matrimonio*, ac Quinto *de Criminibus eorúmque pœnis* non incongruè præfigo Excellentissimum ac Ill.mum Dominum, D. CHRISTIANUM FRANCISCUM THEODORUM, Sacræ Cæsareæ ac Catholicæ Majestati, nec non Suæ Serenitati Electorali Colonienfi respectivè à Cubiculo & Consiliis quà Aulicis quà intimis actualibus, Satrapam hæreditarium in Bilstein, Walden- & Fredeburg, &c. utpote qui in triplici à cælis ter benedicto Matrimonio abundante Charismatum vite, velut Mons Ephraim, id est, frugifer, cum tot florentibus olivarum novellis per varias Europæ partes olim dulcedinem fuam distillaturis feliciter Benedictus à Domino; ac in Satrapiis sibi commissis zelator justitiæ, mali & vitiorum vindex æquissimus; avitarum virtu-

tum

tum æmulator constantissimus; zelo fidei orthodoxæ, in egenos & afflictos misericordiâ, erga Religiosas Familias, præcipuè pauperum Franciscanorum benevolentiâ clarissimus; in liberalium artium disciplinis ac utroque jure versatissimus; virtute autem, honore & gloriâ illustrissimus, dum ad Generis splendorem propter ingenitarum virtutum præstantiam Sacra Cæsarea & Catholica Majestas Aulæ Consiliarii honorem adjunxit; quem Dominus sibi suisque omnibus diu conservet sospitem, gloriâ constantem, famâ immortalem; sic enim jure meretur Mons, in quo beneplacitum est DEO, Mons Montium seu Montium Princeps.

Quarum aliarúmque Generis Illustrissimi laudum & virtutum splendor tam suaviter meum perstringit animum, tam graviter astringit calamum, tam fortiter obstringit utrumque, ut Nucleum hunc Juris Canonici, in Conventu Paderbornensi enucleatum laborem meum, multis aliàs titulis Ill.mæ Familiæ Fürstenbergicæ prætacti Conventûs Fundatrici debitum, Nobilissimo Fratrum Germanorum Quaternioni omni, quâ decet, reverentiâ inscribam, offeram, dedicem; non ut summo me gratudinis debito exsolvam, sed arctiùs Ill.mæ Fürstenbergia-

dum

dum Familiæ me cum tota mihi concredita Provincia obstrictum profitear. Nucleus quidem est, fateor, quem offero, Illustrissimi Quadrumviri, sed in quo omnes ferè Juris Canones exegeticè enucleati, Opus perexiguum & debile, ast materiis grave; Illustrissimo honori tanti Stemmatis impar; sed splendore Vestro illustrabitur, favore magnificabitur, trabali Gentilitio robore fulcietur.

Respicite ergo, dum Nucleus isthic meus Juris Canonici in lucem & conspectum Vestrum prodit, respicite, inquam, gratiosè Ill.mi Quadrumviri, non tam ad Opus, quàm ad affectum in illo enucleatè relucentem.

Æternum est gratitudinis Franciscanæ monumentum, constantis obligationis nostræ monimentum, devotissimum totius Provinciæ meæ memoriale & argumentum erga Illustrissimam Familiam Fürstenbergicam: Quam DEUS Ter Optimus Maximus ad sui gloriam, Ecclesiæ Orthodoxæ ornamentum, variarum Diœcesium splendorem ac Patriarum utilitatem, Ordinis Seraphici tutelam & augmentum in seris Posteris clementissimè conservare dignetur incolumem.

Ita

DEDICATIO.

Ita cum tota Provincia Saxoniæ S. Crucis DEUM jugiter exoratura animitùs precatur & vovet

Reverendißimarum, Illuſtrißimarum & Excellentißimarum Veſtrarum Dominationum

Infimus Servus

F. Bernardinus Thenhaven,
Miniſter Provinciæ Saxoniæ
S. Crucis.

Dabam Paderbornæ, in Conventu FF. Min. Strict. Obſerv. ad S. Joſephum, die 4. Septemb. 1738.

Reve-

Reverendissimo Patri,

P.tri MARTINO PUTEANUS,

SS. Theologiæ Lectori Jubilato, Almæ Provinciæ Germaniæ Inferioris Fratrum Minorum S. Francisci Recollectorum Ex-Ministro Provinciali ac Patri perpetuo, super Provincias Germaniæ Superioris ac Belgij, Hiberniæ, Angliæ, Scotiæ, Daciæ & annexas cum plenitudine potestatis, in utroque Foro Commissario Generali dignissimo ac meritissimo, &c. &c.

Reverendissime Observandissimeque Pater!

Juxta paradoxum simul & verum Romani Sapientis Senecæ effatum (nullam scilicet rem, aut sapientiam, ùt ùt eximiam aut salutarem, esse delectabilem, si proprio tantùm cerebro inclusa teneatur, nec communicetur, in utilitatem aliorum satiùs transfundenda) A. R. P. Bernardinus Thenhaven, SS. Theologiæ Lector Jubilatus, Almæ Provinciæ Saxoniæ S. Crucis Fratrum Minorum S. Francisci strictioris Observantiæ iteratò Mi-

nister

nister Provincialis, Nucleo præsente tanquam imbres mittit eloquia sapientiæ, palámque facit Disciplinam Doctrinæ suæ (Juris inquam Canonici in quinque Libros Decretalium distributi) magno labore comparatæ, & in salutarem posteritatis usum destinatæ; cujus impressione cùm Officinam meam, bono similiter publico & Reipublicæ litterariæ insudantem, honorare dignatus fuerit, ejus Editio in Tuum hodie sinum confluit, Reverendissime Pater MARTINE PUTEANUS, præfati Ordinis inclytæ Nationis Germano-Belgicæ Commissarie Generalis, Poëtæ conformiter: *Puriùs ex ipso fonte bibuntur aquæ.* Puteus enim, seu fons, es, puriſſimis (si Theologiam spectem, quam duodenniò gloriosè tradidisti) fertilissimis (si Provinciam Germaniæ inferioris considerem, quam integro ferè triennio, dum interim ad altiora vocabaris, laudabiliter gubernâsti) dulcissimis (si alias prædictæ Nationis Germano-Belgicæ Provincias examinem, quas olim honorificè & paternè visitâsti) scientiarum & virtutum aquis superabundans. Puteus es, habens aquam vivam, derivans ubique fluenta foràs. Fluenta Putei hujus in me gratiosè derivata censeo, cùm prælum meum impressione NUCLEI

JURIS

JURIS CENONICI fœcundari ſentio, qui, ut eò largiùs in aliorum manus & vota diffluat, omnes ad videndam lucem veritatis, & ſecundùm S. Romanæ Eccleſiæ Canones vivendum animans, ex Te tanquam ex Puteo viventis & vidéntis effluat, utpote qui Juris ſeu Canonici, ſeu Regularis peritiâ notiſſimus, NUCLEI hujus Autori ab annis benè multis amiciſſimus, meritorum famâ per Ordinem Seraphicum Clariſſimus, imò pluribus ſeu naturæ ſeu gratiæ donis per Orbem clarior, quàm ut exilis hæc Pagella Laconicè queat comprehendere; nam Puteus es, in quo non ſunt aquæ contradictionis, altus humilitate, clarus ſinceritate, plenus affabilitate, perſpicuus Religioſitate, affluens & effluens omni meritorum ac venerationis abundantiâ. Hinc Revend.me Pater, Commiſſarie Generalis Digniſſime, Paternitati Tuæ Reverend.mæ profundè me inclinans, prælum NUCLEI JURIS CANONICI, operâ ac ſtudio A. R. Patris BERNARDINI THENHAVEN, ex variis Juris Eccleſiaſtici Regulis, ejuſdémque authenticis locis induſtriosè eruti & congeſti, & in diſtinctos ſuos Titulos clarè digeſti, (in cujus intelli-

gentia Tu Reverend.me Pater quoque fundatissimus, praxi longis ab annis probatissimus, & Jurium tum Regularium, tum Ecclesiasticorum zelosissimus) prælum inquam & laborem meum Tibi humillimè dedico, sperans futurum, ut hunc laborem meum oculo, quo soles, benignè respicias, Dignitate Tuâ protegas & authoritate defendas, qui eò utiliùs in aliorum Juris Candidatorum usum & captum influet, quò faciliùs consuetæ benevolentiæ Tuæ aquis cæperis affluere; quod dum animitùs opto & voveo, totum me Tibi & omnibus gubernio Tuo concreditis Provinciis ad quæcunque servitia placita devoveo, & seros Incolumitatis annos R.mæ Tuæ Paternitati intimiùs apprecans constanter persevero

Reverend.mæ Tuæ Paternitatis, &c.

Devotissimus Servus

Joannes Wernerus Van der Poll,
Bibliopola Colonienſis.

MAN-

MANDATUM
Seu
FACULTAS
COMMISSARII GENERALIS.

Fr MARTINUS PUTEANUS, Ord. FF. Min. Recoll. SS. Theol. Lector Jubilatus, Almæ Provinciæ Germ. Inferioris Pater perpetuus & Ex-Provincialis, necnon super Provincias Germaniæ Superioris ac Belgii, Hiberniæ, Angliæ, Scotiæ, Daciæ & annexas cum plenitudine potestatis in utroque Foro Commissarius Generalis ac Servus, Dilecto Nobis in Christo Adm. Reverendo Patri Fr. BERNARDINO THENHAVEN, SS. Theol. Lectori Jubilato & Almæ Provinciæ Saxoniæ S. Crucis Ord. FF. Minorum Strict. Observantiæ Ex-Ministro Provinciali ac Patri perpetuo salutem in Domino sempiternam.

Præsentium tenore, visis præclarissimis SS. Theologiæ Lectorum Ordinis nostri Testimoniis ac Approbationibus, in meritum salutaris obedientiæ A. R. P. Vestræ mandamus, ut librum, cui Titulus: NUCLEUS JURIS CANONICI, &c. à Te compositum publici juris facias ac prælo commendes. In quem finem juxta Privilegia Ordini Nostro Seraphico concessa, servatis de jure servandis, facultatem facimus JOANNI WERNERO VAN DER POLL, Civi & Bibliopolæ Colonienſi, eundem imprimendi. Datum Antverpiæ, in Conventu Nostro FF. Min. Recoll. sub Nostro Chirographo Officiique Sigillo majori, die nonâ mensis Junii, 1738.

Fr. Martinus Puteanus,
(L.S.) *qui suprà.*

Concordantiam cum Originali attestor
Fr. Theodosius Wessels,
Notarius Ordinis, m. p.

PRIVILEGIUM CÆSAREUM.

CAROLUS SEXTUS, Divinâ favente Clementiâ Electus Romanorum Imperator Semper Augustus, ac Germaniæ, Hispaniarum, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ, &c. Rex, Archi-Dux Austriæ, Dux Burgundiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ & Wirtenbergæ, Comes Tyrolis, &c.

Agnoscimus & notum facimus tenore præsentium, quòd, cùm Nobis JOANNES WERNERUS POLL, Bibliopola Colonienſis, humillimè exponi curârit, quem in modum P. BERNARDINI THENHAVEN, Ord. F.F. Minorum, NUCLEUM JURIS CANONICI, in octavo, prælo committere resolverit, vereatur autem, ne æmulorum invidiâ hanc Editionem imitantium impendii & laboris sui fructu frustretur: Ideóque Nobis demissè supplicârit, quatenus ejusdem indemnitati Privilegiô Nostrô Cæsareô succurrere clementissimè dignaremur. Nos submissæ pariter & æquæ ejus petitioni annuendum censuerimus; ac proinde Auctoritate Nostrâ Cæsareâ omnibus & singulis Bibliopolis, Bibliopegis, Typographis, & aliis quibuscunque Rem Librariam seu Negotiationem exercentibus, firmiter inhibemus, vetamus, & interdicimus, ne quis supra-nominatum P. THEN-

HA-

HAVEN NUCLEUM JURIS CANONICI, sub hoc alióve Titulo, per decem annorum spatium, ab hodierno die computandum, intra Sacri Romani Imperii & Regnorum, Ditionúmque Nostrarum hæreditariarum fines recudere vel aliis recudendum dare, aliorsúmve impressum apportare, vendere, vel distrahere citra præfati Impetrantis hæredúmque ac successorum voluntatem & assensum in scriptis obtentum ausit vel præsumat. Si quis verò secus faciendo Privilegium hoc Nostrum seu Interdictum violare, contemnereque præsumpserit, eum non solùm ejusmodi Exemplaribus, ubicunque locorum repertis, perperam quippe recusis seu apportatis (quæ dictus JOANNES WERNERUS POLL sive propriâ authoritate, sive Magistratûs illius loci auxilio sibi vindicare poterit) de facto privandum, sed & quinque Marcatum Auri puri pœnâ, Ærario seu Fisco Nostro Cæsareo & parti læsæ ex æquo pendendâ, omni spe veniæ sublatâ, mulctandum decernimus, dummodo tenor hujus Nostri Privilegii in fronte Libri impressus reperiatur, & consueta quinque Exemplaria Consilio Nostro Imperiali Aulico exhibeantur.

Mandamus itaque omnibus & singulis Nostris & S. R. Imperii, Regnorúmque & Dominiorum Nostrorum hæreditariorum subditis, & Fidelibus Dilectis, tam Ecclesiasticis, quàm sæcularibus, cujuscúnque Statûs, Gradûs, Dignitatis aut Ordinis extiterint; præsertim verò iis, qui in Magistratu constituti vel suo, vel Superiorum suorum loco aut nomine Jus, Justitiámque administrant, ne quempiam Privilegium hoc Nostrum Cæsareum impunè violare, spernere aut transgredi patiantur; sed si

quos contumaces compererint, constitutâ à Nobis mulctâ eos puniri, & quibuscunque modis idoneis coërceri curent; quatenus & ipsi gravissimam Nostram indignationem, & prædictam pœnam evitare voluerint. Harum testimonio Litterarum, manu Nostrâ subscriptarum, & Sigilli Nostri Cæsarei appressione munitarum, quæ dabantur in Civitate Nostra Vienna, die vigesimâ tertiâ Julii, Anno millesimo, septingentesimo, trigesimo octavo, Regnorum Nostrorum Romani vigesimo septimo, Hispanicorum trigesimo quinto, Hungarici & Bohemici verò vigesimo octavo.

Carolus m.pp.

L. S.

Vt. Jo. Ad. Comes de Metsch. mp.

Ad Mandatum Sacræ Cæsareæ Majestatis proprium

J. J. Hayeck de Waldstätten mpp.

AP-

APPROBATIONES THEOLOGORUM ORDINIS.

EX Commissione speciali Reverendissimi Patris Commissarii Generalis Nationis Germano-Belgicæ Ego infrascriptus attentè legi librum, cui Titulus: NUCLEUS JURIS CANONICI, &c. à R. A. Patre BERNARDINO THENHAVEN, SS. Theologiæ Lectore Jubilato & Provinciæ Saxoniæ S. Crucis Ordinis Fratrum Minorum Strictioris Observantiæ Ex Ministro Provinciali ac Patre perpetuo solidè ac doctè compositum, & in veritate reperi, quòd Liber iste, universi Juris Pontificii apprimè sapidus palato Canonico Nucleus sit, ita ex Quinque GREGORII IX. ac Sexto BONIFACII VIII. Decretalium Libris, Clementinis, Extravagantibus JOANNIS XXII. ac Communibus exegeticè non minùs quàm industriosè ac laboriosè decorticatus, ut Juris Sacri Professoribus æquè ac Novellis ejusdem Juris Candidatis, ad Jus Pontificium intra certos temporis limites seu docendum, seu discendum destinatis, prodesse respectivè cum multa utilitate valeat; dignum proinde censeo, cùm præter doctrinæ claritatem ac soliditatem nihil contineat nisi orthodoxæ Religionis principiis, morum Regulis ac S. Matris Ecclesiæ Sanctionibus omnino conforme, ut in lucem publicam pro commodo plurimorum Typi beneficiô quantocyùs prodeat. Dabam ex nostro Conventu Monasterienſi ad S. Antonium Paduanum, die 16. Maji, 1738.

F. Beda Wiederholt, SS. Theol. Lector Jubilatus, ejusdem Ordinis ac Provinciæ Ex-Minister Provincialis ac Pater perpetuus, Diœcesis Monasterienſis Examinator Synodalis. mp.

LIber, cui Titulus: NUCLEUS JURIS CANONICI, &c. à Reverendo Adm. Patre BERNARDINO THENHAVEN, SS. Theologiæ Lectore Jubilato & Provinciæ Saxoniæ S. Crucis Ordinis Fratrum Minorum Strictioris Obſervantiæ Ex-Miniſtro Provinciali ac Patre perpetuo mirâ eruditione compoſitus, à Nobis infra ſcriptis ex ſpeciali commiſſione attentè relectus, præterquam quòd ſanam, Fideique orthodoxæ ac morum Regulis omnino conſonam doctrinam contineat, univerſum Jus Pontificium tali ſuavitate ſtyli ac dilucidâ brevitate complectitur; ut ſicut Nucleus Theologiæ Moralis ab eodem Reverendo Adm. Patre enucleatus, ac jam ſecundò per Typum communicatus ob ſuam claræ ſolidæque doctrinæ dulcedinem omnium Theologorum palato ſapidiſſimus & exoptatus fuit, non minùs hunc Juris Canonici Nucleum ejuſdem Juris tum Profeſſorum, tum Candidatorum guſtui placiturum confidamus; digniſſimum proinde cenſemus, ut in plurimorum utilitatem publici juris fiat. Datum Paderbornæ, in Conventu Noſtro Fratrum Minorum Strictioris Obſervantiæ, Anno 1738. die 26. Maji.

Fr. Theodoſius Weſſels, SS. Theol. Lector & Examinator Synod. m. p.

Fr. Apollinaris Duffhus, SS. Theologiæ Lector & Examinator Synodalis. m. p.

AP-

APPROBATIO DOCTORUM Universitatis Colonienſis.

COmpendioſus Juris Canonici NUCLEUS, ab *Adm. R. P. Bernardino Thenhaven, Ord. F. F. Min. Strictioris Obſervantiæ S. S. Theologiæ Lectore Jubilato Provinciæ Saxoniæ Provinciali* ſingulari ſtudio emedullatus, gratiſſimo animi guſtu à me perlectus, nihil à recta Orthodoxæ Fidei Regula & regulata bonorum morum amuſſi devium continet; verùm ſuccinctâ ſtyli ſuavitate & ſubtili claritate ita ordinatus eſt, ut neceſſaria Juris Canonici notitia fiat neſcientibus cognita, ſcientibus autem non ſit injucunda. Publicâ igitur, ut omnibus proſit, luce dignus judicatur. Datum in Carmelo Colonienſi, 4. Novembris, 1738.

F. Leopoldus à S. Jacobo, Ord. F. F. B. V. M. de Monte Carmelo Ex - Provincialis, actualis Definitor, S S. Theologiæ Doctor, Profeſſor ordin. & publicus, S. Fac. Theol. p. t. Decanus, m. pp.

LICENTIA CENSORIS ORDINARII.

Liber, cui Titulus: NUCLEUS JURIS CANONICI, &c. Authore *Adm. Reverendo Patre BERNARDINO THENHAVEN, SS. Theologiæ Lectore & Provinciæ Saxoniæ Sanctæ Crucis, Ordinis Fratrum Minorum Strictioris Observantiæ Ex - Ministro Provinciali*, singulari industriâ elucubratus, Doctrinæ Christianæ & orthodoxæ Fidei, ac Sacris Canonibus omnino conformis, ac per omnia laudatissimus reperitur; proinde prælo & publicâ luce eundem dignissimum admitto.

Coloniæ, 28. Octobr. 1738.

Joannes Neuman, J. U. D.
Per - Insignium Collegiatarum S. Severini & Archi-Diaconalis S. Cuniberti & ad S. S. Apostolos Canonicus, ac respectivè Decanus, & Reverendissimi Principis Electoris Colonienſis Consiliarius Ecclesiasticus, ac per Archi-Diœcesin Librorum Censor ordinarius. m. p.

PRÆ-

PRÆFATIO.

Non sum ignarus, ut utar verbis Arnoldi Corvini *in Præfatione ad suos Juris Canonici Aphorismos*, miraturos multos, quid me moverit, quòd post Nucleum Theologiæ Canonico - Moralis, tantâ Librorum in Jus Canonicum editorum copiâ, nostro hoc tempore exuberante, Nucleum in Jus Canonicum publicæ luci dare præsumam, cùm fateri cogar, extare innumera Juris Canonici Compendia, longissimos quoque Commentarios eósque doctissimos. Verùm quia scribentes in singula Capita, ut *Gonzalez*, *Tellez*, *Wagnereck* &c. prolixitate suâ legentem fatigant; alii, ut *Reiffenstuel*, *Leurenius*, &c. plurimis magnísque voluminibus conformiter ad Rubricas Titulorum formant Quæstiones, Casúsque resolvunt, ex Legibus, tum Civilibus, tum Canonicis aliunde conquisitis, ut vix dignosci queat, quænam in singulis Titulorum Capitibus specialiter decidantur. Nonnulli, ut *Desselius*, *Corvinus*, &c. brevi nimiùm methodo Jus Canonicum tradunt, ut Juris Candidati ex iis parùm utilitatis capiant, potissimúmque solùm totius Juris peritis pro refricanda memoria deserviant. Hinc, ut tenerem cum brevitate claritatem, & facilitatem noscendis Legibus oportunam, (Corpus enim Juris Canonici singulis ad manum non est) selegi methodum moderno sæculo magìs aptatam, è singulis ferè Titulis principaliores Canones, seu Constitutiones Conciliorum & Pontificum summariè proponendo, modúm-

dúmque tradendo eas ad particulares Casus emergentes applicandi, ita, ut intellectus præsentis Nuclei totam fermè Juris Canonici doctrinam complectentis, principiis instructus, facilè cognoscat, quo Titulo in occurrentia Casûs dubii famosiores Canonistæ sint consulendi; hic enim NUCLEUS incipientibus, & repetentibus præbet fundamentum, iísque facilem & pronam reddet omnem reliquam operam studio Canonico impendendam, ut ex eo quivis faciliorem sibi viam ad insignem exactiorémque Juris Canonici notitiam parare possit. Itáque, quia peritia Juris Canonici non tantùm iis, qui Ecclesiasticis muneribus adhibentur, & ad ea aspirant, sed & Jurium Civilium peritis est utilissima, & in brevitate, quam profiteor, diversissimos Casus, etiam recentissimos, in supremis Tribunalibus ventilatos, & decisos, aut indecisos adhuc pendentes, reflexè ad Titulos & Capita inserui, benevolus Lector exilem hunc conatum æqui boníque consulet. Omisi verba initialia Capitum, quæ in judiciis allegari solent, quia ab Advocato seu Causæ Patrono in Corpore Juris Canonici, vel numero in Indice Compendiario R. P. Ernrici Pirhing fideliter notato, Wagnereck, &c. facilè reperiuntur. Errores interim Typographicos, & laterales asteriscos, seu hinc & inde omissos, seu non debitè positos, si quos per decursum Operis reperias, tu prudens Lector benignè excusa, & si quem fructum ex præsenti NUCLEO hauseris,

DEUM pro me ora, & vale.

(†)

ELENCHUS TITULORUM

IN QUINQUE LIBRIS DECRETALIUM.

Cyfræ denotant numerum Capitum in singulis Titulis. Post D. *in Decretalibus. Post* S. *in Sexto. Post* C. *in Clementinis. Post* EI. *in Extravagantibus Joannis XXII. Post* EC. *in Extravagantibus Communibus.*

LIBRI PRIMI

TITULUS

I. De Summa Trinitate & Fide Catholica. D. 2. S. 1. C. 1.
II. De Constitutionibus. D. 13. S. 2.
III. De Rescriptis. D. 43. S. 15. C. 5.
IV. De Consuetudine. D. 11. S. 4. EC. 1.
V. De Postulatione Prælatorum. D. 6. S. 1. EC. 1.
VI. De Electione & Electi potestate. D. 60. S. 47. C. 8. EI. 2. EC. 4.
VII. De Translatione Episcopi. D. 4.
VIII. De Auctoritate & usu Pallii. D. 7. EI. 1.
IX. De Renunciatione. D. 15. S. 2. C. 1.
X. De supplenda negligentia Prælatorum. D. 5. S. 4. C. 1.

XI.

XI. De Temporibus Ordinationum & qualitate Ordinandorum. D. 17. S. 4.
XII. De ſcrutinio in Ordine faciendo. D. 1.
XIII. De ordinatis ab Epiſcopo, qui renunciavit Epiſcopatui, vel ab Excommunicato. D. 2.
XIV. De Ætate & Qualitate & Ordine præficiendorum. D. 15. S. 1. C. 3.
XV. De Sacra Unctione. D. 1.
XVI. De Sacramentis non iterandis. D. 3.
XVII. De Filiis Presbyterorum ordinandis vel non. D. 18. S. 2.
XVIII. De ſervis non ordinandis, & eorum manumiſſione. D. 8.
XIX. De obligatis ad ratiocinia ordinandis vel non. D. 1.
XX. De corpore vitiatis ordinandis vel non. D. 7.
XXI. De Bigamis non ordinandis. D. 7. S. 1.
XXII. De Clericis peregrinis. D. 4.
XXIII. De Officio Archidiaconi. D. 10.
XXIV. De Officio Archipresbyteri. D. 4.
XXV. De Officio Primicerii. D. 1.
XXVI. De Officio Sacriſtæ. D. 1.
XXVII. De Officio Cuſtodis. D. 2. EI. 1.
XXVIII. De Officio Vicarii. D. 6. S. 3. C. 1.
XXIX. De officio & poteſtate Judicis delegati. D. 43. S. 15. C. 1. EC. 1.
XXX. De Officio Legati. D. 10. S. 5.
XXXI. De Officio Judicis ordinarii. D. 20. S. 9. C. 2. EC. 2.
XXXII. De Officio Judicis. D. 2.
XXXIII. De Majoritate & Obedientia. D. 17. S. 1. EI. 1. EC. 3.
XXXIV. De Treuga & pace. D. 2. EC. 2.
XXXV. De pactis. D. 8. S. 3.
XXXVI. De Tranſactionibus. D. 11.

XXXVII. De Postulando. D. 3.
XXXVIII. De Procuratoribus. D. 15. S. 9. C. 4.
XXXIX. De Syndico. D. 1.
XL. De iis, quæ vi metúsve causâ fiunt. D. 7. S. 1.
XLI. De in integrum Restitutione. D. 10. S. 2. C. 1.
XLII. De alienatione judicii mutandi causâ facta. D. 2.
XLIII. De Arbitris. D. 14. S. 2.

LIBRI SECUNDI

TITULUS

I. De Judiciis. D. 21. S. 3. C. 2. EC. 1.
II. De Foro competente. D. 20. S. 3. C. 1.
III. De Libelli oblatione. D. 3.
IV. De Mutuis Petitionibus. D. 2.
V. De Litis contestatione. D. 1. S. 2.
VI. Ut Lite non contestatâ non procedatur ad Testium Receptionem vel ad Sententiam definitivam. D. 5.
VII. De Juramento Calumniæ. D. 7. S. 3.
VIII. De Dilationibus. D. 4. EC. 1.
IX. De Feriis. D. 5.
X. De ordine Cognitionum. D. 4.
XI. De plus petitionibus. D. 1.
XII. De causa possessionis & proprietatis. D. 8. C. 1.
XIII. De Restitutione Spoliatorum. D. 19. S. 2.
XIV. De Dolo & Contumacia. D. 10. S. 2. C. 1. EC. 1.
XV. De eo, qui mittitur in possessionem causâ rei servandæ. D. 4. S. 1.

XVI. Ut lite pendente nihil innovetur. D. 5. S. 2. C. 2.
XVII. De Sequestratione Possessionum & Fructuum. D. 3. C. 1.
XVIII. De Confessis. D. 3. S. 2.
XIX. De Probationibus. D. 15. C. 1.
XX. De Testibus & Attestationibus. D. 56. S. 3. C. 2.
XXI. De Testibus cogeudis vel non. D. 11.
XXII. De Fide Instrumentorum. D. 16.
XXIII. De Præsumptionibus. D. 16.
XXIV. De Jurejurando. D. 36. S. 3. C. 1.
XXV. De Exceptionibus. D. 14. S. 2. C. 1.
XVI. De Præscriptionibus. D. 20. S. 2.
XVII. De Sententia & Re judicata. D. 26. S. 5. C. 2.
XXVIII. De Appellationibus, Recusationibus & Relationibus. D. 73. S. 12. C. 7.
XXIX. De Clericis peregrinantibus. D. 1.
XXX. De Confirmatione utili vel inutili. D. 9.

LIBRI TERTII

TITULUS
I. De Vita & Honestate Clericorum. D. 16. S. 1. C. 1. EC. 1.
II. De cohabitatione Clericorum & Mulierum. D. 10.
III. De Clericis conjugatis. D. 10. S. 1.
IV. De Clericis non residentibus in Ecclesia vel Præbenda. D. 17. S. 1.
V. De Præbendis & Dignitatibus. D. 38. S. 41. C. 6. El. 1. EC. 14.

Ap-

Appendix I. De Regulis Cancellariæ.
Appendix II. De Concordatis Germaniæ.
Appendix III. De Precibus primariis Imperatoris.

VI. De Clerico ægrotante vel debilitato. D. 6. S. 1.
VII. De Institutionibus. D. 7. S. 2.
VIII. De Concessione Præbendæ & Ecclesiæ non vacantis. D. 16. S. 8. C. 1. El. 2.
IX. Ne Sede vacante aliquid innovetur, D. 3. S. 1. El. 1. EC. 1.
X. De his, quæ fiunt à Prælatis sine consensu Capituli. D. 10.
XI. De his, quæ fiunt à majori parte Capituli. D. 4.
XII. Ut Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur. D. 1.
XIII. De Rebus Ecclesiæ alienandis vel non. D. 12. S. 2. C. 2. EC. 1.
XIV. De Precariis. D. 3.
XV. De Commodato. D. 1.
XVI. De Depositо. D. 2.
XVII. De Emptione & Venditione. D. 7. EC. 2.
XVIII. De Locato & Conducto. D. 4.
XIX. De Rerum permutatione. D. 9. S. 1. C. 1.
XX. De Feudis. D. 2.
XXI. De Pignoribus & aliis Cautionibus. D. 8.
XXII. De Fidejussoribus. D. 5.
XXIII. De Solutionibus. D. 4.
XXIV. De Donationibus. D. 10.
XXV. De Peculio Clericorum. D. 5.
XXVI. De Testamentis & ultimis voluntatibus. D. 20. S. 2. C. 1.

XXVII. De Succeſſionibus ab inteſtato. D. 3.
XXVIII. De Sepulturis. D. 14. S. 5. C. 2. EC. 2.
XXIX. De parochiis & alienis parochianis. D. 5.
XXX. De Decimis, Primitiis, & Oblationibus. D. 35. S. 2. C. 2. EC. 1.
XXXI. De Regularibus & tranſeuntibus ad Religionem. D. 24. S. 6. C. 2. EC. 2.
XXXII. De Converſione Conjugatorum. D. 21.
XXXIII. De Converſione Infidelium. D. 2.
XXXIV. De Voto & voti redemptione. D. 11. S. 1.
XXXV. De ſtatu Monachorum & Canonicorum Regularium. D. 8. S. 1. C. 2.
XXXVI. De Religioſis domibus, ut Epiſcopo ſint ſubjectæ. D. 9. S. 1. C. 2. El. 1. EC. 1.
XXXVII. De Capellis Monachorum & aliorum Religioſorum. D. 4. S. 1.
XXXVIII. De Jure Patronatûs. D. 31. S. 1. C. 2.
XXXIX. De Cenſibus, Exactionibus & Procurationibus. D. 27. S. 5. C. 3. EC. 1.
XL. De Conſecratione Eccleſiæ vel Altaris. D. 10. S. 1.
XLI. De Celebratione Miſſarum, & Sacramento Euchariſtiæ, & Divinis Officiis. D. 14. C. 2. EC. 1.
XLII. De Baptiſmo & ejus effectu. D. 6. C. 1.
XLIII. De Presbytero non baptizato. D. 3.
XLIV. De Cuſtodia Euchariſtiæ, Chriſmatis & aliorum Sacramentorum. D. 2.
XLV. De Reliquiis & Veneratione Sanctorum. D. 2. S. 1. C. 1. EC. 2.

XLVI.

XLVI. De Obſervatione Jejuniorum. D. 3.
XLVII. De Purificatione poſt partum. D. 1.
XLVIII. De Eccleſiis ædificandis vel reparandis. D. 6.
XLIX. De Immunitate Eccleſiarum, Cœmiterii & Rerum ad eas pertinentium. D. 10. S. 5. C 1. EC. 1.
L. Ne Clerici vel Monachi ſæcularibus negotiis ſe immiſceant. D. 10. S. 3.

LIBRI QUARTI

TITULUS

I. De Sponſalibus & Matrimonio. D. 32. S. 1.
II. De Deſponſatione Impuberum. D. 14. S. 1.
III. De clandeſtina deſponſatione. D. 3.
IV. De Sponſa duorum. D. 5.
V. De conditionibus appoſitis in Matrimonio vel in aliis contractibus. D. 7.
VI. Qui Clerici, vel voventes Matrimonium contrahere poſſint. D. 7.
VII. De eo, qui duxit in Matrimonium, quam polluit per adulterium. D. 8.
VIII. De conjugio leproſorum. D. 3.
IX. De conjugio ſervorum. D. 4.
X. De natis ex libero ventre. D. 1.
XI. De cognatione ſpirituali. D. 8. S. 3.
XII. De cognatione legali. D. 1.
XIII. De eo, qui cognovit conſanguineam uxoris ſuæ vel ſponſæ. D. 11.

XIV. De consanguinitate & affinitate. D. 9. C. 1.
XV. De frigidis & maleficiatis, & impotentia coëundi. D. 7.
XVI. De Matrimonio contracto contra Interdictum Ecclesiæ. D. 3.
XVII. Qui Filii sint legitimi. D. 15.
XVIII. Qui Matrimonium accusare possunt, vel contra illud testificari. D. 6.
XIX. De Divortiis. D. 9.
XX. De Donationibus inter virum & uxorem, & de dote post divortium restituenda. D. 8.
XXI. De secundis Nuptiis. D. 5.

LIBRI QUINTI

TITULUS
I. De Accusationibus, Inquisitionibus & Denuntiationibus. D. 27. S. 2.
II. De Calumniatoribus. D. 2.
III. De Simonia, & ne aliquid pro spiritualibus exigatur vel promittatur. D. 46. EC. 2.
IV. Ne Prælati vices suas vel Ecclesias sub annuo censu concedant. D. 4.
V. De Magistris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi. D. 5. C. 2.
VI. De Judæis, & Saracenis, & eorum servis. D. 19. C. 1. El. 1. EC. 2.
VII. De Hæreticis. D. 16. S. 20. C. 3. EC. 3.
VIII. De Schismaticis & ordinatis ab eis. D. 2. EC. 1.

IX. De Apostatis & reiterantibus Baptisma. D. 6.
X. De his, qui filios occiderunt. D. 3.
XI. De Infantibus & languidis expositis. D. 1.
XII. De Homicidio voluntario & casuali. D. 25. S. 3. C. 1.
XIII. De Torneamentis. D. 2. EI. 1.
XIV. De Clericis pugnantibus in duello. D. 2.
XV. De Sagittariis. D. 1.
XVI. De Adulteriis & Stupro. D. 7.
XVII. De Raptoribus, Incendiariis & Violatoribus Ecclesiarum. D. 7.
XVIII. De Furtis. D. 5. EC. 1.
XIX. De Usuris. D. 9. S. 2. C. 1.
XX. De Crimine Falsi. D. 9. EI. 1. EC. 1.
XXI. De Sortilegiis. D. 3.
XXII. De Collusione detegenda. D. 4.
XXIII. De delictis puerorum. D. 2.
XXIV. De Clerico venatore. D. 2.
XXV. De Clerico percussore. D. 4.
XXVI. De Maledicis. D. 2.
XXVII. De Clerico excommunicato, deposito vel interdicto ministrante. D. 10.
XXVIII. De Clerico non ordinato ministrante. D. 2.
XXIX. De Clerico per saltum promoto. D. 1.
XXX. De eo, qui furtivè Ordines suscepit. D. 3.
XXXI. De Excessibus Prælatorum in subditos vel contra. D. 18. S. 1. C. 1.

XXXII.

XXXII. De Novi Operis Nunciatione. D. 4.
XXXIII. De Privilegiis & Exceſſibus Privilegiatorum. D. 33. S. 12. C. 2. El. 1. EC. 4.
XXXIV. De Purgatione Canonica. D. 16.
XXXV. De Purgatione vulgari. D. 3.
XXXVI. De Injuriis & damno dato. D. 9. S. 1.
XXXVII. De Pœnis. D. 13. S. 5. C. 3. El. 1. EC. 1.
XXXVIII. De Pœnitentiis & Remiſſionibus. D. 16. S. 3. C. 2. EC. 5.
XXXIX. De Sententia Excommunicationis. D. 60. S. 24. C. 4. El. 1. EC. 4.
XL. De Verborum Significatione. D. 33. S. 5. C. 2. El. 5.
XLI. De Regulis Juris. D. 11. S. 88.

Paginâ	Lineâ	menda	emenda
42	9	antequam	ante quam
42	10	inchare	inchoare
92	28	libertate	libertati
96	18	- h -	- h t
98	5	babeant	haheant
99	12	inteceſſit	interceſſit
117	20	commiſiſſent	commiſiſſet
126	1	- qnò -	- quo
126	16	- iisddem -	- iiſdem
140	16	- uullo -	- nullo
185	1	- 125 -	- 185
206	6	videmianum	vindemianum
217	24	- vigorem -	- rigorem
226	17	- juncta -	- juxta
226	26	Deeretum	Decretum
238	5	aunotationis	annotationis
247	21	dicuntr	dicuntur
257	10	- atamen -	- attamen
301	24	ſecnndùm	ſecundùm
322	16	- 2 -	- 3
327	7	colligendum	coëligendum
361	14	ulteriore	utiliore
369	17	Poſſeſſiois	Poſſeſſionis
379	9	nonnullli	nonnulli
389	28	communicare	communicari
399	1	- nnlum -	- nullum
405	4	- aliquin -	alioquin
406	14	- ſolveuda -	ſolvenda
425	21	continet	continent
428	24	aliquibns	aliquibus
430	5	- feurit -	- fuerit
436	19	- ſolnta -	ſoluta

Paginâ	Lineâ	menda	emenda
485	22	quòd	quò ad
496	4	Præſamant	præſumant
502	1	Babtiſmo	Baptiſmo
516	4	aduſtiouem	aduſtionem
527	3&4	impedimentuu	impedimentum
537	20	non Parocho	coram non Parocho
537	28	S. R.	S. R. E.
538	2	teuoris	tenoris
540	8	nec	ne
548	4	Accuſationibus	Accuſationibus
563	10	Privandus	Privandus
572	20	ſalvum	ſalvum
590	20	Pirh.	Pich.
601	25	Conſtitutionibus	Conſtitutionibus
603	23	nondum	nondum
605	3	domilitioni	demolitioni
621	8	percuſſerit	percuſſerit
625	29	Schmatlzgr.	Schmaltzgr.
635	12	colerato	colorato
638	6	hìc &	*omittatur*
639	22	imputari	imputari
640	5	mulctum	mulctam
648	8	ue	ne
668	10	Trid.	Iſidorus
672	30	poteſtus	poteſtas
674	12	dicitur	dicitur

IN

TITULUS PROOEMIALIS.

De Jure Canonico & Civili.

1. Jus Canon. est Jus ex Sacris Canonibus, id est, Regulis Ecclesiasticis collectum, & Authoritate Apostolicâ pro bono Regimine Ecclesiæ universalis ac spirituali fidelium salute constitutum & approbatum; de quibus dicitur *Tit. de Constitutionibus* c. 1. „Canonum Statuta „ab omnibus custodiantur, & nemo in „actionibus vel Judiciis Ecclesiasticis suo „sensu, sed eorum auctoritate ducatur.„ Item c. 5. „Ne innitaris prudentiæ tuæ; „prudentiæ suæ innititur, qui ea, quæ sibi „agenda vel dicenda videntur, Patrum „Decretis præponit;„ Talem enim non esse prudentem, sed fatuum, manifestum est, ait Wagnereck ad *h. c.*

2. Corpus Juris Canonici universim habet sex partes, quarum *prima* Decretum Gratiani Benedictini, ex variis S. Scripturæ Sententiis, Conciliorum Generalium Decretis, Constitutionibus & Decretalium Epistolis Summorum Pontificum, SS. Patrum Sententiis, Statutis Conciliorum Provincialium & Synodalium, ac Legibus Civilibus compilatum, solétque appellari: Concordantia Discordantium Canonum. Et dividitur

in tres Partes, quarum I. continet Distinctiones centum & unam in Canones seu Capita distributas. II. Distincta est in triginta sex causas, quæ subdividuntur in Quæstiones, & hæ in Canones; & quidem in Causa 33. Quæstione 3. ponitur Tractatus de Pœnitentia, qui habet septem Distinctiones divisas in Capita. III. *De Consecratione*, quæ habet quinque Distinctiones pariter in Capita divisas. Quibus ad calcem Decreti subnectuntur 47. Canones Pœnitentiales, statuentes diversas pœnitentias delinquentibus pro mensura delicti imponendas, quæ tamen in usu esse desierunt. Item 84. Canones Apostolorum per Clementem à Petro Apostolo Romæ ordinatum Episcopum congesti. Porro citationes Canonum Decreti fieri solent hoc modo: Ex 1. parte: *Cap.* vel *Can. Omnes Leges* 1. *Dist.* 1. Ex 2. parte: *Can. Si quis suadente.* 29. *Cau.* 17. *Q.* 4. Si fiant ex Causa 33. Quæst. 3. De Pœnitentia ponitur: *C. Petrus* 1. *Dist.* 1. *de Pœnit.* & ordinariè causa solet omitti. Ex 3. parte: C. *Præcepta.* 5. *Dist.* 1. *de Consecr.*

3. Verùm juxta communem DD. omnia in eo contenta non habent vim Legis Canonicæ, cùm Liber ille à nullo Pontifice tanquam per omnia Authenticus sit approbatus; adeóque, contenta in illo revocan-

canda sunt ad primævam auctoritatem, ut proinde Decreta Conciliorum Oecumenicorum & Constitutiones Pontificum illi inserta habeant vim Legis Ecclesiasticæ; non cætera, v. g. Dicta SS. Patrum, Leges Civiles, &c. nisi ab aliquo Pontifice fuerint specialiter canonizata, per quod robur Legis accipiunt, juxta vulgatum: *Omnia nostra facimus, quibus nostram impertimur auctoritatem*, ut ait Imp. L. 1. C. *de vet. Jure enucl.*

4. Idem esto judicium de PALEIS (quæ sunt additiones ad Decretum GRATIANI) sic dictis vel ab illarum Authore Cardinali *Protho-Palea*, ut censent aliqui; vel, ut verosimilius, quia Gratianus videns eas suo Operi ab altero adjectas, dixisse fertur: *Ubi sunt hujusmodi Capitula, Paleæ sunt, nec de meo grano.*

5. *Secunda* DECRETALES GREGORII IX. per S. Raymundum de Pennafort, ex variis Constitutionibus & Decretalibus Epistolis Summorum Pontificum collectæ; ejusdem Pontificis auctoritate promulgatæ & approbatæ, ut proin habeant vim Legis universalis decisivam; nisi per posteriorem Constitutionem sint revocatæ, aut per consuetudinem contrariam abrogatæ. Dividuntur in V. Libros; Libri in Titulos; Tituli in Capita; & sic citantur:

C. *Firmiter de Summ. Trin.* i. e. Capite quod incipit: Firmiter, in Titulo de Summa Trinitate.

6. Liber 1. Decretalium potiſſimùm agit expoſitis Juris Canonici principiis (quæ ſunt Conſtitutiones Apoſtolicæ, Reſcripta & Conſuetudines) de Electione Prælatorum; Jurisdictione Judicum ordinariorum, Delegatorum & Arbitrorum; Præparatoriis Judiciorum, v. g. de Advocatis, & Procuratoribus, ac iis, per quæ controverſiæ ante litis conteſtationem componuntur, v.g. de Pactis, Tranſactionibus, Reſtitutionibus in integrum, &c. 2. De Proceſſu Judiciario in prima & ſecunda inſtantia. 3. De Perſonis Eccleſiaſticis, ut de vita Clericorum eorúmque Juribus, nempe Beneficiis, Feudis, Contractibus, Decimis, Sepulturis & Immunitatibus Eccleſiarum. 4. Potiſſimùm de Cauſis laicos concernentibus, ſeu de Sponſalibus & Matrimonio. Et 5. de diverſis Criminibus cum modo accuſandi, inquirendi ac puniendi in Foro Eccleſiaſtico. Hinc materiæ ſingulorum continentur hoc verſiculo:

Judex, Judicium, Clerus, Sponſalia, Crimen.

7. *Tertia* SEXTUS DECRETALIUM, auctoritate BONIFACII VIII. congeſtus, & V. Libris Decretalium (cum quibus parem habet

bet juris auctoritatem) tanquam Sextus ſpecialis eſt annexus; quamvis & ipſe in alios quinque Libros, reſpondentes quinque Libris Decretalium, ſit diviſus; Libri in Titulos; Tituli in Capita; omiſſis tamen illis Titulis, circa quos ſpecialis controverſia non emerſerat. Unde citatio fit eodem modo, addendo in 6. v.g. *C. Fideli de Summ. Trin. in 6.*

8. *Quarta* CLEMENTINÆ, i.e. Conſtitutiones partim editæ à CLEMENTE V. in Concilio Viennenſi, partim ejus juſſu collectæ, & poſt ejus mortem promulgatæ à JOANNE XXII. ejúsque auctoritate pro judiciis roboratæ. Conſtant etiam quinque Libris, ſicut Decretales; & iiſdem Titulis, ſed multò paucioribus, ut videre eſt in Elencho Titulorum; fitque citatio eodem modo, addendo *in Clement. C. Fidei Catholicæ. de Summ. Trin. in Clement.*

9. *Quinta* EXTRAVAGANTES JOANNIS XXII. i.e. viginti Conſtitutiones ab ipſo editæ (quæ ſub hac Parte citantur; reliquæ ipſius inter Extrav. communes recenſentur) diviſæ in 14. Titulos juxta ordinem in Decretalibus obſervatum. Dicuntur *Extravagantes*, quia olim extra Corpus Juris vagabantur; & licèt poſtea in illud redactæ ſint, priſtinum tamen nomen retinuerunt. Citantur

hoc modo: *Extrav. Execrabilis* JOANNIS XXII.

10. *Sexta* EXTRAVAGANTES COMMUNES, i. e. Constitutiones Apostolicæ, quæ post priora omnia emanârunt; sicque citantur: *Extrav. Unigenitus de pœn. & remiss. inter comm.* Et quamvis non satis constet, an alicujus Pontificis Decreto publicatæ, & Corpori Juris insertæ sint, quia tamen à pluribus Sæculis in illo possessionem acceperunt, passim à DD. pro authenticis habentur.

11. Ad Extravagantes communes reduci possunt Decreta posteriorum Conciliorum, præsertim novissimi Tridentini, cujus non solùm Dogmata Fidei ab omnibus in universo Orbe sunt credenda; sed etiam ejusdem Decreta, concernentia morum & Ecclesiasticæ Disciplinæ reformationem, habent per se auctoritatem Legis universalis; quamvis nonnulla vel ob defectum promulgationis, vel per non usum, vel vi privilegii Apostolici in quibusdam locis, ut Gallia &c. non obligent. Item Bullæ Apostolicæ posteriores in Corpus Juris non redactæ; quæ tamen auctoritatem Legis vimque decisivam in judiciis non habent, nisi eas pro tota Ecclesia latas, ritè promulgatas usúque receptas, & cum originalibus suis correspondere con-

constet: quales sunt Bulla Cœnæ; Decreta ALEXANDRI VII. INNOC. XI. ALEXANDRI VIII. varias Propositiones damnantia; Bulla *Unigenitus* CLEMENTIS XI. &c. Aliud est de singulis Constitutionibus Apost. insertis Libro septimo Decretalium, Corpori Juris Canonici ad calcem adjuncto, & edito à D. Petro Matthæi J.C. Lugdunensi, quia hic Liber à nullo Pontifice est canonizatus.

12. Juri Canonico varia subserviunt, quæ quidem non vim Legis Canonicæ, magnam tamen in Foro Ecclesiastico auctoritatem obtinent, ut sunt I. REGULÆ CANCELLARIÆ, quæ sunt Constitutiones Pontificiæ concernentes majori ex parte Causas & Reservationes Beneficiales, ac cum morte Pontificis expirant; à quolibet tamen Pontifice alterâ post Electionem die renovantur, & in Cancellaria publicantur; statimque omnes ligant quoad effectum nullitatis actûs in contrarium gesti, ita ut provisio etiam bonâ fide facta de Beneficio in iis reservato sit nulla ob Decretum irritans in iis contentum. Variæ tamen Reservationes in Germania ob Concordata locum non habent, de quo L.3. T.5. de Præbendis.

II. DECLARATIONES S. CONGREGATIONIS CARDINALIUM, seu Interpretationes De-

cretorum Concilii Tridentini ad morum reformationem & Disciplinam Ecclesiasticam pertinentium: quæ si fiant consulto priùs Pontifice, sintque tantùm declarativæ seu comprehensivæ, i. e. à propria verborum Tridentini significatione non recedentes, ac producantur in forma authentica, i. e. à Cardinali Præfecto & Secretario subscriptæ, ac consueto Sigillo obsignatæ, quia tunc auctoritate Apostolicâ sunt roboratæ, habent vim obligandi in utróque Foro, estò non promulgentur, quia non faciunt jus novum, (ad quod requiritur promulgatio) sed præexistens juxta intentionem Legislatoris ritè explicant, & habitum in ventre sensum manifestant. Ita DD. passim cum Engel hîc n. 16. Econtra tales Declarationes factæ inconsulto Papâ; aut si sint extensivæ, ut per eas Decreta Tridentini amplientur ultra proprietatem verborum, (quales censet P. Pichler *in Jure Canonico practicè explicato Decis.* 102. esse Declarationes, obligantes Parochos ad applicandum Missas Dominicis & Festis pro Parochianis, citatas à P. Reiffenstuel L. V. Decret. T. 3. n. 210. & seqq.) sunt tantùm doctrinales, nec in vim Legis obligant, (quamvis tanquam gravissimi Senatûs placita sint venerandæ) nisi à Pontifice approben-

bentur, ejúsque jussu velut novæ Leges promulgentur; ut Decretum de Regularibus Apostatis & Ejectis; de Celebratione Missarum, &c.

III. DECISIONES ROTÆ, quæ est Summi Pontificis in litigiosis Tribunal, cui non est data facultas condendi Leges, sed juxta eas judicandi; adeóque licèt Decisiones faciant jus inter partes, non tamen faciunt jus universale, cùm & ipsa Rota sæpè contra priores Sententiam ferat, seu recedat à decisis: hinc sunt tantùm Magistrales, utì in Civilibus Decisiones Cameræ Imperialis; si tamen super eadem Juris quæstione sint uniformes, & sæpiùs repetitæ, faciunt stylum in Curia Rom. & extra eam, ubi non reperitur jus in contrarium, magnum in Judiciis habent pondus auctoritatis, juxta illud Mandosii: *Rotâ loquente cætera Tribunalia obmutescunt.* Nihilominùs hic stylus est variabilis ad mutationem Papæ & Auditorum Rotæ, dicitúrque modò albus, modò niger; ac, si stylo Rotæ contrarius sit stylus Datariæ & Cancellariæ, huic, utpotè magis propinquo Papæ organo, potiùs standum, ut notat Leurenius hîc Q. 25.

IV. JUS CIVILE; *nam C. cùm ex injuncto de novi oper. nunt.* ait Pontifex: *Sicut Leges non dedignantur SS. Canones imitari,*

ita sacrorum Statuta Canonum Principum Constitutionibus adjuvantur, sic, quando casus aliquis est dubius vel indecisus in Jure Canonico, clarè verò decisus in Jure Civili, ejúsque materia sit profana, v. g. de Contractibus, Feudis, &c. hujus decisio, etiam in Foro Ecclesiastico, est observanda, & contra; si verò inter utrumque Jus sit manifesta contrarietas, eáque versetur circa materiam conscientiæ vel peccati; aut circa personas vel res Ecclesiasticas, v. g. Beneficia, Vota, Causas pias, Sacramenta, &c. tenendum est Jus Canonicum in utroque Foro, quia tunc Jus Civile per illud corrigitur & abrogatur. Sic Jus Civile permittit, præscriptionem longissimi temporis bonâ fide inchoatam, estò cum mala fide continuatam; item patri, occidere adulterum in flagranti cum filia deprehensum, dummodo & filiam occidat; irritat matrimonium filiifamilias contractum sine consensu parentum; pactum juratum, patri factum à filia nubente, quòd velit esse contenta dote, nec habere regressum ad bona paterna, quæ & plura alia per Jus Canonicum sunt correcta, ut videre est apud Reiffenst. hîc n. 194. & seqq. Verùm si contrarietas utriúsque Juris sit de re profana, nec attingat conscientiam vel peccatum aut Personas Ec-

cle-

cleſiaſticas, quodlibet Jus in ſuo Foro ſervandum, nimirum Civile quoad laicos in Imperio; Canonicum in Territorio Papæ, & extra illud quoad res & Perſonas Eccleſiaſticas, v. g. circa ſolemnitates Teſtamentorum, Judiciorum, Contractuum, &c. Sic Jus Civile requirit ad Teſtamentum non privilegiatum ſeptem teſtes; Jure Canonico C. 10. & 11. *de Teſtam.* ſufficiunt duo aut tres teſtes; item de Jure Canonico poteſt quis voluntatem ſuam teſtandi committere in alterius diſpoſitionem, ſecus Jure Civili, *&c.* Si tamen in his & ſimilibus Clericus actor conveniat non Clericum, ſed laicum, Forum Civile laici ſequi debet.

13. JUS CIVILE eſt, quod auctoritate Principis aut Magiſtratûs ſæcularis ad tranquillam rectámque Reip. gubernationem, pacem & temporalem felicitatem ſalutémque civium conſervandam conſtitutum eſt. Dividitur in *Commune*, quod in ſingulis Provinciis, Imperio vel Regno ſubjectis, omnes obligat: & *Particulare*, quod tantùm obligat ſubditos determinati loci vel Territorii, pro quo illud conditum eſt; ac in eo præfertur diſpoſitioni Juris communis, dicitúrque *Municipale*, quia ſpeciale derogat generali.

14. Jus Civile per Antonomaſiam dicitur

citur *Jus Romano-Cæsareum*, collectum ex variis Constitutionibus, in Corpus Juris auctoritate Imperatoriâ relatis. Tales sunt 1. *Leges XII. Tabularum*, sic dictæ, quia à Romanis post eas ab Athenienſibus & Lacedæmoniis acceptas, additis duabus, sunt XII. Tabulis æneis inciſæ, quibus Romani circa principium Urbis conditæ regebantur. 2. *Leges*, quas Populus, i. e. Senatores & Patritii cum Civibus ſtatuebant; & *Plebi-ſcita*, quæ Plebs, i. e. ſoli cives ſine Senatoribus & Patritiis conſtituebant, quando Romæ erat Status Democraticus, ſeu ſuprema poteſtas penes Plebem. 3. *Senatûs-Conſulta*, quæ ſine Plebe in ſtatu Ariſtocratico (quando Principatus erat penes paucos Optimates ſeu Senatum ex 100. perſonis) Conſule proponente à Senatu ſtatuebantur, & à nomine Conſulis interrogantis vocabantur, v.g. Claudianum à Claudio, Trebellianicum à Trebellio, &c. 4. *Edicta Prætorum* ſeu *Magiſtratuum*, ſic dicta, quia à Magiſtratu è Patribus ſeu Primoribus, Plebe permittente, unus creabatur, qui à præeſſendo dicebatur PRÆTOR, cujus tanta erat poteſtas, ut novum Jus condere, ac vetera jura abrogare ſolus valeret; & quod Prætor dicebat, *Jus honorarium* appellabatur: ſed ipſius auctoritas cum

annuo

annuo officio expirabat. 5. *Placita Principum*, seu Constitutiones, quæ pro statu Monarchico, omni potestate in Principem collatâ, ab Imperatoribus sunt editæ; hinc L. 1. ff. *de Constit. Principum: Quod Principi placuit, Legis habet vigorem.* 6. *Responsa Prudentum*, quibus à Principe permissum erat, consulentibus circa Jus respondere, dicebantúrque *Juris-Consulti*; & quando omnes in idem consentiebant, non erat fas Judici, ab eo recedere, quia faciebant jus inter partes. Varia horum in Pandectas relata sunt, quæ tamen non ex se, sed ex Legis constitutione & auctoritate Justiniani habent vim decisivam.

15. Corpus Juris Civilis dividitur in quinque partes, quarum I. *Institutiones Justiniani*, quæ sunt veluti Elementa & Compendium totius Juris Civilis, constántque quatuor Libris, in suos Titulos & Paragraphos distributis.

II. *Digesta seu* 50. *Libri Pandectarum*, omnem ferè Juris doctrinam in ordinem certum digestam continentes.

III. *Codex Justiniani*, constans 12. Libris, in Titulos & Leges distributis; quorum tres ultimi, tractantes de Jure publico, in scholis explicari non solent; & quandoque separatim compinguntur.

IV. *Authenticæ seu Novellæ*, sic dictæ tan-

tanquam novæ Constitutiones post Codicem jam editum pro causarum, de novo emergentium, varietate à Justiniano conditæ & promulgatæ.

V. *Constitutiones Feudales*, seu *duo Libri Feudorum*, in suos Titulos ac Paragraphos divisi. His quinque partibus postmodùm accesserunt nonnullæ Constitutiones Imperiales.

16. JUS PUBLICUM est illud, quod pro fine suo proximo habet communem Reip. utilitatem; privatam verò singulorum secundariò & in consequentiam. Consistit in tribus; nempe in Sacris, v. g. Ecclesiis DEO dicatis, aç in Sacerdotibus, & in Magistratibus, ut habetur in Can. *Jus Publicum. Dist.* 1. Nam Reip. plurimùm interest, ut per res sacras & Sacerdotum ministeria in vera Religione debitus DEO cultus exhibeatur, ac per Magistratus Resp. rectè gubernetur. Unde differt à *Jure privato*, quod principaliter respicit privatam utilitatem singulorum; & indirectè utilitatem publicam Reip. quæ ex bono privatorum consurgit. TALE est jus, quo agitur de Servitute, de Potestate patria, Tutelis, Testamentis, Contractibus, &c. quamvis etiam Jus Publicum vocari possit, quatenus est jus publicâ auctoritate constitutum.

17.

17. Jus Publicum dividitur in *Commune* & *Antiquum*, de quo in Digestis, Codice & Novellis: & in *Speciale* seu *hodiernum*, quod post translationem Rom. Imperii in Germanos, à Leone III. anno 800. in personam CAROLI M. factam, consistit in modernis Romano-Germanici Imperii Constitutionibus, pro illius conservatione emanatis, & vim perpetui Juris habentibus. Tales sunt Aurea Bulla Caroli IV. de Electione Regis Romanorum, in Imperatorem promovendi. Recessus Imperii de juribus & prærogativis Imperatoris, Regis Romanorum, Vicariorum, Electorum, Principum, Civitatum Imperialium, aliorúmque Statuum S. R. I. ac illorum oneribus, seu quantum à quovis juxta taxam Matriculæ pro Imperii necessitatibus contribuendum: item de pace & bello; de fœderibus & legationibus; de Circulis & Feudis Imperii, de vectigalibus & monetis. Instrumenta pacis præsertim Westphalicæ; Capitulationes Imperatoriæ; Sanctiones Pragmaticæ, seu quæ Imperator de consilio Procerum sanxit & statuit. Ordinatio Judicii Cameræ Imperialis. Constitutiones criminales, vulgò, **die Peinliche Hals-Gerichts Ordnung**, aliæque Ordinationes in Comitiis Imperii editæ, & ab omnibus Statibus, votum & ses-

17.

sionem

sionem habentibus, acceptatæ, de quibus Publiciſtæ, ut Schwederus, Vitriarius, &c.

18. Unde Jurisprudentia publica Romano-Germanica deſcribi ſolet, quòd ſit: Habitus practicus Leges publicas Romano-Germanicas in genere poſitas ad caſus ſpeciales in ea Rep. exiſtentes applicandi, ut appareat, quid juſtum in iis ſit, quid injuſtum. His prælibatis ſit

LIBER primus Decretalium.

TITULUS I.

De Summa Trinitate & Fide Catholica.

1. A DEO ſupremo Legislatore, uti JUSTINIANUS Codicem, ita GREGORIUS IX. auſpicatur Jus Canonicum, quia Leges Eccleſiaſticæ potiſſimùm ex Præceptis Divinis & principiis Fidei, veluti rivuli è fontibus, eliciuntur. Itaque hoc Titulo de DEO & Fide ſtatuuntur ſequentia:

2. I. In Decretalibus *Cap. Firmiter* 1. „Firmiter credendum proponit Ponti„fex, Unum eſſe DEUM & tres Perſonas, „ſed unam Eſſentiam ſive Naturam: Uni„genitum DEI Filium eſſe incarnatum „pro ſalute humani generis, in ligno Cru„cis

„cis passum & mortuum &c. Cujus Cor-
„pus & Sanguis in Sacramento Altaris
„continentur, transsubstantiatis pane in
„Corpus, & vinô in Sanguinem: Unam
„esse fidelium universalem Ecclesiam,
„extra quam nullus omninò salvatur: Sa-
„cramentum Baptismi ritè collatum tam
„parvulis, quàm adultis, proficere ad sa-
„lutem; ac si post Baptismum quisquam
„prolapsus fuerit in peccatum, per veram
„posse semper pœnitentiam reparari. De-
„nique non solùm virgines & continen-
„tes, verùm etiam conjugatos per rectam
„fidem & operationem bonam ad æter-
„nam mereri beatitudinem pervenire.

3. C. *Damnamus.* 2. *h. T.* damnat Pon-
„tifex Tractatum Abbatis Joachim con-
„tra Petrum Lombardum, in quo negat,
„Tres Personas Divinas esse unam Essen-
„tiam & Naturam, asserens, solùm esse
„inter illas unitatem similitudinariam,
„quemadmodum multi Fideles sunt una
„Ecclesia; hanc sententiam vel doctri-
„nam defendens vel approbans tanquam
„hæreticus ab omnibus evitetur. Per hoc
„tamen Joachim non fuit damnatus tan-
„quam hæreticus, quia propriâ manu
„subscripsit, quòd omnia scripta sua Apo-
„stolicæ Sedis judicio approbanda seu
„etiam corrigenda submittat, eámque

„fidem teneat, quam Romana tenet Ec-
„clesia, cunctorum Fidelium Mater &
„Magistra. Reprobatur quóque perver-
„sissimum dogma impii Almarici, cujus
„doctrina non tam hæretica, quàm insana
„est censenda.„ Verùm quale fuerit in specie dogma, in textu non exprimitur. Inter cætera fertur docuisse: 1. Christus non est cum corpore aliter in Eucharistia, quàm in alio pane. 2. Deus sic locutus est in Ovidio, sicut in Augustino. 3. Erigentes Altaria & colentes imagines sunt idololatræ. 4. Nulla speranda est gloria, aut timenda gehenna. 5. Si actus peccaminosus fiat ex affectu charitatis, cessat esse malus. 6. Si Adam non peccâsset, nulla fuisset sexûs diversitas, sed homines multiplicarentur sicut Angeli, &c. Ob quos errores ejus ossa Parisiis jussu Regis combusta sunt.

4. II. In Sexto. *Cap. unic. Fideli. h. T.* Pon-
„tifex damnat omnes, qui negare præ-
„sumpserint, æternaliter Spiritum S. ex
„Patre & Filio procedere; sive etiam te-
„merè ausint asserere, quòd Spiritus S. ex
„Patre & Filio tanquam ex duobus prin-
„cipiis, & non tanquam ex uno, procedat.

5. III. *In Clementinis Cap. unic. Fidei*
„*Catholicæ. h. T.* damnatur doctrina asse-
„rens, quòd substantia animæ rationalis

„ verè

„ verè ac per se humani corporis non sit „ forma: Rejicitur opinio dicentium, par- „ vulis quidem in Baptismo culpam re- „ mitti, sed gratiam non conferri; & ap- „ probatur opinio docens, quòd in ipsa „ justificatione cum remissione peccato- „ rum conferantur gratia & virtutes; quæ „ de facto *ex Trid. sess. 6. Can.* 11. ubi dicit: „ Si quis dixerit, homines justificari solâ „ peccatorum remissione, exclusâ gratiâ „ & charitate, anathema sit, est de fide.

Contenta hujus Tituli Canonistæ ad Theologiam, velut sedem illorum propriam, remittunt.

TITULUS II.

De Constitutionibus.

1. CONSTITUTIO, sic dicta à *statuendo*, est lex positiva condita ab habente potestatem obligandi subditos. Unde, per se loquendo, Ordinationes seu Statuta Capitulorum, à Papa vel Episcopo non approbata, in rigore statuta non sunt ob defectum jurisdictionis & potestatis legislativæ; sed solùm obligant membra talis Collegii vi præstiti juramenti, vel per modum pacti ab iis initi. Quæ à Canonistis h. T. tradi solent de Legibus, vide compendiosè tradita in Nucleo Theologiæ

Canonico-Moralis Exam. 2. per totum.
Præcipua *h.T.* Capita ſunt:

2. I. In Decret. Cap. 6. *h.T.* „ Cùm Tre-
„ cenſes Canonici fructus tam in præſen-
„ tia quàm abſentia perciperent, hanc con-
„ ſuetudinem novo ſtatuto in præjudi-
„ cium ſucceſſorum ſeu juniorum ſenio-
„ res tentârunt abrogare; ſed Pontifex id
„ vetuit, & antiquos Canonicos juniori-
„ bus, ac antiquis juniores coæquari man-
„ dat; quia, quod quisque juris in alterum
„ ſtatuit, ipſe uti debet eodem; & ſapientis
„ auctoritas dicit: Patere legem, quam
„ tuleris.„ Injuſtitia hujus ſtatuti erat,
quia non pro utilitate Eccleſiæ, (pro qua
fieri potuiſſet cum conſenſu Epiſcopi) ſed
ſolùm in utilitatem ſeniorum & præjudi-
cium juniorum, inæqualitatem induce-
bat. Poteſt tamen Capitulum receptam
conſuetudinem, à jure non reprobatam,
percipiendi fructus in abſentia abrogare;
imò & tali privilegio, etiam à Papa con-
firmato, renuntiare, ut fiat regreſſus ad
jus commune. Ita Canoniſtæ.

3. „ C. 10. Synodus III. Romana ſub
„ Symmacho Papa ſtatuit, quòd laicis ſu-
„ per Eccleſiis nulla ſit attributa facultas,
„ quos obſequendi manet neceſſitas, non
„ auctoritas imperandi; à quibus, ſi quid
„ motu proprio ſtatutum fuerit, quod Ec-
cle-

„cleſiarum etiam reſpicit commodum & „favorem, nullius firmitatis exiſtat, niſi „ab Eccleſia fuerit approbatum.„ Verùm id ita accipiendum eſt, ut ſi lex favorabilis contineat aliquam obligationem ſeu ſpeciem Jurisdictionis, prout in L. *Jubemus* 14. *C. de Ss. Eccl.* circa alienationem bonorum Eccleſiaſticorum, nulla ſit. Secus, ſi ſit merè favorabilis & purum privilegium, ut in *Auth. Item nulla Communitas C. de Epiſc. & Cler.* ubi Eccleſiæ & Perſonæ Eccleſiaſticæ ab exactionibus & oneribus realibus, per ſæculares Magiſtratus imponendis, liberæ pronuntiantur; ne, quod in favorem Eccleſiarum eſt introductum, quòd legibus ſæcularium non ſubjaceant, in earum odium retorqueatur, contra C. *Quod ob gratiam* de R. J. in 6. ita Engel *in Proœm. n. ult.*

4. „C. 11. Cùm Univerſitas P. ſtatuiſ„ſet, ut, ſi quis Ordinationi illius pertina„citer reſiſteret, Communione privare„tur, mandat Pontifex: contumacem, aſt „nunc humiliter parere conantem, reſti„tui; vigore tum Juris Canonici, tum „moris Pontificum (i. e. juxta ſtylum „Curiæ) qui habet, ut contumax ſatis„factione exhibitâ reſtitutionem obtineat. Ratio, quia privatio Communionis ob contumaciam (niſi tranſierit in ſpecifi-

cum crimen) censetur statuta per modum Censuræ, à qua, cessante contumaciâ & præstitâ satisfactione, Jure communi debetur absolutio; aliud est de pœna ad vindictam delicti perpetrati imposita, quæ per se durat perpetuò, ut degradatio &c. Ita Gonzalez ad *h. c.*

5. „C. 12. Cùm Episcopus E. quererе-„tur, Canonicos suos, redditibus Ecclesiæ „licèt non diminutis, propriis commodis „inhiantes, Præbendarum numerum re-„strinxisse, mandat Pontifex antiquum „ordinem servari, non obstante Statuto „Canonicorum, quantumvis Apostolicâ „auctoritate confirmato.„ Hinc quamvis Canonici, auctis Ecclesiæ redditibus, possint augere numerum Præbendarum; restringere autem non possunt, nisi deficientibus seu diminutis ita fructibus, ut non sufficiant ad tot Canonicorum sustentationem; (quo casu id possunt cum Episcopo, juxta Trid. *sess. 24. de Ref. c. 15.*) quia cultus Divinus augeri, non diminui debet.

6. „C. 13. Declarat Pontifex, Constitu-„tionem, in favorem Majoribus Ordini-„bus insignitorum à se nuper editam, non „ad præterita, sed ad futura tantùm ex-„tendi, seu tantùm ad Canonicos post „dictam Constitutionem admissos, cùm „Leges & Constitutiones futuris certum „sit

„ſit dare formam negotiis, non ad præ-
„terita facta trahi, niſi nominatim in eis
„de præteritis caveatur.

7. „II. In 6.c.1.*h.T.* Rom.Pontifex (qui
„jura omnia in ſcrinio pectoris ſui cen-
„ſetur habere) Conſtitutionem conden-
„do poſteriorem priori contrariam,hanc,
„quamvis de ipſa mentionem non fecit,
„revocat; quia tamen locorum ac perſo-
„narum ſpeciales conſuetudines & ſtatu-
„ta (cùm ſint facti, & in facto conſiſtant)
„poteſt probabiliter ignorare, ipſis, dum
„tamen ſint rationabilia, per Conſtitutio-
„nem à ſe noviter editam (niſi expreſsè
„caveatur in ipſa) non intelligitur in ali-
„quo derogare.„ Hinc apponi ſolet hæc
clauſula generalis in literis Apoſt. *Non obſtante quocunque Statuto vel Conſuetudine etiam immemoriali.* Imò Pontifex non cenſetur derogare Decretis Concilii Generalis, niſi factâ eorum expreſsâ mentione ſub hac v.g. clauſula: *Non obſtante quacunque Lege, etiam in Concilio generali editâ.* Porrò Pontifex (idem eſt de Principe) cenſetur omnia Jura habere in ſcrinio pectoris ſui per interpretationem vel præſumptivè; *tum* quia ipſe ignorare non debet, quod præcipit alios ſcire. *D.9. c.2. Juſtum; tum* propter Sapientes & Conſiliarios ſibi aſſiſtentes, nam & ipſi pars

Corporis ejus sunt. *L.* 5. *Quisquis C. ad L. Juliam.*

8. „C. 2. Statutis Ordinariorum non „ligantur ignorantes: neque Statuto Epi„scopi, illius subditi extra Diœcesim de„linquentes.„ Verùm hic Textus non loquitur de Generalibus Statutis Canonum vel Legum, quæ ab omnibus sciri & custodiri debent, per *R. J.* 13. *in* 6. *Ignorantia facti non Juris excusat.* Vide Nuc. Theol. *Exam.* 2. *n.* 4.

TITULUS III.

De Rescriptis.

1. Nota 1. RESCRIPTUM propriè esse responsum in scriptis à Principe Ecclesiastico vel sæculari datum ad alterius consultationem, relationem, vel supplicationem. Hinc differt à *Decreto*, quod vel à Concilio Generali, vel à Pontifice motu proprio statuitur: Item à *Lege;* nam licèt Rescriptum sæpè faciat jus inter partes, non tamen fertur pro tota Communitate, neque solemniter publicatur, quod ad rationem Legis requiritur. Quare quamvis Corpus Juris tam Canonici, quàm Civilis, magna ex parte constet ex Rescriptis Pontificum vel Imperatorum datis ad particulares, ea non habent vim Legis

ex primæva origine, sed per hoc, quòd publicâ auctoritate in Corpus Juris redacta sint.

2. Nota 2. Rescripta alia esse *Justitiæ seu ad lites*, quæ expediuntur secundùm Jus ad Judices Delegatos pro Justitia administranda cum causæ cognitione inter partes; quæ non habent effectum ante tempus præsentationis. Alia *Gratiæ*, quæ conceduntur ad obtinendam gratiam ex liberalitate Principis; (valéntque regulariter à die Datæ; nam *c.7.h.T.* ait Pontifex: „Datam in iis esse attendendam; hinc il„lius virtute non potest conferri Bene„ficium curatum illi, qui tempore Datæ „necdum habebat ætatem idoneam ad „illud, etsi postea fiat legitimæ ætatis, „quod expressè statuitur *c. 9. h. T. in 6.*) idque vel contra Legem, ut Privilegia & Dispensationes; vel præter Legem seu circa ea, quæ Jure decisa non sunt, v. g. si supplicanti gratiosè aliquid concedatur, quod neque est secundùm neque contra Jus, ut Indulgentiæ (quæ conceduntur per Breve Apostolicum seu literas in membrana candida charactere Latino ac nitido scriptas, & à tergo cerâ rubeâ chordulis lineis inclusâ annulóque Piscatoris signatas) & Beneficia, quæ conferuntur per Bullam seu literas expeditas sub plum-

bo seu sigillo plumbeo (pendente ex chorda serica rubei & crocei coloris, si conferantur *in forma gratiosa*, id est, si Papa conferat alicui Beneficium, quem dignum supponit, adjunctâ Bullâ executoriâ, ut provisus statim in possessionem mittatur; vel ex chordula de canabe, si concedantur *in forma Dignum*, i. e. si impetranti non fiat provisio à Papa, sed ea facienda committatur Ordinario cum mandato, ut, si ipse prævio examine idoneus reperiatur, ei conferatur Beneficium) & conscriptas in membrana magis nigra & rudi, atque antiquo charactere Gallico.

3. Nota 3. Rescripta per sub- vel obreptionem obtenta vel esse ipso jure irrita, si sint Gratiæ; vel saltem ope exceptionis irritanda, si sint ad lites. *Obreptitia sunt*, quæ impetrantur per expressionem falsi, quod sit causa motiva; nam *c.* 2. *h. T.* expresse deciditur: „In literis Apost. sem„per subintelligi clausulam, si preces ve„ritate nitantur, estò non sit inserta. Et „*c.* 15. Quia fraus & dolus nemini patro„cinari debent, mendax precator carere „debet penitus impetratis.„ *Subreptitia sunt*, quæ impetrantur tacitâ veritate eorum, quorum expressio de jure aut stylo Curiæ ad formam substantialem Rescripti præscripta est. Varia hujusmodi *h. T.* ut

talia decernuntur, nempe *c.* 3. „Si quis „super eodem negotio obtineat Rescri- „ptum ad lites posteriùs, non factâ men- „tione prioris, nisi impetrans priùs infra „annum, si Judicis Delegati copiam habe- „re potuerit, eo usus non sit, ut deciditur „*c.* 9. *&* 23. *h. t.* Item *c.* 8. Si quis obtineat „à Papa literas Beneficiales suppresso no- „mine Dignitatis Ecclesiasticæ præhabi- „tæ; aut tacito Beneficio præhabito ex „*c.* 17. aut non factâ mentione de Vicaria „perpetua ex *c.* 27. aut tacitis annuis pen- „sionibus ex *c.* 31. aut subticito Beneficio „quantumvis modico & minùs compe- „tente.„ Et plura alia de jure sunt exprimenda. Vide infra *T.* 31. *n.* 7.

4. Nihilominùs *in* 6. *c.* 7. *h. T.* ait Pontifex: „Gratia vitiosa censeri non debet, „quamvis impetrans de alio Beneficio sibi „absenti & ignoranti collato tacuerit; si „tamen sint incompatibilia, debet alteru- „trum dimittere.„ Item *motus proprius* Papæ omnem subreptionem (non obreptionem) evacuat, per se loquendo, quod tamen patitur suas limitationes apud Leur. hîc Q. 300. omissis variis capitibus de mandatis, de providendo super Beneficiis vacaturis, quæ per Trid. *sess.* 24. *de Ref. c.* 19. sublata sunt, eò quòd præbeant votum captandæ mortis, specialiter notanda sunt sequentia:

5. In

5. I. In Decret. *c.* 1. *h. T.* „Cùm Judici „Delegato cauſa alicujus ſublato appella- „tionis remedio committitur, & literis „Apoſtolicis altera pars munita (quibus „ei generaliter indultum, ut liberè ſibi „liceat appellare) in vocem appellationis „proruperit; reſpondet Pontifex, quòd „ejus in hac parte appellatio non debeat „admitti, quia ſpeciale mandatum dero- „gat generali.„ Hinc R. J. 34. *Generi per ſpeciem derogatur.*

6. C. 11. „Literis Apoſt. quæ mani- „feſtum continent in conſtructione pec- „catum, Pontifex nullam vult fidem adhi- „beri.„ Ratio, quia eæ per tot Doctorum manus tranſeunt, leguntur & releguntur, ut veroſimile non ſit, illos errorem manifeſtum (aliud eſt de levi, v.g. ob defectum unius literæ vel ſyllabæ) incorrectum reliquiſſe; unde oritur præſumptio juris eas à Papa non prodiiſſe, adeóque in totum ſeu quoad omnes partes de falſitate ſunt ſuſpectæ; aliud eſt de Teſtamentis & Inſtrumentis Notariorum, quia hæc non tranſeunt per tam multas manus, ideóque facilè poteſt irrepere falſa latinitas, *ex L. De errore C. de Teſtam. An & quandoraſura*, juxta *c.* 25. *h. T. vel marginalis aut ſuperlinearis ſcriptura vitiet reſcriptum?* Vid. Reiffenſt *h. T. n.* 224.

7. C. 18

7. „C. 28. statuit Pontifex, ne quis ul-
„tra duas diætas extra suam Diæcesin per
„literas Apost. ad judicium trahi possit;
„nisi de assensu partium fuerint impetra-
„tæ, vel expressam de hac Constitutione
„fecerint mentionem; imò juxta *c.* 11. *h. T.*
„*in* 6. Reus nequit per eas conveniri ultra
„unam dietam à fine suæ Diæcesis.„ *Quot leucæ requirantur ad dietam seu iter unius diei?* Petendum ex communi usu cujusque loci.

8. „C. 34. Cùm R. contra U. Rhemensis
„Diæcesis literas impetrâsset, idem U. con-
„tra excepit, se per eas literas conveniri
„non posse nec debere, eò quòd non esset
„Diæcesis Rhemensis, sed Leodiensis; &
„Pontifex rescribit: Si est ità, exceptionem
„admitti debere.„ Unde error in nomine Diæcesis regulariter vitiat rescriptum; non autem error in nomine vel cognomine, si constet de persona, pro qua est concessum; & disparitas est, quia error in nomine non est causa motiva concedendi tale rescriptum, benè tamen error in Diæcæsi; nam rescripta justitiæ non solent concedi nisi ad Judices intra Diæcesin Rei existentes; vel saltem nonnisi cum clausula derogatoria dietarum; uti nec Dispensationes matrimoniales, nisi ad Ordinarios sponsæ.

9. II. „In 6. *c.* 1. *h. T.* Ipso jure rescri-
„ptum non valet, si ab excommunicato
„super alio, quàm excommunicationis vel
„appellationis articulo, fuerit impetra-
„tum.„ Hinc in literis Apost. Impetrans
ad cautelam, semper absolvitur à Censuris
*ad effectum præsentium duntaxat conse-
quendum.* Verùm hic textus solùm pro-
cedit de Excommunicato excommunica-
tione majori, quia minor privat solâ par-
ticipatione Sacramentorum, adeóque non
impedit impetrationem rescripti.

10. „C. 2. Statuit Pontifex, ut per illam
„clausulam: *Et quidam alij*, rescripto in-
„sertam, nemo ultra tres vel quatuor in
„judicium trahat, eorúmque nomina in
„primo citatorio Impetrans exprimat, ne
„locus sit fraudi, si liberè possit variare,
„& pro nominatis alios substituere.„ Per
quod limitatur *c.* 15. in Decret. h. T. ubi
tantùm deciditur: „quòd non liceat occa-
„sione generalitatis hujusmodi personas
„majores & digniores expressis nec mul-
„titudinem effrænatam in judicium evo-
„care, i. e. quadraginta personas, ut olim
licebat ex *c.* 37. *de Testibus & attest.*

11. „C. 6. Illi, cui mandatur provideri
„de beneficio vacante per resignationem,
„non potest provideri de beneficio va-
„cante per mortem. Si duo idem bene-

„ficium

„ficium proponant vacare, unus per obi-
„tum, alter per cessionem, quod verum
„erat, debet posterior præferri.„ Unde si post resignationem invalidam resignans moriatur, & resignatarius tunc petat literas sanatorias seu *Perinde valere*, eæ nullæ sunt, quia beneficium sic vacans per obitum spectat vel ad Turnarium, vel ad liberam Papæ dispositionem, in cujus mense obitus contigit. Notat Wagnereck ad *h. c.* Si constitutus in articulo mortis renuntiet, tunc secutâ morte, dicetur beneficium vacare per mortem & non per renuntiationem; ex vicinitate enim actuum præsumitur fraus, *ut in L. Si ventri. §. in bonis. ff. de privil. cred.* & ad fraudi obviandum statuta est Regula *De viginti.*

12. „C. 11. Sanxit Pontifex, ut nullis, nisi
„Dignitatem aut Personatum habentibus,
„sive Ecclesiarum Cathedralium Cano-
„nicis, causæ auctoritate literarum Sedis
„Apost. committantur. Si Actor & Reus
„sint ejusdem Diœcesis, causa non com-
„mittatur extra illam; si fuerint diversæ
„Diœcesis, & Actor in Diœcesi Rei agere
„nolit, Judicem non in sua sed alia Diœ-
„cesi impetret, Reúmque eò trahat, non
„tamen ultra unam dietam à fine suæ
„Diœcesis. Judex nullum munus, nisi for-
„tè esculentum, vel poculentum, vel ra-

„tione

„ tione itineris ad causam commissam ne-
„ cessarii vel utilis: sed moderatas expen-
„ sas ab utraque parte; & ubi notabiliter
„ fuerint pauperes, nihil omninò reci-
„ piant. Assessorem non, nisi indigeat, sibi
„ adjungat, eúmque neutri parti suspe-
„ ctum, cui utraque pars moderatum det
„ salarium.

13. „ C. 15. Indulgentias perpetuas de
„ fructibus Beneficiorum, Distributioni-
„ bus quotidianis duntaxat exceptis, in ab-
„ sentia percipiendis (unde datur occasio
„ vagandi, minuitur Cultus Divinus, &
„ Officium, propter quod datur Benefi-
„ cium, plerúmque omittitur) multis per-
„ sonis; non Ecclesiis vel Dignitatibus
„ concessas, Pontifex penitus revocat.

Unde hîc non revocatur Privilegium concessum Dignitati v. g. Præposituræ; aut temporale concessum ad certum tempus, v.g. quinquennium causâ studiorum, vel etiam incertum, v. g. quamdiu quis versatur in servitio Episcopi, quia per se perpetuum non est, licèt per accidens & casu fieri possit, ut totâ vitâ hominis duret. De Residentia agetur *L.3. T.4.*

(†)

TITULUS IV.

De Consuetudine.

1. Consuetudo in præsenti est jus non scriptum, sed moribus populi seu frequentatis actibus introductum, quod pro lege susscipitur: éstque vel *secundùm Legem*, si præexistentem in usum deducat, vel ambiguam interpretetur, & ut dicitur *c.* 8. *h. T.* Consuetudo est optima Legum interpres: vel *præter Legem*, si inducat Jus novum circa ea, de quibus nulla lex posita fuit: vel *contra Legem*, quâ Lex scripta vel nunquam usu recipitur, vel jam recepta denuo contrariis moribus usu longævo abrogatur. *Quomodo Consuetudo possit introducere & abrogare Legem?* Vide in Nuc. Theol. *Exam.* 2. *n.* 12. §. 2.

2. Hoc Titulo nonnullæ Consuetudines tanquam corruptelæ reprobantur, aliquæ ut rationabiles admittuntur. Nam irritæ decernuntur Consuetudines sequentes:

3. „1. In Decret. *c.* 1. *h. T.* Quæ Ecclesiis „gravamen noscuntur inducere. *C.* 5. Per „quas disrumperetur nervus Ecclesiasti„cæ disciplinæ, v. g. quòd in generali in„terdicto pulsatis campanis altâ voce Di„vina officia celebrentur. *C.* 7. Quòd „liceat Abbati de uno Monasterio imme-

„diatè Pontifici ſubjecto ad aliud exem-
„ptum ſine licentia Papæ tranſire. *C.* 11.
„dicitur: Naturali Juri (cujus transgreſſio
„periculum ſalutis inducit) nullâ con-
„ſuetudine poteſt derogari: ſed neque
„longæva conſuetudo, licèt non ſit vilis
„ejus auctoritas, Juri poſitivo debet præ-
„judicium generare, niſi fuerit rationa-
„bilis & legitimè præſcripta.

4. „II. *In 6. c.* 1. Conſuetudinem, licèt
„immemorialem & juratam, ut Canonici
„in eadem Eccleſia duas Dignitates, Per-
„ſonatus aut Officia inſimul & Præben-
„dam poſſint licitè obtinere ſine diſpen-
„ſatione Papæ, Pontifex tanquam cor-
„ruptelam reprobat. Et *c.* 2. dicitur: Con-
„ſuetudo non eſt rationi conſona, quòd
„ab Officiali Epiſcopi ad Epiſcopum va-
„leat appellari, ne ab eodem ad ſeipſum
„(cùm idem ſit Auditorium utriúsque)
„videatur appellari. De hoc in *Tit.* 28.
de Offic. Vicar.

5. „Econtra à Jure hoc Titulo appro-
„batur I. in Decret. *C.* 2. conſuetudo tra-
„dendi poſſeſſionem ſacris locis, per hoc,
„quòd donans in manu accipiat modi-
„cum terræ, illúdque vel in manu Prælati
„Eccleſiæ ſeu ſuper Altare publicè ponat,
„quod *Scotatio* appellatur. Item *C.* 8. con-
„ſuetudo, quòd penes Collegium A. poſſit
„eſſe

„ esse jus activum eligendi sibi Prælatum,
„ & jus passivum penes Capitulum B. ut ex
„ hujus gremio teneantur unum eligere.

6. „ II. In 6. *c.* 4. *h. T.* toleratur consuetudo,
„ quâ antiquiores Canonici gradatim pos-
„ sint meliores, cùm in ipsa Ecclesia va-
„ cant, optare sive eligere Præbendas. Per quod non fit nova collatio, sed optans, vigore Tituli Canonicalis & consuetudinis optandi receptæ, dimittit antiquam Præbendam & recipit novam, quæ consistit in rebus merè temporalibus, videlicet aliis agris, vineis, domo &c. Ita Pirrhing *n.* 77.

TITULUS V.

De Postulatione Prælatorum.

1. POSTULATIO propriè dicta, de qua in præsenti, est quædam gratiæ petitio à Capitulo seu Collegio ad Superiorem directa, ut is aliquem ob defectum vel impedimentum Canonicum (in quo dispensare possit aut soleat) ineligibilem ad Prælaturam vel Dignitatem Ecclesiasticam dispensativè seu ex gratia ad eandem admittat & promoveat, dicitúrque *Solemnis*; quæ differt à *Simplici* seu *non solemni*, quando à Superiore non petitur, ut dispensativè aliquem promoveat, sed solùm postulatur licentia & consensus, ut ipsi sub-

jectus in sui electionem vel postulationem consentire possit. Sic Religiosus sine dispensatione eligi potest in Episcopum, qui tamen ante sui Prælati licentiam in electionem de se factam consentire non potest. Circa solemnem specialiter hîc statuitur.

2. „I. In Decret. *c.* 1. *h. T.* scienter vio„lans Interdictum à Postulatione repelli„tur. *C.* 2. Cùm cassatâ Postulatione Epi„scopi A. ob violatum ab eo Interdictum, „Canonici plures, post concessam novam „electionem vel postulationem de perso„na congrua, dictam postulationem in„novare denuò nitebantur, alii autem „pauciores numero postulabant Episco„pum B. horum postulatio est admissa, „quia priores, abutendo potestate sibi „concessâ, eo ipso potestate eligendi vel „postulandi erant privati, eâ hoc casu re„manente apud pauciores tanquam con„silio saniores. Unde Postulatio aut Electio ob vitium personæ rejecta, sub pœna privationis vocis activæ reiterari nequit.

3. „C. 3. Postulationem in discordia „seu à minori quàm tertia parte factam „(cùm etiam ad concordes admittendas „Sedes Apost. non tam ex justitia quàm „gratia moveatur) decernitur, non esse „admittendam. Ex quo à contrario arguunt DD. si postulatio fuisset facta à ma-

jori

jori parte Capituli, vel saltem tertiâ parte (seclusâ concurrente electione, quia tunc postulatus debet habere duas tertias, de quo *Tit. seq.*) cæteris votis prorsus dispersis, Pontifex non negâsset consensum, ut notat Wagnereck ad *h. c.*

4. „C. 4. Postquam Postulatio subscri„ptionibus postulantium roboratur, & „præsentatur Rom. Pontifici approban„da, statuitur, non posse ab ea recedere „postulantes, quia aliàs frequenter Papæ „illuderent, & judicium illius pendere ex „illorum arbitrio videretur. Unde ante præsentationem variare poterunt, postea verò neutiquam.

5. „C. 6. Cùm Episcopus, utpote suæ „alligatus Ecclesiæ, liberum non habeat „sine permissione Apost. volatum, ele„ctionem ipsius in Archi-Episcopum, tan„quam contra Canones minùs licitè at„tentatam, Pontifex duxit irritandam, „cùm eligi nullo modo potuerit, sed po„stulari. Idem tradit Reiffenst. hîc *n.* 41. de Episcopis duntaxat Titularibus, eò quòd, licèt Clero careant & populo Christiano, sunt tamen veri Episcopi, iisque juxta stylum Curiæ solent concedi Brevia eligibilitatis; quod utique non fieret, si de jure essent eligibiles. Aliud est de Cardinalibus non Episcopis, qui tantùm debent

postulari non solemniter pro licentia Papali, ut possint exire Curiam, seu discedere ab Ecclesia Rom. (cui sunt specialiter adscripti) ad Ecclesiam, in cujus Episcopum eliguntur; & hoc sensu dicuntur habere alas ligatas.

6. „II. In 6. *C. un. h. T.* prohibet Pontifex sequentes formulas tanquam sibi „adversantes & imperfectas: *Eligo postulando*, vel: *Postulo eligendo*; aut: *Eligo „postulandum*, vel: *Postulo eligendum*. „Item: *Eligo in postulandum*, aut: *Postulo „in eligendum*. Hanc itidem: *Eligo & Postulo, prout melius potest de jure valere*, „quia continet incertitudinem; quam tamen admittit, quando dubitatur, utrum „quis eligi vel potius postulari debeat: „sed tenetur ita electus aut postulatus, ne „in incerto vagetur, quando consentit, „viam electionis vel postulationis eligere; „& in ea, quam elegit, permanere. Hanc disjunctivam electionem & postulationem non solùm procedere in dubio facti, v. g. an assumendus in Episcopum attigerit annum xxx. sit legitimus, &c. sed etiam in probabili dubio juris, communiter asserunt Canonistæ. Verùm factâ intra terminum juris datum ad consentiendum determinatione ad viam Electionis vel Postulationis, non admittitur variatio, ne

quis in incerto vagetur, cum ipsius Ecclesiæ vel etiam adversarii, si quem habet, præjudicio; nam juxta R. J. ff. 75. *Nemo potest mutare consilium suum in alterius injuriam.* Unde quamvis actus in origine institui possit cum incertitudine, debet tamen in executione, antequam perficiatur, certificari. Neque his obstat c. 2. de Elect. in 6. *Nam*, ut ait Wagnereck ad h. c. solùm in eo prohibetur incertitudo suffragii ex parte ipsius eligentis, qui non vult aut nequit se determinare ad certam personam, ad quam se determinat, dicens: *Eligo & postulo &c.*

7. III. „In Extrav. comm. c. un. h. T. „prohibet Pontifex edicto perpetuo, ne, „qui XXVII. ætatis annum non attigerunt, ad Ecclesias Cathedrales; nec Religiosi Mendicantes ad inferiores Cathedralibus Ecclesias, aut Monasteria extra „suos Ordines postulentur; secus facta „sint irrita, & scienter contrafacientes eâ „vice eligendi, ac postulandi potestate „privantur, aliisque pœnis tum Postulantes, tum talis Postulatus, si consenserit, „subjiciuntur.

TITULUS VI.

De Electione & Electi Potestate.

1. ELECTIO est Personæ idoneæ seu nullo impedimento laborantis ad Ecclesiam vacantem seu Prælaturam per vota Capitularium aliorúmque, quibus jus eligendi per Privilegium aut legitimam consuetudinem competit, Canonica vocatio, i. e. facta juxta præscriptum Canonum, absque vitio tum formæ Electionis, tum Eligentium, tum ipsius Electi.

2. Unde Electio differt 1. à *Postulatione*, quæ est de Persona, laborante impedimento Canonico dispensabili; & innititur gratiæ, ut Postulatus non possit sine nota ambitionis absolutè consentire, licèt possit dicere: *Non dissentio*, vel *Committo me dispositioni Superioris, si velit dispensare*. Econtra Electio innititur Justitiæ & tribuit Jus ad rem, potéstque Electus statim consentire. Hinc Postulatio dicitur admitti, Electio confirmari. 2. A *Nominatione*, per quam non unus, sed plures à Capitularibus Superiori proponuntur, ut ex iis unum ad Prælaturam vacantem promovere velit; possúntque Nominantes ante Præsentationem factam variare, aut procedere ad Electionem, juxta *C.* 28. *h.T.*

Pro

Pro clariori præsentis Tit. in Jure Canon. ferè famosissimi intelligentia, dividitur in Paragraphos.

§. 1. *De forma Electionis.*

1. „Circa hanc statuitur I. in *Decret.* „c. 14. h. T. Forma Electionis Canonicæ „in omnibus Ecclesiis observetur, ut cùm „iis de novo Pastore providendum, Ele„ctores in unum locum conveniant, & in„vocatâ Spiritûs S. gratiâ Personam so„lemniter nominent, in qua omnes, vel „major & sanior pars convenerint, & ea „sine ullius contradictione, dummodo „idonea fuerit, & Electio sine simoniaca „pravitate celebrata, ad Ecclesiæ Regi„men admittatur. Quòd si in Persona fue„rit, vel in Electionis modo peccatum, „tamdiu procedant, donec secundùm „præscriptam formam vacanti Ecclesiæ „de Persona congrua valeat provideri. Ex quo inferunt DD. si Electores ignoranter elegerint indignum, vel contra formam Canonicam, quòd possint transire ad aliam electionem; si verò scienter id fecerint, sint ipso jure pro ea vice privati potestate eligendi, (si tamen ex votis eorum communis Electio subsequatur, aliàs non, juxta *c.7. h.T. in 6.*) & devolvitur vel ad Superiorem, si omnes peccârint; vel

ad alios pauciores, qui elegerunt dignum. Sic *c.22.b.T.* „ Electio Præpositi G. indigni „ seu laborantis impedimento Canonico, „ esto facta à 24 Electoribus, cassatur; & „ Electio Præpositi A. Digni facta à 14 eli- „ gentibus approbatur; econtrà si elege- rint contra formam Canonicam, non sunt privati ipso jure, sed privandi per senten- tiam, antequam possunt novam Electio- nem validam inchare & perficere; si verò Electio sit ambigua, non possunt Electo- res propriâ auctoritate ad aliam Electio- nem transire, priusquàm prior auctoritate Superioris fuerit cassata.

2. „ *C. Scriptum* 40. *b. T.* Decernit Pon- „ tifex, ut in concursu Electionis cum Po- „ stulatione, si numerus postulantium non „ sit duplo major, postulatione repulsâ, „ Electio facta à minori numero, dum- „ modo superet unam tertiam omnium „ suffragantium, saltem per unicum vo- „ tum, confirmetur. Observatum id fuit in Electione Colonienſi anno 1688. in qua ex 24 suffragantibus novem elegerunt JOSEPHUM CLEMENTEM, tredecim postu- lârunt GUILIELMUM EGONEM, & duo vota erant dispersa; ab INNOC. XI. autem, re- pulsâ postulatione, Electio de Persona ejusdem JOSEPHI fuit confirmata; & hodie- dum ex stylo Curiæ est apptobatum, de qua

quo vide Pichler *Decis.*5. solventem argumenta in oppositum.

3. „Famosissimo Cap. *Quia propter* „42. *h. T.* ait Pontifex: Quia propter di„versas electionum formas, quas quidam „invenire conantur, magna pericula im„minent Ecclesiis viduatis, statuimus, ut, „cùm Electio fuerit celebranda, præsen„tibus omnibus, qui debent & volunt „& possunt commodè interesse, assuman„tur tres de Collegio fide-digni, qui se„cretè, sigillatim, ordinatè ac diligenter „vota cunctorum exquirant & in scriptis „redacta mox publicent, nullo appella„tionis obstaculo interposito; ut is colla„tione habitâ eligatur, in quem omnes, „vel major & sanior pars Capituli con„senserit: vel saltem eligendi potestas ali„quibus viris idoneis committatur vice „omnium; aliter electio facta non valeat, „nisi fortè communiter esset ab omnibus „quasi per inspirationem sine vitio cele„brata. Qui verò contra præscriptas for„mas eligere tentaverint, eligendi eâ vice „potestate priventur. Nemo procurato„rem in electionis negotio constituat, nisi „absit eo loco, unde debet advocari, & „justè impeditus venire non possit; supra „quo, si opus fuerit, fidem faciat juramen„to; & tunc, si voluerit, uni committat

de

„de Collegio vicem suam. Electiones „quóque clandestinas reprobamus, sta„tuentes, ut, quàm citò Electio fuerit ce„lebrata, solemniter publicetur.

4. Circa hoc Cap. varia observanda; nempe, Electionem fieri posse triplici modo, vel per *Scrutinium*; vel per *Compromissum* in unum aut plures; vel per *quasi inspirationem*, ut cùm omnes de Collegio, nullo contradicente ac nullo præcedente tractatu speciali in aliquem consentiunt, quia hujusmodi concors consensus præsumitur ortus ex instinctu Spiritûs S. qui unitatis & concordiæ auctor est.

5. Præcipuè h. c. præscribitur forma Electionis per scrutinium ordinariè usitatum, necessariò observanda in electionibus Episcoporum & Abbatum perpetuorum, per quorum mortem Ecclesiæ dicuntur viduatæ; non item per se in electionibus Prælatorum inferiorum, v. g. Præpositi, Decani, &c.

6. Itáque ad formam Electionis requiritur 1.mò quòd vocandi sint omnes habentes vocem activam, etiam absentes qui per se vel per Procuratorem commodè possunt Electioni interesse, juxta consuetudinem Ecclesiarum, ita ut si vel unus vocatus non sit, agere possit de contempt & infirmare electionem, „(quia election

„uni

„unius contemptus plus obstat, quàm „contradictio multorum, ait Pont. in c. 34. „h. T.) nisi, utì dicitur c. 28. h. t. propter „bonum pacis consentiat. Econtra vocati ad electionem, si accedere nolint, alienos se ab illa faciunt, nec possunt electioni factæ contradicere ex c. 19. Neque ii sunt computandi in numero eorum, quibus competit jus eligendi; secus est de contemptis, nam ut tunc electio subsistat, necesse est, ut in eam consenserit major pars, non tantùm respectu præsentium, sed etiam respectu contemptorum. Hinc notant DD. apud Leur. *in Foro Benef. p. 2. Q. 314.* Si ex 30 vocalibus 10 sint contempti, electio ipso jure irrita est, si electus non habeat 16 vota præsentium.

7. 2.dò Requiritur, ut de Collegio assumantur tres scrutatores, & hoc esse de substantia electionis etiam Abbatissæ sæcularis, juxta Decisionem Rotalem *Leodien. Abbatissatûs* 9. Martii 1594. tutior opinio docet; & hinc, licèt omnibus consentientibus possint admitti extranei Clerici ad coëligendum juxta c. 40. nequeunt tamen assumi in scrutatores, nisi prævie ipsis sit concessum votum activum.

8. 3.tiò Scrutatores debent exquirere vota *secretè & sigillatim*, ut singuli Electores unus post alterum, nemine alio ex

Ca-

Capitularibus audiente, vivâ voce coram ipsis proferant votum suum; (quod requiritur ad valorem actûs in Electionibus Prælatorum, per quos viduatæ Ecclesiæ providetur; quanquam hic rigor in Electionibus Abbatissarum sæcularium non veniat attendendus, ut docet Passer. apud Leuren. l. c. Q. 343. Ast juxta Trid. infra §. 5. n. 4. Electiones Regularium etiam Abbatissarum fieri debent per vota secreta voce vel scripto, ita ut si vel unicum votum consentiente majori parte Capituli palam detur, Electio sit irrita) idque *ordinatè*, ut nempe primo loco, vel saltem post exceptum votum Præsidis, scrutatores se invicem ante alios scrutentur, quod consultius est, teste Leur. *l.c. Q.* 363. ac *diligenter*, examinatis videlicet ac interrogatis singulis Electoribus, ob quæ merita, quóve zelo hunc præ alio nominent; ac singulorum vota à scrutatoribus vel Tabellione statim scribi debent, quod est de substantia formæ.

9. 4.to Vota in scriptis redacta mox, i.e. in continenti seu nullo alio actu extraneo interposito sunt publicanda, v. g. publicè enuntiando: *Tot numero vota exquisivimus*, ut ab initio constet, numerum votorum correspondere numero electorum, & neminem esse præteritum. *An etiam*

add

addi debeat, quot ex ipsis in unam, & quot in aliam personam consenserint? Variant DD. apud Reiffenst. n. 286.

10. 5.to Expressè c. *Publicato* 58. h. T. dicitur: „Publicato scrutinio variare ne„queunt Electores, cùm sit facienda col„latio, & electio celebranda. Unde in scrutinio auriculari (in quo nomina eligentium cognoscuntur) ante publicationem variare possunt vocales, (exceptis scrutatoribus, qui aliàs pro arbitrio possent alicujus electionem perficere, vel infirmare, ut notat Engel hîc *n.*35.) non post, si ex eo electio nominati sequi possit; secus, si inchoandum sit novum scrutinium. Dein facienda est collatio, nam c. 50. „quia collatio in communi, quæ post „publicationem scrutinii fieri debet, erat „omissa, Pontifex electionem duxit irri„tandam, & electores pro illa vice eligen„di potestate privat. Porrò hæc collatio juxta c.55. debet esse numeri ad numerum, (an v.g. quis sit nominatus à majori parte, seu dimidio saltem voto excedat medietatem, v.g. si vocales sint novem, habeat saltem quinque vota) zeli ad zelum respectu eligentium; ac meriti ad meritum quoad electos, ut dignoscatur, an pro nominato etiam stet pars sanior, quia ad electionem requiritur pars major & sa-

nior

nior copulativè; nam c. 57. „ Cùm 14. ele-
„ gissent G, 17. verò R, Pontifex causâ
„ discussâ deprehendit, quòd major & sa-
„ nior pars non consenserit in R, ideóque
„ ejus electionem non personæ, sed potiùs
„ electionis vitio duxit irritandam. Si ta-
„ men, ut dicitur c. 9. in 6. h. t. pars altera
„ eligentium sit duplo major, contra illos
„ ad extenuationem zeli, meriti vel aucto-
„ ritatis ipsorum nihil potest opponi. Imò
in dubio major pars numerô præsumitur
etiam sanior, donec contrarium eviden-
ter probetur.

11. Denique, ut habetur c. 21. in 6. h. t.
est per unum pronuntianda & facienda
communis Electio, v. g. hoc vel simili mo-
do: *Ego nomine meo & eligentium mihi-
que consentientium in Episcopum vel Abba-
tem hujus Ecclesiæ eligo NN. & electum
coram vobis pronuntio in nomine Patris
&c.* Et hæc communis electio facienda
est in continenti; nam c. 46. „ Quia exa-
„ minato processu Pontifex invenit, post
„ publicationem consensuum & collatio-
„ nis tractatum electionem aliquamdiu
„ fuisse protractam, assensúmque Præ-
„ positi, priusquam electus fuerat, requi-
„ situm, ideo electionem eandem (ex
„ ipsius duntaxat inordinato processu)
„ exigente justitiâ cassavit. Circa quod
tamen

tamen notat Pirrhing hîc *n.* 188. Post collationem posse quæri ab eligendo, an velit consentire electioni de se faciendæ; sed si tunc consentiat absolutè electioni tanquam de se factæ, peccari contra formam; uti etiam, si tunc exploretur consensus, non per requisitionem privatam, sed publicam Capituli, ut ait Leur. *Q.* 383.

12. Circa Procuratorem præter hîc statuta specialiter statuitur c. 46. in 6. h. t. „Justo impedimento detentus, ne electio„ni commodè possit interesse, potest non „solùm unum (ut dicitur *in C. Quia pro„pter*) sed & plures Procuratores consti„tuere, modò cuilibet insolidum det po„testatem, & tunc melior erit conditio „occupantis. Si unus est simpliciter con„stitutus, & alium suo, alium Domini no„mine in scrutinio nominet, nihil agit, „nisi de certa persona eligenda à Domino „habeat speciale mandatum. Absens quo„que, licèt nullus de Collegio velit esse „ejus Procurator, nec permittatur extra„neum deputare, non poterit aliquatenus „per literas exprimere votum suum. Notat tamen Lacroix *L.* 4. *n.* 399. Capitularem cum generali mandato constitutum posse etiam mandantem eligere.

13. II. In 6. c. 2. h. t. sanxit Pontifex: „In Electionibus & Postulationibus ac

„Scrutiniis vota conditionalia, alterna
„tiva vel incerta penitus reprobantur
„illisque pro non adjectis habitis ex pure
„consentibus celebretur electio. Ratio
decisionis est, quia Electio, Postulatio, &
quævis alia provisio beneficiorum numer
rantur inter eos actus legitimos, qui con
ditionem non recipiunt, neque diem, (
Actus legitimi 50. *de R. J. in* 6. Sed absolu
& simpliciter fieri debent, quia hi actu
ex officio præstari debent ab iis, quibu
incumbunt, ita ut Ecclesiis aut Benefici
vacantibus certo & sine mora sit provi
sum. Ita Pirrh. *h. t. n.* 169.

14. Unde si ex decem vocalibus unu
eligat sub conditione de futuro contin
gente; v. g. *Eligo Cajum, si velit consentir*
vel *illum, quem Titius eliget;* aut sub con
ditione de præsenti vel præterito Electo
ribus incognita, v. g. *si sit legitimè natu*
&c. quia licet talis conditio non suspend
actum, continet tamen incertitudinem
ita ut certa electio subsequi non possit ani
veritatis ignotæ indagationem; alter d
cat: *Eligo Titium vel Cajum*; tertius: *Elig*
dignioremem, si hi tres ante publicationem
scrutinii non variârint dando vota pur
eâ vice tota electio est penes alios septe
purè consentientes, à quorum quatuor,
quis nominatus fuerit, is censetur electu

etiam sine novo scrutinio. Nonnulli tamen docent apud Leur. Q. 361. Si decem essent vocales, quorum unus in scrutinio auriculari dedisset tale votum inutile, eâ intentione, ut reportaret quinque votis Prælaturam, talem electionem ob notam ambitionis fore nullam; licèt in electionibus Regularium subsisteret, quia in iis sciri nequit, quis tale votum nullum dederit, aut schedam vacuam miserit in urnam. Verùm si tunc ex puris consensibus non sequatur communis electio, tales in priore scrutinio inutiliter votantes à novo faciendo excludi nequeunt. Ob hoc Caput *in Electionibus* 2. in 6.

15. Quæres: Si laborans impedimento Canonico supplicaverit Romæ pro indulto eligibilitatis, & dubitetur, an sit Romæ expeditum, vocales possint uti hâc formâ: *Eligo & postulo, prout melius de jure valere potest*, ita ut si tunc expeditâ Romæ gratiâ sed Capitulo non præsentatâ & ignotâ, talis obtineat unum votum ultra medietatem, habeat jus ad Prælaturam contra electum habentem vota pura ultra unam tertiam? Ratio affirmandi videtur esse, quia Rescripta gratiæ regulariter valent à die Datæ, consequenter tempore electionis fuit eligibilis, quamvis vocales id tunc ignoraverint, & electio sustinenda con-

formiter Cap. *Perpetuo* Unic. *de postu* ex
in 6. ubi talia vota incerta non reproba tra
tur, quando dubitatur de eligibilitate ubi
postulabilitate subjecti. Nihilominùs tur
probabilius videri, talem electionem lun
postulationem esse nullam ob Decis. cap. fon
Sup. de Elect. in 6. & rationem supra n. hæ
& præc. datam; nam aliàs non posset fo per
mari Decretum certum electionis, fi tim
formandum foret tale conditionatum: §.
Titius habeat indultum eligibilitatis, eli
Titium; si non habeat, eligo Cajum cum
votis, quod videntur jura reprobare, qu pitu
sic Ecclesia in incerto vagaretur, cum qu etia
sponso publicetur. Ad rationem oppo ten
tam dico, regulariter Rescripta Grat ut
quidem valere à die Datæ, si nulli sint pr que
judiciosa; tale autem, si valeret à die D bus
tæ, antequam præsentetur Capitulo, for cap
præjudicioſum Ecclesiæ & electioni, cuj „fo
incertitudinem certò induceret; adeóqu „fo
non censetur esse mens Papæ, ut ante die „in
Præsentatæ valeat. Ad Cap. *Perpet* „co
Unic. *de Postul.* in 6. dici potest, ut Ju „lic
Juribus concordentur, talia vota tantùm „no
admittenda in unico casu, quo sic nom „fi
natus habet certum jus, vel ex vi electi & i
nis vel saltem postulationis, ut nullus h lar
beat pura vota sufficientia pro election sed
nam immediatè subjungitur, quòd debe voc

ex via electionis & postulationis alterutram eligere; aliud est in casu Quæstionis, ubi electo ex puris consensibus generaretur præjudicium. Neque totum Capitulum per talem Electionem ad certam personam se determinare posset. Verùm quia hæc quæstio ex professo tractata non reperitur, supremo Tribunali Pontificio ultimatè decidenda relinquitur.

§. 2. *De Electione per Compromissum.*

1. Compromissum est, quando v.g. Capitulares in unum vel plures Clericos etiam extraneos juxta Cap.8. h.t. facultatem eligendi conferunt, vel *limitatè* v.g. ut eligant ex gremio Ecclesiæ, aut in quem, exquisitis singulorum voluntatibus, major & sanior pars consenserit, ut in cap.32. approbato cap. 29. in 6. (estque „forma mixta ex scrutinio & compromisso; si verò sit data potestas eligendi illum, „in quem plures de Capitulo, partium „comparatione minorum consenserint, „licèt majorem partem totius Capituli „non attingant, electio robur non obtinet „firmitatis ex Cap. 23. in 6.) vel *absolutè & illimitatè*, quo casu etiam possunt postulare aliquem extra gremium juxta c. 30. sed ad hoc requiritur consensus omnium vocalium, ita ut unius dissensus compro-

missum impediat juxta R. J. 29. *Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.* Quamvis re integrâ possit à majori parte Capituli fieri revocatio Compromissi, quia sic singuli redeunt ad jus eligendi, nullíque præjudicatur. Circa Compromissum specialiter statuitur h. t.

2. C. 33. in Decret. h. t. „Cùm cujusdam Ecclesiæ Capitulum in septem Canonicos suos compromisisset, ut illum, „quem ex se vel aliis de gremio Ecclesiæ „omnes vel major pars nominaret, reciperet in Prælatum; unus autem ex illis „septem à tribus ipsorum, & alius, qui non „erat de numero eorum, à tribus aliis in „Prælatum fuêre nominati. Consultus „Pontifex respondit: Eum, qui de numero septem à tribus est nominatus, juxta „Compromissi tenorem debere in Prælatum assumi, modò consentiat.

3. Unde quamvis si Compromissum in unum duntaxat sit factum, is nequeat eligere seipsum sine nota ambitionis; si tamen sit factum in plures, qui sua vota dant palam, potest à medietate electus suo consensu ad illam accedere, sicque augere numerum & fieri electus; per quod non eligit seipsum directè & principaliter, sed solùm accessoriè & completivè, prout etiam juxta *Auream Bullam* fieri potest

in electione Regis Romanorum, aliisque electionibus, in quibus sive de jure, sive ex privilegio aut consuetudine non servatur forma Cap. *Quia propter*, sed permittitur, ut post publicationem liceat mutare votum per accessum. Sic v.g. si ex tribus Patronis unus eligat Compatronum, hic accedendo censetur in effectu habere duo vota, & prævalebit extraneo unicum tantùm votum habenti. Verùm id locum non habet, ubi servatur rigor Cap. *Quia propter*, quia ante publicationem scrutinii incognitus est numerus votorum, adeóque nemo scit, an per suum accessum possit complere majorem numerum suffragiorum; post publicationem autem non admittitur sine novo scrutinio votorum variatio, ut docet communior contra Panorm. teste Engel hîc *n.* 40. docentem: Caput *Publicato* intelligi tantùm de variatione in præjudicium electi, jus ex datis votis habentis. *An verò, si unus ex scrutatoribus fuisset à medietate electus, cùm ante publicationem hoc sciret, possit suo voto accedere?* Dubitat Engel *n.* 42. Negat Reiffenst. *n.* 106. eò quòd juxta Cap. 46. h.t. nominatus in scrutinio, & ante communem electionem absolutè consentiens, electionem ipso jure reddat nullam.

§. 3. *De Eligentibus.*

1. Circa Eligentes ſtatuitur h. t. „I. In „Decret. c. 41. h.t. ut ultra tres menſes Ca„thedralis Eccleſia vel Regularis Prælato „non vacet; intra quos (juſto impedi„mento ceſſante) ſi electio celebrata non „fuerit, qui eligere debuerant, eligendi „poteſtate careant eâ vice, ac ipſa eligendi „poteſtas ad proximum Superiorem de„volvatur; is verò non differat ultra tres „menſes Eccleſiam viduatam de perſona „idonea ipſius quidem Eccleſiæ, vel al„terius, ſi digna non reperiatur in illa, „Canonicè ordinare. Unde quando propter negligentiam Electorum Electio devolvitur ad Superiorem inferiorem Papâ, (quod ob Concordata in Germania non accidit, exceptis certis Epiſcopatibus, Archi-Epiſcopo Salisburgenſi ſubjectis) is tenetur providere Eccleſiæ de perſona idonea ex gremio illius; nam quamvis Capitulum ipſum poſſit eligere aliquem extra gremium, cùm poſſit renuntiare favori ſuo ut proprio; Superior autem non poteſt renuntiare juri alterius. Ita Wagnereck ad *h.c.*

2. „C. 43. Conſentiens Electioni ſua „per poteſtatis ſæcularis abuſum, electio„nis commodo careat & ineligibilis fiat. „E

„Et c. 56. Edicto perpetuo prohibetur, ne „per laicos cum Canonicis Pontificis ele„ctio præsumatur: sic præsumpta nullam „obtinet firmitatem; contraria consue„tudo dici debet corruptela. Nihilominùs „c. 14. h. t. ait Pontifex: Factâ electione „non prohibemus, quin Regis seu Prin„cipis requiratur assensus, sed propter hoc „præscriptam electionis formam nolu„mus impediri. Verùm talis consensus tunc non præstat robur electioni, sed impedit, ne Princeps postea possit excipere contra electionem vel electum, v.g. quòd sit suspectus de proditione &c. potest enim consuetudine aut privilegio induci, ut, si Princeps obtendat exceptiones legitimas, electio sit cassanda.

3. „II. In 6. c. 26. h. t. decernitur: Si „electio effectum non est sortita, quia „electus non consentit, aut post consen„sum juri suo renuntiat, (aut moritur) aut „propter occultum ejus vitium postea in„notescens electio irritatur; electores (qui „jam fecerunt, quod spectabat ad ipsos „intra juris terminum eligendo) possunt „procedere ad aliam electionem, perinde „ac si vacatio nova esset, dummodo nihil „fraudulenter egerint in præmissis. In his casibus pro matura deliberatione alterius Prælati eligendi rursus conceditur

tempus integrum lege definitum, nempe trimestre pro Prælatura Ecclesiæ viduatæ; vel semestre pro Prælaturis aut beneficiis inferioribus per se loquendo. Unde dum Anno 1719 Philippus Mauritius è Ducibus Bavariæ eligebatur Episcopus Monasterienſis & Paderbornenſis, qui Romæ erat mortuus, à die notitiæ obitûs Capitularibus currebat novum trimestre, estò etiam post præstitum consensum ante confirmationem in Curia obiisset, quia tunc non vacâsset per mortem hujus electi, sed antecessoris; nam prima vacatio Prælaturæ durat usque ad confirmationem alterius Prælati, juxta jura apud Reiffenst. *n.* 33.

4. Quinam Capitulares per diversos sparsim Canones sint privati voce activâ, ut nominatim suspensi, interdicti, excommunicati excommunicatione majori, (minor tantùm privat voce passivâ, quia cùm sit privatus Sacramentorum perceptione, ad ea ministranda eligi non potest; quamvis illius electio ex *c.* 10. *L.* 5. §. 27. *n.* 1. non sit ipso jure irrita, sed irritanda, juxta Lac. *L.* 4. *n.* 405.) & plures alii; vide apud Canonistas passim.

§. 4. *De Eligendis & Electis.*

1. I. „In Decret. h. t. c. 6. decernitur:

„Rom.

„Rom. Pontifex, nisi à duabus partibus „Cardinalium electus, si major concor- „dia non interceſſit, nullatenus assumitur; „&, si nomen Pontificis usurpaverit, tam „ipse, quàm qui eum recipiunt, excom- „municationi subjaceant, & totius sacri „Ordinis privatione mulctentur. De Elec- tione Pontificis & Imperatoris vide Pir- rhing h. t.

2. „C. 7. Nullus in Episcopum eligatur, „nisi xxx. annos ætatis exegerit, & legiti- „mè natus ac vitâ & scientia sit commen- „dabilis. Postquam confirmatus fuerit, & „tempus consecrationi definitum transiê- „rit, beneficia, quæ habet, eo ipso vacant; si nimirum obtineat pacificam & fructi- feram Episcopatûs administrationem, quia *non debet quis perdere primum bene- ficium, nisi plenè sit secundum consecutus*, Cap. *Si qui Episcopi* 6. *D.* 92. Prætereà, ut quis possit eligi in Episcopum, debet juxta Trid. *sess.* 22. *de Reform. c.* 2. in sacro Sub- diaconatûs Ordine saltem sex mensibus priùs fuisse. (Quamvis, ut quis possit eli- gere, sufficiat, si immediatè ante electio- nem sacrum Ordinem suscipiat.) Electio tamen non Subdiaconi in Episcopum non est ipso jure irrita, sed irritanda, juxta Leur. *in Foro Benef. p.* 1. *Q.* 314.

3. „C. 12. Si electio alicujus, non propter „vitium

„ vitium personæ, sed modum electionis „ cassatur, non impedit, quò minùs is ad „ regimen alterius Ecclesiæ, imò etiam „ ejusdem possit promoveri, nisi fortè si- „ moniacæ pravitatis aliquid interceſſerit.

4. „ C. 19. Licèt cautum reperiatur in „ Canone, ut quis ex aliena Ecclesia eliga- „ tur, si nullus in propria repertus fuerit „ idoneus; quia tamen hoc in favorem in- „ troductum est Capitularium, & cuique „ licet renuntiare juri, quod pro se nosci- „ tur introductum, potest major pars Ca- „ pituli electionem de persona alterius „ Ecclesiæ celebrare. Quamvis ipsis in- vitis juxta dicta §. *præced.* à Superiore, ad quem facta devolutio, obtrudi non possit. *Can. Nullus invitis* 13. *Dist.* 61. Unde ut quis eligatur de gremio, non est de necessitate, sed solùm de honestate.

5. „ II. In 6. c. 6. h. t. Electores electio- „ nem, quàm citiùs commodè poterunt, „ electo præsentent, ac petant consensum „ ipsius; quem si electus ultra mensem uti- „ lem à tempore præsentationis præstare „ distulerit, jure ex electione acquisito eo „ ipso sit privatus. Cæterùm quivis electus „ infra tres menses post consensum præsti- „ tum confirmationem petat, quod si justo „ impedimento cessante facere omiserit, „ electio eadem eo ipso viribus vacuetur.

„ Quod

Quod in omnibus electionibus etiam ad Prælaturas inferiores, quæ confirmari debent, obſervandum, juxta Wagnereck hîc. Præterea C. *Cupientes* 16. h. t. in 6. relato in Concordatis Germaniæ ſtatuit Nicol. III. „Omnes electi ad Eccleſias „Cathedrales vel Regulares, quorum „Confirmationes peti debent à Sede „Apoſt. infra unum menſem poſt con„ſenſum præſtitum iter arripiant ad di„ctam Sedem pro confirmatione petenda; „vel ſi juſtè impediti ſint, Procuratorem „ ſufficienter inſtructum cum omnibus „actis & monumentis cauſæ eò mittant, „ſub pœna amiſſionis juris per electio„nem quæſiti. Inſuper Electores duas „perſonas ex Capitularibus ſufficienter „inſtructas ad Sedem Apoſt. mittant, qui „ſciant Papam inſtruere de tota cauſa „electionis.

Verùm hodie electi Germaniæ Epiſcopi vel Prælati nunquam pro confirmatione eunt Romam, ſed per Agentes in Curia Rom. exiſtentes, transmiſſo ipſis electionis proceſſu & documentis de facto examine, juxta Bullam Greg. XIV. *Onus Apoſtolicæ*, idoneitate & cæteris rem conficiunt. Inſuper Trid. *ſeſſ. 23. de Reform. c. 2.* ſtatuit: „Epiſcopi confirmati, ſi munus „conſecrationis intra tres menſes non

„ſuſce-

„ſuſceperint, ad fructuum perceptorum „reſtitutionem teneantur; ſi intra totidem „menſes poſtea id facere neglexerint, Ec„cleſiis ipſo jure ſint privati.

6. Circa hæc ſpecialiter Nota, *per conſenſum electi & eligentium* quaſi contrahi ſponſalia inter Eccleſiam & electum, quia habet tantùm jus ad rem, cui poteſt adhuc liberè renuntiare in manibus eligentium; ac juxta c. 5. h. t. in 6. „Si adminiſtratio„nem Dignitatis ſub quocúnque prætex„tu in temporalibus vel ſpiritualibus ge„rere, aut illi ſe immiſcere præſumat, eo „ipſo jure ex electione quæſito eſt priva„tus.„ Quanquam *c.* 44. *in Decret. h. t.* dicat Pontifex: „Valde remoti videl. ultra „Italiam conſtituti & in concordia electi „diſpenſativè propter neceſſitatem Ec„cleſiarum & utilitatem ante confirma„tionem in ſpiritualibus & temporalibus „adminiſtrent, nihil tamen penitus alie„nent. Dubitat tamen Engel hîc n. 51. num hæc diſpenſativa Juris conceſſio adhuc ſit in vigore ob continuam praxin contrariam Epiſcoporum Germaniæ. Deinde per *Confirmationem* contrahi quaſi ſpirituale conjugium ratum, quia per eam Electus acquirit jus in re, nec poteſt ampliùs renuntiare ſine Superioris conſenſu, ac conſequitur plenam adminiſtrationem

in

in spiritualibus & temporalibus, potestatémque Jurisdictionis Episcopalis, juxta *c.*15. *Decret. h.t.* hinc potest ferre censuras, delinquentes punire, Beneficia conferre, dare alteri potestatem absolvendi à peccatis, estò Sacerdos non sit, &c. etiam ante captam possessionem, nisi alicubi ex recepta consuetudine priùs installari debeat. Denique per *Consecrationem* fieri matrimonium quasi consummatum, quia per eam accipit characterem & potestatem Ordinis Episcopalis intollibilem. Aliud est de Abbate benedicto, qui potest eligi ad aliud Monasterium vel Episcopatum, quamvis licentiam transeundi (non dispensationem, quia in eo rigore non sunt sponsi suarum Ecclesiarum, sicut Episcopi) vel à Pontifice aut ejus Legato de latere, si sit exemptus; vel ab Episcopo petere debeat, *c.*36. *h.t. in* 6. & ante benedictionem saltem validè vi privilegii à jure concessi Ordines minores suis conferre potest.

7. „C.14. h. t. in 6. Nullus ad regimen „Parochialis Ecclesiæ assumatur, qui non „attigit 25 annum; collatio aliàs facta vi„ribus careat. Ad hujusmodi regimen „assumptus personaliter in Parochiali „Ecclesia residere tenetur, & intra annum „se faciat ad Sacerdotium promoveri; si „non fecerit, Ecclesiâ sibi commissâ, nullâ

„etiam

etiam monitione præmissâ, sit eo ipso privatus. Verùm ut dicitur *c.* 35. *h.t. in* 6.
„ Non vacat tamen Ecclesia, nisi annus ex
„ toto fuerit elapsus, quo possessionem
„ ejus pacificam recepit, & non currit illi,
„ qui justo impedimento detentus; secus
„ si rationabilis causa deficeret, tum enim
„ non potest illi eâ vice iteratò conferri,
„ idque ne statutum debito frustretur ef-
„ fectu, & non rebus sed verbis lex impo-
„ sita videatur. Si quis Parochiam recepit
„ sine intentione Sacerdotium intra an-
„ num suscipiendi, eandem postea dimis-
„ surus, sed animo fructus interea ex ea
„ percipiendi, is, nisi voluntate mutatâ
„ promotus fuerit intra annum ad Sacer-
„ dotium, tenebitur ad restitutionem fru-
„ ctuum perceptorum, cùm eos fraudu-
„ lenter perceperit. Unde notant DD. si
quis per ignorantiam ac bonâ fide obti-
neret Parochiam ante legitimam ætatem,
collationem esse nullam; ac, si ad legiti-
mam ætatem pervenerit, opus esse novâ
collatione; quia quod ab initio irritum est,
tractu temporis non convalescit.

8. Nihilominùs *c.* 22. *in* 6. ait Pontifex:
„ Statutum in *c.* 14. *cit.* De promovendis
„ ad Sacerdotium intra annum ad Colle-
„ giatas Ecclesias, etiamsi aliàs Parochia-
„ les extiterint, ad assumptos ad earum
„ tem-

„regimen, v.g. Decanum aut Canonicum „non extenditur, sed antiqua jura potiùs „serventur in eisdem, nempe *c. 7. Decret. „h.t.* ubi tales non ipso facto, sed præ„missâ monitione per sententiam sunt „privandi.„ Imò ut notat Pirrh. hîc *n.* 80. si Dignitati, v.g. Decanatui vel Canonicatui, per se non curatæ non principaliter sed accessoriè sit annexa cura animarum, tunc sufficit, quòd provisus sit in ætate requisita ad Dignitatem, cui annexum est beneficium Parochiale, quod tunc velut accessorium assumit naturam & conditiones beneficii principalis; & sufficit, quòd per Vicarium sufficientis ætatis curam animarum exerceat.

9. Quamvis Episcopi possint quandóque dispensare in ætate requisita ad Sacerdotium, non tamen possunt in ætate requisita ad beneficium curatum, esto juxta *c.* 34. *h.t. in* 6. „cum obtinentibus Eccle„sias parochiales possint dispensare, ut „usque ad septennium literarum studiis „insistentes ad Sacerdotium promoveri „non teneantur, sed ad Subdiaconatum „duntaxat infra annum, ne sicut à multis „de Christi patrimonio sublimatis factum „est, à statu recedere queant Clericali. Verùm hodie post Trident. tales licentiæ Parochis concedi non solent juxta varias

Declarationes Card. apud Garziam *p.* 3 *c.* 2. *n.* 84.

10. III. In Extrav. comm. c. 1. sanci Pontifex: „Ut Episcopi & Prælati Mo„nasteriorum regimina exercentes, qui „apud Sedem Apost. promoventur, aut „Confirmationis munus recipiunt, ad „commissas sibi Ecclesias & Monasteria „absque dictæ Sedis literis hujusmodi eo„rum promotionem & confirmationem „continentibus accedere vel bonorum „Ecclesiasticorum administrationem ac„cipere non præsumant, nullique absque „dicta literarum ostensione eos recipiant; „si secus fecerint, aut aliter recipiantur, „quidquid interea egerint, irritum habe„tur; Recipientes verò sive eis obedien„tes à Beneficiis sint suspensi.

Ex quo inferunt DD. apud Reiffenst. *L.* 3. *T.* 9. *n.* 7. Sedem Episcopalem aut Prælaturam vacare tam diu, donec literæ Apost. collativæ vel confirmatoriæ Capitulo seu Monasterio sint præsentatæ, adeóque si ante diem præsentatæ & post diem Datæ promotus moreretur, Sedes vacaret non per mortem illius, sed antecessoris.

§. 5. *De Electione Regularium & Abbatissarum.*

1. Circa electionem Regularium sta-

tuun-

tuuntur sequentia: „I. In Decret. *c.* 49. *h. t.* „Cùm in Magistrum assumi non debeat, „qui formam discipuli non assumpsit, nec „sit præficiendus, qui subesse non novit, „mandat Pontifex, ut ad amotionem Ab- „batum, qui per professionem Monachi, „vel Regulares Canonici non fuerint, sub- „lato appellationis obstaculo procedatur.

2. II. In 6. *c.* 24. *h. t.* „Nulli Religioso „Mendicantium Ordinum ex Electione, „Postulatione seu vocatione ad aliquam, „extra administrationem sui Ordinis, „Prælaturam in discordia de se facta jus „acquiratur, nec eorum aliquis tali pro- „visioni valet consentire, etsi Superioris „sui accesserit licentia.

Additur *c.* 27. „Si Religiosus electio- „ni de se ad Prælaturam extra suum Mo- „nasterium sine licentia Superioris sui „(subintellige *speciali*, cùm generalis, quia „ambitionis vitio viam parat, nullius est „firmitatis ex *c.* 8. *in Clement. h. t.*) con- „senserit, consensus non tenet, & electio „eo ipso viribus vacuatur. Iidem verò „Superiores electis hujusmodi (si eligan- „tur ad Prælaturam intra suum Ordinem, „& in concordia, ut in *c.* 24. supra dictum „est) suis Conventibus irrequisitis con- „sentiendi & transeundi liberam dare pos- „sint facultatem. In discordia censetur

facta electio, juxta Wagnereck in *c.*24. Si duæ aut plures celebratæ sint, aut una tantùm, aliquibus tamen Electorum contradicentibus. Unde censetur facta in concordia, si ab omnibus, vel saltem à majori parte Capituli facta sit, eique nullus se opponat, ut notat Pirrh. hîc *n.* 297.

3. C.28. in 6. h. t. dicitur: „Nullus Religiosus ad Prælaturam suæ vel alterius „Religionis eligatur, nisi antè fuerit Ordinem Regularem expressè professus; secus actum, eo ipso sit irritum. Ad Dignitatem verò Episcopalem (ad quam Novitii eliguntur interdum) etiam non „professus, in sæcularibus vel Regularibus „Ecclesiis eligi valet. Imò *c.*1. *in Clement. h. t.* statuitur: Cùm rationi non congruat, ut homines disparis professionis „vel habitûs in iisdem Monasteriis socientur, prohibetur, ne Religiosus aliquis in „Abbatem vel Prælatum alterius Religionis vel habitûs de cætero eligatur; quòd „si secus actum extiterit, irritum sit & inane. Nihilominùs tales postulari possunt & Pontifex dispensare potest.

4. Jure novo Tridentini *sess.*25 *de Regul. c.*6. „Circa Regulares statuitur, ut Superiores eorum eligantur per vota secreta „ita ut singulorum eligentium nomina „nunquam publicentur, idque sub pœna „ma-

„nullitatis; neque tunc requiritur collatio „zeli aut meriti, sed sufficit sola numeri „ad numerum. Quod generaliter verum est de electionibus Regularium, per quas Ecclesiis viduatis non censetur provideri. *Quænam verò sint faciendæ per scedulas secretas in communem votorum urnam conjiciendas, quænam per ballottationes seu globulos?* Docent singulorum Ordinum speciales Constitutiones.

5. III. *Circa Electiones Abbatissarum in Cap. Indemnitatibus* 43. *h. t. in* 6. statuuntur sequentia: „1. mò Nulla Monialis non „professa ad eligendum cum aliis admit„tatur. Nec Abbatissa vel Prioriss eliga„tur, quæ xxx. annum non compleverit. Juxta Trid. *sess.* 25. *de Regul. c.* 7. requiritur, „ut sit XL. annorum, & octo annis post „expressam professionem laudabiliter „vixerit; si his qualitatibus prædita non „reperiatur, ex alio ejusdem Ordinis Mo„nasterio eligi poterit; si etiam hoc in„commodum videatur Præsidi electio„nis, ex iis, quæ in eodem Monasterio an„num xxx. excesserit, & quinque saltem „annis post professionem rectè vixerit, „eligatur. Unde ut notat Pirrh. *n.* 306. hæ duæ conditiones, nempe ætas XL. annorum, & professio VIII. annorum non præscribuntur à Concilio tanquam sub-

ſtantiales & ſimpliciter neceſſariæ; imò Lac. *L.4.n.796.* cenſet, de facto ſufficere xxx. annos completos.

2.dò In *cit. Cap.* ſtatuitur: „In electione, „quæ per formam ſcrutinii à duabus par- „tibus Conventûs fuerit celebrata, ex- „ceptione quacúnque non obſtante, per „Superiorem, diligenti de perſonæ ido- „neitate examine præmiſſo, confirmatur, „& electa, ſi Abbatiſſa eſt, benedicitur; „ſi autem numerus eligentium ad duas „partes non perveniret, Moniales cæteræ „(antequam ad actus divertant extra- „neos) per conſenſum poſſunt ad illam „accedere, quæ à majori parte Conventûs „eſt electa; per quem acceſſum, ſi ad duas „partes pervenitur, electa confirmatur „& benedicitur; ſi verò tunc non com- „pleantur duæ partes, ſuper objectis al- „terius partis ſine ſtrepitu & figura judicii „ante confirmationem inquiretur, ſed „electa interim in ſpiritualibus & tempo- „ralibus liberè adminiſtret; ſine facultate „tamen, quidquam alienandi, aut Monia- „les recipiendi.

3.tiò „Si quæ à minori parte Conventûs „electa fuerit, (quod volumus eſſe irri- „tum) nullum jus acquirit, nec ad eam „aliæ poſſunt accedere. Cujus ratio da- „tur *C.* 29. *in Decret. h.t.* Quia ex poſt

„facto

„facto non convalescit, quod ab initio „non valet.

4.to „Neque in hujusmodi Monialium „electionibus per formam scrutinii zeli „ad zelum, nec meriti ad meritum, sed so„lùm numeri ad numerum fiat collatio.

5.to „Supradicta non solùm in Mona„steriis viventibus sub aliqua de Religio„nibus approbatis, sed etiam in illis, ubi „juxta quarundam Provinciarum con„suetudinem nec propriis renuntiant, nec „Professionem faciunt Regularem, sed „vivunt, ut in sæcularibus Ecclesiis Ca„nonici sæculares, (unde & ipsæ dicun„tur *Canonissæ* seu Stiffts-Fräulein) „volumus per omnia observari, eo dun„taxat excepto: ut non eligantur nec eli„gant non professæ, cùm in ipsis (quia „videl. non faciunt professionem) hoc lo„cum sibi nequeat vendicare. Per quod „tamen earum statum, Ordinem seu Re„gulam nolumus nec intendimus appro„bare. Ita Bonif. VIII. in terminis *cit. Cap.* Nonnulli tamen censent, in Capitulis mixtis ex Canonicis & Canonicabus ob recentissimas geminas Decisiones Rotales in una *Monaster. Abbatissatûs* 9. Junii 1727. & 4. Februar. 1732. recedentes à duabus in eadem Causa Decisionibus 1725. & 1726. in contrarium datis hoc Ca-

put *Indemnitatibus* in suo rigore non esse attendendum, sed potiùs Consuetudinem & Statuta, eò quòd talia Capitula *Can. pernicioſum* 25. *Cau.* 18. *Q.* 2. sint prohibita & abolenda decernantur, adeóque de iis non videatur casus in jure expressus; super quibus Coloniæ 1734. typis Hildenianis editus est Tractatus sub Titulo: *Demonſtrationes Chronologico-Hiſtorico-Juridico-Canonicæ.*

Quæres: An Electio Abbatissæ in Ecclesia Canonessarum sæcularium per vota pretio temporali comparata sit simoniaca? Ratio dubitandi est, *tum* quia Præbendæ Canonessarum, juxta tradita in Nuc. Theol. *Exam.* 17. *n.* 6. non sunt materia simoniæ; *tum* quia Abbatissatus ab origine, quando Canonessæ utebantur communi refectorio, videtur tantùm fuisse maternitas œconomica, quæ est quid merè temporale. Nihilominùs R. affirmativè. Ratio est 1. quia Electio talis Abbatissæ debet esse Canonica, seu fieri juxta præscriptum Canonum, confirmanda a Superiore Ecclesiastico, nempe Papa vel saltem Episcopo; in omnibus autem Electionibus Canonicè faciendis vota per pecuniam quæsita tanquam simoniaca reprobantur. 2. Abbatissatus talis juxta Pyrrhum, Corr. *in Praxi Benef. L.* 1. *c.* 5. *n.* 145.

*n.*145. est Dignitas principalis & electiva in Ecclesia Collegiata, quantumvis non reservata, importans jurisdictionem Ecclesiasticam in Canonessas quà tales & Clericos illius Ecclesiæ, ex *c. Dilecta* 12. *de major. & obed.* ad quam directè & principaliter vota tendunt, non ad aliquam præbendam temporalem, cui Dignitas illa Ecclesiastica sit accessoriè unita, (utì Juspatronatus castro, consecratio calici) quia regulariter eligitur Canonessa jam habens præbendam, & factâ illegitimâ Electione seu non intra legitimum tempus, provisio de Abbatissatu non devolveretur ad Superiorem Ecclesiasticum; consequenter Dignitas Abbatissatûs videtur esse principale, cui præbenda, aliáque emolumenta cæteris Capitularibus non obvenientia accessoriè uniantur. Per quod patet ad primam Rationem dubitandi. Ad alteram dico, sublatâ mensâ communi, maternitatem œconomicam esse suppressam; & per privilegium Apost. tacitum vel expressum, esse conversam in Dignitatem Ecclesiasticam, quæ omni jure est materia simoniæ; utì Episcopatus, si principatus temporalis in eum elevaretur, & per Electionem votis Canonicorum pretio temporali comparatis acquireretur. Vide *L.* 3. *T.* 35. *n.* 7.

TITU-

TITULUS VII.

De Translatione Episcopi.

„In Decret. *h.t. c.*1. reprehenditur Patriarcha, quòd Archi-Episcopum A. „confirmatum, licèt necdum consecratum, in Ecclesiam T. transtulerit, episcopare Archi-Episcopum, imò de-archiepiscopare præsumens. Ratio datur *c.*2. „quia conjugium spirituale, quod est inter Episcopum & Ecclesiam, non humanâ sed Divinâ potiùs potestate dissolvitur; ideóque Episcoporum translatio vel depositio soli Rom. Pontifici „Vicario Christi est reservata. Et hinc „*c.*3. Episcopus Hildesemensis, qui dimissâ suâ Ecclesiâ ad Herbipolensem „sine authoritate Rom. Pontificis transvit, privatur utrâque, ut nec illis præ„sideat, quos per superbiam sprevit; nec „illis, quos per avaritiam concupivit, ait Pontifex. Et quia in sua pertinacia perdurabat, mandat Pontifex *c.* 4. senten„tiam Excommunicationis à se contra „ipsum latam per Theutoniam publicari.

TITULUS VIII.

De authoritate & usu Pallii.

1. PALLIUM in præsenti est principale Archi-Episcoporum insigne seu or-

na-

namentum, ex lana alba confectum, quatuor crucibus nigris aut purpureis intextum, velut Stola Sacerdotalis, quod super alia ornamenta defertur, humeros velut corona pectúsque circumdans, de corpore B. Petri sumptum seu super Altare S. Petri Romæ à Papa benedictum & consecratum, indéque ab Archi-Episcopo vel ejus Procuratore acceptum, per quod ut dicitur *c.* 3. *h.t.* „ Pontificalis officii ple„nitudo cum Archi-Episcopalis nominis „appellatione confertur.

2. Unde ante obtentum Pallium, licèt sit confirmatus, non dicitur Archi Episcopus, sed Metropolita; & quantumvis sit consecratus Episcopus, non potest intra suam Provinciam exercere ea, quæ sunt Ordinis Episcopalis, & inter Missarum solemnia ac in ornamentis peraguntur, ut conficere Chrisma, consecrare Ecclesias, sacros Ordines conferre, &c. Ratio datur *c.* 28. *in Decret. de Elect.* „eò quòd id non „tanquam simplex Episcopus, sed tan„quam Archi-Episcopus facere videatur. Unde etiam non potest exercere actus jurisdictionis Archi-Episcopo proprios, ut visitare Provinciam, vel Concilium Provinciale celebrare, ex *c.* 4. *de Elect.*

3. Econtra potest exercere ea, quæ sine Missa & in Stola tantùm ab Episcopo fieri

solent,

solent, ut conferre primam Tonsuram, cœmiteria benedicere, baptizatos confirmare, &c. imò posset extra suam Provinciam, ab alio Episcopo invitatus, Pontificalia exercere & sacros Ordines conferre. Insuper potest exercere actus Jurisdictionis Episcopalis, ut censurare, committere potestatem ordinandi, vel etiam consecrandi suffraganeos, juxta *Cap.* 11. *de Elect.* ubi dicitur: „Licitum est Metro„politano, etiamsi pallium non receperit, „electum Suffraganeum, qui ad ejus juris„dictionem pertinet, consecrare; puta non per se, sed per alium; quia *Jura juribus concordanda sunt, ex C.* 29. *de Elect. in* 6.

4. Cæterùm Jus Pallii per se tantùm competit Patriarchis & Archi-Episcopis; ex privilegio tamen etiam conceditur nonnullis Episcopis, ut Ostiensi, qui Papam consecrat; Bambergensi, qui Papæ immediatè subjectus; Quinque-Ecclesiensi in Hungaria, &c. A Pallio differt *Rationale* seu peculiare Cimelium ex auro, serico & gemmis in forma quadrangulari contextum, quod insertum collo, humeros & pectus tegit, dependentibus a tergo & pectore quatuor fasciis & limbis, cujus usum INNOC. II. anno 1133. Episcopo Paderbornensi ejúsque successoribus ex singulari benignitate indulsit; ac ALEX. VII.

D-

Diplomate ad Ferdinandum Fürſtenbergium anno 1666. confirmavit. Circa uſum Pallii in Decret. h. t. ſpecialiter decernitur.

5. „C. 1. h. t. Archi-Epiſcopus uti poteſt „Pallio infra quamlibet Eccleſiam ſuæ „Provinciæ; ſi verò ipſum Sacris indu„tum veſtibus Eccleſiam proceſſionaliter „vel alio modo exire contigerit, tunc Pal„lio uti minimè debet. Ex quo inferunt DD. eum poſſe illo uti in Eccleſiis etiam exemptis aut Diœceſium ſuorum ſuffraganeorum, quia ſunt intra Provinciam; „nullatenus extra illam, quia conſuetudo „contraria c. 5. h. t. dicitur corruptela.

6. C. 2. reſpondet Pontifex: „Non vi„detur conveniens, ut Archi-Epiſcopus „Pallium ſuum alicui commodet, cùm „Pallium in perſonam non tranſeat, ſed „quiſquis cum eo debeat ſepeliri. Imò Archi-Epiſcopus à ſua Eccleſia ad aliam Metropolim translatus non poteſt in hac poſteriori uti Pallio priori, ſed debet obtinere novum Pallium ad nomen & uſum ejuſdem Eccleſiæ. *Arg. c. 4. de Poſtul.* Ubi Papa Archi-Epiſcopo translato promittit novum Pallium ad nomen & uſum poſterioris Eccleſiæ; prius tamen ſecum aſportat, non eo ampliùs uſurus, ſed cum utroque Pallio ſepeliendus.

7. C. 4.

7. C. 4. statuitur: „Solus Rom. Pon„tifex in Missarum solemniis Pallio sem„per utitur & ubique, quando assumptus „est in plenitudinem Ecclesiasticæ Pote„statis, quod per Pallium figuratur; alii „autem eo nec semper, nec ubique, sed in „Ecclesia sua, in qua jurisdictionem Ec„clesiasticam acceperunt, certis debent „uti diebus, (illis duntaxat, qui in pri„vilegiis sunt expressi, juxta *c.* 7. *h. t.* nisi per speciale privilegium eo semper uti possint, ut Rhemensis & Coloniensis, teste Gonz. ad *c.* 4.) „quoniam vocati sunt in „partem sollicitudinis, non in plenitudi„nem potestatis.

TITULUS IX.

De Renuntiatione.

1. De Quidditate & divisione Resignationis Beneficiorum vid. Nuc. Theol. *Exam.* 18. *n.* 3. Circa quam *h. t.* præcipue statuuntur sequentia:

2. I. In Decret. c. 4. mandat Pontifex: „Ut Episcopus sub districtione Canonica„ultionis prohibeat, ne Beneficiati Eccle„sias suæ Diœcesis, ad suam Ordinatio„nem pertinentes, absque assensu ipsius „intrare audeant aut detinere; aut dimit„tere Episcopo inconsulto. Unde nullus

potest Beneficium Ecclesiasticum recipere aut post collationem dimittere sine sui Superioris authoritate. Jus tamen dat beneficiato potestatem transeundi ad religionem approbatam, petitâ priùs, licèt non obtentâ, licentiâ Ordinarii. Nihilominùs ex Juris dispositione possunt Clerici tacitè renuntiare Beneficiis sine consensu Superioris in variis casibus, v.g. contrahendo matrimonium, committendo crimen, cui ipso facto est annexa privatio, renuntiando liti beneficiali, &c.

3. C. 10. ait Pontifex: „Hæc sunt illa, „propter quæ cedendi Episcopus potest „licentiam postulare. 1. *Conscientia criminis*, non cujuslibet, sed duntaxat illius, „propter quod ipsius officii executio impeditur; si enim omnes, quos arguit „conscientia cujuslibet culpæ, cederent, „pauci vel nulli forsitan in illo ministerio „remanerent; in multis enim offendimus „omnes. 2. *Debilitas corporis* ex infirmitate vel senectute procedens, per „quam impotens redditur ad exequendum officium. 3. *Defectus scientiæ*, si Ecclesiam commissam regere ignorat. Verùm etsi desideranda sit eminens scientia „in Pastore, in eo tamen est competens „toleranda, quia imperfectum scientiæ, „quæ inflat, supplere potest perfectio charitatis,

„ritatis,

„ritatis, quæ ædificat. 4. *Malitia Plebis*,
„quando propter ejus duritiam proficere
„nequit apud ipsam. 5. *Irregularitas Per-*
„*sonæ*, ut si fortè sit bigamus. Non tamen
„propter quamlibet irregularitatem de-
„bet cedendi licentia indulgeri, v. g. si de
„legitimo matrimonio non sit natus; quia
„si laudabiliter suum implevit officium,
„cum eo potest utiliter dispensari. Si
„propter alias causas cessionem affectet,
„non est postulanti favendum, v. g. ut
„cedendo in quiete salutem propriam
„tutiùs quærat; nam faciliùs indulgetur,
„ut Monachus ad Præsulatum ascendat,
„quàm Præsul ad Monachatum descen-
„dat.

4. „C. 13. Cùm Papa mandâsset Sub-
„diacono J. assignari Præbendam, qui-
„dam Canonici opposuerunt, illum tacitè
„renuntiâsse Juri literarum, eò quòd se
„gratiæ Capituli commiserit, propter
„quod Judices decreverunt, ipsum non
„posse uti de cætero ipsarum commodo
„literarum. Re ad Papam delatâ, Auditor
„prædictam sententiam justitiâ exigente
„cassavit; & sententiam Auditoris Pon-
„tifex ratam & firmam habuit. Ratio,
quia committendo se gratiæ Capituli
non adfuit animus deserendi Præbendam
aut privandi se gratiâ Rescripti, sed potiùs,

ut hoc modo Capitulum flecteret ad desistendum ab iniqua vexa.

5. „C. 14. Abbas A. æger & de vita „desperans, Monachos suos ad cujusdam „æmuli sui consilium ab obedientia, in „qua sibi tenebantur, absolvit; vocato „Episcopo, ut Abbatiam in ejus manibus „resignaret; quod tamen, usus consilio „saniori, non fecit. Consultus Pontifex „respondet, se non videre, ex tali facto „eundem Abbatem resignâsse suo regi„mini. Pariformiter c. 15. Dum Abbas „immediatè Papæ subjectus, se sentiens „insufficientem oneri regiminis, Abba„tiam cessit in manibus Monachorum, „qui alium Canonicè elegerunt; sed quia „sine licentia Papæ id facere nequivit, „decernit Pontifex, tam cessionem quàm „electionem prædictas esse irritas, man„dans, Abbatem ipsum loco suo restitui.

6. „II. In 6. c. 1. h. t. Coelestinus V. „Bonifacii Prædecessor deliberatione ha„bitâ cum Cardinalibus (de quorum nu„mero tum se fuisse Bonifacius testatur) „auctoritate Apost. statuit & decrevit, „Rom. Pontificem posse liberè resignare. „Quod statutum inter alias Constitutio„nes ad perpetuam rei memoriam de „Fratrum consilio duxit redigendum. Unde Regula illa, quòd renuntiatio debeat

fieri in manibus Superioris, ſolùm habet locum in iis, qui Superiorem habent; non in Principe ſupremo. Sicut ergo Papa confirmatur ſine homine ſuperiore, ita & ſine eo Papatui renuntiat.

7. De Reſignatione Beneficiorum doctiſſimè ſcripſit Flaminius Pariſius, ex quo Canoniſtæ ad hunc Tit. communiter tradunt ſequentia: 1.mò Reſignationem Beneficii debere fieri purè abſque omni pacto & liberè; non vi, gravi metu aut dolo extortam; hinc abſque ſimonia nequit fieri reſignatio in favorem, aliter quàm coram Papa, qui ſplendore Majeſtatis ſuæ omnem ſimoniæ humanæ labem abſtergit. Verùm ſi abſit omnis pactio, & reſignans tantùm dicat coram Epiſcopo: *Reſigno beneficium non aliter quàm ut conferatur Titio*, ita ut ponatur in arbitrio Epiſcopi, vel illud conferre Titio, vel reſignationem non admittere cenſent DD. apud Leur. *in Foro Benef. p. Quæſt.* 727. non eſſe ſimoniacum, eſt à Pio V. ſit graviter prohibitum apud Reiffenſt. *h. t. n.* 110. Imò Engel *h. t. n.* docet, Epiſcopum, uti non poteſt acceptare talem reſignationem citra ſimoniam cum promiſſione conferendi Titio beneficium, ita nec poſſe eam acceptare, & rejectâ tali conditione, vel

turpi, beneficium alteri quàm Titio conferre.

2.dò Ad resignationem in favorem requiri, ut resignans habeat jus in beneficio per legitimam collationem; si enim solùm habeat jus ad rem, aut eo sit privatus, v.g. per assecutionem alterius incompatibilis (licèt tunc non possit prius simpliciter dimittere sine consensu Superioris saltem tacito, juxta Lac. *n.* 1017.) ob crimen, cui ipso jure annexa est privatio &c. resignatio est nulla; utì etiam, si quis resignet in favorem beneficium litigiosum, non factâ mentione litis, estò non requiratur per extensum exprimi statum litis, quia clausula consueta in literis Apost. *Et super eos inter aliquos lis, cujus statum præsentibus haberi volumus pro expresso, pendeat indecisa*, præservat gratiam à subreptione, licèt vi illius nequeat capi possessio absque vitio attentatorum. Corradus *de Praxi Benef. L.* 5. *c.* 1. *n.* 75.

3.tiò Trid. *Sess.* 21. *de Ref. c.* 2. statuit, „non posse voluntariè resignari beneficium, super quo quis ad S. Ordines promotus est, nequidem apud Papam, nisì „hæc duo narrentur: Et quòd eo titulo „sit ordinatus, & quòd aliunde habeat, „quo vivat; aliter facta resignatio nulla „sit. Dixi, voluntariè, quia hoc non pro-

cedit in Beneficiorum privationibus & re-
signationibus a jure inductis.

4.to Exprimenda esse omnia beneficia, quantumvis modica & patrimonialia, quæ obtinet resignatarius, juxta dicta supra *T.* 3. *n.* 3.

5.to Beneficia electiva & Patronatus laicalis, etsi possint dimitti simpliciter, non posse tamen resignari in favorem absque consensu eligentium vel Patronorum; verùm talis resignatio non foret irrita, sed irritanda ad instantiam illorum.

6.to Exprimendas esse qualitates beneficii, an sit Dignitas; simplex vel curatum. Imò in resignatione conditionali beneficii curati, aut requirentis residentiam juxta stylum Curiæ requiritur, ut resignans exprimat, se possedisse saltem per tres annos; aliàs resignatio Romæ non solet admitti saltem cum reservatione pensionis, Corn. *l. c. n.* 11.

7.mo Quamvis absolutè in resignatione apud Papam possit fieri renunciatio reservatis omnibus fructibus, ita ut ad resignatarium solum jus & titulus beneficii transferatur; hodie tamen non solere reservari ultra medietatem fructuum. Verùm dum in resignatione Canonicatuum Germaniæ juxta stylum Curiæ solùm exprimitur annuus valor 24 Ducatorum auri de C[illegible]

mera, posse tamen in ea reservari pensionem longè majoris valoris, v. g. 200 Ducatorum, si à parte rei fructus Canonicatûs accedant ad 400. Ita Leur. Q. 427.

8.vò Requiri, ut resignans post præstitum magnum consensum supervivat 20 diebus, juxta Reg. 19. Cancell. *de viginti*.

9.nò Per resignationem ob vitium subvel obreptionis, aut ob mortem resignantis intra 20 dies invalidam non abdicari jus seu titulum beneficii à resignante, (nisi scienter resignârit invalidè, teste Reiffenst. *h.t.n.* 141.) adeóque si ante sanatorias aut intra 20 dies moriatur, beneficium sic resignatum vacare per obitum, aut saltem habere omnes effectus vacationis per obitum, ut tunc nullo modo censeatur affectum per appositionem manûs Papæ; quod nuper in una Hildesiensi per tres sententias conformes à Rota decisum.

10.mò Factâ resignatione liberâ coram Ordinario, licèt juxta Constit. Pii V. Episcopus aut Collatores non audeant de beneficiis sic resignatis providere suis aut dimittentium consanguineis, affinibus vel familiaribus, posse tamen Episcopum ea conferre consanguineo, affini vel familiari sui Vicarii Generalis; ac Turnarium suo consanguineo vel familiari, quia nomine Capituli confert, Capitulum autem

non habet consanguineos &c. Ita Lac. n. 1012.

8. Quæres 1. Quomodo & intra quod tempus publicanda resignatio? R. GREG. XIII. Bullâ: *Humano vix judicio*, datâ anno 1583. statuit: „Ut omnes resigna-„tiones de quibuscúnque beneficiis in „manibus Rom. Pontificis factæ publicari „debeant in Cathedrali & beneficii Ec-„clesia, dum frequens populus ad Missa-„rum solemnia convenerit, infra sex men-„ses, si beneficium intra montes v. g. Ita-„liam fuerit; ultra verò v. g. in Germania „intra novem à data concessionis gratiæ (id est, à die, quo supplicatio signata à Pa-pa, & à Datario recognita, etsi literæ non sint expeditæ) „non autem à die præstiti „super ea consensûs numerandos, ipsæ-„que literæ Apost. earúmve transumptum „authenticum palam exhibeatur, & in-„telligibili voce resignatio seu cessio hu-„jusmodi ac beneficii qualitas & invoca-„tio, nominâque & cognomina resignan-„tis ac resignatarii pronuntientur, ita ut „hæc omnia possint ad notitiam præsen-„tium verisimiliter pervenire, scriptóque „de his omnibus exemplo collato valvis „dictarum Ecclesiarum affixum relin-„quatur. Modus & forma hîc tradita sem-„per & ubique debet observari, nec alia „vel

„vel æquipollens ullo modo admitti. „Quòd si quidquam prædictorum (seclu- „so justo impedimento) omissum fuerit, „dictis terminis elapsis, gratiæ resigna- „torum beneficiorum, sive de pacificis, „sive de litigiosis, irritæ sint & inanes, „& Resignatarii inhabiles & incapaces „sint hujusmodi beneficia sic resignata „quandocúnque obtinendi; nec resignan- „tibus, si postea in sua possessione rema- „neant, possessio annalis, triennalis aut „diuturnior ullo tempore suffragetur, sed „ipsa beneficia ex tunc à Sede Apost. dun- „taxat impetrari valeant ac concedi. Hanc Constitutionem quoad faciendam publi- cationem resignationis factæ coram Papa esse ubique etiam in Germania usu re- ceptam docet quotidiana praxis.

9. Nihilominùs docent DD. apud Leur. Q. 788. per Signaturam justitiæ solere concedi restitutionem in integrum ad- versùs lapsum temporis istorum men- sium, modò medio tempore à Papa col- latio alteri facta non sit, quia Pontifex in concessione gratiæ semper adjicit tacitè vel expressè clausulam præservativam Ju- ris Tertii. Imò de stylo, etiam absque legi- tima causa, Papa tempus datum ad publi- candum sæpè prorogat. Hinc Lac. *n.* 1031. notat, si quis apud Papam resignet in fa-

vorem alicujus, optétque juſtis ex cauſis ad tempus retinere poſſeſſionem beneficii, hanc eſſe praxin, ut curet reſignationem ſubſignari & regiſtrari; tum elapſis 20 diebus expectet ad ſex menſes, (infra quos per ſe ex Conſtit. CLEM. VIII. apud Leur. *Quæſt.* 585. debent expediri Literæ Apoſt. ſub pœna nullitatis gratiæ à die ſupplicationis ſignatæ & regiſtratæ) nec curet expediri Bullas, ſed petat prorogationem aut novum Datum; evoluto hoc tempore expediantur literæ, quæ detineantur ad ſex vel novem menſes, intra quos non fiat publicatio, ſed petatur prorogatio ad alios novem menſes; poſt modum ad alios duos; denique ad alios ſeptem, nec ultra datur prorogatio.

10. Prætereà cit. Bullâ ſubjungit Pontifex: „De Beneficiis, quæ deinceps in „manibus Ordinariorum extra Rom. Curiam reſignari, etiam ex cauſa permuta„tionis, contigerit, ipſi intra menſem ne„gotium admiſſionis vel rejectionis re„ſignationis hujuſmodi; & (ſi per eos „facienda erit) proviſionis reſignati Be„neficii juxta Canonicas ſanctiones ab„ſolvant; & qui ſic proviſus fuerit, intra „tres menſes, à die ſibi factæ proviſionis „illam publicet, & poſſeſſionem beneficii „capiat modo & formâ ſupradictis, alio„quin

„quin illis elapsis nulla sit ejus provisio, „& beneficium vacare censeatur eo ipso. „Ordinarii, qui hæc, uti eis præscribun„tur, non perfecerint, eo casu potestate „disponendi de ipsis beneficiis sint eâ vice „privati, eorúmque dispositio eo ipso ad „Sedem Apost. devoluta existat, à qua „duntaxat aliis idoneis concedantur mo„do & formâ prædictis.

11. Verùm quoad publicationem resignationis aut permutationis coram Ordinariis factæ non esse cit. Constitutionem in Germania usu receptam, ait Pirrh. *h. t. n.* 109. Item in ea tantùm præcipi, ut negotium admittendæ vel rejiciendæ resignationis intra mensem absolvatur; provisionem autem juxta Canones intra quatuor vel sex menses à die acceptatæ resignationis esse faciendam, censent DD. apud Lac. *n.* 1030.

12. Quæres 2. Quinam sint effectus renuntiationis validæ? R. Si fuerit pura & simplex à Superiore admissa, resignans statim amittit omne jus in beneficio, nec illud rursus vi prioris tituli potest adire, aut fructus deinceps obvenientes ampliùs justè percipere, qui per se successori reservantur. Si verò facta sit in favorem, quamvis tunc resignans juxta Leur. *Q.* 243. possit incumbere possessioni, & omnia ad be-

neficium resignatum pertinentia exercere, (donec resignatarius post publicatam resignationem capiat possessionem) v.g. eligere, conferre beneficia &c. si jus illud beneficio resignato sit annexum, tamen fructus obvenientes à die concessæ & à resignatario acceptatæ gratiæ per se spectant ad resignatarium, etiam ante expeditas literas Apost. quia ab eo momento resignans amittit jus, & titulum beneficii, ut etiam ad illud redire non possit, esto postea Papa literas expedierit in forma *Dignum*, & his necdum justificatis & executis contingeret resignatarium mori, ut docet Leur. Q. 276.

13. *An verò fructus pendentes beneficii à solo non separati, v.g. segetes, glandes, poma &c. spectent ex integro ad successorem, an pro rata temporis, utì fructus civiles*, (quales sunt provenientes ex censu, locagio &c.) *sint dividendi inter Resignantem & Resignatarium*? Attendenda est consuetudo; quanquam spectato jure communi probabilius sit, eos spectare ad resignatarium vel successorem in beneficio, quia fructus naturales cedunt solo. Vide Lac. *n.* 950.

14. Verùm ut notat Reiffenst. *h.t. n.* 162. quando beneficiatus resignat aut moritur (si tunc hæredes ex testamento vel ab in-

testa-

testato succedant) isque agros beneficii jam aravit, occavit, aut consevit, licèt fructus nascituri solo cedant, sicque successori debeantur, tamen seminis ac impensarum factarum pretium à resignante aut hæredibus defuncti (quia quoad hoc mors naturalis & civilis meritò æquiparantur) repeti potest à successore ac solvi debet.

TITULUS X.

De supplenda negligentia Prælatorum.

1. In Decret. *h. t. c.* 1. sancit Pontifex: „Si Episcopus tertiò cum humilitate requisitus Abbates benedicere renuerit, eisdem Abbatibus liceat proprios „Monachos benedicere, & alia, quæ ad „officium hujusmodi pertinent, exercere. Adeóque tunc à Jure negligentia Episcopi injustè negantis benedictionem suppletur, & Abbates pro benedictis habentur, possúntque licitè suis Ordines minores conferre.

2. C. 2. decernitur: „Nisi infra tempus „in Lateran. Concilio constitutum ad vacantes Ecclesias personæ idoneæ præsententur, ex tunc liceat Episcopo (seu „Superiori, ad quem spectat collatio vel confirmatio) appell. rem. in eisdem ordi-

„nare

„nare Rectores, ita tamen, quòd ex hoc
„nullum patronis imposterum præjudi-
„cium generetur. Unde si intra trimestre
Ecclesiæ viduatæ, aut beneficio à Patrono
laico infra quadrimestre, aut ab Ecclesia-
stico infra semestre (non à vacatione, sed
à notitia computandum, ut dicitur *c.3.h.t.*)
de Rectore non provideatur, jus provi-
dendi est devolutum ad Superiorem; sine
cujus auctoritate, si quid fiat ex tunc circa
provisionem beneficii, decernitur irritum
& inane. Quia tamen in cit. *Capite* dicitur:
Ex tunc liceat, quod favorem & licentiam
imponit, non necessitatem, censent DD.
posse Collatores tempus Patronis à Jure
prefixum prorogare, aut post elapsum ter-
minum præsentatos, cedendo favori suo,
instituere, aut post eum institutos de pa-
tientia permittere, ut beneficia pacifice
possideant, juxta *c.4. h.t.* quia talis patien-
tia declarata tunc habet vim novæ colla-
tionis, & prior ipso jure fuit invalida.

3. II. In 6.h.t.c.3.statuitur: „Si Episcopus
„à Paganis aut hostibus capiatur, non Ar-
„chi-Episcopus, sed Capitulum, ac si Sede
„per mortem vacaret, in spiritualibus &
„temporalibus ministrare debebit, donec
„eum libertate restitui, vel per Sedem
„Apost. aliud contigerit ordinari. Idem
dicendum, si Episcopus sit amens, aut ver-

setur in locis adeò remotis, v. g. ultra mare, ut censeatur Ecclesia quasi vacans; quia tunc Capitulum succedit in jurisdictionem ordinariam Episcopi, potéstque constituere Vicarium vel Administratorem Generalem in temporalibus vel spiritualibus. Econtra si Episcopus sit ita absens, ut possit adhuc per literas Ecclesiam suam administrare, & Vicarius illius moriatur, Capitulum non supplet negligentiam Episcopi. Ita Pirrh. *h.t.n.* 15. Leur. *in Vic. Episc. Q.* 25.

4. C. 4. „In Ecclesia Cathedrali legi„timam habens administrationem spiri„tualium & temporalium, beneficia ta„men ad collationem solius Episcopi per„tinentia conferre non potest, si ab alio „quàm Rom. Pontifice fuerit deputatus; de hoc enim *c.* 42. *de Elect. in* 6. statuitur: „Cui administratio Cathedralis Ecclesiæ „plena & libera in spiritualibus & tem„poralibus à Sede Apost. (cui soli hoc „competit) est commissa, potest (aliena„tione bonorum immobilium duntaxat „exceptâ) omnia, quæ sunt Jurisdictio„nis Episcopalis, quæque potest electus „confirmatus exequi, liberè exercere.

(†)

TITU-

TITULUS XI.

De Temporibus Ordinationum, & Qualitate Ordinandorum.

Contenta hoc Tit. vid. in Nuc. Theol. *Exam.* 27. *n.* 7.

TITULUS XII.

De Scrutinio in Ordine faciendo.

Per SCRUTINIUM intelligitur examen de scientia & qualitatibus Ordinandorum, tum ante Ordinationem, tum in ipsa Ordinatione; de quo *c. um. h. t.* dicitur: „Quando Episcopus ordinans quærit, an „sciant ordinandum esse dignum, assistens „respondet: Quantum humana fragilitas „nôsse sinit & scio, testificor illum esse „dignum, per quod non peccat, dummo„do contra conscientiam non loquatur. „Addit Papa, interrogationem hujusmodi „non in consecratione Episcopi, sed in or„dinatione Diaconi vel Presbyteri fa„ciendam.

TITULUS XIII.

De Ordinatis ab Episcopo, qui renuntiavit Episcopatui, vel ab excommunicato.

C. 1. In Decret. h. t. rescribit Pontifex: „Epi-

„Episcopus vel tantùm renuntiat loco, vel „loco simul & Dignitati? Si loco tantùm, „Ordines, sicut antea, rogatus ab Episco„po aliquo poterit conferre; si loco & Di„gnitati simul, minores licitè & validè ro„gatus confert, quia etiam quandóque „à non Episcopis conferuntur; secus est „de Majoribus, hos enim, qui scienter „à tali receperit, ab eorum executione „suspenditur; si autem ex ignorantia, nisi „crassa & supina fuerit, (idem est, si ab ex„communicato eos receperit, juxta *c.* 2. „*h.t.*) Episcopus potest dispensare. Huic Decretali occasionem dedit Bruno III. qui dimissâ Ecclesiâ Colonienſi in Cœnobio Veteris Montis professus est, teste Gonz. per Professionem autem non solùm quis renuntiat loco, dimittendo Diœcesin; sed etiam Dignitati seu nomini Episcopali, sicque privatur facultate licitè conferendi sacros Ordines, etiam obtentâ ab alio, quàm à Papa, licentiâ.

TITULUS XIV.

De Ætate, Qualitate & Ordine Præficiendorum.

De his multa aliter statuit Trid. quàm per antiquos Canones erat dispositum; ac traduntur à Theologis & Casistis

in

in materia de Sacramento Ordinis, de quibus in Nucl. Theol. *Exam.* 27. *n.* 7.

TITULUS XV.

De Sacra Unctione.

Cap. un. h. t. reddit Pontifex singularem rationem de variis Unctionibus in Ecclesia consuetis. 1. „Sacro Chrismate „unguntur Episcopi in capite, quia re„præsentant personam Capitis Ecclesiæ „seu Christi; & in manibus, ut ostendatur, „eos accipere potestatem benedicendi & „consecrandi. 2. Presbyteri in manibus „simplici oleo benedicto seu Catechume„norum, quæ tamen non pertinet ad Sa„cramenti substantiam, uti nec unctio „Episcoporum; nam si omissa fuerit, ex „præcepto tantùm suppleri debet, ut di„citur *h. c.* 3. Unguntur infirmi, de quo in „Nuc. Theol. *Exam.* 27. *n.* 1. 4. Reges in„unguntur oleo Catechumenorum in „brachio sive humero vel armo, quia legi„tur: Factus est principatus super hume„rum ejus. 5. Baptizandi inunguntur bis „oleo benedicto ante Baptismum, nempe „in pectore & inter scapulas; & semel „chrismate in vertice statim post Baptis„mum. 6. Inunctio per Chrisma fit in „Sacramento Confirmationis, de qua in

„Nucl.

„Nucl. Theol. *Exam.* 22. *n.* 6. 7. Ecclesia, „cùm dedicatur, ungitur Chrismate; & „Altare ungitur primùm oleo, dein Chris„mate; Calix verò ungitur Chrismate „tantùm.

TITULUS XVI.

De Sacramentis non iterandis.

De his vide Nuc. Theol. *Exam.* 21. *n.* 2. Si in administratione Sacramentorum initerabilium omissum sit aliquid substantiale, simpliciter confertur, quod tunc non iteratur, quia nunquam validè factum fuit; si verò in ea omissum sit aliquod accidentale, v. g. Exorcismi, inunctiones &c. in Baptismo; „loco Chrismatis sit adhibi„tum oleum in Confirmatione; impositio „manûs in Diaconatu, &c. in talibus non „est aliquid iterandum, sed cautè supplen„dum, quod incautè fuerat prætermissum, ait Pontifex *c.* 1. *&* 3. *h. t.* De quo lege Gonzal. *h. t.* & Nucl. Theol. *Exam.* 22. *n.* 6.

TITULUS XVII.

De Filiis Presbyterorum ordinandis vel non.

1. 1. In Decret. *h. t. c.* 1. deciditur: „Filii „Presbyterorum & cæteri ex forni-

„ catione nati ad sacros Ordines non pro-
„ moveantur, nisi aut Monachi fiant, aut
„ in Congregatione Canonica regulariter
„ viventes; Prælationes verò nullatenus
„ babeant. Verùm non per habitûs susce-
ptionem, sed per solam professionem, per
quam quis fit verus religiosus, tollitur
irregularitas ex defectu natalium.

2. C. 2. 3. 4. & cæteris h. t. statuitur: „ Ne
„ filii illegitimi in Ecclesiis paternis mi-
„ nistrare sinantur, (tales etiam juxta c. 14.
censentur, qui in Sacerdotio geniti de uxo-
re legitima, ut si vir cum consensu uxoris
sacros Ordines suscipit, & postea eam
cognoscens prolem suscitat ex usu sacri
lego) quæ innovans Trid. *sess. 25. de Ref.*
c. 15. decernit: „ Ut paternæ incontinentiæ
„ memoria à locis Deo consecratis, quo-
„ maximè puritas sanctitásque decet, lon-
„ gissimè arceatur, illegitimi citra dispen-
„ sationem Papæ nec mediatè nec immè-
„ diatè beneficium paternum aut etiam
„ dissimile in tali Ecclesia obtinere pos-
„ sunt.

3. Nihilominùs *c. 12.* deciditur: „ Filii
„ Sacerdotum, si ex licito matrimonio sunt
„ procreati, licitè ad sacros Ordines pro-
„ moventur, & in eisdem Ecclesiis, in qui-
„ bus præsunt vel præfuerunt genitores
„ eorum, beneficium obtinere possunt
„ non

„non quidem paternum immediatè; quia, „ut dicitur *c.10.* sacris Canonibus prohibi- „tum est, ne qui hæreditario jure Eccle- „siastica beneficia possidere præsumant, „hinc *c.11.* jubet Pontifex, filios Presbyte- „rorum, sive geniti sint in Sacerdotio, sive „non, si teneant Ecclesias, in quibus pa- „tres eorum nullâ personâ mediâ mini- „strârunt, amoveri. Unde tales possunt obtinere distinctum, vel paternum me- diatè, seu ut dicitur *c.7.* „Si patri defuncto „media inteceſſit persona, cui prædictum „collatum est beneficium, quia tunc non „censetur hæreditaria in Ecclesia succes- „sio. Refert tamen Reiffenst. *h.t. n.39.* à S. Congregatione esse decisum, patrem pos- se immediatè consequi beneficium filii sui.

4. II. In 6.h.t.c.1.sancit Pontifex: „Potest „Episcopus super defectu natalium di- „spensare ad Ordines minores & bene- „ficium non curatum sive simplex, dum- „modo sit tale, super quo per ipsum Epi- „scopum aliàs possit dispensari. (Talia non sunt Dignitates etiam sine cura, & Ca- nonicatus Cathedrales, non quidem spe- ctato Jure communi, sed Stylo Curiæ, ait Pyrrh. hîc *n.16.*) „Ad Ordines majores vel „Beneficia curata sine dispensatione Sedis „Apostolicæ illegitimus promoveri non „potest; cum quo verò per Sedem ean-

„dem taliter fuerit dispensatum, nequit
„prætextu dispensationis hujusmodi
„(quam exorbitantem à jure veluti odio-
„sam oportet restringi) nisi unicum be-
„neficium obtinere, unde *c.2.* dicitur: S
„illegitimus, impetratâ dispensatione ad
„beneficium etiam curatum, postea di-
„spensationem aliam tacito hoc defectu
„à Papa obtineat, ut duo aut plura bene-
„ficia possit recipere & retinere, talis di-
„spensatio, veluti per subreptionem ob-
„tenta, nullius penitus est momenti.

TITULUS XVIII.

De Servis non ordinandis & eorum manumissione.

In Decretalibus *h. t. c.1.* dicitur: „SERVU
„Clericus fieri non permittitur, nisi an
„Clericatum ingenuitatis dignitate p
„tiatur. Et *c. 2.* Si servus fraude ad grad
„Ecclesiasticos pervenerit, deponatu
„& Dominus eum recipiat; si tamen liber
„tatem ei dare voluerit, in gradu suo pe
„maneat. Verùm notant DD. h. t. Si ser
vus vel originarius citra consensum D
mini sacros Ordines susceperit, debet
vel pretio redimere, vel alium servum d
re; si Sacerdos factus, nequit revocari
servitutem, sed amittit peculium suum

quod si non habeat, tunc in spiritualibus Officiis Domino servire tenetur. Attamen 6.8. deciditur: „Si pater servus fuerit, ma„ter verò libera, filius in Presbyterum „promoveri potest, quia debet imitari „conditionem matris, nam *partus sequi„tur ventrem*. Vide Nuc. Theol. *Exam. 33. n. 4. §. 4.* Hinc natus ex libero ventre, liber est.

TITULUS XIX.

De Obligatis ad Ratiocinia Ordinandis vel non.

C un. h. t. statuit Pontifex, „Procura„tores, Actores, Executores, sive Tu„tores pupillorum, si post deposita onera „& reddita ratiocinia actus vitæ ipsorum „fuerint probati, possunt ordinari, ne, si „ante libertatem negotiorum vel officio„rum fuerint ordinati, Ecclesia infame„tur; putà, si id fiat in fraudem creditorum, ut in foro civili tales convenire non possint. Verùm talis nec esset irregularis, nec suspensus ab exercitio Ordinum, sed ab Episcopo cogendus, ut satisfaciat.

(†)

TITULUS XX.

De corpore vitiatis ordinandis vel non.

Quando vitium corporis inducat irregularitatem? Dictum est in Nucl. Theol. *Exam. 33. n. 4. §. 2.*

TITULUS XXI.

De Bigamis non ordinandis.

De triplici BIGAMIA inducente irregularitatem vide Nuc. Theol. *Exam. 33. n. 4. §. 5.* specialiter *h. t.* statuitur *c. 4. & 7.* „ Cùm „ Clerici in majoribus constituti, quantum „ in ipsis fuit, ducunt viduam aut plures „ mulieres, tanquam cum bigamis non „ licet dispensare, (etsi in veritate bigami non existant, cùm inter ipsos non sit vinculum maritale contractum) non propter Sacramenti defectum, sed propter „ affectum intentionis cum opere subsecuto.

Ex quo inferunt DD. si contraxerint cum virgine & consummaverint, modo pœnitentiam egerint, Episcopum posse dispensare.

TITU-

TITULUS XXII.

De Clericis peregrinis.

„C. 1. & 2. h. t. prohibetur, ne Episcopi „Clericos peregrinos seu incognitos „ex remotis regionibus venientes ad Di„vina celebranda & Sacramenta admini„stranda admittant, etiamsi offerant jura„mentum, quòd in tali Ordine sint consti„tuti, nisi de ipsorum Ordinatione Cano„nica per idonea constiterit argumenta, „seu per authenticas literas commendati„tias suorum Ordinariorum, ut decernit Trid. *sess. 23. de Ref. c. 16.* Unde ex declaratione S. Congreg. Abbas hujusmodi literas concedere non potest, ut notat Pirrh. hîc *n. 3.*

TITULUS XXIII. XXIV. XXV. XXVI. & XXVII.

De Officio Archi-Diaconi, Archi-Presbyteri, Primicerii, Sacristæ & Custodis.

I. ARCHIDIACONUS c. 1. h. t. dicitur *Vicarius Episcopi*, nempe natus seu à jure datus & perpetuus, habens jurisdictionem ordinariam, inferiorem tamen & subordinatam Tribunali Episcopi; unde

ab eo ad Episcopum appellari potest. C. 7.
„ appellatur *Oculus Episcopi*, ut loco Epi-
„ scopi per Episcopatum prospiciens, quæ
„ corrigenda viderit, corrigat, nisi adeò
„ ardua fuerint negotia, quòd absque Ma-
„ joris præsentia nequeant terminari. Sic
„ C. 4. Nemini potest curam animarum
„ committere. C. 5. Non licet ipsi in ali-
„ quos sententiam censuræ promulgare
„ C. 8. Nequit concedere dimissorias pro-
„ movendis ad Ordines. Juxta Trid. *sess.* 24
„ *de Ref. c.* 20. Causas matrimoniales & cri-
„ minales debet relinquere examini Epi-
„ scopi, &c. Verùm quæ jure commun
circa Archi-Diaconum statuta sunt, eo-
rum varia per consuetudinem sunt abro-
gata, ut hodie Dignitas & Jurisdictio Ar-
chi-Diaconi à consuetndine & statut
particularibus singularum Ecclesiarum
desumenda sit. Leur. in *Vic. Episc.* scripsi
specialem Tractatum de Archi-Diacono
qui utiliter ab Archi-Diaconis legendus
Item R. P. Dript Speculum Archi-Di-
conale.

II. Archi-presbyter juxta c. 1. 2. & 3. h.
„ debet super omnes Presbyteros curam
„ gerere animarum; & si sit de Urbe, quan-
„ do ibi Præsul defuerit, vice ejus, per se
„ vel cui de Sacerdotibus jusserit, Missam
„ cantare; providere cuncta, quæ in Sa-

„cerdotum ministerio perfici debeant; „fontes benedicere, infirmos oleo perun- „gere; pœnitentiam cunctis Sacerdotibus „ad purgationem animarum injungere, &c. Insuper c. 4. h.t. statuitur: „Singulis „plebibus Archi-Presbyteros esse volu- „mus, qui imperiti vulgi sollicitudinem „gerant; & eorum Presbyterorum, qui „per minores titulos habitant, vitam jugi „circumspectione custodiant, & quâ unus- „quisque industriâ Divinum opus exer- „ceat, Episcopo suo renuntient. Unde Archi-Presbyter, qui etiam Decanus appellatur, (quia communiter decem Presbyteris præponebatur) alius est *Urbanus* seu *Civitatensis*, nempe Decanus Ecclesiæ Cathedralis, habétque Dignitatem; & licèt spectato jure communi non sit præditus jnrisdictione fori externi; consuetudo tamen in variis Ecclesiis ipsi eandem tribuit, saltem in Clericos sui Collegii, subordinatam tamen Episcopo. Alius *Ruralis*, qui non habet Dignitatem, sed simplex ministerium seu Officium absque Jurisdictione fori contentiosi.

III. Primicerius, qui etiam vocari solet Cantor seu Præcentor, (utì ipsius absentis vices gerens dicitur *Succentor*) juxta *c. un. h.t.* „præest in docendo Diaconis, quibus „donat lectiones, quæ ad nocturna Offi-

„cia Clericorum pertinent; & olim præ-
erat Scholæ Cantorum seu psallentium,
institutæ in qualibet Cathedrali.

IV. Sacrista juxta *c.un.h.t.* dicitur, ad
„cujus curam pertinet custodia sacrorum
„vasorum, vestimentorum Ecclesiastico-
„rum seu totius thesauri Ecclesiæ; unde
Thesaurarius appellatur.

V. Custos, qui est quasi minister Sa-
cristæ, juxta *c.1. & 2. h.t.* „debet linteа-
„mina Altaris & utensilia Ecclesiæ custo-
„dire, (non pretiosa) lampades & lan-
„ternas curare, per singulas Horas Ca-
„nonicas signum sonare &c. ob quod
huic titulo subjungitur cap.un. *in Extrav.*
comm. in quo statuitur: „Religiosi Ordi-
„num Mendicantium in nullo Conventu
„suo sive loco plures campanas habeant
„sine Sedis Apost. licentia, sed unâ pro
„loco quolibet sint contenti. Si autem
„alicubi plures campanas sine lite & con-
„tradictione in proprios usus habent, iis-
„dem etiam deinceps liberè uti possint.

Sunt præterea alia officia in Cathedra-
libus, ut Præpositi, Scholastici, Vice-
Domini, Cellarii &c. etsi de his non exte
titulus in jure, quæ, uti & priora, an
importent Dignitatem seu Personatum, an
nudum officium; & quinam ex his suum
officium per alios, etiam laicos, exercere
possint

possint? Attendi debet consuetudo juxta DD. passim.

TITULUS XXVIII.

De Officio Vicarii.

1. VICARIUS seu vices alterius gerens est vel *in Divinis*, qui in cura animarum cæterisque ad internum forum conscientiæ pertinentibus loco alterius deservit Ecclesiæ: vel *jurisdictionis*, qui in foro contentioso seu externo jurisdictionem vice alterius v. g. Episcopi exercet.

2. *Vicarius in Divinis* potest esse vel *perpetuus*, qui auctoritate Episcopi cum assignata congrua portione fructuum obtinet perpetuam curam animarum loco principalis Rectoris exercendam, v. g. in Ecclesia incorporata Monasteriis, Prælaturis, Capitulis, &c. aut in Filiali, in qua ad præsentationem Rectoris Ecclesiæ Parochialis, cui est subjecta, ponitur Vicarius perpetuus, juxta Reiffenst. *h. t. n. 29.* ad quem tunc spectat tota cura actualis; ad Rectorem verò principalem solùm cura in habitu: vel *Temporalis*, quem Rector Ecclesiæ tempore absentiæ vel infirmitatis loco sui substituit; aut Episcopus, dum Parochia vacat, usque dum Ecclesiæ de novo Rectore provideatur.

3. Vi-

3. Vicarius *Jurisdictionis* est, qui ad aliqua, vice Episcopi gerenda constituitur, idque vel *in Pontificalibus*, solétque dici *Suffraganeus*; vel in *Spiritualibus*, dicitúrque simpliciter *Vicarius*; vel tantùm in *Contentiosis*, dicitúrque *Officialis*, qui est Præses Judicii Ecclesiastici. Institutus in spiritualibus pro tota Diœcesi dicitur *Vicarius Generalis*, habétque Dignitatem; sed quia non est stabilis, est compatibilis cum alia Dignitate aut beneficio curato, licèt ideo non excusetur per se à residentia; & quando aliqua delegatio vel expeditio inscribitur Româ ad Officialem Episcopi, per hunc de stylo Curiæ cis Montes intelligitur hic Vicarius, non Præses Judicii. Si quis foris seu extra Urbem, quam Episcopus inhabitat, pro certis Parochiis sit constitutus ad aliqua gerenda, dicitur *Vicarius foraneus*, qui non habet Dignitatem, nec Jurisdictionem à Jure, sed ab Episcopo delegatam, à quo proinde datur appellatio ad Episcopum delegantem. Econtra Vicarius Generalis habet jurisdictionem ordinariam, nempe à Jure, factâ nominatione Episcopi, ad quem ab eo non datur appellatio, quia facit idem tribunal, (unde mortuo Episcopo moritur Vicarius, seu ipsius officium cessat, nec potest causas etiam inchoatas prosequi

qua

quale non faciunt Vicarii nati, seu quorum officio est Vicariatus ipso jure annexus, ut Archidiaconi &c.

4. Circa Vicarios perpetuos I. specialiter *h.t.* statuitur *c.1.in Decret.* „Non esse „Canonicum, ut, qui curam animarum „in diversis habet Ecclesiis, Vicarius fiat „in alienis. Et c. 2. Si Clericus in aliis Ec„clesiis Vicarias habeat, vel Ecclesiasticos „redditus, de quibus possit sustentari, „à Vicaria alterius Ecclesiæ removeatur; „quia cùm Vicarii teneantur Ecclesiis & „propriis personis deservire, alienum est „ab ordine juris, ut Vicariam quis habeat „præter unam. Et c.6. mandatur Episco„po, quatenus perpetuos Vicarios ut in „Ecclesiis, in quibus Vicarias obtinent, „residеant, ut tenentur; & se in Presby„teros, ut eorum cura exigit, faciant pro„moveri, per subtractionem proventuum „compellat. Item II. In Clem. *c.un. h.t.* statuitur: „Quæ de Ecclesiis curatis, ea„rúmque Rectoribus promovendis ad „Sacerdotium & horum ætate à Jure sta„tuta sunt, in perpetuis Ecclesiarum Pa„rochialium Vicariis & assumptis ad eas „observari debent.

5. Circa Vicarios Generales Episcopi *h.t. in 6. c. 2.* decernitur: „Licèt in Offi„cialem Episcopi per commissionem sibi

„gene-

„generaliter factam cognitio causarum „transferatur, potestatem tamen inqui„rendi, corrigendi aut puniendi aliquo„rum excessus, sive aliquos à suis bene„ficiis, officiis vel administrationibus „amovendi transferri nolumus in eun„dem, nisi sibi specialiter hæc committan„tur. Et *c.3.* Cùm in generali concessione „nequaquam illa veniant, quæ non esset „quis verisimiliter in specie concessurus; „nec regulariter donare valeat is, cui bo„norum administratio etiam libera est „concessa, Officialis aut Vicarius Gene„ralis beneficia Episcopi conferre non „possunt, nisi beneficiorum collatio ipsis „sit specialiter commissa.

Quænam Vicarius Generalis facere possit vi Vicariatûs generaliter sibi commissi, & quæ facere nequeat sine speciali mandato? Fusè tradit Leur. *in Vic. Episc.*

TITULUS XXIX.

De officio & potestate Judicis delegati.

JUDEX DELEGATUS est, qui non habet jurisdictionem jure suo, seu vi proprii officii, sed eam exercet ex commissione alterius, cujus vice fungitur; unde etiam appellatur *Commissarius*, à cujus sententia appellari potest ad delegantem. H.T. agi-

tur

tur de Delegato Apostolico, de quo statuit Pontifex:

1. I. *Circa ipsius auctoritatem* c. 5. in *Decret.* „Postquam alicui causa, licèt sim-„pliciter, delegatur, potest auctoritate „Apost. partes compellere, & contumaces „severitate Eccles. coërcere, etiamsi literæ „commissionis id non contineant. C. 7. Si „Judex ordinarius ad mandatum Judicis „à Papa delegati non vult aut non potest „aliis resistentibus sententiam ab eo latam „effectui mancipare, delegatus eam au-„ctoritate sibi commissâ potest executio-„ni mandare; & si qui sibi restiterint, eos „Ecclesiasticâ sententiâ coërcere. C. 11. „Cùm Delegatus Papæ vices ipsius gerat, „in causa illa superior est & major illis, „quorum causam suscepit terminandam; „quare si Episcopus vel alius ipsi non sub-„jectus in causa delegata rebellis aut con-„tumax fuerit, secundùm quantitatem „vel qualitatem facti poterit à Delegato „per Censuram compelli.

2. C. 33. h. t. in *Decret.* dicitur: „Cùm „quidam B. Sigilla Delegatorum violâs-„set, & scripta Papæ præsentanda ape-„ruisset, in causationem suam proponens, „quòd Judices perperam processerint „contra ipsum, cùm acta in scriptis minùs „fideliter redegissent, ideóque timuerit,

„ne

„ne literas portaret Uriæ: Reſpondit Pon-
„tifex, quòd debuiſſet vel non recipere
„ſcripta ſuſpecta, vel recepta Papæ fide-
„liter præſentare; & ut in hoc ſaltem pu-
„niretur, in quo peccaverat contra acta
„Judicum, quæ temerè violârat, ipſum
„noluit exaudire, nec verbis ipſius fidem
„duxit adhibendam, ne videretur dolus
„ſuus ei patrocinium attuliſſe. Denique
c. 41. ait Pontifex: „Qui xx. annum pere-
„git, dari poteſt in ætate hujuſmodi de-
„legatus: Conſtituto intra ætatem eandem
„(niſi partes ſcienter conſentirent in eum,
„qui annum XVIII. tranſcendiſſet) facta
„delegatio ab alio quàm à Principe, non
„teneret.

3. II. *Circa poteſtatem ſubdelegandi* de-
cernitur *c. 6. h.t.* „Judex à Papa delegatus
„cauſam ſibi commiſſam poteſt aliis de-
„legare aut totam audiendam & termi-
„nandam, aut etiam ut allegationes au-
„diant, & rationes & atteſtationes reci-
„piant, & ſententias ſibi ſervent. Si verò
„duobus cauſa committitur, etiamſi non
„apponatur, ut unus ſine altero in ea pro-
„cedat, nihilominus unus ex ipſis ſive
„ſuo conjudici, ſive alteri vices ſuas in
„hac parte committere poteſt. C. 16. Cum
„duobus cauſa committitur, ſententia
„unius non tenet, ſubintellige citra ſub-

delegationem sibi à Condelegato factam.
C. 27. „Cùm Delegatus à Papa jurisdi-
„ctionem suam in alium transfert totam,
„si fuerit appellandum, non ad eum, sed
„ad Papam appellari debet. Cùm autem
„mediam alicui committit, aliquid sibi
„de jurisdictione reservans, v. g. Senten-
„tiam diffinitivam, si causa ei appell. rem.
„sit commissa, ab ipso tanquam Auditore,
„si fines mandati excedat, vel sit suspe-
„ctus, appellari potest ad Delegatum, qui
„tunc causam potest diffinire. Si verò duo
„sunt à Principe delegati, & unus com-
„mittat vices suas alteri, ille nec potest
„appel. rem. procedere, nec causam alteri
„delegare, quamvis in commissione facta
„duobus contineatur expressum, ut ap-
„pel. rem. procedere alter possit sine re-
„liquo, si non possunt ambo pariter inter-
„esse; quia quod potest ex sola jurisdictio-
„ne sibi à Principe delegata, non potest
„cum jurisdictione sibi à Condelegato
„commissa.

4. „C. 28. Cùm Delegato Principis jus
„dandi Judicem ex causa sit à lege con-
„cessum, potest compellere renitentem,
„eò quòd jurisdictio illa nullius aliàs vi-
„deretur esse momenti. Si mera executio
„sententiæ Judici ordinario demandatur,
„hic exequi tenetur eandem, etsi sciat

„illam injustam, i. e. contra jus litigatoris
latam, à qua intra tempus legitimum non
fuit appellatum, quæ tunc ex juris disposi-
sitione tenet, & est executioni mandanda,
ut sit litium finis; quamvis fuerit injusta
ex parte Judicis eam ferentis. Item C. 43.
„Cui injungitur à Principe, ut personali-
„ter negotium exequatur, potest (dum-
„modo partes consentiant) hoc aliis de-
„legare, præterquàm in casibus, in quibus
„Papa fidem & industriam personæ elige-
„re videtur. Exemplum habetur *c. 30. in fi. h. t.* „Cui à Pontifice committitur certæ
„personæ provisio de beneficio in certa
„Ecclesia, potest alteri committere vices
„suas; sed si committatur eidem, ut alicui
„personæ idoneæ, (nullâ certâ expressâ)
„de certo beneficio provideat, cùm circa
„eligendam personam ejus industria vi-
„deatur electa, non videtur alteri provi-
„sionem posse demandare, nisi in forma
„commissionis id exprimatur.

5. III. *Circa Condelegatos* statuitur in
Decret. h. t. c. 31. „Cùm tribus causa com-
„mittitur, ita quòd si omnes interesse ne-
„quiverint, duo nihilominùs eam exe-
„quantur; & aliquis Delegatorum non
„ostenderit, se interesse non posse, vel de
„hoc Canonicè non constet, residui pro-
„cedere ad causæ cognitionem non de-
„beant

„bent. Si aliquis ex ipsis, cùm possit, no-
„luerit interesse, duo nihilominùs in causa
„procedant, licèt ille tertius gravissimè sit
„arguendus, pro eo quòd mandatum
„Apost. exequi contemnat. Et *c.8. in 6.h.t.*
„Cùm plures sub hac vel simili forma: *Ut*
„*omnes, aut duo, vel unus eorum mandatum*
„*Apost. exequantur*, à Papa deputantur,
„singuli habent jurisdictionem in soli-
„dum, & quilibet liberè potest adimplere
„mandatum. Porro uno eorum nego-
„tium inchoante, alii se ampliùs eidem
„immiscere nequeunt, nisi qui prævenit,
„justâ causâ impediretur, aut nollet pro-
„cedere; jurisdictione verò tali casu per
„unum perpetuatâ, intelligitur perpetua-
„ta quoad omnes.

6. IV. *Circa cessationem Officii Delegati* decernitur *h.t. c.9.* „Ex quo Delegatus
„per se vel per alium sententiam execu-
„tioni mandat vel præcepit mandari, ejus
„jurisdictio cessat, quia semel est officio
„suo functus; uti etiam juxta *c.38. h.t.* Si
„interloquendo pronuntiavit, se per lite-
„ras exhibitas procedere non debere. Et
c.14. „Cùm ad Abbates L. & U. sub expres-
„sis nominibus locorum & non personа-
„rum, commissio Apost. emanâsset, & Ab-
„bas L. mortuo Abbate U. hujus successo-
„rem, porrecto illi mandato, sibi socium

„ in cognitionem causæ adjunxit, Pontifex „ sententiam illorum ratam & firmam habuit, quia delegatio erat realis seu annexa Dignitati, non Personalis.

7. C. 19. dicitur: „ Si lis contestata fuerit ante obitum Delegantis, mandatum „ nullatenus expiravit; si verò ante litem „ contestatam decessit, non est in eo casu „ à Delegatis procedendum. C. 20. Cùm „ citatione factâ negotium sit quasi cœptum, & maximè si Delegatus non sit „ certus de obitu Delegantis, potest & debet in causa procedi, tenebítque, quod „ justitiâ fuerit prævià judiciali tramite definitum. C. 30. Cùm causa tribus Judicibus delegatur sub hac clausula: *Si non „ omnes his exequendis poteritis interesse, „ duo vestrûm nihilominùs eam exequantur*, & unus, postquam commisit cuidam „ ex aliis vices suas, de medio sit sublatus. „ Tertius ut suspectus meritò sit recusatus „ respondet Pontifex: Si superstes jurisdictione à suo sibi Collega delegatâ eo „ vivente uti non inceperit, quia mandatum hujusmodi re integrâ morte man„ datoris expiravit, non habet solus officium judicandi; si verò ante mortem „ illius jurisdictione uti cœperit taliter de„ mandatâ, vices suas & illius poterit ad„ implere. Et C. 42. Uno Delegatorum

„ reb

„rebus humanis exempto, eorum offi-
„cium expiravit; nisi aliud in delegatione
„fuerit expressum, v. g. per clausulam:
„*Si non ambo* &c.

8. Additur *in 6. h. t. c. 5.* „Judex Apost.
„etsi legitimè recusari valeat, licitè vices
„suas alteri committit, antequam recusa-
„tio coram ipso proponatur. Si totum
„commiserit, recusari aut commissio ejus
„impugnari ulteriùs non poterit, uti pos-
„set, si non totum commisisset. Post recu-
„sationem verò propositam committere
„quidem potest, sed cum recusatoris as-
„sensu, estò recusatio foret probata, modò
„pronuntiatum non sit super ea; ex tunc
enim (cùm omninò Judex esse desierit)
„nihil committere potest, etiam cum re-
„cusatoris assensu. Item c. 6. Quamvis
„Delegatus Papæ causam sibi delegatam
„in totum alicui commisissent, si tamen
„ille jurisdictione non usus aut mortuus
„fuerit, Delegatus causam resumere po-
„test, cùm jurisdictio, quâ Subdelegatus
„usus non est, non censeatur efficaciter in
„ipsum transiviisse; secus, si Subdelegatus
agere cœpit, quia Delegans subdelegando
totam causam tunc est functus suo offi-
cio, & jurisdictione se abdicavit. Ita Pirrh.
h. t. n. 197. Et C. 7. „Si Delegatus commit-
„tat vices suas sub conditione: *Quoties*

„*abfuerit*, poterit Subdelegatus eo de-
„functo (cùm & tunc censeatur abesse)
„causam definire, modò ipso vivente ju-
„risdictione uti cœperit. Idem poterit, si
„vices suas subdelegavit, *donec revocet*,
„nam talis commissio, per quam (nisi
„antea fuerit revocata) censetur etiam
„sententia committi, re non amplius in-
„tegrâ nequaquam expirat.

9. Denique *c. 9. h. t. in 6.* statuitur: „Si
„super gratia Apost. Executores deputen-
„tur, æquum est, ut, sicut ipsa gratia mor-
„te non perimitur concedentis, sic nec
„etiam re integrâ perimatur Executori-
„bus data potestas, quam, veluti gratiæ
„accessoriam, naturam congruit sequi
„principalis, ne gratia eadem vel red-
„datur omnino inutilis, vel ejus effectus
„cum dispendio illius, cui facta est, dif-
„feratur. *Quandonam in collatione bene-
ficiorum, dispensationibus matrimonialibus &c. gratia censeatur facta, pro qua
deputetur Executor necessarius; & quando facienda, ita ut morte concedentis re
integrâ expiret facultas Executoris vo
luntarii?* Vide apud Pirrh. *h. t. n. 193. & seq.*
Tambur. *L. 8. de Matrim. Tr. 2. §. 1.* Leur.
L. 1. Fori benef. Q. 363. & alios.

☞ (†) ☜

TITU-

TITULUS XXX.

De Officio Legati.

1. LEGATI APOSTOLICI sunt in triplici differentia: nam vel sunt *Legati à latere*, & tales sunt soli Cardinales, quia ad latus Pontificis assistunt, & ab eo missi ad obeundum in aliqua Provincia Legationis officium; vel sunt *Legati missi*, quando Papa Episcopum vel Prælatum non Cardinalem dimittit ad Provinciam gubernandam, dicitúrque Nuntius Apostolicus; vel sunt *Legati Nati*, quando Dignitati v.g. Archi-Episcopali munus Legationis est annexum, ut, simul ac consequuntur talem Dignitatem, eo ipso Legati nascantur ac fiant. Talis in Italia est Archi-Episcopus Colonienſis; in Germania Salisburgenſis; in Gallia Rhemenſis; in Hispania Toletanus; in Polonia Gnesnenſis &c. Præterea de stylo Curiæ dantur Nuntii Apostolici cum potestate Legati de Latere, qui pro Ambassada mittuntur ad Imperatorem aliósque Reges, quibus jure scripto nulla specialis potestas est adscripta; unde tantùm possunt ea, quæ exprimuntur in Literis Legationis. Circa Legatos

2. I. In *Decret. h.t.* statuitur *c 1.* „ Licèt „ Archi-

„ Archi-Episcopus Metropolitico jure au-
„ dire non debeat causam de Episcopati-
„ bus suis, nisi ad eum per appellationem
„ deferatur; Legationis tamen obtentu
„ universas per appell. vel querimoniam
„ ad se pervenientes audire potest, quia in
„ Provincia sua vices Papæ gerere com-
„ probatur. Verùm Jure novo Trid. *sess. 24.*
c. 20. de Ref. „ Legati etiam de Latere non
„ possunt cognoscere causas, nisi ob negli-
„ gentiam biennalem Ordinarii vel per
„ justam appellationem ad ipsos devolu-
„ tas; adeóque primam instantiam per
modum querelæ hodie Episcopis auferre
nequeunt. Item *c. 2. h. t.* „ Cùm mandatum
„ speciale deroget generali, Legatus com-
„ missionem alteri specialiter factam non
„ potest impedire, aut sententiam latam
„ irritare; latam tamen confirmare valet
„ & executioni mandare. C. 3. & 4. Pro-
„ hibet Pontifex Legatis à Latere, Episco-
„ pum transferre ab una Ecclesia ad aliam,
„ aut unam subjicere alteri, aut duos Epi-
„ scopatus unire, vel unum dividere sine
„ licentia speciali. C. 8. Si Legatus à La-
„ tere destinetur ad partes Legati missi vel
„ nati, horum officium, quamdiu ipse ibi
„ fuerit, pro Sedis Apost. reverentia ces-
„ sat. C. 9. Excommunicatos pro injectio-
„ ne manuum violenta in Clericos Legati,
„ qui

„qui non sunt de Latere, extra Provin-
„ciam sibi commissam, neque eos, qui
„aliunde eò veniant; neque Legati Nati
„subditos suos etiam in Provincia sua
„possunt absolvere, nisi de speciali gratia
„ipsis concedatur. Et C. 10. Legatorum
„Sedis Apost. statuta in sua Provincia edi-
„ta durant tanquam perpetua, etiam post
„illorum egressum. Si autem causam de-
„legârint aliquibus, jurisdictio illorum
„exspirat, si ante Legatorum discessum
„citatio partium non præcesserit.

3. II. In 6. h. t. c. 1. statuit Pontifex, ut
„Legati missi vel nati vi Legationis bene-
„ficia conferendi nullam habeant potesta-
„tem, nisi hoc alicui specialiter indulgea-
„tur; secus est in Cardinalibus, qui, sicut
„honoris prærogativâ lætantur, sic eos
„auctoritate fungi vult ampliori, unde
„etiam *c. 36. de Elect. in 6.* dicitur: Legatus
„de latere potest Archi-Episcoporum,
„Episcoporum & exemptorum Prælato-
„rum electiones ex officio confirmare;
„alii autem Legati hoc nequeunt, nisi id
„sit specialiter ipsis commissum. Item
C. 2. h. t. „Pontifex Legatos reputat Ordi-
„narios, & declarat commissum illis offi-
„cium morte Pontificis committentis
„non expirare. Ratio, quia Judex ordi-
narius non amittit jurisdictionem, etiam

re integrâ & ante usum illius, per mortem constituentis. Accedit, quòd ii dicantur Legati Sedis Apost. quæ non moritur, ex *c. 5. de Rescrip. in 6.* Hinc per mortem Papæ (aut Episcopi) Sedes dicitur vacare; non autem non existere. Unde cit. Cap. 5. ait Pontifex: „Si gratiosè tibi à Rom. Pon„tifice concedatur, ut beneficia, quæ tem„pore tuæ promotionis obtinebas, posses „usque ad suæ voluntatis beneplacitum „retinere, hujusmodi gratia per ejus obi„tum, per quem ipsius beneplacitum „omnino extinguitur, eo ipso expirat; „secus autem, si usque ad Apost. Sedis „beneplacitum gratia concedatur præ„dicta; tunc enim, quia Sedes ipsa non „moritur, durabit perpetuò, nisi à suc„cessore fuerit revocata.

TITULUS XXXI.

De Officio Judicis ordinarii.

1. JUDEX ORDINARIUS dicitur ille, qui non alieno beneficio, sed jure proprio seu ratione Officii seu Dignitatis suæ jurisdictionem ex jure scripto vel consuetudine sibi competentem exercet; dicitúrque ideo *Ordinarius*, quia servato ordine Princeps supremus illam potestatem juxta proportionem officiorum inferioribus

impertitur, ut juxta ordinem ab inferiori ad superiorem possit fieri appellatio; differt à *Delegato*, nam Ordinarius potest regulariter delegare suam jurisdictionem (non totam, quia sic censeretur officio suo ordinario sese abdicare, quod nequit fieri inconsulto Principe) quoad casus particulares, & sententiam à se latam per alium exequi; è contra Delegatus absque speciali concessione per Delegantem sibi factâ subdelegare non potest, (nisi articulum non jurisdictionalem, per quod nudum ministerium alteri committitur, v.g. ut investiget super aliqua exceptione, utrùm testis sit admittendus, vel de alio consimili) & executionem Sententiæ à se latæ Deleganti remittere. Utrumque tamen, æquè ac Ordinarius potest Judex simpliciter delegatus à Principe, v.g. Papa vel Imperatore.

2. Supremus Judex Ecclesiasticus est Papa; dein Legatus; tertiò Patriarcha vel Archi-Episcpus; quartò Episcopus, ac eo mortuo Capitulum Cathedrale succedit in illius jurisdictionem. Præterea juxta communissimam Vicarius Generalis habet jurisdictionem ordinariam quoad causas in generali commissione contentas; imò etiam quoad causas arduas, aliàs specialem Episcopi commissionem

requirentes, v. g. de admissione resignationum &c. Si eæ tanquam accessoriæ in generali commissione jurisdictioni Vicarii annectantur, quamvis ex dispositione juris ejus officium per mortem Episcopi expiret.

3. Insuper Judex Delegatus ad universitatem causarum (cui vel omnes universim causæ, vel saltem certum genus causarum v. g. matrimonialium &c. sub uno nomine collectivo committuntur; estò restrictè ad locum & tempus) dicitur quasi ordinarius, & habere jurisdictionem *mandatam*. Denique Parochus, quamvis de jure communi non habeat jurisdictionem in foro externo contentioso, ut cum Parochianis non possit per se dispensare in præceptis Ecclesiæ, aut in eos ferre Censuras, nisi jure speciali, nempe ex privilegio aut consuetudine eam obtinuerit, ut Plebanus, de quo in *c.3. h.t.* „ Cujus sen„ tentiam censuræ Pontifex præcepit ob„ servari, & sine ejus consensu prohibuit „ ab Episcopo relaxari; habet tamen jurisdictionem ordinariam quoad administrationem Sacramentorum & assistendum matrimoniis. Quantam jurisdictionem & quo ordine eam habeant Prælati Regulares? Desumendum ex Ordinis Constitutionibus. Circa Judicem Ordinarium

4.

4. I. In Decret. *h. t.* decernitur *c. 1.* „Habeant Episcopi singularum Urbium „in suis Diœcesibus liberam potestatem „adulteria & scelera inquirere, ulcisci & „judicare secundùm Canones absque im„pedimento alicujus; & cùm opus fuerit, „publicum convocent auxilium, i. e. bra„chium sæculare. C. 4. mandatur Episco„po, ut quando in Ecclesiis vacantibus „personæ minùs idoneæ præsentantur, „vel ob litem aliáve de causa de jure per„sona non potest institui, appell. cess. po„nat œconomum, qui debeat Ecclesiarum „fructus percipere, eósque futuris perso„nis fideliter reservare. Quod Jure novo Trid. *sess. 25. de Ref. c. 9.* etiam decernitur, estò foret Patronus Ecclesiasticus. Vide Pirh. hîc *n.* 62.

5. C. 7. „mandat Pontifex Episcopo, „ut Regulares claustrum abhorrentes, & „per Curias Principum discurrentes, si ad „commonitionem ipsius non resipuerint, „ut proprium in manibus suorum Præla„torum resignent, & Regularem vitam „observent, ac Prælatus monitus id exe„qui omiserit, appell. rem. illos Regulares „per Censuras ad hoc compellat. Imò Trid. *sess. 6. de Ref. c. 3.* decernit: „Nemo „Regularis extra Monasterium degens, „etiam sui Ordinis privilegii prætextu, tu-

„tus

„tus censeatur, quò minùs, si deliquerit,
„ab Ordinario loci tanquam super hoc
„à Sede Apost. delegato secundùm Cano-
„nicas Sanctiones visitari, puniri & cor-
„rigi valeat. Item *c.* 13. Ut Ecclesiarum
„Prælati correctionis & reformationis
„officium liberè exerceant, decernit Pon-
„tifex, ut executionem nulla consuetudo
„vel appellatio valeat impedire, nisi mo-
„dum in corrigendo, seu formam excef-
„serint in talibus observandam.

6. II. In 6. *h. t. c.* 1. prohibet Pontifex,
„ne Archi-Episcopus in Diœcesibus Suf-
„fraganeorum suorum (licèt causas ap-
„pellationum ad se jam delatas possit in
„iisddem delegare) Officiales Foraneos
„constituat pro causis futuris, seclusâ
„consuetudine speciali. Et C. 4. Cùm
„Prælati subditis subinde interdicant, ne
„Superioribus aut Visitatoribus statum
„Ecclesiarum, Monasteriorum vel per-
„sonarum exponant, ipsósque juramen-
„tis, promissionibus, pœnis ad hoc ad-
„stringant, Pontifex ejusmodi attentata
„prohibet, eáque esse irrita, nec quen-
„quam ejusmodi juramentis, promissio-
„nibus, pœnis quomodolibet adstringi
„decernit, prævaricatorésque præcipit
„castigari. C. 9. prohibet BONIF. VIII.
„ne Episcopi, vel Prælati, aut quæcúnque

„Ec-

„Ecclesiasticæ personæ Beneficiorum aut „Ecclesiarum ad se pertinentium bona & „obventiones, morientibus eorum Recto„ribus, occupare, aut in usus suos con„vertere audeant, (nisi de speciali privi„legio, vel consuetudine, vel aliâ causâ „rationabili hoc eis competat) sub pœna „suspensionis ab officio & beneficio, quo„usque restitutionem fecerint de præ„dictis. Per quod non vult in aliquo de„rogari Constit. à se editæ C. 40. de Elect. „in 6. ubi decernit: Ut qui Cathedralibus „& Regularibus ac Collegiatis Ecclesiis „vacantibus bona à Prælatis dimissa vel „vacationis tempore obvenientia, quæ in „utilitatem dictarum Ecclesiarum expen„di vel successoribus debent reservari, „occupant, inter se dividunt & consu„munt, dictæ pœnæ suspensionis eo ipso „subjaceant. Clemens V. *c. 7. de Elect. in Clement.* hoc Statutum quodammodo explicat, dicens: „Quòd locum habeat „in omni emolumento, quod provenit „ex jurisdictione & sigillo Curiæ, aut aliàs „ad Prælatos pertineret. Unde etiam jura „Stolæ vacante Parochiâ successori sunt „reservanda. (Nisi ex consuetudine hæ„redes habeant annum gratiæ.) Deductis tamen expensis faciendis pro sustentatione ac stipendio œconomi, conserva-

tione

tione domûs parochialis, aliísque neceſſariis.

7. III. „In Clement. h. t. c. 1. Pontifex „Epiſcopis diſtrictè injungit, ut Clericorum audacia incorrecta propenſiùs „compeſcatur, quatenus ſic circa correctionem Clericorum vigilanter intendant, & diligenter Officii ſui debitum „exequantur, quòd & iiſdem Clerici metu „& pœnis à ſuis arceantur inſolentiis, & „alii eorum exemplo perterriti proſilire „ad ſimilia meritò pertimeſcant. Item „C. 2. ab Apoſt. Sedis Legato de Beneficio „facta collatio Beneficium aliud obtinenti „non valet, niſi de illo, quod obtinet, facta „fuerit mentio ſpecialis; in aliis tamen „quibuslibet, collationem Beneficiorum „habentibus, hoc nolumus obſervari. Unde taciturnitas Beneficii præhabiti non vitiat collationem factam à Prælatis inferioribus Papâ vel Legato à Latere, quia illi cenſentur habere majorem notitiam perſonarum & Beneficiorum, ut non poſſit tam facilè contingere ob- vel ſubreptio.

8. IV. In *Extrav. Comm. h. t. c. 2.* „Mandat Pontifex Ordinariis, ut ſubditis ſuis „plures Dignitates & Perſonatus, aut Eccleſias curatas; aut Dignitatem vel Perſonatum cum alio Beneficio curato obtinentibus injungant, ut diſpenſationes „de

„desuper obtentas, si quas habent, intra „tempus arbitrio Ordinariorum mode„randum ipsis exhibeant; & ut statuitur *c. 3. in 6. h. t.* Quòd si justo impedimento „cessante dispensationem non exhibeant, „beneficia, quæ eo ipso illicitè detineri „constabit, personis idoneis conferantur. Verùm post decennalem possessionem Episcopum non posse cogere Clericum ad exhibendam dispensationem, quia tunc præsumitur concessa, docet Postius apud Lac. *L. 4. n. 715.*

9. Pro fine observa, si Princeps Judici Ordinario per mandatum causam committat, cujus cognitio ad ipsum jure communi spectabat, non ideo hic efficitur delegatus, sed tantùm ejus jurisdictio excitatur, juxta *c. 12. in Decret. h. t.* Si autem Papa concedat Episcopo, ut in causa suæ jurisdictioni ordinariæ subjecta possit procedere etiam tanquam Sedis Apost. Delegatus aut auctoritate Apost. ut sæpiùs decernitur in Trid. & ipse potestate delegatâ tunc uti velit, (ut in dubio præsumitur voluisse) illa clausula hoc operatur, quòd in eo casu non fiat appellatio ab Episcopo ad Archi-Episcopum, (prout aliàs fieri posset, si utatur tantùm jurisdictione ordinariâ) sed solùm ad summum Pontificem tanquam à Delegato ad Delegantem.

TITULUS XXXII.

De Officio Judicis.

1. Post Titulos de Officio Judicum in spe-cie subjungitur Titulus de Offici Judicis in genere, quod est duplex, No*bile & Mercenarium.* Hoc est, quod de servit propositæ in judicio actioni, (qua nimirum ex parte actoris supponit jus & ex parte ejus, contra quem intentatur debitum, v.g. solvendi mutuum, reti tuendi beneficium, &c.) sicut mercenarius deservit Domino. Unde actione in judi cium deductâ, quidquid tunc Judex pra cipit, prohibet, interloquitur, aut senten tiat, fieri dicitur ex officio mercenario quod prolatâ sive benè sive malè sententi definitivâ expirat, quia Judex esse desini cùm jam officio suo mercenario functus sit; & executio sententiæ expeditur offici Judicis Nobili, quo nunquam defungitur éstque illud, quod proprie non deservi actioni, sed Judex ex officio, auctoritat Juris aut æquitate sic suadente exercet.

2. Officium Nobile exercet Judex v *motu proprio* nemine instante, ut cùm in quirit in delicta, pupillis constituit Tuto res, parti litiganti Advocatum, si ob pau periem aliámve causam illum habere no

possit. Sic C. 1. h. t. „Pontifex approbat „factum Archi-Episcopi, qui parti pro„ponenti, quòd habere non posset Advo„catum, pro Advocato assignavit Cleri„cum suum domesticum; & quamvis al„tera pars contra hoc exceperit, mandat „tamen Pontifex, ut hoc non obstante ra„tione prævia procedat.

3. Vel Judex illud exercet *ad instantiam partis* non habentis quidem actionem, sed implorantis officium Judicis contra certam personam, ita ut necessaria sit causæ cognitio; & tunc imploratio officii succedit loco actionis, de qua C. 2. h. t. decernitur: „Judicis officium, ubicúnque pro „actione proponitur, veluti cùm restitu„tio in integrum principaliter postulatur, „litis contestationem exposcit. Si verò dicta imploratio non fiat contra certam personam, v. g. dum minor petit restitui contra factum suum, ut nimirum liceat sibi hæreditatem aditam, ex qua læsus est, repudiare; vel si fiat contra personam incertam, v. g. ut fiat inquisitio in furem ignotum; vel quando non est opus cognitione causæ, eò quòd hæc sit liquida & notoria, v. g. si filius à patre petat alimenta, &c. in his casibus non est opus litis contestatione, sed de plano procedi debet secundùm jura.

4. Quæ à Canonistis h. T. traduntur, vide in Nucl. Theol, nempe 1.mò qualem debeat Judex ferre sententiam, quando pro utraque parte est probabilitas? *Exam. 3. n. 9.* 2.dò An possit sententiare juxta allegata & probata contra propriam scientiam? *Exam. 8. n. 9.* 3.tiò An teneatur restituere pecuniam acceptam pro sententia *Exam. 13. n. 2.* Quibus addè: licèt omnijure Judici prohibitum sit acceptare munera à litigantibus in ea quantitate, quæ de apta sit inducere corruptionem judicis, potest tamen acceptare xenia, i.e. liberaliter oblata esculenta vel poculenta, quæ paucis diebus arbitrio boni viri taxanda absumi possunt, eò quòd ex his minutis non præsumatur inflecti animus boni viri, uti etiam sportulas à consuetudine assignatas in supplementum salarii, quia nemo cogitur militare suis stipendiis etiam in Ecclesia, juxta Apostolum 1 *Cor. 9.*

TITULUS XXXIII.

De Majoritate & Obedientia.

1. MAJORITAS est excellentia seu prærogativa unius personæ præ aliis, ordine túrque vel ratione *Dignitatis*; sic Papa est major omnibus; Cardinalis etiam non Presbyter cæteris Clericis; vel ratione

Jurisdictionis, ut Archi Episcopus Episcopo; vel ratione *Ordinis*, sic Presbyter per se est major Diacono, Diaconus Subdiacono. Item cæteris paribus juxta C. 2. h. t. „qui Subdiaconatum ab ipso Papa acce„pit, ei inter alios plus aliquid defertur, „licèt per hoc ab obedientia Episcopis de„bita non absolvatur; talis tamen prohi„betur altiores Ordines ab Episcopo re„cipere sine licentia Papæ. Juxta C. 12. *de Temp. Ordinand.* Vel ratione *Antiquitatis* seu prioritatis temporis, sic juxta C. 1. h. t. „*Prior* & major habeatur, qui priùs „fuerit ordinatus; Canonicus prior institutus, in Capitulo præcedit alios per se, nam consuetudo in honoris prærogativa præcipuè attendi debet ex C. 6. *de Constit.* Hinc quandóque Dignitas præfertur antiquitati, quandóque antiquitas Dignitati, ut ait Wagnereck *ad c.* 15. *h. t.*

2. Ex Majoritate præsertim jurisdictionis sequitur Obedientia, de qua in Nucl. Theol. *Exam.* 20. *n.* 1. §. 5. „Hanc omnes „fideles, ut dicitur *c.* 1. *h. t. in Extrav. Comm.* „de necessitate salutis tenentur præstare „Rom. Pontifici, qui utrumque gladium „habet, & omnes judicat, à nemine judi„catur. Imò Clerici possunt esse subjecti jurisdictioni Abbatissæ, nam *c.* 12. *in Decret. h. t.* „Cùm Abbatissa Quidlinbur-

„ genſis monſtravit, quòd ipſa Canonicas
„ ſuas & Clericos ſuæ jurisdictioni ſub-
„ jectos propter inobedientias & culpa
„ eorum ab officio & beneficio ſuſpendat
„ & iidem confiſi ex eo, quòd eadem eo
„ excommunicare non poteſt, ſuſpenſio-
„ nem hujuſmodi non obſervant, propte
„ quod ipſorum exceſſus manent incor
„ recti: mandat Pontifex Abbati M. qua
„ tenus dictas Canonicas & Clericos, n
„ Abbatiſſæ præfatæ obedientiam & reve
„ rentiam debitam impendentes, ejus ſa
„ lubria monita & mandata obſervent
„ monitione præmiſsâ per cenſuras appe
„ rem. compellat.

3. Ex quo inferunt DD. quòd licèt fœ
mina non ſit capax poteſtatis ferendi Cen
ſuras aut pœnam ſuſpenſionis, cujus vi
latio inducat irregularitatem; poſſit ta
men vi privilegii aut conſuetudinis in ſu
Eccleſiæ Clericos obtinere juriſdictio
nem, ut, ſi mandatis ipſius non obtempe
rent, poſſit eos ſuſpendere impropriè, i
prohibere, ne in Eccleſia ſua Miſſas cele
brent, & interim fructibus Beneficiorum
privare; ac ſi contumaciter inobedien
ſint, implorare officium Superioris, u
ipſe per Cenſuras eos compellat. Cæte
rùm datur quoque Obedientia merè re
rentialis, quæ in altero non ſupponit jur
dict

dictionem, v. g. quam Regulares exempti promittunt Episcopo in ordinatione, de qua vide *L. 5. T. 31. n. 1.*

TITULUS XXXIV.

De Treuga & Pace.

Differentia est inter Treugam & Pacem; nam PAX est totalis & perpetua discordiæ peremptio, voluntariè inter litigantes facta, estò una pars per potentiam alterius ad hoc cogatur invita; nam etiam *coacta voluntas est voluntas*, *Can. Meritos 15. Q. 1.* Econtra TREUGA est securitas personis & rebus ad tempus præstita, discordiâ nondum finitâ, dicitúrque armistitium vel induciæ; éstque vel *conventionalis*, quæ ex conventione litigantium initur, à qua formam & modum recipit; vel *Canonica* seu legalis, à Lege vel Canone statuta. Sic *c. 1. h. t.* „ Treugas ab „ adventu Domini usque Epiphaniam, „ & à Septuagesima usque Pascha invio„ labiliter observari præcipitur. Et *c. 2.* „ Ut Presbyteri, mercatores, rustici & ani„ malia, quibus arant, congruâ securi„ tate lætentur. Verùm hi Canones cum suis pœnis non sunt usu recepti, & inter arma silent leges.

A Canonistis h. t. tractatur de bello paci

oppoſito, de quo actum in Nucl. Theol. *Exam. 26. n. 8. §. 5.*

TITULUS XXXV.

De Pactis.

1. Quæ de Pactis ſeu Contractibus in ge nere hîc tradunt Canoniſtæ, vi in Nucl. Theol. *Exam. 13. & ſeq.* Quib adde, PACTUM celeberrimè dividi in N *dum*, quod in ſola paciſcentium conven tione conſiſtit, paritque obligationem i foro interno; nam *c. 1. h. t.* dicitur: „Pac „cuſtodiantur. Et *c. 3.* Studioſè agendu „eſt, ut ea, quæ promittuntur, oper „compleantur: & *Veſtitum*, quod præc conventionem partium habet aliud jur adminiculum, ratione cujus actio civil in foro externo oritur, ut ſi veſtiatur ſti pulatione, quæ olim fieri debebat inte rogatione unius & reſponſione alteriu v. g. *Promittis, te mihi tantum daturu Promitto.* Hodie plerúmque veſtiuntu pacta vel per publicum Inſtrumentu Notarii, vel per ſimplicem ſcripturam manu promiſſoris ſubſcriptam cum Co ſule & die.

2. I. In Decret. ſpecialiter reprobantu pacta ſequentia. C. 4. „Cùm Publius Ch „ricus & Monaſterium A. in cauſa inte

„ipsos super Capella L. convenissent in-
„ter se privatâ auctoritate, ut Publio pro
„expensis tres marchæ argenti solveren-
„tur, & idem liti cederet, compositionem
„istam Pontifex non duxit admittendam,
„pro eo, quòd videbatur pravam illicitæ
„pactionis speciem continere. Verùm interveniente Superioris vel Judicis auctoritate posse fieri pactum inter partes, ut cedens liti beneficiali recipiat aliquid temporale in compensationem expensarum, aut ob bonum pacis & concordiæ, non pro beneficio, tradit Pirrh. *h. t. n.* 20.

3. C. 5. „Cùm quædam Ecclesiæ Cle-
„ricis sunt tali tenore concessæ, quòd post
„eorum obitum alii nominatim succe-
„dant, hujusmodi successiones tam de-
„testabiles & iniquas Pontifex fieri pro-
„hibet, & omnino frivolas & vanas esse
„decernit. Ratio, quia tale pactum inducit votum captandæ mortis alienæ, quod odiosum & utroque jure reprobatum. Item C. 6. „Cùm quidam Clerici, de-
„cedentibus Ecclesiarum personis, pa-
„ciscerentur pro ipsis Ecclesiis majores
„solitis solvere pensiones, ut faciliùs eas-
„dem Ecclesias possent adipisci, mandat
„Pontifex, ut Ecclesiis taliter obtentis
„appell. rem. spolientur, & aliàs pro tan-
„tæ præsumptionis excessu severiùs pu-

„niantur. Ratio, quia tale pactum est simoniacum.

4. „C.7. Cùm plerique Regulares & sæ„culares Clerici, dum vel domos locarent, „vel feuda concederent, in præjudicium „parochialium Ecclesiarum pactum adji„cerent, ut conductores & feudatarii de„cimas eis solverent, & apud eos eligerent „sepulturam, Pontifex factum hoc repro„bat, statuens, ut quidquid fuerit occasio„ne hujus pacti perceptum, Ecclesiæ Pa„rochiali reddatur. Ratio, quia licèt quivis sibi liberè eligere possit sepulturam, etiam extra Parochiam, non tamen ad id pacto obligari debet.

5. Denique C.8. statuitur: „Pactiones „factæ pro quibusdam spiritualibus obti„nendis, cùm in hujusmodi omnis pactio „omnisque conventio debeat omnino „cessare, nullius penitus sunt momenti; „quod etiam de aliis est dicendum, quæ „observatæ vergunt in animæ detrimen„tum; nam etiam juxta legitimas sanctio„nes pactum turpe, rei turpis aut impos„sibilis de jure vel de facto nullam obli„gationem inducit.

6. II. In 6. h. t. statuit BONIF. VIII. c.1. „Pactum factum à Regularibus cum Re„ctore Parochialis Ecclesiæ, ne aliquos „vel certos ipsius Ecclesiæ Parochianos „re-

„recipiant ad Ecclesiasticam sepulturam, „omnino servare debent; etsi sepulturam „liberam habeant à Sede Apost. & illi „apud hos elegerint sepeliri. Et C. 3. addit: „Cùm FF. Minores & alii Mendicantes „pacta cum Prælatis, Capitulis & Paro„chis inita super juribus Parochialibus „servare recusarent, quòd sine Genera„lium aut Provincialium consensu sint „facta, eo non obstante compositiones „& pacta hujusmodi de suorum Conven„tuum consilio & assensu facta, debent ab „ipsis Fratribus in locis, in quibus fuerint „facta, inviolabiliter observari. Verùm notat Pirrh. *h. t. n. 14.* hanc Constitutionem esse sublatam per SIXTUM IV. qui dedit FF. Minoribus Privilegium, vi cujus omnia pacta, etiam à Guardianis facta contra Statuta vel Consuetudines Ordinis absque Generalis vel Provincialis licentia & assensu, sunt invalida.

7. Item C. 2. ait Pontifex: „Quamvis „pactum patri factum à filia, dum nuptui „tradebatur, ut dote contenta nullum ad „bona paterna regressum habeat, impro„bet lex civilis; si tamen juramento non „vi nec dolo præstitum fuerit, ab eadem „omnino servari debebit, cùm non vergat „in æternæ salutis dispendium, nec redun„det in alterius detrimentum. Notat ta-

men

men Pirrh. hîc *n.32. & seq.* si filia sit dolo inducta, v. g. si pater dixit, modicas esse facultates suas, cùm reverà magnæ essent; aut filia sit valde enormiter & multùm ultra dimidium læsa, eam posse, petitâ juramenti relaxatione, restitutionem in integrum petere, & dein hæreditatem sibi debitam.

TITULUS XXXVI.

De Transactionibus.

1. TRANSACTIO est de re dubia & lite incerta & necdum finita, non gratuita pactio, sed aliquo dato & retento, promisso vel remisso. Differt ab *amicabili compositione*, utpote per quam gtatis sive uullo hinc inde dato & retento, promisso vel remisso, sicque prorsus amicabiliter à lite receditur. Circa Transactionem in Decret. statuuntur sequentia:

2. C. 1. „Post salubrem decisionem, i.e. „transactionem cujusdam controversiæ „decernit Pontifex, ut omnia instrumen„ta, vel quidquid aliud, quo partes præ„scriptionem, vel privilegium, vel quid „simile probare possent, sit inane & cassa„tum, & solâ pactorum seu transactionis „paginâ validum perpetuúmque robur „accipiat. Ratio, quia juxta *L. Non mino-*

rem. C.h.t. æquiparatur rei judicatæ, parit exceptionem litis finitæ, & nequidem rescripto Principis revocari valet. Nihilominùs ob læsionem ultra dimidium potest Ecclesia, pupillus vel minorennis petere rescindi transactionem, & restitui in integrum, ut cit. L.L. docet Reiffenst. *h.t. n.*53.

3. C.2. ait Pontifex: „Si super Decimis „inter laicos & personam Ecclesiasticam „de assensu Episcopi compositio facta „fuerit, rata & inconcussa persistat. Notat tamen Pirrh. *h.t. n.*15. Quòd licèt non possit sine consensu Episcopi super juribus spiritualibus v. g. Decimis fieri transactio perpetua seu realis, quæ successores etiam obliget; v. g. in dubio, an laicus jus solvendi Decimas præscripserit, ut deinceps minus solvatur, vel certo modo fiat solutio; sine eo tamen possit fieri temporalis, seu ad certos annos; vel personalis ad tempus vitæ transigentis in sui ipsius præjudicium, successores non obligans. Constat ex C.8. „Cùm Monachi prætextu cujus„dam transactionis inter ipsos & priorem „Rectorem Ecclesiæ Decimas integrè „non solverent, mandat Pontifex, quate„nus, nisi Monachi præfatam transactio„nem auctoritate Apost. confirmatam „esse docuerint, cùm ea inter personas „potiùs quàm inter Ecclesias facta videa-

„tur,

„tur, nec acta inter alios alteri v. g. ſuc-
„ceſſori nocere permittantur, ad Decimas
„ex integro poſt hac ſolvendas compel-
„lantur. Ratio, quia Rectores Eccleſiarum non ſunt abſoluti Domini jurium ac prædiorum Eccleſiaſticorum, ſed tantùm uſufructuarii, adeóque non poſſunt ſuper iis facere tranſactionem perpetuam ſine auctoritate Papæ, juxta C. *Ambitioſæ de Reb. Eccle. non alien.* partem Decimarum alienando.

4. „C. 5. Si aliquis ad Judicem Delega-
„tum literis impetratis cum adverſario
„componit, ut in Eccleſia, de qua agitur,
„jus aliquod habeat, ſi compoſitio non eſt
„juri contraria, ab Epiſcopo reprobari
„non debet, ſed cenſus ſine Epiſcopali
„auctoritate, cui præeſt Eccleſiæ, ſub hoc
„compoſitionis prætextu ſolutus vitam
„ejus, qui ſolverit, non excedat. Ex quo à contrario inferunt nonnulli DD. apud Lac. *L. 4. n. 556.* poſſe per auctoritatem Epiſcopi imponi beneficio onus penſionis ad vitam tranſigentis, cui ſolvitur. Communiùs contradicunt alii, quia argumentum à contrario ſenſu non admittitur, cùm ſequitur abſurdum in jure, ut in præſenti; nam beneficia ſine diminutione ſunt conferenda. Vide *L. 3. T. 12.*

5. „C. 7. Conſultus Pontifex, utrùm „de

„de Ecclesiastico Beneficio in litigium de-
„ducto possit fieri transactio? Respondet,
„quòd transigi super re litigiosa & sacra
„non potest; etenim res sacræ, ut possi-
„deantur aliquo dato vel retento sive pro-
„misso, speciem creditur habere simoniæ,
„aliàs si gratis & amicabiliter inter se liti-
„gantes componant, sacris Canonibus ne-
„quaquam obviat. Unde etiam C. 9. trans-
„actionem, vi cujus laicus præsentatio-
„nem retinebat, & Religiosi novam vel
„solito majorem percipiebant portio-
„nem, rescribit Pontifex, meritò videri
„simoniacam. Nihilominùs extra ma-
teriam beneficialem non est illicitum vel simoniacum transigere super re spirituali, etiam sine consensu Superioris, absque interventu ullius temporalis seu pretio æstimabilis, v. g. si contentio sit super jure præsentandi vel conferendi, possunt inter se transigere, ut alternis vicibus id faciant; vel uni hoc, alteri aliud beneficium privativè cedatur, secluso præjudicio Ecclesiæ. Ita Pirrh. *h. t. n. 23.*

6. Denique C. 11. decernit Pontifex: „Si
„lis oriatur super valore matrimonii con-
„tracti, cùm vinculum illud sit Jure Divi-
„no indissolubile, non per transactionem
„seu compositionem sopiri potest, sed jux-
„ta Leges Divinas & Canonicas sanctio-

„nes

„nes est decidenda, à quibus circa illud „recedere non licet. *An & super quibus criminibus Jure Canonico & civili transigere liceat?* Vide Reiffenst. *h.t. n.30. & seqq.*

TITULUS XXXVII.

De Postulando.

1. NOmine POSTULANDI h.t. venit Advocatus seu Patronus causæ; nam ut dicitur *L.1. §. Postulare ff. de Postulando*: „Postulare est desiderium suum vel amici „sui in judicio apud eum, qui jurisdictioni „præest, exponere, vel alterius desiderio contradicere. Unde qui extra judicium per modum consilii causam aliquam defendit, non dicitur Advocatus; & hinc prohibitus advocare in judicio, non est prohibitus id facere consulendo. Circa Clericos h. t. statuitur:

2. „C. 1. Clerici etiam in minoribus „Ordinibus constituti, si stipendiis Eccle„siasticis sustententur, coram sæculari Ju„dice Advocati fieri in sæcularibus negotiis non præsumant, nisi propriam cau„sam vel Ecclesiæ suæ fuerint prosecuti, „aut pro miserabilibus fortè personis; & ut dicitur C.2. „ Canonem, Monachis pro„hibentem advocare, à Canonicis quoque „Regularibus esse observandum. Ratio, quia

quia Constitutio fundata super aliqua qualitate, extenditur ad omnes existentes sub illa qualitate. Denique c. 3. & ult. h. t. ait Pontifex: „Cùm Sacerdotis sit offi-„cium nulli nocere, omnibus autem velle „prodesse, non nisi pro seipso vel Ecclesia „sua, vel (si necessitas incumbat) pro „personis sibi devinctis aut miserabilibus „sibi licitum est postulare; nempe neque in Tribunali Ecclesiastico, neque sæculari. Nihilominùs in Rom. Curia ex consuetudine & indulgentia Summi Pontificis etiam Clerici Advocationis munus obire possunt, ut notat Pirrh. *h. t. n.* 12. Extra Curiam facilè obtinetur dispensatio, ut possint postulare in causis civilibus, & in criminalibus pro reo.

3. *An Advocatus possit patrocinari causæ minùs probabili?* Vide in Nucl. Theol. *Exam. 3. n. 9. §. Ex hoc.*

TITULUS XXXVIII.

De Procuratoribus.

1. Procurator quasi pro alio Curator Germanicè **Anwald** est, qui aliena negotia mandato Domini administrat. Si sit constitutus ad negotia extrajudicialia, dicitur *Mandatarius;* si ad litigiosa, est *Procurator ad lites.* Uterque vel est gene-

ralis, vel ſpecialis, prout nimirum quis ad omnia bona & negotia adminiſtranda, vel lites omnes tam præſentes quàm futuras proſequendas, aut ad certum negotium tantum vel certam litem expediendam conſtitutus eſt. Si Procurator generalis ſit conſtitutus ſub clauſula: *Cum libera*, poteſt omnia facere, quæ ipſe Dominus; ſi ſit conſtitutus ſine dicta clauſula juxta *c.4.& 5.h.t. in 6.* „Ex vi generalitatis „non poteſt agere in caſibus, qui ſpeciale „mandatum exigunt, ut tranſigere, cri„mina vel defectus opponere, &c. nam ut dicitur *c.2. in Clement. h.t.* „Sub generalitate graviora non veniunt, quàm quæ „procuratorió ſunt expreſſa. Circa Procuratores h. t. ſpecialiter ſtatuta ſunt ſequentia:

2. I. In Decret. C. 1. mandat Pontifex „Epiſcopo litigaturo, ut perſonam inſtructam cum mandato legaliter facto mittat, ut quidquid cum ea perſona factum „fuerit, jure ſubſiſtat. Unde Procurator in judicio ſe legitimare debet, quia geſta cum Procuratore falſo in præjudicium Domini non valent. C. 4. „Falſi ſeu non „revocati Procuratoris exceptio non ſo„lùm ante ſententiam, ſed etiam poſt „poteſt objici, utpote quâ probatâ judi„cium nullum & nullius momenti con-

„troversiæ reputantur. Verùm ut habetur C. 8. „Si postquam in causa jam conclu-„sum est, ita ut nihil restet quàm sententia „ferenda, revocatio Procuratoris pro illa „causa dati impedire non potest, quo-„minùs possit procedi ad sententiam. Et C. 13. decernitur: „Mandato procuratorio „post litem contestatam revocato si hoc „ignorante Judice vel adversario factum „fuerit, judicium, quod idem quasi Pro-„curator postmodùm expertus est, ratum „esse debebit. Ratio, quia Judicis & ad-versarii interest, ut ipsis intimetur revo-catio, ne aliàs frustrà in judicio fatigentur, posséque clam revocans, si timeat causæ suæ, post sententiam proponere exceptio-nem falli procuratoris, & sic ex dolo suo commodum sentiret.

3. II. In 6. h. t. decernitur C. 1. „Non „indiscretè Judex egit, Procuratorem lai-„cum ad agendum vel defendendum in „causis spiritualibus admittendo. Licèt „verò à Procuratore post litem contesta-„tam possit (cùm Dominus litis sit effe-„ctus) darì alius Procurator, qui dicitur „Affter-Anwald; anteà tamen non potest, „nisi habeat mandatum cum potestate „substituendi alium. Procurator verò da-„tus ad negotia potest liberè quandocún-„que alium deputare. C. 2. Ante litem

„ conteſtatam etiam ſine cauſa Procurator
„ poteſt liberè revocari, non item poſtea,
„ ſi nolit, niſi Domino inimicus fiat, vel
„ ſuſpectus, vel impeditus, aut alia ratio-
„ nabilis cauſa ſubſit. C 3. A Procuratore,
„ habente ad hoc poteſtatem, ſubſtituitus,
„ ſuſcepto mandato, etſi eo uſus non fue-
„ rit, (licèt in Delegato Papæ vices ſuas
„ alteri committente aliud cenſeatur) ul-
„ teriùs revocari non poteſt, niſi etiam
„ revocandi poteſtatem habeat.

4. „ C. 5. Nedum ad negotia, ſed etiam
„ ad Judicia filius-familias abſque aſſenſu
„ patris poteſt fieri Procurator; ad negotia
„ quidem poſt annum 17. ad judicia autem
„ non niſi major 25. annorum. C. 6. Si duo
„ Procuratores non in ſolidum deputen-
„ tur, unus ſine altero non admittitur, (ex-
„ ceptis cauſis electionum, &c. in quibus
„ quia celeriorem expeditionem exigunt
„ ex ſic deputatis unus magis idoneus eligi
„ poteſt) ſecus, ſi in ſolidum ſint conſti-
„ tuti; ſed tunc admittetur, qui per liti-
„ conteſtationem negotium priùs occupa-
„ bit; alter verò poſtea non ampliùs ad-
„ mittetur, niſi priorem impediri con-
„ tingeret, aut proſequi nolit, nec aliun
„ ſubſtituerit, tum ſecundus negotium
„ proſequi poterit, primus autem nec im-
„ pedimento ceſſante negotium reſumet.

5. D

5. Denique C. 9. & ult. h. t. in 6. decernitur: „Procurator ad matrimonium con„trahendum non aliter est utilis, nisi man„datum habeat speciale, sine quo propter „rei arduitatem (ut fieri potest in aliis „causis) neminem sibi potest substituere. „Si verò, antequam contraxerit, à Domi„no revocatur, matrimonium postea ab „eodem contractum (etsi tam ipse, quàm „persona, cum qua contraxit, revocatio„nem penitus ignorent) nullius momenti „existit, cùm consensus Procuratorem „constituentis deficiat. Ratio, quia in matrimonio jus positivum supplere nequit consensum jure naturæ & Divino requisitum, utì in aliis contractibus civilibus à jure humano pendentibus.

6. III. In Clement. c. 4. & ult. h. t. deciditur: „Procurator, à Prælato vel Re„ctore Ecclesiæ aut Beneficii pro Ecclesia „sua vel Beneficio constitutus, per mor„tem constituentis revocatus censetur, „etiam quoad negotia jam incepta, & in „quibus per ipsum lis fuerit ante mortem „hujusmodi contestata. Ratio decisionis est, quia per mortem jus illorum extinguitur, quod non transit ad successorem tanquam eandem cum defuncto personam; sicut in civilibus jus defuncti transit ad hæredem, cujus nomine re non in-

tegrâ Procurator potest sine novo mandato causam prosequi.

7. Ex his patet, differentiam esse inter Advocatum & Procuratorem; ille enim non tantùm alienæ, sed etiam suæ causæ patrocinari potest; est semper etiam sine causa revocabilis, ac si colludat cum adversario, vel secreta suæ partis ipsi prodat, tanquam falsarius tenetur de *prævaricatione*. Econtra Procurator solùm agit nomine alterius, cujus vicem supplet; post contestatam litem nequit sine causa revocari, quia fit Dominus litis, non causæ, quatenus habet potestatem prosequendi litem concipiendo merita causæ, ejúsque fundamenta in jure vel facto consistentia per verba in suam personam, & agendi, prout optimum factu videbitur; ipsiúsque negligentia vel factum præjudicat Domino, nisi fines mandati egressus sit; ac si quid fraude, dolo aut culpâ ipsius gestum fuerit, competit Domino *Actio Mandati;* Res autem judicatam propterea rescindi non oportet. *L. Si Procurator C. h. t.*

TITULUS XXXIX.

De Syndico.

SYNDICUS Latinè *Defensor* proprie est ille, qui à Communitate v. g. Rep. C[ivitatis]

vitate, Capitulo, Monasterio alióve Collegio ad negotia ipsius pertractanda, ac præcipuè ad causas illius & lites in judicio prosequendas est constitutus. Differt à *Procuratore*, quia is constituitur à privato Domino & in causis privatis; Item ab *Actore*, qui ab Universitate ad unam vel aliquas solùm causas constituitur, Syndicus verò ad omnes præsentes & futuras censetur datus, ídque *cum Libera*, etsi non sit expressum; neque per mortem Prælati aut constituentium officium illius expirat, quia Communitas moraliter intelligitur permanere. Porro Syndicus constitui potest, sive sit de Collegio, sive extraneus. Monet tamen Pontifex *c.un. h.t.* „Ut Monachi Monasterii sui negotia, constitùto „salario, generaliter alteri commendent; „expedit enim parvo incommodo à strepitu causarum servos Dei quietos existere. Absolutè tamen potest etiam Monachus in causa sui Monasterii Syndicus constitui. An Prælatus sine consensu Conventûs possit amovere Syndicum, cum utriúsque consensu institutum? Disputat Pichler *decis. 39.*

(†)

TITULUS XL.

De his, quæ vi metúsque causâ fiunt.

1. VIS seu coactio est majoris rei impetus, cui resisti nequit, inducens necessitatem voluntati oppositam, sicque consensum prorsus excludit & peccatum, v.g. in stupro mere violento fœminâ corpore & animo pro posse contranitente; violentum enim definitur: esse id, *quod fit ab extrinseco, passo non conferente vim*, i.e. non concurrente aliquâ voluntate ad talem actum ob defectum consensûs, v.g. Baptismus per vim invito collatus, &c. omniáque per vim gesta sunt ipso jure nulla. Circa vim ablativam mobilium specialiter statuitur *c.7 h.t.* „Postquam de „violentia per testes & de amissis rebus „constiterit, potest Judex taxatione à spo„liato factâ pro personarum ac negotii „qualitate, spoliatorem in æstimatione „rerum amissarum juramento spoliati de„clarata condemnare. Idque statutum in odium invasoris & favorem vi passi, licet aliàs actore non probante reus sit absolvendus, & nemo in propria causa testis aut Judex esse possit.

2. METUS est mentis trepidatio instantis seu mox futuri periculi causâ, sive ex

passio vel motus animi imminens aliquod malum fugientis. Per se relinquit simpliciter voluntarium & liberum, adeóque non excusat à peccato eum, qui transgreditur legem pro casu metûs adhuc obligantem, juxta dicta in Nuc. Theol. *Exam. 1. n. 5.* Et hinc monet Pontifex *c. 5. h. t.*, „Pro „nullo metu debet quis peccatum mor„tale incurrere: Ut fornicari, cum excommunicato communicare in crimine vel in contemptum Ecclesiæ &c. Verùm quænam Leges cessent pro casu metûs, quæ non? Vide in Nucl. Theol. *l. c.*

3. Metus gravis seu cadens in constantem virum injustè incussus ad extorquendum consensum varios actus ipso jure reddit irritos, v. g. Professionem Religiosam, nisi profitens cessante metu eam postea ratam habuerit, juxta *c. 1. h. t.* utì cætera vota ob rationem datam in Nucl. Theol. *Exam. 16. n. 3. §. 2.* item Matrimonium, de quo in Nucl. Theol. *Exam. 30. n. 8. &c.*

4. Econtra metus gravis alios actus, quamvis non ipso jure invalidos, facit tamen ad arbitrium metum passi, vel auctoritate Judicis rescindibiles. Sic *c. 2. h. t.* „Cùm R. metu gravi coactus Ecclesiam „suam abjuraverat, & alteri fuerat con„cessa, Pontifex, quia, quæ vi & metu

„ fiunt, de jure debent in irritum revocari,
„ mandavit prædicto R. cum integritate
„ restitui universa. C. 3. Cùm quidam Ele-
„ ctioni de se factæ in Plebanum Ecclesiæ
„ A. ad terrorem laicorum renuntiârit, re-
„ scribit Pontifex, hujusmodi renuntiatio-
„ nem (nisi juramento sit confirmata) non
„ impedire, quominùs electus iste Eccle-
„ siæ præficiatur eidem. Et C. 4. Cùm M.
„ Ecclesiam esset Canonicè adeptus, &
„ gravissimo metu, quòd eam resignaret,
„ jurare coactus in manibus, ad quos per-
„ tinebat, resignâsset; mandat Pontifex,
„ quia, quæ vi metúsve causâ fiunt, carere
„ debent robore firmitatis, eidem non ob-
„ stante juramento (quo non ad repeten-
„ dum, sed solummodo ad resignandum
„ beneficium tenebatur) præfatam Eccle-
„ siam restitui.

5. Ast ex tali metu gesta & juramento firmata (cùm juramentum etiam per injuriam extortum ex Religione erga Deum obliget ad licita, juxta dicta in Nuc. Theol. *Exam. 16. n. 10.*) nonnisi petitâ relaxatione juramenti rescindi possunt. Dixi: *Metu gravis*, quia ob metum levem seu non cadentem in constantem virum Pontifex *c. h. t.* „ super restitutione petita silentium
„ duxit partibus, *actionem*, Quod metu
„ *causâ*, opponentibus, imponendum.

TITU-

TITULUS XLI.

De in integrum Restitutione.

1. RESTITUTIO IN INTEGRUM propriè est Beneficium seu remedium juris extraordinarium, quo certis personis, v. g. Ecclesiæ, minorenni, &c. per contractum aliúmve modum graviter læsis, ex naturali æquitate, ob imbecillitatem ætatis, dolum, negligentiam administratorum vel absentiam, per officium Judicis subvenitur, ut reducantur in eum statum sive jus, in quo fuerant ante læsionem. Differt ab *ordinario remedio*, quo quibusvis etiam majorennibus enormiter seu ultra dimidium læsis conceditur, ut emptor arbitrio suo vel justum pretium suppleat, vel rem restituat recepto pretio. Circa restitutionem in integrum pluribus agunt Civilistæ; Jus Canonicum specialiter statuit sequentia:

2. I. In Decret. *c. 1. h. t.* „Si Ecclésia „possessiones laicis sub modico censu „concessit, ut manifestè læsa sit, cùm jure „minoris semper debeat illæsa servari, re„scribit Pontifex, ut, quæ in damnum „ipsius data constiterint, ad proprietatem „debeant redire ipsius; providendum „esse tamen, ne, si fortè coloni possessio-

„nes

„nes illas fecerint meliores expensis ac „labore suo, sumptibus, quos bono animo „fecerunt, debeant defraudari. C. 2. Quia „procurator monasterii R. ejus privilegia „coram Judicibus exhibere omiserat ne„gligenter, ne ipsius negligentia redun„det in damnum Monasterii, Pontifex „illud restituit contra Episcopum. Et C. 3. „Cùm duæ Ecclesiæ litigantes post causæ „conclusionem proponerent, quòd utra„que necessariam probationem omiserit, „Pontifex attendens, quòd utraque Ec„clesia fungatur jure minoris, utrámque „restituit contra reliquam ad probandam „rationem omissam.

3. Item *c. 8. h. t.* „Cùm Pater fratrum „G. Laici & J. Canonici minorennium „quasdam possessiones ex successione „matris rebus humanis exemptæ ipsos „contingentes vendidit, ac, ut hujusmodi „venditio robur firmitatis haberet, eman„cipavit eosdem, & fecit eos contractui „consentire, Pontifex eos in integrum ad „jus Retractûs Gentilitii restitui manda„vit. Ex quo patet, quòd per emancipa„tionem quis non amittat jus minoris; se„cus, si quis à Principe obtineat veniam „ætatis. Item quòd Clericus minor restituatur contra læsionem in bonis patrimonialibus vel aliis; majorennis autem

non nisi contra læsionem in juribus beneficii.

4. II. *In 6. c. 1. h. t.* statuitur: „Ecclesia, „quæ ad retractandam sententiam vel „contractum per beneficium restitutionis „in integrum postulat se admitti, si qua„driennii spatium pòst sit lapsum, & ne„gligenter omiserit, non est ad beneficium „hujusmodi admittenda, nisi prævarica„tionis vel fraudis manifestæ super hoc „probetur interveniisse commentum, aut „alia rationabilis causa subsit; tunc enim, „ut dicitur in *Clement. c. un. h. t.* ab Eccle„sia adversùs lapsum temporis, in quo se „læsam æstimat, in integrum restitutio „peti potest.

5. Solet hîc à Canonistis specialiter examinari: *An Clerico minorenni in permutatione vel resignatione sui Beneficii erga tenue seu sub modica pensione graviter læso danda sit restitutio?* Communior affirmat, sive fuerit jam alteri collatum, sive non. *Nec obstat L. Quòd si minor. §. Scævola. ff. de minoribus*, ubi dicitur: Si minor repudiavit hæreditatem, esse quidem restituendam, si omnia sint integra; secus, si distractâ hæreditate res non sit ampliùs integra. *Nam* Disp. est, quòd hîc agatur de lucro captando seu de acquirenda hæreditate, quam utpote repudiatam minor

nun-

nunquam habuit; in priori casu agitur de damno vitando ex amissione rei jam habitæ, ad quod Clerico minori graviter læso, etiam re non integrâ, jus vult subveniri.

TITULUS XLII.

De alienatione mutandi judicii causâ facta.

1. Per hanc ALIENATIONEM intelligitur ea, per quam quis, metu litis impendentis, dolo malo rem, vel possessionem, vel actionem, super qua quispiam litem sibi movendam suspicatur, transfert in alium potentiorem, vel subjectum alteri foro, ut sic actori litem duriorem constituat. Contra quam Prætor ad talibus fraudibus obviandum ex naturali æquitate indixit, quòd taliter læsus possit intentare vel contra sic dolosè alienantem, *actionem in factum ad interesse;* vel contra talis rei cessionarium *actionem in Rem* ad rei vindicationem seu exceptionem, ut maluerit. Dixi, *litis impendentis*, quia si lite jam intentatâ res litigiosa alienetur, alienatio est ipso jure civili irrita, ut nullo Prætorio restitutionis remedio opus sit, & variæ pœnæ contra alienantes & ementes rem litigiosam sunt statutæ *L. ult. C. de litigios.* Jus Canonicum *h. t.* statuit

2. C.

2. *C. 1. in Decret.* „Cùm aliqui literas „Commissionis impetrâssent à Pontifice, „adversarii, ut mandatum hoc eluderent, „antequam literæ ad Judicem pervene„rint, vel etiam postea, priusquàm citati „essent, commutationem facientes, ali„quos in possessionem eorum, de quibus „controversia vertebatur, malitiosè in„ducebant; Pontifex, contra prædictam „calliditatem & versutiam providere vo„lens, mandat, eos, qui in possessione „se ingesserunt, appell. cess. juris æqui„tati parere. Et *c. 2.* Cùm quidam Cle„rici sibi dono vel pretio cedi facerent „actiones laicorum per Judicium sæcu„lare dirimendas, ut adversarios ad Ec„clesiasticum forum traherent, & præ„dam ex hujusmodi commercio assequerentur, decernit Pontifex; cùm emptio„nes & cessiones litium legitimæ prohi„beant sanctiones, ita quòd jacturâ causæ „adficiant illos, qui sibi potentiorum pa„trocinium taliter advocare præsumunt; „& ex eo sint etiam odiosæ, quòd ex fon„te cupiditatis videantur procedere, ut „Clerici à præsumptione hujusmodi per „Censuras Eccles. compescantur.

(†)

TITU-

TITULUS XLIII.

De Arbitris.

1. ARBITER, sic dictus ab arbitrando, propriè est persona idonea, quæ ex juris dispositione vel partium libera conventione est constituta & electa, ut ad instar Judicis, per viam cognitionis judiciariæ de jure & facto, circa controversiam exortam judicium seu animi sui sensum proferat. Si ex præscripto Legis Arbitri constitui debeant, v. g. si de causa suspicionis Judici ordinario vel delegato objectâ sit cognoscendum, vel si super Rescriptis Apost. ad diversos Judices oriatur controversia, aut inter Episcopum cum Clerico sibi subjecto, &c. tales dicuntur *Necessarii*, quia ex juris necessitate eliguntur, & ab eorum Laudo seu arbitrio appellari potest. Econtra Arbitri electi à voluntate partium (qui dicuntur *Voluntarii* seu Compromissarii) non vi jurisdictionis, sed vi conventionis partium controversiam per sententiam dirimunt; à qua non datur appellatio, sed pronuntiato Laudo, si una pars stare nolit, alteri competit *actio ad Interesse*, si sit simpliciter compromissum, sive pacto nudo juxta Jus Canonicum, sive vestito, v. g. stipulatione aliove

modo juxta Jus Civile; si verò compromisso tantùm sit adjecta pœna, illâ solutâ potest nolens stare Laudo, ab eo recedere, ac ad Judicem ordinarium redire, nisi Laudum sit omologatum, i. e. approbatum vel expressè vel tacitè taciturnitate decem dierum, tunc enim amplius reprobari nequit.

2. Porro Arbiter differt ab *Arbitratore*, (qui est quasi mediator seu amicabilis compositor) quia hic à partibus assumptus de plano & non servato juris ordine, sed ex æquo & bono rem componit sive litigiosam, sive extrajudicialem, v. g. in divisione rerum taxando earum pretia, & cuilibet tribuendo portionem suam, quæ ipsum contingit. Verùm illius arbitramentum partes per se seu secluso speciali pacto approbare vel reprobare possunt. Circa Arbitros *h. t.* statuitur:

3. I. In Decret. *c. 1.* „Si ex communi „placito eorum, inter quos causa versatur, „Arbitros elegerint, aut unus eligatur, aut „tres, ut, si tres elegerint, aut omnium se„quantur sententiam, aut duorum. Ast numerus Arbitrorum impar non est de præcepto, sed de consilio, ut, si dissensio inter Arbitros oriatur, judicio majoris partis arbitrium citiùs finiatur. C. 6. „Li„cet in judicio convenientem reconveni-

„re valeat is, qui coram Judice convent-
„tur, coram Arbitris tamen reconvenire
„non potest, cùm Arbitri judicare non
„valeant, nisi de his tantùm, de quibus
„& super quibus in eos extiterit compro-
„missum.

4. C. 8. „Generaliter prohibemus, ne
„super rebus spiritualibus compromitta-
„tur in laicum, quia non decet, ut laicus
„in talibus arbitretur. Et C. 9. Arbitrium
„per unum Clericum & duos laicos de as-
„sensu Episcopi intervenientes Pontifex
„decernit per se ratum haberi debere.
Unde licèt laici nequeant privativè esse
Arbitri super re spirituali, nec conjudices
super Clericos auctoritate Episcopi, cùm
sint jurisdictionis spiritualis incapaces,
possunt tamen esse coarbitri cum Clerico,
quia Arbitri compromissarii non acci-
piunt jurisdictionem in rem vel perso-
nam, sed tantùm habent quandam cogni-
tionem.

5. C. 10. Vacante Præpositurâ Canonici
vota sua diviserant in H. & C. qui electi
compromiserunt in suum Archi-Episco-
pum, à quo ipsis dies ad ferendam senten-
tiam præfinitus; ast præfato H. de medio
sublato prohibuit, ne suâ pendente senten-
tiâ procederent ad novam electionem, &
quidam nihilominùs B. Canonicum elec-
gerunt

gerunt. Ad quod Pontifex respondet, quòd, licèt arbitrium sit finitum per mortem ipsius H. compromittentis, priùs tamen de primæ electionis meritis cognoscere debuerit, (*non quà Arbiter, sed quà Ordinarius*) quàm processus fieret ad secundam; nam si fortè prædictus C. qui est superstes, in electione jus habet, de qua compromissio facta fuit, electionem factam de secundo constat penitus non valere.

6. C. 12. „ Cùm à G. & O. laicis coram „ Judicibus delegatis erat in duos Arbitros „ compromissum, sic tamen, quòd, si illi „ duo ad invicem discordarent, tertium „ adderent Judices nominati, cúmque ter„ tius Arbiter à Judicibus prædictis electus „ alteri arbitrorum accessisset, mandat „ Pontifex, quatenus, si ita est, cùm legali „ sit provisione statutum, ut compromis„ sum de incerta persona per Arbitrum „ adsumenda non teneat, eorum senten„ tiam denuntiari penitus nullam esse. Ratio decisionis est, quia in eligendo tertio Judices vel Arbitri possunt dissentire, & sic tale compromissum aptum natum est lites protrahere. Nihilominùs si facto compromisso in duos ipsi discordent, potest Judex eos cogere ad assumendum tertium, quia tunc ob discordiam in electio-

ne tertii non est periculum protrahendæ litis. Verùm C. 13. „Quæstione subortâ „inter A. & S. partes in Legatum Apost. „compromiserunt sub certa pœna, quòd „arbitrio ejusdem vel duorum mediato„rum, quos idem super hoc deputaret „parerent; P. & I. mediatores deputati „definiendo causam terminaverunt, & „quod per hos actum est, auctoritate „Apost. confirmatur. In casu capitis præd. arbitris non dabatur ab initio & absolute potestas eligendi tertium, sed sub conditione: *Si discordarent;* in hoc autem casu datur Legato ab initio & absolutè potestas causam terminandi vel per se, vel per arbitros à se eligendos, & sic cessat illud periculum litis nimis diu protelandæ.

7. II. *In 6. h.t.* statuitur *c. 1.* „Si ex tri„bus arbitris te duo in decem, & tertius in „quinque condemnent, debet sententia „prævalere duorum; licèt cùm unus in „quindecim, alius in decem, tertius in „quinque pronuntiant, illius qui de summa dixit minori, (cùm in illa omnes „concordes sint virtualiter & implicite „quia summæ majori minor inest) sen„tentia efficax censeatur. Quod verum est, etsi alii duo protestentur, se nolle illi consentire, quia protestatio contra ea, quæ ex juris dispositione pendent, nihil oper-

tur. Et C. 2. „Si ex tribus Arbitris à par-„tibus electis unus legitimè requisitus ab „aliis ad examinandum & diffiniendum „negotium cessante impedimento legiti-„mo non convenerit, duo præsentes pos-„sunt dictum examinare & definire nego-„tium, sicut possent illo præsente nec vo-„lente cum eis concordare. Circa Judices verò antiqua jura Pontifex non vult im-mutari. Disp. est inter Judices & Arbitros, quia Jus Canonicum h. c. supplet arbi-trium tertii, ut lites celeriùs finiantur; non autem votum tertii Judicis delegati: hinc alii duo sine ipso procedere non possunt, si facta sit delegatio absque clausula: *Si non omnes, &c.* uti nec jure civili duo ar-bitri tertio absente, quod in foro sæculari servandum est.

Liber Secundus Decretalium.

Titulus I.

De Judiciis.

1. Judicium in præsenti est ipse processus, seu legitima Causæ inter Actorem & Reum controversæ coram Judice disceptatio, discussio & dijudicatio. Unde

ad judicium contentioſum requiruntur tres perſonæ, vel verè, vel fictè, videl. Actor, Reus & Judex. *Actor* eſt, qui prior ad Judicium provocat, & alteri actionem intentat; vel civilem ad ſuum intereſſe privatum; vel criminalem ob intereſſe publicum ad vindictam, ut nimirum juxta Leges crimen puniatur pœnâ corporali, vel pecuniariâ Fiſco adjudicandâ, aut etiam privatione Officii vel Dignitatis, citatúrque Accuſator. *Reus* eſt, qui ab Actore in jus vocatur, & ſe contra illum defendit. *Judex* eſt, qui præeſt judicio, inter litigantes jus dicit, ſeu rem controverſam juxta præſcriptum Legis definit. Dixi, *vel verè, vel fictè;* quia, quando Judex ex officio inquirit ſuper notorio crimine, fama fictione juris ſupplet vicem Actoris, & Reus eſt perſona ignota per inquiſitionem certificanda.

2. Variè dividitur judicium: 1. Ratione *cauſæ efficientis* in Eccleſiaſticum, quod inſtituitur à Judice Eccleſiaſtico qua tali circa perſonas Eccleſiaſticas aut cauſas Eccleſiaſticas vel his annexas: & ſæculare, quod expeditur à Judice ſæculari quà tali circa cauſas ſæculares & inter laicos, vel ſaltem ſi Reus ſit Laicus. 2.dò Ratione *materiæ*, in Civile & Criminale pro qualitate actionis intentatæ. Item in per-

torium, quando disceptatur super jure aliquo *in re* vel *ad rem* competente: & possessorium, in quo non de proprietate, sed de possessione vel quasi possessione adipiscenda, retinenda aut recuperanda agitur. 3.tio *Ratione Formæ* in plenarium seu solemne, in quo servantur apices juris positivi, ut sunt oblatio libelli, litis contestatio, tempus feriarum, dilationes, exceptiones testium, prolatio sententiæ Judice sedente &c. quæ sine iis est nulla: & summarium, in quo de plano sine strepitu & dictis solemnitatibus, inspectâ solâ facti veritate, levato, ut dici solet, velo, proceditur; in quo tamen ea, quæ jure naturali, Divino aut Gentium requiruntur, omitti non debent, ut sunt citatio Rei, (quia de jure naturali contra inauditam partem non potest definiri, nisi in notoriis) probationes necessariæ, defensiones legitimæ, præstatio juramenti calumniæ & malitiæ, appellatio legitima, &c. sed tantùm ea, quæ celerem judicii expeditionem morari solent. Circa singula h.t. statuitur:

3. I. *In Decret. c. 2.* „Decernimus, ut „laici Ecclesiastica terminare negotia non „præsumant, & Ecclesiarum Prælati lai„corum judicio de negotiis Ecclesiasticis „non disponant. Possunt tamen laici in Consistoriis Ecclesiasticis adhiberi tan-

quam Assessores, ut passim fieri videmus, quorum consilio in causis terminandis Judex Ecclesiasticus uti potest, eorum tamen judicium sequi non tenetur. C. 3. „ Causæ Patronatûs Ecclesiarum ita jun„ ctæ sunt & connexæ Ecclesiasticis causis, „ quòd nonnisi Ecclesiastico judicio va„ leant definiri. Verùm quamvis Judex sæcularis non possit per se ac principaliter judicare de Jurepatronatûs, potest tamen accessoriè & secundariò, v.g. adjudicando emptori castrum venditum, unà cum omnibus juribus annexis etiam Jurepatronatûs; ast de hoc nec in libello, nec in sententia debet fieri expressa mentio, ut notat Pirrh. *h. t. n. 53.*

4. C. 4. Si Clerici coram Judice sæculari convicti fuerint vel confessi de crimine, non propter hoc ab Episcopo suo aliquâ sententiâ sunt condemnandi; sicut enim sententia à non suo Jndice lata non tenet, ita nec confessio coram ipso facta. C. 8. „ Cùm Imp. dicat, quòd Leges non „ dedignantur sacros Canones imitari, in „ quibus generaliter traditur, ut de omni „ crimine Clericus debeat coram Eccle„ siastico Judice conveniri, non debet ex „ hac parte ob aliquam consuetudinem „ præjudicium generari. C. 10. Clericus „ in furto, homicidio, vel perjurio, seu alio „ ma-

„mortali crimine deprehensus & con-
„victus, est ab Ecclesiastico Judice de-
„ponendus; qui, si depositus, incorrigi-
„bilis fuerit, excommunicari debet; dein-
„de contumaciâ crescente anathematis
„mucrone feriri; postmodùm verò, si in
„profundum malorum veniens contem-
„pserit, per sæcularem comprimendus est
„potestatem; putà, ut per eam legitima
pœna ipsi inferatur. Per Anathematis mu-
cronem hîc intelligitur excommunicatio
solemnis, quæ fit cum certis cæremoniis,
v.g. ab Episcopo in præsentia duodecim
Sacerdotum tenentium candelas accen-
sas, quas in conclusione anathematis pro-
jiciunt in terram, pedibus conculcant,
campànæ pulsantur, & Crux nigro velo
cooperitur, &c. Ob hoc Cap. probabiliùs
docent DD. tanquam juri magis confor-
me, quòd Clericus ob nullum crimen, licèt
gravissimum, possit realiter degradari,
& Curiæ sæculari tradi, nisi in casu incor-
rigibilitatis; aut casibus in jure vel Consti-
tutionibus Apost. specialiter expressis.

5. C. 11. „Cùm U. violenter Ecclesiam
„occupâsset, eóque defuncto R. eam est
„ingressus, præcipit Pontifex, ut secun-
„dum formam literarum inter ipsum R.
„& P. spoliatum causa terminetur, sicut
„inter eundem P. & præfatum U. si vive-

„ret, judicaretur. Unde licèt Reſcriptum, utpote ſtrictæ interpretationis, ordinariè non extendatur ad perſonas non expreſſas, id tamen fallit in perſona, quæ fictione juris non cenſetur alia ab expreſſa.

6. „C. 12. Cùm ſuper privilegiis Sedis „Apoſt. cauſa vertitur, nolumus de ipſis „per alios judicari. Ratio, quia ejus eſt interpretari, cujus eſt condere. Unde, ut notat Pirrh. *h. t. n. 73.* Si de intellectu talis privilegii v. g. exemptionis dubium oriatur, an ſit legitimè conceſſum, vel quoúſque ſe extendat, tum ſolus Papa, non inferior Judex, interpretationem talis privilegii facere poteſt, quamvis Judex inferior poſſit indirectè & incidenter in caſu particulari illud in dubio inter partes citra ullius præjudicium interpretari. Imò CLEM. IV. teſte Gonzal. *h. c.* „inhibuit di„ſtrictiùs omnibus Eccleſiarum Prælatis, „ne interpretari præſumant Privilegia & „Indulta conceſſa FF. Minoribus & Præ„dicatoribus, ſive clara, quæ interpreta„tione non indigent, ſive dubia conti„neant, & voluit, quòd interpretatio ſuper „hujuſmodi dubiis reſervetur Sedi Apoſt.

7. „C. 17. Præcipit Pontifex Prælatis, „ut laicis de Clericis conquerentibus ple„nam faciant juſtitiam exhiberi, non ob„ſtantibus appell. fruſtratoriis, quas Cle„rici

„rici frequenter opponunt; ne pro de-
„fectu juſtitiæ Clerici trahantur à laicis
„ad judicium ſæculare; putà de facto; nam
de jure id fieri nequit; laicus enim citra
delegationem Papæ eſt incapax jurisdi-
ctionis in cauſas & perſonas Eccleſiaſti-
cas, adeóque ſupplere nequit defectum vel
negligentiam Judicis Eccleſiaſtici, licèt
hic poſſit ſupplere negligentiam Judicis
ſæcularis. Denique C. 18. „Delegato A.
„quem ſimilis in ſpecie cauſa continge-
„bat, & ideò minùs favorabilis alteri parti
„videbatur, recuſato Pontifex alterum
„ſubrogavit.

§. II. In 6. C. 1. Delegatus Pontificis abſ-
que ſpeciali mandato jubere non poteſt,
ut partes perſonaliter coram ſe in judicio
compareant; niſi in cauſa criminali; vel
pro veritate dicenda; vel pro juramento
calumniæ, vel alia juris neceſſitate. C. 2.
„Mulieres quacunque de cauſa, quæ in
„jure non exprimitur, ad judicium perſo-
„naliter evocari vel trahi invitas Pontifex
„prohibet. Si neceſſarium fuerit earum
„teſtimonium, Judex perſonam idoneam
„ad eas mittat, vel perſonaliter ad ipſas
„accedat. Verùm hoc tantùm conceſſum
eſt mulieribus honeſtis, (non meretrici-
bus ſeu inhoneſtè viventibus) quæ non
poſſunt invitæ cogi ob cauſas civiles ad

com-

comparendum personaliter in judicio, licèt cogi possint, juxta *Cap. præc.* in Causis criminalibus contra ipsas intentatis.

9. „C. 3. Major 14 annis in causis beneficialibus & aliis spiritualibus, v. g. matrimonialibus, perinde ac si major 25 annis esset, ad agendum & defendendum admitti debet. Minor 14 annis per se agere aut defendere non potest super ipsis, sed debet ipsi dari Curator ad litem per Episcopum vel Judicem Ecclesiasticum; in his autem causis Minor, cùm se parentes intromittere non habeant, quamquam sub potestate illorum existat, eorum consensum requirere non debet. Verùm in Causis Civilibus nullus minorennis sine Curatore, aut pupillus ante annum 14 sine Tutore agere potest, aliàs sententia contra ipsum lata ipso jure est nulla; secus, si pro ipso lata sit; quia, ut dicitur *L. non eò minùs. C. de Procurat.* „*Minoribus ætas, in damnis subvenire, non in rebus prosperè gestis obesse consuevit.* Imò minorennibus graviter læsis, sive in spiritualibus, sive temporalibus, semper competit restitutio in integrum; quia juxta R. J. 61. in 6. *Privilegium alicui concessum in ejus præjudicium retorqueri non debet.*

10. III. *In Clement. c. 2. h. t.* „Dispendiosam prorogationem litium (quam in-

„terdum ex ſubtili ordinis judiciarii cau-
„ſarum docet experientia provenire) re-
„ſtringere cupiens Pontifex ſtatuit, ut in
„Cauſis ſuper Electionibus, Poſtulatio-
„nibus, Dignitatibus, Perſonatibus, Cano-
„nicatibus vel Præbendis, ſeu quibuſvis
„Beneficiis Eccleſiaſticis aut Matrimoniis
„ventilandis procedi valeat de cætero
„ſimpliciter & de plano, ac ſine ſtrepitu
„judicii & figura. Statutum hoc eſt in favorem Eccleſiarum, ne diu vacantes detrimentum patiantur, & Cauſarum matrimonialium ad vitandum periculum incontinentiæ. Verùm *Clement. Sæpe contingit de V. S.* ait Pontifex: „Si tamen in
„præmiſſis Caſibus ordo judiciarius in
„toto, vel in parte, non contradicentibus
„partibus, obſervetur, non erit proceſſus
„propter hoc irritus nec irritandus. Vide *L. 5. T. 40. in fine.*

TITULUS II.

De Foro competente.

1. Nota 1. Differentiam eſſe inter Forum contentioſum maſculinè, & Forum neutraliter. *Forus* enim *ex c. 10. de V. S.* eſt locus, in quo Judex pro tribunali ſedens partibus jus dicit: *Forum* eſt territorium cujúsque Judicis, intra quod poteſt jus di-

cere,

cere, & in facinoroſos animadvertere. In præſenti per forum competens intelligitur complexum ex territorio & jurisdictione Judicis in Reum & cauſam Reo intentatam; nam juxta vulgatum: *Extra territorium jus dicenti non paretur impunè*; & ob defectum jurisdictionis impunè non comparet conventus, opponendo exceptionem declinatoriam fori ſeu Judicis incompetentis. In alio ſenſu ſortitur quis Forum, ut legibus vel ſtatutis talis loci ligetur, de quo in Nucl. Theol. *Exam.2.n.4.*

2. Nota 2. Reum ex multiplici capite ſortiri forum, in quo conveniri poſſit. 1.mò Ratione *Domicilii* ſeu habitationis in loco cum animo ſtabiliter ibi conſiſtendi, vel *quaſi domicilij* ſeu habitationis ſaltem per majorem anni partem in loco ſine animo ibi ſtabiliter commorandi. Qui neutrum habet, dicitur vagus; & poteſt ubique conveniri, ubi invenitur. Talis etiam cenſetur, qui domicilio relicto v.g. Auguſtæ, iter facit v.g. Coloniam, quam animo deſtinavit pro domicilio, quia hoc non acquiritur ſolo animo, niſi accedat factum. *L. Domicilium ff. Ad Municip.* Unde etiam poſſet coram Parocho loci, quem caſu intereà tranſit, licitè contrahere matrimonium, juxta DD. apud Lac. *L.6.p.3.n.746.*

2.dò Ratione *rei ſitæ*, ob quam poteſt

intentari actio realis, non personalis; modò res sit ibi permanenter, & non transeunter, (nisi praxis obstet) v.g. si transeat peregrinus cum equo, quem incola urbis dicit esse suum negante id peregrino, hic non est subjectus jurisdictioni hujus loci, nec quoad personam, nec quoad rem; potest tamen cogi ad præstandam cautionem de stando juri coram Judice suo, quam si nolit aut non possit præstare, res illa v.g. equus sequestrari debet.

3.tiò Ratione *Contractûs* celebrati in loco A. vel *quasi Contractûs*, v. g. si duo contrahant Augustæ, & alter promittat se responsurum aut soluturum Francofurti in Nundinis, tunc in hoc loco vel loco domicilii conveniri potest pro arbitrio actoris.

4.tò Ratione *Delicti;* nam delinquens subjicitur jurisdictioni Judicis, in cujus territorio deliquit, quamvis aliàs ei non sit subjectus.

5.tò Ratione *Privilegij*, vi cujus Clerici nunquam possunt conveniri, nisi in Foro Ecclesiastico, quamvis ipsis intentetur actio civilis, ex privilegio Fori, ut patet ex *Tit. præc.* & *h. t.* sparsim.

6.tò Ratione *Causarum;* nam Causæ spirituales iisque annexæ spectant ad Forum Ecclesiasticum; Civiles & criminales

ad

ad Judicem respectivè competentem; Feudales ad Dominum Feudi, etiam sæcularem, quamvis Vasalli sint Clerici.

7.mò Ratione *Prorogationis Jurisdictionis*; sic Jure Civili per se possunt laici invito proprio Judice sponte se subjicere alieno Judici Ecclesiastico vel sæculari habenti jurisdictionem ordinariam in similes causas. Hinc licèt possint in non Judicem tanquam in Arbitrum compromittere, non tamen in eum possunt prorogare jurisdictionem, utpote quam privatorum consensus dare nequit. Verùm in his consuetudo attendi debet.

8.vò Ratione *Præventionis*; sic in causis mixti Fori, nempe Ecclesiastici & sæcularis, per primam citationem Rei ad petitionem partis legitimè factam perpetuatur Judicis citantis jurisdictio usque ad decisionem Causæ. Idem est, si delictum, v. g. homicidium, sit inchoatum in territorio A. & consummatum in territorio B. aut cadaver occisi tangat de utróque territorio.

3. Nota 3. Juxta vulgatum: *Regulariter Actor tenetur sequi Forum Rei;* si hic fortiatur diversa fora, v.g. domicilii, rei sitæ, contractûs &c. est in optione Actoris, in quo foro maluerit ipsum convenire. Si Reus absens sit, potest Judex præventus

ipsum

ipsum Edicto citatorio ad domum ejus missso vel ad Ecclesiam aut locum publicum affixo (quod ex L. XII. Tabularum dicitur OBVAGULATIO, juxta Gonz. ad *T.14.c.3.*) citare; ac si post trinam citationem cum interpolatione 30 dierum jure Civili, aut 10 dierum Jure Canonico factam, vel unam peremptoriam pro prima, secunda & tertia vice absque legitimo impedimento comparere recuset, potest elapso termino peremptorio declarari contumax, & Actor à Judice mitti in possessionem bonorum Rei, si talia ibi habeat; si non habeat, sed alibi, à Judice loci requisito, de quo plura in seqq. Dixi, *Regulariter*, quia quandóque Reus tenetur sequi forum Actoris; sic juxta *L. Diffamari*. Diffamatus de delicto vel debito potest adire suum Judicem & petere, ut diffamanti præfigat terminum, intra quem vel objecta probet; vel si in probatione defecerit, perpetuum ipsi silentium imponat; si verò diffamator sit alienæ jurisdictionis, proprius ejus Judex à Judice diffamati est requirendus pro executione citationis; quia citatio non subditi extra territorium vires non habet. Item juxta dicenda infra Tit. 4. Si Clericus conveniat laicum in foro Civili, is ratione reconventionis quoad similem Causam Civilem tenetur respondere. H. T. statuitur:

4. I. In Decret. C. 5. „Si Clericus laí-
„cum de rebus ſuis vel Eccleſiæ impetiè-
„rit, & laicus res ipſas non Eccleſiæ eſſe
„aut Clerici, ſed ſuas proprias aſſerat, de-
„bet de rigore juris ad forenſem Judicem
„trahi, cùm Actor forum Rei ſequi debeat.
C. 6. „Jubet Pontifex Cauſam Feudalem
„ad Epiſcopum delatam per Dominum
„Feudi ſæcularem terminari; ſi tamen ille
„malitiosè diſtulerit, jubet ei per Epiſco-
„pum finem imponi. Nam quando Judex
ſæcularis non præſtat aut negat juſtitiam,
quævis cauſa ſæcularis ratione peccati
poteſt trahi ad Judicem Eccleſiaſticum.

5. C. 12. „Manifeſtè patet, quòd Clerici
„non ſolùm inviti, ſed etiam voluntarii,
„nequidem in temporalibus Cauſis etiam
„juramento ſuper hoc interpoſito, pacifci
„non poſſunt, ut ſęcularia judicia ſubeant,
„cùm non ſit beneficium hoc perſonale,
„cui renuntiare valeant, ſed potiùs toti
„Collegio Eccleſiaſtico ſit publicè indul-
„tum, cui privatorum pacto derogari non
„poteſt; nec juramentum licitè ſervari
„poteſt, quod contra Canonica Statuta il-
„licitis pactionibus informatur. C. 13. Cle-
„rici, ſervientes Capitulo B. ſuper exceſſi-
„bus ſuis conveniendi ſunt coram Epiſco-
„po tanquam Ordinario, maximè ſi in
„ipſius Diœceſi delinquant; non coram
„illo

„illis, quibus ſerviunt, niſi fortè hi ex in-
„dulgentia vel Conſuetudine ſpeciali ju-
„risdictionem in ejuſmodi Clericos ſibi
„valeant vendicare. Talem ſibi vendi-
cant Decani Cathedrales in Germania in
Canonicos & Clericos Capitulo deſer-
vientes.

6. C. 14. „Sacerdos Eccleſiam habens
„in una Diœceſi ibíque reſidens, domici-
„lium verò patrimonii in alia, ibíque de-
„linquens, per Epiſcopum, in cujus Diœ-
„ceſi deliquit, debet judicari; & ſententiæ
„ab eo latæ quoad privationem Beneficii
„per Epiſcopum, in cujus Diœceſi Bene-
„ficium habet, erit executio facienda.
C. 18. „Licèt privatorum conſenſus eum,
„qui juriſdictioni aliàs præeſt, poſſit Judi-
„cem conſtituere; Clerici tamen in Judi-
„cem non ſuum (niſi ſit perſona Eccle-
„ſiaſtica, & Epiſcopi voluntas accedat)
„conſentire non poſſunt. An laici litigan-
tes ſuper re ſpirituali, v. g. jurepatronatûs,
poſſint abſque conſenſu Epiſcopi proro-
gare jurisdictionem in Judicem Eccleſia-
ſticum non ſuum? Diſputant DD. teſte
Wagnereck ad h. c.

7. Denique C. 19. „Cùm quidam ſubdi-
„tus ad petitionem Adverſarii à Judice
„ſuo erat legitimè citatus ad Cauſam, quia
„poſtmodùm jurisdictionis alterius eſſe

„cœpit, illud intendens judicium decli-
„nare, reſpondit Pontifex, dubium non
„eſſe, quòd is in prædicta Cauſa jus re-
„vocandi forum non habet, quia ab illo
„jam præventus.

8. II. *In 6. h. t. C. 1.* decernit Pontifex:
„Ne Archi-Epiſcopus appellationis arti-
„culo prætermiſſo aut aliàs de Clerico-
„rum cauſis tanquam Judex, licèt ab illi
„ſponte electus, ſine ſuffraganeorum
„conſenſu cognoſcat, aut in horum Offi-
„ciales vel ſubditos pro eo, quòd citati co-
„ram ſe non compareant, Eccleſiaſticam
„ferat Cenſuram, &c. C. 2. Præcipit Pon-
„tifex, ut Judices ſæculares, qui Clericos
„ad ſolvenda debita damnabili præſura-
„ptione compellunt, per locorum Ordi-
„narios Eccleſ. Cenſurâ compeſcantur.
Hinc, ut ait Pirrh. *h. t. n. 48.* Licèt debi-
tum Clerici ſit liquidum, nequeunt ta-
men bona illius à Judice ſæculari ſequi-
ſtrari aut arreſtari.

9. C. 3. „Si Clericus ſolvit aut fidejuſſit
„pro laico; & is juravit, ſe Clericum ſerva-
„turum indemnem, ſed id facere recuſet
„coram Eccleſiaſtico Judice (ad cujus fo-
„rum ratione juramenti ejuſmodi cau-
„noſcitur pertinere) poteſt conveniri, ut
„ad Clericum ſervandum indemnem per
„Eccleſ. Cenſuram compelli. Verùm ad-

jectio juramenti per se non mutat forum, sed forum foro accumulat, ut Judex tam sæcularis quàm Ecclesiasticus de tali Causa cognoscere possit; quamvis ratione illius etiam laicus ad Forum Ecclesiasticum trahi queat.

TITULUS III.

De Libelli Oblatione.

1. LIBELLUS est scriptura brevis, claram continens actionem, seu intentionem Actoris ad condemnationem Rei concludens, offerenda Judici & per hunc Reo communicanda, ut is spatio 20 dierum deliberare possit, an cedendum sibi sit vel judicio contendendum. Proinde libellus virtualiter continet Syllogismum, in quo causa seu ratio petendi desumpta ex jure constituit Majorem, facti narratio Minorem, petitio conclusionem. Requisita ad ordinatum libellum hoc versu sunt expressa:

Quis, Quid, coram Quo, Quo jure petatur,
& à quo,
Rectè compositus quisque libellus habet.

Dicitur 1.mò *Scriptura*, quia in judicio ordinario juxta *c. 1. h. t.* actorem oportet actionem suam libelli serie declarare, ut Judex eo inspecto sciat, super qua re cognoscere & sententiare debeat.

2.dò *Claram continens Actionem*, non quidem nomine proprio, sed saltem per æquipollens, ut Reus ritè possit intelligere, quid, quale, quantum & ex quo titulo petatur. Hinc *C. 2. h. t.* „Cùm in lite super „quadam terra fratribus T. & R. qui plures terras habebant, oblatus fuisset libelus, postulârunt, ut terra ista ostenderetur eisdem; quod, cùm Judices facere „denegarent, appellationem ad se factam „Pontifex recepit; & si quid postea attentatum sit, in irritum revocari jussit. Item C. 3. „Cùm F. à P super quadam pecuniæ „summa (cujus causam nolebat P. exprimere) conventus ad Pontificem appellâsset, is appellatione admissâ contrarium „in irritum revocat. 3.tiò *Ad condemnationem Rei concludens* vel formaliter, si intentetur actio civilis, v.g. hoc modo: *Petis mihi juxta allegata restitui hunc agrum, solvi tantam summam pecuniæ*, &c. vel æquivalenter, si intentetur actio merè criminalis, quia hâc propositâ lex ipsa concludit, determinando pœnam vel certam vel juxta arbitrium Judicis delicto proportionatam.

2. Ex his inferunt DD. 1.mò Quòd libellus regulariter non debeat esse generalis nec incertus, nec alternativus seu ambiguus, v. g. petendo aliquem fundum in

determinatè, aut hunc vel illum disjunctivè; aliàs à judicio, præsertim parte opponente, repelli potest. Si tamen talis libellus sit admissus, & in progressu Causæ ad certitudinem relatus, tunc poterit Judex juxta illum sententiam proferre; nam libellum etiam post litem contestatam usque ad sententiam definitivam posse emendari, (salvâ ipsius substantiâ, ita ut nec res petita nec causa petendi mutetur) ut tollatur obscuritas, docet communis. Dixi *Regulariter*, quia si non petatur res particularis, sed res continens in se plures particulares, non est necessè, singulas in libello specificè exprimere, sed sufficit petitio generalis, dicendo v. g. *Peto mihi restitui hæreditatem à Titio relictam, castrum cum juribus & pertinentiis, fundum cum fructibus perceptis*, &c. ac evictâ lite tempore executionis super iis cognoscendum. Item quandoque admittitur libellus alternativus, v. g. dum is, cui disjunctivè aliquid legatum est, petit hoc vel illud sibi præstari ab hærede; Creditor traditionem hypothecæ vel solutionem debiti; læsus ultrà dimidium vel supplementum justi pretii, vel rei emptæ restitutionem, &c.

2. In libello semper exprimendam esse causam petendi; & quidem, si intentetur

actio in rem, ad illius vindicationem, sufficit exprimere causam proximam seu dominium vel quasi dominium, non autem tenetur Actor exprimere remotam seu ex qua dominium acquisiêrit, quamvis eam postea in prosecutione causæ teneatur indicare & probare. Econtra si intentetur actio personalis, non sufficit exprimere causam proximam nempe obligationem ex parte Rei; sed exprimenda est causa remota, ex qua sit orta obligatio, v. g. an ex mutuo, empto, &c. & Disp. est; quia cùm dominium in solidum non possit esse penes plures, expressâ hâc causâ Reus agnoscere valet, utrùm cedere an contendere debeat; quod non potest, si intentatâ actione personali non exprimatur causa remota, quia contingere potest, ut, si Actor eam exprimat, Reus statim fateatur, se rem petitam debere; contingere etiam potest, ut, si Actor eam exprimat, Reus judicet, se ex ea nihil debere.

3. Conclusioni libelli civilis solet adjici hæc clausula salutaris: „Super his omnibus peto mihi jus & justitiam administrari omni meliori modo & formâ, quâ „de jure, statuto vel consuetudine fieri „potest, protestando de expensis.„ Quæ virtute hujus clausulæ videtur Actor

omne suum jus, etiam quoad accessoria ex illa actione provenientia, ut lucrum cessans, damnum emergens, &c. in judicium deduxisse, ut possit Judex Reum in res expressè non petitas, & victum in expensas condemnare, quod juxta multorum doctrinam aliàs non potest; quia *arg. l. ult. C. de Fideicomm. libert. Fatuus est Judex, qui ultra petita judicat.*

TITULUS IV.

De mutuis Petitionibus.

1. Post porrectum Judici libellum fit citatio Rei, quæ est actus legitimus, quo quis mandato Judicis juris experiundi causâ in judicium vocatur. Si Reus comparens viso libello Actoris, quo quid à se petit, vicissim oblato libello petat aliquid ab Actore, sunt MUTUÆ PETITIONES, seu conventio coram Judice ex parte actoris, & reconventio ex parte Rei, quæ germanicè dicitur **Wider- oder Gegen-Klag.** Hæc locum habet non solùm coram judice ordinario, sed etiam delegato, ut patet ex c. 1. h. t. ubi mandat Pontifex delegatis suis: „Ut reconventi compellantur „coram iis super quæstionibus propositis „in continenti respondere, ut vicissim ra„tiones partium audientes concordiâ vel

„judicio utriusque negotium terminent. Unde si Actor nolit respondere ad libellum reconventionis, neque Reus tenetur respondere ad libellum Actoris.

2. Jus reconventionis videtur fundatum in ratione & æquitate naturali, ut reconventus nullâ fori incompetentis exceptione se tueri possit, juxta *l. cum Papinianus. C. de 1. sent. & interloc.* ubi dicitur: *Cujus in agendo quis observat arbitrium, eum habere etiam contra se judicem in eodem negotio non dedignetur.* Unde etiam receptior est sententia, Clericum in civilibus reconveniri posse non tantùm coram Judice Ecclesiastico, sed etiam sæculari; per quod non fit prorogatio jurisdictionis laici in Clericum voluntaria & descendens ex privato pacto, quod est vetitum; sed necessaria & proveniens ex auctoritate legis tribuentis jurisdictionem tali casu in actorem aliàs sibi non subjectum. Dixi *in civilibus*, quia certum est, quòd Clericus non possit coram laico tanquam incapace jurisdictionis reconveniri in causa spirituali vel huic annexa, aut in causa criminali; sicut nec accusator potest reconveniri à Reo super eodem vel graviori crimine, (nisi illud objiciat per modum exceptionis) quia *non relatione crimi-*

minum, sed innocentiâ reus purgatur. L. is, qui Reus. ff. de publicis jud.

3. Reconventio duplicem in jure habet effectum: unum *simultanei processûs*, ut causa conventionis & reconventionis quasi pari passu ambulando simul sint tractandæ, & unâ sententiâ virtualiter duplici terminandæ, aliàs justè appellatur: alterum *prorogationis jurisdictionis.* Ut habeat utrumque effectum, requiritur, ut ante vel statim post litem contestatam, priusquam juratur de calumnia, proponatur; si verò seriùs, esto circa finem litis, proponatur, operatur quidem effectum prorogationis, ut etiam hoc casu actor huic Judici à se electo subjiciatur; non tamen operatur effectum simultanei processûs, ne causâ conventionis satis discussâ, ejus decisio cum dispendio actoris ob seriùs obmotam reconventionem differatur.

4. Cæterùm modus procedendi observandus in causa conventionis observari quoque debet in causa reconventionis; nam *C. 2. h. t.* „ Consultus Pontifex, utrùm „ cùm causa app. rem. committitur, & „ Reus coram eodem Judice actorem re- „ convenit, & actor super reconventione „ appellationem interponit, an appellatio- „ ni hujusmodi sit deferendum? Respon-

„ det:

„det: Cùm in hoc casu Actoris & Rei ea-
„dem sit conditio vel causa, & uno eo-
„démque jure circa appellationis reme-
„dium uti debeat uterque, appellationi
„non esse deferendum; & quia expresse
„habetur, quòd eodem jure quis uti de-
„beat, quod quis in alterum statuit, ideo
„sicut desiderat, ut sibi juxta Rescriptum
„justitia fiat app.rem.& ita debet & eâdem
„ratione se reconvenienti in sua justitia re-
„spondere. Ratio, quia in judiciis servan-
da est æqualitas, ut Actor & Reus non de-
beant per imparia judicari; nec Actori
licere debeat, quod Reo non est licitum.

TITULUS V.

De Litis Contestatione.

1. LITIS CONTESTATIO (quæ dicitur basis & fundamentum judicii, ita ut ea omissâ vitietur processus ordinarius, & sententia secuta sit nulla) est judicii constitutio coram Judice facta per petitionem Actoris & contradictionem Rei animo litigandi saltem exercitè declarato. Colligitur ex *C. un. in Decret. h. t.* ubi habetur: „Quamvis positiones & responsiones
„hinc inde super pluribus articulis factæ
„fuerint coram Judice, quia tamen litis
„contestatio per hoc non est facta, cùm
„non

„non per positiones & responsiones ad „eas, sed per petitionem in jure propo- „sitam & responsionem secutam conte- „statio litis fiat, Processum Pontifex irri- „tum duxit nuntiandum. Ratio, quia positiones (quæ solent dici certi articuli) continent solam & simplicem narrationem facti ab Actore ad veritatem eliciendam conceptæ, super quibus is, ut lite contestatâ ab onere probandi relevetur, petit sibi responderi ab adversario, sintque vel positivæ, v.g.pono, *Quòd Cajus acceperit mutuum, &c.* vel negativæ, v. g. pono: *Quòd Titius non habeat dispensationem super pluralitate beneficiorum &c.* Non verò continent petitionem, adeóque Judex ex eis sententiam proferre nequit, quia non petenti officium suum impartiri non potest. Deinde si Reus non non contradicat, sed fateatur se debere, quod petit Actor, nulla est litis contestatio, (sed si tunc nolit satisfacere, non sententiâ, sed præcepto Judicis ad hoc cogendus) uti nec si opponat exceptionem declinatoriam fori, v. g. recusando Judicem tanquam incompetentem aut suspectum, quia per hoc non contradicit actioni actoris. Imò si Reus opponat exceptionem contra actionem Actoris à se confessatam, v. g. dicendo: Centum quos

petis

petis ex causa mutui, accepi quidem, sed solvi, seu viciſſim debes mihi ex alia causa v. g. empti tantundem, non fit litis conteſtatio, nisi actor solutionem vel reciprocum debitum negaverit; quo casu conventus Reus fit Actor, ipsique incumbit onus probandi suam exceptionem. Hoc Tit. statuitur:

2. *C. 1. in 6.* „Exceptio peremptoria „ante litis conteſtationem objecta, nisi de „re judicata, transacta seu finita excipiat „litigator, litis conteſtationem non im„pedit. Et *C. 2.* Si oblato ab Actore libel„lo, ex parte Rei exceptio peremptoria „proponatur, nequaquam per hoc litis „conteſtatio dicitur esse facta. Imò eâ non „obstante, nisi sit de illis exceptionibus, „quæ litis conteſtationem impediunt, (*quales sunt tres illæ ex C. præc. nempe tranſactio, lis finita, & res judicata*) fieri „oportebit eandem. Ratio, quia per litis „conteſtationem ordinatur judicium; per „exceptionem peremptoriam destruitur, „adeóque lis primùm conteſtatur, si Actor „contradicat exceptioni, v. g. factæ solu„tionis, præscriptionis, &c. Vide infra *Tit. 25.*

3. Effectus litis conteſtatæ sunt 1. *Ex parte Judicis* perpetuatio jurisdictionis, ut sine nova Causa superveniente recusari non

non possit. 2. *Ex parte Actoris* perpetuatio Actionis, ut non possit invito Reo à lite recedere, mutare libellum, v. g. petendo rem penitùs aliam à priùs petita, aut aliam speciem actionis intentando. Quamvis Actor tunc possit à prima instantia ex toto recedere cum refusione sumptuum, quos Reus fecit, & resarcitione damnorum, quæ passus; & offerendo aptiorem libellum novam prorsus litem intentare. 3. *Ex parte Rei* interruptio præscriptionis, quia tunc fictione juris possessor malæ fidei constituitur, ut succumbens in possessorio ad omnes fructus tempore litis perceptos veniat condemnandus.

TITULUS VI.

Ut lite non contestatâ non procedatur ad Testium receptionem, vel ad sententiam definitivam.

1. Ratio Rubricæ (quæ, cùm contineat completum sensum, jus facit, & in Causarum decisione pro lege allegari valet) est, quia tam testium examen, quod est quasi litis ædificium, quàm sententiæ prolatio fit causâ litis finiendæ, ideóque oportet esse litis contestationem, quæ est fundamentum judicii ordinarii, priusquàm

quàm teſtes recipiantur, aut ſententia proferatur. *H. t. in Decret.* ſtatuitur:

2. C. 3. „Conſultus Pontifex, utrùm, „ſi aliquis citatus legitimis peremptoriis „comparere noluerit, Judex lite non con„teſtatâ contra ipſum debeat ſententiam „promulgare? Reſpondet, quòd, ſi Reus „ſe contumaciter curaverit abſentare, ta„lisque ſit cauſa, quòd Actor poſſit in poſ„ſeſſionem rerum petitarum induci, eſt „in eadem (*per primum Decretum*) causâ „cuſtodiæ inducendus: ſi in poſſeſſionem „nequeat intromitti, (v. g. *ſi bona non „habeat, aut litigetur de beneficio*) con„tumaciter abſens, ut Juri pareat, eſt per „Cenſuram Eccleſ. compellendus. In aliis „caſibus attendendum, utrùm contumax „conveniatur accuſatione reali vel perſo„nali? Si reali, mittendus eſt utique Actor „in rei petitæ poſſeſſionem, ut tædio af„fectus Reus veniat reſponſurus; quòd „ſi venerit infra annum judicio ſiſti, præ„ſtitâ cautione ac exhibitâ ſatisfactione „congruâ expenſarum, poſſeſſionem re„cuperet; quòd ſi cautionem infra annum „offerre neglexerit, Actor poſt annum „verus conſtituatur poſſeſſor (*per ſecun„dum Decretum*) ſuper proprietate dun„taxat adverſæ parti defenſione legitimâ „reſervatâ. Quòd ſi ſuper rebus immo-

„bi-

„bilibus quisquam conveniatur, qui eas „nomine possidet alieno, debet statim in „judicio Dominum nominare, quem Ju„dex edictis legitimis evocabit, eóque „contumace negotium summatim exa„minans in possessionem ipsarum rerum „Actorem mittere non tardabit. Si autem „super personali actione conveniatur, vel „mittendus est Actor pro modo debiti in „possessionem mobilium bonorum ipsius, „vel immobilium, si fortè mobilia non „habeat; vel in contumacem est Eccles. „sententia proferenda; qui veniens infra „annum vel post annum, etiam audietur „modo ante dicto. Vide supra *T. 2. n. 3.* & infra *T. 15.*

3. Circa hoc Cap. notat Pirrh. *h. t. n. ult.* Si v. g. Colonus laicus, conventus rei vindicatione, nominet Clericum in judicio tanquàm Dominum, debet is tanquam principalis Reus coram suo Judice Ecclesiastico conveniri, novo libello contra illum oblato; econtra si Clericus vendidit prædium laico, potest rei vindicatio institui coram Judice sæculari, coram quo Clericus (qui tunc non est Reus principalis) debet ipsi emptori assistere, eúmque defendere, ne res ab eo evincatur.

4. Item *C. 5. h. t.* decernitur: „Regula„riter verum est, quòd lite non contestatâ

„non est ad receptionem testium proce-
„dendum, nisi fortè timeatur de morte
„testium vel absentia diuturna, in quibus
„casibus, cùm civiliter est agendum, (ne
„veritas occultetur, & probationis copia
„fortuitis casibus subtrahatur) senes &
„valetudinarii aliíque testes, de quibus ex
„aliqua causa timetur, etiam lite non con-
„testatâ sunt procul dubio admittendi,
„sive pars conventa sit contumax, sive si
„absens absque malitia, ut conveniri non
„possit; sed si Actor non convenerit ad-
„versarium infra annum, ex quo conve-
„nire poterit, vel saltem receptionem hu-
„jusmodi testium non denuntiaverit illi,
„attestationes receptæ non valeant, ne
„fortè per fraudem processu temporis ex-
„ceptiones legitimæ ad repellendum te-
„stes haberi non possint. Porro speciales
„causæ possunt occurrere, in quibus testes
„sunt admittendi parte contumaciter se
„absentante, v. g. si super conjugio spi-
„rituali inter Prælatum & Ecclesiam ra-
„tione electionis; vel conjugio carnali
„ratione impedimenti dirimentis quæsiti
„moveatur, ne propter longam moram
„patiatur Ecclesia læsionem, vel conjug
„fornicationis occasio præbeatur; ac si de
„causa liqueat, ad definitivam sententiam
„est procedendum; si autem alter conju-
„gum

„gum sine culpa sit absens, ut citari non „possit, tam diu expectetur, donec de „ipsius obitu verisimiliter præsumatur; „aliàs receptio testium ei præjudicare „non debet, cùm habeat forsan exceptio„nes legitimas ad intentionem contra„riam elidendam. Sunt alii casus specia„les, in quibus absque litis contestatione „legitimè possunt testes produci, ut quan„do excessuum inquisitio est facienda; subintellige generalis ex officio Judicis, & non specialis ad instantiam partis actionem criminalem criminaliter intentantis; nam in criminalibus (de quibus potissimùm procedit regula Rubricæ) requiruntur probationes liquidæ, præsentes & strictæ. Quia ut dicitur *L. Absentem ff. de pœnis: Satiùs est impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnare.* Unde in cit. Cap. ait Pontifex: „Quòd ex „causa lite non contestatâ testes sint ad„mittendi, cùm civiliter est agendum. Et *C.I.h.t.* „Cùm uxor accusaret virum de „crimine adulterii ad separationem thori, „si lite non contestatâ testes fuerint re„cepti, respondet, non esse ad definiti„vam sententiam procedendum. Ratio, quia hîc non agebatur de fœdere matrimonii, cujus causa utpote favorabilis potest summariè cognosci absque conte-

ſtatione litis; ſed de crimine ad ſeparationem thori in præjudicium matrimonii, quæ cauſa ordine judiciario eſt cognoſcenda.

5. Verùm notant DD. h. t. is, qui timet litem ſibi movendam ſive civilem, ſive criminalem, adeóque futurus Reus, poteſt curare recipi teſtes ſub authentico documento ad perpetuam rei memoriam & futuram ſui defenſionem, non tantùm illos, in quibus eſt periculum mortis, vel abſentiæ, ſed etiam quoscunque, & in hoc plus eſt conceſſum Reo quàm Actori, qui non eſt in Rei poteſtate, quando conveniatur; ſicut eſt in Actoris, quando agere velit.

TITULUS VII.

De Juramento Calumniæ.

1. Triplex in judiciis exigi poteſt JURAMENTUM; primum *Calumniæ*, quo Actor jurat, ſe non animo calumniandi, i. e. iniquè adverſarium vexandi, litem movere, ſed credat ſe juſtam habere cauſam & fovere; item Reus, quòd putet ſe juſtè reſiſtere opinione juris ſui. Alterum *De Veritate dicenda*, ut, quando Actor ante probationem redigit libellum ſuum

in certos articulos, ac petit, ut Reus ad singulos prævio juramento prædicto respondeat saltem per *Credo*, *vel non Credo verum*, ad veritatem eliciendam; vel econversò Reus proponit Actori articulos ad respondendum. Tertium *Malitiæ*, quando partes jurant se non malitiosè seu litis protelandæ causâ exceptiones proponere vel dilationes petere, nec per se aut per alios Judici vel Referendariis munera dedisse vel promisisse. Primum in eadem instantia tantùm semel est præstandum; econtra alterum propositis novis articulis; utì & tertium ortâ novâ suspicione à litigante sæpiùs exigi potest.

2. I. *In Decret. h. t. c. 1.* definitur, ut „non Episcopus aut cujuscúnque Ordinis „Clericus, nec aliquis Monachus & San„ctimonialis in qualicúnque causa vel „controversia, sive criminali, sive civili, „jusjurandum compellatur qualibet ra„tione subire, sed aliis defensoribus ido„neis, si expedire Ecclesiæ suæ nove„rint, hujusmodi officium liceat delega„re; verùm cum hac moderatione, ut „Episcopi inconsulto Rom. Pontifice, vel „quis Clericus inconsulto Prælato suo „minimè jurare audeat. Nihilominùs huic Canoni multùm per posteriores vel

consuetudinem derogatum; quamvis ea adhuc vigeat, ut Clerici in Sacris constituti, vel Religiosi compelli non possint sine licentia Episcopi vel Prælati ad præstandum per se juramentum judiciale coram Judice non suo, etiam Ecclesiastico quia est coactivum; Judex autem non sui in eos absque dicta licentia jurisdictionem exercere nequit. Verùm citra talem licentiam possunt v. g. in contractibus cum laico initis præstare juramentum, quia hoc est voluntarium, seu liberâ voluntate contrahentium suscipitur.

3. C. 2. „Pontifex mandat, quia novis „morbis nova convenit antidota præpa„rari, quatenus Judices in causa inter „Clericum & J. Canonicum vertente ad „veritatem eliciendam appell. cess. præ„stari faciant ab utraque parte calumnio„juramentum, consuetudine, quæ lex „contraria est, non obstante. Ratio, qua„id exigitur ad obviandum malitiæ hu„manæ, à qua status Clericalis profus„non est immunis, ut ait *Wagnerec.* Adeo„que licèt olim crederetur Clericis inju„ratis, ac laicis juratis, processu tempo„illa existimatio fuit imminuta.

4. Denique C. 5. decernitur: „Cum „Episcopus non per se, sed per Syndicum „vel Actorem elegerit litigare, per illum

„præstandum erit calumniæ juramen-
„tum; quòd si per seipsum, propositis
„tantùm sed non tactis Evangeliis, ab ipso
„videtur hujusmodi juramentum exhi-
„bendum. Pœna verò recusantis hoc ju-
„ramentum, cùm præstandum fuerit, est,
„ut Actor ab instituta cadat actione, Reus
„autem haberi debeat pro confesso; non
quidem eo ipso, sed per sententiam Ju-
dicis declaratoriam. Ex hoc inferunt DD.
quòd etiam personæ Ecclesiasticæ & Re-
ligiosæ, si jurandum sit, jurent proposi-
tâ Cruce vel Evangeliis, tacto tantùm
pectore.

5. II. *In 6. h. t.* decernit Bonif. VIII. *C. 1.*
„De Calumnia seu veritate dicenda, si in
„principio non juretur, poterit in qua-
„libet parte litis jurari, cùm illud non sit
„de substantia ordinis judiciarii; & pro-
„pter omissum tacitè calumniæ juramen-
„tum, processus non est nullus neque an-
„nullandus. Item quamvis in causis spi-
„ritualibus Canones non indicant ca-
„lumniæ juramentum, utile tamen est,
„tam de veritate dicenda, quàm de ca-
„lumnia, ut via præcludatur calumniis,
„jurari in iisdem. Dicitur h. C. *Propter omissum tacitè*, seu non exactum; si enim exactum sit & non præstetur, vitiatur to-
tus processus; deinde partes non possunt

illud remittere per pactum expressum, quia introductum est ob bonum publicum, ut metu jurisjurandi litigantium compescatur audacia, & omnis calumnia arceatur; favori autem publico nemo derogare potest, licèt possit privato; & hinc potest quis juramentum testium expresse remittere, utpote introductum in favorem partis ob commodum privatum.

6. Item C. 2. declarat Pontifex: „In „omnibus Causis tam ante quàm post „litem contestatam, sive de veritate, sive „de calumnia sit juratum, posse Judicem „exigere juramentum malitiæ, quoties „viderint expedire. Et C. 3. Procuratorem habentem super hoc speciale mandatum rectè admitti ad præstandum calumniæ juramentum; qui tunc de causa instructus quasi duplex debet præstare juramentum, *unum* ex mandato & in animam sui Principalis; *alterum* in animam propriam, quòd & ipse credat, se bonam causam tueri. Verùm Syndici, Tutores & similes tantùm jurant in animam propriam.

(†)

TITU-

TITULUS VIII.

De Dilationibus.

1. Dilatio est termini seu temporis ad aliquem actum judicialem commodiùs expediendum concessa prorogatio; idque vel à lege, vel à consuetudine, v. g. decendium ad appellandum à sententia, dicitúrque *Legalis*; vel à conventione partium, ut si actor post sententiam Reo concedat annum ad præstandam solutionem, éstque *Conventionalis*; vel à Judice ad instantiam partis, dicitúrque *Judicialis*, quæ est vel *Citatoria*, quæ datur Reo, si post trinam citationem aut unam peremptoriam ob justum impedimentum intra triginta dies comparere non possit; vel *Deliberatoria*, quæ datur Reo, ut viso libello Actoris elapsis viginti diebus adhuc deliberare possit, an litigare velit, aut cedere; vel *Probatoria*, quæ post litem contestatam datur Actori & Reo, illi ad suam intentionem, huic ad exceptionem probandam per testes aut instrumenta, quanquam à Lege, si testes ex eadem Provincia producendi sint, concedantur tres menses; si extra eam, sex; si ex ultra mare, novem; vel *Executoria*, quæ datur

Reo per ſententiam condemnato ad ſatisfaciendum vel ſolutionem faciendam; quanquam de jure in actione reali executio ſtatim facienda; in perſonali concedatur ſpatium quatuor menſium. Ad has quatuor ſpecies cæteræ dilationes revocari poſſunt. Agitur h. t. tantùm de dilationibus citatoriis & deliberatoriis; licèt Rubrica ſit generalis, proin rubrum eſt generalius nigro.

2. Porro variæ Cauſæ in jure apud Gonzal. h. t. ob quas dilationes peti poſſunt, aſſignantur, v. g. ſi pars morbo ſontico, i. e. gravi laboret, aut Reip. causâ abſit; ſi familia funeſta ſit morte Patris vel Domini; ſi teſtes, inſtrumenta vel Advocatum abeſſe contingat &c. Si juſta cauſa ſubſit, eſt dilatio concedenda, nec nimis brevis, nec nimis longa, ſed ad tempus, Judicis arbitrio ſpectatis circumſtantiis definiendum, vel etiam proroganda dilatione labente ſed nondum elapsâ; ſi enim elapſa ſit, prorogari nequit, ſed nova dilatio eſt petenda. Econtra ſi pars frivole ſeu abſque legitima cauſa petat dilationem, hæc à Judice deneganda, ut patet ex ſeqq. Nam

3. *In Decret. c. 1. h. t.* „Cùm in cauſa „vertente inter H. & L. ſuper quadam Ec„cleſia Judices ad primam citationem „ipſius

„ipsis terminum nimis brevem & perem-
„ptorium statuissent, iique censentes se
„aggravari ad Sedem Apost. appellârunt.
„Pontifex rescribit: Quia non spectat ad
„juris ordinem diem peremptorium,
„maximè cùm de rebus Ecclesiasticis agi-
„tur, (nisi fortè necessitate urgente) tali-
„ter maturare, novis Delegatis mandat,
„ut revocato in irritum, si quid post ap-
„pell. attentatum sit, juxta priorum te-
„norem literarum procedant. Dicitur:
Nisi fortè necessitate urgente, quia si v. g.
periculum sit in mora, ne res litigiosa
pereat; vel Actor diu in loco commorari
non valeat, & Reus non procul sit, ut fa-
cilè se instruere possit ad respondendum;
aut agatur de alimentis, quia venter mo-
ram non patitur, &c. tunc Judex potest
terminum, etiam à Lege concessum ar-
ctare seu abbreviare; licèt nequeat abbre-
viare tempus datum ad appellandum,
quia latâ sententiâ officium ipsius expirat.

4. Item c. 2. h. t. rescribit Pontifex: „Si
„Reus ex Rescripto ad primam citatio-
„nem sibi transmisso plenè potuit instrui
„de eo, de quo convenitur, & ad tertiam
„tantummodò citationem peremptoriam
„veniat, & vexationi actoris intendens
„tunc primò deliberatorias requirat in-
„ducias, eæ ipsi ulteriùs non sunt indul-

„gen-

„ gendæ, sed ad causam ejúsque decisio-
„ nem procedendum. Et c. 3. Cùm Pres-
„ byter P. contra quosdam Nobiles quere-
„ retur, quòd pensiones Ecclesiæ suæ de-
„ bitas non solverint jam tribus annis &
„ ultra, ipsi petebant, quantum spatium
„ per adjectionem ET ULTRA significaret,
„ & Presbyter septem annis à solutione
„ cessatum exprimeret, Nobiles dicentes
„ libellum hac expressione mutatum, lon-
„ giores ad deliberandum inducias petie-
„ runt, iisque denegatis ad Papam appel-
„ lârunt, qui appellationem hujusmodi
„ frivolam reputans, mandavit eâ non
„ obstante in causa procedi.„ Ratio deci-
sionis est, quia cùm Emphyteusis Eccle-
siastica ob non solutam per biennium
pensionem cadat in commissum, Nobiles
ob allegatos in libello tres annos satis de-
liberare poterant, adeòque ob aliquid
superfluè ad substantiam non pertinens
additum dilatio non erat danda.

TITULUS IX.

De Feriis.

1. FERIÆ sunt dies & tempora, quibus
omne exercitium contentiosæ juris-
dictionis conquiescit ex statuto Legum
vel Canonum, súntque vel *Sacræ*, quæ

cultui Dei & Sanctorum sunt dicatæ: vel *Profanæ*, quæ propter necessitatem vel utilitatem hominum sunt institutæ, ut tempus messium, vindemiarum, &c. Actus voluntariæ jurisdictionis, ut dispensare, absolvere, &c. omni tempore exerceri possunt; imò licèt decretum citationis nequeat formari die feriato à Judice pro Tribunali sedente, quia est actus judicialis; ejus tamen intimatio potest fieri per nuntium die feriato, quia est actus extrajudicialis. Ast si fiat citatio ad diem feriatam, v.g. Dominicam vel festivam determinatè, est omninò irrita; si autem ad certum diem mensis, in quem casu incidit festum mobile, v.g. Corporis Christi, citatus obligatur comparere proximo die sequente non feriato. An testes die feriato possint juridicè examinari? Disputant DD. apud Pirrh. *n. 31. & 32.*

2. H. t. speciale est *Cap. 5.* aut *fin.* ubi ait Pontifex: „Quamvis non prorogari sed „expediri deceat quæstiones seu lites, de„bet tamen judicialis strepitus diebus con„quiescere feriatis, qui ob reverentiam „DEI noscuntur esse statuti, scilicet diebus „Dominicis cæterisque solemnitatibus, „quas universalis Ecclesia, vel singuli „Episcopi in suis Diœcesibus duxerint „venerandas. Quibus (nisi necessitas ur-

„geat,

„geat, vel pietas suadeat) usque adeò con-
„venit ab hujusmodi abstinere, ut consen-
„tientibus etiam partibus nec processus
„habitus teneat, nec sententia hujusmodi
„diebus promulgata; licèt diebus feriatis,
„qui gratiâ videmiarum vel messium ob
„necessitates hominum indulgentur, pro-
„cedi valeat de partium voluntate.

3. *Quomodo observandæ sint feriæ sacræ quoad vacationem ab operibus servilibus & auditionem Missæ?* Vide in Nucl. Theol. *Exam. 19. n. 1. & 2.* Item de Feriis Nuptiarum *Exam. 29. n. 1.*

TITULUS X.

De Ordine Cognitionum.

1. PEr ORDINEM COGNITIONUM in præsenti venit modus & ordo servandus à Judice in examine quæstionum in eodem judicio circa easdem personas concurrentium; pro quo à DD. statuuntur tres sequentes regulæ:

2. REGULA PRIMA: *Quotiescunque una causa pendet ex alia, primò cognosci & pronuntiari debet super causa, à qua altera dependet.* Hinc *C. 1. h. t.* „Cùm
„quædam mulier aliquem peteret seu
„vendicaret in maritum testibus adhibi-
„tis, is verò exceptionem consanguinita-
„tis

„tis objiceret, Pontifex respondet: Cùm „exceptione probatâ quæstio principalis „perimatur, antè esse cognoscendum de „ipsa, quàm ad definitionis articulum „procedatur.„ Ratio, quia valor sponsalium & matrimonii pendet à quæstione consanguinitatis. Item C. 3. „Cùm Causa „Natalium Reginæ Cypri ad Papam (ut„pote quæ ad forum Ecclesiasticum per„tinet) esset delata, is Regi Franciæ re„scripsit, ut, si forsan Regina ipsa super „successione Comitatûs Campaniæ quæ„stionem proponeret coram eo, non au„diret eandem, quousque terminata esset „prædicta causa Natalium, ex qua illa „noscitur dependere.

3. REGULA SECUNDA: *Si neutra causa pendeat ab altera, & utraque sit principalis, ita ut una non præjudicet alteri*, v. g. in conventione & reconventione, *priùs proposita priùs est tractanda.* Conformiter dictis sup. T. 4.

4. REGULA TERTIA: *Si una Causa sit principalis, & altera incidens sit præjudicialis seu impediens cognitionem prioris* (v. g. exceptio contra Judicem ratione suspicionis aut incompetentiæ, vel contra Actorem ratione spolii) *priùs tractari debet causa incidens.* Unde *C. 2. h. t.* „Cùm „Q. litem movisset contra N. super spo-

„lia-

„liatione bonorum; & N. viciſſim objj-
„ceret, ſe ab Q. eſſe caſtro ſpoliatum,
„petens illud ſibi priùs reſtitui, quàm re-
„ſponderet, Pontifex reſpondit: Si quæſtio
„ſpoliationis ab N. ſit objecta in modum
„actionis ad reſtitutionem petendam,
„cùm tunc ſint diverſæ aut mutuæ peti-
„tiones ſe non contingentes, priùs pro-
„poſita priùs eſt tractanda, quanquam
„utráque ſimul eâdem ſententiâ ſit termi-
„nanda; econtra ſi quæſtio illa ab N. tan-
„tùm in modum exceptionis fuit objecta
„ad intentionem Q. repellendam, pro-
„bationes ſuper ipſa exceptione priùs au-
„diendæ, & eâ legitimè probatâ N. non
„cogitur reſpondere ſuper petitionibus
„Q. donec reſtituatur ab ipſo, cùm ſpo-
„liatus ſpoliatori ante reſtitutionem non
„cogatur ullatenus reſpondere. Spoliatio-
„ne tamen in modum tantùm exceptionis
„probatâ, non eſt per hoc reſtitutio fa-
„cienda, ſicut cùm in modum exceptionis
„aliquod Teſti crimen objicitur, ut ſic
„à teſtimonio repellatur, etſi crimen con-
„tra eum civiliter fuerit probatum, non
„ideo ipſi pœna infligitur ordinaria, ſed
„ejus duntaxat teſtimonio non credetur,
„quod eâ ratione contingit, quoniam in
„ipſum accuſatio non procedit; Judex
enim ultra petita non judicat.

5. Ex his patet, quòd Reus super spolio conventus possit Actori opponere aliam spoliationem, vel per modum actionis, vel per modum exceptionis, prout sibi magis expedit, v. g. si ipsi magis expediat possidere rem Adversarii, quàm suam recuperare, excipiat, quia probatâ exceptione non compellitur respondere, nisi priùs restituatur; si autem magis è re sua est recuperare rem suam, quâ est spoliatus, per modum actionis reconveniat actorem super spoliatione, eáque probatâ restituitur juxta *Cap. cit.* & *C. 4. h. t.* ubi dicitur: „Super spolia„tione conventus non est contra Acto„rem, nisi super quæstione spoliationis „reconventum, audiendus, cùm resti„tutionis petitio in hoc privilegiata nosca„tur, ut ipsam intentans non cogatur „ante restitutionem spoliatori respon„dere, quia is ab agendo, spoliatione „alterius rei in modum exceptionis pro„positâ, repellitur. Ratio, quia privilegiatus contra privilegiatum non gaudet privilegio, hinc spolium spolio opponi potest.

TITULUS XI.

De plus Petitionibus.

1. C. un. h. t. ſtatuitur: „Punitur impor-
„tunitas plus petentium, ſi ſuper
„petitione ſua in judicio perſiſtant, in
„quod, qui petunt amplius ſine cauſa, i
„expenſis adverſario condemnantur; qu
„autem plus loco, ad intereſſe tenentur,
„à quo amplius tempore petitur, indu-
„ciæ duplicantur, & ſolvuntur expenſa
„Porro *causâ* plus petitur, cùm aliqui
„in genere, v. g. equus indeterminate,
„vel ſub alternatione, v. g. ager vel do-
„mus debetur, & rem in ſpecie vel unum
„præcisè peti contingit: *Re* autem, ſi de-
„cem ſint debita, & viginti petantur: *Loco*
„verò, cùm quis, non ubi convenit ſol-
„vere, ſed alibi convenitur; *Tempore*
„cùm ante diem vel conditionem pe-
„tur, quod debetur. Unde ſunt quatuor
modi plus petendi, nempe Causâ, Re
Loco, & Tempore.

2. Verùm notant DD. h. t. pœnas plus
petitionum locum non habere, ſi Actor
probârit, ſe non malitiosè, ſed juſto er-
rore facti ductum plus petiiſſe.

TITU-

TITULUS XII.

De Causa Possessionis & Proprietatis.

Revisis iis, quæ de proprietate, seu dominio directo vel utili, ac de possessione rerum tum corporalium tum incorporalium in Nuc. Theol. *Ex. 8.* dicta sunt.

1. Nota 1. Quia ejusdem rei possessio potest esse penes unum, & proprietas penes alterum, utriusque causam seu litem esse diversam: nam *Causa proprietatis* est, in qua principaliter agitur de rei controversæ proprietate, vel alio jure à possessione vel quasi possessione distincto, v. g. si quis petat sibi adjudicari rem ab altero possessam, vel jus eligendi, præsentandi, vel conferendi beneficia, jus servitutis &c. dicitúrque judicium petitorium. Causa possessionis est, si principaliter agatur de possessione vel quasi possessione, sive adipiscenda, sive retinenda, sive recuperanda, dicitúrque judicium possessorium seu momentum, non quòd absolvatur momento, sed quia causa possessionis naturâ suâ apta est momento, i. e. brevi tempore peragi, neque diu duratura est apud possessorem, si de proprietate Actor docuerit.

2. Nota 2. Remedia possessoria in jure vocari *Interdicta*, quæ sunt varia; nam

pro adipiscenda possessione potest agi vel Interdicto *Quorum bonorum*, sic dicto a primis verbis Edicti Prætoriani, quod competit hæredi ad capiendam hæreditatem nunquam habitam contra alium possessorem; vel Interdicto *Quorum Legatorum*, quod datur hæredi contra Legatarium propriâ auctoritate capientem Legatum, quia hoc debet ab hærede petere; vel Interdicto *Salviano*, sic dicto ab Auctore suo Salvio Juliano, quod competit Domino seu locatori prædii rustici vel urbani in bona, quæ conductor vel colonus prædio intulit, & pro pensione obligavit, non solùm adversùs colonum, sed etiam contra tertium possessorem, si colonus ea extulit & alienavit. Si pro retinenda possessione, ut, si possessor timeat se in ea turbandum, potest se munire Interdicto Judicis *Ut possidetis* respectu immobilium, vel Interdicto *Utrovi*, respectu mobilium. Si pro recuperanda possessione, potest agi Interdicto *Unde vi* quoad immobilia, vel Interdicto *Vi bonorum raptorum* quoad mobilia, de quo *Tit. seq.*

3. Nota 3. Quamvis *L. naturaliter ff. de acquir. poss.* dicatur, quòd proprietas nihil habeat commune cum possessione, ut judicium possessorium possit seorsim

intentari absque petitorio & econverso; causæ tamen ita sunt connexæ, ut utrumque cumulari possit, v. g. si quis producat actus possessorios factæ præsentationis ad beneficium vacans, & simul titulum ex fundatione vel dotatione ad probandum jus. Notant tamen DD. consultius esse agere super possessione, quæ est facilioris probationis, quàm super proprietate; ipsáque possessio relevat ab onere probandi, & transfert illud in actorem saltem regulariter; nam si actor intentionem suam habeat fundatam in jure communi, ut Parochus quoad jus decimandi in sua Parochia, conferendi Vicariatum Ecclesiæ filialis, &c. aliâ probatione non indiget, sed possessori incumbit onus etiam probandi titulum v. g. privilegii aut præscriptionis. Hoc Tit. decernitur, quo ordine & modo causa possessionis & proprietatis sit discutienda, & quidem

4. I. *In Decret. c. 1.* „ Legali provisione de„cretum est tam momenti i. e. possessionis „quàm proprietatis causam sub uno eo„demque Judice per se debere cognosci. Dicitur *per se*, quia si de utraque cognoscere nequeat, v. g. si Clericus conveniat laicum; turbantem ipsum in possessione Beneficii vel perceptionis Decimarum,

ſuper ſolo facto coram Judice ſæculari, hic de proprietate ſeu jure utpote cauſa ſpirituali cognoſcere nequit.

5. C. 2. „Si Judices ſuper poſſeſſione „& proprietate commixtim audiant alle„gationes & atteſtationes, ſed ſuper pro„prietate ſint minùs liquidæ, licitè ſuper „cauſa poſſeſſionis liquida pronuntiet, „dilatâ interim causâ petitorii. C. 3. Cùm „Clerici Urbis S. per teſtes ſufficienter „oſtendiſſent, quòd trium Epiſcoporum „electionibus interfuiſſent, & ultima elec„tio iis excluſis facta fuerit, petentes ea „infirmari, Pontifex præmiſſam electi„nem decrevit irritandam, & Clericos ad „quaſi poſſeſſionem juris eligendi re„duxit. Cùm autem in quæſtionem juris „deductum, quòd juxta Canones electio „Epiſcoporum ad Eccleſiarum Cathedra„lium Canonicos regulariter pertineat, „ſeclusâ conſuetudine ſpeciali, neque „eo, quòd Clerici antedicti ter electioni „interfuerint, jus eligendi propter brevi„tatem temporis ad præſcriptionem re„quiſiti acquirere potuerint, Pontifex Ca„nonicos à Clericorum impetitione ſuper „electionibus faciendis duxit abſolven„dos, Clericis ſuper hoc ſilentium per„petuum imponens.

6. C. 6. „Cùm ſuper poſſeſſorio & pe-

„torio simul est actum, utrúmque unâ „sententiâ debet terminari; sed licèt in „pronuntiatione sit possessio præmitten- „da, in executione tamen debet proprietas „prævalere. Unde quamvis tunc una sit sententia, quatenus uno tempore continuo & in eodem scripto fertur, est tamen virtualiter duplex, quia super diversis causis; ac si tunc una pars vincat in possessorio, altera in petitorio, possessio quasi momentanea illi adjudicatur, (nec tenetur de casu aut fructus bonâ fide tempore litis perceptos & consumptos restituere) quam tamen mox proprietas absorbet.

7. Denique C. 7. „Cùm ab Episcopis U. „sine reclamatione Canonicorum, Archi- „Diaconatus duobus Archi - Diaconis „continuè fuerat assignatus, Pontifex Ar- „chi-Diaconatum jam Tertio ab Episco- „po collatum adjudicavit, eidem, Cano- „nicis perpetuum silentium imponens, „reservatâ tamen Caonicis quæstione „proprietatis super collatione ejusdem, „cùm res inter alios acta non debeat eis „præjudicium generare. Ratio, quia obtinens beneficium etiam stante lite ab eo, qui est in quasi possessione præsentandi vel conferendi, præferendus est obtinenti illud ab eo, qui postea in petitorio jus evicit, cùm non deceat beneficia diu vacare.

8. II. *In Clement. c. un. h. t.* decernit Pontifex: Causâ beneficiali per appellationem ad Sedem Apost. legitimè devolutâ, tam appellanti quàm appellato licet non solùm petitorium, sed etiam possessorium intentare; & potest spoliatus ante conclusionem in causa, suspenso petitorio, solum possessorium prosequi, idque in spoliantis odium.

9. Pro fine observa ex *Engel h. t.* si duo litigent super possessione, v. g. venandi in eadem sylva, vel piscandi in fluvio, & utriusque partis rationes sint æquales, in summario à Judice formandum decretum: *Uti possidetis, ita possideatis;* Si verò tunc sit periculum armorum & cædium, poterit interea Judex possessionem sequestrare, & utrique adimere, usque dum alteruter in ordinario possessorio vel petitorio vicerit, vel inter eos fuerit facta transactio.

TITULUS XIII.

De Restitutione Spoliatorum.

1. Cùm plerúmque eveniat, ut legitimus possessor injuriâ adversarii possessione spolietur, Legum Conditores tranquillitati Reip. consulentes, ne singulis permittatur sibi jus dicere, alienásque pos-

possessiones propriâ auctoritate invadere, spoliatis de celeri remedio seu Interdicto *Unde vi* providerunt, per quod spoliatus ante omnia restituitur, probatâ possessione & spoliatione; ut per varia capita h. t. decernitur, & spoliator, spoliatione per modum exceptionis propositâ, ab agendo repellitur, juxta dicta sup. *Tit. 10. Reg. 3.* specialia h. t. statuta sunt in Decret.

2. I. *In Decret. c. 2.* rescribit Pontifex: „Quia non est verisimile, quòd sponte juri „suo renuntiaverit, qui jam spoliatus re- „nuntiat, ideo testes, quibus H. intendit „probare, quòd violenter Ecclesiâ fuerit „spoliatus, sunt admittendi; non verò „testes alterius partis de renuntiatione „spontaneè facta. C. 5. super illa quæ- „stione, cùm quis dicit, se de possessione „violenter ejectum esse, & Adversarius „dicit, eum non fuisse Canonicè institu- „tum, respondet Pontifex, priùs de vio- „lenta ejectione, quàm de Canonica insti- „tutione agi debere, quia prædo etiam est „secundùm vigorem juris restituendus; dummodo non sit notorius, aut rem spo- liatam per intervallum occupaverit, tunc enim spoliatus non potest per violen- tiam rem recuperare, sed per Inter- dictum: *Unde vi* coram Judice experiri debet; quamvis possit violentum spolia-

torem

torem vim vi repellendo ſtatim ſeu intra tempus Judicis arbitrio definiendum rurſum ejicere.

3. C.6. „ Cùm quis dicit, ſe de poſſeſſio-„ ne ejectum, vel Adverſarium clam poſ-„ ſeſſionem intrâſſe, & Adverſarius ei cri-„ men objicit, illius objectio non debet ad-„ mitti, vel executio principalis cauſæ „ propter hoc retardari, quia criminaliter „ adversùs eum agere non poteſt, cùm „ ipſum conſtet inimicum ejus exiſtere. Circa quod notant DD. ſi v. g. Titio abſente alius clam occupet domum vel fundum, & Titius reverſus ab occupatore repellitur, vel timet, ſe vi repellendum, tunc priùs Interdicto *Unde vi* Titius agere poſſit; item quòd ſpoliator poſſit ſpoliato objicere crimen, ob quod repellitur ab agendo, v. g. quòd ſit excommunicatus, vel quòd ſit incapax poſſeſſionis, ut ſi repetenti beneficium objiciatur, quòd non ſit Clericus, quia Clericatus eſt fundamentum poſſidendi beneficium, &c. nam ſi tale in continenti probetur, ſpoliatus non reſtituitur; ſecus eſt de objectione criminis, quod non privat poteſtate agendi; vel defectûs, qui privat capacitate poſſidendi.

4. C. 13. „ Cùm mulier G. poſtularet „ ſeparari à viro ſuo, eò quòd illi quarto „ conſanguinitatis gradu eſſet conjuncta, „ idque

„ídque in continenti probare vellet, sed „vir postulabat, priùs eam sibi restitui, „cùm ab ipso propriâ temeritate discesse„rit. Re ad Innoc. III. delatâ respondit: „Priùs faciendam esse restitutionem con„jugis quoad cohabitationem, sed quoad „thorum seu commixtionem carnalem „restitutio differenda, donec receptis pro„bationibus causa super valore matrimo„nii terminetur; quòd si mulier non ha„beat probationes in continenti paratas, „sed dilationes expectat longiores, quia „præsumitur contra eam, quæ sine judicio „Ecclesiæ suâ tantùm temeritate recessit „à viro, ad restitutionem plenariam Ec„clesiasticâ debet censurâ compelli, quam „tamen ipsa thori negando consortium „debet humiliter tolerare; nam si consan„guinitatis habet notitiam, non potest „hujusmodi viro sine mortali carnaliter „commisceri; quia, quidquid fit contra „conscientiam, ædificat ad gehennam, de quo vide Nuc. Theol. *Exam. 31. n. 1. §. Idem.*

5. C. 18. „Cùm Jure Civili cautum sit, „ut spoliatus contra spoliatorem tantùm, „non contra alium possessorem Interdicto „recuperandæ possessionis agere possit; „& ita sæpe contingat, ut spoliatus com„modo possessionis amisso, propter diffi„cultatem probationum juris proprietatis „amit-

„ amittat effectum; hinc non obstante Ju-
„ ris Civilis rigore sancitur, ut si quis de
„ cætero rem talem scienter receperit, cùm
„ spoliatori quasi succedat in vitium, con-
„ tra possessorem hujusmodi spoliato per
„ beneficium restitutionis succurratur.
Quod dicitur non quidem Interdictum *Unde vi*, utpote quod velut merè personale datur tantùm contra spoliantem ejúsve hæredem, si rem spoliatam actu habeat; sed *condictio ad rem ex Cap. cit.* seu actio à lege concessa ad recuperandam rei spoliatæ possessionem à malæ fidei detentore probatâ spoliatione, estò non probatâ proprietate; quæ aliàs probanda venit in rei vindicatione contra eum, qui bonâ fide rem possidet, ignorans eam esse violenter ereptam.

6. II. *C. 2. in 6. h. t.* rescribit Pontifex:
„ Canonicis non debere restitui decimas,
„ quas infra Parochiam Clerici B. se pos-
„ sedisse, iisque à Clerico B. spoliatos af-
„ serebant, nisi evidenter docuerint, quòd
„ possessionem earum legitimè assecuti
„ fuerint; præsumi enim injustam occu-
„ pationem, cùm proveniant ex prædiis
„ alienæ Ecclesiæ; decimæ autem com-
„ muni jure ad eandem Ecclesiam perti-
„ neant. Ex quo DD. deducunt hanc Re-
gulam: *Agens restitutorio judicio contra*
eum,

eum, qui jure communi juvatur, debet docere de Titulo possessionis acquisitæ. Hinc isti Canonici contra Parochum B. debebant ostendere Titulum compositionis, præscriptionis vel privilegii, &c. vi cujus acquisiêrint possessionem decimarum in aliena Parochia.

TITULUS XIV.

De Dolo & Contumacia.

1. Dolus potest esse bonus vel malus. Bonus est solertia, quâ quis machinatur aliquid adversùs hostes, ut fraudes vel injurias eorum excludat. Malus, de quo in præsenti, est omnis calliditas, fallacia vel machinatio ad circumveniendum, fallendum vel decipiendum alterum adhibita. *Calliditas* committitur tacendo vel dissimulando, quod de jure erat exprimendum, v. g. si venditor non detegat occultum vitium mercis, de quo in Nuc. Theol. *Ex. 15. n. 4. §. 3.* vel quis obtineat literas posteriores à Papa non faciendo mentionem priorum, quod *c. 2. h. t. & Tit. de Rescrip.* vocatur malitia & dolus, quæ nulli patrocinari debent. *Fallacia* decipiendo mendaciis, ut si venditor falsò dicat, fundum nulli esse obnoxium obligationi vel servituti. *Machinatio* factis

sive

sive occultis insidiis. Quandonam dolus irritet contractum, vel eum faciat irritabilem? Vide in Nuc. Theol. *Ex.13.n.3.§.2.* Decepto per dolum competit contra decipientem *Exceptio doli*, si hic exigat, ut deceptus stet contractui; vel *actio de dolo* ad rem suam recuperandam, (quia dolus alterius alteri nocere non debet) modo dolus per præsumptiones & indicia probetur.

2. CONTUMACIA est inobedientia erga Judicem commissa à Reo vel Actore, si post tres legitimas citationes, vel unam peremptoriam, sui copiam per se vel responsalem in judicio facere contemnat. Si Reus sit contumax ante litem contestatam, punitur immissione Actoris in bona Rei dicto modo suprà *Tit.6.* nequit tamen procedi ad sententiam definitivam, nisi sit causa privilegiata, v. g. beneficialis vel matrimonialis, quæ summariè etiam sine litis contestatione cognosci, ac, si de causa liqueat, decidi potest; imò lite contestatâ ob contumaciam Rei, si de meritis causæ liqueat, quævis causa potest sententiâ definitivâ terminari, juxta *c.4.h.t.* Econtra si Actor sit contumax, vel Reus peremptò absolvendus est ab impetitione Actoris quoad causam intentatam; vel ad instantiam Rei etiam ante litem ab Actore con-

conteſtatam, i. e. ſi Reo in abſentia Actoris comparente & contenta libelli negante, Actor nullam probationem actionis proferat, & ſic nullo facto litem conteſtetur, (quamvis tunc, ut notat *Gonz. h. t.* de rigore juris lis ſit conteſtata) receptis teſtibus Rei juxta *c. 3. h. t.* ad proferendam ſententiam procedi poteſt. Ratio, quia à principio in poteſtate Actoris erat agere vel non agere; non item in poteſtate Rei, qui invitus convenitur, ideòque gravior eſt contumacia Actoris quàm Rei. Hoc Tit. ſtatuitur

3. I. In Decret. *c. 9.* „Contingit interdum, quòd, cùm Actori ob contumaciam adverſæ partis adjudicatur causâ rei ſervandæ poſſeſſio, propter Rei potentiam ſive dolum Actor intra annum rem cuſtodiendam nanciſci non poteſt, vel acquiſitam amittit; & ſic (cùm juxta multorum aſſertionem verus non efficiatur poſt lapſum anni poſſeſſor) reportat commodum de malitia ſua Reus. Ne igitur contumax melioris quàm obediens conditionis exiſtat, de Canonica æquitate ſancitur, ut in caſu præmiſſo Actor verus conſtituatur elapſo anno poſſeſſor. Adeòque tali caſu Actor juris fictione habetur pro poſſeſſore in ordine ad effectum juris, ut poſt annum

verus

verus possessor censeatur, si tunc reipsa immittatur.

4. II. In 6. c. 1. „ Actor in termino, ad „ quem citari adversarium fecit, sine legi- „ timo impedimento non comparens, ve- „ nienti Reo in expensis propter hoc factis „ legitimè condemnatur; neque ad aliam „ citationem admittitur, nisi caverit, quòd „ in termino sit compariturus. Ratio, quia juxta R. J. 8. in 6. *Semel malus, semper præsumitur malus* in eodem genere mali, ideòque contra Actorem, qui semper tenetur comparere in termino, qui Reo præfixus, est præsumptio, quòd, sicut in primo termino non comparuit, ità nec in novo sit compariturus. *Arg. L. si cui ff. de accus.* ubi dicitur: *Qui semel alicui in judicio calumniam intulit, iterum ad accusandum admitti non debet*, quia denuò calumniaturus creditur; ideoque si Actor petat aliam citationem Rei, meritò ab ipso exigitur cautio, vel realis per pignus, vel fidejussoria, aut saltem juratoria.

TITULUS XV.

De eo, qui mittitur in possessionem causâ rei servandæ.

1. Propter Rei contumaciam Actor quandoque mittitur in possessionem bonorum

norum Rei, eáque Missio est duplex, nempe *ex primo Decreto*: & *ex secundo Decreto*. Hoc Tit. agitur de utraque, licèt in Rubrica tantùm fiat mentio de priore, adeóque nigrum sit generalius rubro.

2. Per missionem in possessionem *ex primo Decreto* rei servandæ causâ Actor non fit verus possessor, sed solùm custos seu detentor rei, proinde fructus illius non lucratur, sed tenetur eos in se vel in æquivalenti, si distracti sint, unà cum re restituere Reo intra annum comparenti, & cautionem in effectu (quia non sufficit voluntas faciendi, ubi factum requiritur, ex *c. 1. h. t.*) præstanti juxta *c. 3. sup. T. 6. n. 2.* de stando seu parendo juri & restituendis expensis. Verùm juxta *c. 2. h. t.* si per Reum non stetit, quò minùs intra annum cautionem dederit, v. g. si Judex vel Actor oblatam nolit recipere, etiam post annum restituendus est in possessionem. Ratio, quia juxta *R. J. 41. in 6. Imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum, & ubi non est culpa, nec pœna esse debet.* Econtra per Missionem *ex secundo Decreto* post annum Actor fit verus possessor, ità ut fructus rei lucretur, nec teneatur perceptos restituere; si verò ex post Reus

compareat, priusquàm contra ipsum fi
præscriptum, potest tantùm agere super
proprietate, & ex Reo fit Actor, ipsique
incumbit onus probandi, quòd non sit de
bitor, vel res sit sua, cujus oppositum pro
bandi onus priùs incumbebat Actori, quia
Reus ob contumaciam tunc præsumitur
esse debitor, vel non rei dominus. Unde
Actor solùm acquirit dominium *Bonita
rium*, i. e. auctoritatem in rem extraneæ
nexu adhuc ligatam, (quatenus Reo intra
legitimum tempus comparenti & satis
danti eam restituere tenetur) cum jure
fruendi & retinendi; non verò dominium
Quiritarium, i. e. legitimum, justum &
perfectum in rem ab omni nexu extraneo
liberam, quale juncta *n. 3.* per Præscri-
ptionem postea obtinere potest. Ita Gom.
ad T. 6. c. 3. n. 32.

3. Notant tamen DD. *h. t.* quòd Actor
immissus ex actione reali elapso anno sine
novo Decreto fiat ipso jure verus posses
sor, possítque rem præscribere, quia jam
bonâ fide eam possidet tanquam suam;
econtra immissus ex actione personali
debeat per secundum Decretum ad in
stantiam partis, præviâ summariâ cau
cognitione, à Judice datum obtinere ve
ram rei alienæ pro mensura debiti posses
sionem, quam præscribere vel usucape

non potest, (nisi à Judice in solutum ipsi data fuerit) quia eam non possidet ut suam, sed ut alienam, sibi solùm obligatam pignori; quivis autem satis-dando potest sua pignora recuperare. Si tamen debitor triginta annis non compareat, nec probet se nihil debere, jus suum amittit, quia per præscriptionem longissimi temporis omnis actio extinguitur; adeóque tunc potest Possessor exceptione Erimodicii, i. e. causæ desertæ, debitorem repellere, ipsúmque cogere, ut vel debitum petitum solvat; vel rem immisso relinquat, prout maluerit. Hoc Titulo notandum:

4. *In 6. c. un.* „Eum, qui super Dignitate, Personatu vel Beneficio obtinendo „cum aliquo litigat possessore, propter „adversæ partis contumaciam in possessionem petitorum Pontifex statuit non „esse mittendum, ne ad ea ingressus pateat vitiosus; sed in hoc casu, contumace „absente, etiam lite non contestatâ negotium fine debito licet terminare. Quod ob paritatem rationis etiam locum habet in beneficio obtento. Ratio, quia juxta R. J. 1. in 6. *Beneficium Ecclesiasticum sine Canonica institutione non licet obtinere*, adeóque non ob contumaciam Rei, sed solùm ob probatam Canonicam sui institutionem Actori beneficium adjudicari

potest. Notat tamen *Pirrh. h.t.n.5.* in aliis causis spiritualibus posse fieri immissionem ob contumaciam Rei, v.g. si agatur de proprietate Ecclesiæ, jure patronatûs, decimis, &c.

TITULUS XVI.

Ut lite pendente nihil innovetur.

1. Rubrica, utpote continens completam orationem, stat pro regula negative posita, ut Adversario, contra quem producta, incumbat onus probandi, eam de suo casu speciali non loqui. Circa hanc Pontifex *in Clement. c.2. h.t.* expresse decernit: „Cùm lite pendente nihil debeat „innovari, litem quoad hoc pendere censemus, cùm à Judice competente citatio „emanavit, & ad partem citatam pervenit, vel per eam factum fuit, quominùs ad eam perveniret; dummodo „in citatione prædicta talia sint expressa, „per quæ plenè possit instrui, super quibus in judicio conveniatur. Unde licet jure antiquo ad litis pendentiam requisita sit litis contestatio, jure novo lis pendere dicitur à dicta citatione usque ad sententiam definitivam, intra quæ nihil innovandum per se seu extra casus in jure exceptos; sed omnia in eo statu, quo

quo fuerant tempore citationis, permanere debent.

2. Unde 1.mò possessor non debet privari commodo possessionis præhabitæ juxta *C. 1. in Decret. & C. 2. h. t.* ubi consultus Pontifex, quando matrimonium accusari contingit, an statim sit carnale commercium suspendendum aut sustineri possit? Respondet: Cùm Alex. III. apertè prohibeat, ne ab invicem, donec causæ justa fiat examinatio, separentur; & Symmachi Papæ contineat institutum, ut Prælatus aliquis accusatus, antequam ea, quæ objiciuntur, in luce clarescant, relinqui non debeat à subjectis; hinc conjugum alteruter accusatus ante probatam accusationem jure, quod habet in altero, privari non potest; putà per Judicem, quamdiu illi notoriè non constat de objecto crimine adulterii ad separationem thori, aut de consanguinitate aut nullitate matrimonii, quamvis pars nullitatis conscia parti eam ignoranti nequeat reddere debitum, juxta dicta *Tit.* 13. *num.* 4.

2.dò Res vitio litigii affecta à Reo per se alienari non potest, illiúsque alienatio vel est irrita, vel saltem irritabilis, & insuper contra eam speciales pœnæ

ſtatutæ; aut ſi alienata ſit, ſive licitè v.g. in caſibus à jure exceptis, aut ſi ſervando ſervari non poſſit; vel illicitè, & retrahi non poſſit, alia ejusdem valoris in illius locum ſubſtitui debet, ut conſtat ex c. 3. & 4. h. t. & res ſubſtituta tunc alienari non poteſt; ſubrogatum enim aſſumit naturam & conditiones ejus rei, cui ſubrogatur.

3.tiò Lite pendente jus utriúsque immutari non poteſt, etiam per Reſcriptum Principis; unde C. 4. tale obtentum in præjudicium alterius, ſine mentione pendentis litis cenſetur ſubreptitium, quia Princeps non cenſetur dare Privilegium cum præjudicio juris alterius. Quomodo in cauſis beneficialibus lite pendente nihil innovandum ſit, decernitur h. t.

3. I. *In 6. c. 1.* „Si duo in diſcordia electi „ad eandem Prælaturam ſuper electione „inter ſe litigent apud Sedem Apoſt. vel „alibi, & pendente lite unus ex illis mo„riatur, vel juri ſuo renuntiet, aut à pro„ſecutione ipſius excludatur, ad electio„nem aliam (lite ſuper electione ſuperſti„tis electi pendente) procedi non poteſt, „& electio contra hoc attentata ipſo jure „irrita eſt. Item C. 2. Si hi, contra quos „ſuper Dignitate vel Beneficio, quæ poſ„ſident, litigatur, lite pendente cedant,

„vel fortè decedant seu moriantur, statuit „Pontifex, ut Dignitas vel Beneficium „hujusmodi (donec contra superstites lis „finita fuerit) aliis nullatenus conferan„tur, nec ad ea præsententur; secus factum „sit irritum. Si tamen ad defensionem „litis aliqui, quorum interest, petant ad„mitti, eos in illo statu, in quo ipsam in„venerint, decernit admittendos. Ratio utriúsque decisionis est, ne propter novos Adversarios lites beneficiales fiant immortales, ac lite pendente conditio alterius partis litigantis deterior fiat. Unde si alicujus interfit v. g. Patroni, Collatoris, vel eligentium, litem ad finem perduci, possunt ii causam in eodem statu, in quo cedens vel decedens eam reliquit, per se vel Procuratorem contra superstitem prosequi, nullatenus autem ad novam provisionem procedere.

4. II. *In Clement. h.t. c.1.* statuit Pontifex: „Si duobus in Rom. Curia super „Beneficio sibi collato litigantibus, ibi„dem mori contingat utrúmque, collatio „pertinet ad Pontificem; si verò extra „eam uterque moriatur, spectat ad Ordi„narium, nisi tertius in eo jus habeat. Si „unus in Curia, alter extra eam moria„tur, & prior erat in possessione, itidem „ad Papam; si alter, ad Ordinarium

„ ſpectat collatio; ſi neuter ipſorum poſ-
„ ſideat, Pontifex in collatione eſt præ-
„ ferendus. Si unus tantùm decedat, & ſu-
„ perſtes cauſam perſequitur, (cùm in-
„ terim Beneficium de jure conferri non
„ poſſit) ad quem collatio pertineat, de-
„ clarabit eventus; nam ſi ad defunctum
„ pertinuerit Beneficium, collatio ad Pa-
„ pam, ſi in Curia; vel ad Ordinarium
„ ſpectat, ſi extra eam ſit mortuus; ſi ad
„ neutrum Beneficium ſpectârit, collatio
„ erit Ordinarii; ſalvâ tamen in præmiſſis
„ omnibus Rom. Pontificis poteſtate, ad
„ quem omnium Beneficiorum plena &
„ libera diſpoſitio dignoſcitur pertinere.

TITULUS XVII.

De Sequeſtratione Poſſeſſionum & Fructuum.

1. Regula, *ut lite pendente nihil innove-tur*, varias patitur exceptiones; nam juxta dicta à Judice decerni poteſt in odium ſpoliantis reſtitutio ſpolii; ob contumaciam Rei miſſio Actoris in poſſeſſionem bonorum; & ob cauſam, ut h.t. SEQUESTRATIO, quæ eſt rei controverſæ vel fructuum ejus apud Tertium ſecuritatis cauſâ facta depoſitio, eâ conditione, ut ei, qui litem evicerit, ſequeſtrata à ſequeſtre

questre restituantur; éstque duplex, *Conventionalis* seu voluntaria, quæ fit ex libero controvertentium consensu; & *Judicialis* seu necessaria, quæ fit à Judice vel ex officio nobili, v. g. si una vel utráque pars contendens se insolidum possidere ad arma veniat, vi se invicem turbando in possessione. Vel ex officio mercenario ad instantiam partis, v. g. si possessor rei mobilis sit suspectus de fuga, aut sit periculum, ne res pereat, tunc enim vendi potest & pretium loco rei sequestrari. Item juxta *C. 2. h. t. in Decret.* „Si missus in pos„sessionem ex primo Decreto fructus per„ceptos pro suo distrahat libito voluntа„tis, aut ut dicitur C. 3. Si ab eo, qui à sen„tentia provocat, fructus possessionis „dissipentur, possunt lite pendente ratio„nabiliter sequestrari. Verùm, ut notat *Engel h. t.* in his posterioribus casibus sequestratio evitari potest, si Reus possidens offerat idoneam cautionem de rebus servandis.

2. Porro per utrámque sequestrationem juxta *Gonzal. h. t.* potest in sequestrem transferri vel simplex rei custodia quasi in depositarium; vel etiam quasi possessio, v. g. Castri, cum omnibus juribus annexis; & hinc si tali sit annexum Jus Patronatûs, potest juxta com-

muniorem teste Leur. *in Foro Benef. p. 2. q. 53.* & cæteris, sequester ad Beneficium vacans præsentare, quamvis aliàs, si patroni intra tempus ipsis concessum non conveniant super possessione Jurispatronatûs, collatio devolvatur ad Ordinarium. H. t. notabile est

3. *In Clement. c. un.* ubi statuitur: „Si „contra possessorem definitiva sententia „super Beneficio à Sede Apost. in petito„rio vel possessorio promulgata fuerit, „Beneficium ipsum (dum tamen triennio „pacificè anteà ab eo possessum non fue„rit) per loci Ordinarium apud perso„nam idoneam sequestratur, quæ plenam „de ipso curam gerens, id quod de fructi„bus (debitis supputatis oneribus) super„fuerit, illi restituat, qui finalem in causa „victoriam obtinebit. Si ipse litigans se„questrationem ejusmodi impediat, ultra „excommunicationem jure suo, si quod „in Beneficio habet, cadat, non obstante, „si contra præfatam sententiam de nulli„tate forsan opponat. Verùm ut hæc dispositio locum habeat, debet in Curia esse publicata prima sententia super quæstione principali contra possessorem non triennalem; si enim prima sententia sit lata pro possessore, secunda pro petitore contra possessorem, non fit sequestratio

uti nec, si extra Curiam ab Ordinario vel Delegato sit contra possessorem pronuntiatum. Ita *Pirrh. h. t. n. 17. & 19.*

TITULUS XVIII.

De Confessis.

1. Quia juxta vulgatum: *Propria confessio est optima probatio*, (quamvis de rigore probatio non sit, (uti nec evidentia facti) nisi respectu Judicis, sed tantùm relevatio probationis) compilator Tit. de probationibus præmittit Titulum de confessis. Porrò Confessio est duplex, judicialis & extrajudicialis. *Prior* est, quæ fit in judicio coram competente Judice, vel saltem apud Prothocollum coram Notario & duobùs testibus. *Posterior* est, quæ fit extra judicium coram fide dignis.

2. Confessio *judicialis* à Reo contra se facta plenè contra ipsum probat, Actorem ab onere probandi relevat, & contra Reum sententia proferri potest; non tamen probat contra alium v. g. socium criminis, nam *C. 1. in Decret. h. t.* „Propter „confessionem Presbyteri de suasoribus „homicidii ab ipso perpetrati eos nulli „pœnæ censet Pontifex esse subdendos, „quia secundùm utriúsque Juris statuta, „de se confessi super aliorum consortiis

„in-

„interrogari non debent; & (exceptis
„criminibus in jure expressis) de reatu
„proprio confitentis periculosa confessio
„non est adversùs quemlibet admittenda.
„Si tamen tales infamiâ hujusmodi labo-
„rent, jubet illis purgationem injungi.
Imò confessio judicialis à Reo contra se
facta habet vim sententiæ & rei judicatæ
in civilibus, ut juxta multos tunc sufficiat
præceptum Judicis de solvendo absque
sententia; secus est in criminalibus; nam
C. 2. h. t. „Cùm C. in jure confessus fuit,
„quòd in præstando consensu electionis
„mediator extitit simoniacæ pravitatis,
„Pontifex ipsum per definitivam senten-
„tiam duxit ab omni Beneficio & Officio
„Eccles. deponendum.

3. Verùm confessio judicialis erronea
circa factum, si in continenti revocetur,
aut etiam post intervallum ante senten-
tiam; probato errore, confitenti non præ-
judicat, ut decernit Pontifex *c. 3. h. t.* quia
juxta *R. J. in 6. Ignorantia facti, non juris,*
excusat. Perinde autem est, utrùm con-
fessio à Reo sit elicita per positiones posi-
tivas vel negativas; nam *c. 5. h. t. in 6.* sta-
tuit Pontifex: „Ut positiones negativas
„(quæ probari non possunt, nisi per con-
„fessionem adversarii) Judices admittere
„possint, si viderint expedire; quamvis

de rigore juris non sint admittendæ, quia Actor intentionem suam probare debet, eóque non probante Reus est absolvendus. Pariter perinde est, sive confessio sit facta expressis verbis, sive interpretativè per malitiosam taciturnitatem seu absentiam contumacem, ut constat ex *c. 2. h. t. in 6.* „Si post præstitum veritatis aut calumniæ juramentum Reus positionibus „Actoris à Judice jussus respondere, absque rationabili causa nolit, seu contumaciter se absentet, haberi debet super „his pro confesso; secus, si, antequam „respondere jussus, se absentet. *An & quando Reus à Judice legitimè interrogatus teneatur confiteri?* Vide in Nuc. Theol. *Exam. 16. n. 11. §. Dixi.*

4. Confessio *extrajudicialis* in criminalibus facit tantùm semiplenam probationem, ut contra Reum procedi possit ad torturam. In civilibus facit quandoque semiplenam, quandoque etiam plenam, v. g. si Titius præsente adversario coram aliis fateatur, se debere Cajo centum, additâ causâ, quòd ex mutuo vel empto &c. de quibus vide *Reiffenst. h. t.*

5. Cæterùm neutra confessio pro se seu in favorem sui quidquam probat; nam testi in propria causa non creditur, procedítque idipsum, quamvis in mortis arti-

culo

culo fiat talis confessio, quâ v. g. Titius certam summam pecuniæ sibi à Cajo deberi significat; nam *L. ult. C. de conven. Fisci debit.* ait Imp. *Iniquissimum esse perspeximus, ut sub propria annotationis manu* (seu confessione) *unusquisque sibi faciat debitorem.* Excipe, nisi sit facta annotatio in libris privilegiatis, v.g. Tutorum, Mercatorum, &c. de quibus infra *Tit. 22.*

TITULUS XIX.

De Probationibus.

1. Reo non confitente, sed negante intentionem Actoris, huic incumbit onus probandi in omnibus causis tum civilibus, tum criminalibus, ut etiam Judex, teste *Pirrh. h. t. n. 5.* inquirens ex officio, probare contra Reum debeat contenta seu asserta in inquisitione, quia succedit loco Accusatoris. Porro probatio, de qua *h. t.* est actus judicialis, quo per legitima argumenta de re controversa Judici fit fides, quia finis probationis est Judici fidem facere, ut possit intelligere, qualem debeat ferre sententiam.

2. Probatio judicialis duplex est, nempe *plena*, per quam Judex ita fit instructus, ut nullo alio ulteriùs requisito causam definire possit, v. g. si sit probata per confes-

fessionem Rei, evidentiam facti, legitimos testes, instrumenta authentica, præsumptionem juris per rationes oppositas non elisam &c. & *semi-plena*, per quam aliqua fides fit Judici, sed non tanta, ut moveri possit ad ferendam sententiam juxta eam; talis est, quæ fit per unum testem, famam, fugam Rei, comparationem literarum, (quæ dicitur EXPENSILATIO, teste *Gonz. h.t. ad c.2. n.6.*) vel conjecturas, &c. Ob eam tamen potest quandóque Judex deferre juramentum, tum Reo purgatorium in criminalibus; vel litis decisivum in civilibus; tum etiam Actori in causis minoris momenti suppletorium ad expediendam litem. Imò possunt duæ semi - plenæ in certis causis efficere plenam probationem, v. g. unus testis & confessio extrajudicialis in civilibus non arduis, aut accedente famâ aliisque adminiculis, &c. juxta DD. apud *Leur. h. t. q. 528.*

3. Verùm onus probandi sæpe transfertur in Reum vel possessorem conventum, v. g. si intentio Actoris pro se habeat præsumptionem Juris, quæ *L. Imp. 77. ff. de Leg.* liquidissima probatio dicitur; aut Reus faciat exceptiones affirmativas, v.g. de facta solutione mutui, &c. sic enim excipiendo affirmat, & ex Reo fit Actor, quia affirmanti incumbit probatio, aliis-

que

que casibus; quamvis suam puram & simplicem negationem facti nunquam probare teneatur aut possit, cùm negationis utpote non entis nullæ sint qualitates, causæ vel proprietates, per quas ostendi possit; neque per testes, quia hi debent deponere de visu vel alio sensu, sub quem non cadit negatio, hinc axioma: *Plus creditur duobus testibus affirmantibus, quàm centum negantibus.* Unde si Reus neget se percussisse vel blasphemâsse, hæc negatio non probatur per hoc, quòd testes dicant, se non vidisse vel audivisse ipsum percutientem vel blasphemantem; imò testis deponens super assertione merè negativa fit suspectus de falso, ait *Pirrh. h. t. n. 8.* Dixi, *puram negationem facti*, quia positio negativa facti determinata per circumstantias loci, temporis vel modi; aut negativa juris, dum negatur aliquid de jure fieri potuisse vel factum esse, probari potest; nam qui negavit, se Augustæ primâ Maji fecisse homicidium, indirectè probat hanc negativam per testes deponentes, ipsum eâ die fuisse Viennæ; aut accusatus de homicidio facto armis sub pallio tectis, quia privatio suo modo cadit sub sensum, per testes negativam probare potest. Item qui negat consanguinitatem inter conjuges, probare potest per exhibitio-

bitionem Arboris Consanguinitatis; qui negat se legitimè professum, potest probare per defectum ætatis à jure requisitæ, &c. An & quando probanda qualitas positiva vel negativa? Vide in *Nucl. Theol. Exam. 23. n. 5.* Notabilia Capita h.t. sunt:

4. I. *In Decret.* Pontifex *C. 1.* rescribit: „Nulli dicendum est, quæ contra se sunt. Ratio, quia Actor probationes habere debet, cùm sponte provocet, cui Reus instrumenta seu arma, quibus oppugnetur, edere non cogitur; quod tamen fallit in variis casibus, quibus editio instrumenti per Edictum *de edendo*, vel per subsidiariam actionem in factum peti potest, ad quod Judex decernit *Compulsoriales*, vi quarum omnes interesse habentes libros & instrumenta edere coguntur. C. 2. „Reprobat consuetudinem, „ut illi, qui intentionem suam plenè pro„bavit, juramentum nihilominùs defe„ratur, quia ad illud in defectum aliarum „legitimarum probationum demum re„currendum est.

5. C. 3. statuit Pontifex: „Judicium „finium regundorum (idem est de Fa„miliæ Erciscundæ, seu hæreditate divi„denda aut communi dividundo) tale „esse, ut in eo utráque persona habeat vi„cem Actoris & Rei, ideóque hinc inde

„ teſtes produci poſſe, ex quibus eos, qui
„ præcellunt, Judex admittit; ſi verò
„ utriúsque partis teſtes ſint æquè idonei,
„ poſſeſſoris teſtes præferri debent, qui
„ jura ſunt promptiora ad abſolvendum
„ quàm ad condemnandum; dari autem
„ poſſeſſori in cauſa præſcriptionis proba-
„ tionem, juris manifeſti eſt; objicien-
„ enim præſcriptionem longiſſimi tem-
„ poris, (quam nemo rectè objicit, ni-
„ qui poſſidet) ſi eam probaverit, cauſam
„ obtinet. Et C. 4. Cenſet juramento pue-
„ læ proponentis, ſe nec à viro cognitam
„ nec potuiſſe cognoſci, & teſtimonio
„ ſeptem mulierum, quæ ipſam per ex-
„ perientiam (i. e. inſpectionem ventris)
„ aſſeverant adhuc eſſe virginem, fidem
„ potiùs adhibendam, quàm juramento
„ viri contrarium aſſerentis; quia tum
plenior eſt probatio mulieris cum teſti-
monio obſtetricum in arte peritarum de
viſu teſtantium.

6. C. 5. „ Cùm quidam Regularis ſub
„ ſigillo Capituli cuidam amico inſtru-
„ mentum, quo alienatio rerum Eccleſiæ
„ immobilium tanquam ei facta contine-
„ batur, conſignâſſet; lite exortâ Procu-
„ rator aſſerebat, illud de aſſenſu Conven-
„ tûs non eſſe collatum, & ſic ſigillum ve-
„ adulterinum, vel furtivum eſſe; inſuper

„fratres jurati dicebant, quòd tempore „dati instrumenti, quotiens de re ista inter „fratres mentio erat, vox fuit unanimis, „quòd alienationem nollent; & Adver„sario nullos testes pro se producente, „respondet Pontifex, non secundùm in„strumentum, sed secundùm assertionem „testium duntaxat censendum esse. Unde instrumentum per testes, etiam Clericos in favorem suæ Ecclesiæ, convinci potest falsitatis.

7. C. 8. „Cùm A. condens testamen„tum filium M. sibi instituit hæredem & „præcepit, ut, si absque liberis fortè de„cederet, ad fratres Testatoris bona de„volverentur. Verùm dictus M. se & sua „Monasterio C. obtulit oblatione jura„mento firmatâ, eóque mortuo fratres „repetebant bona, eò quòd M. fuisset „minorennis, & absque liberis decesserit. „Re ad Papam delatâ respondit: Minor „annis potest duobus modis intelligi, vi„del. minor XIV. annis, & qui XXV. minor „fuerit, & infra XXV. annum tenet dona„tio, præsertim juramento firmata; ne„que intelligendus est sine hærede dece„dere, qui Monasterium sibi instituit hæ„redem. Ex quo *Gonz. ad h.c.* ait: Favore Causæ piæ ex conjecturata mente Testatoris conditioni: *Si sine liberis*, subintel-

ligendam aliam: *Nisi hæres gravatus Religionem profiteatur*, ut tunc substitutus extraneus v. g. patruus excludatur; secus, si esset substitutus alter filius Testatoris, aut etiam alia Ecclesia vel locus pius, quia in pari causa melior est conditio illius, qui expressâ nititur Testatoris voluntate; aut si Testator expressè excluſisset Monasterium, casu quo filius profiteretur, quæ contra expressam voluntatem non admittitur conjectura.

8. C. 9. „In Causa vertente inter R. „& F. super jurisdictione atque district. „in villa B. cùm testes numero plures de„posuissent, quòd R. à LX. annis & citra „villam B. possederit, qui etiam justum „possessionis titulum ex privilegiis Impe„ratorum ostendit; econtra testes pau„ciores & levis opinionis ab F. produc„testati essent, quòd incolæ villæ B. à L„annis & citra ei exhibuerint servitia „bandis (i. e. vexillis, quæ Banderæ di„cuntur, ipsius F. sub quibus nomen dare „debuerint) & placitis seu jurgiis, fossa„tis & cavalcatis (i. e. excubiis, quæ fiun„cum equis) & cæteris pertinentibus ad„districtum, non tamen titulus possessio„nis justificativus adducebatur; respondit „Pontifex: Cùm duo simul eandem rem „& eodem modo insolidum possidere non „possint

„possint, & constet dictum F. minùs justè „ac sine titulo ea servitia extorsisse, adeó- „que in hoc casu non sit locus Interdicto: „*Uti possidetis, ita possideatis*, cùm rationes „R. sint potiores, huic possessorium ad- „judicavit, prohibens dicto F. ne super „his eum aliquatenus molestet. Unde an- „tiquior possessio cum titulo enervat po- „steriorem possessionem sine titulo ac- „quisitam.

9. C. 10. Cùm T. ex concubina, quam „septennio habuerat, prolem non susce- „pisset, ac ipsa postmodum divertens ab „eo, ad ipsum post non multum temporis „rediisset, & filium R. peperisset, quem „ex eo asseruit se suscepisse, & mulieris „devictus instantiâ eum suum filium re- „cognovit, & filius dicti T. nominatus „communiter fuit & habitus ab ambobus, „licèt postea mulier sub juramento affir- „mârit, se de alio quàm dicto T. fatum R. „suscepisse; respondit Pontifex, quòd „ejusdem mulieris jurationi non est stan- „dum, cùm nimis indignum sit juxta legi- „timas sanctiones, ut quod suâ quisque „voce dilucidè protestatus est, id in eun- „dem casum proprio valeat testimonio in- „firmare, ideóque dictus R. neptem T. „cujus præsumitur esse consobrinus, ha- „bere non potest in uxorem. Ratio, quia

licèt ex parte matris probatio filiationis
possit esse vera & certa, ex parte patris
non alia haberi potest quàm præsump
ex conjecturis & præsumptionibus, qu
in casu posito velut sufficientes agnoscu
tur.

10. II. *In Clement. c. un.* ait Pontifex
„ Literis Apost. quibus Pontifex dignit
„ tes quaslibet collationi suæ se reservâss
„ aut resignationem beneficii alicujus re
„ cepisse, aut aliquem familiarem suum
„ fuisse, vel alia similia, super quibus gr
„ tia vel intentio sua fundatur, se fecis
„ narrat, super sic narratis fidem plen
„ riam adhibendam; quia æquum est, u
credatur attestationi literarum Vicar
Christi, nisi sub-aut obreptio deprehen
datur. Dicitur: *Super quibus intentio s
fundatur;* quia *Clement. c. 4. de sent. E
comm.* „ Si Papa aut Princeps quempia
„ sub titulo cujuslibet dignitatis ex cer
„ etiam scientia (multò magis si id fiat
„ ignorantia vel per suggestionem suppl
„ cantis) verbo, constitutione vel liter
„ nominet, honoret, seu quovis alio mo
„ do tractet, per hoc in dignitate illa ipsu
„ approbare non intelligitur, aut quic
„ quam ei tribuere novi juris; quia super
talibus non fundatur intentio Papæ, se
talia non fiunt ad concedendam vel ap-

pro-

probandam dignitatem illam, sed incidenter solùm similia narrantur vel fiunt. Ita *Reiff. h. t. n.* III.

TITULUS XX.

De Testibus & Attestationibus.

1. Post titulum de probationibus in genere agit compilator de probationibus in specie, & quidem primo loco de probatione per TESTES, eò quòd sit efficacior aliis, quæ fiunt v. g. per instrumenta, præsumptiones, juramentum, &c. Circa testes *Jure Canon. h. t.* statuuntur sequentia:

2. I. In *Decret. c. 1.* placuit sancto Conventui: „ut testes pretio non conducan„tur, & ut idonei & fideles assumantur, „quibus nulla potest inferri calumnia; „& nullus testimonium dicat, nisi jejunus; sed hoc est de honestate, non de necessitate. C. 2. „Testimonia non dicantur, nisi „illo, contra quem dicuntr, admonito, „ut veniat & audiat testes; si verò venire „contempserit, testimonia ita valeant, „ac si ipso præsente facta fuissent. Ast huic Canoni videtur derogatum.

3. C. 3. „Cùm Pontifici de Presbytero E. „quædam facinora essent nuntiata, jussit „seu mulieres, cum quibus peccâsse di-

„citur, seu alios causæ conscios ad testi-
„monium ferendum adduci, ut liquidè
„possint aperiri, quæ vera sunt. Unde
quandóque etiam mulieres testari pos-
sunt, præsertim in causis, quæ alias
sunt difficilis probationis, sed plenam
fidem non faciunt, ut ait *Gonzal. T.n.*
ad C. 1. n. 10. Et *C. 6.* „Licet Prælato
„& Clericis in causis Ecclesiæ suæ fe-
„re testimonium; verùm ex iis insti-
„tuti ad agendum & respondendum
„non debent ad testimonium admitti.
Ratio, quia tales non sunt testes in
propria causa, cùm aliud sit jus Uni-
versitatis, & aliud jus singulorum.

4. C. 10. „Cùm duo testes jurati de-
„posuissent, Presbyterum L. non ha-
„buisse Canonicum ingressum in Eccle-
„siam, eò quòd priùs promisisset Paro-
„chianis certum quid remittere, quod
„dare consueverant; & alter testis pa-
„ctum illud secum factum profiteretur,
„respondit Pontifex: Testem, qui eo-
„dem erat infectus crimine, non po-
„tuisse contra L. testificari, eò quod
„nulli de se confesso adversùs alium in
„eodem crimine sit credendum, & al-
„terius utpote unius testimonium non
„sufficere ad condemnationem. C. 19.
„In omni causa criminali vel civili te-
„stes

„stes, quibus ab adversa parte crimi-
„na opponuntur, si de iis etiam antè
„non sunt convicti vel confessi, dum-
„modo inde convincantur, non de-
„bent admitti. C. 14. Laici in accusa-
„tionem vel testimonium contra Cle-
„ricum non sunt admittendi in causa
„criminali, nisi fortè suam vel suo-
„rum injuriam prosequantur; nec tunc
„etiam ad testimonium, sed ad accu-
„sationem possunt admitti. Putà, si
per alios testes veritas haberi possit.

5. C. 15. „In Causis Ecclesiasticis
„vel Civilibus ultra tertiam productio-
„nem non debent testes produci, nisi
„adhibitâ quâdam solemnitate, i. e. jux-
„ta C. 55. h. Tit. Præstito juramento,
„quòd illos antea ignoraverit, & abs-
„que dolo quartam productionem ex-
„poscat, sed quòd priùs illos habere
„nequivit. C. 20. Non vult Pontifex,
„ut aliquando morbo consimili labo-
„rantes (i. e. similem causam haben-
„tes) si certum sit, aut legitimè pos-
„sint convinci super his, si ab al-
„terutra parte adducti fuerint, in te-
„stimonium recipiantur. Unde ut no-
tat *Pirrhing h. Tit. num. 80.* utì testes,
ita & Judex ut suspectus recusari po-
test, si cum altero similem Causam

habeat. Item si in rixa plurium unus sit occisus, & non liqueat, quis lethale vulnus inflixerit, unus ex illis non potest per alios testes socios probare se innocentem.

6. *C. 21.* „Testimonium Christianorum adversus Judæos in omnibus cau„sis recipiendum est, (non obstante „Principum privilegio Judæis concesso, „quia id juri contrarium & Christianæ „Religioni opprobriosum est, ut dicitur „in *Clement. c 1. h. t.*) cùm illi adversùs „Christianos testibus suis uti præsumant, „scilicet de facto, non de jure, ut ait *Gl.* hîc. Ex quo certum est juxta *Gonz. ad h. c.* Judæos, utpote Christiani nominis hostes, testimonium contra Christianos in judicio dicere non posse, cùm tanquam infames contra Christianos nec ut Advocati admittantur, nec ipsos accusare valeant: multò minùs ad juramentum probatorium aut suppletorium, seu litis decisorium admitti possunt, (quidquid sit de hodierna consuetudine, quæ corruptela potiùs videtur dicenda) quia, ut cum aliis tradit *Greg. Tholos. in Syntagm. Jur. univ. L. L. c. 10. n. 13.* moderni sæculi Judæi ex suo pessimo *Talmud* sibi superstitiosè persuadent, omnia sua juramenta & vota, quæ faciunt per totum annum, esse sine vi & efficacia, si ultimâ die anni surgentes dicant: *Quæ-*

cunque promissiones, juramenta vel vota, quæ fecero in toto anno sequente, cassa, nullaque & vana sint; & dein quâdam die anni coram suo Rabino tenente *Torat*, i. e. volumen legis in ulnis, prædicta verba impia proferant, quibus dictis nullum peccatum se committere putant, si Christianos fallant. N. D. In judiciis servanda est æqualitas, *c. 2. de mut. petit.* ergo si Christiani non recipiant Judæos in testes contra se, ita nec ipsi contra Judæos recipi debent. *Nam* 1. quòd æqualitas ista, quæ requiritur in judiciis, respiciat personas Actoris & Rei, ita ut regulariter non liceat Actori, quod non licet Reo, juxta *R. J. 32. in 6.* non verò respiciat personas testium; aliàs sequeretur, quòd fide dignus, qui non recipit contra se in testem, qui est criminosus vel excommunicatus, nec ipse contra illum in testem recipi posset, quod foret absurdum. Quod dictum de testimonio Judæi contra Christianum, extendunt DD. ad testimonium hæretici, qui à fide defecit (præsertim in locis, ubi non sunt tolerati, seu viget inquisitio) contra Catholicum, quia non potest erga homines esse fidelis, qui Deo extiterit infidelis. Verùm Judæis non est interdictum testimonium contra Christianos in criminibus exceptis, v. g. læsæ

Ma-

Majestatis, hæresis, &c. aut contra alios Judæos, contra quos admitti possunt ad juramentum suppletorium in civilibus, aut etiam ad purgatorium in criminalibus, edendum ab ipsis juxta formulam à Camera Imperiali præscriptam.

7. C. 22. „ Consultus Pontifex, an mulier „ non sit conjungenda viro, quia sola ma„ ter alterutrius eos esse consanguineos „ confitetur? Respondet, si matrimonium „ nondum sit firmatum, matris testimonio „ esse deferendum, quia præsumptio est „ non modica, quòd subsit consanguinitas; „ si verò est firmatum, non debet sine plu„ rium juramento dissolvi. C. 23. Licet „ quædam sint causæ, quæ plures quam „ duos exigant testes; nulla tamen est cau„ sa, quæ unius testimonio terminetur. Pa„ tet ex Deut. 17. In ore duorum vel trium „ peribit, qui interficietur; nemo occida„ tur uno contra se testimonium dicente. „ Item ex illo Christi Matt. 18. & Joan. 8. In „ ore duorum vel trium testium stat omne „ verbum, putà abnegativè, i. e. non pau„ ciorum. Varii tamen sunt casus apud *Reiffenst. h. t. n. 258.* in quibus uni testi legitimo ac jurato plenè creditur, v. g. quando favet ei, pro quo fit, & nulli præjudicat, ut quòd aliquis sit baptizatus aut Clericus &c. Item quando agitur de impediendo pec-

peccato, & simul nondum jus aliquod fuit alteri quæsitum, ut in casu *Cap. præc.*

8. C. 24. „Cùm N. per septennium in „domo tenuisset uxorem, & pòst asserebat, se ante matrimonium consobrinam „ejus cognovisse, productis tribus testibus „de familia sua; respondit Pontifex, pro „illorum testimonio illum neutiquam esse „ab uxore separandum. Ratio, quia testes de familia pro Patre-familias non sunt integri & omni exceptione majores, quanquam tales sæpe in subsidium, si aliorum testium copia desit, producantur, v. g. in factis & delictis domesticis. C. 27. Rescribit Pontifex: „Cùm quis accusatur aliquam „cognovisse, si testimonium conveniens „de visu reddatur vel auditu, & præsumptionem violentam fama consentiens „subministret, & adminicula legitima ad „hoc impertiantur, standum esse juratorum testimonio. Notant tamen *DD. ad hoc Cap.* Licèt aliàs testimonium de auditu proprio per se sit sufficiens, in hoc tamen casu, estò testes deponant, se audivisse eos colloquentes de proposito fornicandi, vel per parietes strepitus actui venereo non absimiles, id non sufficere, quia actus copulæ non percipitur sensu auditûs; secus, si de visu successivo per foramen eodem tempore testentur.

9. C.

9. *C.31.* „Si quis post depositiones te„stium jam publicatas velit in personas „eorum objicere, ei tunc tandem liceat, „cùm juramento firmârit, quòd ad hæc „ex malitia non procedat, nisi forsan „ostendere possit, quòd post publicatio„nem didicerit, quod objecit in perso„nas. *C.32.* Si testes inter se contrarii „utrimque producti ejusdem honestatis „& existimationis extiterint, testes nu„mero plures præferendi numero pau„cioribus; si verò testes ex una parte pro„ducti tantæ præeminentiæ fuerint, quòd „eorum auctoritas aliorum sit meritò „multitudini præferenda, (quia ad mul„titudinem tantùm respici non oportet, „sed ad testium qualitatem & ad ipsorum „depositа) juxta ipsorum testimonia sen„tentia est præferenda.

10. *C.40.* „Cùm causa inter P. & F. es„set delegata E. & D. idem verò P. propo„neret, testimonium D. sibi necessarium „esse, quòd de jure suo non nisi per ipsum „& alium unicum testem fidem facere „posset, Pontifex loco D. alium subro„gavit, ne ob hujus testis defectum justi„tia valeat deperire. Ratio, quia in eadem causa idem nequit esse Judex & testis, sicut nec Judex in propria causa.

C.51. rescribit Pontifex: „Nullius testi„mo-

„monio, quantumcunque Religiosus „existat, (nisi juratus deposuerit) in „alterius præjudicium credi debet, nisi ut „dicitur *c. 39. h. t.* juramentum à parte re„mittatur adversa; putà sponte & expresse, quia tacita remissio non sufficit. Vide *T. 7. n. 5.*

11. II. In *6. c. 1. h. t.* statuit Pontifex: „Mediatores Simoniæ contra sceleris „ejusdem auctores in detestationem cri„minis admittuntur, si non agatur crimi„naliter, sed civiliter, & emolumentum „exinde non fuerint assecuti, putà in re vel in spe, uti testis contra L. suprà *c. 10. h. t.* Item *c. 2. in 6.* „In appellationis cau„sa is, qui appellantis procurator vel ad„vocatus in priori judicio fuerat, non „recipiatur in testem; nempe pro appellante, nam pro appellato benè recipitur.

12. III. In *Clement. c. 2.* statuitur: „Te„stibus ritè receptis & eorum attestatio„nibus publicatis, sicut non licet super „iisdem articulis alios vel eosdem testes in „principali causa producere, sic non de„bet in appellationis causa licere; nisi ut dicitur *c. 17. h. t. in decret* tunc nova contingat emergere Capitula, super quibus novi testes possunt recipi.

13. Solet hîc à Canonistis agi de testibus singularibus, qui testantur super diversis

factis

factis, nec habent ſuper idem numero factum conteſtem. Poſſunt autem eſſe ſingulares, vel *ſingularitate obſtativâ*, dum teſtes deponunt repugnantia ad invicem circa idem factum, qui nihil probant nequidem ſemiplenè; tales erant ii duo teſtes contra Suſannam, *Dan. 13.* Vel *ſingularitate diverſificativâ*, quando teſtes deponunt de actibus diverſis inter ſe non repugnantibus, ſed tamen ſe invicem non coadjuvant, ut ſi unus dicat, quòd Titius ſit furatus Viennæ; alter, quòd Auguſtæ, ubi ſinguli tantum probant, quantum unus ſeu ſemiplenè per ſe, ſi ſint omni exceptione majores, ſeu contra eos nil objici poſſit. Vel *ſingularitate adminiculativâ*, quando deponunt de diverſis actibus ad eundem finem tendentibus; & ſic ſe coadjuvant ad probandum id, de quo controvertitur; ac plenè probant de facto ſucceſſivo, v. g. ſi unus teſtis de viſu dicat, quòd Titius in agro habuerit actus poſſeſſorios hoc anno; alter, quòd altero anno, &c. in facto autem particulari transeunte, v. g. ſi unus teſtetur de facto, v. g. mutuo; alter de confeſſione Titii, quòd acceperit mutuum, neuter quidem plenè probat, ſed uterque magnam gignit præſumptionem, ut Judex poſſit moveri ad deferendum juramentum ſuppletorium.

Ti-

TITULUS XXI.

De Testibus cogendis vel non.

1. Quamvis statuatur C. 3. h. t. „ Si factum „ est notorium, (nempe ut dicitur „ *L. 3. T. 2. c. 10.* per sententiam; seu confes- „ sionem factam in jure, aut per eviden- „ tiam rei, quæ tergiversatione aliquâ ce- „ lari non possit) non eget testium depo- „ sitionibus; si non est notorium, & Reus „ factum neget, testésque interfuerint „ facto, monendi sunt, non cogendi ad „ testificandum; attamen *h. t. c. 1. 2. 4. 5. 6.* &c. „ decernitur, si testes legitimè citati, odio, „ gratiâ vel timore se subtrahant, aut mo- „ niti testificari nolint, eos per Judices „ ordinarios vel delegatos ad ferendum „ testimonium per censuras aliásve pœnas „ compelli posse, estò juraverint, se con- „ tra alium non testificaturos; quia tale juramentum est contra bonos mores & bonum publicum, consequenter non obli- gatorium, juxta R. J. in 6. 58.

2. Verùm dantur personæ privilegiatæ, quæ invitæ cogi non possunt ad ferendum contra se invicem testimonium præjudi- cans, si per alios testes veritas haberi pos- sit. Tales sunt parentes & liberi, conjuges, agnati & cognati usque ad tertium gra-

dum inclusivè, affines in primo gradu, Clerici contra suam Ecclesiam, &c. Si tamen aliter veritas nequiverit elici, & pro defectu testium justitia periclitaretur, etiam hæ personæ cogi possunt ad testificandum, quia tunc utilitatis publicæ causâ debet privilegium seu favor juris cessare.

3. Ast Clericus nunquam cogi potest, ad testificandum in causa sanguinis contra Reum, quia incurreret irregularitatem. *An laicus, si non voluntariè, sed per jussum Judicis coactus, det testimonium contra Reum, ex quo sequatur mors vel mutilatio, fiat irregularis?* Utrímque disputatur apud *Smaltzgruber h. t. n. ult.*

TITULUS XXII.

De Fide Instrumentorum.

1. Post primam speciem probationis, quæ fit per testes, hîc agitur de altera, quæ fit per instrumenta; éstque inefficacior, cùm magis credendum sit vivæ voci quàm mortuæ. Per INSTRUMENTUM h. t. intelligitur scriptura ad fidem & probationem rei, quam continet, faciens; éstque vel *publicum*, quod manu publicæ personæ, v.g. Notarii publici, vel alterius, ad cujus officium publicum spectat in-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

strumenti confectio, in debita forma sub sigillo authentico est confectum: „Nisi „falsitas illius, ut dicitur *C. 10. h. t.* per qua„tuor testes idoneos manifestè probetur; nam *C. 7. T. 19. h. L.* ait Pontifex: „Literis „Judicis ordinarii standum est, donec „probetur contrarium. Vel *authenticum*, quod licèt non sit confectum à persona publica, quoad effectum tamen probandi facit fidem, ac si à tali persona confectum esset, v. g. si habeat sigillum authenticum Principis vel Magistratûs, juxta *C. 2. h. t.* aut si per consuetudinem vel statutum loci pro authentico habeatur, juxta *C. 9. h. t.* Sic libri rationum Mercatorum, Tutorum, Administratorum, &c. accedente juramento suppletorio, regulariter plenè probant; item scriptura privata confessata plenè probat contra scribentem, modò causa debiti in ea sit expressa, aliàs non; nam *C. 14. h. t.* ait Pontifex: „Si cautio (i. e. „*promissio seu confessio scriptis facta*) in„determinatè loquatur, adversarius tene„tur ostendere debitum, quod continetur „in ea; sed si causa, propter quam hujus„modi scriptura processit, expressa sit „in eadem, confessioni statur, nisi proba„verit, se id indebitè promisisse; v. g. sub conditione, quæ non est impleta, ut si mutuatarius intra biennium à die dati chi-

rographi opponat Exceptionem *non numeratæ pecuniæ*, tunc enim onus probandi, numerationem pecuniæ factam esse, in mutuantem transfert; vel *privatum*, quod à privata persona confectum nullo juris adminiculo roboratur ad fidem faciendam in judicio, v. g. scriptura inscribentis duntaxat commodum; aut sine Consule & die, quæ non probat etiam in favorem causæ piæ, v. g. Testamentum ad causam piam manu Testatoris subscriptum sine data, ut notat *Luca Tract. de Testam. Disc. 14. & 15.* quia denotat tantùm præparationem animi, non perfectam voluntatem. Nihilominus *Wagn. h. t. ad Cap. 1.* varios assignat casus, in quibus scriptura fidem facit pro scribente, v. g. si agatur de re parvi præjudicii, scribens fuerit bonæ famæ, &c.

2. Scriptura privata vel est *Apocha* seu Chirographum, quo creditor confitetur sibi à debitore pecuniam aliámve rem debitam ritè persolutam, dicitúrque quietantia: vel *Antapocha*, quâ debitor confitetur, se tantum vel tantum pro annuo v. g. censu solvisse, éstque creditori sæpe utilis, ne debitor successu temporis vel debitum negare, vel præscriptionem prætendere queat: vel *Syngrapha*, Latinè conscriptio, quæ fit propriâ manu con-

contrahentium ad pactorum fidem: vel *Epistola*, quam quis alicui absenti mittit, & in ea se debitorem ex causa v. g. mutui agnoscit. Si Actor in judicio producat scripturam privatam, & Reus neget se scripsisse, Actor eam probare debet, vel per testes idoneos, qui actui & scriptioni interfuerunt; vel per comparationem aliarum literarum, juxta dicta supra *Tit.* 19. quæ, si non extent, Reus cogi potest ad scribendum. Verùm per hanc Expensilationem, ut notant DD. sine aliis adminiculis non fit plena probatio, (tum quia multi alterius manum perfectè imitari possunt, tum quia scriptura hominis per vitæ decursum, mutationem calami &c. mutari solet) sed ad summum semiplena, & Judicis arbitrio relinquitur, quantam fidem mereatur, & an parti velit juramentum deferre. Circa probationem per instrumenta statuitur

3. In *Decret. C.* 1. *h. t.* „Si scripturam „authenticam non videmus, ad exem„plaria facere nihil possumus. Ubi per exemplaria intelliguntur simplices copiæ nullâ auctoritate publicâ vidimatæ; nam si à Notario publico vidimatæ sint, parem cum originalibus fidem faciunt. C. 5. „Si quis fuerit requisitus Pri-

„ vilegium exhibere vel quodcúnque in-
„ ſtrumentum, præſente Judice aut depu-
„ tatis ab ipſo, audiente parte contrariâ
„ tantummodo recitetur, ita quòd ad
„ tranſcribendum nullo modo tradatur.
„ Verùm ſi ſuper uno tantùm illius Capi-
„ tulo quæſtio fuerit, duntaxat illud Capi-
„ tulum tranſcribatur, & adverſæ parti
„ ejus copia fiat. Ratio hujus eſt, ne liti-
gans ex eo novam anſam litis ſumat; hinc
nec teſtamentum totum eſt edendum le-
gatario, ſed tantùm clauſula concernens.

4. C. 9. „ Ab utraque parte poſſunt in-
„ ſtrumenta etiam poſt publicationem at-
„ teſtationum uſque ad definitivam ſen-
„ tentiam exhiberi, antequam ſit in cauſa
„ concluſum. *Nec obſtat*, quòd teſtes tunc
ampliùs non admittantur. *Nam* diſp. eſt
quia timor ſubornationis, qui datur in te-
ſtibus, non adeſt in inſtrumentis, quæ ſunt
liquidiſſimæ probationes; unde etiam
poſt concluſionem in cauſa, ſi ſint noviter
inventa, produci poſſunt; ſecus eſt de no-
viter confectis. C. 13. „ Imputari ei poteſt,
„ qui contrarias inter ſe ſcripturas in judi-
„ cio protulit, fidem ſibi ad invicem de-
„ rogantes; cùm in ipſius fuerit poteſtate,
„ quam voluerat, non proferre. Ratio,
quia producens inſtrumenta, quæ prævia
examinare potuit & debuit, an ſibi contra-

dicant, censetur omnia in iis contenta approbâsse. Unde quamvis si à diversis partibus v. g. hærede & legatario producantur contraria instrumenta, standum sit digniori & veriori; item si testes producti contraria deponant, verioribus fides adhibeatur, quia producens scire nequit, quid sint deposituri; non tamen in posito casu defertur instrumento digniori ob approbationem contentorum in alio à producente factam, ob quam Actor intentionem suam agnoscit simul, & negat esse fundatam, consequenter nihil probat.

5. C. 15. „ Cùm P. Tabellio morte præ„ventus quædam non perfecerit instru„menta, quæ in notas redacta fuerant ab „eodem; rescribit Pontifex: Ea per alium „Tabellionem ad petitionem eorum, ad „quos pertinent, auctoritate ordinarii Ju„dicis posse in publicam formam redigi, „habitura perpetuam firmitatem. Per *Notas* intelligitur Prothocollum seu summaria gesti actûs à Notario facta annotatio, ex quo posteà ad extensum servatis debitis solemnitatibus & clausulis consuetis conficitur authenticum Instrumentum, quod dicitur *Transumptum*.

C. 16. „ Si instrumenta propter vetusta„tem vel aliam justam causam exemplari „petantur, coram ordinario Judice præ-

„ sententur; qui, si ea diligenter inspecta „ in nulla sui parte repererit vitiata, per „ publicam personam illa præcipiat exem- „ plari; eandem auctoritatem per hoc „ cum originalibus habitura. Verùm con- suetudo huic Canoni multùm derogavit, ut etiam copia, à solo Notario publico fideliter vidimata, plenam fidem in ju- dicio faciat.

TITULUS XXIII.

De Præsumptionibus.

1. PRÆSUMPTIO est rationabilis conjectu- ra rei dubiæ hausta ex variis indiciis plerúmque cum tali re connexis, (hinc Vulgatum: *Ex communiter contigenti- bus fit præsumptio*) quæ loco probatio- nis ad ostendendam Judici rei fidem allegari potest; ac pro quantitate indi- ciorum generat judicium certum, vel probabile, vel suspicionem. Triplex or- dinariè assignatur præsumptio, nem- pe Juris tantùm; Juris & de Jure; ac hominis.

2. Præsumptio *Juris tantùm* est, quæ in Jure est expressa & approbata, eique jus tam diu innititur, donec contrarium probetur. Hujus plura exempla referun- tur h.t. Sic C. 1. „ Noxius est, qui fraudulen-

„ter nocet amico suo, & cùm fuerit de-
„prehensus, dicat, ludens feci. C. 2. Mu-
„liere 3 Reg. 3. obsecrante pro infante, ne
„occidatur, Salomon dixit: Hæc est ma-
„ter ejus. C. 4. Ita judicium nocens sub-
„terfugit, quemadmodum ut absolvatur,
„qui est innocens, quærit; hinc confitetur
„de omnibus, quisquis se subterfugere
„judicium dilationibus putat. C. 5. Cui
„duo illata fuerunt, si unum neget, alte-
„rum tacendo concedit. C. 6. Ex transacta
„alicujus vita discimus, quid de subse-
„quenti ejus conversatione præsuma-
„mus. C. 8. rescribit Pontifex: Latere
„te in vicino non potuit, quod ad nos
„in longinquo pervenit. C. 9. Ex priùs
„datis & neglectis legibus apparet, quòd
„novas negligent. C. 10. Verisimilitudi-
„nem non habet, quòd quis personatum
„Ecclesiæ (*utpote digniorem & pinguio-*
„*rem*) cesserit Capellano suo erga Vi-
„cariam, quia nemo præsumitur, quòd
„res suas jactare velit, ait *Gloss.* C. 14.
„Cùm quis in juventute sua se matu-
„rum, honestum & providum exhibue-
„rit, non est de levi credendum, quòd,
„postquam ad senilem pervenit æta-
„tem, turpiter abjecerit jugum Domini,
„fœditates libidinis amplexando. C. 16.
„& fin. Ex clausula: *Si persona fuerit*

„*idonea*, Reſcripto Apoſt. inſertâ, eidem „probandi ſe idoneum nulla neceſſitas „imponitur, cùm primâ facie præſumatur „idoneus, niſi alibi in contrarium oſtendatur, nempe idoneitate morali; nam quivis præſumitur bonus, donec probetur malus; quanquam Epiſcopi ab ordinandis & cæteris ad cautelam exigant teſtimonium vitæ & morum; utì ætatis, ſcientiæ, aliarúmque qualitatum, quæ jus non præſumit omnibus ineſſe. Hæ & ſimiles præſumptiones juris relevant ab onere probandi, illúdque onus in adverſarium rejiciunt; paria enim ſunt habere pro ſe præſumptionem & probare; niſi una præſumptio fortior elidat aliam debiliorem, v. g. præſumptio bonitatis moralis alias præſumptiones ortas ex indiciis non vehementibus.

3. Differt *præſumptio juris*, quæ eſt acceptatio veriſimilium pro veris, donec oppoſitum probetur, *à fictione juris*, quæ eſt indubitatæ falſitatis pro veritate ex diſpoſitione legis facta acceptio in ordine ad certos juris effectus. Sic Religioſus vivens fingitur mortuus; pater & filius una perſona; maritus & uxor una caro &c. Sic ratihabitio quandóque æquiparatur mandato; tempus præſens retrotrahitur ad præteritum, &c. Unde licèt præſumptio juris

juris admittat probationem in contrarium, fictio tamen juris nunquam eam admittit.

4. Præsumptio *juris & de jure* est præsumptio legis ex certis in jure expressis indiciis aliquid præsumentis, & super præsumpto tanquam sibi comperto statuentis, ut secundùm eam Judex protinus judicare debeat, non admissâ in contrarium probatione, saltem regulariter & pro foro externo. Ejus varia extant exempla in utróque jure; sic si in instrumento publico scriptum sit, mulierem accepisse pecuniam, ut pro alio fide-juberet, præsumitur, quòd eam acceperit, ideóque Beneficio S.C. Vellejani privatur; si res pupilli in Inventario à Tutore descriptæ sint, præsumuntur fuisse, nec postea auditur Tutor, etsi probare paratus sit, tantam quantitatem non fuisse; Legitimitas prolis præsumitur, si conjuges in eadem domo pacificè cohabitaverint, &c. Item *C. 12. h. t.* „Cùm P. accusaret uxorem de adulterio „ad separationem thori, producens testes „firmiter asserentes, quòd consanguineum viri solum cum sola, nudum cum „nuda in eodem lecto jacentem eâ, ut credebant, intentione, ut eam cognosceret „carnaliter, multísque locis secretis & latebris ad hoc commodis & horis electis „vide-

„viderint, & publica fama consentiat, re-
„scripsit Pontifex, quòd ex hujusmodi
„violenta & certa suspicione fornicationis
„possit sententia divortii promulgari. Ra-
tio, quia ex talibus actibus propinquis ad
copulam censetur ea præsumptive pro-
bata, cùm major probatio talis criminis
haberi non possit, ideóque *Pirrh. h.t. n.36.*
censet, ob tam violentam præsumptio-
nem illud posse puniri etiam pœnâ ordi-
nariâ. Vide sup. *Tit. 20. n.8. c.27.* Item *C.13. h.t.* „Cùm neptis sponsæ jurato asse-
„bat, se à sponso J. carnaliter cognitam,
„testes producens asserentes, se id credere,
„quòd viderint sæpiùs per nemora & in
„via illos convagantes, & vicini id affir-
„marent, Pontifex re intellectâ consultiùs
„judicavit, illos solutis sponsalibus sepa-
„randos. Verùm si matrimonium fuisset
contractum, præsumptio pro valore ma-
trimonii prævaleret præsumptioni de affi-
nitate ortæ ex copula præsumpta, juxta
dicta sup. *Tit. 20. n. 7. c. 22.*

5. Dixi primò *Regulariter*, nam contra
præsumptionem Juris & de jure admitti-
tur confessio partis v. g. contra senten-
tiam, quæ transiit in judicatum; si enim illa
ex confessione triumphantis est injusta, re-
scindi debet. Item contra eam probat evi-
dentia facti notoria, quia præsumptio
debet

debet cedere veritati &c. Dixi 2. *pro foro externo*, quia internum nunquam tenetur se conformare externo, quando hoc certò nititur præsumptione falsi, v. g. de debito, de affinitate &c. quia præsumptio semper cedit veritati.

6. Præsumptio *Hominis* est, quæ nullo jure speciatim expressa vel confirmata; ex verisimilibus tamen indiciis & rerum circumstantiis prudenti hominis v. g. Judicis arbitrio concipitur, & pro vero habetur, donec veritas eluceścat; potéstque esse ex quantitate indiciorum vel vehemens & violenta, v. g. de Berta, quòd sit corrupta, si habeat lac in uberibus, (etsi id juxta Medicos teste *Pirrh. h. t. n. 5.* naturaliter in virgine contingere possit) aut de muliere pariente undecimo mense post mortem mariti, quòd prolem ex eo non susceperit; vel solùm probabilis, v. g. quòd Caja non sit virgo, quia sola sæpe in obscuris locis cum juvenibus versatur &c. Si præsumptio concipiatur ex levibus indiciis, est Pharisaica & temeraria; qualis etiam est illa, si adolescens publicè virginem salutet aut osculetur, & alius id videns statim credat, ipsos in rebus illicitis conversari, cùm talia in meliorem partem sint interpretanda, ut ait *Gonz. h. t. ad c. 2. n. 13.*

TITU-

TITULUS XXIV.

De Jure-Jurando.

Revisis iis, quæ in *Nucl. Theol. de Juramento Exam. 16. n. 6. & seqq.* dicta sunt, à Canonistis h. t. tractari solita,

1. Nota: Præter juramentum calumniæ, veritatis & malitiæ, de quibus supra *Tit.* varia esse juramenta in judiciis adhiberi solita tanquam maxima litium expediendarum remedia, nempe primò juramentum *litis decisorium*, quod ob inopiam plenæ probationis in causis dubiis uni ex litigantibus vel à Judice vel à parte ad Judicis approbationem defertur ad causam rei dubiæ terminandam, dicitúrque *suppletorium*, quasi supplens vices plenæ probationis, potéstque Judicis arbitrio deferri tum Reo, tum Actori, pro quo stat major præsumptio. Nam C. 36. seu fin. h. t. rescribit Pontifex: „ Juramentum à Judice „ parti delatum sine justa causa recusari „ non potest; quod autem in judicio parti „ à parte defertur, recusari licitè potest ac „ referri in deferentem. Non tamen licet „ convento famosâ actione, i. e. *super infami vel turpi crimine illud referre.* Quia, ut notat *Gonz. ad hoc Cap.* æquum non est, hominis famam aut vitam committere

jura-

juramento accusatoris. N.D. Accusator potest Reo deferre jus-jurandum, ergo & Reus illi referre. *Nam* disp. est, quia Reus jurat de facto proprio sibi noto ad sui defensionem; accusator autem cogeretur jurare de facto Rei alieno dubio seu non ita sibi noto ad Rei condemnationem, ad quam tamen requiritur plena probatio, quam non facit juramentum Actoris & unius testis in criminalibus; sicut quandóque in civilibus, in quibus potest Judex sæpe ex æquo & bono judicare, & hinc in Actorem juramentum referre. Quod si Actor absque causa recuset, Reus absolvitur; uti si Reus juramentum à Judice delatum nolit suscipere, habetur pro confesso & convicto, eò quòd præsumatur ipsum sibi de causa v. g. debito conscium metu perjurii illud recusare. Addit Pontifex cit. c. „Si Actor omnino in proba„tione defecerit, Reus (etsi nihil præsti„terit) debet obtinere; si præsumptio fa„ciat pro Actore, potest Reo deferri ad „probandam suam innocentiam, nisi Ju„dex inspectis circumstantiis illud Actori „videat deferendum. Secundò *Juramentum purgatorium*, quo jubente Judice suspicionibus gravatus illud, quod sibi objicitur, falsum esse asserit, & sic innocentiam suam ostendit, de quo *L. 5. T. 35.*

de

de purgat. Canon. Tertiò *Juramentum in litem*, quo Actor injuriam vel valorem rei petitæ; & damnum ex carentia illius sibi natum juxta suam æstimationem taxat. Quartò *Juramentum Zenonianum*, sic dictum à Zenone Imp. quo spoliatus æstimat rem & accessoria rei spoliatæ, de quo *L. 1. T. 40. n. 1. c. 7.* Quintò *Juramentum perhorrescentiæ*, quo quis, deferente illud Judice superiore, asserit, se valde timere, ne ab inferiore Judice æquam & incorruptam justitiæ administrationem impetret. Notabilia h. t. Capita sunt

2. I. *In Decret. c. 6.* „ Debitores ad solvendas usuras cogi non debent; si verò „ de ipsarum solutione juramentum fecerint, cogendi sunt DEO reddere juramentum, ut solvantur; & cùm soluta „ fuerint, Creditores (eorúmque hæredes „ ex *c. 20.*) ad eas restituendas cogendi „ sunt; quia ut dicitur *c. 7.* sicut periculosum est debitoribus suum juramentum „ infringere, ita non minùs periculosum „ est creditoribus, detinere, quod pro „ usuris receperint, cùm sit usurarum crimen detestabile & horrendum, utriusque Testamenti paginâ condemnatum. Vide *Nuc. Theol. Exam. 16. n. 10.*

3. C. 8. „ Non est tutum quemlibet venire contra suum juramentum, nisi tale „ fue-

„fuerit, quod ſervatum vergat in interi-
„tum ſalutis æternæ; unde gravi metu
„coacti jus ſuum abjurare, de juramento
„abſolutionis beneficium obtineant, & jus
„ſuum proſequi permittantur. C. 10. Non
„merentur Eccleſias regere, qui ſunt cri-
„mine perjurii irretiti. C. 11. Juſtum eſt,
„ut Clerici pro perjurio ab Eccleſiis per-
„petuò excludantur. C. 12. Qui jurant
„non loqui patri vel matri, ſorori vel fra-
„tri, aut eis humanitatis ſubſidium ex-
„hibere, abſolvendi ſunt ab illius obſer-
„vantia juramenti, cùm illicitum ſit, &
„omni contrarium rationi. Verùm hîc
abſolutio ex rigore juris non erat neceſ-
ſaria, quia ſufficiebat abſolutio ad cau-
telam, *ſi & in quantum opus*, ſeu decla-
ratio invaliditatis; nam C. 18. dicitur:
„Juramentum, ut eſſet iniquitatis vincu-
„lum, non fuit inſtitutum.

4. C. 25. „Procul dubio temerarium
„eſt juramentum, ſi vir juret uxori, quòd
„eam ſuper nullo crimine accuſabit.
„Quòd ſi expreſsè jurâſſet, quòd eam ſu-
„per adulterio non impeteret, conſultus
„Pontifex, an eſſet ſervandum hujuſmodi
„juramentum, cùm Scriptura teſtetur,
„quòd patronus eſt turpitudinis, qui celat
„crimen uxoris? Reſpondet, tutius in
„hoc caſu videri, ut propter Juris-jurandi

„ religionem vir accusare desistat uxorem
„ ad divortium; quanquam eam denun-
„ tiare possit ad pœnitentiam peragen-
„ dam. C. 26. Juramentum per se quidem
„ malum non est, cùm sit confirmatio ve-
„ ritatis, sed tamen prohibetur ex causa
„ quia ex frequente & incauta juratione
„ perjurium sæpè contingit. Et C. 28. Etsi
„ consensus mulierum in alienationibus
„ super rebus dotalibus & donatione pro-
„ pter nuptias non videatur obligatorius
„ juxta *L. Juliam;* ne tamen via perjurio
„ aperiatur, mulieres ipsæ, si se non contra-
„ venturas præstiterint juramentum, illud
„ servare debent, si sine vi & dolo sponte
„ ac providè præstitum sit, cùm in alterius
„ præjudicium non redundet, nec obser-
„ vatum vergat in dispendium salutis æter-
„ næ; quod *C. 2. in 6. h. t.* decernitur in
„ judiciis servandum.

5. Ex hoc notant DD. Jure positivo ju-ramentum quandoque actum Jure Civili invalidum facere validum, & ex revocabili irrevocabilem, ut in casu posito alienationem dotis aut donationem juratam illius ab uxore minorenni factam, donationem omnium bonorum, &c. quia per hoc renuntiat jurans favori legis in gratiam sui introductæ; sicque oritur duplex obligatio Religionis & Justitiæ, ita ut

etiam primâ remissâ maneat secunda; econtra si juramentum non confirmet contractum invalidum, ísque sit de re licita, ut sine peccato servari possit, induceit tantùm obligationem religionis erga DEUM illud acceptantem, v. g. solvendi usuras, quia potest quis licitè dare alteri suum, licèt alter recipiendo usuras peccet; & relaxato juramento vel à promissario, vel à superiore, nulla supereſt obligàtio; neque prior utpote personalis transit ad hæredes. Verùm si juramentum sit metu aut injuriâ extortum de non rescindendo contractu aliàs valido, hic relaxato juramento potest ad arbitrium metum passi rescindi, quia non est jus Tertio firmiter quæsitum. N. D. Juramentum sequitur naturam actûs, uti adjicitur; ergo si actus sit invalidus & pro arbitrio rescindibilis, ipsum quoque juramentum erit invalidum & rescindibile. Nam R. D. *Cons.* Si actus sit jure naturæ invalidus v. g. turpis, qui sine peccato poni non potest C. si tantum sit invalidus jure positivo ob privatam utilitatem posito N. Unde axioma illud solùm intelligitur de actibus ex sui natura invalidis, aut validis jure approbante; quorum naturam sequitur juramentum adjectum.

6. C. 33. „Cùm Rex H. alienationes

„quasdam fecerat in præjudicium Regni
„sui & contra Regis honorem, reſcribit
„ei Pontifex, ut alienationes prædictas
„non obſtante juramento, ſi quod feci
„de non revocandis eiſdem, ſtudeat re-
„vocare, quia cùm teneatur, & in coro-
„natione ſua juraverit, Regni ſui jura il-
„libata ſervare, illicitum profectò fuit
„hujuſmodi juramentum, & propterea
„penitus non ſervandum. Hinc licet poſ-
ſit Rex cum levi & modico, non tamen
poteſt cum gravi Regni præjudicio facere
alienationes, niſi pro pace ſtatuenda aut
in favorem Eccleſiæ, ut fecit Conſtanti-
nus M. quia tunc Chriſto Domino dona-
tum videtur, cujus eſt terra & plenitudo
ejus, ait *Gonz. ad h. c.*

7. II. In *6. c. 1. h. t.* Cùm in nonnullis
Eccleſiis de earum conſuetudine neciplu-
rum Prælati nec Canonici aliter recipian-
tur, niſi jurent ſtatuta & conſuetudines
ipſarum ſcripta & non ſcripta inviolabili-
ter obſervare, declarat Pontifex: Jura-
menta ſub hujuſmodi generalitate præſti-
ta vel præſtanda ad licita, poſſibilia & li-
bertati Eccleſiaſticæ non repugnantia
tantùm extendi & obligare. Imò INNOC.
XII. Bullâ: *Eccleſiæ Catholicæ*, ſeverè pro-
hibet novas capitulationes in electionibus
Prælatorum ab his jurejurando acceptan-
da.

das, dicens: „Quia sine auctoritate Apost. „nihil omninò in similibus paciſci fas est. Item *C. 3.* „Cùm in positionibus sive re„sponsionibus cujusdam electi post jura„mentum ab ipso, vel ipso sciente & man„dante à Procuratore in causa præstitum „reperta fuisset contrarietas, rescripsit „Pontifex: Nisi justa & rationabilis causa „excuset, super electione perpetuum ipsi „silentium imponi debere. Ratio, quia cùm contraria simul esse vera non possint, talis necessariò fallax & perjurus æstimari debet.

8. Ex his patet, Juramentum Capitularium de non postulando seu non eligendo extra gremium, quamdiu in eo dignus reperitur, esse omni jure validum, quia est de re licita; nam juxta *C. 19. de Elect. in 6.* citatum *L. 1. T. 6. §. 4. n. 4.* Canon suadens, ut tunc eligant ex gremio; & præcipiens, ut Prælatus, ad quem jus providendi devolvitur, tali casu de gremio Ecclesiæ, juxta *C. 41. de Elect.* citatum *L. 1. T. 6. §. 3. n. 1.* provideat, justus est, adeóque de re licita, estò extra gremium dignior & utilior Ecclesiæ reperiatur, consequenter & tale juramentum, utpote de re licita, validum est, estò non sit de meliori.

TITULUS XXV.

De Exceptionibus.

1. Postquam actum de probationibus earúmque variis speciebus, quibus veluti lanceis seu gladiis actor utitur adversùs Reum, sequitur titulus de exceptionibus, quibus veluti clypeis & loricis Reus jus suum contra Actorem tuetur, quamvis aliàs ordo doctrinæ in connectendis titulis Juris Canonici in multis sit arbitrarius.

2. EXCEPTIO variè sumitur, nempe pro exemptione seu immunitate ab oneribus vel pro limitatione Regulæ, juxta axioma *Nulla Regula sine exceptione;* vel, de quâ in præsenti, pro defensione Rei, quâ excludit intentionem Actoris, ejúsve actionem sibi in judicio intentatam, vel per Exceptionem *Facti*, quæ objicitur Actori velut de facto agenti absque actione, éllque exclusio intentionis, non actionis, quia exclusio supponit existentiam, ut simpliciter neget actum v. g. contractum mutui, aut opponat exceptionem de re judicata vel transacta, quia actio vel obligatio semel extincta nunquam amplius reviviscit; & talis exceptio facti ante litem objecta impedit contestationem litis, quæ

fit per exclusionem actionis, non solius intentionis. Vel per Exceptionem *Juris*, ut si Reus quidem fateatur actionem, v. g. mutui, fidejussionis, emptionis &c. sed opponat Exceptionem v. g. S.C. Macedoniani, Vellejani, non numeratæ pecuniæ, Doli mali, Quod metûs causâ & similes, quæ post litem contestatam sunt probandæ, hinc litis contestationem non impediunt. Exceptioni opponitur *Replicatio*, per quam Actor excludit exceptionem Rei, contra quam conceditur Reo alia responsio, quæ vocatur *Duplicatio*, cui rursus respondet Actor per *Triplicationem*; & Triplicationi opponit Reus *Quadruplicationem*, & sic deinceps.

3. Exceptiones celeberrimè dividuntur in Peremptorias & Dilatorias. *Peremptoriæ* sunt, quæ in continenti probatæ in totum perimunt jus Actoris, vel ejus intentionem elidunt, ut sunt Exceptio Transactionis, Rei judicatæ, Præscriptionis &c. dicunturque perpetuæ, exceptâ tantùm exceptione *Non numeratæ pecuniæ*, quæ, etsi sit peremptoria, non tamen est perpetua, quia biennio à die contractûs elapso circumscribitur. *Dilatoriæ* sunt, quæ causam non perimunt, sed Reo dilationem temporis tribuunt, sicque litem retardant; harum aliquæ respiciunt *per-*

ſonam Judicis, ut declinatoriæ Fori ſeu incompetentiæ, vel recuſationes Judicis velut ſuſpecti ex cauſa, quæ debet eſſe prima, & opponi ante omnes alias exceptiones; ſi enim Reus priùs opponeret aliam, eo ipſo cenſetur conſentire in Judicem, neque poſſit ulteriùs illum recuſare, niſi ſuperveniat nova cauſa, aut notitia prioris cauſæ incognitæ; quia juxta vulgare principium: *Quæ de novo emergunt, novo indigent auxilio.* Aliquæ reſpiciunt *perſonas litigantium*, quæ contra eorum legitimationem ad ſtandum in judicio opponuntur, v. g. ſi compareat pupillus ſine Tutore; minorennis ſine curatore; Filius-fam. ſine conſenſu patris; uxor ſine conſenſu mariti; Procurator ſine mandato &c. Huc etiam ſpectat exceptio ſpolii, excommunicationis majoris, quæ repellit ab agendo, (non minor, quæ ſolùm removet à participatione Sacramentorum, ut dicitur *c. 2. h. t.*) quia privat communione fidelium etiam forenſi, licèt defenſio per Procuratorem ipſi ſit permiſſa; item exceptio criminis contra teſtes, de qua *c. 1. h. Tit.* & ſupra *Tit. 10. Reg. 3.* Aliquæ reſpiciunt *cauſam principalem*, ut exceptio Libelli inepti vel obſcuri, plus petitionis, litis pendentiæ, &c. Vide ſupra *Tit.*

Tit. 8. de Dilat. Notabilia h. Tit. Capita sunt:

4. I. *In Decret. c. 3.* mandat Pontifex: „Canonicum J. de quadam Præbenda „à Papa investitum pacificâ illius possessione gaudere, non obstante Canonicorum exceptione, quòd dictus J. in alia „Ecclesia beneficium possideat, præsertim cùm exceptionem illam ei non possent opponere, quos constat varia Beneficia in diversis Ecclesiis obtinere. Ratio decisionis fuit, quia dicto J. non opponebant exceptionem pluralitatis Beneficiorum de jure incompatibilium, sed tantùm incompatibilium ex statuto suæ Ecclesiæ, cui tacitè & ipso facto censebantur renuntiâsse per hoc, quòd & ipsi plura obtinerent: *Nemo autem potest aut debet reprehendere in alterius persona, quod in sua putat æquum;* & ut dicitur C. 6. de Constit. *Quod quisque juris in alium statuit, eo & ipse uti debet.*

5. C. 5. „Excommunicato legitima defensio in judicio reservatur, & maximè Judicis recusatio; neque in tali„bus excommunicati favor attenditur, „sed æquitas judicantis, cùm non debeat „claudicare judicium, ac satis videatur „absurdum, si, Actore impugnante, Reo

„defensionis copia denegetur, quia sic „multoties condemnaretur absolvendus. „Nec interdici debet eidem appellationis „remedium, si contra justitiam con„demnetur; secus est de Reconventione, „ne defensionis remedium ad impugna„tionem extendatur. Vide *Tit. 13. n. 3.*

6. In 6. C. 1. h. t. „Cùm juxta *Cap. Ex„ceptionem* 12. *h. t. in Decret.* exceptio ex„communicationis inter dilatorias scien„ter licèt omissa in qualibet parte litis „à Reo opponi possit; ne per malitiam „ad litem differendam & partes fatigan„dum opponatur, decernit Pontifex, ut „qui eam opponit, infra octo dies aperte „doceat; si non probaverit, Judex in „causa procedat, & Reum in expensis, „quas Actor ob hoc his diebus fecerit, „condemnet. Si post rem judicatam ea„dem exceptio opponatur, executionem „quidem impedit, sed sententia præce„dens robur suum obtinebit. Si Actor sit „excommunicatus publicè, & hoc Judex „noverit, licèt Reus non excipiat, illum „ex officio repellat. Item C. 2. Sæculares „Judices Exceptionem de re per Eccles. „Judicem judicata in causa ad ipsum per„tinente admittere tenentur; similiter Ec„cles. Judices Exceptionem de re per sæ„cularem Judicem judicata, in his, quæ

„ami-

„animarum periculum non inducunt, „aliàs ad hoc per Censuras Eccles. com- „pellendi.

Quænam Exceptiones peremptoriæ impediant litem, & quæ non? Vide supra *Tit. 5. n. 2.*

TITULUS XXVI.

De Præscriptionibus.

1. Species Exceptionis valde celebris & frequens est PRÆSCRIPTIO, de qua vide tradita in *Nucl. Theol. Exam. 8. n. 8.* Præter quæ h. t. statuitur:

2. I. *In Decret. c. 7.* „Quia laici Deci- „mas detinere non possunt, eas nullâ va- „lent præscribere ratione. Jus tamen activum decimandi potest laicus obtinere per Privilegium Apost. pro quo est præsumptio juris, si laicus tempore immemoriali pacificè illud habuerit; si verò postea constaret per instrumentum authenticum, jus decimandi illegitimè pervenisse ad laicos, v. g. si Parochus illicitè decimas Ecclesiæ suæ laico vendidit, hic non posset illud jus etiam post tempus immemoriale retinere; quia cùm citra privilegium non possit illud possidere, neque præscribere potuit; quamvis laicus possit præscribere immunitatem à solvendis De-

Decimis cum titulo ſpatio 40 annorum; ſine titulo tempore immemoriali. Ita *Lac. L. 3. p. 2. n. 502.*

3. C. 8. „ Adversùs Eccleſias præſcriptio „ 40 annis minor non admittitur, licèt „ quidam Canones comprobent tricen- „ nalem, & Eccleſia ſe poteſt adversùs „ alteram quadragenaria temporis præ- „ ſcriptione tueri de re illa, quam incon- „ cuſsè 40 annis noſcitur poſſediſſe; quia „ ut dicitur *C. 6. h. t.* Quadragenalis præ- „ ſcriptio omnem prorſus actionem ſe- „ cludit; nisì ſit cauſa, quæ requirat pro- bationem tituli ſaltem colorati, de qua infra *n. ſeq.* C. 14. „ Tam legali quàm „ Canonicâ definitione contra Roma- „ nam Eccleſiam non niſi centum anno- „ rum præſcriptio locum ſibi valet ven- „ dicare. Et C. 20. Quia omne, quod „ non eſt ex fide, peccatum eſt, defini- „ tur, ut nulla valeat abſque bona fide „ præſcriptio tam Canonica, quàm Civi- „ lis, cùm generaliter ſit omni Conſtitu- „ tioni & Conſuetudini derogandum, quæ „ abſque mortali peccato non poteſt ob- „ ſervari. Unde oportet, ut qui præſcri- bit, in nulla parte temporis rei habeat conſcientiam alienæ. Unde hîc corrigi- tur Jus Civile approbans præſcriptionem ob poſſeſſionem bonâ fide inchoatam, eſto

estò malâ continuatam. *An debitor sciens obligationem, à 30 annis à creditore non monitus, à 30 annis non solverit, præscripserit?* Affirmat *Pichler Decis. 96.* contra communiorem. Quæ sententia, ut ait *Gonz. ad c. 5. h.t. n. 9.* parum tuta videtur, quia adest mala fides ex parte debitoris, qui conscius suæ obligationis tenebatur solvere, adeóque nequit opponere præscriptionem debiti; licèt possit opponere præscriptionem actionis, introductam à Jure in pœnam creditoris negligentis petere, quod sibi debetur, quia ex transcursu tanti temporis præsumitur ipsum satisfeciisse.

4. II. *In 6. h.t. c. 1.* decernit Pontifex: „Licèt ad præscribendam rem Eccles. si „jus commune præscribenti non est contrarium, vel contra eum præsumptio „non habeatur, sufficiat bona fides, ubi „tamen jus commune vel præsumptio est „contra illum, si proponat se legitimè „præscripsisse (*v.g. Episcopus Ecclesias in aliena Diœcesi sitas, Parochus Decimas in aliena Parochia* &c.) „debet hujusmodi „præscriptionis titulum (*contra Episcopum vel Parochum loci eas repetentem*) „probare, nisi tanti temporis allegetur „præscriptio, cujus contrarii memoria „non existat; quia possessio temporis im-

me-

memorialis semper generat præsumptionem justi tituli, si capacitas sit in præscribente, & res sit præscriptibilis. Verùm, ut notat *Pirrh. h.t. n.88.* si Parochus A. & B. litigent super Decimis in neutrius Parochia sitis, sufficit probare quadragenariam (quæ generat titulum præsumptum) possessionem sine probatione tituli etiam colorati.

TITULUS XXVII.

De Sententia & Re judicata.

1. Expedito processu judiciario, seu postquam partes hinc inde per probationes, exceptiones, replicationes &c. allegârunt merita causæ, sequitur *Conclusio in causa*, quæ est ultimus actus præcedens sententiam definitivam, per quam judicium terminatur. Hæc conclusio nil aliud est, quàm submissio controversiæ ad decisionem, seu ulteriorum probationum & allegationum renuntiatio à partibus facta, vel purè, vel conditionatè, v.g. si is, qui prior concludit, adjiciat hanc protestationem, quòd non aliter concludere intendat, quàm si adversarius etiam concluserit, & nihil novi produxerit, aut nisi novæ probationes vel nova instrumenta ante sententiam reperta fuerint.

2. Sententia à *sentiendo* dicta, est pronuntiatio Judicis super re à litigantibus proposita, per quam declarat, quid ipse in causa dubia & inter partes controversa sentiat; éstque triplex, Definitiva, Interlocutoria,& Habens vim Definitivæ. *Definitiva* est, quæ imponit finem toti causæ in judicium deductæ per absolutionem vel condemnationem Rei, finitque officium mercenarium Judicis, sive benè, sive malè judicaverit, quia jam functus est suo officio. Ad hanc reducitur Sententia *quasi Definitiva*, v. g. lata super possessorio; cùm enim post illam possit intentari petitorium, non dicitur simpliciter seu ex toto Definitiva. *Interlocutoria* est, quæ inter principium & finem causæ quasi interloquendo fertur à Judice super incidentibus (ut si lite motâ incidat v. g. pactum ante litem motam factum de non petendo &c.) vel emergentibus post litem cœptam, v. g. super Dilationibus, Receptione testium, productione Instrumentorum &c. Si verò feratur Sententia aliqua ante litem contestatam, v. g. super receptione testium, missione in possessionem bonorum ob contumaciam Rei, &c. dicitur *quasi interlocutoria*. *Habens vim Definitivæ* est, quæ non imponit finem causæ, sed illam rejicit; ut cùm Judex pronuntiat:

tiat, se non esse Judicem competentem in causa.

3. RES JUDICATA est ipsa causa controversa, quæ finem controversiæ pronuntiatione Judicis accepit; éstque effectus sententiæ, quæ tunc dicitur transire in rem judicatam, vel *revocabiliter*, si adhuc ab ea appellari potest; vel *irrevocabiliter*, si ab ea ante lapsum decendii non sit appellatum, ut statuitur *C. 15. h. t.* „Cùm post „decem dierum spatium Sententia in au„ctoritatem rei transeat judicatæ, qui ad „provocationis subsidium infra id tem„poris non recurrit, appellandi sibi adi„tum denegavit, cùm per hoc videatur „per interpretationem juris paruisse latæ „sententiæ; sed nec executionem ipsius „sententiæ ideo convenit retardari; & li„cèt ad hoc agendum quadrimestre tem„pus regulariter sit statutum, quia id „arctari potest nonnunquam à sedente in „medio, i. e. Judice, & etiam prorogari; „hinc qui ab initio sponte suscepit termi„num breviorem, imputare sibi potest „& debet, cùm ex hoc videatur amplioris „beneficium contempsisse; unde talis non „audietur appellans, nisi fortè adversùs „eum modus executionis Canonicus ex„cedatur.

4. Porro Sententia, quæ transiit simpli-

citer in judicatum, habet pro se præsumptionem juris & de jure, ita, ut licèt ex post ex actis ob exhibita instrumenta; vel ob instrumenta de novo reperta appareat, quòd fuerit à parte rei injusta contra jus litigatoris, pro foro externo stetur sententiæ, nec per remedium ordinarium regulariter retractari ampliùs potest, quia fecit jus inter partes litigantes. Dixi 1.mò *contra jus litigatoris;* nam c. 1. h. t. ait Pontifex: „Sententia contra Leges Canonésve pro„lata, licèt non sit per appellationem „suspensa, ipso non potest jure subsistere. Unde quamvis sententia post elapsum decendium nequeat impugnari ex capite iniquitatis, potest tamen ex capite Nullitatis intra xxx. annos, (post quos omnis actio emoritur) quia Sententia ipso jure nulla non transit in rem judicatam, v. g. lata à Judice non competente, ab excommunicato, aut omissis solemnitatibus substantialibus, &c. item prolata contra aliam Sententiam sine mentione illius, quæ jam in rem judicatam transiit, vel contra minorem stantem in judicio sine Curatore, Procuratorem sine mandato &c. aut continens expressè notorium juris errorem, v. g. quòd testamentum à minore 14 annis factum, aut electio à suspensis celebrata sint valida, eò quòd tunc directè Leges

offendantur, (secus, si juris error in sententia non exprimatur) quia facti solùm quæstio Judicis arbitrio relinquitur; quæ autem sunt juris, legis auctoritati reservantur.

5. Dixi 2. *Pro Foro externo*, quia si sententia sit notoriè injusta, pars victrix tutâ conscientiâ ejus executionem petere non potest, quia præsumptio semper cedit veritati. Dixi 3. *Nec per remedium ordinarium*, quia nonnullis per sententiam læsis subvenitur per Remedium extraordinarium Restitutionis in integrum, juxta dicta *L. 1. T. 41.* Imò juxta *Pirrh. h. t. n. 42.* etiam privatus ex clausula generali restituendus est propter instrumenta de novo exhibita, si probaverit, se anteà exhibere non potuisse, aut dolo Adversarii vel Tertii factum esse, quominùs ante latam Sententiam producerentur. 6. Dixi 4. *Regulariter*, quia sententia, cujus observantia nutrit peccatum, nunquam transit in judicatum, v. g. lata pro vel contra valorem matrimonii contracti, quæ compertâ veritate semper retractari debet, ut decernitur *C. 7. h. t.* Idem est de Sententia lata pro valore sponsalium, si postea constet reipsâ subesse impedimentum dirimens. Item si pars victrix fateatur sententiam pro se latam esse injustam, aut notorium

sit, esse latam ex falsis Documentis, retractari debet, quamvis dicat Pontifex *C.20. h.t.* „Quòd sub prætextu novorum „Instrumentorum lites non debeant in„staurari, v.g. si debitor jussus solvere creditori, ob apocham seu quietantiam solutionis factæ ex post repertam sententia rescindi non debet; posset tamen debitor ad repetendam rem solutam instituere novam litem, non per viam appellationis, sed per viam Querelæ.

7. Dixi 5. *Fecit jus inter partes*, non inter alios interesse habentes; nam *C. 25. h.t.* dicitur: „Regulariter aliis non nocet „res inter alios judicata. Subjungitur ta„men duplex limitatio: Ei tamen, qui, „cùm sibi primùm de ea re actio vel de„fensio competebat, sustinuit sequentem „agere; ac illi etiam, qui passus est eum, „à quo causam habuit, experiri, est præ„judicium generatum. Unde sicut sententia lata super nullitate Testamenti contra hæredem scriptum, qui est persona principalis, præjudicat Legatario & cæteris, quorum causa à testamento pendet, ita eadem lata contra Legatarium sciente Hærede nocet Hæredi, si neuter legitimè appellet; item lata contra Patronum nocet Præsentato; contra rei furtivæ venditorem præjudicat emptori &c. si transiit

in judicatum. Hoc Tit. præter jam dicta decernuntur sequentia:

8. I. *In Decret. c.9.* „Cùm aliqua causa „appell.rem.committitur,& sententia fer„tur iniqua,eam evacuari oportet; nempe per Superiorem, qui adiri potest, per modum querelæ vel appellationis, quæ tunc operatur effectum devolutivum,licèt non suspensivum,ait *Gonz.* C.16. „Cùm in ple„risque locis id moris existat,quòd causæ, „quæ Judicem moverunt,non exprimantur in Sententia proferenda, si constiterit „Sententiam à Judice competente fuisse „prolatam, propter auctoritatem judiciariam præsumi debet, omnia legitimè „processisse. Et C.26. Duobus Judicibus „diversas Sententias proferentibus, si ex „jurisdictione ordinaria processerunt, tenet pro Reo, non pro Actore sententia, „nisi in causa favorabili (putà matrimonio, dote seu testamento) pro Actore „fuerit promulgata; si verò ex delegata „potestate, utráque pendet Sententia ex „arbitrio Delegantis; quòd si ex com„promisso, neutra debet habere vigorem.

9. II. *In 6. c.* 1. „Si quis Judex Eccles. „ordinarius aut delegatus contra con„scientiam & justitiam in gravamen alte„rius partis in judicio quidquam fecerit, „per gratiam vel per sordes, (i.e. *prece*, „*pre-*

„*pretio, timore, vel odio corruptus*) ab exe-
„cutione officii per annum noverit se
„suspensum, ac si durante suspensione se
„ingesserit Divinis, irregularitate soli
„Pontifici reservatâ se involvet. C. 4. Cùm
„unus Arbitrorum vel Judicum aliis præ-
„sentibus & mandantibus sententiam ex
„scripto recitat, perinde est, ac si omnes si-
„mul recitâssent, modò is, qui recitat, uta-
„tur verbis numeri pluralis; licèt secus in
„electione servetur, quæ, ut apparet, unica
„& communis est, ab uno vice omnium
„per verba singularis numeri pronun-
„tianda vel promulganda. C. 5. Etsi Sen-
„tentia definitiva debeat ab ipso Judice ex
„scripto recitari; Episcopo tamen, propter
„Dignitatis prærogativam, sententiam fe-
„rendam ad instar illustrium personarum
„licebit per alium recitare. Sententia, quæ
„non scripta editur; nec à Judice litigato-
„ribus recitatur; vel quæ stando, non se-
„dendo profertur, nullius est momenti.
Verùm hæc spectant ad substantiam Ju-
dicii ordinarii, non summarii.

10. III. *In Clement. c. 1. h. t.* „Ut ca-
„lumniis litigantium occurratur, is, qui
„in beneficiali vel alia causa tres contra se
„in petitorio vel possessorio sententias re-
„portavit, ad agendum de nullitate ipsa-
„rum vel alicujus ex eis non admittitur,

„donec hujusmodi sententiæ plenariè fue-
„rint executioni mandatæ; quo facto si
probet nullitatem, sententia pronuntiabi-
tur nulla, & executio revocabitur. C. 2.
„Sententia lata contra citatum extra ci-
„tantis territorium existentem nulla est
„ipso jure. Ratio, quia Judex extra ter-
ritorium non potest citare, sed requirere
debet Judicem illius territorii, ut faciat
illum citari, & ad se remittat. Vid. sup.
Tit. 2. n. 3.

TITULUS XXVIII.

De Appellationibus, Recusationibus & Relationibus.

Quia per hæc tria Sententia Judicis
suspenditur, ac iniquitas vel imperi-
tia Judicum sæpè corrigitur, de iis sub
eadem rubrica hîc agitur.

1. APPELLATIO est ab inferiori Judice ad
superiorem ratione gravaminis illati vel
inferendi facta provocatio; quæ quoad
substantiam est juris naturalis, (cùm sit
species quædam defensionis & innocen-
tiæ præsidium) quoad solemnitatem &
modum est juris positivi. Differt à *Revi-
sione*, quia, cùm à sententia supremi Prin-
cipis vel inferioris privilegiati v.g. Elecio-
ris S.R.I. vel Episcopi ex prorogatione

Juris-

Jurisdictionis judicantis inter laicos circa causam civilem, appellare non liceat, æquitate sic suadente ab eo peti potest revisorium actorum, per quod suspenditur quidem executio sententiæ, uti per appellationem; ast prioribus actis nil novi inferi potest, & revisionem petens certam summam pecuniæ deponere debet, eam amissurus, si causam in revisione perdiderit; recepturus, si ibidem obtinuerit; aliud est in appellatione, quæ insuper à Sententia definitiva bis fieri potest, Revisio tantùm semel.

2. Appellatio est vel *Judicialis*, quæ fit ab actibus judicialibus, v. g. Sententia Judicis interlocutoria vel definitiva; habétque duplicem effectum, nempe *Suspensivum* Sententiæ Judicis, „(nisi sit Sententia excommunicationis, quæ ut dicitur „*C.53.h.t.* executionem secum trahit); ejúsque jurisdictionis, ut in ea causa, in qua appellatum est, nihil innovare possit; & *Devolutivum*, quatenus devolvit causam ab inferiori ad superiorem. Vel *Extrajudicialis*, quæ est provocatio ad superiorem ob gravamen, quod extra judicium ab aliquo infertur vel inferendum timetur, v. g. in delatione Tutelæ à Judice, aut in electionibus &c. Verùm *C.5.h.t.* dicitur: „Canones etiam extra Judicium passim

„ appellare permittunt, quæ non solent di-
„ ci appellationes, sed potiùs provoca-
„ tiones ad causam.

3. Post interpositam appellationem appellans debet petere Apostolos, i. e. literas dimissorias, quas *Judex à quo* transmittit *Judici ad quem*, in iis testando, Titium v.g. in tali causa à sua sententia appellâsse; sintque vel *Dimissorii*, *si Judex à quo* appellationi deferens testificetur de appellatione interposita, & à se admissa velut justa & rationabili; vel *Reverentiales*, si Judex deferat appellationi, non ob injustitiam causæ, de qua dubitatur, sed ob reverentiam Judicis superioris *ad quem*; vel *Refutatorii*, quos dat Judex non deferens appellationi cum expressione causæ, cur eam non admiserit; per eos tamen appellantem à sua jurisdictione dimittit, nec ad executionem sententiæ procedere potest, priusquàm Superior causam ad illum remittat, juxta *Cap. 5. in 6. h. t.* Secus, si Judex eam tanquam frustratoriam seu protelandæ tantùm litis causâ, vel frivolam, seu ex futilibus causis interpositam rejiciat; aut *Testimoniales*, quibus Notarius testatur coram se & testibus, non existente copiâ Judicis, appellatum esse, juxta *cap. fin. h. t.* Verùm hodiè in variis tribunalibus, præsertim sæcularibus, petitio

Apo-

Apostolorum non est in usu, sed sufficit, si publicatâ sententiâ illico stante pede appellet Procurator, & acta prioris instantiæ infra xxx. dies superiori Judici præsententur.

4. Recusatio est Judicis ordinarii vel delegati ex legitima causa, v. g. odii, vel amoris declinatio. Circa quam *c. 61. h. t.* statuit Pontifex: „Si quis allegaverit, se „Judicem habere suspectum, coram eo „causam justæ suspicionis assignet; & ipse „cum Adversario, vel si talem non ha„beat, cum Judice Arbitros communiter „eligat, qui de suspicionis causa cogno„scant; si nequiverint concordare, ad„vocent Tertium, ut, quod duo ex ipsis „decreverint, robur obtineat. Causâ „verò suspicionis legitimâ coram ipsis „intra competentem terminum non pro„batâ, Judex utatur jurisdictione; at „ipsâ probatâ legitimè, de recusatoris „assensu personæ idoneæ committat ne„gotium recusatus, vel ad Superiorem „transmittat.

5. Relatio est Judicis inferioris de jure dubitantis ad Pontificem vel Principem transmissa consultatio, ut sciat, quid in judicando sequi debeat. De hac statuitur *C. 68. h. t.* „Juxta legitimas sanctiones, „quoties relaturum se Judex cuilibet pol-

„ licetur, illico litigatoribus apud acta con-
„ sultationis exemplum edere tenetur; pu-
tà si consulat Superiorem, non super nudo
dubio juris, sed etiam super dubio articulo
causæ ex actis excerpto, quia tunc par-
tium interest nôsse, an ille articulus du-
bius facti sit ritè formatus. Verùm in
praxi hodie nunquam causæ privatorum
ad Principem pro decisione referuntur,
sed ipsi Judices causam perfectè examina-
tam per sententiam definire debent. Præ-
cipua h. Tit. Capita sunt:

6. I. *In Decret. c. 3.* „ Quia remedium
„ appellationis non ideo fuit inventum, ut
„ alicui à Religionis & Ordinis observan-
„ tia exorbitanti debeat in sua nequitia ex-
„ hiberi patrocinium, mandat Pontifex
„ Abbati B. ut, si quis subditorum appel-
„ laverit, non ideo minùs eum juxta man-
„ datum Regulæ & institutionem Ordinis
„ corrigat & castiget. Ex quo à contrario
sensu inferunt DD. si Prælati Regulares
contra Constitutiones Ordinis subditos
gravant, aut in puniendo modum exce-
dant, licitum esse subditis appellare.

7. *C. 5.* „ Appellantibus à sententia an-
„ nus indulgetur, aut ex necessaria & evi-
„ denti causa biennium, nisi fortè Judex
„ *à quo* juxta loci & temporis circumstan-
„ stantias præcisius tempus fuerit mode-
„ ratus

„ratus; infra quod, si appellans appella-„tionem non prosequatur, tenebit senten-„tia, & à causa sua cecidisse videtur, nec „amplius super eodem negotio audietur „appellans. Itáque licèt Judex *à quo* ne-queat arctare fatalia à jure concessa ad ap-pellandum, expressè tamen ipsi jura con-cedunt, arctare fatalia ad prosequendam appellationem; non verò ad litem finien-dam, quia inferior nequit legem ponere superiori Judici *ad quem*.

8. C. 6. „Si quis in una causa appellave-„rit, & pendente appellatione de crimine „vel alia re conveniatur, & illam perferri „contingat ad Judicem, à quo in alio ne-„gotio appellavit, eum potest, si voluerit, „tanquam suspectum vitare. Ratio, quia per appellationem Judex offensus dicitur, eò quòd appellans ipsum vel iniquum, vel imperitum dicat; quod tamen *Gonz.* re-stringit ad Judicem delegatum, si Judex ad quem pronuntiaverit: *Rectè appella-tum, malè judicatum.*

9. C. 7. „Si duobus litigantibus alter ad „Papam, alter super eodem negotio ad „proximum Judicem appellavit, eo taci-„to, quòd adversarius appellaverit ad „Papam, si hic legitimè citatus non venit, „aut parere contemnit, tenebit excom-„municatio, quam in eum tulerit pro con-

„tu-

„ tumacia, nisi cognoverit Judex, eum ad „ audientiam Rom. Pontificis appellâsse. Ob hoc notant DD. quòd licèt in judiciis sæcularibus appellatio debeat fieri gradatim, adeo ut omisso medio Judice non rectè appelletur immediatè ad Principem; à quovis tamen inferiori Judice Ecclesiastico posse immediatè appellari ad Papam.

10. C. 14. „ Si manifestum sit & notorium, aliquos injecisse manus violentas „ in Clericum, ipsique appellaverint, eorum appellationi non est deferendum; „ sed cùm multa dicantur notoria, quæ „ non sunt, provideri debet, ne, quod dubium est, pro notorio habeatur. Ex hoc sequitur generalis regula: *In notoriis non admittitur appellatio*, v. g. ut dicitur *c. 61. h. t.* „ Si appellantis excessus evidentiâ Rei „ vel ipsius confessione aut aliquo modo „ legitimo sit manifestus, cùm appellationis remedium non sit ad defensionem „ iniquitatis, sed præsidium innocentiæ „ institutum. Unde C. 22. ait Pontifex: Si „ Clerici post appellationem ad Sedem „ Apost. gravia & enormia committant „ ita publicè & manifestè, quòd alii gravi„ ter scandalizentur, & decor Eccles. ho„ nestatis deformetur; ac se, dum con„ veniuntur, tuentur appellatione, eos „ ap-

„appellatio non debet in tanta nequitia „& iniquitate tueri, quominùs eorum ex„cessus Canonicâ censurâ puniatur.

11. C. 35. „Non debet ad eos causa re„mitti, à quibus noscitur justè appellatum, „nisi partes in hoc consentirent. C. 36. Si „causa alicui fuerit delegata, qui consan„guineus sit illius, qui literas impetravit; „aut in eodem negotio Advocati officio „functus, aut ex alia justa causa suspectus, „is poterit recusari, quamvis appell. rem. „fuerit ei negotium delegatum. *Nec obstat*, quòd *c. 12. h. t.* dicatur: „In causis Eccle„siasticis, ubi appellationis remedium tol„litur, recusationi non est deferendum. *Nam* ut Jura Juribus concordentur, ait *Pirrh. h. t. n. 266.* solùm h. textu innuitur, quòd, sicut appellatio ob gravamen ab interlocutoria non admittitur, sine allegatione justæ causæ, ita nec sine ea ob suspicionem admittatur recusatio Judicis, quanquam admittatur appellatio sine allegatione causæ à Definitiva.

12. C. 43. „Secnndùm Jus Canonicum „& legale ab executoribus meris appellari „non potest, nisi fortè modum excederent „exequendo, quia non proprio motu, „sed Judicis potiùs præcepto procedunt. Potest tamen appellari ab Executoribus mixtis, quibus simul delegatur cognitio

causæ

causæ; aut etiam ab executione, non quando fit, sed postquam facta est, ait *Gonz. ad h. c.*

13. *C.* 60. „Cùm cessante causâ cesset „effectus, si Judex aliquid interloquendo „protulerit, quo litigans gravaretur, & „sano usus consilio ab interlocutionis ef„fectu destiterit, liberè in causæ cognitio„ne procedat, non obstante, si ab inter„locutione fuerit appellatum. Unde Judex potest revocare interlocutoriam, non definitivam. Denique *C.* 72. „Unâ sententiâ „pluribus condemnatis, si unus solus ad „appellationis beneficium convolaverit, „illius victoria jure communi cæteris suf„fragatur, si communi jure juventur, „idémque negotium & eadem causa de„fensionis existat.

14. II. *In* 6. *c.* 1. statuit Pontifex: „Ut „si quis quocúnque modo super inter„locutoria vel gravamine ad Pontificem „appellet, causam appellationis in scriptis „assignet, ac petat Apostolos, in quibus „causa appellationis exprimatur, & cur „non sit admissa, vel utrùm ex reverentia „ei sit delatum. Et *C.* 4. Ut is, qui appel„lat, intra triginta dies instanter Apostolos petat, eósque intra dictum tempus „Judex illi exhibeat; secus, præsumitur „appellans appellationi renuntiare. Si

„verò

„verò Judex cum debita instantia, loco „& tempore congruo requisitus eos ex„presse deneget, vel infra præmissum „tempus malitiosè aut negligenter trade„re prætermittat, ex tunc, si in causa pro„cedat, ejus processus sit invalidus.

15. III. *In Clement. C. 2.* „Quamvis de „rigore juris oporteat appellantem pete„re Apostolos congruo loco & tempore, „sæpiùs & instanter, sufficit tamen eos „semel uno contextu instanter & sæpiùs „postulari, v. g. unâ vice dicendo: *Peto Apostolos instanter, instantiùs, instantissimè.* „Si autem Judex ad recipiendos Apo„stolos terminum assignet, & appellans „in illo non compareat, neque Apostolos „petat, appellationi renuntiâsse videtur. „Quòd si Judex in præfixo termino ipsos „petenti non dederit, aut infra terminum „juris non exhibuerit, appellationem „suam appellans ex tunc prosequi potest, „perinde ac si appellanti fuissent expressè „denegati.

16. Pro fine observa, quamvis leges sæculares appellationem ante sententiam definitivam non admittant, sacri tamen Canones, ut dicitur *c. 12. in Decret. h. t.* „& ante & post litem contestatam, & in „prolatione sententiæ, & post sententiam „tribuunt appellandi facultatem. Nihilo-

minùs

minùs jure novo *Tridentini seſſ. 24. c. 20.* ſtatuitur: „Cauſæ omnes ad forum Ec„cleſiaſticum pertinentes, etiam benefi„ciales, in prima inſtantia coram Ordi„nariis locorum cognoſcantur, atque „omninò ſaltem infra biennium à die mo„tæ litis terminentur, alioquin poſt id „ſpatium liberum ſit partibus vel alteri „illarum Judices ſuperiores adire: neque „appellationes ab iiſdem interpoſitæ re„cipiantur, niſi à definitiva vel à defini„tivæ vim habente, & cujus gravamen „per appellationem à definitiva reparari „nequeat, v. g. incarceratio, tortura, excommunicatio, quæ trahit poſt ſe executionem, &c.

TITULUS XXIX.

De Clericis peregrinantibus.

1. Cùm *C. 52. Tit. præc.* dicat Pontifex: „Quia plus eſt ad Sedem Apoſt. facto „provocare quàm verbo, Excommuni„catio poſt iter arreptum lata non tenet; adeóque talis peregrinatio habet vim & effectum appellationis, etiam non petitis Apoſtolis, modò fiat intra decendium à die latæ ſententiæ vel illati gravaminis, monito deſuper à peregrinante per ſe vel per nuntium Judice, ideo ſubjicitur præſens titulus, in quo

2. C.

2. *C. un.* „Cùm Presbyter J. iter Ro„mam arripuit, quidam res ejus diripere „præsumpserunt, quia eas sub protectio„ne Sedis Apost. non posuerat, mandat „nihilominùs Pontifex: Cùm hi, qui ac„cedunt ad præsentiam Papæ, unà cum „rebus suis debeant esse sub protectione „Apost. securi, ut quidquid eidem post „iter arreptum est subtractum, restituatur. Ex quo inferunt DD. quia ratio Constitutionis est generalis, quòd non solùm ad Clericos, sed etiam ad laicos Romipetas spectet, ut sive causâ devotionis, vel appellationis, aut aliâ Romam petant, durante ipsâ absentiâ nec in- nec extra judicium molestari possint. Posset tamen Ordinarius, si Clericus peregrinans neglexerit, ex fructibus Beneficii substituto ratione onerum providere.

3. Verùm *C. 9. Tit. præc. in Decret.* statuitur: „Cùm aliquam causam contingit „appell. rem. committi, & adversa pars „post citationem iter arripuit ad Sedem „Apost. non minùs poterit Judex in ne„gotio juxta juris formam procedere; „quòd si ante citationem iter arripuerit, „non est aliquatenus procedendum; utì nec juxta *c. 30. Tit. præc.* in casu, quo quis „asserit, se pro causa controversa nun„tium ad Sedem Apost. destinâsse. Ratio,

quia per citationem est præventus, adéoque per se vel per Responsalem juri stare tenetur. Videtur tamen arreptio itineris post citationem posse habere vim recusationis Judicis.

TITULUS XXX.

De Confirmatione utili vel inutili.

1. CONFIRMATIO est juris priùs habiti seu quæsiti, v. g. per Electionem, contractum, transactionem, privilegium, sententiam, aliúmve actum à legitimo Superiore facta corroboratio; potéstque fieri vel in *forma communi*, quando Superior nullâ præcedente causæ cognitione actum ab inferiore gestum confirmat in eo statu in quo antea fuit; vel in *forma speciali* seu specifica, quando fit cum perfecta actus notitia, pensatis circumstantiis, v. g. si Rescripto confirmatorio tenor totius instrumenti vel dispositionis inseratur, aut clausula: *Ex certa scientia; ex plenitudine potestatis; supplentes omnem defectum juris si fortè intervenerit;* vel: *Non obstante quacunque lege aut consuetudine in contrarium*, & similes.

2. Porro licèt utraque in eo conveniat quòd, si sit *Utilis* seu valida, i. e. ad vera narrata sit concessa, per utramque cor-

roboretur actus; in eo tamen differunt, quòd prior seu in forma communi tantum jus vetus seu actum validum confirmet; nec actum de se invalidum roboret, sed in sua nullitate relinquat: Posterior autem seu in forma speciali novum jus tribuat actui, & sæpè ex invalido faciat validum supplendo defectus, quia æquivalet novæ concessioni. Hinc si Privilegia alicui Ordini olim concessa, & postea per Papam vel Trident. revocata, nunc iterum confirmentur in forma communi, per hoc non reviviscunt; secus, si denuo confirmentur in forma speciali, v. g. cum clausula: *Non obstante eorum revocatione.* Dixi: *Si sit utilis;* quia si sit *Inutilis*, i. e. sub- vel obreptitiè obtenta, narrato scilicet falso, aut suppresso vero, quod de jure erat exprimendum, v. g. tacito, quòd res sit litigiosa; quòd sit in præjudicium Tertii, cui jus quæsitum; quòd sit Religiosus, pro quo petitur, juxta *c. 1. 6. & ult. h. t.* nihil operatur.

3. *C. 1. h. t.* decernitur: „Si quis rei litigiosæ confirmationem impetravit ab „Apostolica Sede, non minùs potest Judex de causa cognoscere, & eam fine „debito terminare; sed si rem pacificè „possidebat, & inde confirmationem obtinuit, non est tutum aut licitum Judici

„de quæstione suborta sine mandato
„Rom. Pontificis decernere, aut eam de-
„finire. Item C. 2. Contra Confirmatio-
„nes Rom. Pontificis, nisi novum Apost.
„Sedis mandatum procedat, aut certum
„sit, quòd ipsæ confirmationes per falsam
„sint suggestionem obtentæ, non est ali-
„quatenus judicandum.

4. Unde effectus confirmationis sal-tem in forma speciali est, quòd impediat ne inferior cognoscere valeat de causâ confirmata. *An verò idem operetur confirmatio in forma communi?* Aliqui negant, eò quòd nihil juris de novo tribuat, utì nec innovatio materialis privilegiorum vel instrumentorum, per vetustatem quasi consumptorum, auctoritate Superioris facta, quæ solùm deservit ad faciliorem rei probationem. Alii communiùs affirmant, eò quòd h. t. id indistinctè statuatur; ac quoties Superior manum apponit in aliqua causa, censeatur eam ad se avocare, & Imp. dicat: *Omnia nostra facimus, quibus auctoritatem nostram impartimur;* denique quia aliàs nihil operaretur, cùm actus per eam nullum robur acciperet.

5. Nihilominùs Judex inferior potest cognoscere & contra confirmationes Apostolicas decernere incidenter & ac-

cessoriè, v. g. actum fuisse invalidum, consequenter & confirmationem in forma communi. Item si dubium oriatur: *An confirmatio facta sit in forma communi, an specifica?* Potest Judex desuper cognoscere, ut sciat, an judicare possit de re confirmata. Ita *Pirrh. h. t. n. 15.* Verùm si non sit manifestum, sed dubium, num confirmatio in forma speciali sit à Sede Apost. sub- vel obreptitiè obtenta? Solius est Pontificis judicare.

Liber Tertius Decretalium.

TITULUS I.

De Vita & Honestate Clericorum.

Nota 1. Duo esse genera Christianorum Judici Ecclesiastico subjectorum, nempe laicorum, qui sic dicti ἀπὸ τὸ λαὸς, quod est populus Latinè; & Clericorum, à populo officiis & Ordinibus divisorum, sic dictorum à τὸ κλῆρος, quod idem est ac sors vel hæreditas; quia, ut dicitur *c. 6. de præbend.* „ in sui Ordinatione vel assumuntur in hæreditatem Domini, vel assequuntur hæreditatem in ipso. Unde *Trid. sess. 22. de Ref. c. 1.* Sic

 „decet

„decet omnino Clericos in sortem Domi-
„ni vocatos vitam morésque suos com-
„ponere, ut habitu, gestu, incessu, ser-
„mone & cæteris nil nisi grave, modera-
„tum ac religione plenum præseferant, ut
„eorum actiones cunctis adferant vene-
„rationem.

2. Nota 2. In materia favorabili, v.g. quoad privilegium fori & Canonis, appellatione Clericorum venire omnes personas, quæ in sortem Domini vocatæ Divinis obsequiis specialiter sunt mancipatæ, sive per susceptionem Ordinum, sive per professionem religiosam, etiam Moniales; imò & Eremitæ, modò de manu Episcopi receperint habitum eremiticum, & sub ejus obedientia viventes deputati sint servitio alicujus Ecclesiæ vel Oratorii, aliàs non, de quibus *Reiffenst. hîc* §. 1. E contra in materia odiosa seu pœnali, v.g. Censura lata in Clericos, horum nomine solùm veniunt inferiores Clerici sæculares, non Episcopi, Canonici aut Regulares utriúsque sexûs, nisi exprimantur, vel ex subjecta materia & circumstantiis appareat, illos comprehendi.

3. Nota 3. Vitæ honestatem in Clerico requisitam esse vel *Internam*, quæ consistit in puritate conscientiæ, ac exercitio virtutum internarum; vel *Externam*, in-

exterioribus moribus, habitu, negotiis &c. elucentem; quam ut Clerici observent, certæ h. t. Regulæ traduntur; nempe

4. I. *In Decret. c. 1.* „Ut laici secus Al„tare, quando sacra mysteria celebrantur, „stare vel sedere inter Clericos non præ„sumant, sed pars illa, quæ Cancellis ab „Altari dividitur, tantùm psallentibus pa„teat Clericis; ad orandum verò laicis „& fœminis pateant Sancta Sanctorum. „C. 2. Clerici arma (*proditoria & offen„siva*) „portantes excommunicentur. C. 4. „Si quis ex Clericis comam relaxaverit, „anathema sit; putà, si modo lascivo & muliebri comam laxet; nam 1 Cor. 11. ait Apost. *Vir si comam nutrit, ignominia est ei.* C. 5. „Clericus nec comam nutriat, „nec barbam. C. 8. Monasteria Sancti„monialium si quisquam Clericus sine ra„tionabili causa frequentare præsumpse„rit, per Episcopum arceatur, ac si non „desiterit, ab officio Ecclesiastico redda„tur immunis; si nimirum ob frequentes accessus oriatur scandalum in populo. C. 9. statuitur: „Ut Episcopi Ecclesiarum „proventibus & expensis diligenter in„spectis certum in eis imponant nume„rum Clericorum, quorum bona veniant „in communione; & in una domo vescan„tur, atque sub uno tecto dormiant

„ & quiescant. Verùm his Canonibus consuetudo multùm derogavit.

5. C. 10. „ Præcipitur, quatenus Judi„ ces Ecclesiastici, quibus sunt Ecclesiastici „ redditus deputati, è quibus honestè vi„ vere possint, vigorem judiciarium gratis „ studeant litigantibus impartiri, cùm nec „ justum judicium Judici vendere liceat, „ & venales sententiæ ipsis etiam sæcu„ laribus legibus improbentur. Consuetudine tamen introduci potest, ut aliquid accipiant à partibus tanquam salarium, si hoc non habeant; vel si habeant, sed insufficiens ad congruam sustentationem, tanquam stipendium. C. 12. man„ dat Pontifex, consuetudinem in certis „ anni festivitatibus ludos theatrales, lu„ dibriorum & larvarum spectacula exer„ cendi in Ecclesiis velut corruptelam „ extirpari. C. 13. Clerici, qui com„ prehensi fuerint incontinentiæ vitio, „ maximè illo, propter quod ira DEI „ venit in filios diffidentiæ, i. e. *sodomi„ tico*, laborare, ne facilitas veniæ in„ centivum tribuat delinquendi, punian„ tur secundùm Canonicas sanctiones, ut „ quos Divinus timor non revocat, tem„ poralis saltem pœna cohibeat à peccato. „ C. 14. A crapula & ebrietate Clerici di„ ligenter abstineant, unde vinum sibi

„ tem-

„temperent & se vino, cùm ebrietas & „mentis inducat exilium, & libidinis „provocet incentivum. Hinc decerni„tur, illum abusum penitùs abolendum, „quo ad potus æquales suo modo se „obligant potatores, ut ille judicio ta„lium plus laudetur, qui plures inebriat, „& calices exhaurit fœcundiores. Si „quis super his se culpabilem exhibue„rit, nisi à Superiore commonitus satis„faciat, à beneficio vel officio suspenda„tur. C. 15. Clerici officia vel merci„monia sæcularia non exerceant; mimis, „joculatoribus & histrionibus non in„tendant; tabernas evitent, nisi fortè „causâ necessitatis in itinere constituti; „ad aleas & taxillos non ludant, coro„nam & tonsuram habeant congruen„tem; clausa deferant desuper indumen„ta, pannis rubeis aut viridibus non „utantur; nec annulos ferant, nisi qui„bus competit ex officio Dignitatis. C. 16. „Si Clerici sæcularibus potiùs nego„tiationibus quàm Divinis Officiis in„tendant, cùm id in Clericalis Ordi„nis vituperium redundare noscatur, „si tertiò ab Episcopo moniti non de„stiterint, ipso facto Privilegium abji„ciunt Clericale, & in negotiationum „suarum quæstibus, Statutis Patriæ

quoad vectigalia, pedagia, &c. subjacent, „eósque Episcopus non defendet. Idem statuitur *c. 1. in Clement. h.t.* Ratio, quia frustra implorant auxilium Ecclesiæ vel legis, qui in eam committunt.

6. II. *In 6. c. un. h.t.* decernitur: „Clerici, qui se Joculatores, sive Goliardos faciunt aut Bufones, (Germanicè Gaucksler, Schalcks-Narren, Máisterfincken) „si per annum artem illam ignominiosam „exercuerint, ipso jure; si autem tempore breviori & tertiò moniti non resipuerint, careant omni privilegio Clericali.

7. Pro fine observa, Clericos quoad delationem habitûs ac nutritionem comæ & barbæ posse se conformare consuetudini & moribus locorum, in quibus degunt; nec damnandam esse praxin gestandi comam fictitiam, modò non sit prolixior, nec vanitatem spiret, adsitque causa rationabilis, v. g. debilitas capitis, quamvis cum tali adoptiva cæsarie seu peruca absque legitima dispensatione (quam juxta communiorem potest per se dare solus „Pontifex, eò quòd Zacharias Papa in „Synodo Rom. sub pœna excommunicationis prohibuerit, ne quis velato capite „Altari assisteret) nequeat quis celebrare. Unde INNOC. XII. 1692. Decreto suo per

per Nuntios suos moneri voluit locorum Ordinarios, ut contra detestandum abusum in coma fictitia celebrandi congrua adhibeantur remedia. Si Clericus saltem in Sacris constitutus juxta ordinationem & mandatum Episcopi non detulerit habitum statui suo congruentem, decernit *Trid. sess. 14. de Ref. c. 6.* ut contra talem monitum & non parentem procedatur per suspensionem aut etiam privationem beneficiorum; imò Bened. XIII. Bullâ: *Catholicæ Ecclesiæ*, datâ 1725. declarat, Clericos beneficiatos in habitu laicali incedentes etiam non monitos esse ipso facto privatos beneficiis, nec fructus perceptos facere suos; putà in locis, in quibus Bulla publicata & recepta.

TITULUS II.

De Cohabitatione Clericorum & Mulierum.

I. Cùm Clericos non à crimine tantùm, sed à criminis etiam suspicione alienos esse oporteat, Sacra Synodus Tridentina *sess. 25. de Ref. c. 14.* „ prohibet quibus„cúnque Clericis, ne concubinas aut alias „mulieres, de quibus potest haberi suspi„cio, in domo vel extra detinere, aut cum „illis ullam consuetudinem habere au-

„deant,

„deant, alioquin pœnis à sacris Canoni-
„bus vel Statutis Ecclesiarum impositis
„puniantur; nempe si post primam mo-
„nitionem ab iis se non abstinuerint, ter-
„tiâ parte proventuum Ecclesiasticorum
„ipso facto sint privati. (Communior tamen cum *Engel. h. t.* putat, ad hoc requiri sententiam declaratoriam.) „Si in delicto
„eodem cum eadem vel alia fœmina per-
„severantes secundæ monitioni non pa-
„ruerint, à beneficiorum suorum admini-
„stratione suspendantur; ac si ita suspensi
„eas non expellant, aut cum iis etiam
„versentur, beneficiis perpetuò priven-
„tur, atque inhabiles ad quævis beneficia
„reddantur, donec post manifestam vitæ
„emendationem Superiores cum iis ex
„causa judicent dispensandum. Sed si,
„postquam eas semel dimiserint, inter-
„missum consortium repetere, aut alias
„hujusmodi scandalosas mulieres sibi ad-
„jungere ausi fuerint, præter prædictas
„pœnas excommunicationis gladio ple-
„ctantur. Hoc statutum est conforme Decretis *h. t. c. 2. 4. 5. & 6.* Præter quæ in Decret. *h. t.* statuitur:

2. C. 1. „Inhibendum est, ut nullus
„Clericus personas fœminarum, de qui-
„bus suspicio esse potest, in domo sua re-
„tineat; sed neque illas, quas Canones
„con-

„concedunt, matrem, amitam, sororem, „(in quibus, ut dicitur *c. 9. h. t.* naturale „fœdus nihil permittit sævi criminis æsti- „mari) putà si siniſtra oriatur suſpicio, „quia inſtigante diabolo etiam in illis sce- „lus frequenter perpetratum reperitur, „aut etiam in pediſſequis illarum. Prohi- „bendum quoque eſt, ut nulla fœmina ad „altare accedere præſumat, aut Presby- „tero miniſtrare. C. 3. Clericos autem „in Sacris conſtitutos, qui in domibus „propriis publicè detinent concubinas, „ad eas abjurandas Pontifex non vult „compelli, ne in eadem fornicatione in- „ſtinctu fraudis diabolicæ redeant & in- „ſuper reatum perjurii incurrant; vult „tamen eos, ut mulieres ipſas à ſe remo- „veant, arctiùs cogi per pœnas Eccleſ. „ut alii eorum exemplo à ſimilibus ar- „ceantur. Et C. 7. A Presbyteris, qua- „tenus fornicariis, quamdiu ab Eccleſia „tolerantur, nec eſt crimen evidens, lici- „tè audiuntur Divina Officia, & alia re- „cipiuntur Eccleſiaſtica Sacramenta.

Quomodo Epiſcopus poſſit aut debeat punire ſimplicem aut qualificatam fornicationem Clericorum? Vide apud *Reiffenſt. aliósque Canoniſtas h. t.*

(†)

TITU-

TITULUS III.

De Clericis conjugatis.

1. In *Decret. h. t.* decernitur *c. 1.* „Si qui „Clericorum infra Subdiaconatum „acceperint uxores, ipsi ad relinquenda „beneficia Ecclesiastica & retinendas „uxores compellantur; sed si in Subdia„conatu aut superioribus Ordinibus uxo„rem accepisse noscuntur, uxores dimit„tere, & pœnitentiam agere de commisso, „per suspensionis & excommunicationis „sententiam compellantur. *C. 4.* Sacer„dotes, qui nuptias contrahunt, quæ non „nuptiæ, sed contubernia potiùs sunt „nuncupanda, post longam pœnitentiam „& vitam laudabilem continentes, officio „suo restitui poterunt, & ejus executio„nem ex indulgentia sui Episcopi habere. Quod limitatum vide *L. 1. T. 21. C. 5.* Man„dat Pontifex, ut Episcopus Clericos, qui „matrimonia contraxerunt, & Ecclesia„stica beneficia detinere contendunt, quia „in eorum conversatione cythara cum „psalterio malè concordat, i. e. *laicalis conversatio cum Clericali ministerio*, ut ait Gl. „appell. rem. beneficiis privet.

2. Ex his inferunt DD. Clericum Minoristam per subsequens matrimonium va-

validum ipso jure amittere præhabita beneficia & pensiones Ecclesiasticas, quia per assumptionem statûs incompatibilis tacitè & ipso facto iis renuntiat. *Nec obstat*, quòd in cit. cc. dicatur, eos compellendos & privandos; *Nam* id intelligitur de privatione facti seu possessionis per actualem expulsionem etiam manu militari, si violentè ea pergant detinere; non de privatione juris seu tituli, utpote quo jam ante per Canones privati supponuntur, quia ad relinquenda beneficia compelli debent.

3. *An autem Minorista scienter vel ignoranter contrahens matrimonium invalidum; aut Majorista ob attentatum matrimonium sint ipso facto privati beneficiis, an verò privandi per sententiam, ut ante eam lucrentur fructus, & sine nova collatione ea retinere possint?* Controvertunt Canonistæ teste *Wagn. ad c.* 1. *h. t.*

4. Verùm *C. un. in* 6. *h. t.* statuitur: „Si „Clericus Minorista contraxerit cum „unica & virgine, ac tonsuram & habi„tum clericalem deferat, (insuper juxta „*Trid. sess. 23. de Ref. c.* 6. ab Episcopo sit „deputatus ad alicujus Ecclesiæ ministe„rium) gaudeat privilegio Canonis & „fori; neque trahi potest criminaliter aut „civiliter ad judicium sæculare, nec à sæ-

„culari-

„cularibus judicibus debet personaliter „vel etiam pecunialiter ullatenus con„demnari. Quod *Engel h.t. n 7. & 8.* etiam extendit ad uxorem illius, quia uxor sequitur forum mariti. Talis tamen Clericus licitè exercet negotiationem honestam victûs causâ, (quamvis aliis Clericis non conjugatis ea sit interdicta) quo casu consueta vectigalia tanquam laicus præstare tenetur; imò si una dictarum trium conditionum in Minorista conjugato deficiat, nullo prorsus gaudet privilegio Clericali.

TITULUS IV.

De Clericis non residentibus in Ecclesia vel Præbenda.

Revisis iis, quæ in *Nuc. Theol. Ex.* 18. *n.* 5. §. 2. de Residentia præcisa & causativa dicta sunt, specialiter *h. t.* observanda sunt sequentia:

1. I. In *Decret. c. 3.* „Cùm Ecclesia vel „Ecclesiasticum ministerium committi „debet, talis ad hoc quæratur persona, „quæ residere in loco, & curam ejus per „seipsam valeat exercere; quòd si aliter „actum fuerit, & qui receperit, acceptum „amittat; & qui dederit, largiendi po„testate privetur. Item *C. 4.* Cùm perso-

„næ

„næ tali Ecclesia vel beneficium Eccle-
„siasticum confertur, quæ residere in loco
„& curam ejus per se valeat exercere, sed
„efficere contradicat: rescribit Pontifex:
„Cùm verba accipienda sint cum effectu,
„tales si præsentati fuerint, non debent
„admitti, & admissi poterunt amoveri,
„nisi fortè de licentia suorum Prælato-
„rum, vel studio literarum, vel pro aliis
„honestis causis contigerit eos abesse.

2. Conformiter his tradunt DD. Jure antiquo omne beneficium etiam simplex (quod inter Ecclesiastica ministeria computatur) requirere assiduam residentiam. Verùm hodie per generalem consuetudinem beneficia simplicia residentiam personalem non exigunt, sed potest quis per substitutum eisdem deservire, (nisi ex fundatione, statuto aut consuetudine particularis Ecclesiæ specialiter cautum sit, ut per se deserviat) exceptis Canonicatibus; nam *Trid. sess. 24. de Ref. c. 12.* expresse decernit: „Obtinentes in Ecclesiis
„Cathedralibus aut Collegiatis Dignita-
„tes, Canonicatus, Præbendas aut por-
„tiones, non liceat vigore cujuslibet sta-
„tuti aut consuetudinis ultra tres menses
„ab eisdem quolibet anno abesse; alioquin
„primo anno priventur dimidiâ parte
„fructuum; altero omnibus fructibus;

„ crescente verò contumaciâ, ut si nec ter-
„ tio anno debitè resederint, procedatur
„ ad privationem beneficii. Nihilominùs de facto ex consuetudine aut specialibus Ecclesiarum Statutis ac Privilegiis multa aliter fieri & excusari videmus, v. g. quòd Canonicatus tales requirant tantùm residentiam semestris vel trimestris, qui tunc juxta *Laym. apud Busenb. L. 4. c. 2. dub. 1. art. 4.* inter beneficia compatibilia sunt numerandi. Valde tamen timendum esse, ait *Wagn. h. t. ad c. 3.* ne in multis corruptela potiùs quàm rationabilis consuetudo irrepserit, & pravilegia magis sint quàm privilegia, quæ obtenduntur.

2. C. 7. „ Statuit Pontifex, ne Canoni-
„ cis, dum sunt in servitio Prælati, quid-
„ quam subtrahatur, quod de Communi-
„ tatis beneficio ipsis debetur, nisi forte
„ sint victualia, quæ non consueverunt
„ absentibus exhiberi. Et C. 15. Cùm Epi-
„ scopus M. Canonicorum suorum servi-
„ tio vellet uti, illíque obtenderent Con-
„ stitutionem suæ Ecclesiæ juratam & à
„ Sede Apost. confirmatam, ut Canonici
„ non residentes priventur fructibus, illis
„ duntaxat exceptis, quos infirmitas ex-
„ cusaret, vel in servitio Sedis Apost. con-
„ tigerit detineri, aut studia traherent lite-
„ rarum, decernit Pontifex, ut duo ex

„ Ca-

„Canonicis in Episcopi servitio existentes „suarum fructus integrè percipiant Præ„bendarum, cùm absentes dici non de„beant, sed præsentes, qui cum Episcopo „pro ipsius & Ecclesiæ servitio commo„rantur; quia ut dicitur *Can. Scire debes 7. q. 1. Episcopus in Ecclesia est, & Ecclesia in Episcopo.*

4. Unde Episcopus potest duos Canonicos Cathedrales vel Collegiatos, non plures, assumere & cogere, ut sint in suo servitio seu Canonici à latere, qui fictione juris habentur pro residentibus, iisque in absentia debentur fructus grossi seu corpus Præbendæ, qui annuatim seu certis anni temporibus juxta Ecclesiæ cujúsque consuetudinem ex fundis & reditibus inter debitè residentes distribuuntur; non verò eis debentur distributiones quotidianæ, quæ tantùm dari solent statis horis Divino Officio interessentibus, solèntque appellari vel *Manualia*, quia communiter ad manum solvuntur; vel *Præsentiæ*, quia à præsentibus tantùm percipiuntur; vel *Victualia*, quia sæpe constant panibus Præbendariis aliísve esculentis. Notat tamen *Engel h. t. n. 36.* Si alicubi certa victualia, ut frumentum, vinum, pisces, &c. certis anni temporibus inter residentes Canonicos sine respectu ad singulas in choro præsen-

tias distribuantur, potiùs fructibus annuis seu de mensa grossa, quàm distributionibus esse accensenda; & consequenter, qui in absentia fructus annuos, etiam istos lucrabitur per se, seu secluso statuto aut consuetudine speciali.

5. II. *In 6. c. un. h. t.* „Consuetudinem, „quæ in quibusdam Ecclesiis inolevit, „percipiendi distributiones, dummodo „Canonici aliique beneficiati præsentes „sint in Civitate, licèt Officiis Divinis non „interessent, Pontifex penitus reprobat, „statuens, ut eæ, in quibuscúnque rebus „consistant, inter eos tantùm dividantur, „qui Officiis Divinis in ipsis Ecclesiis in„tersunt, juxta cujúsque Ecclesiæ rationa„bilem ordinationem jam factam aut fa„ciendam. Qui verò aliter de distributio„nibus ipsis quidquam acceperit, (exce„ptis iis, quos infirmitas seu justa & ratio„nabilis corporalis necessitas, aut quos „evidens Ecclesiæ utilitas excusat) earum „dominium non acquirat, nec eas faciat „suas, & ideo ad omnium restitutionem „teneatur. De Distributionibus etiam pro „defunctorum anniversariis idem obser„vandum est. Unde portiones funerales, juxta *Pirrh. h. t. n. 97.* etsi non veniant nomine distributionum, iis tamen æquiparantur, & eodem jure ac privilegio gaudent.

dent. Hanc Constitutionem etiam à Canonicis earúmque Abbatissis censet observandam *Lac. L. 4. n.* 881. eámque innovavit Trid. *l. cit.* dicens: „Distributiones, qui „statis horis interfuerint, recipiant; re„liqui quâvis collusione aut remissione „exclusâ his careant. *An verò portiones absentium accrescant præsentibus, vel Ecclesiæ, aut mensæ communi?* Spectanda est consuetudo vel ordinatio rationabilis singularum Ecclesiarum.

6. Nonnullæ tamen hoc Cap. assignantur causæ, ob quas absentes fictione juris non tantùm residentes, sed etiam Divinis intereſſentes habentur, ut iis quoque debeantur distributiones, videl. 1. *Infirmitas*, per quam impeditur quis Divinis interesse, estò causam infirmitati dederit. *Nec obstat*, quòd famulo ægrotanti non debeatur salarium. *Nam* Clerico infirmo non dantur distributiones tanquam merces & salarium laboris impensi, (aliàs esset simonia) sed tanquam stipendium in alimenta propter obligationem ad ministerium Ecclesiasticum, & Ecclesia suos ministros non tanquam famulos conductos, sed ut filios vult tractari, quibus etiam infirmis à parentibus debentur alimenta. Ob hanc causam etiam distributiones lucrari possunt, qui

causâ ſanitatis, ſectione venæ uſi, ad thermas abeunt, curâ acidularum utuntur, &c. Item ſenes v. g. octuagenarii, aut qui 40 annis ſoliti ſunt chorum frequentare juxta conſuetudines locorum. 2. *Corporalis neceſſitas*, ſi v. g. Canonico ex aſſiſtentia Chori grave damnum ab inimico immineat &c. 3. *Evidens Eccleſiæ*, non univerſalis, ſed propriæ, *utilitas;* ſi v. g. Canonicus aliò mittatur ad tuenda jura ſuæ Eccleſiæ; & quamvis tali de jure communi ex *Cap. 30. de Elect. in 6.* non debeantur diſtributiones, tamen *in cit. Cap. un. h. t.* Bonifacius approbat conſuetudinem, ut & ipſi tribuantur. In variis inſuper caſibus ex Privilegio Apoſt. v. g. viſitantes nomine Epiſcopi limina Apoſtolorum &c. aut conſuetudine à jure non reprobatâ abſentes acquirunt diſtributiones, de quibus Canoniſtæ h. t. ſaltem abſenti causâ ſtudiorum diſtributiones non debentur; nam *c. 32. de Præbend.* reſcribit Pontifex: „Etſi Archidiacono „E. in ſacra Pagina cupienti ſtudere juſ„ ſerit proventus ſuos integrè miniſtrari, „ nolle ſe tamen, ut quotidianæ ei diſtri„ butiones tribuantur.

(†)

TITU-

TITULUS V.

De Præbendis & Dignitatibus.

1. Nota 1. PRÆBENDAM, quæ est jus percipiendi redditus Ecclesiasticos, differre 1. A *Canonia*, quæ est jus quoddam spirituale, quod ex receptione alicujus in fratrem seu Canonicum oritur, tribuítque stallum in choro & vocem in Capitulo, si sit in Sacris constitutus, ad colligendum Episcopum; cui *C. 9. h.t.* mandat Pontifex: „Præbendam vacantem vel „primò vacaturam assignari, quia non est „congruum, ut Præbendâ careat, qui in „Canonicum noscitur esse receptus. Et „C. 19. Portionem quotidianam seu di„stributiones sine diminutione exhiberi; & tales dicuntur Canonici in herbis, habentes jus ad rem; Præbendati verò, Canonici in floribus. Verùm hodie in Germania regulariter non recipitur quis in Canonicum supernumerarium sine Præbenda Canonicali; qui ob defectum residentiæ aliúdve impedimentum carent perceptione fructuum, vocantur Canonici Domicellares. 2. A *Pensione*, quæ non obligat ad spirituale ministerium. Unde Præbenda propriè est beneficium. Quid & quotuplex hoc sit? Vide in *Nucl.*

Theol. Exam. 18. n. 1. Quænam requirantur ad validam beneficii erectionem, ut auctoritas Episcopi, Dos congrua, Ecclesia vel Capella, cui adscribendum? &c. Vide apud *Leur. in Foro benef. p. 1. q. 13. & seqq.* in quo doctissimè pertractat omnem materiam beneficialem.

2. Nota 2. Ex Præbendis seu beneficiis alia esse DUPLICIA, quæ habent annexam aliquam qualitatem juris, nempe vel *Dignitatem*, quæ est præeminentia cum jurisdictione in foro externo circa alios Clericos vel laicos, ut Decanatus, Archi-Diaconatus, Vicariatus Episcopi, licèt non sit beneficium, quia de se non est perpetuus, &c. vel *Personatum*, qui est præeminentia sine jurisdictione, qualem habet ille, qui præ cæteris Canonicis sui Ordinis, estò senioribus, prærogativam habet in Choro, Capitulo, Optionibus aut Processionibus, v. g. Præpositus, Vice-Dominus, &c. vel *Officium*, quod sine præeminentia & jurisdictione habet annexam administrationem aliquam, v.g. Cellerarii; Thesauraria in quibusdam Capitulis est Dignitas vel Personatus, in aliis tantùm Officium; vel *Curam animarum* pro foro duntaxat interno, dicunturque curata, v. g. Pastoratus aut Vicariatus illius perpetuus. Alia SIMPLICIA, quæ nullam habent ex

ex dictis annexam qualitatem, sed solùm obligationem Divina peragendi, v.g. Missas legendi, in Choro assistendi, &c. ut Canonicatus & Capellaniæ, quanquam in Rescriptis Apost. juxta *c.4. h. t. in* 6. nomine beneficii simplicis non veniat Canonicatus Cathedralis. *An beneficium, cui annexum est onus administrandi Sacramenta & adjuvandi Rectorem in cura, sit dicendum simplex vel curatum?* Vide *Leur. loc. cit. q.32. n.7.*

3. Nota 3. Affectionem beneficii esse vinculum & impedimentum, vi cujus Papa illud ad se avocat, ut à nullo inferiore validè conferri possit; fitque dupliciter, nempe vel per RESERVATIONEM, sive contentam in Corpore Juris clauso, i.e. Decretalibus, Sexto vel Clementinis; sive extra Corpus Juris clausum, i.e. in Extravagantibus aliisque Bullis Pontificiis posterioribus, fitque verbis expressis, ut si Papa dicat: *Reservamus Nobis*. Et plerúmque pro semper. Vel PER APPOSITIONEM MANUS PONTIFICIÆ, quæ respicit actum realem seu factum, quo Papa incipiens disponere de aliquo beneficio impedit Ordinarium, ut pro ea vice illud conferre nequeat, v.g. si beneficium suæ collationis det *in Commendam* alicui inhabili ob defectum qualitatis requisitæ ad obtinendum

illud viâ ordinariâ in titulum, ſed viâ extraordinariâ & tacitè diſpenſativâ habilitato ad obtinendum illud per modum Commendæ; tunc enim mortuo Commendatario manet affectum uſque ad plenam ejus proviſionem, ut docet *Garzia* apud *Engel. h.t. n.14.* contra alios. Item ſi Papa acceptavit reſignationem validam apud ſe factam; privet Clericum beneficio Patronatûs Eccleſiaſtici; prohibeat Electoribus, ne procedant ad electionem novi Prælati &c.

4. Verùm affectio locum non habet, ſi Papa appoſuerit manum ad alium effectum quàm conferendi, v. g. ad imponendam penſionem; aut ſi falsò narratum ſit collationem ſpectare ad Papam, qui non vult præjudicare juri Tertii, v.g. Patroni laici aut Turnarii; item ſi Papa manus apponat ſuper beneficio reſignato, cujus reſignatio eſt ſub - vel obreptitia, v. g. ſi reſignans tacuerit, ſe illius Titulo eſſe ordinatum; aut Reſignatarius tacuerit beneficia præhabita; ſi enim tunc ante literas ſanatorias aut *Perinde valere* Reſignans moriatur, beneficium non eſt affectum, ſed vacat per obitum reſignantis, ut ex tunc ordinario collatori vel Turnario competat jus conferendi, quia Papa tunc non appoſuit manum, niſi in ordine

ad

ad illud conferendum Resignatario, ut cum communi Corr. *Prax. Benef. L. 5. c. 1. n. 69.* Garz. *p. 5. c. 1. &c.* Idem est, si Resignatarius expeditis literis *in Forma Gratiosa vel Dignum* reperiatur inhabilis, ideóque beneficium consequi non possit, tunc enim non abdicatur jus à resignante; (nisi resignârit in favorem inhabilis, conscius illius inhabilitatis) quia resignatio conditionalis non abdicat jus à resignante, nisi purificatâ conditione per effectuationem resignationis in resignatario, ut docent DD. apud Leur. *in Foro Benef. p. 3. q. 240.* Vide *L. 1. T. 9. n. 7.* Notabiliora h. t. sunt:

5. I. *In Decret. c. 2.* „Episcopus duo„rum alterum eligat, vel non faciat Cle„ricos; vel si fecerit, det illis, unde vivere „possint. C. 4. Episcopus, si aliquem sine „certo titulo sustentationis ordinaverit „in Diaconum aut Presbyterum, ei tam „diu necessaria subministret, donec ei „conveniens stipendium Clericale in ali„qua Ecclesia designet, nisi talis ordina„tus de sua vel paterna hæreditate sub„sidium vitæ habeat. Unde etiam titulum patrimonii ad sacros Ordines sufficere, expressè statuitur *h. t. c. 23.* Vetat autem Trid. *sess. 21. de Ref. c. 2.* „Ordinari Cle„ricos titulo patrimonii vel pensionis, nisi

„Epi-

„Episcopo perspectum sit, patrimonium „illud vel pensionem verè ab eis obtineri, „ac ad vitam sustentandam sufficere; at- „que illa deinceps sine licentia Episcopi „alienari aut extingui vel remitti nulla- „tenus possint, donec beneficium Eccle- „siasticum sufficiens sint adepti, vel aliun- „de habeant, unde vivere possint. Vide *Nuc. Theol. Exam.* 27. *n.* 7. §. 8.

6. C. 26. „Cùm Episcopus ex vacante „Præbenda duas constituens, ad illas de „assensu Capituli duos Canonicos assum- „psisset, respondit Pontifex: Quia Con- „cilium Turonense sectionem inhibet „Præbendarum, teneri Episcopum Præ- „bendam integrare, nisi ex rationabili „causa de una Præbenda duæ fuerint con- „stitutæ, ac tot sint utriúsque proventus, „ut utrique provisum sit competenter. Unde sicut Episcopus potest ex causa, juxta *c.* 33. *h.t.* unire beneficia, v. g. si ob tenuitatem reddituum non sufficiant ad sustentationem plurium, ita quoque ex causa potest unum secare in plura, aut etiam dismembrare, abundantes redditus unius alteri tenui assignando; aut ex iis constituere Præstimonium, v. g. pro pauperibus Clericis, ut studiis vacent. Vide infra *Tit.* 12.

7. Famoso *Cap. De multa* 28. *h.t.* statuit Pon-

„Pontifex, ut accipiens beneficium cura-
„tum, si priùs tale habebat, eo sit ipso jure
„privatus; ac si fortè illud retinere con-
„tenderit, etiam alio spolietur. Is quo-
„que, ad quem prioris spectat collatio,
„illud post receptionem alterius liberè
„conferat alteri idoneo, ac si ultra sex
„menses conferre distulerit, ad alium se-
„cundùm Lateran. statutum devolvatur.
„Hoc idem observandum in Personati-
„bus & Dignitatibus, ut nullus plures ha-
„bere præsumat, etsi curam non habeant
„animarum. Circa sublimes tamen & lite-
„ratas personas, cùm ratio postulaverit,
„per Sedem Apost. poterit dispensari.
Hanc Constitutionem Trid. *sess. 7. de Ref. c. 4.* extendit ad quævis beneficia incompatibilia, saltem de jure seu primi generis. *An autem, si quis obtineat aliud beneficium incompatibile secundi generis* (de quo in *Nucl. Theol. l. c n. 3. §. 1.*) *ipso jure vacet primum?* Affirmat *Garz.* citans varias Declarationes, eò quòd talis post obtentam possessionem secundi tacitè & ipso facto censeatur renuntiare priori. Negat *Navarrus*, docens, tales tantùm cogendos ad dimittendum alterutrum, quod maluerint, infra mensem, cujus sententiam in praxi tutam censet *Wagn. ad h. c. Pirrh. h. t. n. 149.* Verùm quia juxta *c. 5.*

h. t.

„*h.t.* multitudo Præbendarum est Cano-
„nibus inimica, Trid. *sess.* 24. *de Ref. c.*17.
„mandat, ut imposterum unum tantùm
„beneficium Ecclesiasticum singulis con-
„feratur ; quod quidem, si ad vitam ejus,
„cui confertur, honestè sustentandam
„non sufficiat, liceat nihilominus aliud
„simplex sufficiens, dummodò utrumque
„personalem residentiam non requirat,
„eidem conferri. Hinc etiam posset quis duos Canonicatus Cathedrales in Germania, si uterque non exigat nisi tres vel quatuor menses residentiæ, simul obtinere sine dispensatione, ut prior insufficiens non vacet per obtentionem secundi, estò sufficientis. *An possit quis simul habere plura insufficientia beneficia quàm duo?* Vide apud *Lac. l. 4. n. 901.* Saltem non potest Episcopus dispensare, ut quis habeat simul duo beneficia sufficientia, quia inferior nequit dispensare in lege superioris, licèt possit v. g. Parocho ob necessitatem vel utilitatem Ecclesiæ dare Ecclesiam vicinam in commendam temporalem, (non perpetuam) seu modo provisorio ad tempus v. g. semestre, juxta *c. 15. de elect. in 6.*

8. Denique *c. 30. h.t.* „cùm os bovis al-
„ligari non debeat triturantis, sed qui
„altari servit, debeat vivere de altari,
„man-

„mandat Pontifex, ut abolitâ consuetu-
„dine, quâ Episcopi vel patroni Ecclesia-
„rum parochialium, proventus ipsarum
„sibi vendicantes, Presbyteris illarum
„relinquunt adeò exiguam portionem,
„ut ex ea congruè nequeant sustentari,
„portio Presbyteris ipsis assignetur suffi-
„ciens. Parochus verò Ecclesiæ suæ non
„per Vicarium, sed per seipsum deserviat,
„nisi fortè Dignitati vel Præbendæ majo-
„ris Ecclesiæ talis cura sit annexa; is enim,
„cùm oporteat eum in majori Ecclesia
„deservire, in Parochiali idoneum & per-
„petuum habeat Vicarium, assignatâ ei
„congruâ de Ecclesiæ proventibus por-
„tione. Vide *L. 1. T. 28. n. 2.*

9. II. *In 6.* statuuntur sequentia *c. 2. h. t.* Clemens III. inviolabiliter observari sta-
tuit: „Ut Ecclesias, Dignitates, Perso-
„natus aut beneficia apud Sedem ipsam
(i. e. *per obitum in curia*) „deinceps va-
„catura præter Rom. Pontificem nemo
„deinceps alicui conferre præsumat; si
„secus factum fuerit, decernitur irritum
„& inane. Verùm *c. 3.* statutum Clemen-
tis III. Greg. X. ità moderatur: „Ut ii,
„ad quos eorundem beneficiorum & Di-
„gnitatum spectat collatio, demum post
„mensem à die, quo vacârit, numeran-
„dum ea conferre valeant. Et C. 34. Boni-

„facius

„facius VIII. declarat, Statutum hoc „Clementis de Beneficiis in Curia vacan„tibus ſoli Papæ reſervatis locum habere „& in Beneficiis, quæ quivis ad Rom. Cu„riam venientes vel inde recedentes ob„tinent, ſi in vicinia Curiæ moriantur, „perinde ac ſi in loco, ubi reſidet Curia, „morerentur. Loca verò vicina hîc in„telliguntur, quæ ultra duas dietas lega„les à loco, ubi moratur Curia, non di„ſtant. Hæc Reſervatio localis, ſeu orta ex vacatione per obitum in loco Curiæ vel vicino, videtur unica eſſe clauſa in Corpore Juris. Cæteræ enim Reſervationes ortæ vel ex ipſa beneficii qualitate, v. g. quia habet annexam primam Dignitatem; vel ex tempore, quia v.g. vacat in menſe Pontificio; vel ex perſona, quæ v. g. eſt Cardinalis, Epiſcopus vel familiaris Papæ &c. factæ ſunt per Extravagantes aut Conſtitutiones Apoſt. poſteriores.

10. Circa hæc notant DD. 1. Non comprehendi ſub hac Reſervatione locali beneficia vacantia per obitum in Curia, quæ ad Jus-Patronatûs laicorum ſpectant. 2. Collatorem ordinarium elapſo menſe poſſe conferre beneficium unicè per obitum in Curia vacans, (ſecùs, ſi ex alio capite inſuper ſit Papæ reſervatum) etſi Papa neſciverit vacare beneficium; ſi verò

etiam

etiam alio modo sit Papæ reservatum, quia v.g. vacavit in mense Pontificio, Collator ordinarius intra tempus à jure expressum non posset illud conferre. 3. Per Dietam legalem intelligi viginti milliaria Italica, seu quatuor circiter Germanica. 4. Per Curiam Romanam intelligi locum, ubi est ipse Papa; & præterea, ubi est causarum & literarum Apostolicarum audientia. Ita *Wagn. in cit. Capitibus h. t.*

11. C. 4. „Quamvis aliàs in beneficiis „plenissima interpretatio sit facienda, litteræ tamen super beneficiis obtinendis, „cùm sint ambitiosæ, debent restringi; „ideo cùm alicui Papa mandat provideri „in aliqua Ecclesiarum Civitatis vel Diœcesis, ad Ecclesiam Cathedralem id non „extenditur. Neque juxta C. 16. ad beneficia curata, si de animarum cura mentio non sit habita; neque juxta C. 27. „& 29. ad præbendam Sacerdotalem, si „Papa mandet provideri tali de non sacerdotali; aut vacante Præbendâ non „sit ejus ætatis, in qua ad sacerdotalem „possit promoveri. Neque ad Præbendam electivam, si nulla electionis facta „sit mentio, juxta *c.* 1. *in Clement. h. t.* „Non enim ejusmodi mandata debent ad „casus alios quám expressos extendi.

12. C. 5. statuitur: „Cùm de beneficio

„ Ecclesiastico sæculari Papa jubet alicui
„ provideri, id debet intelligi de illo, quod
„ ab uno vel pluribus Clericis sæcularibus
„ tanto tempore continuè ac pacificè fuit
„ gubernatum, quantum ad legitimam
„ præscriptionem complendam sufficit,
„ etsi ante Religiosi illud obtinuerint. Ex
quo patet, statum beneficii per præscriptionem 40 annorum posse mutari è Regulari in sæcularem, & econversò, v.g. si Collator in collatione dicat Regulari: *Confero tibi beneficium Regulare*; & sæculari Clerico: *Confero tibi beneficium sæculare*, licèt ex Fundatione non sit illius qualitatis, modò uterque bonâ fide procedat, & ab uno vel pluribus 40 annis taliter possideatur, ut notat *Pirh. h.t. n.* 122. *An autem possit quoque præscribi contra onera*, v.g. *numerum Missarum aliásque conditiones in Fundationibus beneficio clarè appositas*? Controvertunt DD. apud *Lac. L. n.* 852. Aliqui affirmant *arg. Capitis cit.* Alii negant, eò quòd præsumi debeat, beneficiatum ex Fundatione cognovisse leges beneficii, adeóque malâ fide neglexisse, nisi ostendat dispensationem vel privilegium. Saltem Beneficiatus contra se non præscribit plura onera, quia *actus per errorem gestus non nocet erranti. L. si per errorem ff. de Jurisdict.* N. D. Juxta com-

munem Beneficialiſtarum Regulam: *In beneficiis ultimus ſtatus eſt attendendus.* *Nam* id tantùm valet, quando de ſtatu anteriore eſt dubium, ſeu non conſtat contrarium ex Fundatione vel authenticis documentis; ita ut contra priorem ſtatum non ſit legitimè præſcriptum.

13. C. 17. reſcribit Pontifex: „Si tibi „abſenti Epiſcopus conferat beneficium, „quamvis, donec id ratum habueris, jus „in ipſo beneficio, ut tuum dici valeat, „non acquiras; Epiſcopus tamen vel alius „Collator, nisi conſentire recuſes, alteri „conferre validè non poterit; aſſignato „autem ad conſentiendum competente „termino, nisi conſenſeris, eo elapſo be„neficium alteri liberè poteſt conferri. C. 18. „Qui beneficium curatum vi occu„pat, ſive ſe ſcienter injuſtè intrudit in eo, „ipſo jure eſt privatus beneficio, quod „cum cura ſimili priùs obtinebat. Inſuper „violenti qui propriâ auctoritate Digni„tates, Perſonatus, aliáque beneficia Ec„cleſiaſtica occupare non verentur, eo „ipſo jus, ſi quod in beneficiis taliter oc„cupatis vel ad ea ipſis forſitan compete„bat, amittunt. Intrusus dicitur, qui abſque legitimo titulo accipit, vel retinet beneficium; Violentus verò, qui poſt collationem ſibi factam propriâ auctori-

tate capit possessionem, pristinum possessessorem per vim expellendo, quod non licet; quamvis talis possit tunc pacificè capere possessionem juris, si v.g. cui à Collatore mandata est installatio seu inductio in possessionem, id negligat, aut alii eam injustè impediant. Ita *Wagn. ad h. c.* De jure tamen communi nullum capiendæ possessionis tempus præfixum est, ut notat *Lac. n. 458.* Adeóque relinquitur arbitrio prudentum, quanto tempore Collatarius omittens capere possessionem censeatur beneficium velle pro derelicto.

14. C. 20. „Si beneficia, quæ per Sedem „Apost. conferuntur aut reservantur, „contingat ab ordinariis Collatoribus „collationem Papæ aut reservationem „ignorantibus aliquibus conferri, & be„neficia, quæ antea tenebant, ideo ab „illis dimitti, eáque sic dimissa per Col„latores aliis assignari, ne ignorantia in„culpabilis ipsis præjudicet, statuit Pon„tifex: ut, si de re postea certiores effecti „absque difficultate beneficia sic sibi col„lata dimittant, collatione aliis factâ ne„quaquam obstante, liberè ad prima„beneficia revertantur; secus, si diffi„ciles fuerint in illis dimittendis. Et C. 21. rescribit Pontifex: „Dispensationem su„per

„per pluralitate beneficiorum non pro-
„desse illi, qui quantumcúnque modi-
„cum in ea subticuerit obtinenda. Item
„cùm obtinenti beneficium de alio in-
„compatibili provideri contingit, per hoc
„cum ipso, ut primnm cum secundo re-
„tinere valeat, non intelligi dispensatum;
„sed id solùm, quòd gratia facta non
„sit subreptitia. Unde ad utrumque re-
tinendum requiritur expressa dispen-
satio.

15. C. 23. „Si motu proprio Papa ali-
„cui beneficium obtinenti confert aliud,
„nullâ habitâ mentione prioris, non ideo
„gratia hujusmodi ex mera liberalita-
„te procedens invalida est; secus, si ad
„petitionem illius vel alterius pro eo-
„dem oblatam Pontifex hujusmodi gra-
„tiam facit, tunc enim taciturnitas quan-
„tumcúnque modici beneficii illam fa-
„cit subreptitiam; motu autem proprio
„tunc solùm gratia fieri censetur, cùm
„hoc expressum fuerit in literis. Vide
L. 1. T. 3. n. 4. C. 26. „Si tibi Episco-
„pus beneficium vacans curatum ha-
„benti aliud simile conferat, æquum
„est, ut quamdiu ipsius fructus non per-
„cipis, primum non debeat reputari va-
„care. Et C. 28. Licèt Episcopus benefi-
„cium curatum, postquam quis alterum

„ curatum recepit & pacificè possidet, vel „ per eum stetit, quominùs ejus possessio- „ nem caperet, alteri de jure conferre pos- „ sit; non debuit tamen hunc, illo non vo- „ cato, cùm forsan jus habeat retinendi, (v.g. per privilegium vel dispensationem, aut quia nondum percipit fructus secundi beneficii) „ in possessionem inducere „ corporalem. Ex quibus colligitur, ad vacationem primi beneficii incompatibilis per assecutionem secundi non sufficere solam hujus collationem & acceptationem, sed præterea requiri, ut sit assecutus possessionem fructuosam ad congruam sustentationem; & pacificam de jure seu non litigiosam, ne talis puniatur bis in idipsum, amissione prioris beneficii & periculo amittendi etiam posterius propter ancipitem litis aleam. Unde etiam per obtentionem Episcopatûs Titularis non vacant beneficia præhabita.

16. C. 33. „ Cùm singula Officia Eccle- „ siastica singulis personis sint conferen- „ da, prohibet Pontifex, ne Religiosi plu- „ ribus Prioratibus præesse præsumant. „ Hinc si Religiosus Prioratum obtinens „ alium similem recipiat, priore sit ipso „ jure privatus, & statim dimittere debeat; „ quod si non fecerit, eo ipso ineligibilis „ efficiatur, & tanquam ambitiosus ab

„ utro-

„utróque omnino removeatur. Unde sicut in Ecclesiis Cathedralibus & Collegiatis sunt incompatibiles plures Dignitates, ita & in Religionibus, quia in iis eadem ratio locum habet, ut notat *Pirrh. h.t. n.177. & seqq.* Tales Dignitates juxta *Sannig h.t. c.7.* sunt Generalatus, Commissariatus Generalis, Provincialatus, Guardianatus & Præsidentiatus; non verò Definitoriatus vel Vicariatus Conventûs.

17. C.35. „Si Apostolicâ Sede vacante „aliquas Parochias vacare contigerit, ne „earum vacatio diutina periculum ani„mabus afferat, per Ordinarios Collato„res liberè ordinentur, non obstantibus „Constitutionibus de beneficiis apud Se„dem vacantibus. Idem fiat de beneficiis „curatis ibidem vacantibus vivente Pon„tifice, si de ipsis ante suum obitum nihil „ordinârit. Huic Constitutioni non est derogatum per Extrav. posteriores, ut docet *Pirrh. h.t. n.338.* Verùm si Sede vacante vacent apud Sedem beneficia non curata, Neo-Pontifex illa post suam electionem adhuc intra mensem conferre potest, eò quòd licèt tempus istud unius mensis currat ignoranti Papæ, non tamen Sedi vacanti. Et C.36. „Si cui generatim „conceditur facultas aliquibus in certa „Ecclesia conferendi beneficia ad Papam

„devoluta, hujusmodi specialis gratia,
„quam decet esse mansuram, non expirat
„etiam Re integrâ per obitum concedentis; secus est de potestate providendi
„certæ personæ in illius, non in providentis, gratiam; hæc enim expirat, si
„concedens re integrâ moriatur. Vide infra Regulam 15. Cancellariæ.

18. III. *In Clement. c. 3. h. t.* „Si plures
„Dignitates obtinens, aliam similem vel
„beneficium curatum sine legitima dispensatione accipiat, post habitam pos-
„sessionem pacificam posterioris sive ultimi beneficii Dignitates priores ipso
„jure vacant; sicut si Dignitatem unicam
„obtinenti alia similis conferretur, ejus
„pacificâ possessione habitâ, prima de jure
„vacaret. Vide supra *Cap. 28. n. 7. & Cap. 26. & 28. in 6. n. 15.*

19. IV. In Extrav. JOANNIS XXII. Famos. Capite: *Execrabilis* un. h. t. „Exe-
„crabilis plurium Dignitatum & beneficiorum Curatorum ambitio ac dispen-
„sationes desuper extorqueri solitæ, ut
„limitentur, statuit Pontifex 1. quòd ob-
„tinentes nunc ex dispensatione plures
„Dignitates, Personatus, Officia, Priora-
„tus aut beneficia, quæ sine dispensatione
„obtinere non poterant, unum tantum
„curatum cum Dignitate, Personatu vel
„Offi-

„Officio sine cura retinere possint; cæte-
„ra verò beneficia sive cum cura, sive
„sine cura, quæ ex dispensatione obtine-
„bant, à tempore notæ hujus Constitu-
„tionis intra mensem coram Ordinario
„dimittere tenentur, alioquin tam his
„quàm aliis beneficiis, quæ virtute hu-
„jus moderationis retinere poterant, si-
„mul ipso jure sint privati, & prorsus
„inhabiles ad alia beneficia obtinenda
„reputentur. 2. Qui plura talia benefi-
„cia simul sine dispensatione retinent,
„omnia sic detenta, illo duntaxat reten-
„to, quod receperunt postremò, (dum-
„modò collatio fuerit Canonica) intra
„mensem itidem coram Ordinario di-
„mittant, sub iisdem pœnis. 3. Qui dein-
„ceps receperint Dignitatem vel Perso-
„natum, sive officium aut aliud benefi-
„cium curatum, si ante simile obtine-
„bant, illud (quo ipso jure, si possessio-
„nem secundi habuerint, vel per ipsos
„steterit, quò minùs habeant, privati
„sunt) coram Ordinario dimittere de-
„bent pari modo, alioquin ex tunc sint
„ipso jure privati secundo, & nedum
„ad sacros suscipiendos Ordines, sed
„etiam ad obtinendum quodcunque be-
„neficium Ecclesiasticum sint inhabiles.
„4. Omnia & singula beneficia ejusmodi

„vacatura, ut præmittitur, vel dimissa „Pontifex sibi & Sedis Apost. dispositioni „reservat. *Utrùm autem Pontifex tali casu non tantùm secundum, sed etiam primum sibi reservet?* Controvertunt Canonistæ apud *Engel h. t. n. 13.* 5. „Per „Ordinarios Pontifex hîc intelligit Epi„scopos, in quorum Diœcesibus sunt „beneficia sic dimittenda, aut ipsi dimit„tentes; ac Sede vacante Capitula Cathe„dralia, qui de beneficiis tam dimissis, „quàm perditis Papam statim certifi„care studeant, ut de illis disponat. 6. De„clarat, illa duntaxat beneficia Eccle„siastica animarum curam habere, quæ „Parochias habent, in quibus animarum „cura, non per Vicarios perpetuos, sed „per ipsos Rectores vel illorum tempo„rales Vicarios exercetur. Notat tamen *Pirrh. h. t. n. 154.* quòd non obstante hac Constitutione possit quis simul obtinere duos Canonicatus simplices in diversis Ecclesiis; quia Canonicatus, estò Cathedralis, non est simpliciter Dignitas.

20. V. In Extrav. Comm. Famoso Cap. *Ad Regimen 13.* „Ad regimen Eccleſia„rum & Monasteriorum, utì & ad bene„ficia Ecclesiastica cupiens BENEDICTUS „XII. viros assumi idoneos, qui præ„sint & prosint, reservat 1. omnes Eccle„sias

„sias etiam Episcopales, cæteráque bene-
„ficia cum cura vel sine cura, sæcularia
„& Regularia, etiam electiva, nunc apud
„Sedem Apost. vacantia, & imposterùm
„vacatura. 2. Vacantia itidem per de-
„positionem, privationem, translatio-
„nem aut muneris consecrationis susce-
„ptionem à Prædecessore suo factas, & à se
„imposterùm faciendas, necnon si electio
„seu postulatio cassata sive repulsa, vel
„renunciatio à suo Prædessore aut à se jam
„admissa, vel imposterùm cassanda vel
„admittenda. 3. Beneficia Cardinalium
„& Officialium dictæ Sedis, quos enu-
„merat, vacantia & vacatura. 4. Bene-
„ficia quorumcunque pro quibuscunque
„negotiis ad Rom. Curiam venientium
„vel inde redeuntium, si in ea vel intra
„duas dietas legales ab ea decesserint.
„5. Monasteria, Dignitates, beneficia
„cum vel sine cura etiam electiva, quæ
„ad majores Ecclesias, à se vel suo Præ-
„decessore promoti, aut à se promovendi
„tempore promotionis obtinebant vel
„obtinent. 6. Denique quæcunque be-
„neficia per assecutionem pacificam al-
„terius incompatibilis à suo Prædecessore
„collati vel à se conferendi vacantia aut
„vacatura suæ dispositioni (donec DEUS
„ipsum universalis Ecclesiæ regimini

„præ-

„ præesse concesserit) reservat, decernens „ irritum & inane, quidquid secus attenta„ tum fuerit. Hæc Constitutio, licèt morte Papæ conditoris expirârit, quilibet tamen Pontifex eam renovat in Regulis Cancellariæ, éstque inserta concordatis Germaniæ sub certis modificationibus seu limitationibus, sub quibus perpetuitatem obtinuit. Quare ob affinitatem materiarum sit ad hunc Titulum

APPENDIX PRIMA.

De Regulis Cancellariæ.

Quid eæ sint, dictum est in Tit. Proœmiali n. 12. & hodie communiter recensentur septuaginta duæ, è quibus selectiores proponentur, omissis iis, quæ Officialibus Cancellariæ Apostolicæ aut Romæ degentibus sunt scitu necessariæ vel utiles, in hisce locis seu extra Italiam vix usu venientes.

REGULA I. „ Pontifex reservat bene„ ficia reservata in Extravagantibus *Exe„ crabilis* & *Ad Regimen*, uti etiam benefi„ cia contra formam Concilii Trid. collata, v.g. carenti legitimâ ætate, primâ Tonsurâ, aliisve qualitatibus ab eodem Concilio requisitis, si tamen id scienter factum.

II. „ Reservat omnes Ecclesias Episco„ pales,

„pales, omniáque beneficia ad quoſcun-
„que Collatores ſpectantia, ſi vacent ſede
„iſtorum Collatorum vacante. Hæc re-
gula locum non habet in Germania, ubi
Epiſcopatus ſunt electivi; & collatio be-
neficiorum, quæ ſede vacante vacaverint,
reſervantur ſucceſſori.

III. „Prohibet, ne proviſi per Papam
„de ſecundo beneficio incompatibili cum
„priori, valeant prius in fraudem Apo-
„ſtolicæ reſervationis, nullâ factâ de eo
„expreſsâ mentione, coram Papa vel alio
„reſignare; aliàs utrumque beneficium
„vacare & reſervatum cenſeatur.

IV. V. VI. VII. & VIII. „Reſervat
„Dignitatem majorem poſt Pontificalem
„in Cathedralibus & Principalem in Col-
„legiatis, item beneficia collectorum
„fructuum Cameræ, Curialium, Cubicu-
„lariorum, Eccleſiarum Lateranenſis &
„Mariæ Majoris in Urbe, &c.

IX. Olim VIII. (ſuper qua integrum
Tractatum eruditè ſcripſit *Hieronymus
Gonzalez*), „reſervat omnia beneficia qua-
„litercúnque qualificata in Januario, Fe-
„bruario, Aprili, Majo, Julio, Auguſto,
„Octobri & Novembri extra Curiam ali-
„ter quàm per reſignationem ad quorum-
„cúnque diſpoſitionem (non tamen lai-
„corum) pertinentia. Epiſcopis autem

„per-

„ personaliter in suis Ecclesiis residentibus „ alternativam sex mensium ad beneficia „ conferenda, quæ jure ordinario ad libe- „ ram ipsorum duntaxat, & ab aliis in- „ dependentem dispositionem pertinent, „ concessit. Hæc Regula ex communi DD. non habet effectum, si vacante Sede Apost. incipiat vacare beneficium, quia Regulis cum vita Papæ sublatis omnes menses sunt Ordinariorum; secus, si vacet beneficium vivo adhuc Pontifice, tunc enim manet reservatione affectum, si sit simplex. Neque locum habet in Germania, quia per Concordata ordinariis Collatoribus conceduntur sex menses; & collatio Canonicatuum Cathedralium vacantium per obitum extra mensem Pontificium ex consuetudine vel privilegio pertinent ad Capitulum, cujus nomine Turnarii Capitulares conferunt. Cæterùm mensis Papæ vel Ordinarii incipit à media nocte primi diei, & terminatur in media nocte ultimi diei ejusdem mensis. In dubio invincibili, an Beneficiatus obîerit mediâ nocte in mense Papæ vel Ordinarii, præsumptio juris stat pro Ordinario. Juxta DD. apud *Reiffenst. h.t. n. 500. & seqq.* „ Quanquam in dubio, an Papa „ conferens beneficium jure ordinario „ vel ob concurrentem potestatem præ-

„ ve-

„venerit ordinarium Collatorem, præ-
„ferenda sit collatio Papæ propter con-
„ferentis ampliorem prærogativam, ut
dicitur *c. 31. h.t. in 6.* In casu posito autem
dubitatur de reservatione, quæ veluti
præjudicans Ordinario, ad quem de jure
vel ex fundatione spectat collatio, pro-
bari debet.

X. „Concessa per Prædecessorem
„mandat expediri in Forma: *Rationi con-*
„*gruit*, ut concessa à Prædecessoribus, sed
„præpediente ipsorum obitu non expe-
„dita, plenum habeant effectum & ex-
„pediantur.

XI. „Declarat, Ecclesias & beneficia
„à Prædecessoribus, cum interpositione
„Decreti reservata, manere affecta; secus,
„si tantùm vivâ voce sint reservata.

XII. „Revalidat literas infra annum
„ante diem obitûs à Prædecessore con-
„cessas, sive Gratiæ, sive Justitiæ, ut juxta
„earum formam procedi possit ac debeat.

XIII. „Revocat & cassat omnes unio-
„nes, suppressiones & dismembrationes
„beneficiorum quâvis auctoritate (non
„tamen Concilii Tridentini) factas, quæ
„suum nondum sunt sortitæ effectum.

XIV. „Revocat quascunque faculta-
„tes concessas Episcopis aliisque Prælatis
„ac personis de dispensando cum quibus-

„vis

„vis personis super matrimonio contra-
„cto vel contrahendo in gradu prohibito,
„Natalium & ætatum defectu, incompa-
„tibilibus beneficiis simul retinendis, No-
„tariis creandis, &c. in quibus nondum
„sunt sortitæ effectum.

XV. „Revocat quascunque facultates
„& literas, per quas Prædecessores qui-
„buscunque Collatoribus (non tamen
„Cardinalatûs dignitate fulgentibus)
„etiam motu proprio concesserint, ut de
„beneficiis generaliter Papæ reservatis
„disponere valerent. Hæc tamen Regula,
ut notat *Engel. n 27.* videtur tantùm loqui
de indultis temporalibus ad vitam alicu-
jus, vel ad certum tempus concessis; non
verò de indultis perpetuis, quæ concessa
sunt certis Capitulis, ut possint ex suo gre-
mio eligere personam idoneam ad majo-
rem Dignitatem, post Pontificalem in
Cathedralibus aut Principalem in Colle-
giatis.

XVII. „Declarat, si duobus à Papa sit
„facta gratia de eodem beneficio & sub
„data ejusdem diei, quis eorum in data
„concurrentium sit præferendus, v. g.
„Graduatus non Graduato, Diœcesanus
„non Diœcesano, &c.

XVIII. „Declarat, suæ intentionis
„esse, ut deinceps per quascunque gratias

„vel

„vel literas Apoſtolicas, etſi motu pro-
„prio & ex certa ſcientia emanaverint,
„nulli jus ſibi quæſitum quomodolibet
„tollatur.

XIX. Quæ eſt celebris, & cujus uſus eſt hodie frequentiſſimus, dicta *De Viginti*, in qua decernit: „Quòd ſi quis in in-
„firmitate conſtitutus reſignârit aliquod
„beneficium, in curia vel extra illam, ſive
„ſimpliciter, ſive ex càuſa permutatio-
„nis, vel aliàs dimiſerit, aut illius Com-
„mendæ ceſſerit, ſive ipſius beneficii
„unionis diſſolutioni conſenſerit, etiam
„vigore ſupplicationis, dum eſſet ſanus,
„ſignatæ, & poſteà infra 20 dies à die per
„ipſum reſignantem præſtandi conſen-
„sûs (putà magni ſeu extenſi in Camera
vel Cancellaria Apoſtolica per ſe vel Pro-
curatorem, addito juramento, quòd
omnia ſine fraude acta ſint, quia ante
hunc non eſt reſignatio perfecta, ſed res
adhuc integra & locus pœnitentiæ)„ com-
„putandos, de ipſa infirmitate deceſſerit,
„& ipſum beneficium quâvis auctoritate
„conferatur, Collatio hujuſmodi ſit nulla,
„ipſúmque beneficium nihilominùs per
„obitum cenſeatur vacare, ſcilicet fictio-
ne juris, quæ pro veritate habetur. Ratio
Regulæ eſt, ut excludantur reſignationes
ab infirmis factæ ad favorem in fraudem

ordinariorum Collatorum, & aboleantur ſucceſſiones quaſi hæreditariæ in beneficiis; habétque locum, eſtò reſignans extra omne periculum mortis conſtitutus, dein quovis modo ſive ex vulnere, ſive alio modo violento vel caſuali intra viginti dies moriatur juxta ſtylum Curiæ, eſtò in Theoria contrarium probabiliter ſuſtineatur; quanquàm non extendatur ad mortem civilem, v. g. quia reſignans ducit uxorem intra viginti dies, profitetur in Religione &c. Inſuper obligat extra Curiam, v. g. ſi quis reſignet beneficium coram Ordinario, quia ubique hæ Regulæ obligant, quæ inſtitutæ ſunt ad obviandum fraudibus & aliis inconvenientiis univerſalibus, ut notat *Leur. Q.337.* Vide *Engel. h. t.* Verùm cùm Sede Apoſtolica vacante expiret hæc Regula, ſi tunc quis reſignet ſimpliciter coram Ordinario, & moriatur intra viginti dies, reſignatio ſubſiſteret. Vide *L. 1. T. 3. n. 11.*

XXI. „Si quis ſupplicaverit ſibi de be-
„neficio tanquam per obitum alicujus
„viventis tunc vacante provideri, licet
„poſtea per obitum ejus vacet, proviſio
„& quævis diſpoſitio deſuper facienda
„nullius ſint roboris.

XXVI. „Decernit irritas quaſcúnque
„proviſiones ſeu diſpoſitiones circa be-

„neficia à promovendis ad Prælaturas re-
„signata vel dimissa inter tempus vaca-
„tionis Prælaturæ & promotionis, per
„quam aliàs eadem forent Sedi Apostoli-
„cæ reservata. *An hæc Regula locum habeat in Germania ob Concordata, v. g. an valeat Resignatio Dignitatis vel Canonicatûs facta à promovendis, vel electis ante confirmationem, nec ne?* Disputant Canonistæ teste *Engel h. t. n. 37.* Pro negativa affertur Decisio Rotalis *in una Paderborn. Præposituræ.*

XXVII. „Cùm ante confectionem
„literarum Gratia Apostolica sit informis,
„statuit non juxta supplicationum signa-
„tarum, sed juxta literarum desuper con-
„fectarum tenores & formas semper ju-
„dicandum.

XXIX. „Pontifex cupiens litium suc-
„cindere anfractus, & ne novi collitigan-
„tibus adversarii dentur, providere, or-
„dinat, ut quoties deinceps super quovis
„beneficio collitigantem in jus alterius
„cedentis vel decedentis (dummodo non
„sit intrusus, nec contra adversarium post
„triennalem pacificam possessionem mo-
„verit litem) surrogari concesserit, aliis
„de præmisso jure factæ concessiones
„etiam motu propriæ, infra mensem ante
„subrogationem hujusmodi collitigantis

nullius sint roboris. Circa hanc vide *Lac. L. 4. n. 534. & seq.*

XXX. *De verosimili notitia:* „Omnes „gratias de quibusvis beneficiis per obi„tum vacantibus factas decernit irritas, „nisi post obitum & ante Datam gratia„rum hujusmodi interceſſerit tantum „temporis, quo vacationes de locis obi„tûs ad notitiam Papæ verisimiliter po„tuerint pervenire.

XXXV. *De annali Possessore* statuit, „quòd quicunque beneficium per annum „ab alio pacificè possessum deinceps im„petraverit, specificam causam (ex qua „clarè constet, nullum dicto possessori „jus competere) exprimere, & infra sex „menses eundem ad judicium evocarifa„cere, causámque ex tunc infra annum „usque ad Sententiam Definitivam in„clusivè prosequi teneatur; alioquin im„petratio & quæcunque inde secuta nul„lius sint roboris, & impetrans de damnis „propterea contingentibus possessori sa„tisfaciat.

XXXVI. *De Triennali* statuit, quòd „absque simoniaco ingressu obtinens be„neficia, Apostolicâ vel ordinariâ colla„tione, si per triennium pacificè posse„derit, (dummodo in beneficiis hujus„modi, si dispositioni Apostolicæ ex ali-

„qua

„qua ratione generali in Corpore Juris „clausa reservata fuerint, se non intruse- „rint) super iisdem beneficiis taliter pos- „sessis nequeant molestari, ac impetra- „tiones quaslibet de iis sic possessis factas „decernit irritas & inanes, antiquas lites „super illis motas penitus extinguendo. Hinc *Regula De Annali* relinquit impe- tranti potestatem molestandi possessio- nem; hæc autem tollit, possessorem Triennalem defendens in possessorio, non autem in petitorio seu quoad Titulum verum, ut ait Wagn. *ad hanc Reg.* Pos- sessio autem decennalis generat præsum- ptionem Tituli seu Canonici ingressûs. Vide *Lac. n. 715.*

XLII. „Decernit, quòd super bene- „ficio Patronatûs laicorum non expe- „diantur literæ, nisi ponatur expressè, „illud tam diu vacâsse, ut fuerit ad Sedem „Apostolicam legitimè devolutum; aut „ad id Patronorum ipsorum accedat as- „sensus. Si per ipsum Papam Juri Patro- „natûs hujusmodi derogari contigerit, „illius mentio dispositivè ac specificè fiat, „aliàs non censeatur quomodolibet de- „rogatum.

L. „Vult, ut in dispensationibus su- „per defectu natalium, quòd possint suc- „cedere in bonis paternis, ponatur clau-

„sula: *Non præjudicetur aliis*, ad quos „successio bonorum ab intestato pertine„re debeat, solétque addi alia clausula: *Citra bona Emphyteutica & Feudalia Ecclesiastica. An autem hæc Regula solùm cavere velit præjudicium legitimorum filiorum, vel etiam aliorum propinquorum succedentium ab intestato, si adsint?* Disputant DD. teste Wagn. ad hanc Regulam.

LIII. „Vult, ut in literis Indulgentia„rum ponatur: Quòd si Ecclesiæ vel Ca„pellæ, aut aliàs aliqua Indulgentia fuerit „concessa, de qua inibi specialis mentio „facta non sit, hujusmodi literæ sint nullæ. Id statuitur ad nimiam Indulgentiarum multiplicationem impediendam.

LVII. Statuit, ut super Beneficiis Ec„clesiasticis fiat mentio de qualitatibus „illorum, videl. an Dignitates, vel Per„sonatus, vel Officia sint; item an curata, „vel elective; aliàs gratiæ desuper factæ „sint nullæ; quæ qualitates, si non ex„primantur, negativa desuper expresè „fiat, videl. quòd non sit Dignitas, Curatum &c.

LXII. „Petenti sibi provideri de va„caturo dentur literæ de vacante, prout „expediêrit impetranti. Hinc si quis impetret beneficium proximè vacaturum per matrimonium beneficiati, aut per pro-

promotionem ad Prælaturam, ponitur in literis: *Providemus tibi de beneficio per talem modum vacaturo, vel jam vacante.* De vacaturo per obitum, quia est periculum voti captandæ mortis alienæ, provisio non datur.

LXVII. „Pontifex suæ dispositioni „reservat omnia beneficia, quæ Sede „Apost. vacante vacârunt, si Sedi Apo„stolicæ quomodolibet reservari sint so„lita, & de iis per Collatores ordinarios „ante diem assumptionis novi Pontificis „non sit dispositum, decernens irritum, „si quid secus attentatum fuerit. Unde *Wagn.* monet ordinarios Collatores, ut beneficia Sede Apostolicâ vacante vacantia, & jure communi ad suam collationem spectantia maturè conferant, ne per publicationem Regularum jure suo cadant.

Pro fine Nota ex *Reiff. h. t. n.* 540. Per Concordata Germaniæ non derogari ex toto Regulis Cancellariæ; nam Regulas: *De Viginti, De verisimili Notitia, De Annali aut Triennali Possessore*, &c. etiam in Germania locum habere indubitati juris est; sed per ea solùm derogari his regulis, quoad ea, quæ circa reservationem beneficiorum, Annatas Sedi Apostolicæ persolvendas, &c. specialiter contra eas disponunt juxta mox dicenda.

APPENDIX SECUNDA.

De Concordatis Germaniæ.

1. Hæc inchoata sunt anno 1446. missis ab EUGENIO IV. Francofurtum Legatis, ac inter ipsos ex una, & Rom. Imp. FRIDERICUM III. aliósque Imperii Principes, tum Ecclesiasticos, tum sæculares, ex altera partibus ad sopiendas lites & contentiones circa provisiones beneficiorum inita; quæ Anno 1448. à NICOLAO V. confirmata per Bullam: *Ad Sacram Petri Sedem*, in Paragraphos distributam, à *Reiff. h.t. n.*535. & *Lac. L.4. n.* 503. verbotenùs relatam, in qua Pontifex asserit, ea esse rationabilia & salubria tam Ecclesiæ, quàm Nationi Germanicæ. Contenta illius brevibus hîc explicantur.

2. I. §. 3. „ Pontifex sibi reservat bene-
„ ficia reservata in Extravagantibus: *Exe-*
„ *crabilis* & *Ad Regimen*, de quibus *sup.* sed cum restrictionibus; nam in Concordatis non reservantur beneficia vacantia per Muneris Consecrationis susceptionem, nec vacantia per obitum Officialium Sedis Apostolicæ, (quorum numerus hîc etiam restringitur) si officia sua ante obitum dimiserint, quia Concordata expres-
„ sè dicunt, ea tam diu esse reservata,

„ quàm

„quàm diu ipsa officia *actualiter* NB. te-
„nebunt. Vide *Lac. n.* 512.

3. II. §. 4. „Concedit Pontifex, ut in „Metropolitanis & Cathedralibus Ger-„maniæ Ecclesiis etiam immediatè Ponti-„fici non subjectis, & in Monasteriis imè-„diatè illi subjectis fiant electiones Cano-„nicæ, quæ intra tempus per Cap. 16. *Cu-„pientes De Elect. in 6.* præfinitum Romam „deferantur, si non fuerint Pontifici præ-„sentatæ, vel si præsentatæ minùs Canoni-„cæ fuerint, ipse providebit; si fuerint Ca-„nonicæ, dictas electiones confirmabit, ni-„si ex evidenti causa de ulteriore persona „duxerit providendum. Hæc est insignis prærogativa Germaniæ; quia cùm jus eligendi in Italia, Hispania, Gallia, Lusitania, Polonia aliisque Regnis per reservationes Pontificum & nominationes Regum seu Principum Capitulis sit ademptum, istud tamen in Germania iis sit præservatum. Unde notant DD. Famosum Titulum De Electione in *L. 1. Decret.* exiguum habere usum extra Germaniam. Verùm si Episcopus promoveatur ad Cardinalatum, Episcopatus per obitum vacans est reservatus; item, si auctoritate Apost. transferatur ad aliam Ecclesiam, vel resignet Episcopatum in manus Papæ, aut eo à Pontifice privetur, aut moriatur

in Curia, juxta Cap. *Ad Regimen* Sedi Apoſt. manet reſervatus, cui quoad hoc per Concordata non eſt derogatum, ut rectè *Pirrh. h.t. n.360.* Hinc ante acceptationem Cardinalatûs vel alterius Epiſcopatûs ſolet ſupplicari pro indulto ſpeciali ad conſervandum jus electionis penes Capitulum.

4. III. §.5. „Reſervat ſibi Pontifex Ma„jores Dignitates poſt Pontificalem in „Cathedralibus, & Principalem in Col„legiatis Eccleſiis; quales ſunt Præpoſituræ (ubi ſunt, ex generali conſuetudine Germaniæ, ut dixit *Rota*, teſte *Nicolis litt.P.n.94.*) vel Decanatus. Verùm variæ per ſpeciale privilegium exemptæ ſunt, ut Auguſtana ex indulto ALEXANDRI VI. Monaſterienſis ex indulto PAULI V. 1618. Leodienſis &c. in quibus electio Præpoſiti eſt penes Capitulum.

5. Addit Pontifex in *cit.* §. „De cæteris „verò Dignitatibus & beneficiis quibus„cunque ſæcularibus & Regularibus va„caturis ultra Reſervationes prædictas „(videl. in Extravagantibus *Execrabilis* „& *Ad Regimen* contentas) placet Nobis, „quòd per quamcunque aliam reſervatio„nem, Gratiam expectativam aut quam„vis aliam diſpoſitionem ſub quacúnque „verborum forma per Nos vel auctori-

„tate

„tate Noſtrâ factam vel faciendam non „impediemus, quominùs de illis, cùm va- „cabunt Februarii, Aprilis, aliíſque alter- „nis menſibus, liberè diſponatur per illos, „ad quos eorum collatio, proviſio, præ- „ſentatio, electio ſeu quævis alia diſpoſitio „jure ordinario pertinebat, reſervatione „aliáve quavis diſpoſitione, auctoritate „Noſtrâ factis vel faciendis, non obſtanti- „bus quibuscúnque. Unde beneficia re- ſervata Sedi Apoſt. per Bullas poſteriores, v. g. vacantia propter hæreſin, propter ſimoniam confidentialem, propter non publicatam reſignationem, propter non ſervatam formam Tridentini in collatio- ne Parochiæ &c. Si quis iis non privetur auctoritate Apoſt. ſed Ordinarii, *an ſint Papæ reſervata in Germania, in quocúnque demum menſe ſic vacent.* Negat *Engel h.t. n. 18.* contra *Branden* &c. cenſentes ea hoc ipſo affecta ſeu reſervata Papæ, quòd vacent ipſo jure, quibus videtur favere ſtylus Curiæ. Item ſi promotus ad Epiſco- patum beneficia præhabita retineat per diſpenſationem Apoſt. ac decedat in his menſibus, *an tunc eorum Collatio pertineat ad Ordinarios ? Engel. n 16. Caſtropalao* &c. affirmant. Aſt negativa docens, ea manere affecta, ut etiam non aliter quàm apud Papam reſignari poſſint, eſt fun-

data

data in ſtylo & praxi Curiæ Rom. teſte *Lac. n. 508.*

6. „ Præterea §. *cit.* Pontifex diſpoſitio-
„ ni Sedis Apoſt. ſpecialiter reſervat om-
„ nia beneficia cum cura vel ſine cura va-
„ cantia in Januario, Martio & cæteris
„ alternis menſibus, v. g. per obitum: Imò nonnulli apud *Lac. n. 150.* putant omnia beneficia in menſibus Papæ vacantia per aſſecutionem alterius incompatibilis matrimonium, Profeſſionem Religioſam, &c. eſſe reſervata Papæ per Concordata. Sub hac tamen reſervatione non comprehenduntur Beneficia Juriſpatronatûs laicalis, aut etiam mixti, quod Laico ſimul & Eccleſiaſtico competit; neque manualia, neque acceſſoriè unita alteri, v. g. Vicariæ perpetuæ; neque beneficia Eccleſiæ non numeratæ, de qua infra *Tit. 8. n. 4.* neque vacantia per reſignationem apud Ordinarium, eſtò hæc fiat in menſe Pontificio, quia Papa in Reg. Cancellariæ ſibi non reſervat vacantia in ſuis menſibus extra Curiam per reſignationem, ut notat *Lac. n. 511.* neque Præbendæ Canoneſſarum, quia non ſunt beneficia Eccleſiaſtica, &c. Econtra per Concordata reſervantur beneficia monocularia, item Officia Eccleſiaſtica, quæ in titulum dantur, quia beneficiis æquiparantur; aut quæ poſt Con-

cor-

cordatorum datam erecta & fundata, quantumvis collatio eorum, in quocunque menſe vacaverint, ſit ex fundatione Ordinariis reſervata, (de quo tamen vide *Lacroix n. 515.*) ut tradit *Nicolarts Tit. 1. dub. 2. 3. & 4.* addens *dub.* 5. occurrente in menſibus Apoſt. vacatione beneficiorum curatorum juxta Conſtit. Pii V. *In conferendis*, Ordinarius proponit Edictum pro concurſu intra 10 dies, & intra 4 menſium ſpatium à die vacationis mittit Romam approbationem, factam ab Examinatoribus Synodalibus de magis idoneo & à ſe electo, pro collatione obtinenda. *An autem, ſi Sede Apoſt. vacante contingat vacare beneficium in menſe Pontificio, poſſit Ordinarius Collator illud conferre in Germania, utì poteſt extra eam?* Affirmativam in Theoria defendi poſſe, ait *Engel n. 49.* eò quòd conditio Ordinariorum in Germania per Concordata, quæ veluti favorabilia in eorum favorem ſunt interpretanda, non ſit facta durior præ aliis nationibus. Communior negat, eò quòd Concordata utpotè perpetua cum Papa non moriantur, utì Regulæ Cancellariæ; & pro hac facit praxis & ſtylus Curiæ.

7. Denique §. *cit.* additur: „Si tamen „vacante Beneficio in menſibus ſpeciali-

„ter

„ter dispositioni dictæ Sedis reservatis „non apparuerit intra tres menses à die „notæ vacationis in loco beneficii, quòd „alicui de illo Apostolicâ Auctoritate pro„visum fuerit, ex tunc & non anteà Ordi„narius vel alius, ad quem illius disposi„tio pertinebit, de illo liberè disponere „poterit. Circa horum intellectum GREG. XIII. Bullâ: *Quæ in Ecclesia*, datâ 1576. „attendens verba prædicta *in loco bene„ficii*, cum verbis *Notæ vacationis*, quæ „protinus antecedunt, conjungi, & ad illa „duntaxat referri; non autem conjungi „cum verbo: *Apparuerit*; declarat, quòd „Ordinarii aut alii Collatores post lapsum „trium mensium ex die notæ vacationis „in loco beneficii disponere non possint „de illis beneficiis vacantibus vel vaca„turis in mense Pontificio, de quibus „intra dictum tempus trium mensium „per Rom. Pontificem ac dictam Sedem „qualiscunque gratia vel dispositio aut „concessio facta fuerit, estò intra illud „tempus non appareat in loco beneficii, „cui de illis Romæ sit provisum. Verùm quia hæc Constitutio emanavit inconsultâ Natione Germanicâ, multas hodiedum patitur contradictiones. Unde curent provisi Apostolici, si ob temporis angustiam tam citò Bulla collationis expediri ne-

nequeat, saltem per instrumentum authenticum in forma probante doceant in loco beneficii, sibi de eo gratiam à Papa factam. *An autem illud trimestre Papæ reservatum pro conferendis beneficiis in mense Papali vacantibus, utì currit Sedi Apost. ignoranti vel omittenti conferre, ita quoque currat Sedi vacanti, ut elapso illo trimestri possit Collator ordinarius beneficium sic vacans conferre?* Affirmant *Schmaltzgr. h. t. n. 321. Reiff. n. 565.* dicens, id confirmari consuetudine hactenus receptâ, & plures alii, quia aliàs, si electio Pontificis in longum protraheretur, tamdiu quoque beneficia vacarent in præjudicium Ecclesiæ. Deinde si collatio intra trimestre à Pontifice facta sit invalida, v.g. ob vitium sub- vel obreptionis, ob inhabilitatem personæ v. g. defectum Nobilitatis, &c. *An tunc tale beneficium à Collatore inferiori licitè & validè conferri possit?* Affirmat *Rebuffus*, testans ita practicari in Gallia. Ratio, quia actus invalidus habetur pro infecto ac nullo. Ast sententiam negativam nedum probabiliorem, sed veram, stylo Curiæ conformem & in praxi tenendam docet *Reiff. n. 430.* solvens argumenta in oppositum, eò quòd per talem dispositionem etiam invalidam maneat affectum per appositionem ma-

nûs

nûs Pontificiæ. Notant hîc etiam DD. Papam elapso trimestri posse adhuc prævenire ordinarium Collatorem; neque per Concordata quoad beneficia vacantia per obitum in Curia esse derogatum *Cap. 3. in 6. h. t. supra n. 9.* & *Cap. 35. n. 16.* ut ea etiam ante lapsum trimestris conferri possint. Ita Nicolarts, Engel *h. t. n. 52.* & alii citati à Schmaltzgr. *h. t. n. 323.* Ratio, quia trimestre per Concordata datum solùm restringitur ad beneficia Alternativæ obnoxia seu Mense Apost. vacantia, adeóque non extendendum ad vacantia per obitum in Curia, & ideo Papæ reservata. Unde consequens est, non esse necesse, ut collatio beneficii in Curia vacantis, facta à Papa, fiat intra trimestre nota in loco beneficii; nam Concordata expressè dicunt: *Si tamen vacante beneficio in mensibus specialiter dispositioni dictæ Sedis reservatis non apparuerit intra tres menses* &c. Proinde ad beneficia aliter vacantia, v. g. per obitum in Curia, jure devolutionis ad Papam per resignationem &c. non est illa trimestris arctatio extendenda, sed quoad ea servandum jus commune, juxta quod non fit devolutio à Superiore ad inferiorem extra casus à jure specialiter exceptos; neque in eo tempus illud trimestris præscribitur, ut patet in

aliis collationibus factis ab inferioribus Papâ.

§. IV. §. 6. In Concordatis statuitur, quòd Annatæ, i. e. pensiones seu certæ quantitates pecuniæ, quæ de fructibus primi anni à Neo - Electo Episcopo vel Prælato exempto Cameræ Apostolicæ pro necessitatibus Ecclesiæ solvuntur, solvantur hoc modo: „De Ecclesiis Ca„thedralibus omnibus & Monasteriis vi„rorum duntaxat vacantibus & vacatu„ris solvantur de fructibus primi anni „à die vacationis summæ pecuniarum „taxatæ in libris Cameræ Apostolicæ; ac „si quæ excessivæ taxatæ sint, retaxentur; „Taxæ autem prædictæ pro media parte „infra annum à die habitæ possessiois pa„cificæ solvantur, & pro alia media parte „infra annum sequentem; item si infra „annum bis vel pluries vacaverit, semel „tantùm solvantur, nec debitum hujus„modi in successorem in Ecclesia vel Mo„nasterio transeat. De Beneficiis, quæ „valorem 24 florenorum auri de Camera „non excedunt, nihil solvatur. Unde quia hodie ex generali consuetudine & stylo Curiæ Rom. omnes Canonicatus Germaniæ æstimantur non nisi ad valorem 24 ducatorum, licèt verus Reddituum valor ad 1000 ducatos ascendat, ex illis Annatæ

non ſolvuntur, ſed ſolùm, quod pertinet ad Bullæ expeditionem. De certis tamen beneficiis unitis aut Dignitatibus ex ſpeciali privilegio à reſervatione exemptis, v.g. Præpoſitura Auguſtana &c. Cameræ Apoſtolicæ ſolvuntur *Quindenia*, i.e. media pars fructuum unius anni ſingulis 15 annis.

9. Pro fine obſerva ex *Reiffenſt. n.* 545 ſi quis bonâ fide & ex ignorantia obtinuiſſet beneficium Papæ reſervatum contra Concordata, eum cognito errore tenere à Papa petere novam proviſionem, quia reverà cenſetur intruſus, carétque omni titulo, ac fructus ex tali beneficio perceptos in utroque foro reſtituere obligatur, ut patet ex Bulla CLEM. VIII. *Admonet Nos*, data 1534. quia illa, utì & Concordata, continent Decretum irritans, quod inficit tum titulum, tum poſſeſſionem, adeóque velut intruſus nunquam juvatur beneficio *Reg. de Triennali.* Nihilominus Engel *h.t. n.* 54. cenſet, iis non obſtantibus per conſuetudinem vel præſcriptionem longiſſimi vel immemorialis temporis (quam docet eſſe contra Concordata admittendam) poſſe aliquem eſſe tutum in conſcientia, licèt ob ſtylum Curiæ pro foro externo fortè per ſententiam veniret privandus.

Appendix Tertia.

De Precibus primariis Imperatoris.

1. Preces primariæ sunt Indultum Apostolicum, quo Romanorum Imperatori Neo-Electo ob egregia Imperatorum in Ecclesiam merita conceditur facultas nominandi personas idoneas ad certa beneficia juxta modum expressum in Bulla Pauli V. *Cùm post*, data ad Ferdinandum III. 1620. in Paragraphos distributam, & à *Chokier*, Canonico Leodiensi, Commentariis illustratam; éstque hoc Indultum antiquissimum, cùm extiterit ante tempora Rudolphi primi Habspurgici, electi 1273. Dicuntur autem *Preces primariæ*, quia non conferunt jus conferendi, sed nominandi seu rogandi Collatores, ut beneficia à se nominatis conferant, & veluti *Armatæ* præferuntur cujusvis alterius provisioni. Hoc Indultum juxta ordinem Paragraphorum cit. Bullæ hîc summariè explicabitur.

2. I. §. 1. „ Cùm post factam de persona Ferdinandi electionem & à Pontifice confirmatam &c. Quo non obstante docent Canonistæ, Imperatorem electum etiam ante confirmationem Papæ posse uti hoc Indulto, saltem ex consuetudine

aut præsumpta mente Pontificis, vel sub spe futuræ ratihabitionis, quia FERDINANDUS IV. Augustæ electus absque mora preces primarias contulit nemine improbante; ejúsque Successores LEOPOLDUS I. & JOSEPHUS I. sine obtento Indulto usi sunt jure precum, teste *Schmalzgr. n. 339.* addens tamen *n. seq.* CLEM. XI. præcepisse Capitulo Hildesiensi, ut ad Canonicatum in mense Papali vacantem reciperent à se provisum, repulso Preciſtâ tanquam intruso, eò quòd JOSEPHUS I. indultum à Papa non petierit, nec habuerit. Vide Bullarium CLEM. XI. *Declar. 45. Cùm sicut.*

3. II. §. 2. „Conceditur S. M. facultas „nominandi personam idoneam in singulis Cathedralibus, Metropolitanis, „Collegiatis vel quibusvis aliis Ecclesiis „per totum Imperium, prout nunc est, ad „Dignitates, Personatus, Officia etiam „electiva & quævis beneficia Ecclesiastica vacatura, sive sint curata, sive non, „sive sæcularia, sive Regularia, ut Collatores vel Collatrices personam sic nominatam post Preces porrectas recipere „& admittere teneantur; quanquam, ut ait *Wagn. hoc loco*, Cæsares, ne turbent Disciplinam Regularem, dispositionem beneficiorum Regularium relinquant Prælatis Ordinum.

4. Hæc

4. Hæc tamen facultas in *cit.* §. limitatur 1. „Dummodo Dignitates in Cathe„dralibus & Metropolitanis post Pontifi„calem Majores aut in Collegiatis Princi„pales non existant. 2. Dummodo singulæ „Collationes & singulæ Ecclesiæ ex hoc „ultra quàm in uno beneficio non gra„ventur. 3. Dummodo ipsi Collatores vel „Collatrices saltem quatuor beneficia in „Imperio conferre habeant. Unde si tria habeant in Imperio & quartum extra illud, Preces locum non habent. Econtra si Canonicus ratione Dignitatis, v.g. Præposituræ, Archidiaconatûs, &c. habeat conferre quatuor beneficia, potest unum per Preces directas, non ad Capitulum, quia ea tunc non confert vice Capituli uti Turnarius, sed ad ipsum Canonicum obtineri. Ita *Pirr. n. 379.* 4. „Si Cæsar pro eadem perso„na ad plures Collatores simul vel succes„sivè Preces dirigat, quamprimùm tamen „persona sic nominata de aliquo benefi„cio provisa fuerit, ejus nominatio quoad „alios Collatores facta ipso jure expiret. Nihilominùs post primæ gratiæ consumptionem potest Imperator eidem Precistæ concedere novas Preces ad aliam Ecclesiam. 5. „Quòd Canonicatus, Dignitas, „Personatus vel Officium in una Ecclesia „pro unico duntaxat beneficio computari

debeat. Unde Cæsar nequit unam personam in eadem Ecclesia nominare pro Canonicatu, aliam pro Dignitate vel officio. Notant hîc etiam DD. si preces alicui concessæ non sint sortitæ effectum, v. g. ob Precistæ mortem, tacitam vel expressam renuntiationem &c. posse Cæsarem alium nominare; imò re integrâ potest Cæsar variare nominando alium, vel privativè, vel cumulativè, quo casu Preces sunt regulandæ secundùm similes casus in literis Pontificis evenientes. Ita Wagn. *hoc loco.*

5. III. §. 3. „Statuitur, ut Executores „Precum habeant qualitates requisitas ad „Executores Literarum Apostolicarum, „juxta C. *Statutum* 11. *de Rescript. in* 6. (de quo *L. 1. T. 3. n.* 12.) „qui possint personæ „nominatæ beneficia vacantia per se vel „per alium conferre & assignare. Unde censet *Wagn.* Collationem spectare ad Executores; ordinariis autem Collatoribus competere nudum receptionis & installationis seu inductionis in possessionem ministerium. Econtra *Engel, Pirh.* &c. docent, Collationem spectare ad ordinarios Collatores, quia ad eos Imperator preces dirigit, quos possunt Executores ad hoc compellere, iisque renuentibus conferre.

6. Præ-

6. Præterea in *cit.* §. varia ſtatuuntur, „nempe quòd Preciſta infra menſem, „poſtquam vacatio beneficii ipſi innotuit, „per ſe vel Procuratorem ſpeciale man- „datum habentem debeat illud acceptare, „ſi duxerit acceptandum. Unde elapſo menſe (ſi re integrâ Preciſta non acceptaverit) poteſt collator ordinarius beneficium vacans alteri liberè conferre, ut collatio ſit valida; nisi Preciſta alleget juſtam ignorantiæ cauſam aut impedimentum legitimum, v. g. ſui vel Procuratoris abſentiam. Quia autem in Indulto habetur: *ſi duxerit acceptandum*, cenſent DD. Preciſtam, ſi negligat acceptare primum beneficium vacans, poſſe petere ſecundum; ſi nec illud velit, tertium, & ſic deinceps. Hinc Preciſtam non ligat *Cap.* 11. *h. t. in* 6. „ubi dicitur: Si Clericus ex mandato Apo- „ſtolico de Præbenda proximè vacatura „providendus eam neglexit, aliam vaca- „turam prætextu dicti Mandati non poteſt „petere, cùm facta ei gratia per negligen- „tiam ejus ſit extincta. De quo tamen vide infra *Tit.* 19. *n.* 5.

7. Dein §. *cit.* Pontifex extendit Indul- „tum Precum 1. Ad quævis beneficia va- „cantia in quibuſvis menſibus, etiam or- „dinariis collatoribus conceſſis; per quod „derogatur concordatis Germaniæ. 2. Ad

„ quævis beneficia Sedi Apoſtolicæ reſer-
„ vata aliter, quàm per *Extravagantem*
„ *Ad Regimen* &c. v. g. Officialium, aut
„ decedentium in Curia &c. quæ Papa, uti
„ & illa, quæ ad Sedem Apoſtolicam fue-
„ rint devoluta, ſibi reſervat. 3. Ad benefi-
„ cia in eadem Eccleſia, in qua Preciſta
„ jam aliud obtinent. 4. Ad prædicta bene-
„ ficia, licèt Preciſta coram Cęſare vel Col-
„ latore non fecerit mentionem beneficii
„ præhabiti vel præhabitorum, (uti hæc
fieri debet coram Papa) cujuscunque ſint
qualitatis & valoris annui ad ſuſtentatio-
nem ſufficientia, quæ eſtò ſint tria vel plu-
ra, ſine diſpenſatione cum acceptato reti-
nere poteſt, ſi cum eo in eadem vel diverſis
Eccleſiis ſint compatibilia, quamvis aliàs
de jure non poſſit quis habere plura quàm
duo; ſi autem unum vel plura ſint cum
acceptato incompatibilia, ea dimittere
tenetur. 5. „ Ad ea beneficia, eſtò Pre-
„ ciſta non habeat qualitates ſecundùm
„ ſtatuta aut conſuetudinem Eccleſiæ re-
„ quiſitas. Hinc Nobilis Eccleſia Preciſtam
à FERDINANDO II. nominatum, ſed caren-
tem Nobilitate, ex conſuetudine aut ſtatu-
to requiſita, vigore hujus Indulti coacta
eſt recipere. Si tamen Preciſta careat qua-
litatibus à jure communi requiſitis, v. g.
primâ tonſurâ, ætate &c. requiritur, ut eas
ha-

habeat, vel legitimè cum ipso sit dispensatum, non tempore obtentionis precum, sed tempore acceptationis Præbendæ vacantis.

8. Econtra Preces se non extendunt 1. Ad beneficia, super quibus lis aliqua pendet indecisa. 2. Ad beneficia unita aut Juris-patronatûs laici vel mixti. 3. Ad vacantia permutationis gratiâ; quod tamen *Chok.* apud *Leur. q.608.n.9.* limitat, nisi permutatio fieret in fraudem, v. g. si morti vicinus vel senex permutet pingue cum tenui, ut sic Precista impediatur à consecutione pinguioris, quam fraudem regulariter semper præsumi, docent *Paris.* & alii apud *Leur. P.1. Q.24.* vide eundem *P.3. Q.416.n.3. Pirrh. L.3. Tit.19. n.36.* 4. Ad vacantia per Resignationem coram Papa, sive liberam, (secus est de vacante per Resignationem simplicem in manibus Ordinarii) sive in favorem, quia tunc resignans non intendit jus à se abdicare, nisi beneficium acquiratur resignatario. Verùm, ut docet *Pirrh. L.1. Tit. 9. n.121.* si senex vel graviter infirmus, aut intendens proximè celebrare Nuptias, vel Religionem profiteri resignet in favorem coram Papa Præbendam in fraudem Precistæ, ut is à consecutione illius excludatur & cogatur novam vacationem expectare, conformiter *Cap.2.*

De Renunt. in 6. potest Precista illam veluti sibi debitam petere & obtinere, dummodo per probabiles & sufficientes conjecturas probari possit, Resignationem illam in fraudem seu odium Precistæ factam esse, quia tunc ratione fraudis Præbenda fictione Juris censetur simpliciter vacare, éstque Precistæ conferenda, quia fraus alterius nulli debet esse nociva, neque debet quis alterius odio prægravari. Ita *Pirrh. loc. cit.* Ideo novissimè vidimus, Precistam per mandatum Cæsareum esse inductum in possessionem Præbendæ Cathedralis, exclusô Resignatariô, qui eam à Papa obtinuerat per Resignationem Canonici intuitu instantis à se contrahendi matrimonii factam; neque enim Pontifex fraudibus favere seu patrocinari intendit; hinc juxta *Reg. Cancellariæ XIX.* Resignationem in favorem, coram se factam à Decedente infra viginti dies, ad obviandum fraudibus in præjudicium ordinariorum Collatorum declarat esse nullam; Resignationem autem esse factam in fraudem expectantis meritò præsumitur, si resignans, quamvis sua Resignatio conditionalis non admitteretur, absque eo jus & titulum Præbendæ à se abdicâsset; secus, si eâ non admissâ beneficium non desereret. Vide infra *Tit. 19. n. 5.* 5. Ad Præbendas Ca-

noneſſarum juxta *Lac. n.* 571. quia nec ipſe Papa habet jus de eis diſponendi, adeóque illud in Cæſarem transferre nequit. Unde ſi Cæſar dirigat preces ad Capitula Canoneſſarum, id non facit vi Indulti Pontificii, ſed vi Juris Majeſtatici, uti ob jus Superioritatis Territorialis preces ad illa Capitula ex jure conſuetudinario ſibi vendicant nonnulli Principes tum Eccleſiaſtici, tum ſæculares.

9. IV. §. 4. „Ponuntur clauſulæ de„rogatoriæ omnium, quæ huic Indulto „obſtare poſſent. Unde derogat 1 Conſtitutionibus Apoſtolicis & Tridentino *ſeſſ. 24. de Ref. c. 19.* de non utendo expectativis ad beneficia vacatura, aut non admittendo plura compatibilia quàm duo abſque diſpenſatione Papæ. 2. Regulis Cancellariæ & Concordatis Germaniæ, quatenus huic Indulto adverſantur. 3. Statutis & conſuetudinibus Eccleſiarum particularibus, etiam juratis & à Sede Apoſt. confirmatis &c. Denique decernitur: „Quid„quid contra Indultum quacunque au„ctoritate attentatum fuerit, irritum ſit „& inane.

10. Ex his infertur, non poſſe præſcribi contra Indultum Precum, quia in facultativis, ſeu contra Privilegium conſiſtens in voluntate utendi non præſcribitur; ne-

que

que datam & à Preciſta acceptatam gratiam nominationis expirare per mortem Imperatoris, *tum* quia gratiam Principis decet eſſe manſuram; *tum* quia dato, quòd preces ſe habeant inſtar mandati ad Collatores, (quod re integrâ expirat morte mandantis) tamen poſt acceptationem res non cenſetur eſſe integra, quia aliquid cœptum fuit, licèt necdum conſummatum. Ita *Leur. q. 615.* cum aliis.

TITULUS VI.

De Clerico ægrotante vel debilitato.

1. I. In *Decret. h. t.* decernitur *C. 1.* „ Clericum non debere propter ægritudi„ nem ſuam impediri, quominùs, quæ con„ ſueta ſunt, quæque ei, ſi ſanus eſſet, pote„ rant miniſtrari, ab Eccleſia ei præbean„ tur. Unde non ſolùm fructus beneficii, ſed etiam Diſtributiones quotidianæ ei debentur. *C. 2.* „ Presbyter, cujus duo digiti „ cum medietate palmæ abſciſſi ſunt, Miſ„ ſam celebrare non permittitur; cæteris „ autem Sacerdotalibus Officiis fungi mi„ nimè prohibetur. Hinc poteſt baptizare, abſolvere &c.

2. *C. 3. 4. & 5.* „ Rectores Eccleſiarum, etſi „ Epiſcopi, ſi ob morbum nequeant offi„ cium ſuum exercere, ad ceſſionem com-

„ pelli

„pelli non debent, nec afflicto afflictio est „addenda; sed iis dandus est Coadjutor, „qui curam habeat animarum, & de Ec- „clesia congruam portionem accipiat, ita „tamen, ut morbo laborantibus necessaria „juxta facultates Ecclesiæ, quamdiu vixe- „rint, ministrentur. Unde si Redditus be- neficii non sufficiant Coadjuto & Coadju- tori, huic providendum est vel à Parochia- nis; vel si hi non possint, aut beneficium sit simplex tenue habens annexam obligatio- nem, v.g. legendi Missas, assistendi in cho- ro &c. per alium adimplendam, ab Episco- po per collationem alterius beneficii vel pensionis ex alio beneficio assignationem ei provideatur. Ita *Engel h.t. n.3.* ubi etiam *n.5.* resolvit, Coadjutori Dignitatis v.g. Episcopalis vel Decanalis competere in Ecclesia vel Capitulo locum competentem Principali, cujus personam repræsentat; Coadjutori verò Canonici ratione Præ- bendæ competere ultimum locum post omnes Canonicos in persona præsentes, quia magis fulgere censetur, qui propriis, quàm qui alienis radiis. Hinc etiam Legati aliorum Principum cedunt Principibus ejusdem ordinis in persona præsentibus.

3. II. *In 6. c. un. h. t.* declarat Pontifex, „Concessionem Coadjutorum, qui dan- „tur Episcopis, numerandam esse inter

„cau-

„ causas majores, ideóque ad Sedem Apo-
„ stolicam esse referendam, ac ab ea tan-
„ tùm postulandam. Ne verò ea ex re
„ Ecclesiæ, præsertim ab Urbe remotæ,
„ dispendium patiantur, sancitur, ut Epi-
„ scopus senio, infirmitate vel aliter ab
„ officii sui exercitio perpetuò impeditus
„ valeat cum consilio & assensu sui Capi-
„ tuli unum vel duos Coadjutores auctori-
„ tate Apostolicâ sibi assumere; si id no-
„ luerit, hac de re à Capitulo monitus, ni-
„ hil Capitulum innovet, sed statum Ec-
„ clesiæ & facti circumstantias ad Sedem
„ Apostolicam referat, & quod ab ea or-
„ dinatum, efficaciter adimplebit. Si verò
„ Episcopus amens factus sit, & quid ve-
„ lit aut nolit, exprimere nesciat, tunc Ca-
„ pitulum vel duæ ejus partes (unde ob
„ arduitatem causæ hîc non sufficit major
„ pars) eâdem Apostolicâ auctoritate
„ unum aut duos idoneos Coadjutores
„ assumant, putà temporales seu ad tem-
pus, nimirum vitâ aut impedimento Coadjuti durante sine futura successione; nam Coadjutoriam perpetuam seu cum futura successione tam in simplicibus, quàm curatis beneficiis nemo præter Papam, juxta Trident. *sess. 25. de Ref. c. 7.* dare potest.

4. Occasione hujus Tituli Leurenius in

in *Vicario Episcopali* edidit specialem Tractatum de *Coadjutoriis*, in quo inter cætera tradit: 1. Coadjutoriam sive temporalem, sive perpetuam, non esse propriè beneficium, quia temporalis expirat morte Coadjuti; perpetua non confert jus in re, sed ad rem, adeóque neutra præbet titulum Ordinationis; quanquam Coadjutor perpetuus possit ordinari titulo congruæ assignatæ pensionis. 2. Licèt beneficiatus Episcopo inferior, v. g. Parochus, possit tempore durantis impedimenti v.g. morbi curabilis sibi assumere idoneum Vicarium temporalem sine licentia Episcopi, si tamen impedimentum sit perpetuum, non posset in toto & pro tota cura sibi constituere Coadjutorem ad vitam, sed tunc solus Episcopus (utì quando beneficiatus demens factus fuerit) qui jus instituendi & destituendi in beneficiis habet, Coadjutorem dare potest, juxta *DD.* apud *Schmaltzgr. h. t. n. 12.* non Patronus aut Collator Episcopo inferior. 3. Electo in Episcopum & confirmato, si ante consecrationem officium linguæ vel oculorum amittat, aut aliàs effectus sit perpetuò inhabilis, non dandum esse Coadjutorem, sed amovendum in totum; idem est de Abbate, qui consecrari debet. 4. Papam non posse dare Coadjutorem perpetuum con-

contra Concordata Germaniæ ſine conſenſu Capituli, Collatorum aut Patronorum. 5. Diſtributiones quotidianas per ſe deberi Coadjuto ægrotanti, non Coadjutori; eſtò hic interſit Divinis, niſi huic in ſupplementum ſtipendii ex pacto ſint aſſignatæ.

5. Denique docet *Leurenius*, Coadjutorem datum Epiſcopo dementi poſſe conferre beneficia, reſignationes recipere, aliáque omnia facere, quæ poteſt ipſe Epiſcopus ſanæ mentis, conformiter dictis *L. 1. T. 10. n. 9.* de Adminiſtratore Apoſtolico; ſecus eſt de Coadjutore Epiſcopi, qui eſt ſanæ mentis. *Nec obſtat*, quòd in dicto *Cap. unico* dicatur: „tali caſu Coad„jutores non poſſe bona hujuſmodi Præ„latorum quomodolibet alienare. *Nam* ſolùm prohibetur alienatio libera, non neceſſaria, qualis tunc eſt collatio beneficii vacantis, ne Eccleſiæ nimis diu vacent cum diminutione cultûs Divini. Item in Coadjutore temporali requiri actu Ordinem aliáſque qualitates requiſitas ad beneficium adminiſtrandum; unde ſi curatum ſit, debet eſſe actu Sacerdos & prævio examine idoneus repertus. N.D. Satis eſt Parochum intra annum fieri Sacerdotem. *Nam* diſp. eſt, quia Parochus non tenetur primo anno per ſe miniſtrare Sacra-

cramenta; Coadjutor autem tenetur statim, ne opus sit Coadjutore Coadjutoris. Verùm in Coadjutoriis perpetuis videmus aliter in praxi fieri, quia passim fiunt Coadjutores in Episcopatibus, qui Sacerdotium non habent, per quod, ut ait *Gonz. h. t.* in fine, manifestè apparet, aliud non quæri quàm perpetuationem Dignitatis vel beneficii inter consanguineos, dum vegeto & robusto datur juvenis & Ministerii sacri planè rudis nepos aliúsve ex familia in Coadjutorem. Plura de his vide apud *Leur. l. c.*

6. His adde ex *Reiffenst. n. 7. h. t.* Clericum ex fundatione obligatum ad certum numerum Missarum hebdomadatim, si ad breve tempus v. g. unam vel alteram septimanam aut etiam mensem infirmetur, non teneri ad suppletionem Missarum tunc omissarum, nisi fundatio expressè aliud exigat, ut nimirum per se vel substitutum celebret præscriptis diebus, v. g. ut populus Missam audire valeat; tunc enim, cùm verba fundationis sint clara, non est locus interpretationi, ne quis nodum in scirpo quærere videatur.

7. Præterea nota ex *Pichler* ad *hunc Tit. Decis. 79.* Hæredes Coadjuti teneri solvere stipendium Coadjutori pro tempore Coadjutoriæ debitum & à Coadjuto non so-

lutum; item curare suppleri Missas per longum tempus à Coadjuto omissas, ad quas ex fundatione obstrictus erat; ac eos esse obligatos ad reparandas ædes beneficiales ruinosas, quia beneficiati eas ex redditibus beneficii benè servatas suis successoribus relinquere tenentur.

TITULUS VII.

De Institutionibus.

1. Juxta decantatissimam Juris Regulam: *Beneficium Ecclesiasticum sine institutione Canonica obtineri nequit;* ubi per Institutionem venit quævis provisio seu concessio beneficii legitimè facta. Propriè autem INSTITUTIO est concessio Canonica (i. e. juxta Canones facta ab eo, qui legitimam habet potestatem beneficii ad præsentationem Patroni.) Intra quod tempus factâ præsentatione debeat ea fieri, legibus non est definitum, sed arbitrio Judicis relinquitur, ut ait *Corvinus L. 2. Tit. 33.* In Constitut. tamen Pii V. *In conferendis* præscribitur bimestre, ultra quod à die præsentationis personæ ad beneficium curatum juxta formam Trid. approbatæ collatio differri nequit; aliàs ad Superiorem pro hujusmodi institutione obtinenda præsentatus habet recursum. Estque vel

solùm *collativa Tituli*, quæ dat jus in re respectu beneficii patronati, uti præsentatio jus ad rem; vel *Auctorizabilis*, per quam simul datur præsentato ad beneficium curatum jurisdictio fori pœnitentialis, & auctoritas exercendi curam animarum per Sacramentorum administrationem. Unde Institutio differt à Collatione, quæ est concessio beneficii omnino libera, quando nimirum Collator pro suo arbitrio sine alterius præsentatione Clericum ad beneficium vacans assumit. Item ab Investitura (quæ accessoriè consequitur Institutionem aut Collationem) tum *Reali*, per quam institutus actualiter introducitur in possessionem beneficii sub certis ritibus juxta consuetudines locorum; tum *Verbali*, dum per verba cum traditione alicujus signi v.g. impositione byreti constituto datur facultas, v.g. ab Archidiacono, capiendi corporalem possessionem vacuam beneficii per se vel per mandatarium, etiam laicum, cui id, cùm sit meri facti, committi potest, juxta *DD.* per se loquendo. Vide sup. *Tit. 5. n. 12.* & 14. specialia hoc Titulo statuta sunt:

2. I. *In Decret. c. 1.* „Non amplius suscipiantur in Monasterio Canonicorum „atque Monachorum seu puellarum, nisi „quantum in eo absque necessariarum re-

„rum penuria degere possunt. Unde etiam Trident. *sess. 25. de Regul. c. 3.* decernit: „In Monasteriis & domibus tam virorum quàm mulierum possidentibus „vel non possidentibus is tantùm numerus constituatur ac imposterùm conservetur, qui vel ex redditibus propriis Monasteriorum, vel ex consuetis eleemosynis commodè possit sustentari.

3. C. 3. „Pontifex reprobat pravam „consuetudinem, quòd Clerici Ecclesiastica beneficia sine consensu Episcopi „Diœcesis vel Officialium suorum (qui „hoc de jure possunt) recipiunt, quia id „à SS. PP. institutionibus alienum, & Ecclesiasticæ contrarium honestati. Hinc Ordinarius quoad jus instituendi habet pro se intentionem fundatam in jure communi; utì etiam Vicarii Generales, qui sine speciali Mandato Episcopi præsentatos instituere possunt, quia Institutio est actus jurisdictionis necessariæ & justitiæ, non continens in se rationem gratiæ, adeóque nullum per hoc Episcopo generatur præjudicium.

4. Nihilominùs ex præscriptione, juxta c. 6. h. t. fundatione, consuetudine &c. personis Ecclesiasticis inferioribus competere potest Institutio, juxta DD. apud *Schmaltzgr. h. t. n. 10.* Nec obstat, quòd Tri-

Trident. *sess. 14. de Ref. c.* 12. dicat: „In casu „fundationis aut dotationis etiam à laico „factæ Institutio Episcopo & non alteri „inferiori reservetur. *Nam* vel loquitur tantùm de Institutione authorizabili, quæ hodie jure novo Tridentini *sess. 7. de Ref. c.* 13. nulli inferiori, nequidem Archidiacono, aliàs de jure habenti jus investiendi, ullâ ratione competere potest, ut notat *Reiffenst. h. t. n.* 38. nisi fortè sit Abbas Monasterii exempti exemptione plenâ, i. e. unà cum populo & Parocho in spiritualibus & temporalibus, ut ait *Leurenius P. 2. Q. 7.* Vel illud Tridentini juxta *Lacroix L. 4. n.* 361. intelligendum, nisi Episcopus consenserit approbando fundationem aliter factam de beneficio simplici vel curato, in quo meritò consentire debet, ne alii præsertim laici à fundationibus absterreantur. Præterea ex privilegio vel commissione Prælatorum jus instituendi potest competere Abbatissis; sic videmus, quòd in variis Ecclesiis sibi subjectis Clericos præsentatos instituant, aut etiam beneficia conferant, quia ipsis exercitium nonnullorum actuum spiritualis jurisdictionis externæ communicare potest, ex Cap. 12. *De Major. & Obed. L.* 1. *T.* 33. n. 2.

5. Verùm personæ merè laicæ, estò per privilegium Apostolicum possint instituere & institui, (quod concessum nonnullis Regibus; sic Præbendam habet in Ecclesia Legionensi Rex Hisp. Pictavensi & Cennomannensi Rex Galliæ; in Aquisgranensi Rex. Rom. ad S. Petrum in Vaticano Imperator, ubi Romæ fuerit coronatus) per nullam tamen consuetudinem aut præscriptionem etiam immemorialem jus instituendi aut conferendi activè vel passivè ipsis competere potest. Nec obstat trita Juris MAXIMA: *Viâ præscriptionis immemorialis obtineri potest, quod potest viâ privilegii. Nam* id solùm verum est, si persona sit capax possidendi; jam verò laicus est incapax possidendi jus instituendi vel conferendi, utpote merè spirituale.

6. *C.* 5. Decernit Pontifex: „Quia in „omni gente, qui facit justitiam, acceptus „est Deo, nec Sanctuarium Dei jure con„venit hæreditario possideri, ut Episcopi „viros religiosos, honestos & literatos, „undecunque originem duxerint, in Ec„clesiis præsertim Majoribus instituere „non postponant. Per quod tamen non prohibetur fundari beneficia, quæ sint debita personis ex certa familia vel certo loco oriundis, i. e. juxta stylum Curiæ

teste *Corra. Praxis Benef. l. 2. c. 10. n. 49.* ortis seu natis. Hinc hodie, non obstante jure antiquo, non sufficit, ut quis originem ducat ex eo loco, unde majores ejus fuerint, v. g. Pater, vel Avus, ad hoc, ut dicatur è tali loco oriundus; cui consonat Constitutio Innoc. XII. *Speculatores.*

7. C. 7. „Prælatus, ad quem pertinet „donatio Dignitatum ac Præbendarum „in Ecclesia, ipsas recipere non potest à se„ipso, cùm inter dantem & accipientem „debeat esse distinctio personalis; sed nec „ab alio, cùm jus conferendi alius non „habeat. Ratio hîc adducta, licèt generaliter vera non sit, juxta dicta in *Nucl. Theol. Exam. 2. n. 13. §. Quamvis*, ex speciali tamen juris dispositione ad evitandam ambitionem generaliter tenet in beneficialibus, ut nemo possit per se vel per substitutum sibi ipsi conferre beneficium, in eo instituere, ad illud seorsim se eligere vel præsentare; quamvis possit ad vota aliorum eligentium vel patronorum accedere, ut dictum *L. 1. T. 6. §. 2. n. 3.*

8. II. *In 6. h. t. c. 1.* decernit Pontifex: „Etsi Capitulum Sede vacante beneficia „ad collationem Episcopi spectantia con„ferre non possit; præsentatos tamen „à Patronis, si idonei sint, admittere „potest & eos instituere. Item C. 2. Si is,

„ ad quem præsentatio in Parochiali Ec-
„ clesia pertinet, quempiam præsentet in
„ Sacris non constitutum, ipsum, dum-
„ modo sit idoneus & infra tempus à jure
„ statutum ad Ordines, quos Ecclesiæ cu-
„ ra requirit, possit promoveri, Pontifex
„ mandat admitti. Nihilominùs Trident. *sess. 7. de Ref. c.* 13. decernit: „ Ut præsen-
„ tati vel nominati ad quævis beneficia
„ Ecclesiastica non instituantur nec con-
„ firmentur, nisi fuerint priùs à locorum
„ Ordinariis examinati & idonei reperti. Quod pro forma requiritur ad Institutionem collativam in beneficiis curatis, juxta Trident. *sess. 25. de Ref. c. 9.* in simplicibus verò non est de necessitate, juxta *Reiffenst. h. t. n.* 21.

TITULUS VIII.

De Concessione Præbendæ & Ecclesiæ non vacantis.

1. Beneficia tripliciter censentur vacare, vel *de facto tantùm*, ut si quis retento titulo amittat possessionem, v. g. per violentam expulsionem aut coactam renuntiationem; vel *de jure tantùm*, ut si quis ex juris dispositione, v. g. ob crimen, assecutionem pacificam beneficii incompatibilis, sententiam Judicis &c. est pri-

vatus

vatus titulo, & possessionem detinet; vel *de jure & de facto simul*, ut si apud neminem sit titulus vel possessio beneficii, v. g. ob mortem beneficiati, liberam resignationem, professionem religiosam, matrimonium validum à Minorista contractum &c. Circa triplicem hanc vacationem h. t. statuitur:

2. I. *In Decret. c. 2.* „Nulla Ecclesiastica beneficia vel Ecclesiæ alicui tri„buantur, antequam vacent, ne desidera„re quis mortem proximi videatur, in „cujus locum & beneficium se crediderit „successurum. Cùm verò Præbendæ Ec„clesiasticæ vacant, infra sex menses „personis dignis conferantur. Si autem „Episcopus, ubi ad eum spectat, conferre „distulerit, per Capitulum ordinetur. „Quòd si ad Capitulum pertinuerit, & in„fra præscriptum terminum hoc non fe„cerit, Episcopus hoc exequatur; aut „si omnes fortè neglexerint, Superior „de ipsis jure devolutionis disponet. Circa quod notat *Pirrhing h. t. n. 34.* fieri devolutionem ab Episcopo negligente ad Capitulum & vice versâ jure sic disponente propter communionem inter illos tanquam inter Caput & membra ejusdem corporis, ut meritò unius defectus ab altero suppleatur; idque tantùm

habere locum in beneficiis spectantibus ad collationem Episcopi jure proprio & non jure devoluto, quæ Episcopo negligente non ad Capitulum, sed ad Superiorem Episcopi (à quo confirmationem petere tenetur) devolvuntur. Verùm C. 5. decernitur: „Cùm Lateran. Constitutio „contra negligentes tantùm & desides „fuerit promulgata, semestre tempus non „à tempore vacationis Præbendarum, „sed notitiæ ipsius Collatoris legitimè „non impediti computandum.

3. C. 6. „Cùm electus ex Præposito in „Episcopum eandem Præposituram post „consecrationem rursus de novo à Capi„tulo sibi collatam sicut antea possideret, „eandem à Papa obtinuit T. sine mentio„ne, quòd Præpositura non vacaret de „facto; Pontifex, quia talis possessio plus „habet facti, quàm juris, suam collatio„nem tanquam subreptitiam decernit ir„ritam. Unde licèt à Papa obtineri possit beneficium de jure tantùm vacans, in impetratione tamen non sufficit dicere simpliciter, quòd vacet, si alius est saltem in colorata possessione facti, quia beneficium coloratè possessum non debet alteri eripi, donec possessioni detrahatur color; secus, si possessio sit evidenter injusta, v.g. in Minorista conjugato.

4. C. 10.

4. C. 10. „Statuta Lateran. Concilii de „beneficiis ultra sex menses vacantibus „locum non habent in Ecclesia non nu„merata, cùm in illa nec sint distinctæ „Præbendæ, nec Canonicorum numerus „definitus; qui auctis fructibus augetur, decrescentibus minuitur; & hinc per obitum Canonici non vacat Canonicatus, quia omnes redditus pertinent ad communem mensam, sed cum defuncto extinguitur, & pro novo Canonico novum jus creatur, eique confertur.

5. C. 16. „Cùm Comitissa Flandrensis „de non vacantibus beneficiis, in quibus „obtinet Jus Patronatûs, & donationes „eorum (cum determinatione persona„rum præsentandarum) in manibus po„suisset alienis, id Pontifex decernit irri„tum, mandans, ne similia de cætero „attentare præsumat. Hinc recepta Regula: Sicut Collator non potest promittere vel conferre beneficium vacaturum, ita nec Patronus potest alicui promittere præsentationem ad beneficium nondum vacans, aut alteri dare potestatem suo nomine præsentandi ad illud vel promittendi, quia est par ratio & periculum, sicut in Collatione, optandæ videlicet vel captandæ mortis alienæ.

6. II. *In 6. h.t. c.2.* „Licèt jure antiquo

„Cap.

„Cap. *Accedens 14. h. t.* decretum fuerit, „ut ii, qui promittunt se provisuros de „beneficiis, cùm potuerint vel se facultas „obtulerit, non addito, *si vacaverint*, „promissiones suas debeant adimplere; „quia tamen per ejusmodi promissionem „aperitur via ad promittenda contra „Concil. Lateran. beneficia vacatura, „Pontifex promissiones easdem & alias „quascunque, per quas directè vel indi„rectè aperiri via valeat ad vacatura be„neficia, & mortis alienæ votum ingeri, „penitus reprobat & viribus vacuat, nul„lúmque per tales promissiones, estò ju„ratas, obligari deinceps decernit. Cui consonat Trident. *sess. 24. de Ref. c. 19.* decernens: „Mandata de providendo & „Gratias, quæ expectativæ dicuntur, ne„mini amplius concedi, etiam sub quovis „colore, nec concessis cuiquam uti licere. His tamen non obstantibus Collator aut Patronus potest dare alteri spem, non jus ad beneficia vacatura; item Imperator potest de facto Precistis, & Pontifex de plenitudine potestatis dare quibusvis expectativas ad beneficia proximè vacatura, citra tamen præjudicium aliorum, v. g. in Concordatis præservatum.

(†)

TITU-

TITULUS IX.

Ne Sede vacante aliquid innovetur.

1. Hæc rubrica, quia sensum completum continet, est regula negativè concepta, eique inhærendum, donec de fallentia constet; nam regulariter valet argumentum à rubro perfectum sensum habente. Hoc Titulo statuitur:

2. I. *In Decret. c. 1.* „Episcopali Sede „vacante non decet aliquid innovari, cùm „non sit, qui jus Episcopale tueatur. C. 2. „Cùm nusquam inveniatur cautum „in jure, quòd Capitulum vacante Sede „fungatur Episcopi vice in collationibus „Præbendarum, ea vacante non potest „dici potestas conferendi Præbendas ad „Capitulum per Superioris negligentiam „devoluta, cùm non fuerit ibi Superior, „qui eas possit de facto vel jure confer„re. Et C. 3. Reprobantur depositiones „testium, qui vacante Ecclesiâ & carente „legitimo defensore fuerunt minùs justè „recepti.

3. II. *In 6. h. t. c. un.* decernitur: „Si „ad Episcopum & Capitulum commu„niter pertinet collatio Præbendarum, „mortuo Episcopo vel suspenso potest „Capitulum eas vacantes conferre. Idem

„potest

„ potest Episcopus, si Capitulum à colla-
„ tione sit suspensum, vel singuli Canonici
„ sint excommunicati. Cùm verò ad so-
„ lum Episcopum pertinet collatio, cum
„ consilio licèt & consensu Capituli, de-
„ functo Episcopo vel suspenso Capitu-
„ lum illa conferre non potest, nisi Episco-
„ pus in petenda relaxatione suspensionis
„ fuerit in mora culpabili; ubi autem col-
„ latio ad aliquem cum consilio Episcopi
„ pertinet, isque mortuus sit vel in remotis
„ agat, cùm consilium tunc nequeat peti
„ ab illo, non est vacantis beneficii collatio
„ differenda.

4. Circa hæc observant DD. Regulam generalem, quòd Capitulum Sede vacante succedat Episcopo in omnibus tam temporalibus, quàm spiritualibus, quæ sunt suæ jurisdictionis ordinariæ, demptis casibus in jure expressis; sic nihil potest in præjudicium Ecclesiæ, v. g. alienando illius bona, (quia licèt possit tunc meliorem facere Ecclesiæ conditionem acquirendo bona, deteriorem non potest) vel in præjudicium Prælati successoris, v. g. per Capitulationes, quas varii Pontifices, signanter INNOC. XII. in Constit. *Ecclesiæ Catholicæ*, data 1695. estò juramento vallatas, decernunt nullius roboris esse vel momenti, neminémque ad earum obser-

vantiam teneri, ut ex iis nulum jus in Canonicis, aut aliqua obligatio in Episcopo oriatur. Prætereà Sede vacante Capitulum nequit litem super Ecclesiæ bonis & juribus inchoare, aut inchoatam prosequi; neque potest ea, quæ Episcopo non jure ordinario, sed ex speciali privilegio ratione Dignitatis, commissione aut tanquam Sedis Apostolicæ Delegato competunt, v. g. dispensare in impedimentis matrimonii, visitare Monasteria exempta &c. Hinc etiam quamvis Capitulum Sede vac. admittatur ad Comitia Imperii, non tamen admittitur ad electionem Regis Romanorum, quia hoc speciali jure ratione Dignitatis Archi-Episcopo competit. Nihilominùs potest Capitulum Sede vac. exercere ea, quæ sunt jurisdictionis necessariæ, v. g. acceptare Resignationes, præsentatos à patronis instituere, & teste *Leurenio Q.* 521. Si plures sint præsentati, gratificari seu unum præ reliquis instituere. *An autem possit conferre beneficia ob negligentiam Collatoris inferioris ad Episcopum devoluta?* Controvertunt Canonistæ apud *Schmaltzgr. h. t. n.* 15. Aliqui affirmant, eò quòd per hoc nihil juri Episcopali decedat, sed cedat in favorem beneficii, ne diutiùs vacare debeat. Alii negant, eò quòd

jam

jam spectet ad liberam Episcopi collationem.

5. Quænam præter hæc possit Sede vacante Capitulum ejúsve Vicarius Capitularis, (intra octo dies à die notæ vacationis, juxta Trident. *sess. 24. de Ref. c. 16.* à Capitulo instituendus, cujus deputatio aliàs ad Metropolitanum devolvitur) fusè tradit Leuren. *in Vicario Episcop.* integro Tractatu desuper edito, ad quem Lectorem remitto.

TITULUS X.

De his, quæ fiunt à Prælato sine consensu Capituli.

1. Episcopus vel Prælatus ex dispositione juris quandoque tenetur adhibere consilium Capituli vel alterius, etiam sub nullitate actûs, isto non adhibito, quamvis illud sequi non teneatur; nisi sit consilium reverentiæ, quod quandoque pro consensu accipitur, v. g. dum dicitur: Ne quis *inconsulto Episcopo* beneficium dimittat, ut notat *Reiffenst. h. t. n. 5.* quandoque teneri petere consensum Capituli seu majoris partis, sine quo actus est invalidus; nam *in Decret. h. t.* decernitur:

2. C. 1. „Irrita erit Episcoporum do-
„natio, vel venditio, vel commutatio rei
„Ec-

„Eccleſiaſticæ abſque collaudatione Cle„ricorum, i. e. conſenſu Capituli. Unde ſine eo nequit Epiſcopus unire, diſmembrare vel ſupprimere beneficia; novam Parochiam intra fines alterius erigere &c. *An autem ſine eo poſſit repudiare legatum vel hæreditatem Eccleſiæ oblatam?* Diſputant DD. apud Leuren. *h. t. in Foro Eccleſ. Q. 122.*

3. C. 2. „Conceſſio Decimæ (putà ad „tempus) priùs facta ab Abbtiſſa M. ſi „Conventu ſciente & non contradicente „facta eſt, robur firmum debet habere. „Verùm ſi præfata Abbatiſſa ignorante „Conventu aut contradicente priùs De„cimam conceſſit, & poſt de aſſenſu Con„ventûs eam alteri dedit, ſecunda con„ceſſio debet præjudicare priori. C. 4. „Quia Epiſcopus & Canonici unum cor„pus ſunt, ita ut ipſe Caput, hi membra „eſſe probentur, non decet Epiſcopum, „omiſſis membris aliorum conſilio in Ec„cleſiæ ſuæ negotiis uti, cùm non ſit du„bium, id honeſtati & SS. PP. inſtitutio„nibus contraire. Inde Pontifex prohibet, „ne Abbates, Abbatiſſas aliásque Perſo„nas Eccleſiaſticas ſine conſilio & aſſen„ſu Canonicorum Epiſcopus inſtituere „vel deſtituere præſumat. C. 5. Non decet „Epiſcopum in negotiis Eccleſiæ con-

„filium Fratrum ſuorum poſtponere,
„cum quibus unum exiſtere compro-
„batur.

4. C. 6. „Si Prælatus & Collegium
„habeant jus præſentandi, & Conventus
„vel majoris vel ſanioris partis non ad-
„fuerit conſenſus, inſtitutiones hujus-
„modi convenit evacuari; niſi Prælatus
„ex probata conſuetudine vel conceſſa
„libertate probaverit, non debere in be-
„neficiorum collationibus requiri Col-
„legii conſenſum. C. 7. Quando decima
„poſſidetur à laico, monendus eſt, ut eam
„reſtituat Eccleſiæ, ad quam pertinet;
„ſi ad hoc induci nequeat, & eam cum
„Diœceſani conſenſu alteri Eccleſiæ vel
„Monaſterio aſſignârit, ipſa donatio per-
„petuam firmitatem obtinet, cùm aliud
„ſit alienare, quod ab Eccleſia poſſidetur,
„& aliud, quod malè detinetur à laico, ad
„uſum Eccleſiaſticum revocare; in alie-
„natione enim, juxta Decretum Leonis
„Papæ, conſenſus Epiſcopi ſine Cleri con-
„ſenſu non ſufficit; in revocatione autem,
„juxta dictum Hieronymi ad Damaſum,
„ſufficit conſenſus Epiſcopi, cùm per
„utrumque utilitati Eccleſiaſticæ con-
„ſulatur.

5. Denique C. 10. decernitur: „Capi-
„tula Cathedralia ad Concilia Provincia-
„lia

„lia invitari debent, & eorum Nuntii seu „Procuratores ad tractatus admitti, maxi„mè super illis, quæ ipsa contingere Ca„pitula dignoscuntur. Verùm ii solùm admittuntur ad votum consultivum, (non decisivum, utpote quod solis Episcopis & Abbatibus jus baculi & mitræ habentibus in Conciliis competit) qualiter etiam juxta Trident. *sess. 24. de Ref. c. 2.* Rectores Ecclesiarum convocari, & Synodo Diœcesanæ interesse tenentur.

Hæc per se clara sunt, nec expositione indigent. *In quibus autem aliis casibus Episcopus vel Prælatus teneatur requirere consensum Capituli, & in quibus sufficiat petere consilium?* Petendum ex specialibus Statutis aut Jure consuetudinario singularum Ecclesiarum vel Monasteriorum.

TITULUS XI.

De his, quæ fiunt à majore Parte Capituli.

1. Per CAPITULUM hîc intelligitur Collegium Canonicorum & aliorum, qui de jure vel consuetudine in actibus Capitularibus habent votum seu jus suffragii; in quo, quia ut ait *Leuren. h. t. q. 131.* sæpe reperiuntur heteroclita capita, adeóque

consultum non sit, ut valor actûs semper pendeat ab omnium consensu, hinc h.t. statuitur:

2. *In Decret. c.* 1. „ Cùm in cunctis Ec-
„ clesiis, quod pluribus & sanioribus fra-
„ tribus visum fuerit, incunctanter debeat
„ observari, statuit Conc. Lateran. ut nisi
„ à paucioribus & inferioribus aliquid ra-
„ tionabiliter objectum & ostensum fue-
„ rit, appell. rem. prævaleat semper, quod
„ à majori & saniori parte Capituli fuerit
„ constitutum. Unde pro sententia ma-
joris & sanioris partis (quænam illa cen-
seatur, dictum est *L.* 1. *T.* 6. §. 1. *n.* 10.) stat præsumptio juris, non de jure, adeóque probationem in contrarium, v. g. quòd cedat in damnum Ecclesiæ, non excludit. In variis etiam casibus à jure expressis, v. g. in assumptione Coadjutoris, Episcopo in amentiam lapso, requiruntur duæ Tertiæ Capitularium, juxta dicta sup. *T.* 6. *n.* 3.

3. C. 4. Cùm Archi-Episcopus R. ad
„ restaurandam fabricam Ecclesiæ cum
„ consensu majoris & sanioris partis Ca-
„ pituli statuisset, ut quilibet Canonico-
„ rum unà cum Archi-Episcopo aliquam
„ reddituum portionem operi tam pio
„ & necessario deputaret, mandat Pon-
„ tifex, ut si quis tali statuto duxerit re-
„ sisten-

„sistendum, tamen obtineat sententia „plurimorum. Verùm tale Decretum factum à majori parte Capituli pro opere aliquin pio, sed ad Ecclesiam vel Capitulum non multùm pertinente, potest pars minor vel etiam unicus se opponere, prætendendo proprium seu singulare suum interesse, juxta R. J. 29. in 6. *Quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari.*

TITULUS XII.

Ut Beneficia Ecclesiastica sine diminutione conferantur.

Rubrica, quia perfectam habet sententiam, pro lege habetur, in qua Tò *conferre* comprehendit præsentationem, institutionem & quamlibet aliam provisionem beneficii; quod quinque modis diminui dicitur:

I. Per Reservationem Reddituum, in parte vel in toto, de qua *h.t. c.un.* „Cùm „Archiepiscopus M. officium Cancella„riæ, retentis sibi proventibus, alteri con„tulisset, rescripsit Pontifex: Si cum eo, „qui accepit beneficium, ante collationem „convenerit, ut retineat ipse sibi proven„tus, non est dubium intercedere simo„niacam pravitatem, cùm & in Lateran.

„Concilio sit prohibitum, ne quis con-
„ferendo beneficium partem proven-
„tuum suis usibus retinere præsumat, &
„cautum reperiatur in Canone, quòd
„Ecclesiastica beneficia debent sine di-
„minutione conferri; si verò ante colla-
„tionem proventus retineantur ad tem-
„pus pro causa justa & necessaria Eccle-
„siæ, decernitur esse licitum. Hinc jure ordinario potest Episcopus, non Collator inferior, fructus beneficii vacantis, aut partem illorum etiam à Collatario ad tempus solvendam reservare ob justam & necessariam causam, v. g. ad solveuda debita nomine Ecclesiæ contracta, reparationem Ecclesiæ &c. de qua *Leuren. h.t. Q. 134. & seq.*

II. PER IMPOSITIONEM NOVI ONERIS, sive *Personalis*, v. g. legendi tot Sacra hebdomadatim, servandi Catechismum &c. vel *Realis*, v. g. solvendi annuam pensionem, &c. Verum licèt id non possit Collator inferior, (qui non potest gravare Collatarium ultra onera beneficio ex jure vel fundatione inhærentia, v. g. ex redditibus conservandi ædes beneficiales; solvendi pro rata sumptus extraordinarios pro melioratione beneficii, necessaria novæ ædis ædificatione, &c. cum consensu Ordinarii ab Antecessore factos, nisi ut no-

tat

tat *Lacr. n.* 910. appareret, quòd eas feciſſet purè in favorem Eccleſiæ ſine animo eas repetendi) poteſt tamen Epiſcopus ex juſta cauſa ante collationem beneficii imponere novum onus; non poſt, quia juri jam quæſito præjudicare nequit. An autem poſſit Epiſcopus imponere onus ſolvendi penſionem, durans non ſolùm ad vitam beneficiati, ſed etiam Penſionarii, ut tranſeat ad ſucceſſorem in beneficio? Controvertunt DD. apud *Pirrh. h. t. n.* 10. *Lacr. n.* 1112. ſaltem Trident. *ſeſſ.* 24. *de Ref. c.* 13. decernit: „Ut impoſterum Pa„rochiales Eccleſiæ, quæ ſummam Du„catorum centum ſecundùm verum an„nuum valorem non excedunt, nullis „penſionibus aut reſervationibus fru„ctuum graventur. Ex juſta tamen & gravi cauſa, v. g. ſi Parochus reſignans ſit ſenex, infirmus, &c. nec habeat, unde vivat, poſſe adhuc Epiſcopum reſignanti penſionem conſtituere, docet *Reiffenſt. h. t. n.* 102. Pariter Trident. *l. c. c.* 14. prohibet, „ne quid à Neo-beneficiatis exigatur, v. g. „pecunia, convivium, aut ſimile quid pro „admiſſione ad poſſeſſionem, non in pios „uſus, ſed in utilitatem aliorum conver„tendum, eò quòd ſimoniacæ labis aut „ſordidæ avaritiæ ſuſpicionem habeat. Conſuetudinem tamen contrariam ſol-

vendi pecunias ſtatutarias, dandi convivium &c. in Eccleſiis Germaniæ conſuetam, *Pirrh.* apud *Leur. in Foro Beneſ. p. 3. q.* 748. Simoniæ damnare non audet.

III. PER DIVISIONEM, quando ex uno beneficio duo conſtituuntur, quod ex rationabili cauſa poteſt Epiſcopus cum aſſenſu Capituli, v. g. ex una Parochia facere duas, ſi ita ſit dilatata, ut unus populo commodè ſatisfacere nequeat, juxta *c.* 26. *de Præbend. ſup. T. 5. n.* 6. *&* *c.* 3. *de Eccleſ. ædif. infra. T.* 48. *n.* 3.

IV. PER DISMEMBRATIONEM, quando remanente titulo beneficii illæſo aliqua pars reddituum ab eo ſeparata alteri beneficio vel piis locis applicatur, quod ex juſta cauſa poteſt Epiſcopus. Verùm tunc requiritur juxta *cap.* 1. *in* 6. *de Reb. Eccleſ. alien.* ut vocetur Rector illius, vel ſi vacet, defenſor deputatus, quia per hoc fit præjudicium Rectori futuro, cùm ejus ſuſtentatio minuatur. Nequit tamen Ordinarius diſmembrare beneficia curata, ut eorum fructus ſimplici beneficio applicentur, juxta varias Declarationes Card. apud *Reiffenſt. h. t. n.* 31.

V. PER SUPPRESSIONEM, ſeu totalem bene-

beneficii extinctionem. Circa quam statuit *Trident. seſſ. 24. de Ref. c. 15.* „In Cathedralibus & Collegiatis, ubi frequentes & tenues ſunt Præbendæ, ut ſuſtentando Canonicorum numero non ſufficiant, liceat Epiſcopis cum conſenſu „Capituli, vel aliquot ſimplicia beneficia „iis unire, vel ſaltem iis ſuppreſſis cum „Patronorum conſenſu, ſi de jure Patronatûs laicorum exiſtant, eorum fructus „& proventus aliis Præbendis applicare, „aut Canonicorum numerum reducere, „ita tamen, ut tot ſuperſint, qui cultui „Divino celebrando valeant reſpondere. Cùm autem *Trident. l.c.* dicat: *Liceat Epiſcopis*, &c. & non utatur verbo: *Ordinariis*, cenſent DD. teſte *Engel h. t. n. 6.* facultatem ſupprimendi non competere Vicario Generali aut Capitulo Sede vacante, utpotè ſolùm ſuccedenti in juriſdictionem ordinariam Epiſcopi, non in Dignitatem. Non tamen poteſt Epiſcopus impoſterùm ſupprimere curatum, convertendo illud in ſimplex, ut expreſsè ſtatuit *Trident. ſeſſ. 25. de Ref. c. 16.*

VI. Cum ſuppreſſione fraternizat Unio Beneficiorum; ſi enim unum alteri *acceſſoriè* uniatur, unitum tunc extinguitur, amittit nomen & titulum beneficii, induítque naturam alterius, cui unitur & ac-

creſcit; ſi verò unio fiat *æquè principaliter*, ita ut utrumque beneficium maneat in ſuo priſtino ſtatu quoad jura & onera, tunc id ſolùm operatur, ut Rector unius ſit etiam Rector alterius, neutrum ſeorſim vacet, & unum ſine altero obtineri nequeat. Utramque unionem beneficiorum (idem eſt de Præbendis Canoneſſarum, juxta DD. apud *Lacr. L.4. n.230.*) ex juſta cauſa poteſt jure ordinario facere Epiſcopus, ex *c.33.de Præb.& alibi.* Unde eam quoque poteſt facere Capitulum Sede vacante, dummodo per eam jurisdictioni Epiſcopi nihil detrahatur; eò quòd juxta Regulam generalem apud Leuren. *in Vic. Epiſcopi Q.538.* id in materia beneficiaria poſſit omnia, quæ poteſt Epiſcopus jure ordinario; aſt juxta Trident. *ſeſſ. 24. de Ref. c.13.* „Ordinarius „nequit unire beneficium curatum Mo„naſteriis vel Præbendis Eccleſiæ Cathe„dralis aut Collegiatæ vel acceſſoriè ſim„plicibus. Deinde unio aut quævis alteratio beneficiorum nunquam fieri poteſt cum præjudicio vocatorum ad Jus Patronatûs activum citra horum conſenſum; aut vocatorum ad Jus Patronatûs paſſivum per impoſitionem novi oneris, quia in unaquaque diſpoſitione ſemper cenſetur præſervatum jus tertii. Ita Leuren. *in*

Fra

Foro Benef. p.2. Q.94. Unde dum Trident. *sess.24. de Ref. c.15.* „ permittit Episcopis ex „ causa unire beneficia, etiam generaliter „ vel specialiter reservata aut affecta, debet eorum unio fieri ante vacationem; aliàs eo ipso quo vacant, eorum dispositio pertinet ad Sedem Apostolicam. Non tamen ad talem unionem requiritur consensus aut vocatio Rectoris vel Defensoris super hoc dandi, ut expressè statuitur *C.2. in Clement. Tit. seq.* quia per eam nullum patitur præjudicium, utpote quæ durante ejus vitâ non sortitur effectum quoad executionem; licèt in praxi expediat eam ipsi notificari, ne beneficium unitum resignet in favorem, non factâ mentione unionis, ut notat Leuren. *in Foro Benef. p.3. Q.918.* qui etiam *Q.899.* censet, quòd, quamvis Trident. *sess.25. de Ref. c.9.* decernat, non esse permittendum, ut beneficia Ecclesiastica in servitutem redigantur, accessoriè uniendo beneficium liberum beneficio Juris Patronatûs, id tamen fieri possit, si tunc statuatur alternatio inter præsentationem & liberam collationem. Nihilominùs prohibet Trident. *sess.14. de Ref. c.9.* „ Beneficia qualiacunque unius Diœcesis „ uniri cum beneficiis alterius Diœcesis, etiamsi uterque Episcopus consentiret.

TITU-

TITULUS XIII.

De Rebus Ecclesiæ alienandis vel non.

1. RES ECCLESIÆ aliæ sunt *immobiles*, quibus annumerantur jura fixa incorporalia, v. g. jurisdictionis, juris venandi, &c. Aliæ *mobiles*, quæ sunt *vel pretiosæ*, & servando servari possunt, ac ob suum pretium, artem aut antiquitatem conferunt Ecclesiæ specialem splendorem, ad quas etiam referuntur Reliquiæ Sanctorum notabiles; vel *minùs pretiosæ*, v. g. veteres calices, aut quæ sine damno servari non possunt, ut frumentum, vinum, jumenta, &c.

2. Cùm bona Ecclesiastica sint DEO seu Ecclesiæ consecrata, & Prælati vel Clerici non sint eorum Domini, sed solùm usufructuarii, meritò jura ad alienationem rerum Ecclesiasticarum immobilium ac mobilium pretiosarum duo copulativè requirunt, nempè *justam causam* seu evidentem Ecclesiæ utilitatem vel necessitatem, (quæ teste *Wagn. h. t. ad Cap. Ambitiosæ. Not. 3.* æquiparantur in jure) & debitam *juris solemnitatem*, i. e. maturam deliberationem & consensum Capituli vel legi-

tim

timi Superioris, ut patet ex Statutis *h. t.*

3. I. *In Decret. c. 5.* „Nulli liceat alie„nare rem immobilem Ecclesiæ, sive „agrum, sive domum, sive hortum, nec „creditoribus specialis hypothecæ titulo „obligare. Alienationis autem verbum „continet conditionem, i. e. pactum, do„nationem, venditionem, permutatio„nem & emphyteusin perpetuam. *C. 6.* Li„ceat quibuscunque Ecclesiasticis aliena„tioni contradicere, cum fructibus aliena„ta reposcere, & ad hoc auctoritate Ec„clesiasticâ fulciantur. Et *C. 7.* Illas verò „terras, quæ de sylvis extirpatis arabiles „sunt factæ, eis hæreditario jure sub an„nuo censu poterit Episcopus (ob hanc „causam accedente juris solemnitate) „concedere tenendas, à quibus ipsas suo „vel parentum suorum labore constite„rit fuisse extirpatas, nisi fortè aliis „possent ad majorem Ecclesiæ utilita„tem conferri. Vide *L. 1. T. 41. n. 2.* Item „*C. 8.* Possessiones etiam, quæ Ecclesiæ „minùs sunt utiles, pro aliis utilioribus, „de Fratrum suorum & sanioris partis „consilio & assensu, alienandi seu com„mutandi libera Episcopo conceditur „facultas.

4. II. *In 6. h. t. c. 1.* decernit Pontifex, „con-

„Conceſſiones perpetuas bonorum Ec-
„cleſiæ, nisi ſubſit evidens neceſſitas vel
„utilitas, & deſuper tractatus ſolemnis ſit
„habitus, non valere. Et C.2. Contractus
„omnes etiam jurati, quos de alienatio-
„nibus rerum Eccleſiaſticarum ſine con-
„ſenſu Capituli & licentia Sedis Apoſto-
„licæ contigit celebrari, & omnia ſecuta
„ita ſint irrita, ut nec jus aliquod tri-
„buant, nec cauſam præſcribendi. (Ex
„dictis in Nucl. Theol. *Exam. 8. n. 8.* §. 2.)
„Prælati ſecus facientes ipſo facto ab offi-
„cio, & Clerici rei conſcii, qui id Supe-
„riori non denuntiârunt, à beneficiis, quæ
„in Eccleſia ſic privata obtinent, triennio
„ſuſpendantur.

5. III. *In Clement. h. t. c. 1.* „Perpetuo
„Edicto prohibet Pontifex, ne quis Præ-
„latus Monaſterii vel Eccleſiæ jura, red-
„ditus aut poſſeſſiones ejuſdem alicui ad
„vitam ſive aliud longum tempus v. g.
„decennium, pecuniâ etiam inde receptâ,
„quovis modo concedat, nisi neceſſitas
„vel utilitas Eccleſiæ hoc poſcat, & Su-
„perioris aſſenſus accedat; ſecùs faciens,
„eo ipſo ab officio ſit ſuſpenſus; neque ex
„conceſſione ipſius de bonis Eccleſiaſti-
„cis aliquod acquirenti jus acquiritur.
„Verùm præmiſſa ad locationes ad mo-
„dicum tempus, vel etiam reddituum

„aut

„aut fructuum venditiones faciendas non „extenditur. Item C. 2. Si Episcopus etiam „cum consensu Capituli mensæ suæ vel „Capitulari aliquam Ecclesiam uniêrit, „hoc irritum esse decernitur, contrariâ „quâvis consuetudine non obstante. Ratio hujus est, ne Episcopus vel Capitulum suo consensu jus sibi dicat, & in facto proprio auctoritatem præstet in sui commodum, adeóque hîc requiritur auctoritas Papæ; secus, si ex causa uniantur beneficia Præbendis Cathedralibus, quia aliud est Capitulum, aliud singuli de Capitulo. Ita Leuren. *in Foro Benef. p. 3. Q.* 891. Ob hoc etiam rectè docet *Pichler Decis.* 84. non posse Capitulum cassam Capitularem invadere, & pecunias ad communes Capituli & Ecclesiæ necessitates in ea asservatas (quæ juxta *Engel h. t. n. 6.* accensentur bonis immobilibus) inter se dividere, aut census annuos è pecunia elocata in bonum Ecclesiæ provenientes in sui utilitatem imminuere vel affrancare.

6. IV. In Extrav. Comm. Famoso *Cap. Ambitiosæ un. h. t.* prohibet Pontifex: „Inconsultâ Sede Apost. omnium rerum „& bonorum Ecclesiasticorum alienatio„nem omnéque pactum, per quod ipso„rum dominium transfertur; concessio„nem, hypothecam, locationem & con-

„ductio-

„ductionem ultra triennium; necnon in-
„feudationem, vel contractum emphy-
„teuticum, præterquàm in casibus à jure
„permissis, ac de rebus & bonis ab anti-
„quo in emphyteusin concedi solitis, &
„cum Ecclesiarum evidenti utilitate, ac
„de fructibus & bonis, quæ servando ser-
„vari non possunt, innovando prædeces-
„sorum decreta super hæc edita; secus
„attentata nullius roboris esse decernit,
„ita ut res & bona taliter alienata, ad Ec-
„clesias, Monasteria & loca pia, ad quæ
„anteà pertinebant, liberè revertantur;
„& Episcopi vel Prælati aut Rectores be-
„neficiorum, si inconsulto Pontifice aut
„contra hujus Constitutionis tenorem
„alienent bona Ecclesiastica, à regimine
„& beneficiis eo ipso absque aliqua decla-
„ratione sunt suspensi & privati.

7. Hanc tamen Extravagantem in suo rigore non esse in Germania receptam, vel per praxin & consuetudinem contrariam ei esse multùm derogatum testatur *Wagn. ad Cap. cit.* quia passim videmus Principes Ecclesiasticos, inconsulto Pontifice, similes alienationes ex justa causa facere, non obstante illorum solito juramento, quia hoc habet subintellectam conditionem: *Si & quatenus Extravagans illa est usu recepta.*

8. Ex his inferunt DD. Personas Ecclesiasticas posse absque juris solemnitatibus alienare 1. Res exigui valoris & minùs utiles, etiam immobiles, v.g. Terrulas, vineolas, &c. 2. Res, quæ servando servari non possunt. 3. Res, quæ Ecclesiæ sunt magis damnosæ quàm utiles, v.g. ædes ruinosas vendendo, & pretium in utiliorem usum convertendo; aut veteres calices cum novis commutando, quia per hoc potiùs res Ecclesiæ meliorantur. 4. Res immobiles ab antiquo in Feudum vel emphyteusin dari solitas de novo concedere in Ecclesiæ utilitatem, quia tunc non est alienatio, cùm res illæ nondum pleno jure ad Ecclesiam redierint, nec Prælatus iis aliter utatur, quàm antè sit usus; deinde res semel facta aliehabilis, semper manet alienabilis, ut ait *Barb. in axiom. c.*21. Secus, si res immobilis sit rursus Ecclesiæ incorporata. 5. Parochos vel beneficiatos posse per triennium, non ultra elocare fundos; ipsis tamen solos fructus agrorum, arborum, &c. ultra septennium locare non est prohibitum. Verùm illud triennium debet esse utile & fructuosum; hinc ager, qui alternis tantùm annis fertilis est, ad sexennium; si singulis solùm trienniis, ad novennium absque solemnitate elocari potest. 6. De-

nique statuit Trident. *sess. 24. de Ref. c. 11.* „Omnes locationes, si anticipatis solu„tionibus fiant à Clericis, nullatenus in „præjudicium successorum validæ intel„ligantur. Unde successor locationi ab antecessore factæ, etiam ante lapsum triennii, stare non tenetur, quia in beneficio succedit jure novo, non jure antecessoris; non enim consequitur jus à defuncto sicut hæres, sed à Superiore, à quo habet institutionem; nisi in utilitatem Ecclesiæ cum consensu Superioris diuturnior locatio facta fuerit, ut decernitur *L. 5. T. 4. c. 4.*

Quid possint Prælati Regulares in alienatione bonorum Monasterii? Eorum Privilegia & consuetudines sunt attendenda.

TITULUS XIV. XV. & XVI.

De Precariis, Commodato, & Depositо.

I. PRECARIÆ dicuntur contractus à jure Canonico introductus, (qui tamen hodie penitus in usu esse desiit) per quem alicui ad preces causâ remunerationis, vel ob factam promissionem tempore mortis benefaciendi cum ordinaria alienationis solemnitate fundus vel res Ecclesiæ ad tempus aut dies vitæ gratis vel sub annua pensione conceduntur. Circa quas statuitur

tur C. 1. *h. t.* „Precariæ de quinquennio „in quinquennium secundùm antiquam „consuetudinem renoventur. Et C. 3. Pre„cariæ, quæ quandoque de Ecclesiarum „possessionibus fieri solent, non sunt pro „voluntate concedentium revocandæ. Unde *Precariæ* differunt à *Precario* neutraliter, prout est contractus civilis, quia res concessa est ad libitum revocabilis; & ab *Emphyteusi*, quia non transeunt ad posteros.

II. De Commodato *h. t. c. un.* dicitur: „Cùm gratiâ sui tantùm quis commoda„datum accepit, de leviſſima etiam culpa „tenetur; licèt casus fortuitus (nisi acci„derit culpâ suâ, vel intervenerit pactum „seu in mora fuisset) sibi non debeat im„putari. Contra eum quoque rectè Com„modati non agitur, nisi post usum ex„pletum, cujus gratiâ res fuerit commo„data, cùm non decipi beneficio nos „oporteat, sed adjuvari.

III. De Deposito *h. t. c. 2.* decernitur: „Bona fides abesse præsumitur, si rebus „tuis salvis existentibus depositas ami„sisti. De culpa quoque teneris, si teipsum „depositò obtulisti, vel si aliquid pro cu„stodia recepisses, pacto verò, culpâ vel „morâ præcedentibus casus etiam fortui„tus imputatur. Sanè Depositori licet,

„pro voluntate ſua depoſitum revocare,
„contra quod compenſationi locus non
„eſt, ut contractus, qui ex bona fide ori-
„tur, ad perfidiam minimè referatur,
„quamvis compenſatio admittatur in
„aliis, ſi cauſa, ex qua poſtulatur, ſit liqui-
„da & facilem exitum habitura; ſic v.g.
ſi mihi debeas centum ex mutuo, & ego
tibi viciſſim ex empto, licitè tibi petenti
oppono compenſationem; aſt ex juris
diſpoſitione non poteſt quis prætextu de-
biti rem depoſitam vel commodatam re-
tinere, ſaltem pro foro externo; niſi in
re ipſa neceſſarias fecerit expenſas, quæ
priùs refundendæ, cùm eo caſu nulla
detur præſumptio perfidiæ, ait *Gonz.*
ad h. cap.

Cætera de Commodato, Depoſito &
Precario neutraliter vide in Nucl. Theol.
Exam. 14. n. 3.

TITULUS XVII. & XVIII.

De Emptione & Venditione. Item de Locato & Conducto.

1. I. De EMPTIONE ET VENDITIONE *h.t. c.1.*
ait Pontifex: „Secundùm jus, ſi
„res infra dimidium juſti pretii ſit ven-
„dita, in arbitrio emptoris eſt, vel ſup-
„plere, ſi velit, quod deeſt juſto pretio,
„vel

vel venditionem rescindere. Potest tamen Minor vel Ecclesia ob enormem læsionem petere restitutionem in integrum, & hoc modo obtinere rescissionem contractûs. Quæ de Emptione-Venditione hîc tradunt Canonistæ, vide in Nucl. Theol. *Exam. 15. n. 4.*

2. II. De Locato et Conducto *h. t.* c. 3. decernitur: „Propter sterilitatem „magnam sine culpa coloni seu casu for„tuito contingentem, colonis Ecclesiæ „pro rata remissio pensionis est facienda, „nisi cum ubertate præcedentis vel sub„sequentis anni valeat sterilitas compen„sari. Verùm invito inquilino domum in„habitare vel reficere poteris, si necessitas „(quæ tamen non imminebat locationis „tempore) id exposcat, remissâ sibi pro „residuo temporis pensione; qui etiam „inde rationabiliter amovetur, si perversè (vel physicè, reddendo eam suâ culpâ vel negligentiâ) notabiliter deteriorem; (vel moraliter, v. g. inducendo in domum meretrices vel fures cum viciniæ scandalo & domûs diffamatione) ibi „fuerit conversatus; vel cùm Canonem „per biennium non solvisset, sibi satis„factione celeri non providit. Unde licèt Emphyteutæ ob sterilitatem remitti non debeat pensio, utpote quam non

ratione fructuum, sed tantùm, eámque ordinariè modicam, in recognitionem Dominii præstare debet; Colono tamen conductitio pensio propter usum rei & in recompensationem fructuum solvenda ob casum fortuitum est remittenda.

3. Item *c. 6. h. t.* statuitur: „Potest Emphyteuta (Ecclesiâ primitus requisitâ, „eique nuntiato, quantum sibi ab aliis „offertur, si nolle se emere dixerit; vel „à denuntiationis tempore duorum spa„tium mensium sit elapsum) meliorationes & jus sibi competens aliis vendere. „Emphyteuta quoque secus præsumendo, vel cessando in solutione Canonis „per biennium (nisi celeri satisfactione „postmodùm sibi consulere studuisset) „justè potest repelli, non obstante, quòd „ei, ut Canonem solveret, non extitit „nuntiatum, cùm in hoc casu dies statuta pro domino interpellet.

4. Circa hoc notant DD. 1.mò: Quòd licèt Emphyteusis non possit vendi irrequisito domino; possit tamen sine ipsius consensu alienari titulo non lucrativo, v. g. dotis, donationis, legati, &c. modò priusquàm novus emphyteuta in possessionem mittitur, id domino significetur, ut declaret, an ipsum tanquam idoneum velit admittere & investire. 2.dò: Quòd licèt

licèt emphyteusis laica jure civili non cadat *in Commissum*, nisi per triennium Canon non sit solutus; in Ecclesiastica tamen jure Canonico statutum sit solùm biennium, ita ut celeri solutione, i. e. intra modicum temporis spatium, judicis vel prudentis viri arbitrio determinandum, moram post lapsum biennii purgare possit; ast elapso termino solutionis potest dominus declarare, emphyteutam incidisse in commissum contra legem pœnalem, privantem ipsum emphyteusi, quamvis is sine Judicis ministerio seu propriâ auctoritate ipsum expellere è possessione nequeat.

5. Nihilominùs potest dominus directus remittere caducitatem; quod exercitè censetur facere, si receperit novas pensiones, non obstante protestatione, utpote facto contrariâ, de reservatione sui juris: si verò recipiat Canonem antiquum cum protestatione, quòd velit sibi salvum manere jus caducitatis, ea non censetur remissa, quia protestatione jus suum protestanti conservatur. Verùm, si Prælatus Ecclesiæ Cathedralis vel Collegiatæ aut Monasterii post declarationem caducitatis recipiat novas pensiones, non censetur remissa caducitas, quia, factâ consolidatione dominii utilis cum dire-

cto, is Ecclesiæ præjudicare nequit sine consensu Capituli; secùs, si ante illam declarationem eas receperit, quia circa jus primò quærendum Prælatus potest Ecclesiæ obesse. Ita *Schmaltzgr. h.t. n.ult. An privatus sine protestatione accipiens antiquos Canones, censeatur remittere caducitatem?* Item *An caducatus eos teneatur solvere cum amissione Emphyteusis?* Disputatur, teste *Leuren. h.t. Q. 375.*

De Locatione & Conductione; item de Emphyteusi actum est in Nucl. Theol. *Exam. 15. n. 7. & 8.*

TITULUS XIX.

De Rerum Permutatione.

1. Juxta *L. 1. ff. de Rer. permut.* hæc definitur, quòd sit rei unius ad alteram mutua præstatio, ut ex rei traditione dominium hinc inde transferatur. Unde necesse est, ut PERMUTANTES sint rerum Domini; neque enim rei alienæ permutatio subsistit, ex *d.L. §. ideoque.* Hinc quamvis juxta dicta in Nucl. Theol. *Exam. 15. n. 4. §. 5.* Si fur emat equum Titii pro pretio furtivo, fur fiat dominus equi, non autem Titius per se dominus pretii furtivi, sed hoc evicto illi solùm remaneat actio personalis in furem; si tamen fur per-

mutet equum furtivum cum equo Titii, evicto equo furtivo remanet Titio vel actio Realis in suum equum, juxta Pirrh. *h.t. n.3. Ex condictione Dati ob causam causâ non secutâ;* vel si malit juxta Schmaltzgr. *h. t. n.* 13. ex *L. si cùm Patrimus* 1.*C. h.t.* alterum cogere potest, ut rem aliam det ac interesse solvat. Cæterùm non solùm res temporales, v. g. fundi, jumenta &c. sed etiam res spirituales, estò hæ vendi non possint, citra tamen simoniam possunt permutari, v. g. Jus Patronatûs, Beneficia, Reliquiæ &c. si fiat modo non prohibito. Nam h.t. statuitur:

2. I. In *Decret. C.5.* „Commutationes „Præbendarum de jure fieri non possunt, „præsertim pactione præmissâ, i. e. sine „auctoritate Superioris, quæ circa spi„ritualia vel annexa spiritualibus labem „semper continet simoniæ. Si autem „Episcopus causam inspexerit necessa„riam, licitè poterit de uno loco ad alium „transferre personas, ut quæ in uno loco „minùs utiles sunt, alibi se valeant uti„liùs exercere. Unde licèt coram Episcopo non possit fieri resignatio in favorem, coram eo tamen ex justa causa potest fieri permutatio beneficiorum, v. g. Curati cum non curato, pinguis cum tenui, dum-

modo fraus abſit, & obtinens tenue ſe decenter alere poſſit. Aſt verum beneficium cum ficto, i. e. macilento nulliúsque ferè momenti, quod vocatur *de Pertica*, permutari nequit; utì nec ſine conſenſu Patronorum vel cum præjudicio Collatorum. Poteſt etiam Epiſcopus ex cauſa neceſſitatis Clericum, ſi v. g. cauſaverit ſcandalum in populo, aut in loco ſit minùs idoneus, cogere, ut ſuum beneficium cum altero permutet.

3. C. 8. „ Cùm de Parochialibus Eccle„ ſiis per ſe queat permutatio celebrari; „ & in permutatione poſſeſſionum per ſe „ non ſit inhibitum, ſi alterâ ratione poſ„ ſeſſionum alteri præponderet, pecu„ niam poſſe refundi, de ipſarum poſſeſ„ ſionibus ad invicem poterit, refusâ cer„ tâ pecuniæ quantitate, contractus per„ mutationis iniri; ſic tamen, quòd illi „ contractus nequaquam ſibi invicem „ miſceantur; videl. ut non ratione ſpiritualitatis majoris v. g. ob annexam Dignitatem detur temporale, (quod eſſet ſimoniacum) ſed factâ permutatione juris ſpiritualis cum ſpirituali exceſſus temporalitatis ſeu poſſeſſionum per alias poſſeſſiones ſeu pecuniam compenſetur, adhibitis ſolemnitatibus juris ad alienationem rerum Eccleſiæ requiſitis. *An autem ſi per-*

mu-

mutentur beneficia quoad fructus inæqualia, possit Ordinarius imponere pensionem pinguiori beneficio pro adæquanda ista inæqualitate? Controvertunt DD. apud *Lacr. L. 4. n. 1104.*

4. *C. 9.* „Cùm permutatio de spiritua„libus ad temporalia improbetur, deci„mationes pro re temporali seu pecunia „concedi non possunt. Unde licèt decimæ, quia sunt merè temporale, vendi possint, jus tamen decimandi, cùm sit res spiritualis, cum re temporali permutari nequit sine auctoritate Papæ aut legitimi Superioris; nisi jus Decimarum vel per venditionem cum consensu Episcopi ante Concilium Lateran. vel per privilegium Apostolicum post illud sit translatum in laicos, & sic perpetuò separatum à titulo spirituali.

5. II. In *6. h. t. c. un.* „Licèt aliqui po„testate Apostolicâ beneficia proximè va„catura expectent, illos tamen, qui se„cundùm formam juris beneficia ad col„lationem Episcopi spectantia permutare „volentes, liberè in manibus illius illa „resignant, non vult Pontifex, æquita„tem præferens rigori, circa permutatio„nem beneficiorum hujusmodi, quæ aliàs „minimè resignâssent, impediri. Huic affine est *C. 2. de Renuntiat. in 6.* ubi dici-

tur:

„tur: Si in fraudem expectantis auctori-
„tate Apostolicâ (*vel Cæsareâ*) primam
„Præbendam vacaturam, alius in eadem
„Ecclesia resignet beneficium tenue, quod
„in proximo credat pinguius vacaturum,
„non tenetur expectans illud recipere, sed
„potest expectare alteram Præbendam
„pinguiorem, eámque petere velut sibi
„debitam. Quæ, si prædicto Renuntianti
„confertur, eo ipso fraus intelligitur pro-
„bata, & idem Renuntians utrâque Præ-
„bendâ carebit; nempe primâ, quia eam
resignavit; & alterâ, quia est alteri debita, ut notat Leuren. *in Foro Benef. P. 3. Q. 416. n. 3.* Et quamvis hodie Gratiæ expectativæ à Papa omnino sublatæ sint per Conc. Trid. *sess. 24. de Ref. c. 19.* Precistis tamen ab Imperatore concedi solent, quibus hæc applicari possunt, juxta dicta supra *Tit. 5. Append. 3. n. 8.*

6. III. In *Clement. h.t. c. un.* „Ne con-
„cessione juris utentibus præsertim circa
„spiritualia illudatur, si quæ beneficia ex
„causa permutationis ab aliquibns re-
„signata, aliis quàm ipsis permutare vo-
„lentibus conferantur, nullius Pontifex
„hoc vult esse firmitatis. *An verò, dum permutans non potest obtinere alterum beneficium, possit sine nova collatione, & propriâ auctoritate ad suum beneficium ob permu-*

tationem alteri jam collatum redire? Disputant DD. apud Schmaltzgr. *h.t.n.80.* Leur. *l.c. Q.275.* Notat tamen Nicolarts *Tit.1. Dub.9. §.18.* Si Petrus & Paulus permutent sua beneficia, & Paulus factâ resignatione accollatione moriatur, antequam Petrus resignationem sui beneficii faciat, Petrus habebit utrumque, si sint compatibilia, potéstque gaudere bonâ fortunâ.

TITULUS XX.

De Feudis.

1. Quid & quotuplex sit FEUDUM? Vide in Nucl. Theol. *Exam.15.n.9.* Materia Feudalis in Corpore Juris Civilis fusè pertractatur; in Jure Canonico breviter nempe duobus tantùm Capitulis h.t.

2. C.2. Specialiter decernit Pontifex: „Cùm contingit, Vasallum decedere, & ad „Ecclesiam Feudum ipsius redire, potest „Episcopus liberè, si viderit expedire, il- „lud alteri concedere; deinde si contingat, „Vasallum alienare Feudum, potest filium „vel consanguineum alienantis investire. „Denique si Feudum fuerit alienatum, „quod ab Ecclesia facilè recuperari non „potest, alicui laico poterit in Feudum „licenter concedere, per quem Ecclesia „valeat ipsum rehabere.

3. His

3. His adde generalem Feudorum Regulam: *Feudalis causa debet cognosci & ventilari coram Domino Feudi*, qui super hoc habet jurisdictionem ordinariam in causis Feudum concernentibus, sive fuerit Ecclesiasticus, sive sæcularis; & sive vasalli fuerint Ecclesiastici, sive laici, eæque causæ decidendæ sunt secundùm Jus Civile, nam Canones illud quoad hoc imitari non dedignantur. Si lis sit inter Vasallum & Dominum Feudi, vel ad Pares seu Arbitros, vel ad ordinarium Conventi Judicem recurrendum.

TITULUS XXI. & XXII.

De Pignoribus & aliis Cautionibus. Item de Fidejussoribus.

De his vide Nucl. Theol. *Exam. 15. n. 12.* His Titulis statuitur:

1. I. De PIGNORIBUS C. 1. „Nullus Cle„ricus præsumat calicem, vel patenam, „aut pallam altaris, vel vestimentum sa„cerdotale, aut librum Ecclesiæ cuilibet „laico vel fœminæ in vadimonium dare, „nisi justissimâ necessitate urgente. C. 5. „Cùm mulieribus favor multus in recu„perandis Dotibus debeatur, & cautum „sit in jure, quòd propter delictum viri „mulier remanere non debeat indotata, „ac

„ac bona viri pro Dote ipsi tacitè sint obli-
„gata, eáque cum onere transeant ad
„quemlibet possidentem, ex iis restitutio
„Dotis ipsi facienda, sive pervenerint ad
„Fiscum, sive ad alium Emptorem. C. 6.
„Fructus possessionum, pignoris titulo
„obligatarum, percepti in sortem debent
„computari; ac si tantum fuerit per-
„ceptum, quòd sorti possint adæquari, ex-
„tenuant penitus onus, & debitum an-
„nullant. Vide Nucl. Theol. *Exam. 15. n. 2.* de contractu antichriseos.

2. C. 7. „Pactum *Legis Commissoriæ* in „pignoribus est improbatum; i.e. pactum, ut intra certum tempus debito non soluto pignus pleno jure acquiratur creditori, quod tanquam usurarium reprobatur, eò quòd pignus ordinariè plus valeat quàm ipsum debitum. Unde licèt tale pactum admittatur in emptione, v. g. ut si emptor statuto tempore non solvat, & sic committat in legem, contractus sit nullus, quia per hoc præservatur jus venditoris citra specialem læsionem emptoris; non tamen in pignoribus. Verùm si debitor monitus pignus reluere neglexerit, creditor pignus distrahere poterit, de pretio sibi satisfacere, ac si quid residuum, debitori fideliter tradere.

3. C. 8. „Succedens quoad usumfructum

„in

„in bonis, compellendus ad cautionem „idoneam exhibendam, quod utatur & „fruatur, salvâ rerum subsitantiâ, rebus „immobilibus, quæ usu non consumun„tur, ad arbitrium boni viri; pecuniam „verò & bona, quæ consumuntur usu, ac „in hæreditate inventa fuerint, juxta æsti„mationem in morte sua restituat illi, ad „quem pertinet proprietas.

4. II. DE FIDEJUSSORIBUS *h. Tit. c.* 1. statuitur: „Clericus Fidejussionibus in„serviens abjiciatur, i. e. deponatur, si lucro inhians assiduè se fidejussionibus implicet, & consequenter variis curis ac litibus. Per quod tamen ipsi non inhibetur, in uno vel altero casu pro miserabili persona, consanguineo vel amico fidejubere, aut pro alio Clerico vel sua Ecclesia; licèt creditor invitus cogi non possit ad acceptandum Clericum pro fidejussore, propter difficiliorem conventionem ob privilegium fori. *C.* 2. „Cùm Cleri„cus R. pro Clericis C. & T. fidejussisset, „iisque non solventibus coactus esset sa„tisfacere; ne is dispendium patiatur, „unde videtur præmium meruisse, man„dat Pontifex suis Delegatis, ut si pecu„niam solutam non restituant, de eorum „redditibus solvi faciant, vel Procuratori „dicti R. prædictos redditus assignent „tam

„tam diu sine molestia detinendos, donec „damna resarcita fuerint, & debita sine „diminutione soluta. Unde pro solvendis Clerici debitis etiam fructus beneficii assignari possunt.

5. C. 4. „Nullus Religiosus absque „majoris partis Capituli & Abbatis sui „licentia pro alio fidejubeat, vel ab aliquo „pecuniam mutuam accipiat ultra sum„mam communi providentiâ constitu„tam, alioquin non teneatur Conventus „pro his aliquatenus respondere, nisi for„te in utilitatem domûs ipsius manifestè „constiterit redundâsse. Et C. 5. Eum, pro „quo te fidejussorem obligâsti, si diu in „debiti solutione cessavit, aut dissipare „bona cœpit, seu super hoc condemnatus „fuisti, jure poteris convenire, ut te à fide„jussione debeat liberare. Hæc per se clara sunt, nec expositione indigent.

6. Adde ex Jure Civili, per *Senatûs-Consultum Vellejanum* mulieribus indultum esse, ut, si pro alio fidejusserint, vel etiam intercesserint, quovis modo alterius obligationem in se recipiendo, ipsis competat contra Creditorem *Exceptio;* ac si solverint, *Soluti Condictio*, estò fidejusserint pro patre, marito aut prolibus; per quod jura volunt consulere imbecillitati ac imprudentiæ mulierum facilè inducen-

darum ad aliquid sibi nocivum faciendum. Dantur tamen casus, quibus mulier auxilio S.C. Vellejani non gaudet, v.g. si pro sua fidejussione acceperit pretium notabile; si major 25 annis, post primam interceſſionem elapso integro biennio, se rursus obstringat; si animo decipiendi intercedat, sciens se non teneri efficaciter deceptis enim, non decipientibus jura opitulantur; si juramento confirmet fidejussionem, ex *C. 28. L. 2. T. 24. n. 4.* Imò si expresse ac in specie huic suo privilegio S.C. Vellejani, postquam de illo certiorata & debitè informata fuerit, renuntiat, tenetur stare fidejussioni; quia cùm sit introductum principaliter in favorem mulierum & secundariò in favorem publicum, huic suo favori renuntiare valent; alias nequidem renuntiatio jurata, uti de privilegio Clerici, non subsisteret, quod nemo dixerit. N. D. *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi.* Nam id intelligitur de jure irritante, non prohibente; cùm multa fieri prohibeantur, quæ tamen facta tenent. Nihilominùs mulier majorennis pro libitu sine alterius, etiam mariti consensu res suas, quarum liberam habet administrationem, donare, vendere, oppignorare, vel alio quovis modo alienare potest; nam S.C. Vellejanum obli-

gat

gatæ mulieri succurrere voluit, non donanti; quia facilius se mulier obligat, quàm alicui donat, ob innatam tenacitatem & avaritiam, ait J. C. apud Engel *h.t. n.8.* Vide Nucl. Theol. *Exam. 8. n. 5. §. 1.*

TITULUS XXIII. XXIV. & XXV.

De Solutionibus, Donationibus, & Peculio Clericorum.

t.l. DE SOLUTIONIBUS *h.t. c.* 1. statuitur: „Sicut filius debita Patris, ita Prælatus sui Prædecessoris pro necessitate „Ecclesiæ contracta tenetur persolvere. „Et C. 2. Firmiter inhibetur, ne quis præsumat, Ecclesiam tibi commissam pro „alienis gravare debitis aut obligari; si „secus fuerit attentatum, ad solutionem „talium debitorum Ecclesiæ non teneantur. Unde quamvis hæres teneatur solvere omnia debita defuncti qualitercunque contracta, quia universum jus à defuncto consequitur, cujus personam repræsentat; successor tamen in beneficio non tenetur, nisi ad illa, quæ sunt contracta pro Ecclesiæ necessitate, (estò in ejus utilitatem reipsa non fuissent versa) quia ab ea beneficium accepit. Ita Wagn. *ad c. 1. h. t.*

2. C. 3. „ Odoardus Clericus ob inopiam

„debita solvere non valens & ideo ex-
„communicatus, jubetur, si non possit, in
„totum vel pro parte debita solvere, à sen-
„tentia ipsa absolvi, receptâ priùs ab eo
„idoneâ cautione, (saltem juratoriâ, si ali-
„ter non possit) ut, si ad pinguiorem for-
„tunam devenerit, debita persolvat. Unde
Clericus debitor, si non sit solvendo, bonis
cedere non tenetur, nec excommunicari
aut aliter molestari potest, v.g. privatione
beneficii, ita ut non remaneat ipsi congrua
sustentatio; cui privilegio, cùm sit con-
cessum Ordini Clericali, ne in ejus oppro-
brium cogatur mendicare, Clericus re-
nuntiare non potest; quod tamen in variis
casibus apud *Reiffenst. h. t.* limitatur.

3. C. 4. „Is, qui conqueritur indebi-
„tam pecuniam se solvisse, probare tene-
„tur, quòd indebitè sit solnta; nisi ejus
„adversarius solutionem inficians exinde
„convincatur, tunc enim diffitenti in-
„cumbit onus probandi, quod tanquam
„debitum receperit. Ratio, quia contra
mendacem facilè præsumi potest, ut ait
Wagn. ad h. c.

Solet à Canonistis h. t. agi de Mutua
occulta Compensatione, quo loco & tem-
pore fieri debeat solutio, ac de ordine
Creditorum, de quibus vide tradita in
Nucl. Theol. *Exam.* 10. 11. & 15.

4. II. De Donationibus *h. t. c. 1.* decernitur: „Hanc sibi quodammodo Nobilitas legem imponit, ut debere se, quod „sponte tribuit, æstimet; & nisi in beneficiis suis creverit, nihil præstitisse se reputet. C. 2. Cùm Episcopus & quilibet „Prælatus rerum Ecclesiasticarum sit „Procurator, non Dominus, conditionem Ecclesiæ meliorare potest, facere „verò deteriorem non debet. Unde si fecit graves donationes in detrimentum „Ecclesiæ, Canonicis suis inconsultis, quia „donationes hujusmodi de jure non tenent, eas tam à Clericis quàm laicis licet „legitimè revocare. C. 3. Si Abbas solus „vel cum Priore & quibusdam de Conventu donationem facere contigerit, „& pars Conventûs postea reclamaverit, „datæ rei quantitas & illius terræ consuetudo, quæ tamen sacris Canonibus „manifestè non obviet, est attendenda, „& secundùm hoc donum ratum vel irritum judicandum.

5. C. 5. „Cùm Episcopus F. de mandato „Papæ quàtuor modios terræ certis Nobilibus in Feudum concessit, quia autem in assignata terra non nisi duos modios invenerunt, Pontifex rescripsit succes„sori: Quia Ecclesiam in actibus suis „fraudem vel dolum non decet aliquem

„adhibere, Feudum ipsum secure possit
„eisdem integrare.' Et C.6. Cùm V. quas-
„dam terras assignaverat Monasterio, &
„in eodem Instrumento alias possessiones
„donâsset sub hac conditione, ut filio suo
„quotannis præstaret certam pensionem,
„& cessante Monasterio in solutione filius
„eas possessiones revocaret, & ex eis sylve-
„vam faceret; & quia solutio cessabat,
„filius omnes terras revocare nitebatur.
„Ast Pontifex decernit: Cùm ex tenore
„Instrumenti evidenter appareat, quòd
„hæc fuit mens & intentio Donatoris, ut
„clausula *De Foresta* (i. e. saltu ad vena-
„tionem aucupiúmque aptato) quæ in
„fine ponitur Instrumenti, non ad supe-
„riorem Donationem, quæ libera & pura
„fuit, sed ad inferiorem concessionem,
„quæ pensionem & determinationem
„habet insertam, juxta sanum referri de-
„beat intellectum; quia in contractibus
„plena, in testamentis plenior, in bene-
„ficiis quoque plenissima est interpretatio
„adhibenda; Præsertim factis à Principe
ad causam piam, quamvis aliàs donatio
sit strictè interpretanda pro donante, quia
nemo præsumitur jus suum jactare.

6. C.9. „Licèt sit in Canone diffinitum,
„ut, si Episcopus in sua Diœcesi Monaste-
„rium construere voluerit, & de rebus
„&c.

„Eccleſiæ, cui præſidet, ipſe ditare, non „ampliùs ibidem quàm quinquageſi„mam; Eccleſiæ verò, quam Monaſticis „Regulis informare vel pro ſuis magni„ficare voluerit ſepulturis, non ampliùs „quàm centeſimam partem censûs Ec„cleſiæ, cui præeſt, debeat elargiri; in eo „tamen hæc temperamenti æquitas ob„ſervanda, quod, cui tribuit, competens „ſubſidium conferat; & cui tollit, gravia „damna non infligat; aliàs in quantalibet „portione ſit collatum, poterit legitimè „revocari. Et C. 10. Propter ingratitudi„nem Donatarii poteſt Donator de jure „revocare Donationem, ſi fortè in ipſum „impias manus injecerit, aut ipſi atroces „injurias ſeu grave rerum ſuarum dam„num vel vitæ periculum inferre præ„ſumpſerit; quod tamen ad Donatoris, „qui hoc tacuit, non extenditur ſucceſſo„res. Vide Nucl. Theol. *Exam. 14. n. 2.*

7. III. De Peculio Clericorum *h. t.* per totum decernitur, ut acquiſita, ſive mobilia, ſive immobilia, ex redditibus Eccleſiaſticis à Clerico, poſt obitum illius ſint Eccleſiæ propriæ relinquenda. Verùm quia varii Pontifices apud Pichl. *Deciſ. 98.* conceſſerunt Clericis Romanis privilegium, ut de omnibus, etiam ex redditibus beneficiorum acquiſitis, cujus-

cunque quantitatis aut valoris existant, donare, testamento aliáve ultimâ voluntate in favorem consanguineorum vel aliorum disponere licitè valeant; quódque si ab intestato decesserint, ea bona ad ipsorum agnatos vel alios, qui eis de jure succedere deberent, liberè devolvantur. Et INNOC. XII. anno 1691. JODOCO EDMUNDO Episcopo Hildesiensi simile privilegium de bonis prospectu Ecclesiæ quæsitis tam ad causas profanas quàm pias testandi concessit; hinc *l.c.* censet *Pichler*, juri scripto de Clericorum peculio Ecclesiæ relinquendo posse per consuetudinem contrariam derogari, ac in variis locis videtur derogatum, dum obtentâ facultate testandi & nominatis Executoribus bona relicta Clericorum obveniunt consanguineis ab intestato; quia quidquid est obtinibile per privilegium Pontificis, per se quoque obtinibile est per consuetudinem saltem immemorialem. Vid. *Nuc. Theol. Exam. 8. n. 5. §. 4.*

TITULUS XXVI.

De Testamentis & ultimis Voluntatibus.

De his actum est in *Nucl. Theol. Exam. 14. n. 4.* quibus addenda sequentia Capita h. t.

1. I. *In Decret. c. 3.* „Secundùm piissi-„mas leges dilatæ defunctorum piæ vo-„luntates Episcopali suppleantur stu-„dio. Circa quod notant DD. Si hæredes vel Executores infra sex menses utiles à die aditæ hæreditatis (nisi aliter Testator disposuerit) negligant solvere legata pia, cogendi sint ab Episcopo, ut postea solvant cum omni emolumento inde percepto & interesse.

2. C. 5. „Jure Civili hæres ad solvendum „cogitur, si Testator aliena legaverit; sed „injustum videtur, ut Ecclesia legataria „detineat aliena, & restituere non debeat. Ob quod putat *Wagn.* quamvis, si quis scienter leget alienum, hæres obligetur ad rem illam, si sit sub commercio humano, redemptam Legatario probanti scientiam legantis tradere, vel æstimationem ejus solvere; si verò ignoranter legaverit, putans esse rem suam, legatum censeatur esse irritum, nisi esset factum personæ consanguineæ; ast si Ecclesiæ scienter legatum sit alienum, juxta varios DD. ad *h. C.* ex benignitate Canonica hæredes non esse cogendos ad solvendam æstimationem illius, ne Ecclesia videatur bonis temporalibus inhiare.

3. C. 11. „Mandat Pontifex, causam su-„per relictis Ecclesiæ non secundùm leges

„requirentes septem vel quinque testium „interventionem, sed secundùm Decre„torum Statuta tractari, tribus aut duo„bus testibus legitimis requisitis, quia „scriptum est: *In ore duorum vel trium testium stat omne verbum.* Ex quo infert communis TT. & Canonistarum, teste Lacr. *L.*3. *p.*2. *n.*1130. Testamentum aliámve dispositionem ad pias causas valere, modò constet de voluntate Testatoris, v. g. si scripserit aut subscripserit cum Consule & die, estò sine ullo teste aut juris solemnitatibus; item si hæres ab eo immediatè audiêrit, teneri pro foro interno legata solvere; *Cùm non sit ad externam fidem decurrendum, quàm si aliter non possit haberi veritas*, ait Imp. *L. Fin. C. de fid. com.* Quamvis non teneatur credere uni testi etiam jurato; secus, si probetur voluntas defuncti per duos tantùm testes fide dignos, qui in foro externo pro causa pia plenè probant.

4. C. 13. „Qui ultimam suam voluntatem alterius dispositioni committit, nihil „per se penitus ordinans vel determinans, „non videtur decedere intestatus. Circa quod sunt variæ DD. interpretationes apud Gonzal. *h. c.* Aliqui censent, tale testamentum aliàs à Jure Civili reprobatum ideo valere, quia testator committen-

do voluntatem suam alienæ dispositioni tacitè intelligitur, quòd eum instituerit hæredem, ut bona sua inter pauperes aut pios usus convertat, quia quivis præsumitur voluisse animæ suæ meliori modo consulere. *Gonz. l.c.* ait: Innocentium *h.c.* non affirmare, testatoris voluntatem alterius voluntati committi posse contra jura, q.d. *Instituo hæredem, quem Titius voluerit;* posse tamen committi alterius dispositioni seu ordinationi, q. d. *Volo, ut Titius nomine meo testetur;* vel: *Quod disposuerit Titius, ut Testamentum meum observari volo;* quam dispositionem tum ad causas profanas, tum ad pias valere, notum est, ait *Gonz.* Vide Pirrh. *b.t. n.*23. Reiffenst. *n.* 435. *&c.*

5. C. 18. „Filius hæres à Patre institutus „hoc modo, ut patruis suis hæreditatem „restitueret, si absque filiis masculis mo„reretur, habet in bonis Patris legitimam „seu tertiam partem debitam jure natu„ræ, in qua gravari nequivit; nec non „quartam Trebellianicam, quam quilibet „extraneus restitutione gravatus deduce„re potest; propter quod valet tertiam „& quartam præfatas in ultima volun„tate legare, licèt ipsas non exprimat in „legando.

6. II. In 6. *h.t. c.1.* decernitur: „Si Pater „filium

„ filium & filiam habens impuberes, filiam
„ in re certa, filium verò in cæteris bo-
„ nis instituit hæredem, & uxori aliqua
„ legavit, hanc conditionem adjiciens:
„ *Ut si filia decederet sine liberis, filio; si*
„ *filius absque liberis obiret, filiæ; si utrum-*
„ *que sine liberis decedere contingeret, pau-*
„ *peribus hæreditas obveniret*, tunc pro-
„ libus defunctis ante tempora puber-
„ tatis absque deductione Trebellianicæ
„ & legitimæ omnia bona pauperibus
„ deferuntur, & matri superstiti nihil ex
„ iis debetur; prædictæ námque substi-
„ tutiones intelliguntur esse pupillares,
„ quia substitutiones ita semper sunt in-
„ terpretandæ, (dummodo verbis & per-
„ sonis institutis id conveniat) ut substi-
„ tutio directa potiùs intelligatur quàm
„ obliqua, quanquàm directa interdum
„ ad Fideicommissum ex causa trahatur.
„ Licèt autem proles matrem Testamen-
„ to portione legitimâ privare non possit,
„ pater tamen potuit in testamento, quod
„ proli impuberi fecit.

7. Pro hujùs intelligentia observa, substitutionem hæredis instituti aliam esse DIRECTAM, quæ fit verbis immediatè ad substitutum directis à Testatore, èstque vel *Vulgaris*, ut si dicat: *Cajus hæres meus esto; si is non potuerit vel noluerit, Sejus*

esto, quæ per aditionem hæreditatis à Cajo factam expirat; vel *Pupillaris*, ut si pater dicat: *Filius meus impubes hæres meus esto; si intra ætatem pupillarem decesserit, Mævius esto, vel pauperes hæredes sunto*, quo adveniente pubertate evanescit. Aliam Obliquam seu *Precariam*, quæ fit verbis ad hæredem institutum directis, cujus fidei committit, ut hæreditatem (quæ ideo dicitur fideicommissaria) tradat alteri, casu quo sine liberis decedat, v. g. si dixerit: *Titius sit meus hæres, quem rogo*, (quod idem hîc est ac *mando*) *ut quando morietur, rem Cajo restituat.* Differunt hæ duæ substitutiones, quia directè substitutus accipit hæreditatem, si primò institutus eam non obtineat, directè à Testatore, ídque sine diminutione; econtra indirectè substitutus seu fideicommissarius eam accipit directè ab hærede fiduciario, ut si hic eam non obtineat, v. g. si moriatur ante Testatorem, indirectè substitutus nullum jus habeat; aut si eam à Fiduciario obtineat, quartam partem juxta *L. Trebellianicam* amittat. Semper autem substitutionem ita esse intelligendam, ut directa potiùs quàm obliqua censeatur, si persona ferant & verba, ait Pontifex *l. c.* Imò effectus substitutionis directæ

sæpe

sæpe ad Fideicommissum trahuntur, ut non sit locus deductioni Trebellianicæ, v. g. in Fideicommisso Familiæ, aut universali ad pias causas; item si Testator eam prohibeat &c. apud Leur. *h. t.* Q. 691.

8. Præterea in 6. *h. t. c. 2.* ait Pontifex: „Religiosus executor testamenti deputa„tus, non potest (cùm velle & nolle non „habeat) hujusmodi officium suscipere, „nisi à Superiore petitâ super hoc licentiâ „& obtentâ. Ast FF. Minores vi suæ professionis executores esse non possunt; licet possint assumi in consultores Executoris, vel Electores, v. g. si Testator dicat: *Petrus executor mei testamenti nihil faciat, nisi de vel cum consilio Titii Minoris;* aut *Ille sit Executor mei Testamenti, quem Titius Minor nominaverit.* Ita Kerckhove *in stat. c. 5. §. 9. n. 6.*

9. III. In Clement. *h. t. c. un.* statuit „Pontifex, ut Religiosi etiam exempti ad „executionem cujuslibet ultimæ volun„tatis deputati, etsi Prælationis officio „fungantur, locorum Ordinariis debitam „de susceptæ executionis officio teneantur reddere rationem, quocunque non „obstante privilegio.

10. Pro fine nota, omne Testamentum semper posse mutari, cassari ac revocari, vel contrario facto, v. g. Cancellatione, sub-

subtractione materiæ per donationem omnium bonorum reservato, usufructu &c. vel formatione novi validi, estò sit reciprocum in eadem charta conscriptum, etiam invitâ alterâ parte; quia, ut ait Sanch. *Conf. Mor. L. 4. c. 1. Dub. 7.* Nullâ ratione potest inveniri via, ut Testamenta fiant irrevocabilia. Unde nec pactum non revocandi aliquid efficit, quamvis juratum, quia tunc non quidem licitè, attamen validè revocatur per posterius, quia de Testamenti natura est, esse usque ad mortem revocabile; juramentum autem naturam actûs non mutat. Si tamen tunc una pars suum clandestinè revocâsset, etiam compars suum tacitè revocâsse censetur. Ita *Reiffenst. h. t. n.* 381.

TITULUS XXVII.

De Successionibus ab Intestato.

1. Intestatus dicitur, qui vel omnino testamentum non fecit, vel non validè fecit; aut id, quod fecit, ruptum irritúmque factum est; aut si ex eo nemo hæres extiterit. *Instit. de Hæred. quæ ab Intest.* Unde tali succedentes in bonis, vocantur hæredes *ab Intestato*; qui hoc ordine succedunt: 1. Legitimi descendentes. 2. His deficientibus succedunt ascedentes proximi

mi unà cum fratribus & ſororibus germanis, i. e. ab utroque parente conjunctis; imò ſi defunctus patrem, & ex altero fratre mortuo filios reliquerit, hi jure repræſentationis unà cum patre ſuccedunt. 3. Proximi conſanguinei collaterales, ita ut fratres germani excludant uterinos, quia duplex vinculum plus ligat quàm ſimplex. Si omnes germani vivant, omnes æqualiter ſuccedunt in capita; ſi aliqui vivant, aliqui mortui relictis poſt ſe liberis, hi jure repræſentationis veniunt in ſtirpes, tantum omnes ſimul capientes quantum eorum parens, ſi viveret, accepiſſet. 4. Si præmortuis omnibus fratribus & ſororibus germanis extent eorum liberi, hi omnes ſuccedunt in capita, non in ſtirpes, quia tunc non jure repræſentationis, ſed proprio conjunctionis gradu ſeu ex propria perſona hæreditatem captant. Verùm ſi tunc adhuc extent defuncti fratres vel ſorores unilaterales, tali caſu liberi fratrum germanorum jure repræſentationis ſuccedent in ſtirpes; ſi enim tunc fictione juris non repræſentarent parentem defunctum, non poſſent fratrem defuncti unilateralem, utpote uno gradu propinquiorem, excludere, prout tamen de jure faciunt. 5. Deficientibus aſcendentibus & germanis eorúm-

que

que liberis succedunt fratres unilaterales, seu ex uno parente conjuncti eorúmque liberi modo dicto, & quidem sine ulla differentia bonorum, an à patre vel à matre obtigerint defuncto, ut docet communior contra nonnullos, censentes bona materna devolvi ad fratres uterinos, paterna ad fratres consanguineos, seu à solo patre conjunctos. 6. Deficientibus penitus ascendentibus defuncti ac ejus fratribus & sororibus tum germanis, tum unilateralibus eorúmque liberis succedunt ab intestato consanguinei collaterales gradu propinquiores, exclusis remotioribus, non in stirpes, sed in capita, nullo habito discrimine agnationis & cognationis, seu nullâ observatâ duplicitate, i.e. sive utrùm ex utroque, an ex uno tantùm latere se attineant, quia post fratres eorúmque liberos in primo gradu neque duplicitas vinculi, neque jus repræsentationis ampliùs attenditur. 7. Deficientibus prorsus consanguineis vir succedit uxori & uxor viro, nisi per pacta dotalia aut consuetudinem in variis locis, ubi inter ipsos viget communio bonorum, comparte sine prole decedente, hujus bona exclusis consanguineis ad superstitem devolvantur. Denique si laicus, v.g. peregrinus, nullos habens consanguineos

saltem reperibiles, intestatus moriatur, succedit Fiscus Principis, vel Civitas, vel pauperes loci, juxta morem patriæ. Ita Civilistæ & Canonistæ passim apud *Reiffenst. h.t.* Vide *Nucl. Theol. Exam.14.n.4.* §. *Dixi*: ubi traditur, an & quomodo succedant illegitimi? Circa successionem ab intestato respectu Clerici statuitur h.t.

2. In *Decret. c.1.* „Clericis, si per hæreditatem vel alio modo intuitu personæ „aliquid acquisiêrint, donare eis liceat, „cui voluerint, dum vivunt; sin autem „antea obiêrint, quàm hoc fecerint, omnia „in jus Ecclesiæ tradantur. Putà, si non habeant consanguineos; quia juxta Gl. teste *Wagn.* tunc illi, & non Ecclesia in talia bona succedunt; secus est de bonis Ecclesiasticis. Et C.3. „Cùm Archi-Pres„byter A. se & sua obtulisset Monasterio B. „in præsentia unius testis, & cùm æger „corpore requisitus, ut conderet testa„mentum, respondit, se non posse testari, „quia se & sua contulisset Monasterio, „quod alii testes in præsentia Abbatis „illum audiverunt confitentem, non quidem tanquam sufficienter probantes, „sed vehementer adminiculantes; econtra Episcopus asserebat, se velle probare, „dictum A. mentis compotem non fuisse, „cùm ultimam voluntatem expressit; quia

„cùm tunc interrogatus fuisset à Mona-„chis: Visne habitum suscipere Mona-„chalem? Responderit: Volo; statim in-„terrogatus ab alio: Visne esse asinus? „Responderit similiter: Volo. Mandat „Pontifex, nisi hoc Episcopus legitimè „probârit, ei silentium imponendum; „si verò id legitimè probârit, bonorum „restitutionem Ecclesiæ, cujus A. admi-„nistrationem gesserat, esse faciendam, „cùm tunc ab intestato decesserit. Unde licèt unus testis etiam in causa pia non plenè probet, plures tamen testes in causa connexa, quamvis de diverso actu, vehementer adminiculantur, ut tunc non juvet amentiæ exceptio, nisi plenè probata.

TITULUS XXVIII.

De Sepulturis.

1. I. In *Decret. h. t. c. 1.* statuitur: „Unus-„quisque in Majorum suorum se-„pulchris jaceat; nulli tamen negatur „propriam eligere sepulturam, & etiam „alienam. Idem decernitur C. 2. 3. & 4. in quo additur: „Si tamen elegerint sepul-„turam alienam, Ecclesiæ, à qua rece-„perunt salutis pabula, Canonica debeat „portio exhiberi, i. e. quarta pars funera-lium, quæ juxta Canones est debita Paro-

cho defuncti exiis, quæ ratione funeris de candelis, panno feretri &c. obveniunt Ecclesiæ alienæ. C. 5. & 6. mandat Pontifex: „Ut corpora & ossa eorum, qui in ultima „voluntate sibi sepulturam elegerunt, alibi „sepulta restituantur; utì & beneficia, quæ „occasione sepulturæ ipsorum Ecclesia „receperit. C. 7. Quemadmodum vir, „ita & uxor liberam habere debet sepul„turam.

2. C. 12. „Sacris est Canonibus insti„tutum, ut quibus non communicavimus „vivis, non communicemus defunctis; „& ut careant Ecclesiasticâ sepulturâ, qui „priùs erant ab Ecclesiastica unitate præ„cisi, nec in articulo mortis Ecclesiæ re„conciliati fuerint. Unde si contingat, „excommunicatorum corpora per vio„lentiam alióve casu tumulari, si ab alio„rum corporibus discerni poterunt, ex„humari debent, & procul ab Ecclesiastica „sepultura jactari; secus, si discerni non „possint. Ast hoc intelligendum de excommunicato non tolerato, non verò de tolerato; quia in Germania, ubi Catholici hæreticis immixti vivunt, licitè sine cæremoniis Ecclesiasticis hæretici in cœmiteriis vel Ecclesiis ex consuetudine & conniventia Ecclesiæ sepeliuntur, ut docet *Pichl. Decis. 101.*

3. C. 13.

3. C. 13. „Abominabilis corruptelæ vi-„tium dicitur, si Clerici pro terra, in qua „decedentes sepeliendi sunt, certum pre-„tium præsumant exigere. Ex consue-tudine tamen aliquid exigi potest, non præcisè pro sepultura seu loco sacro, sed pro conservatione Ecclesiæ, sustentatione Parochi, aut honoratiori situ v. g. in Ec-clesia vel sacello, aut obligatione Ecclesiæ, quòd nullum alium velit recipere ad lo-cum electæ sepulturæ, quàm eligentis fa-miliam, quod est quid profanum pretio æstimabile, sicut in simili, si pro pretio concedatur laico honoratior locus seu Banchus in Ecclesia, ita Reiffenst. *h. t. n.* 68. Engel *n.* 15. ubi tamen monet, nullo modo esse licitum Parochis, aliàs per Or-dinarios castigandis, juxta *Decret. S. Con-greg.* propter exactionem pecuniariam seu mortuaria non soluta defunctorum ca-davera relinquere inhumata; licèt postea per Superiorem ad ea solvenda cogere possit Parochianos seu hæredes defuncti.

4. II. *In 6. h. t.* decernuntur sequentia: C. 1. „Prohibet Pontifex universis Reli-„giosis & sæcularibus Clericis in virtute „S. Obedientiæ & sub maledictione æter-„na, ne aliquos ad vovendum, vel juran-„dum, vel aliàs ad promittendum irre-„vocabiliter inducant, ut apud eos sepul-

„turam eligant, vel jam electam ulteriùs „non immutent; si secus actum fuerit, „electio decernitur irrita; Religiosi verò „& Clerici contravenientes tam ad resti- „tutionem corporum, si petantur, quàm „omnium, quæ occasione sepulturæ ad „ipsos pervenerunt, intra decem dies sint „obligati, aliàs Ecclesia & cœmiterium „sint & maneant Ecclesiastico supposita „interdicto, donec plenariè restituerint. C. 2. „Canonica portio debetur Ecclesiæ „illi, in qua defunctus solebat Ecclesiasti- „ca susciperе Sacramenta; si verò habens „æqualiter domicilium in duobus locis, „in tertia eligat sepulturam, domicilio- „rum Ecclesiæ debent inter se dividere „Canonicam portionem.

5. C. 3. „Mulier, quæ plures habuit „viros, si sepulturam non eligat, cum viro „ultimo, cujus domicilium retinet & ho- „norem, tumulanda est. C. 4. Licèt patres „filios impuberes, qui nequeunt eligere „sepulchra, possit, ubi consuetudo fert, „quo voluerit loco, sepelire; ubi tamen „hæc consuetudo non est, sunt cum suis „Majoribus vel in Ecclesia Parochiali tu- „mulandi; Filius autem & Filia, quæ ex- „cessit pubertatem, quamvis possit eligere „sepulturam, sine patris tamen assensu pro „anima sua, nisi peculium Castrense vel

„quasi

„quasi Castrense habeat, legare nihil po-„test. Vide *Nucl. Theol. Exam. 8. n. 5. §. 2.* C. 5. „Religiosi, nisi à propriis Monaste-„riis tam procul absint, ut ad ea commodè „portari nequeant, cùm velle & nolle non „habeant, non possunt sibi eligere sepul-„turam, sed sunt apud sua Monasteria tu-„mulandi. Hæc per se clara sunt.

6. III. *In Clement. h. t. c. 2.* „Clemens „studio pacis firmandæ inter Rectores „Ecclesiarum ex una, & FF. Prædicato-„res ac Minores ex altera parte statuit & „ordinat, ut Fratres dictorum Ordinum „omnes ad sepulturam recipere valeant, „qui sepeliri elegerint in locis & Ecclesiis „ipsorum, ita tamen, ut Parochis Canoni-„cam portionem integrè largiantur. Ve-rùm hodie per varia privilegia apud *Reif-fenst. h. t. n. 55.* sunt exempti ab omni so-lutione portionis Canonicæ. Vide *L. 1. T. 35. n. 6.*

7. Hîc tamen observandum, casu quo quis elegit sepulturam apud Regulares, juxta *Declarationes Card.* „Ipsos quidem „invito Parocho posse associare corpus „ad sepulturam, nullo modo autem ipsis „licere Parochias cum Cruce processio-„naliter, aut aliàs ad efferenda vel levanda „defunctorum funera intrare; vel illa „levare aut efferre, nisi vocato & expecta-

„to proprio defuncti Parocho atque ibi-
„dem præsente; vel nisi requisitus dissen-
„tiat, aut venire expressè recuset. Neque
„cogi possunt, ut corpus ex ædibus priùs
„ad Ecclesiam Parochialem deferatur,
„sed recto tramite, etiam invito Parocho,
„ad Ecclesiam Regularem deferendum.
„Neque hæredes cogi possunt, ut etiam in
„Parochiali exequias celebrari faciant.
Ita *Reiffenst. h. t. n. 34. & 35.* addens *n. 36.* Potest tamen Parochus loci etiam cum stola funus comitari usque ad Ecclesiam Regularium, ac etiam illam intrare, ibique permanere, nullo modo tamen se immiscere in actu sepulturæ. Imò Leur. in *Foro Benef. p. 1. Q. 453. n. 3.* censet, Parochum posse per totam viam usque ad Ecclesiam sepulturæ peragere officium, quamvis per aliarum Parochiarum fines esset transeundum, quia ita dicitur continuare jus suum jam inceptum in suo termino à quo, usque ad terminum ad quem. In similibus tamen multum consuetudini deferendum ad obviandum scandalosis controversiis inter Clericos occasione electæ in aliena Ecclesia sepulturæ sæpiùs exortis.

8. Denique *Engel h. t. n. 7.* docet, probationem electionis sepulturæ, cùm sit quædam dispositio ad piam causam seu in

in favorem animæ, non oportere esse exactam, sed probari posse per testes singulares; imò etiam unum concurrentibus adminiculis, & quidem per solum Confessarium, cui tanquam interpreti voluntatis defuncti sit fides adhibenda, eò quòd licèt præjudicium Parochialis Ecclesiæ interveniat, id non videatur valde notabile. Vide *L. 2. T. 20. n. 3.*

TITULUS XXIX.

De Parochiis & alienis Parochianis.

1. Parochia seu Parœcia est certum territorium seu districtus, in quo degit populus alicui Ecclesiæ deputatus, ut ibi audiat Divina, recipiat Sacramenta aliáque spiritualia, certis limitibus auctoritate Episcopi determinatum, qui ut dicitur C. 4. „Si legitimâ probatio„ne vel aliàs indubitatâ fide de iis con„stet fuisse legitimè statutos, præscri„bi nequeunt. Fideles intra talem di„strictum habentes domicilium vel quasi domicilium, vocantur Parochiani; qui ipsis præest cum potestate administrandi Sacramenta & jurisdictione ordinaria in Foro Pœnitentiali, dicitur Parochus, Rector Ecclesiæ Parochialis,

Curatus à cura animarum, Plebanus à plebe seu populo.

2. Agitur à Canonistis h. t. de officio & potestate Parochi, de quibus fusè Barbosa. Item de juribus Parochialibus, ut jure funerandi, decimandi & cæteris, super quibus habet assistentiam juris, de quibus Leur. *in Foro Benef. p. 1. Q. 449. & seqq.* ac sparsim in Jure Canonico. Denique de Obligationibus Parochorum erga Parochianos, de quibus in Theologia Morali, signanter in Nucl. Theol. *Exam. n. 13. §. 2. & Exam. 18. n. 5.*

3. Circa obligationes Parochianorum h.t. c.2. statuitur: „ Dominicis vel Festivis „ diebus Presbyteri ante Missam plebem „ interrogent, an adsit alienus Parochia- „ nus, qui contempto proprio Parocho „ ibi Missam velit audire; quem, si inve- „ nerint, statim ejiciant. Verùm hoc generali consuetudine sublatum est, ut hodie Episcopus hoc præceptum juris communis, juxta DD. apud *Gonz. ad h. c. n. 12.* suscitare nequeat, estò Trident. *sess. 24. de Ref. c. 4.* dicat: „ Moneat Episcopus po- „ pulum diligenter, teneri, *ex decentia*, „ unumquemque Parochiæ suæ interesse, „ ubi commodè id fieri potest, ad audien- „ dum Verbum Dei. Saltem Parochiani tenentur proles suas proprio Parocho of-

ferre

ferre baptizandos; in Parochiali sumere Communionem Paschalem; coram proprio Parocho matrimonia contrahere &c. de quibus in *Nucl. Theol.* sparsim.

TITULUS XXX.

De Decimis, Primitiis, & Oblationibus.

1. Decimæ sunt pars decima fructuum ex prædiis, animalibus, molendinis, piscariis, fœno, lana, aliisque licitè acquisitis provenientium juxta consuetudinem locorum ministris Ecclesiæ in signum universalis Dominii Divini, juxta *C. 16. h. t.* persolvenda ex duplici obligatione, nempe Religionis & Justitiæ, idque ex jure tantùm Ecclesiastico, ut habet communior Recentiorum. *Nec obstat*, quòd *c.* 14. *h. t.* dicatur: „Decimæ non ab homine, „sed ab ipso Domino sunt institutæ. Et *c.* 32. „Decimæ debentur ex Lege Divina. *Nam* licèt Decimæ materialiter & quoad substantiam sumptæ pro necessaria sustentatione Ministrorum Ecclesiæ debeantur ex jure naturali & Divino; sumptæ tamen formaliter seu secundùm determinatam quotam, nempe Decimam, quamvis habeant originem ex præcepto Divino, illud tamen non erat Morale, sed Judiciale vel

Cæ-

Cæremoniale, adeóque in Novo Testamento abolitum; quod patet inde, quia ante Concilium Lateran. jus decimandi validè fuit translatum in laicos à Superiore Ecclesiastico; & post Concilium per privilegium Apostolicum in eos transferri potest; imò jus passivum seu obligatio solvendi Decimas præscribi potest, quæ fieri non possent, si Decimæ essent de Jure Divino, contra quod nulla valet consuetudo, privilegium aut præscriptio.

2. PRIMITIÆ sunt primi fructus terræ vel pecorum, de quibus dicitur *h.t. c.1.* „Decimam omnium frugum Leviticæ „Tribui populus ex Lege debebat; Pri„mitiva verò, quæ de frugibus offere„bant, non erant speciali nomine diffinita, „sed offerentium arbitrio derelicta. Ast hodie nullo jure obligantur laici ad dandum primitias Ministris Ecclesiæ.

3. OBLATIONES sunt res illæ, quæ à fidelibus in Altari sub Missa vel ad sacras imagines offeruntur; ad quas quidem nullo præcepto Parochiani obligantur, si tamen Parochus aliàs non haberet congruentem sustentationem, aut alicubi consuetudine inductum sit, ut v. g. diebus festis & Dominicis, aut certis festivitatibus aliquid Parocho offeratur, Parochiani per Superiorem cogi possunt ad illam servan-

dam,

dam, præstandásque solitas oblationes. Quæ sponte offeruntur, de jure communi spectant ad Parochum, intra cujus districtum in Capellis vel ad sacras imagines fiunt, (quia de jure communi super iis actionem suam habet fundatam) nisi alicubi sit alius usus, aut juxta arbitrium Ordinarii de contraria voluntate offerentium, quòd velint illas ad fabricam Ecclesiæ aut alios pios usus converti, conjecturaliter præsumatur; nam sicut legatum est persolvendum juxta mentem legantis, ita & Oblationes juxta mentem offerentis. Unde etiam Oblationes, quæ sub Primitiis fiunt à consanguineis vel amicis, vi consuetudinis & intentionis dantium ad Neo-Mystam pertinere dignoscuntur. Præter ea, quæ de jure decimandi & Decimis sparsim in Jure Canonico tradita sunt, notanda sunt sequentia Capita h. t.

4. I. In *Decret. c. 2.* „Novum genus exactionis est, ut Clerici à Clericis frugum „Decimas vel animalium exigant; nusquam enim in Lege Domini Levitæ à Levitis Decimas accepisse vel extorsisse leguntur. Verùm hoc intelligitur, quòd clericus ex proventibus Ecclesiasticis aut Decimis pro sustentatione ipsi assignatis non teneatur solvere Decimas, ex quo ortum

vul-

vulgare dictum: *Clericus Clericum non decimat.* Aſt ſi prædia Decimis obnoxia per hæreditatem, Fundationem beneficii, alióve modo ad Clericos pervenerint, ex iis Decimæ ſunt perſolvendæ; nisi per conſuetudinem, præſcriptionem vel privilegium ab hoc onere eximantur. Ratio, quia, cùm onus Decimarum ipſis prædiis inhæreat, tranſit in quemcunque poſſeſſorem. *Nec obſtat*, quòd per mutationem perſonæ mutetur rei qualitas, adeóque exemptâ perſonâ res quoque videatur exempta. *Nam* id tantùm procedit, quando qualitas ineſt rei propter perſonam, v. g. Jus-Patronatûs laicale, ſi tranſeat in Eccleſiam; immunitas à gabellis reſpectu rerum ad Clericos ſpectantium &c. ſecus, ſi qualitas inhæreat rei ratione ſui ipſius, ut onus Decimarum prædiis propter ſeipſa, adeóque mutatione perſonæ non tollitur, ne per hoc Eccleſiæ ſuo jure fraudentur, ut expreſsè dicitur *c. 16. h. t.* Unde etiam *c. 34. h. t.* in Concilio Lateran. decernit INNOC. III. „Ne occaſione privi-
„legiorum Regularium Eccleſiæ ulteriùs
„prægraventur, ut de alienis terris & amo-
„dò acquirendis, etſi eas propriis mani-
„bus aut ſumptibus excoluerint, Decimas
„perſolvant Eccleſiis, quibus ratione præ-
„diorum anteà ſolvebantur, nisi cum ipſis
„Ec-

„Eccleſiis aliter duxerint componendum. Idem ſtatuitur

5. II. In *6. h. t. c. 2.* „Religioſi etiam „exempti de poſſeſſionibus acquiſitis „hactenus & amodò acquirendis Deci„mas integrè ſolvant illis Eccleſiis, quibus „eædem poſſeſſiones priùs fuerunt Deci„males, nisi ſuper hoc ſpeciali jure (v.g. „compoſitione, præſcriptione vel privi„legio) ſint muniti, & Epiſcopi ad requi„ſitionem Rectorum Parochialium ſuper „Decimis, quas Religioſi habent, exhi„beant juſtitiæ complementum. Unde in hoc ſpeciali caſu Exempti poſſunt conveniri coram Ordinario. Verùm ex his per contrarium ſenſum infertur, quòd Regulares privilegiati neque ex prædiis acquiſitis, è quibus antecedenter nullæ Decimæ Eccleſiis ſolvebantur; neque de Novalibus, i. e. terris ſeu fundis ſuis de novo ad culturam per Regulares redactis, de quibus non extat memoria, quòd aliquando culti fuerint, aut ex iis Eccleſia Decimas perceperit, teneantur Decimas ſolvere; quamvis laici per ſe ad eas ex novalibus obligentur.

6. III. *In Clement. h. t. c. 2.* „Si benefi„ciorum Decimæ alicui à Papa (v.g. Regi ob neceſſitatem vel utilitatem publicam Eccleſiæ) conceduntur ad tempus, ſecun-

„dùm

„dùm taxationem beneficiorum in illis „locis consuetam & ad monetam curren„tem solvi & accipi debent. Ecclesiarum „verò calices, libros, aliáque utensilia Di„vinis Officiis deputata Collectores & „Subcollectores in pignus non recipiant „aut distrahant.

7. IV. In *Extrav. comm. h. t. c. un.* statuit Pontifex: „Moniales aliæque Regu„lares personæ, quarum redditus adeò „sunt tenues, ut de illis sustentari non „possint, sed pro habenda vitæ suæ susten„tatione mendicare debeant, Decimam „non solvant. Verùm tunc Ordinarius Rectori Ecclesiæ de congrua sustentatione providere debet, donec Moniales ad meliorem fortunam pervenientes, ipsi rursus Decimas solvere possint.

TITULUS XXXI.

De Regularibus & Transeuntibus ad Religionem.

1. Notum est, ad Essentiam Religionis spectare tria vota substantialia: Paupertatis, Castitatis & Obedientiæ, quarum prima rebus, secunda carni, tertia menti dominatur & animo, ait JOAN. XXII. Extrav. *Quorundam* de V. S. Non verò requiritur, ut ista vota sint solemnia, sed suffi-

sufficiunt simplicia in sacro Cœtu ab Ecclesia approbato, ut patet in Scholasticis S. J. Vide *Nucl. Theol. Exam. 16. n. 4.* & *Exam. 30. n. 4.*

2. Jure novo Trident. *sess. 25. de Regul. & Monial.* Varia circa Regulares statuuntur, inter cætera C. 11. „ In quacunque Re„ligione tam virorum quàm mulierum „professio non fiat ante decimum sextum „annum expletum; nec qui minore tem„pore quàm per annum post susceptum „habitum in probatione steterit, ad pro„fessionem admittatur. Professio autem „anteà facta sit nulla, nullámque inducat „obligationem ad Regulæ vel Religionis „observantiam aut ad alios quoscunque „effectus. Unde per hoc corrigitur jus antiquum in *Decret. h.t.* ubi c. 11. & 12. „ Pro„fessio tempore pubertatis (i. e. post annum 14 in masculo & post 12 in fœmella) „facta, vel antè facta & pòst ratificata cen„setur firma. Item C. 16. Licèt annus pro„bationis sit indultus in favorem conversi „& Monasterii, ut se mutuò valeant ex„periri; si tamen ante tempus probationis „finitum professionem emittat, Abbate „illum recipiente, uterque videtur favori „suo renuntiare, ideóque obligatur ad ob„servantiam Regularem, quia multa fieri „prohibentur, quæ si facta fuerint, roboris

„obtinent firmitatem. Verùm cùm per privilegium Pii V. Bullâ: *Summi Sacerdotis*, Novitius vel Novitia in ætate legitima constituti, i. e. postquam annos discretionis seu pubertatis attigerint, quando judicio Medici videntur discessuri, possint pro consolatione animæ ad consequendas Indulgentias, aliásque gratias professorum ante completum Novitiatum facere professionem; ex hac tamen, si præter spem convalescant, non obligantur ad Regulam; neque si decedant, Monasterium, bonorum capax, in bona decedentis succedit. Ita communior apud *Reiffenst. h. t. n.* 183.

3. Præterea *Trident. l. c. c.* 16. decernit: „Nulla renuntiatio aut obligatio ante professionem, etiam cum juramento vel in favorem cujuscunque causæ piæ facta „valeat, nisi cum licentia Ordinarii ante „duos menses proximos ante professionem, neque aliàs effectum sortiatur, nisi „secutâ professione; aliter verò facta, „etiam cum hujus favoris expressa renuntiatione, etiam jurata, sit irrita & nullius „effectûs, ne hâc occasione Novitius „discedere nequeat, nec facilè, si discesserit, id recuperare possit. An verò valeant hujusmodi renuntiationes ante ingressum Religionis, sed intuitu illius factæ, v. g. re-

signatio beneficii & similes? Utrimque disputatur teste *Reiffenst. h. t. n.* 143. saltem *c. 4. h. t. in 6.* statuitur: „ Beneficium ingre-„dientis Religionem non est infra annum „probationis cuiquam alteri conferen-„dum sine ipsius consensu; interim autem „debebit eidem beneficio per alium deser-„viri, assignatâ sibi congruâ de ipsius pro-„ventibus portione. Denique certum est valere testamentum ante ingressum vel post contra formam à Trident. hîc præ-scriptam factum; quia cùm sit pro libitu revocabile, non læditur libertas Novitii, consequenter hîc non militat ratio De-creti de renuntiationibus per se irrevoca-bilibus.

4. Insuper *Trident. l. c. c.* 19. sancit: „ Qui-„cunque Regularis prætendens se per „vim vel metum ingressum esse Religio-„nem, aut etiam dicat, se ante ætatem de-„bitam professum fuisse, aut quid simile, „velitque habitum dimittere, non audia-„tur, nisi intra quinquennium tantùm „à die professionis; & tunc non aliter, nisi „causas, quas prætenderit, deduxerit co-„ram Superiore suo & Ordinario. Quòd „si antea habitum sponte dimiserit, nulla-„tenus ad allegandam quamcunque cau-„sam admittatur, sed ad Monasterium „redire cogatur, & tanquam apostata pu-

„niatur. Verùm elapso quinquennio potest taliter professus à S. Congregat. Trid. Interpretum vel negotiis Regul. præposita petere restitutionem in integrum, si intra quinquennium vel nullitatem professionis suæ ignoravit, vel aliàs à reclamando impeditus fuit, ut tradunt DD. apud *Reiffenst. h.t. n.* 204. Imò si reclamans asserat, se fictè tantùm consensisse, habens pro se graves & violentas conjecturas fictionis ad semi-plenam probationem sufficientes, tali posse deferri juramentum suppletorium, eóque præstito declarari professionem nullam, docet Pichler *Decis.* 104. Aut si certò sciat, se fictè professum aut nulliter ob defectum ætatis, & nunquam professionem tacitè vel expressè ratificaverit, potest per se pro foro interno semper, etiam post decennium, Religionem deserere.

5. Addit *Trid. cit. Cap.* „Nemo Re„gularis cujuscunque facultatis vigore „transferatur ad laxiorem Religionem. Per quod non corrigitur Jus antiquum *C.18. h.t.*„Professus non ex temeritate vel „levitate, sed verè melioris vitæ amore „volens ad arctiorem Religionem trans„volare, postquam à Prælato suo trans„eundi licentiam postulavit, liberè potest „sanctioris vitæ propositum adimplere,

„non

„non obstante contradictione Prælati. Si „verò probabiliter dubitetur, utrùm quis „velit ad Ordinem arctiorem, an laxiorem ex charitate, an temeritate transire, „Superioris judicium est requirendum. Quam facultatem in *Extrav. Comm. h. t.* c. 1. Pontifex limitat: „Nullus Religiosorum Ordinum Mendicantium prætextu cujusvis licentiæ aut Indulti etiam „Apostolici ad Ordinem non Mendicantium (Ordine Carthusianorum duntaxat excepto) transire audeat sub pœna „Excommunicationis soli Pontifici reservatæ, à receptis & recipientibus ipso „facto incurrendæ. Imò nullus ex Ordinibus Mendicantium in ullum Monasticum Ordinem (Carthusianorum excepto) recipiatur sine speciali licentia „Sedis Apost. sub dictis pœnis; secus facta, „ipso jure sint irrita. Verùm hodie omnes ferè Religiones, paucis exceptis, habent privilegia, vi quorum professi ad nullam aliam, etiam Carthusianorum, sine speciali licentia Papæ transire possunt; sine qua tamen potest Generalis Societatis JEsu dare suis facultatem transeundi ad quemvis alium Ordinem, etiam laxiorem, ut ait *Pirh. h. t. n. 173.*

☞ (†) ☜

TITULUS XXXII. & XXXIII.

De Conversione Conjugatorum; Et de Conversione Infidelium.

1. I. CIRCA CONVERSIONEM CONJUGATORUM ad Religionem vel sacros Ordines statuitur *h. t. c.* 1. „Si uxoratus „consummato matrimonio de licentia „uxoris in Monasterio professionem fecit, „nisi uxor ad Religionem transierit, aut „castitatem perpetuò servare promiserit, „vir debet & potest ab Episcopo de Mo„nasterio ad thorum uxoris revocari. C. 2. „Verùm post consensum legitimum „de præsenti, licitum est alteri, altero re„pugnante, eligere Monasterium, dum„modo inter eos carnalis commixtio non „intervenerit; & alteri remanenti licitum „est, ut ad secunda vota possit transire, „quia cùm non sint una caro simul effecti, „satis potest unus ad DEUM transire, „& alter in sæculo remanere. Vide *Nucl. Theol. Exam. 28. n. 4.*

2. C. 3. „Invitâ uxore professus & co„actus ad eam redire, illâ mortuâ, ratione „voti, quod non tenuit, non tenetur ad „Monasterium redire; non verò potest „uxorem accipere, promisit enim, se non „ut-

„exigere, quod in potestate ejus erat, &
„ideo tenuit votum; non reddere non erat
„in ejus potestate, sed in potestate mulie-
„ris. Ratio, quia talis creditur emisisse votum simplex castitatis, & ideo quidem validè, sed illicitè rursum contraheret, juxta dicta in *Nucl. Theol. Exam. 29. n. 2. & 3.* Imò etiam licitè contrahere posset, si emiserit votum dependenter à statu Religioso, ut dictum in *Nucl. Theol. Exam. 16. n. 4.*

C. 4. h. t. „Prohibet Pontifex, ne vir
„vel uxor ad Religionem transeat, nisi
„uterque ad eam migraverit; verùm si
„uxor ita senex est & sterilis, quòd sine
„suspicione possit esse in sæculo, dissimu-
„lari potest, ut vir, eâ in sæculo remanen-
„te & castitatem promittente, ad Religio-
„nem transeat.

3. C. 5. „Nullus Conjugatorum est ad
„Ordines sacros promovendus, nisi ab
„uxore continentiam profitente fuerit
„absolutus. De hoc vide *Nucl. Theol. Exam. 30. n. 4. § 3. & n. 9.* Item C. 9. & 10. „Qui consentiente uxore votum vovit so-
„lemne castitatis, non potest eâ defunctâ
„aliam sibi validè matrimonio copulare.
C. 12. „Mulier, quæ credens mortuum
„maritum, habitum Religionis assumpsit,
„& eo reverso, de Monasterio educta fuit,

„post obitum viri consultius est, ut ad „Monasterium redeat, ubi professionem „fecit; si verò ad hoc induci non pote„rit, invitam ipsam Pontifex censet non „cogendam.

4. Ex his sequitur, Professionem solemnem, quæ fit consentiente comparte, esse validam, licèt ipsam non privet jure petendi debitum, si castitatem non voverit; quæ verò fit, invitâ vel ignorante comparte, esse ipso jure irritam, adeóque nec privare jure petendi & reddendi debitum, nec facultate transeundi ad alia vota. Verùm propter adulterium, Hæresim aliámque causam, propter quam Conjuges judicio Ecclesiæ perpetuò quoad thorum sunt separati, potest pars innocens, juxta *C.16. & 21. h. t.* invitâ & nolente eâ, quæ causam divortio dedit, liberè ad Religionem convolare.

5. II. Circa CONVERSIONEM INFIDELIUM ad Fidem decernitur *h.t. c.1.* Christianas, quæ in mortem suorum cum Saracenis malitiosè fuerint machinatæ, licèt earum studio ad fidem conversi sint, accipere non possunt in uxores; vel si duxerint, ipsum conjugium non tenet. Vide *Nucl. Theol. Exam. 30. n. 5. §. 2.* Si tamen ambo fuissent infideles, conversi valide contraherent, quia crimen ante Baptisma com-

commissum inter illos non inducit impedimentum. Quomodo dissolvatur matrimonium infidelium per conversionem unius partis? Dictum est in *Nucl. Theol. Exam. 28. n. 4.*

TITULUS XXXIV.

De Voto & Voti Redemptione.

Decreta h. t. in Jure Canonico, & à Canonistis hîc tractari solita, vide tradita in *Nucl. Theol. Exam. 16. n. 3. 4. & 5.* ad quæ Lectorem remitto.

TITULUS XXXV.

De Statu Monachorum & Canonicorum Regularium.

1. Quæ h. t. tractantur, cùm ob diversitatem Religionum per speciales Constitutiones Apostolicas & Ordinum variè sint modificata, super his consulendi DD. præsertim RR. ut *Hyacinthus Donatus, Ascanius Tamburinus de Jure Abbatum &c.* qui de singulis Ordinibus specialiter scripserunt. Notanda tamen sequentia Capita h. t.

2. I. In *Decret. c. 2.* „Monachi non „permittantur habere peculium, & qui „in extremis cum peculio inventus fuerit,

„(nisi ab Abbate fuerit ei permissum) „ & dignè non pœnituerit, nec inter Fra- „tres accipiat sepulturam, quod etiam de „universis Religiosis Pontifex præcipit „observari. Idem decernit Trident. *sess. 25. de Reg. c. 2.* „Nemini Regularium tam „virorum, quàm mulierum, liceat bona „immobilia vel mobilia tanquam propria „possidere vel tenere. Per hæc tamen, ut docet *Pichler Decis. 108.* non reprobatur praxis plerorúmque Ordinum utriusque sexûs, in quibus de licentia Superiorum ad nutum ipsorum revocabili permittitur Religiosis peculiare depositum ad suum privatum, licitum tamen & honestum usum.

3. Additur *in cit. Cap. 2. Decret.* „Mo- „nachi non singuli per villas & oppida „seu Parochiales ponantur Ecclesias, nec „soli inter sæculares spiritualium hostium „conflictum expectent. Quod tamen non est præcepti, sed consilii & honestatis, quia, ut ait Seneca *Epist. 25. Omnia mala nobis solitudo persuadet, ac magna pars peccatorum tollitur, si peccatoris testis assistat.*

4. II. *In 6. h. t. c. un.* „Constitutione „perpetuò valiturâ sancit Pontifex, uni- „versas Moniales cujuscunque Ordinis „sub perpetua in suis Monasteriis de cæ-

„tero

„tero debere permanere clausura, ita ut „nulli quacunque ratione vel causâ (nisi „tali morbo laboret, ob quem non possit „absque gravi periculo vel scandalo aliis „cohabitare) Monasteria deinceps egre„diendi sit facultas; nullique personæ „utriusque sexûs (nisi rationabilis ac ma„nifesta causa existat, ac de illius, ad quem „pertinet, speciali licentia) ingressus pa„teat ad easdem; deinde ut hæc clausura „melius queat observari, prohibet, ne in „Monasteriis Ordinum non Mendican„tium plures recipiantur de cætero in so„rores, quàm possint de Monasteriorum „bonis absque penuria sustentari; si secus „actum fuerit, irritum decernit. Denique „mandat in virtute Obedientiæ & inter„minatione maledictionis æternæ Episco„pis, quatenus in Monasteriis Monialium „sibi subjectis ordinario jure, in Exemptis „autem Pontifici immediatè subjectis au„ctoritate Apostolicâ; ac Prælati Regula„res in Monasteriis hujusmodi sibi sub„jectis de clausura convenienti, ubi non „est, quamprimùm commodè poterunt, „provideant. Hanc Constitutionem in„novavit *Trident. l. c. c. 5.* addens: „Ingredi „intra septa Monasterii Monialium nemi„ni liceat sine Episcopi vel Superioris li„centia sub excommunicationis pœna

„ipso

„ ipso facto incurrenda, dare autem licen-
„ tiam tantùm debent in casibus neces-
„ sariis.

5. Verùm hæc Constitutio BONIFACII VIII. in illo rigore extra Italiam ubivis locorum ob gravia obstacula ad effectum deduci non potuit. Ubi tamen clausura Apostolica introducta est, non possunt Superiores Ordinum ob quamcunque necessitatem vel causam, nisi priùs à loci Ordinario cognita & expressè in scriptis approbata sit, dare Moniali licentiam exeundi, ut statuit Pius V. aliàs ab Episcopo, quantumvis sint exempti, tanquam violatores clausuræ puniri possunt, ut ait *Reiffenst. h. t. n. 37.* Pariter Pius V. sub pœna excommunicationis aliisque prohibet, ne in clausuram Monasterii virorum ingrediantur vel in eam admittantur mulieres, saltem sub prætextu alicujus privilegii, exceptis casibus, quibus fit intra claustrum processio, vel celebrantur Officia Divina, aut Fideles sepeliuntur, vel necessitas postulaverit. Censent autem *Laym. &c.* apud *Reiffenst. n. 72.* non extare Legem generalem, quæ prohibeat ingressum mulierum in Monasteria virorum sine prætextu privilegii, aut earum admissionem sub gravi culpa, sed hac in re spectanda specialia Religionum In-

Instituta, ut notat *Leuren. h. t. Q.* 919. *n.* 3. Sic in Ordine FF. Minorum per Statuta Generalia C. 4. §. 5. prohibetur sub pœnis in Bulla Pii V. *Regularium Personarum*, quascunque mulieres, etiam non prætendentes facultatem seu Privilegium intra sua Monasteria admittere.

6. Nihilominùs permissum est Imperatori, Regibus, Electoribus & Principibus S. R. I. eorúmque Uxoribus ac Prolibus ingredi clausuras Virorum ac Monialium. *Nec obstat*, quòd in Bullis Pontificiis exprimatur: *Nec Comitissis, Marchionissis vel Ducissis talis ingressus sit licitus. Nam* sunt his Superiores, consequenter in lege odiosa, nisi exprimantur, non comprehenhuntur, ut patet ex praxi saltem in Germania, ait *Reiffenst. h. t. n.* 49. Prætereà id permissum est infantibus seu ante completum septennium; item Fundatoribus aut Fundatricibus, qui vel locum seu fundum situs Monasterii concesserunt, vel Monasterium propriis sumptibus fabricari fecerunt, vel redditibus dotaverunt ad victum & vestitum Regularium. Cæterùm cùm clausura Regularium solius sit Juris Humani, potest Decretis, clausuram indicentibus,

con-

consuetudine contrariâ derogari, ut notat *Kerckh. in Stat. c. 5. §. 8. n. 12.* & attendendum, in quo rigore clausura sit introducta, & vigeat in Monasteriis, etiam Monialium. Vide *Nucl. Theol. Exam. 4. n. 4.*

7. III. *In Clement. h. t. c. 2.* statuit Pontifex: „ Ut Exempta Sedi Apostolicæ im„mediatè subjecta Monasteria Monialium „Apostolicâ, non Exempta Ordinarii „Auctoritate; ac Exempta alia per suos „Superiores annis singulis visitentur; & „ut Abbatissæ, quæ solent benedici, in„fra annum à die Confirmationis munus „benedictionis accipiant, alioquin se „prorsus jure suo noverint excidisse. Illas „quoque mulieres, quæ vulgò dicuntur „Canonicæ sæculares, & ut Canonici „sæculares vitam ducunt, non renun„tiantes proprio, nec professionem ali„quam facientes, per locorum Ordina„rios, si exemptæ non fuerint, suâ, si „verò Exemptæ fuerint, Apostolicâ ju„bet Auctoritate visitari. Per hoc tamen „non intendit earum statum, Regulam „seu Ordinem approbare; videl. instar alicujus Ordinis Religiosi, quamvis DD. apud *Lac. L. 4. n. 229.* censeant, earum statum esse tacitè approbatum, velut laudabilem Congregationem, eásque, quamvis Clericæ non sint, esse tamen per-

personas Ecclesiasticas, quia Ecclesiæ & Officio Divino in Choro sunt mancipatæ, quamvis non gaudeant privilegio Canonis, ut ait Corr. *Prax. Benef. l. 1. c. 5. n. 142.* De earum Exemptione à Jurisdictione Ordinarii vide Wex *in Ariadne p. 5. Dec. 1. casu 3.*

TITULUS XXXVI.

De Religiosis Domibus, ut Episcopo sint subjectæ.

1. Per Domos Religiosas non tantùm veniunt Ecclesiæ & Monasteria, sed etiam Hospitalia seu Xenodochia pro peregrinis, Nosocomia pro infirmis, Orphano-trophia pro pueris orphanis aliáque similia loca ad pium usum cum auctoritate Episcopi erecta; quæ sunt de jurisdictione Ordinarii, habentis super his fundatam in jure intentionem, nisi per præscriptionem aut privilegium Apostolicum exemptio legitimè probetur, juxta C. 8. h. t. Econtrà alia loca, estò ad honorem DEI aut pios usus, absque tamen auctoritate Episcopi, constructa, propriè Religiosa non sunt, nec gaudent privilegiis piorum locorum, sed pro arbitrio construentium destrui vel alienari possunt.

2. Ni-

2. Nihilominùs juxta Trident. *sess. 22. „de Ref. c. 8. & 25. c. 8.* Episcopi, cùm „tanquam Sedis Apost. Delegati sint om„nium piarum dispositionum executores, „possunt hospitalia aliáque pia loca ad „peregrinorum, infirmorum, senum, „pauperúmve usum instituta (etiamsi „dictorum locorum cura ad laicos perti„neat) visitare, de bonorum administra„tione cognoscere, & executionem Fun„dationis demandare, ac si proventus in „dictis locis juxta Testatoris dispositio„nem erogari nequeant, in alium pium „usum, qui eorum institutioni proximior „sit, ac pro loco & tempore utilior, cum „duobus de Capitulo peritioribus per „ipsum deligendis convertere. Notat tamen *Pirrh. h. t. n. 26.* Hospitalia aliáque loca pia sine auctoritate Episcopi constituta non subjacere illius visitationi ante mortem Fundatoris, sed solùm post obitum illius, specialiter statuitur h. t.

3. I. In *Decret. c. 5.* „Monasteria viro„rum, quamdiu per Regulares remane„re potuerint ordinata, non sunt ad sæ„culares Clericos transferenda; sed si „Regulares defuerint, propter eorum „defectum in eis sæculares Clerici pote„runt ordinari. Et c. 9. Ne nimia Reli„gionum diversitas gravem in Ecclesia

„DEI

„DEI confusionem inducat, Innoc. III. „in Concilio Lateran. graviter prohibet, „ne quis de cætero novam inveniat Reli„gionem, imò unam de approbatis assu„mat. Similiter qui volunt Religiosam „domum de novo firmare, Regulam „& Institutionem unam de approbatis ac„cipiant. Unde licèt ante Concilium La„teran. Episcopi potuerint novas Religio„nes approbare; hodie tamen hæc appro„batio soli Rom. Pontifici est reservata, quanqnam Episcopi adhuc possint pro sacro Cœtu post assumptum certum Ordinem approbare specialem modum vivendi, ut patet in Capucinessis, quarum modus vivendi, assumpto tertio Ordine S. Francisci de Pœnitentia nuncupato, ab Episcopis duntaxat est approbatus. His consonat

4. II. In 6. *h.t. c.un.* „In quo Gregorius „X. in Concilio Lugdunensi districtiùs „inhibet, ne quis de cætero novum Or„dinem aut Religionem adinveniat, vel „habitum novæ Religionis assumat; & „Ordines Mendicantium post Concilium „Lateran. adinventos nec à Sede Apost. „confirmatos revocat. Hæc tamen Con„stit. ad Ordines Prædicatorum & Mino„rum (quos evidens Ecclesiæ utilitas per„hibet approbatos) non extenditur; nec

ad eos, quorum institutio Concilium Lateran. præcessit. Et hinc URBANUS VIII. anno 1630. abrogavit Congregationem quarundam mulierum in communi viventium, quæ vulgò *Jesuitessæ* vocabantur, quia institutum S. J. sine approbatione Sedis Apost. æmulari præsumebant.

5 III. In *Clement. c. 1. h. t.*, „ CLEMENS V. „ statum Beguinarum, quæ nulli promittebant Obedientiam, nec propriis renuntiabant, nullam Regulam approbatam „ profitentes, & Religiosis quibusdam pro „ speciali affectu ad illos obedirent, propter varios ipsarum errores & multorum deceptiones perpetuò prohibet & „ abolet. Per quod tamen Pontifex non „ intendit prohibere, quin fideles aliquæ „ mulieres in suis hospitiis pœnitentiam „ agere volentes Domino deservire licitè „ valeant. Et *C. Quia contingit 2.* Quæ ad „ certum usum largitione sunt destinata „ fidelium, ad illum debeant, non ad „ alium (salvâ quidem Sedis Apost. auctoritate) converti. Verùm quia *Trident. sess. 22. de Ref. c. 6.* dicit: In commutationibus ultimarum Voluntatum, quæ non nisi ex justa & necessaria causa fieri debent, Episcopi tanquam Delegati Sedis Apost. summariè & extrajudicialiter cognoscant, nihil in precibus tacitâ veritate

vel

vel suggestâ falsitate fuisse narratum, priusquàm commutationes prædictæ executioni demandentur. Ex quo infert communis sententia, posse Episcopum ex justa & necessaria causa pias defunctorum voluntates in alium pium usum commutare, v. g. si Testator reliquit Ecclesiæ annuatim viginti pro Anniversario, & Ecclesia indigeat reparatione, quæ aliunde haberi non possit, posse propter Epikiam ad tempus applicari reparationi; si Sacellum non possit construi, ubi voluit Testator, potest Episcopus facere, ut construatur alibi; si Legatum sit factum ad ornamenta, quibus Ecclesia non ita indiget, potest converti ad usum magis necessarium, v. g. ad salarium Rectoris, &c. ut notat *Lacr. L. 4. n.* 848. *An autem possit Episcopus cum consensu Patronorum pro una vel altera vice derogare qualitatibus in Fundatione Beneficii appositis?* Disputant DD. apud *Lac. n.* 840.

7. IV. In *Extrav.* Joannis XXII. *h. t. c. un.* „Pontifex damnat Fraticellos sive „Fratres de paupere vita, Bizochos sive „Beguinos vocatos, habitum novæ Re„ligionis assumentes, & Regulam S. Fran„cisci ad litteram se observare fingentes, „(etsi sub Obedientia Ordinis Mino„rum non vivant) ex prætenso privilegio

„ COELESTINI V. vel conceſſione Epiſco-
„ porum, vel denique ſub velamine tertii
„ Ordinis S. Franciſci pœnitentium voca-
„ to ſtatum ſuum palliantes; quem propter
„ varios errores, Fidelium ſcandalum,
„ aliorum Ordinum opprobrium penitus
„ revocat, ac perpetuò prohibet ſub pœna
„ excommunicationis. Hæreſes Beguino-
rum & Beguinarum, quæ ignoto Auctore
cœperunt in Germania inferiore, recenſet
Sannig *Prologo in Scholam Controverſ.*
art. 15. Inter cætera docuerunt: Perfectio-
nem Evangelicam poſtulare, ut nullus ali-
quid in communi vel particulari poſſi-
deat; hominem in hac vita ad tantam poſſe
pervenire perfectionem, ut impotens ad
peccandum evadat, nec ſit ſubjectus ulli
poteſtati humanæ Eccleſiaſticæ vel ſæcu-
lari; dare mulieri oſculum contra naturæ
inclinationem eſſe mortale; ad ſedandam
libidinem coitum cum quacunque fœmi-
na eſſe licitum &c. Et hinc licèt exteriùs
Religioſiſſimi apparerent, in ſuis tamen
ſecretis latibulis omne genus flagitiorum
exercebant.

7. V. In *Extrav. comm. h. t. c. un.* Idem
JOANNES XXII. „ Ne innocentes ad paria
„ cum nocentibus judicentur, mulieres
„ vulgò Beguinas vocatas, quæ in paren-
„ tum aut ſuis aut aliis domibus in ſimul
„ ha-

„habitant, & vitam ducunt honestam ac „piam, sub Episcoporum ac Parochorum „obedientia, neque de erroribus aliisque „periculosis attentatis suspectæ sunt, de„clarat sub Constitutione Clementis V. „supra, quâ statum Beguinarum abolet, „non includi. Unde status Beguinarum in Belgio, aut mulierum inculpabilium, si in communi viventes DEO fideliter famulentur, ab Ecclesia non reprobatur, licèt non instar alicujus Religiosi Ordinis approbetur, prout *Tit. præc.* de Canonessis sæcularibus dictum.

TITULUS XXXVII.

De Capellis Monachorum & aliorum Religiosorum.

1. Per Capellas h. t. non veniunt Oratoria seu sacræ ædiculæ intra vel extra templum constructæ; sed Ecclesiæ Parochiales, quæ (dummodo non sint Collegiatæ) possunt incorporari Monasterio, vel *quòd temporalia tantùm*, v. g. Decimas aliósque proventus cum jure præsentandi Clericum idoneum, assignatâ ei congruâ portione sustentationis; vel *Pleno Jure*, ut etiam cura animarum in Monasterium sit translata, ita ut in tali Parochia Rector Principalis

censeatur esse Abbas vel Prælatus, qui in ea constituat Vicarium Regularem vel sæcularem, perpetuum vel amovibilem, (prout ipsi jus competit) prævio tamen examine approbatum ab Episcopo, cujus „jurisdictioni, visitationi & correctioni, „juxta *Trident. sess. 25. de Regul. c. 11.* im„mediatè subsunt in iis, quæ ad dictam „curam & Sacramentorum administra„tionem pertinent, nisi ipsi Prælati juris„dictionem Episcopalem & temporalem „in Parochos & Parochianos exerceant; quia tunc Ecclesiæ Parochiales *plenissimo jure* dicuntur Monasterio incorporatæ. Circa tales Capellas h. t. decernitur:

2. C. 4. In *Decret.* „Cùm nonnulli Mo„nachi lege Diœcesanâ Episcopo subjecti, „in quibusdam Prioratibus habitarent so„litarii, mandat Pontifex, ut Prælati „non exempti ab Episcopo per censuras „compellantur, ut vel ipsos ad claustrum „revocent, facientes in ipsis Ecclesiis de„serviri per Clericos sæculares; vel alios „Monachos eisdem associent, cum qui„bus vitam possint ducere Regularem. Verùm huic Constitutioni plerisque in locis per consuetudinem videtur derogatum.

(†)

TITU-

TITULUS XXXVIII.

De Jure Patronatûs.

De hoc vide *Nucl. Theol. Exam.* 18. *n.* 2. ac sparsim per Jus Canonicum; quibus adde sequentia h. t. Capita:

1. I. In *Decret. c. 3.* „ Si Patronorum „vota discordent, ille præficiatur Eccle„siæ, qui majoris est meriti, & à pluribus „eligitur. Hinc si decem sint Patroni, & quatuor eligant Petrum, tres Paulum & tres Titium, Petrus est instituendus. Ita *Gonz. ad h. c.* addens: si Fundator disponat, ut ad beneficium præsentetur Clericus à Rectore & Parochianis, quia in eo casu duæ voces considerantur, quarum unam habet Rector, Parochiani aliam; præsentatus à Rectore & aliquibus Parochianis præferendus est præsentato à majori parte Parochianorum; secus, si aliqui tantùm Parochiani sint denominati, habentes singuli cum Rectore suum particulare votum.

2. C. 5. „ Si Clericus idoneus præsenta„tus, non fuerit ab Episcopo admissus, „& postea alius idoneus præsentatus & ab „Episcopo institutus possessionem obti„nuerit; in isto casu melior est conditio „possidentis, quia ante præsentationem

„ab Episcopo approbatam ratum non est,
„quod à Patrono fuerat inchoatum. De
„cætero, si laici Clericis instrumenta
„confecerint in hæc verba: *Concessi vel*
„*dedi Ecclesiam, & præsenti charta fir-*
„*mavi*, si consensus Episcopi non accesse-
„rit, nihil agitur, quia pro non dato ha-
„betur, quod ab illo datur, qui de jure
„non potest donare; putà collationem
„beneficii. Et c. 8. Laicus sine auctori-
„tate Episcopi nemini potest Ecclesias
„dare, licèt Religioso loco Jus-Patrona-
„tûs liberè conferre valeat. Unde si laicus
potens, de facto, non de jure detineat
Ecclesiam, jura concedunt, ut possit
auctoritate Episcopi proprietatem illius
ad locum Religiosum transferre, ut in
simili supra T. 10. c. 7. n. 4. dictum de
Decimis.

3. C. 10. „Cùm laici sine Auctoritate
„Episcopi Clericis Ecclesias sui Juris-
„patronatûs concedunt, & postèà facti
„pœnitentes alios præsentant, illíque ab
„Episcopo instituuntur, eorum institutio
„stare debet, Ecclesiæ concessione priori,
„quæ nulla est, omnino evacuatâ; non
„enim licet laicis Clericos in Ecclesiis or-
„dinare. Vide T. 7. n. 3. Unde ex be-
nignitate Ecclesiæ, ob Ecclesiam ille-
gitimè aliis concessam, Patroni Jure-

patro-

Patronatûs non privantur, etiam pro illa vice. C. 16. Mandat Pontifex: „Si „R. Jus Patronatûs comparavit, (cùm „inconveniens ſit illud vendi, quod eſt „ſpirituali annexum) contractum illum „irritum decerni. Vide *Nucl. Theol. Exam.* 17. *n.* 4.

4. C. 19. „Clericus inſtitutus ad præ„ſentationem ejus, qui credebatur eſſe „Patronus, ſi poſtea Jus Patronatûs alius „evicerit, inſtitutus non debet propter „hoc removeri, ſi tempore præſentatio„nis, qui eum præſentavit, Jus Patronatûs „poſſidebat; ſi verò putatitius patronus „tum in poſſeſſione non erat, poterit in„ſtitutus removeri. C. 22. Illas Eccle„ſias, de quarum patronatu Eccleſia„ſtico controverſia fuerit, ſi intra ſex „menſes non fuerit controverſia ter„minata, licitum eſt Epiſcopo de per„ſona idonea ordinare. C. 24. Si quis „Clericum idoneum præſentârit, & po„ſtulârit poſtmodùm, eo non refutato, „alium æquè idoneum in eadem Eccle„ſia admitti, quis eorum alteri præ„feratur, judicio Epiſcopi relinquitur, ſi „laicus fuerit patronus; ſi autem Eccle„ſiaſtica perſona jus præſentandi habeat, „qui prior eſt tempore, jure potior eſſe „videtur; quia patronus Eccleſiaſticus

variare non potest. Vide *Nuc. Theol. Ex. 18. n. 2.*

5. C. 25. „Patrono, qui cum consensu „Diœcesani Ecclesiam fundat, construit „vel dotat, honor processionis servetur; „& si ad inopiam vergat, ab Ecclesia mo„deste illi succurratur. C. 26. Cùm nul„lus ingerere se debeat Ecclesiasticæ Præ„lationis officiis, nullus ad Personatum „alicujus Ecclesiæ se potest præsentare. Circa quod notat *Wagn. h. c.* quòd, licet Patronus non possit seipsum præsentare, possit tamen, si sit indigens, offerre preces Episcopo, ut sibi conferat beneficium, saltem non curatum. C. 27. Mandat Pontifex: „Ut si de jure Patronatûs laici „quæstio emerserit, & intra quatuor men„ses non fuerit definita, Episcopus Ec„clesiam de persona idonea ordinet, ut „tamen imposterum non generetur præ„judicium illi, qui juspatronatûs evice„rit. C. 29. Si Episcopus Clericum à lai„co præsentatum non duxerit admitten„dum, & post appellationem ad Sedem „Apost. ab ipso eà propter interpositam, „Patronus alium præsentaverit, ab Epi„scopo institutum, hujus institutio robur „obtinet firmitatis. Verùm Episcopus, „qui primò præsentatum idoneum mali„tiosè recusavit admittere, ad providen-

„dum

„dum eidem in beneficio competenti „compellatur, quatenus puniatur in eo, „in quo ipsum non est dubium deliquisse. „C. 31. Ex vi juris patronatûs non con„cessio, sed præsentatio pertinet ad pa„tronum, sive Ecclesiasticum sive laicum. Hæc per se clara sunt.

6. II. *In 6. h. t. c. un.* decernitur: „Si „laicus jus patronatûs alteri Ecclesiæ, „sive loco Religioso contulit, hujusmodi „collatio, etiam absque consensu Episco„pi facta, efficax est censenda; & quam„vis Patronus laicus ad præsentandum „tempus habeat quadrimestre, Ecclesia „tamen vel Monasterium, cui laicus jus „patronatûs contulit, tempus habet se„mestre; ac quantùm ad præsentationem „pertinet, non ut patronus laicus, sed ut „Ecclesiasticus debet reputari; quod in variis casibus occurrentibus notandum, nam mutatione personæ mutatur Patronatus.

7. Circa hoc notant Canonistæ, quamvis laicus possit sine consensu Episcopi transferre Patronatum per donationem in Ecclesiam, per remissionem in Compatronum, per permutationem cum alio jure patr. aut venditionem rei, cui jus patr. accessoriè est annexum; sine eo tamen consensu non posse per se & singulariter

riter laico vel etiam Clerico ut personæ privatæ Jus Patronatûs concedere seu donare. Leur. *in Foro Benef. p. 2. Q. 62.* Deinde si Compatronus laicus suum jus donaverit Ecclesiæ, ut ita Jus Patronatûs fiat mixtum, tali casu laicis quoque competere semestre, eò quòd tunc quoad favorabilia magis dignum videatur ad se trahere minùs dignum; non in odiosis, quia non debet laicus suo jure sine culpa aut causa privari; hinc factâ præsentatione licebit Patronis laicis variare, non Ecclesiastico. Ita *Engel h. t. n. 12.* Denique Patronum laicum non amittere Jus Patronatûs ob Excommunicationem, licèt ejus usu & exercitio sit privatus, donec fuerit absolutus; secus, si labatur in hæresin. Illud tamen abjuratâ hæresi recuperat, etiam sine restitutione in integrum, si non sit in specie lata contra ipsum sententia privationis, juxta DD. apud *Leuren. l. c. Q. 120. n. 7.*

8. III. In *Clement. h. t. c. 2.* sancit Clemens: „Plures ab uno ex Patronis Ec„clesiæ relicti hæredes vocem duntaxat „unius habent in præsentatione. Neque „inconveniens est, Patronos ipsos inter „se liberè posse convenire de Rectore ab „eis alternis vicibus præsentando, quod „clarum est.

9. Circa

9. Circa Jus Patronatûs Trident. *sess. 25. de Ref. c. 9.* decernit: „Legitima Patronatuum Jura tollere, piásque fidelium „voluntates in eorum institutione violare æquum non est; ut igitur debita in „omnibus ratio observetur, titulus Juris„patronatûs sit ex Fundatione vel dota„tione, qui ex authentico documento „& aliis jure requisitis ostendatur, sive „etiam ex multiplicatis præsentationi„bus per antiquissimum temporis cur„sum, qui hominum memoriam excedat, „aliásve secundùm juris dispositionem. „Patroni autem, cujuscunque ordinis „aut Dignitatis existant, in perceptione „fructuum, proventuum, obventionum „beneficii nullatenus se ingerant, sed „illos liberè Rectori seu beneficiato, non „obstante quacunque consuetudine, di„stribuendos dimittant. Nec dictum „Jus Patronatûs venditionis aut alio quo„cunque titulo in alios contra Canoni„cas Sanctiones transferre præsumant; „si secus fecerint, dicto Jurepatronatûs „ipso jure privati existant.

(†)

TITU-

TITULUS XXXIX.

De Censibus, Exactionibus & Procurationibus.

1. PER CENSUS h. t. intelligitur annua pensio, è bonis Ecclesiæ Patrono, ratione Fundationis vel Dotationis, auctoritate Episcopi perpetuò constituta aut solvenda; aut etiam quæ singulis annis juxta consuetudinem Diœcesium de redditibus Ecclesiæ & beneficiorum Episcopo in signum subjectionis & recognitionem Ecclesiæ Cathedralis tanquam Matricis penditur; Dicitúrque *Cathedraticum*, & de jure sunt duo solidi, i. e. duo aurei, de quo *c. 7. h. t.* prohibet Concilium Lateran. „Ne Episcopi aliique Prælati novos cen„sus imponant Ecclesiis, nec veteres au„geant; aliter facta irrita habeantur. Antiquus census dicitur, qui fuit impositus tempore fundationis vel consecrationis Ecclesiæ; Novus, quem ex post Episcopus imponit. Potest tamen Episcopus, de Papæ & Capituli consensu Ecclesiam à juribus Episcopalibus liberans, sibi censum retinere, ut patet ex *c. 6. de Relig. Dom.* in quo Pontifex rescribit: „Non „esse insolitum, ut cùm Episcopi conce„dunt Ecclesias piis locis, aliquid sibi „reser-

„reservent nomine pensionis. Potest quoque Episcopus juxta dicta *sup. Tit. 12. n. 11.* imponere beneficio pensionem temporalem.

2. Per Exactiones generaliter veniunt tributa, Pedagia, Gabellæ, &c. ex justa causa à domino territorii pro subsidio extraordinario exigita, de quibus *c. 10. h. t.* „Nemo novas Pedagiorum exactiones „sine auctoritate Regum & Principum „aliquo modo præsumat sub pœna ex„communicationis; quæ in Bulla Cœnæ est lata in omnes, qui in suis terris nova pedagia seu gabellas, præterquam in casibus à jure sibi permissis, imponunt vel augent. An ea defraudantes peccent in conscientia graviter vel leviter pro materiæ quantitate? Disputatur. Vide *Nucl. Theol. Ex. 2. n. 2.*

3. In præsenti per Exactiones intelligitur subsidium charitativum, quod Episcopus à suis subditis, præsertim à personis Ecclesiasticis ratione suorum beneficiorum ob justam causam extraordinariè exigit, de quo *C. 6. h. t.* „ Prohibet Conci„lium Lateran. ne Episcopi subditos Tal„liis & exactionibus gravent; si tamen „honesta ac rationabilis causa extiterit, „cum charitate moderatum ab eis auxi„lium valeant postulare pro multis neces-

„sita-

„ſitatibus, quæ aliquoties ſuperveniunt. „Archidiaconi verò ſive Decani nullas „exactiones ſive tallias in Presbyteros „ſive Clericos exercere præſamant. An verò Monaſteria & Regulares Exempti ad ſubſidium charitativum ab Epiſcopo cogi poſſint? Controvertunt DD. apud *Reiffenſt. h.t.n.27.* Porro juſtæ cauſæ petendi charitativum ſubſidium, teſte *Engel h.t.* ſunt, ſi proprii redditus non ſufficiant Epiſcopo; ſi pro cauſis & negotiis Diœceſis magnas fecerit expenſas; ſi debita pro bono communi Diœceſis contracta diſſolvere velit, &c.

4. PROCURATIO ad præſens eſt contributio ſumptuum & expenſarum neceſſariarum pro victu & honeſta ſuſtentatione, ratione viſitationis ex redditibus Eccleſiarum debita Epiſcopis, Archidiaconis vel aliis, cùm perſonaliter viſitationis officium impendunt. Circa eam ſtatuitur *C. 23. h.t.* „Ne Eccleſiæ propter Viſita„tores nimiùm aggraventur, Procura„tiones recipiant moderatas; & cùm ali„qua non ſufficiat per ſeipſam, duæ vel „plures conjungantur in unum. Viſita„tionis officium exercentes non quærant, „quæ ſua ſunt, ſed quæ JESU Chriſti, „exhortationi, correctioni & reforma„tioni vacando, ut fructum referant, qui

„non

„non perit. Et C. 27. Inhibet Pontifex: „Ne quis pro eo, quòd Monachi in Ora„toriis, quæ in Grangiis suis habent, in„terdum celebrant, Procurationes, quæ „ratione visitationis debentur, ab ipsis „exigere vel extorquere præsumat. Idem est de Oratoriis privatis, quæ quis in domo propria pro sua devotione sine consensu Episcopi extruit; si tamen in iis ex privilegio celebrentur Missæ, potest Ordinarius, si velit, ea visitare, ut dispiciat, an decenti modo sint constructa, ac honorificè habeantur, ut ait *Pirh. h.t.n.81.* Circa hæc videtur attendenda consuetudo & praxis Diœcesium.

TITULUS XL.

De Consecratione Ecclesiæ vel Altaris.

Revisis iis, quæ in *Nucl. Theol. de sacrilegio locali Exam.17. n.3.§.4.* Item de Consecratione & execratione Altarium, Calicum & sacrarum vestium *Exam.24. n.6.* tradita sunt, notanda sequentia Capita h.t.

1. I. In *Decret. c.1. & 3.* „Si Altare „motum fuerit, aut solùm lapis suppositus consecratus, qui sigillum continet, „confractus aut enormiter diminutus ex„titerit, debet denuò consecrari; Ecclesiæ

„ verò consecratio propter hoc non reite-
„ randa. Neque negatur, quin oleum non
„ consecratum consecrato possit oleo
„ commisceri, de quo in *Nucl. Theol. Exam.27.n.1.§. Materia.* Ex hoc arguunt DD. si quoque minores partes Ecclesiæ parietum per intervalla destruantur & reficiantur, ita ut nunquam major pars simul pereat, Ecclesiam, quamvis successivè tandem ex toto videatur reædificata, non indigere novâ consecratione, quia major pars consecrata semper minorem partem accessoriam facit participem consecrationis. Aliud est de vino non consecrato mixto cum consecrato, quia vis convertendi vinum in Sanguinem Christi (quæ est consecratio physica, non moralis) non est concessa mixtioni, sed verbis Consecrationis.

2. C. 4. „ Si in Ecclesia homicidia con-
„ tingant aut vulnera inferantur, manen-
„ te Ecclesiâ & Altari, poterit ipsa recon-
„ ciliari per aquam cum vino & cinere be-
„ nedictam; antequam tamen Ecclesia polluta reconcilietur, in ea Divinorum Officiorum celebratio & fidelium sepultura est interdicta. Verùm licèt Transgressores sint rei peccati gravis & ab Episcopo puniendi, nulla tamen in eos pœna, v.g. Irregularitatis aut alia à jure lata est, ut notat *Gonz. ad c.7.h.t.*

3. C.6.

3. C. 6. „Ligneis ædificiis Ecclesiæ „casu quodam igne consumptis, parieti„bus tamen illæsis ac mensâ principalis „Altaris in sua extremitate modicam pas„sâ fracturam, ob hoc nec Ecclesia nec „Altare, debet denuò consecrari. C. 7. „Cœmiteria verò, in quibus excommu„nicatorum corpora sepeliuntur, recon„cilianda sunt aspersione aquæ solemni„ter benedictæ. Unde polluitur locus sacer, uti per sepulturam Infidelis, ita & per sepulturam Excommunicati; si tamen fuerit nominatim denuntiatus, vel notorius Clerici percussor. C. 9. „Aquâ per „Episcopum benedictâ Ecclesia reconci„liari potest per alium Episcopum; per „Sacerdotes simplices hoc fieri de cætero „prohibetur, non obstante consuetudine, „quæ dicenda est potiùs corruptela; quia „licèt Episcopus committere valeat, quæ „jurisdictionis existunt; quæ Ordinis ta„men Episcopalis sunt, non potest infe„rioris gradûs Clericis demandare. Nihilominùs ex commissione vel privilegio Rom. Pontificis Ecclesias consecratas, si pollutæ sint, reconciliare potest simplex Sacerdos; quamvis enim Papa huic concedere nequeat, quæ sunt Ordini Episcopali privativè annexa ex Jure Divino, ut ordinare Presbyteros &c. potest tamen

ea, respectu quorum Presbyter habet potestatem incompletam, juxta dicta in *Nucl. Theol. Exam. 22. n.7.* vel quæ sunt annexa ex jure duntaxat humano, ut consecrare vel reconciliare Ecclesias. Sic LEO X. apud *Reiffenst. h.t. n.27.* concessit Guardianis FF. Minorum, quòd possint Ecclesias sibi subjectas, aut pollutas, reconciliare aquâ à se benedictâ, si Episcopus distet ultra duas dietas; aliàs aquâ per Episcopum benedictâ; qui pariter ipsis concessit proprias Ecclesias, Cœmiteria & Oratoria solemniter benedicere, ut, donec consecrentur, Missæ aliáque Divina in iis peragantur. Ita *Reiffenst. h.t. n.9.* C. 10. „Ecclesia non consecrata, si semine aut „sanguinis effusione fuerit polluta, protinus aquâ exorcizatâ lavetur, ne Divinæ „laudis organa suspendantur. Unde Ecclesia tantùm benedicta per simplicem Presbyterum ex delegatione Episcopi reconciliari potest aspersione aquæ lustralis. Ita Monacelli *p.1. Tit. 6. Form.10. n.26.*

4. II. *In 6. h.t. c. un.* statuitur: „Si Ecclesiam seminis aut sanguinis effusione „pollui contingat, Cœmiterium quoque „contiguum censetur pollutum, quod „antequam reconcilietur, nemo in illo „debet sepeliri; secus est, si remotum „fuerit ab Ecclesia. Non tamen vicissim

„pol-

„polluto Cœmiterio, quamvis Ecclesiæ „contiguo, Ecclesia polluitur, ne minùs „dignum majus, aut accessorium prin„cipale ad se trahere videatur; unde Cœ„miteria quamvis cohærentia, non unum „sed plura esse noscuntur, si pariete me„dio sejungantur, ideóque violato uno „(licèt de uno in aliud per portam sit ac„cessus) alterum non reputabitur viola„tum seu pollutum. Verùm, ut advertit *Monac. l.c. n.28.* ad hoc, ut Ecclesia dicatur polluta & indigeat reconciliatione, requiri, quòd supradicta delicta sint publica, & fiant in ipsa Ecclesia vel Cœmiterio; nam si contingerent in Sacrario, in Atrio aut Campanili, Ecclesia non pollueretur.

TITULUS XLI.

De Celebratione Missarum, & Sacramento Eucharistiæ, & Divinis Officiis.

Quæ h. t. habentur, explicari solent à Casistis in materia de Eucharistia, de Sacrificio Missæ & Horis Canonicis, de quibus sufficienter in *Nucl. Theol. Exam. 18. n. 5. & seqq.* item *Exam. 23. & 28. per totum.*

TITULUS XLII. & XLIII.

De Baptismo & ejus Effectu.

Item

De Presbytero non baptizato.

I. De BABTISMO & ejus effectu vide *Nucl. Theol. Exam. 22. per totum.*

II. De PRESBYTERO NON BAPTIZATO h.t. dcernitur *C. 1.* „Si quis Presbyter ordi„natus deprehenderit se non esse baptiza„tum, baptizetur & iterum ordinetur. Vide *Nucl. Theol. Exam. 27. n.4. §. Notandum.* Verùm licèt talis invalidè exerceret actus Ordinis, v.g. consecrando, absolvendo, &c. validè tamen baptizaret, assisteret matrimonio, (si sit error communis cum titulo colorato) & materialiter, non fructuosè, susciperet Eucharistiam, ut patet ex *Nucl. Theol.* Rectè tamen ait Pontifex *C. 3. h.t.* „Certè de illo, qui natus „de Christianis parentibus & inter Chri„stianos est fideliter conversatus, tam „violenter præsumitur, quòd fuerit bapti„zatus, ut hæc præsumptio pro certitu„dine sit habenda, donec evidentissimis „argumentis contrarium probetur.

TITULUS XLIV. & XLV.

De Custodia Eucharistiæ, Chrismatis, & aliorum Sacramentorum.

Item

De Reliquiis & Veneratione Sanctorum.

1. Circa Custodiam Eucharistiæ &c. *h. t. C. 1.* statuitur: „Ut in cunctis „Ecclesiis Chrisma & Eucharistia sub fi„deli custodia clavibus adhibitis conser„ventur, ne possit ad illa temeraria manus „extendi; si verò is, ad quem spectat cu„stodia, ea incautè reliquerit, puniatur. C. 2. prohibetur: „Ne supellectilia pro„fana in Ecclesiis admittantur, nisi pro„pter hostiles incursus seu alias necessita„tes urgentes ad eas oporteat habere re„fugium, sic tamen, ut necessitate cessante „res in loca pristina reportentur. Præci„pitur quoque, ut vasa ministerii, Corpo„ralia, Pallæ Altaris, ac vestimenta Mi„nistrorum munda & nitida serventur; „videtur enim absurdum, in Sacris sordes „negligere, quæ dedecent in profanis; quod Parochis & ædituis inculcandum. Ex hoc textu infert *Abbas* apud *Pirh. h. t.* quòd tempore necessitatis possint Eccle-

siæ muniri contra hostes & defendi per milites; *quia quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum.* C. 4. de R. J.

II. De RELIQUIIS h. t. c. 2. dicitur: „Christianæ Religioni detrahunt, qui „Sanctorum Reliquias venales exponunt. Putà ratione benedictionis vel pluris ratione ipsius, quia esset simonia; secus, si permutentur aut vendantur ratione materiæ connexæ pretio æstimabilis. De VENERATIONE SANCTORUM agunt Controversistæ.

TITULUS XLVI. & XLVII.

De Observatione Jejuniorum; & Purificatione post partum.

I. De JEJUNIO agunt Casistæ, & videri potest *Nucl. Theol. Exam. 19. n. 3.*

II. Circa PURIFICATIONEM PUERPERÆ *h. t. C. un.* ait Pontifex: „Licèt secun„dùm Legem Mosaicam mulieres certis „diebus post partum à templi cessarent „ingressu, postquam tamen umbra Le„gis evanuit, si post prolem enixam „acturæ gratias Ecclesiam intrare volue„rint, Ecclesiarum aditus non est eis „denegandus; si tamen ex veneratione „voluerint aliquamdiu abstinere, devo„tio earum non est improbanda. Circa hoc

hoc notat *Reiffenst.* Purificationem mulierum recenseri inter Jura Parochialia, proinde Regularibus nullatenus competere, nisi alicubi vigeat consuetudo contraria legitimè præscripta, ut ait *Leuren. h. t. Q. 991.* Proinde attendant, ne falcem mittant in messem alienam.

TITULUS XLVIII.

De Ecclesiis ædificandis & reparandis.

1. HT. *in Decret. c.* 1. statuitur: „Quicunque Beneficium Ecclesiasti„cum habent, ad tecta Ecclesiæ restau„randa vel ipsas Ecclesias emendandas „omnino adjuvent. Cui consonat Trid. *sess.* 21. *de Ref. c.* 7. decernens: „Episcopi „Parochiales Ecclesias, etiamsi Juris pa„tronatûs sint, collapsas refici & instaura„ri procurent ex fructibus & proventibus „quibuscunque ad easdem Ecclesias quo„modocunque pertinentibus; qui si non „fuerint sufficientes, omnes patronos & „alios, qui fructus aliquos ex dictis Eccle„siis provenientes percipiunt, aut in illo„rum defectum Parochianos omnibus re„mediis opportunis ad prædicta cogant. Ratio, quia utique decet, ut qui percipiunt ab Ecclesia comodum & lucrum, sentiant

quoque onus, & expensas ad reparationem Ecclesiæ pro rata contribuant. Idem esto judicium de ædificatione vel reparatione Domûs Parochialis aut Beneficiati. In his tamen, ut notant DD. h. t. ante omnia attendenda est consuetudo loci & Statuta Diœcesana.

2. C. 2. Concilium Lateran. constituit, „ut ubicunque tot simul leprosi sub communi vita fuerint congregati, ut Ecclesiam cum cœmiterio sibi construere & proprio gaudere valeant Presbytero, sine contradictione aliqua permittantur habere, salvo jure Parœciali veteris Ecclesiæ. Statuit etiam, ut de hortis & nutrimentis animalium suorum Decimas tribuere non cogantur.

3. *C. Ad audientiam 3.* h. t. ALEX. III. „Cùm villa H. tantùm distaret ab Ecclesia Parochiali, ut tempore hyemali, cùm pluviæ inundaverint, non possint Parochiani sine magna eam difficultate adire, unde non valent Ecclesiasticis Officiis congruo tempore interesse, & quia Parochialis Ecclesia ita in Redditibus abundabat, quòd præter illius villæ proventus Minister illius convenienter valeat sustentationem habere, mandat Episcopo, ut Ecclesiam ibi ædificet, & in ea Sacerdotem ad præsentationem Rectoris

„ctoris

„ctoris Ecclesiæ Majoris, i. e. Parochialis „instituat, ad sustentationem suam ejus „villæ obventiones Ecclesiasticas per„cepturum. Providendum tamen, ut „competens in ea honor pro facultate loci „Ecclesiæ Matrici servetur. Hanc Decretalem confirmat Trident. *sess. 21. de Ref. c. 4.* dicens: „Episcopi etiam tanquam Se„dis Apost. Delegati novas Parochias, „etiam invitis Rectoribus, (qui tamen „vocandi priùs & audiendi) juxta dictam „Constitutionem Alex. III. constituere „possint. Varia tamen in ea præcipiuntur: 1. Ut reservetur jus præsentandi Clericum ad novam Ecclesiam Rectori veteris Ecclesiæ, à qua fit dismembratio, in compensationem damni illati, qui proinde habet pro se intentionem in jure fundatam. 2. Ut Rectori novæ Ecclesiæ assignentur pro ejus sustentatione Oblationes & Decimæ pro modo Parochiæ dismembratæ, nisi aliunde nova Ecclesia dotetur. 3. Ut competens honor in ea reservetur Ecclesiæ matrici, i. e. annua aliqua pensitatio arbitrio Episcopi moderanda. Ita *Gonz. h. t.* Vide suprà *Tit. 12. n.* III.

4. Quæres, quænam requirantur conditiones, ut possit quis in suo fundo ædificare Capellam, i. e. Sacellum seu Oratorium publicum? R. Sequentia: 1. *Licentiæ*

seu

seu consensus Episcopi ejúsve Vicarii Generalis, (vel potiùs Vicarii in Pontificalibus, ubi datur, ut docet Dript *in Speculo Archidiaconali art. 4. §. de Vicar. Epísc. ad Pontificalia*) quam etiam Sede vacante juxta Leuren. *in Vic. Epísc. Q. 602.* sine speciali mandato dare potest Vicarius Capituli. Hanc concurrentibus rationabilibus causis, cùm cedat ad Divini cultûs augmentum, denegare non debet, aliàs daretur recursus ad S. Congregationem Conc. pro supplendo Ordinarii consensu; à qua teste Monac. *p. 1. Tit. 6. Formul. 10. n. 3.* facilè obtinetur Rescriptum: *Licentiam esse concedendam sine præjudicio jurium Parochialium.* Verùm juxta Pignat. *Tomo 1. Consult. 93. n. 23.* de jure non requiritur expressa Ordinarii licentia, sed sufficit tacita, v. g. si sciat, erigendum esse Oratorium, & non contradicat. 2. *Dos*, i. e. stabiles Redditus pro conservatione Fabricæ & necessariis ad usum Sacrificii, quia saltem tres Missæ in tali Capella annuatim sunt legendæ; nam ut dicitur *C. 8. de Consec. Eccles.* „Non est Ecclesia, „nisi de Dote ei provisum fuerit, consecranda. Sufficit autem, ut fiat obligatio omnium bonorum construentis, si sit præditus facultatibus, ut ex iis possint præmissa futuris temporibus adimpleri. Ita

Ita Monac. *l. c. n. 4.* 3. *Ut erigatur reservatis Juribus Parochialibus*, quæ si ab Ordinario præservata sint, Parochus non valet se opponere, ut sæpiùs à S. Congregatione decisum; & præjudicium proveniens Ecclesiis Parochialibus ex diminutione concursûs & eleemosynarum penitus contemnitur, ac Parochi semper succumbent, quoties hoc clypeo velint se opponere ædificationi novarum Capellarum. *Monac. l. c. n.* 15. Ad quem autem spectent oblationes in tali Capella factæ? Dictum est supra *Tit. 30. n. 3.*

Reiffenstuel h. t. etiam agit de ædificatione & erectione novorum Monasteriorum, ac quæ circa ea juxta Constitutiones Apost. sunt observanda, qui utiliter legendus.

TITULUS XLIX.

De Immunitate Ecclesiarum, Cœmiterii & Rerum ad eas pertinentium.

De triplici Immunitate Ecclesiastica vide *Nucl. Theol. Exam. 16. n. 2.* & signanter de personali *Lib. 2. Decret. Tit. 2.* Præcipuè hîc agitur de Reali & Locali. Circa quam specialiter h. t. statuuntur sequentia:

1. I. In *Decret. c. 5.* sub anathematis in-

ter-

„terminatione prohibetur, ne sæculares
„Judices causas, ubi de sanguinis effusio-
„ne & corporali pœna agitur, in Ecclesia
„vel cœmeteriis agitare præsumant. Ab-
„surdum enim est & crudele, ibi judicium
„sanguinis exerceri, ubi constituta est tu-
„tela refugii. C. 6. Reus confugiens ad
„Ecclesiam, quantumcunque gravia ma-
„leficia perpetrârit, non est violenter ab
„Ecclesia extrahendus. Excipe, nisi com-
miserit crimina in Bulla GREGORII XIV. excepta, de quibus in *Nucl. Theol. l. c.* præter quæ BENEDICTUS XIII. Bullâ: *Ex quo*, datâ Anno 1725. privat asylo occidentes proximum animo præmeditato ac deliberato; quæ tamen tantùm locum habet in locis, in quibus est promulgata & usu recepta, ut docet *Pichler Decis. 181.*

2. Porro hoc jus asyli (per quod Ecclesia non fovet peccata, sed ob reverentiam loci concedit misericordiam delinquentibus, licèt ex hoc mali sæpe sumant occasionem delinquendi, sicut impii ex misericordia DEI occasionem peccandi) tanquam favorabile extenditur ad cœmiteria etiam non contigua Ecclesiæ, atria, porticus, hortos inter septa Monasterii; item januas & parietes Ecclesiæ, ut ea tangens inde violenter abstrahi nequeat; utì nec tangens vestes Sacerdotis portan-

tis

tis Eucharistiam, aut se associans Processioni cum Sanctissimo, juxta Declarationes S. C. apud *Pignat.* teste *Reiffenst. h. t. n. 49.* Si enim, ut argumentatur *Delbene: Ubi Papa, ibi Roma; cur non ubi præsens Corpus Christi, ibi etiam locus sacer aut Religiosus?* Id tamen limitatur in casu, quo Eucharistia defertur ad reum in carcere detentum. Denique juxta *C. 9. h. t.* „Privilegium Immunitatis non negatur Ec„clesiis & Oratoriis, in quibus auctoritate „Episcopi Divina Mysteria celebrantur, „licèt adhuc non extiterint consecrata; aut juxta DD. quamvis fuerint polluta & interdicta; imò juxta antiqua jura spatium inter 40 vel 30 passus Ecclesiæ vel Capellæ adjacens gaudet jure asyli, quod tamen consuetudine contrariâ videtur esse sublatum.

3. C. 7. „Adversùs Consules & Rectores „Civitatum vel alios, qui Ecclesias & „Ecclesiasticos viros Talliis seu Collectis „& exactionibus aliis adgravare nituntur, „volens Immunitati Ecclesiasticæ Concilium Lateran. providere, præsumptionem hujusmodi sub Anathematis districtione prohibuit. Verùm si quando fortè „Episcopus & Clerus tantam necessitatem & utilitatem perspexerint, ut absque ulla coactione ad relevandas necessita-

„sitates communes, ubi laicorum non „suppetunt facultates, subsidia duxerint „conferenda, ea laici recipiant cum gra„tiarum actione; priùs tamen Rom. Pon„tifex consulatur, cujus interest commu„nibus utilitatibus providere. Notant tamen DD. apud *Wagn. h. c.* In casu urgentis necessitatis, quando est periculum in mora, non esse necessarium recursum ad Papam, si exactiones pro una vice fiant vel ad breve tempus; si enim longo tempore sint duraturæ, foret consulendus. His tamen non obstantibus Clerici teste Pichler *Decis. 2.* tenentur ad ea solvenda, quæ non vi jurisdictionis sæcularium in illos pro sufferendis publicis oneribus, conservatione statûs Principis &c. sed solùm exiguntur pro expensis factis vel faciendis, v. g. in reparationem viarum, pontium, navium &c. ut sunt Pedagia, Pontinegia, Pontivegia &c. quia æquum est, ut sicut participant de commodo, etiam participent de onere. Unde etiam, si flumen vicinos agros Clericorum & laicorum inundet, ac pro aggeribus reparandis & fluminis injuria avertenda expensæ sint faciendæ, Clerici cum laicis pro rata contribuere tenentur. Ita *Gonz. ad c. 4. h. t.*

4. Denique *h. t. in Decret. c.* 10. decer-

nitur:

nitur: „Qui homicidia & mutilationes „membrorum in ipsis Ecclesiis vel earum „Cœmiteriis committere non verentur, „sub spe impunitatis per defensionem Ec„clesiæ, tales non debent gaudere immu„nitatis privilegio, cùm in eo, in quo de„linquit, puniri quis debeat, & frustra „legis auxilium invocet, qui committit „in legem. Circa quod notant DD. non solùm esse quem privatum jure asyli, quando uterque tam lædens quàm læsus in loco sacro existit, sed etiam si existens extra Ecclesiam occidat aut mutilet existentem in Ecclesia, aut econversò in hac existens lædat existentem extra eam. Nihilominùs communior est sententia, quòd committens in Ecclesia crimen non exceptum, v. g. gravem vulnerationem, aut etiam homicidium non motus spe impunitatis, furtum &c. gaudeat asylo. *An autem Infideles, cùm Ecclesiam contemnant, in ea gaudeant jure asyli?* Controvertitur, teste *Reiffenst. h. t. n. 77.*

§. II. *In 6. c. 2. h. t.* statuitur: „Cessent „in Ecclesiis earúmque Cœmeteriis ne„gotiationes, Nundinæ, Judicia sæcu„laria; processus Judicum sæcularium, „& Sententiæ ibi prolatæ nullius sint fir„mitatis. C. 4. Districtè sub pœna ex„communicationis ipso facto incurrendæ

„inhibet Pontifex, ne quis impetratores „literarum Apoſtolicarum vel alios in „Foro Eccleſiaſtico litigantes vel litigare „volentes, per ſe vel per alium ad de„ſiſtendum, vel in Foro ſæculari litigan„dum, capiendo illos vel res eorum aliis„ve modis, compellat aut procuret; quod §. 12. & 13. ſub Cenſuris reſervatis in Bulla Cœnæ diſtrictiùs inhibetur. C. 5. „Do„mini temporales, qui ſubditis ſuis, ne „Prælatis aut Clericis quidquam ven„dant, aut emant aliquid ab eiſdem, aut „aliqua obſequia exhibeant, interdicunt, „tanquam libertatis Eccleſiaſticæ viola„tores eo ipſo Excommunicationi ſub„jaceant. Unde etiam juxta communem Canoniſtarum apud Pignat. *Tom.* 3. *Conſult.* 15. *n.* 61. *& ſeqq.* Lac. *L.* 4. *n.* 1389. *&c.* Statutum laicorum prohibens, ne bona ſtabilia donentur aut vendantur Eccleſiis, aut transferantur ad manus mortuas, eſt iniquum, immunitati Eccleſiaſticæ repugnans.

TITULUS L.

Ne Clerici vel Monachi ſæcularibus negotiis ſe immiſceant.

Quia juxta Apoſtolum 2 *Tim.* 2. *Nemo militans DEO implicat ſe negotiis ſæ-*

cularibus, per Jus Canonicum varia Clericis sunt prohibita, ut: Postulare, *L.* 1. *Tit.* 37. Varia officia exercere, *sup. Tit.* 1. *n.* 5. *c.* 15. *& seqq.* Pro aliis fidejubere, *Tit.* 22. *&c.* Hoc Titulo nonnulla specialiter Clericis prohibentur, nempe

I. In *Decret. c.* 1. „In placitis sæcularibus disputare, exceptâ defensione orphanorum aut viduarum. C. 2. Esse „ministros laicorum aut in rebus eorum „procuratores. Quòd si postmodùm occasione administrationis propter pecuniariam causam à laicis capiantur, indignum est eis ab Ecclesia subveniri, in „qua scandalum per ipsos generatum. Unde licèt Clerici non possint propriâ voluntate privilegio Fori aut Canonis renuntiare, illud tamen ex juris dispositione ob certa delicta amittunt. C. 3. „Post „factam in loco religioso professionem „ad discendam medicinam vel Jus Civile „exire. C. 4. Jurisdictiones sæculares sub „Principibus sæcularibus, ut Justitiarios „exercere. C. 5. Judicium sanguinis agitare. C. 6. Causâ lucri negotiari, de quo vide *Nucl. Theol. Exam.* 15. *n.* 4. §. 10. C. 8. „Tabellionatûs officium exercere, in „causis non spiritualibus, sed civilibus; Instrumenta tamen ab eis confecta de jure valent. *Gonz. h. c.* C. 9. „Sententiam

„sanguinis dictare, proferre, aut exe-
„cutioni illius intereſſe auctoritativè; aut
„illam chirurgiæ partem exercere, quæ
„vel aduſtiouem vel inciſionem inducit,
putà per ſe; ſi enim Clericus medicinam
calleat, inciſionem alteri committere
poteſt. C. 10. „Prohibitio C. 3. facta Re-
„ligioſis, ne exeant ad audiendum Le-
„ges vel Phyſicam, ad alios Clericos
„extenditur, ut apud hos Theologiæ
„ſtudium ad defenſionem fidei Catho-
„licæ amplietur.

II. In 6. *C. 3.* „Declarat Pontifex, etſi
„Clericis cauſas Sanguinis agitare non
„liceat, eas tamen, ſi juriſdictionem ob-
„tinent temporalem, debent & poſſunt
„ſine periculo incurrendæ irregularitatis
„aliis delegare, de quo vide *Nucl. Theol. Exam. 33. n. 4. §. 6.* Quia hæc difficultate carent, hîc ſit

FINIS
LIBRI TERTII DECRETALIUM.

(†)

Liber Quartus Decretalium.

Postquàm in Libro Tertio Decretalium actum de Clericis & Regularibus, ac de rebus, quæ Ecclesiasticis & laicis sunt communes; Gregorius IX. congruo ordine in hoc Libro tractat de iis, quæ propriè spectant ad statum solorum laicorum, ac pertinent ad Forum seu Tribunal Ecclesiasticum, cujusmodi sunt Sponsalia, Matrimonia aliáque ipsis cohærentia; (quia plerique laici in statu matrimoniali vivunt vel ad eum tendunt) nam Tridentinum *sess.* 24. *Can.* 12. definit: *Si quis dixerit, causas matrimoniales non spectare ad Judices Ecclesiasticos, anathema sit.* Verùm quia ferè omnia in Tribunali Pœnitentiæ scitu utilia & necessaria, quæ de iis in hoc Libro Quarto, ac Jure novo in Tridentino decernuntur, abundè tradita sunt in *Nucleo Theologiæ Examinibus* 28. 29. 30. & 31. ad ea lectorem remitto. Pro exactiori tamen eorum notitia nonnulla Capita, præsertim pro Foro externo usuvenientia, ex sequentibus septem Titulis (quorum Rubrica videatur in

Elencho Titulorum Libri IV.) placuit ſubjungere.

EX TITULO I. 1. *c.* 2. „ Qui de matrimo-
„ nio contrahendo purè & ſine omni con-
„ ditione fidem dederunt, & juramentum
„ fecerunt, monendi ſunt & omnibus
„ modis inducendi, ut fidem præſtitam
„ vel juramentum factum obſervent; ſi
„ autem noluerint, (ne fortè deterius inde
„ contingat, ut talem ducat, quam odio
„ habet) videtur, quòd inſtar eorum, qui
„ Societatem juramento contrahunt, &
„ poſteà eandem ſibi remittunt, hoc poſſit
„ in patientia tolerari. Unde ſponſalia
etiam jurata mutuo partium conſenſu
diſſolvuntur.

2. C. 5. „ Qui præſtito juramento pro-
„ mittunt, ſe aliquas mulieres ducturos,
„ & poſteà eis incognitis ſe ad alias partes
„ transferunt, liberum erit mulieribus
„ ipſis ad alia ſe vota transferre. Si verò
„ aliquis ſub hujuſmodi verbis juramen-
„ tum mulieri præſtiterit: *Ego te in uxo-*
„ *rem accipiam, ſi tantum mihi donaveris;*
„ reus perjurii non habebitur, ſi eam no-
„ lentem ſibi ſolvere, quod ſibi petiit dari,
„ non acceperit in uxorem, niſi conſenſus
„ de præſenti, aut carnalis ſit inter eos
„ commixtio ſubſecuta. Ex quibus patet,
ob diuturnam ſponſi abſentiam poſſe diſ-

ſolvi

solvi sponsalia; imò si certum tempus adjectum sit sponsalibus, eo elapso sponsa poterit cum alio contrahere, quia tunc dies adjectus interpellat pro homine, & sponsum in mora constituit. *L. Magnam, C. de contrah. stipul.* Si autem nullum tempus sit præfixum, relinquitur arbitrio Judicis, per quod tempus sponsa teneatur expectare sponsum; quanquam aliqui asserant, biennium exigi, ex *L. 2. C. de sponsal.* Alii, si justa & necessaria causa suboriatur, triennium vel quadriennium, ex *L. Sæpe de Sponsal.* Vide *Lac. L. 6. p. 3. n. 203. & seqq.* Deinde sponsalia conditionata, v. g. *Si Pater consenserit, si tantam dotem attuleris* &c. per subsecutam copulam ex præsumptione juris transire in absoluta, juxta *h. C. & C. 5. de condit. appos.* Imò in locis, ubi Trident. non est receptum, sed clandestinè validè contrahitur, juxta C. 30. *h. t.* „Is, qui fidem dedit mulieri „super matrimonio contrahendo, carnali „copulâ subsecutâ, etsi in facie Ecclesiæ „ducat aliam, ad primam redire tenetur; „quia licèt præsumptum primum matri„monium videatur, contra præsumptio„nem tamen hujusmodi non est probatio „admittenda; putà pro foro externo, quia est præsumptio juris & de jure; si verò alteruter absolutè noluisset pro foro

interno se obligare, præsumptio cederet veritati.

3. C. 10. „Cùm N. Filium suum G. im„puberem Filiæ B. pariter impuberi de„sponsâsset, & hoc tam Pater quàm Filius „juramento firmâssent, postea autem „volente G. ad alia vota migrare, Pon„tifex rescribit Episcopo: Quia prædicto „G. periculosum est contra juramentum „suum venire, ut eum moneat & auctoritate Apost. compellat, ut ipsam, nisi „rationabilis causa extiterit, in uxorem „recipiat; si monitus parere contempserit, „eum & Patrem, si fovere ipsum in sua „malitia præsumpserit, excommunica„tionis vinculo astringat. Quia secundùm jura delinquentes eorúmque fautores & consentientes ad paria sunt condemnandi. *Nec obstat* Cap. 17. h.t. „Ubi requisitus „Pontifex, quâ censurâ compelli debeat „mulier, quæ jurisjurandi religione ne„glectâ sponso nubere renuit? Respondit: „Cùm libera debeant esse de jure matri„monia, monenda est potiùs quàm co„genda, cùm coactiones difficiles soleant „habere exitus frequenter. *Nam* ad concilianda hæc jura communiùs ajunt DD. in cap. 10. solùm præcipi aliquam coactionem, si non occurrat prudens periculum mali secuturi, v. g. per Censuram (non stri-

strictissimam coactionem, v. g. incarcerationem &c.) à qua tamen etiam injustè resiliens, si constanter abnuat, est absolvendus, licèt non petat; econtrà si Judex prævideat jurgia vel alia mala ex matrimonio, cùm tunc rationabilis causa existat, invitum juxta Cap. 17. non esse finaliter compellendum, ne deficiat consensus ad matrimonium necessarius. N.D. Judex ex officio tenetur compellere ad reddendum unicuique, quod suum est, ergo etiam ad implenda sponsalia. *Nam* R. D.C. per coactionem aliqualem & moderatam C. per strictissimam & finalem N. quia expedit, ut Ecclesia ad vitandum majus malum utrique ex infelicibus nuptiis verisimiliter exoriturum admittat minus malum ex non impletione sponsalium alteri obventurum.

4. C. 29. „Cùm inter Filium P. & Fi-„liam T. impuberes sponsalia contracta „fuerunt pœnâ solvendâ à parte, quæ „contraveniret, appositâ in stipulatione, „quam sponsus à sponsa resiliente niteba-„tur extorquere, Pontifex rescripsit: Cùm „libera matrimonia esse debeant, ideo talis „stipulatio propter pœnę interpositionem „est meritò improbanda; quare mandat, „eundem P. compelli, ut ab extorsione „prædictæ pœnæ desistat. Hinc cõmuniter

docent DD. contra *Reiffenſt. h.t. n.* 188. & alios, pœnam contractui ſponſalium, ſive inter puberes, ſive inter impuberes contractorum, adjectam, eſſe ipſo jure invalidam, eſtò foret juramento firmata, quia eſt contra bonos mores talis promiſſio, utpote repugnans libertati matrimonii. N. D. Sponſalibus licet apponere arrhas ex communi conſenſu, ut injuſtè reſiliens eas in triplum vel quadruplum reſtituat, nisi mulier ſit minorennis, quæ tantùm debet reſtituere ipſam arrham, ex *L. Mulier 5. C. de ſponſ. Nam* diſp. eſt, quòd arrhæ maturiori conſilio ſoleant apponi propter earum in præſenti traditionem & receptionem, nec ſint regulariter ita magnæ; proclivior enim quisque eſt ad obligandum ſe verbo, quàm ad rem tradendam. Deinde datio arrhæ non fit principaliter ad impediendam libertatem matrimonii, ſed ut evidentiùs probari poſſit conſenſus abſolutus in vinculum ſponſaliorum; econtra contrahens ſponſalia ſub pœna non obligat ſe abſolutè, ſed alternativè; hinc à principio vinculum non eſt firmum, ac ſi poſtea conſentiret, videretur metu pœnæ conſentire; & hoc ſenſu pœna cenſetur principaliter tendere ad impediendam libertatem matrimonii. Ita *Gonz. h.c. n.* 7. Denique, ut ait *Herinx. p.* 4. *Tr.* 5.

D. 1.

D. 1. *n.* 24. non currit argumentum à pari in jure positivo, quod de facto irritavit pœnas, non autem arrhas. Nihilominùs quamvis Judex non possit partem injustè resilientem cogere ad solvendam pœnam sponsalibus adjectam, potest tamen eam compellere ad solvendum interesse, i. e. damnum quod altera patitur, & lucrum quod amisit. Ita *Gonz. l. c. n.* 5.

EX TITULO VII. 1. c. 1. „Licèt Canones „habeant, ut nullus copulet matrimonio, „quam priùs polluit adulterio, & illam „vel maximè, cui fidem dedit uxore suâ „vivente, vel quæ illius mortem machi„nata est; si verò fœmina fuit inscia, quòd „vir uxorem habeat aliam viventem, ne „vir lucrum de dolo suo reportet, nisi „mulier divortium petat, ad petitionem „viri non sunt separandi. Unde ad impedimentum criminis requiritur, ut uterque sciat de matrimonio saltem unius; nam qui ignorat, non infert injuriam illi matrimonio ignorato. Imò si utraque pars esset conjugata, & sic committat adulterium formale; si tamen utraque ignoret conjugium alterius, impedimentum non induceretur.

2. C. 8. „Si quis uxore vivente fide da„tâ promisit aliam se ducturum, vel cum „ipsa de facto contraxit, si nec ante nec

post.

„pòst, legitimâ ejus superstite, cognovit „eandem, non est matrimonium, quod „cum ea post obitum uxoris contraxit, di„rimendum. Cæterùm tolerari non de„bet, si priùs vel postea, dum vixerit uxor „ipsius, illam adulterio polluisset. Ex hoc inferunt DD. ad hoc impedimentum inducendum requiri, ut adulterium & promissio vel attentatio matrimonii concurrant durante eodem matrimonio; non autem induci, si fiant in diversis; quia si adulter secundò nubat, eo ipso recedit à promissione facta, quòd mortuâ uxore velit illi Bertæ nubere; ac si adulterium cum eadem in posteriore matrimonio committat sine nova promissione aut econverso, non oritur impedimentum, quia debet eidem matrimonio & conjugi illata esse utraque injuria promissionis & adulterii. Vide *Nucl. Theol. Exam. 3. n. 6.* Lac. *l. c. n. 623.*

EX TITULO XVII. I. c. 2. h. t. „Cùm „vir & mulier publicè & sine contra„dictione Ecclesiæ matrimonium inter se „contraxerant, & postea divortii senten„tia Canonicè esset lata, sanxit Pontifex, „ut filii eorum, qui ante sententiam ipsam „nati fuerunt vel concepti, habeantur „legitimi, ac in bona paterna hæreditario „jure succedant, & de bonis parentum „suo-

„ſuorum nutriantur. Unde tales etiam poſt litem conteſtatam, utpote per quam non privantur uſu conjugii, ſed ante ſententiam concepti (quia is, qui eſt in utero, pro nato habetur, quando agitur de commodo ipſius, *L. Qui in utero 7. ff. de ſtatu hom.*) admittendi ſunt ad Feuda, Majoratus, hæreditatem paternam & jus petendi alimenta; (quod tantùm debetur illegitimis) ſecus, ſi clandeſtinè, i. e. omiſſis Denuntiationibus, eſtò coram Parocho & Teſtibus, contraxerint, quia tunc in iis ſcientia impedimenti dirimentis & mala fides præſumitur, ut ait *Pirh. h. t. n. 6.* quamvis aliàs juxta R. J. in 6. 46. præſumatur ignorantia, niſi probetur ſcientia.

2. C. 6. „Tanta eſt vis Sacramenti, ut „qui antea ſunt geniti, poſt contractum „matrimonium habeantur legitimi; ſi au„tem vir vivente uxore filium in adul„terio procreâſſet, eâque mortuâ adul„teram duxerit, filium fore ſpurium, „& ab hæreditate repellendum Pontifex „decernit; ſecus, ſi fuiſſet conceptus ex adulterio, & mortuâ uxore vir nubat adulteræ, partu necdum edito. Unde licèt per ſubſequens matrimonium ipſo jure legitimentur filii naturales, non verò ſpurii, i. e. ex coitu adulterino,

ſa-

sacrilego vel incestuoso ante matrimonium procreati. Nihilominùs Pontifex potest spurios legitimare quoad spiritualia directè, & quoad temporalia indirectè seu per consequentiam, dispensando nimirum in Radice matrimonii ob impedimentum Canonicum invalidè à spurii parentibus malâ fide contracti, quia Papa per retrotractionem potest omnes effectus legis Ecclesiasticæ incursos tollere, ac si talis lex nunquam fuisset edita, ut rectè *Gonz. ad c. 13. h. t. n. 22.*

3. Dixi 1. *Quoad temporalia indirectè*; quia cùm Pontifex non habeat jurisdictionem temporalem extra loca suæ jurisdictioni subjecta, directè ad bona temporalia legitimare seu effectus illegitimitatis ex Jure Civili provenientes tollere nequit, (nisi ex causa ardua & urgente communi necessitate, juxta *C. 13. h. t.* & sic legitur sæpiùs legitimâsse illegitimos aut spurios Regum) sed hoc spectat ad Principem sæcularem, qui tamen, licèt possit illegitimos directè legitimare ad Dignitates & Officia sæcularia; eos tamen legitimare nequit ad successionem paternæ hæreditatis cum præjudicio legitimorum, (nisi parens, dum vivit, ob justas causas id petat cum mentione filiorum, juxta *Pirh. h. t. n. 47.*) neque indirectè ad Dignitates

tates & Beneficia Eccleſicſtica ob defectum jurisdictionis in cauſas ſpirituales & Eccleſiaſticas. Dixi 2. *Ob impedimentum Canonicum invalidi;* quia ſi fuerit nullum ex Jure Divino, v. g. ob impedimentum ligaminis utrique parti notum, cùm Pontifex radicem nullitatis per diſpenſationem tollere nequeat, nequidem indirectè talem ſpurium extra ſuum Territorium ad temporalia legitimare poteſt. Dixi 3. *A ſpurij parentibus contracti;* nam ubi nullum præceſſit matrimonium, non eſt radix, in qua Papa diſpenſet; & ita ipſos filios legitimando, ad temporalia eos directè legitimaret. Nihilominùs ſi priùs ex libero inter conſanguineos coitu filius ſit genitus, & poſtea obtentâ diſpenſatione parentes matrimonium contrahant, & alium filium ſuſcipiant, hic præfertur primo in ſucceſſione Majoratûs, Feudorum, Fidei-commiſſorum Familiæ, &c. licèt Pontifex dicat, ſe diſpenſare in radice matrimonii. Ita *Gonz. l. c. n.* 22. N.D. Legitimatus per ſubſequens matrimonium ſuccedit in Majoratus &c. ergo etiam talis. *Nam* R. N. C. Diſp. eſt, quòd legitimatio per matrimonium inducatur ab ipſa lege tam Canonica, quàm Civili, & hinc à lege pro legitimo habetur, ac per omnia legitimè natis æquiparatur;

ſecus

secus est de legitimato per Dispensationem Pontificiam in radice matrimonii aut Rescriptum Principis, quia hæc legitimatio non est tantæ efficaciæ, quàm quæ fit per ipsam legem, à qua sola provenit discrimen legitimitatis & illegitimitatis, non à natura, secundùm quam omnes æqualiter nascimur. Ita *Engel h. t. n.* 14.

4. C. 7. „Incongruum videtur, ut ma„trimonium Matris viri, an fuerit de le„gitimo matrimonio nata, impetatur, „quod eâ vivente non fuit impetitum; putà, si nulla justa causa interveniat; eâ enim interveniente etiam post mortem Conjugum civili judicio, non criminali, matrimonium accusari potest, ut ait *Gonz. ad h. c.*

5. C. 14. „Cùm vir in facie Ecclesiæ „in uxorem duxerat mulierem penitus „ignaram, quòd ipse aliam sibi matrimo„nialiter copulâsset, ex qua filium susce„perat; Pontifex in favorem potiùs pro„lis declinans filium reputavit legitimum. Unde si matrimonium non sit clandestinè contractum, ad plenam legitimationem prolis etiam ad temporalia sufficit bona fides unius partis tempore conceptionis vel nativitatis, non obstante malâ fide alterius Conjugis scientis nullitatem matrimonii. In his Forum Civile tenetur sequi

Jus

Jus Canonicum, cujus est circa matrimonia & exinde consequentia definire. Vide *Nucl. Theol. Exam. 14. n. 4. §. Porro & Dixi. An proles genita à muliere mense undecimo post obitum mariti censenda sit legitima?* Affirmat *Engel h. t. n. 7.* si concurrant certæ circumstantiæ & bona mulieris apud vicinos existimatio.

Ex TITULO XVIII. 1. c. 3. h. t. „Parentes, Fratres & Cognati utriusque „sexûs in testificatione suorum ad matri„monium conjungendum vel dirimen„dum admittantur secundùm antiquas „consuetudines & leges, quia unusquis„que suam genealogiam tum testibus „& chartis, tum etiam exercitatione Ma„jorum meliùs aliis scire laborat. Quod „verò legitur, quòd Pater non recipiatur „in causa Filii, nec Filius in causa Patris, „in criminalibus & contractibus verum „est; in matrimonio verò conjungendo „& disjungendo ipsius conjugii prærogativâ, & quia favorabilis res est, congruè „recipiuntur. Vide *L. 2. T. 10. n. 2. T. 13. n. 4. & T. 24. n. 7. & 8.*

2. C. 6. „Si post contractum matrimo„nium aliquis appareat accusator, cùm „non prodierit in publicum, quando Ban„na in Ecclesia edebantur, tempore au„tem denuntiationis extra Diœcesin exi-

„ſtebat, ſeu aliâ causâ legitimâ fuerit im-
„peditus, ut denuntiatio non potuerit ad
„ejus notitiam pervenire, ejus accuſatio
„debet audiri; aliàs tanquam ſuſpectus
„eſt procul dubio repellendus, nisi pro-
„prio firmaverit juramento, quòd poſtea
„didicerit ea, quæ objecerit, & ad hoc
„ex malitia non procedat; quia tunc,
„etiamſi didiciſſet ab illis, qui denuntia-
„tionis tempore ſiluerunt, & ideo ab
„impetitione hujuſmodi excludendi, clau-
„di non debet eidem, cùm culpabilis non
„exiſtat, aditus accuſandi. Matrimo-
nium accuſare ſeu impetere dicitur, qui
coram competente Judice Eccleſiaſtico
inſtat, vel pro impediendo matrimonium
contrahendum ob impedimentum impe-
diens aut dirimens; vel pro diſſolvendo
contractum, ſive quoad thorum ob ſævi-
tiam mariti vel adulterium uxoris, ſive
quoad vinculum ob impedimentum diri-
mens, in quo non ſit diſpenſatum.

EX TITULO XIX. 1. c. 2. h. t. „Mulier
„pro latrocinio, furto vel alio crimine
„viri ſui, nisi ipſe eam ad maleficia ſua
„trahere nitatur, & fidei ſuæ religionem
„corrumpere velit, non debet ab ea ſe-
„parari. Verùm ſi conjugem ſuam ad
„maleficium traxerit, mulier à viro re-
„cedere poterit & ſeparari, ita quòd ei

„alteri

„alteri nubere non licebit; quia licèt se-
„parentur, tamen semper conjuges erunt.
„In viris quoque præsentis sententiæ for-
„ma servetur. C. 6. Si verò mulier à viro,
„labente in hæresim, eâ duntaxat inten-
„tione discessit, ut tædio pariter & con-
„fusione affectus se ab errore suo conver-
„teret, ad eum, cùm reversus fuerit, redi-
„re compellatur; si verò judicio Ecclesiæ
„ab eo sine spe matrimonii redintegrandi
„recessit, ad recipiendum illum nulla-
„tenus est compellenda. Et C. 7. Si autem
„alter fidelium Conjugum vel labatur in
„hæresin, vel transeat ad Gentilitatis seu
„Judaismi errorem, in hoc casu is, qui
„relinquitur, vivente altero non potest
„ad secundas nuptias convolare. N. D.
„Si alter infidelium Conjugum ad fidem
„convertatur, altero vel nullo modo, vel
„non sine contumelia Creatoris, vel ut
„eum pertrahat ad mortale peccatum, ei
„cohabitare volente, qui relinquitur, ad
„secunda vota, si voluerit, transibit, ergo
„etiam in hoc casu, cùm major appareat
„contumelia Creatoris. *Nam* Disp. datur
in *cit. Cap.* quia etsi matrimonium inter
Infideles sit verum seu legitimum in ratio-
ne Contractûs, inter Fideles autem ve-
rum & ratum existit, quia Sacramentum
fidei (id est Character baptismalis) quod

semel admissum nunquam remittitur, ratum efficit conjugii Sacramentum, ut ipsum in conjugibus illo durante perduret. Vide *Nuc. Theol. Ex. 28. n. 3.*

2. C. 9. „Pagani seu Judæi, quia in „matrimoniis contrahendis distinctio„nem Canonicam in consanguinitate vel „affinitate non attendunt, decernit Ponti„fex, ut matrimoniis in infidelitate ad su„scitandum semen fratris defuncti cum „relictis fratrum contractis utantur; pro„hibens tamen, ne tales sibi de cætero, „postquam ad fidem venerint, copulen„tur. Dispensat quoque, ut populus Livo„niensis in quarta & ulteriùs generatione „matrimonium contrahant, donec in fide „pleniùs solidentur, non eâ intentione „concedens hoc ipsis, ut postquam firmâ „radice in fide fuerint solidati, talibus con„jungantur. Et quia à Paganis, qui à Cano„nicis Constitutionibus non arctantur, in „2. & 3. gradu licitè contrahitur, Fideles „in hoc gradu in infidelitate sibi matrimo„nialiter copulati liberè possunt remane„re conjuncti, cùm per Sacramentum „Baptismi non dissolvantur conjugia, sed „crimina dimittantur. Nec inde sequi„tur, quòd is, qui repudiatâ juxta Legem Mosaicam primâ uxore, in infidelitate aliam superinduxit, factus fidelis possit

cum

cum hac remanere, quod reprobatur c. 8. h. t. *Nam* libellus repudii olim Judæis permissus (an tanquam licitus, an solùm tanquam minus malum ad vitanda majora? controvertitur) jure Divino, seu per Christum, *Matt.* 19. sublatus est, qui matrimonium ad primævum indissolubilitatis statum reduxit. Hinc talis conversus tenetur redire ad primam, si ipsa sine dispendio salutis aut contumelia Creatoris velit cohabitare, quia per ipsum baptismum non dissolvitur, juxta h. c. & dicta in *Nuc. Theol. Ex.* 28. *n.* 4. §. *Nihilominus*. N. D. *S. Kilianus* sollicitè curavit, ut Gobertus Dux Franciæ Orientalis suscepto baptismo dimitteret Gelianam, quæ priùs fuerat uxor fratris defuncti, ergo censebat, quòd licitè eam retinere non posset. *Nam* R. quòd licèt matrimonium in infidelitate contra Sacros Canones contractum sustineatur post baptismum, id tamen procedat, quando celebratum fuit juxta leges suæ patriæ; unde cùm Legibus Francorum prohibitum esset matrimonium cum relicta fratris, ut constat ex *L. Salica T.* 14. §. 18. ideo matrimonium nullum fuit in ipsa Gentilitate contractum, utpote contra Leges Patrias, quare post Baptismum sustineri non poterat.

Ita *Gonz. h. c. n. 12.* Vide *Nucl. Thul. Exam. 29. n. 1.*

3. Ex his patet, si vir & mulier in infidelitate commiserint triplex crimen aliàs inducens impedimentum dirimens, susceptoBaptismo, utpote tollente crimina, validè contrahere. Econtra eos ob consanguinitatem, vel affinitatem etiam ex copula illicita in infidelitate contractam, post baptismum esse impeditos, quia jam subsunt legibus Ecclesiasticis quoad matrimonia contrahenda. N. D. Si vir in infidelitate baptizâsset prolem sponsæ aut contraxisset cum hujus sorore sponsalia, posset eam ducere, ergo etiam, si sororem illius anteà cognovisset. *Nam* R. N. C. Disp. est, quòd impedimentum Cognationis spiritualis & Publicæ Honestatis oriatur ex lege merè Ecclesiastica non fundata super aliquo in ipsis post Baptismum remanente, quæ non respicit eos, qui foris sunt, seu actus extra Ecclesiam commissos; Econtra impedimentum affinitatis, ut notat *Pirh. h. t. n. 52.* oritur ex lege respiciente vinculum naturale amicitiæ, instar consanguinitatis, ortum ex copula licita vel illicita, per quam duo fiunt una caro; quod quia manet in baptizatis, hi lege comprehenduntur. Sic in simili, quamvis irregularitas

pro-

proveniens ex delicto, v.g. homicidio vel mutilatione, non afficiat Neo-baptizatos, qui tale in infidelitate patrârunt, quia crimina per baptiſmum dimittuntur; tamen in ipſis exurgit Irregularitas orta ex defectu, qui in ipſis poſt baptiſmum manet, juxta dicta in *Nucl. Theol. Exam. 33. n. 1.* Hinc ſi quis in infidelitate habuiſſet duas uxores, aut unam ante, alteram poſt baptiſmum, foret irregularis ob Bigamiam ex defectu myſticæ ſignificationis unionis Chriſti cum Eccleſia unica ſponſa & Virgine, quem defectum Baptiſmus non tollit; uti nec vinculum affinitatis in infidelitate contractum.

4. Quæres, an Matrimonia Hæreticorum, uti Paganorum & Judæorum, in gradibus Jure Eccleſiaſtico dirimentibus poſt obtentam à Conſiſtorio Acatholico diſpenſationem contracta ſint valida? R. Communiorem, certiorem ac probabiliorem eſſe ſententiam à Facultate Theologica Viennenſi anno 1655. approbatam, omnia talia matrimonia eſſe prorſus invalida; quia cùm per Baptiſmum notoriè ſint ſubjecti Eccleſiæ ſeu Rom. Pontifici Chriſti Vicario, Canonicis Conſtitutionibus arctantur, ut diſtinctio Canonica in conſanguinitate & affinitate ab ipſis, procul dubio, attendi debeat. *Arg. C. 9. ſuprà.*

Quamvis nonnulli RR. TT. censeant, per consuetudinem Hæreticorum legibus Canonicis statuentibus impedimenta esse derogatum; (quamvis ea, ut ait Pontifex *C. quod super 5. de Consang. & Affin.* dicenda sit potiùs corruptela, quæ, estò immemorialis, non habet vim abrogandi Canones præsertim irritantes citra expressum Papæ consensum, ut per se notum, & sæpiùs à S. Congregatione declaratum, ac à Rota decisum, teste Nicolarts *ad Concord. Tit. 3 Dub. 2. §. 19.*) Nullo innixi fundamento, ut ait *Reiffenst. L. 5. T. 3. n. 146.* Si enim Consuetudines Hæreticorum valerent contra Leges Ecclesiasticas, nullis ampliùs obligarentur, cùm contra omnes induxerint consuetudinem, nec sit major ratio, cur potiùs valeret contra unam & non contra aliam; quorum sententia non est certò probabilis, sed ad summum dubiæ probabilitatis, eò quòd Sapientes illi non fidant, signanter *Wiesner* apud *Schmaltzgr. L. 4. T. 1. n. 379.* eâque teste Gobaht *in Exper. Tr. 9. n. 57.* sit contra stylum & determinationem Curiæ Romanæ, adeóque vi illius matrimonium contrahi non potest ob damnationem Prop. 1. ab INNOC. XI. juxta tradita à Cardena *in dictam Prop. n. 533.* Nec Judex Ecclesiasticus pro ejus valore pronuntiare

potest; aliàs juxta eam quoque sententiam licitum foret matrimonium contrahere, illúdque suadere, conformiter traditis à *Card. l. c. n. 568. & seq.* & in *Nucl. Theol. Ex. 31. n. 2.* quia semper licitum est contrahere cum impedimento dubio dubietate juris. Unde *Gobaht l. c. n. 58. & n. 61.* rotundè asserit, Acatholicam, quæ contraxit in tertio vel quarto gradu consanguinitatis, licitè & validè transire ad alia vota, eámque facultatem nubendi alteri viro, non obstante quòd prior adhuc esset superstes, à Curia Episcopali licitè indulgeri, ídque dicit se habere pro moraliter certo. Adde novissimum Decretum S. Congregationis in una Paderborn. *Cùm contractum fuerit in loco, in quo Concilium Trid. fuit acceptatum, matrimonium inter Comitem de Schaumburg & Lippe, sectæ Lutheranæ, & ejusdem sectæ mulierem, non Parocho Catholico, sed juxta ritum & praxin Protestantium, prædictum matrimonium fuit nullum declaratum ab Episcopo Paderbornensi unà cum ejus Suffraganeo Episcopo Thiatiræ, & in simul data facultas transeundi ad alia vota, idem Comes supplicat pro dictæ Sententiæ confirmatione; & die 4. Augusti 1725. Sacra Congregatio Eminentiss. S. R. Cardinalium Conc. Tridentini interpretum censuit, dandum esse Decretum*

editum die 26. Septembris 1602. & à Summo Pontifice confirmatum tenoris ſequentis, videlicet: Hæreticos quoque, ubi Decretum C. 1. ſeſſ. 24. de Reform. Matrimonij eſt publicatum, teneri talem formam obſervare, & propterea ipſorum etiam matrimonia abſque forma Concilij, quamvis contracta coram Miniſtro hæretico vel Magiſtratu loci, nulla atque irrita eſſe.

5. Nihilominùs transmiſſo an cum aliquali probabilitate ſuſtineri fortè poſſit, per conſuetudinem Hæreticorum eſſe derogatum Legibus Eccleſiaſticis circa varia impedimenta, v. g. clandeſtinitatis, cognationis ſpiritualis, conſanguinitatis in tertio & quarto gradu, affinitatis in ſecundo gradu æquali &c. ſuper quibus ab ipſis non ſolet à Conſiſtoriis de facto ampliùs peti diſpenſatio; nullâ tamen probabilitate videtur admitti poſſe, quòd matrimonia contracta cum impedimentis Juris Eccleſiaſtici, quæ non tantùm apud Catholicos, ſed & apud heterodoxos ab initio ſuæ ſectæ recepta in ſuo ſemper permanſerunt vigore ſeu viridi obſervantia, cùm contra ea per conſuetudinem non ſit præſcriptum, cenſenda ſint valida citra legitimam diſpenſationem, v. g. in primo gradu affinitatis, aut in ſecundo gradu conſanguinitatis mixto ex primo, aut

etiam

etiam in secundo gradu consanguinitatis æquali. Ideóque teste *Gob. l. c. n. 56.* matrimonia in secundo gradu æquali ab hæreticis contracta in Bohemia & Silesia ab Episcopis nunquam habita sunt pro legitimis. Nec juvat hæreticos dispensatio suorum Consistoriorum. *Nam* quamvis ea perperam sibi usurpaverint hanc facultatem dispensandi in matrimonialibus, eam tamen nullâ consuetudine aut præscriptione etiam immemoriali acquirere potuerunt, cùm laici sint jurisdictionis Ecclesiasticæ incapaces. Neque dici potest, quòd datâ à Consistorio Dispensatione per tacitum consensum Pontificis talia matrimonia approbentur. *Nam* id merè divinatorium est, nullâ nixum ratione, auctoritate aut probabilitate; quomodo enim dici potest, Sedem Apost. quæ ab hæreticis rogata ad Dispensationem in gradibus dirimentibus concedendam constanter eam expressè negat, donec convertantur, eandem tacitè concedat? Et cur vult eos conversos, post obtentam dispensationem, matrimonia sic contracta revalidare, & ad hunc effectum Episcopis Germaniæ concedit extraordinariam Facultatem dispensandi cum hæreticis conversis in matrimoniis contractis in gradu secundo simplici & mixto, si ea tanquam

valida

valida pro priori approbâſſet? Denique à fortiori præſumendus eſſet tacitus conſenſus Pontificis circa talia matrimonia etiam citra diſpenſationem Conſiſtorialem contracta, (quod nemo dixerit, cùm proles ex talibus procreatæ apud omnes, ipſos etiam Acatholicos, habeantur pro illegitimis) nec Papa videatur velle ipſis ſacrilegis Diſpenſationibus Conſiſtoriorum præſtare quaſi auctoritatem ſeu vim ſaltem occaſionaliter validandi talia matrimonia. Unde juxta principia Catholica à Judice Eccleſiaſtico contra valorem matrimoniorum cum impedimentis non præſcriptis ab ipſis contractorum videtur pronuntiandum, non obſtante, quòd hæretici ſtent pro eorum valore; nam etiam juxta ſua principia heterodoxa volunt matrimonia Presbyteri Apoſtatæ cum Berta Acatholica, aut contracta poſt diſſolutionem prioris ob adulterium quoad thorum & vinculum à Conſiſtorio quaſi per libellum repudii factam eſſe valida, quæ tamen Eccleſia juxta ſua certa principia publicè tanquam exitialia, irrita & nulla declarat, & velut manifeſtè ſacrilega damnat. Nec ſuffragatur talibus matrimoniis in gradu dirimente contractis poſſeſſio. *Nam* licèt ſæpè ſtante vero dubio ex poſſeſſione manuteneatur matri-

mo-

monium quoad licitum usum conjugii, ex ea tamen nequit declarari validum, quia possessio non est sufficiens ad ferendam sententiam in articulo proprietatis; quando autem movetur lis circa valorem matrimonii, movetur circa articulum proprietatis, quæ juxta principia moraliter certa est definienda. Verùm proles ex tali matrimonio procreatæ non censerentur illegitimæ, sed gauderent omni jure legitimorum, quia ad hoc sufficit bona fides saltem alterutrius parentis, juxta dicta supra *T.17. n.5.* Lac. *L.6. p.3. n.772.*

EX TITULO XX. 1. c.1. „Mulieres, cùm „pro aliqua licita causa à propriis viris „fuerint separatæ, totam Dotem præcipit „Concilium sibi reddi. C.4. Si verò ali„qua mulier ob causam suæ fornicationis „judicio Ecclesiæ, aut propriâ voluntate „à viro suo recedit, nec postea reconcilia„ta est eidem, inde, defuncto ipso, dotem „vel dotalitium suum repetere non potest. Imò *Pichler Decis.*143. censet tanquam verius, quòd etiam mulier ob fornicationem post obitum mariti seu tempore viduitatis patratam amittat jus repetendi Dotem. Quid sit Dos & Dotalitium, i.e. Donatio viri propter nuptias? Vide in *Nucl. Theol. Exam. 8. n.4. §.1.*

2. C.3. „Secundùm jura, qui de matri-

mo-

„ monio principaliter cognovit, (ut Judex
„ Ordinarius vel Delegatus) & de Dote,
„ quæ est causa incidens, accessorie co-
„ gnoscere potest, & sententialiter diffi-
„ nire. Nec obstat, quòd c. 7. Tit. *qui filii*
„ *sint legitimi* rescribat Pontifex: Judicem
„ Ecclesiasticum, qui virtute Rescripti
„ Apost. principaliter de causa legitimita-
„ tis matrimonii cognoscit, debere relin-
„ quere potestati sæculari judicium super
„ possessione terrarum, quia ad Ecclesiam
„ non pertinet de talibus possessionibus
„ judicare. *Nam* causa dotis est accessoria
matrimonio, à quo pendet; causa posses-
sionis bonorum, hæreditatis non paternæ
&c. est merè sæcularis & prorsus disparata, adeóque per se spectans ad Judicium sæculare. N. D. Judex sæcularis, qui de causa principali cognoscit, nequit pronuntiare de Ecclesiastica accessoria seu incidenti, ergo nec Ecclesiasticus de causa sæculari, v. g. Dotis &c. accessoria & incidenti. *Nam* R. N. C. Disp. est, quòd Judex Ecclesiasticus in ordine ad causas temporales non sit incapax jurisdictionis, quam etiam laici in ipsum prorogare possunt, adeóque ne continentia causarum contra leges dividatur, etiam illas solùm incidenter in suum Judicium deductas, v. g. causam Dotis, alimentorum, paternæ hæ-

hæreditatis &c. matrimonio acceſſorias tractare & decidere jura ipſi permittunt: Econtra Judex ſæcularis, cùm ſit incapax juriſdictionis ſpiritualis, de cauſis Eccleſiaſticis v. g. matrimonii, Natalium, juris Patronatûs &c. Si incidenter in ejus judicio moveantur, jura non permittunt ipſi, etiamſi acceſſoriè proponantur, de iis cognoſcere. Sic Judex ſæcularis, ſi principaliter cognoſcat de ſævitia viri vel adulterio uxoris, (quæ ſunt cauſæ mixti Fori) in ordine ad hæc delicta corrigenda vel punienda, propter ea tamen nequit decernere Divortium, quia de fœdere matrimonii ſeu jure & obligatione perſonali Conjugum quà talium, utpote cauſa ſpirituali, ab alio quàm Eccleſiaſtico Judice jura non ſinunt tractari; quamvis causâ ſævitiei vel adulterii coram Judice ſæculari probatâ ac decisâ poſſit per ipſam partem innocentem, non per Judicem laicum utpote incompetentem, fieri divortium. Ita *Pichler Deciſ.* 141. Vide *L.* 2. *T.* 1. *n.* 3. & *T.* 10. *n.* 2.

3. C. 6. „ Conſultus Pontifex, ſi aliqua „ data fuerit terra alicui, non in hæredita„ tem vel Feudum, ſed tantùm ſibi, quoad „ vixerit, poſſidenda; & ipſe poſtmodùm „ tertiam partem uxori ſuæ in Dotalitium „ conceſſerit, utrùm defuncto viro uxor

„ præ-

„ præfatam tertiam partem habere debeat
„ & tenere? Reſpondet: Cùm nullus plus
„ juris in alium transferre debeat, quam
„ eum conſtet habere; vir, cui terra præ-
„ dicto modo conceditur, non poteſt uxori
„ relinquere, quod non licuit ipſi, niſi
„ quoad vixerit, poſſidere; nec licet uxori
„ partem illius terræ in donationem pro-
„ pter nuptias ex viri conceſſione tenere,
„ niſi Dominus illius terræ voluerit con-
„ ſentire; nam licèt Eccleſia in cauſis vi-
„ duarum ſe favorabiliorem debeat exhi-
„ bere, contra juſtitiam tamen non eſt eis
„ favor Eccleſiaſticus concedendus.

4. C. 8. „ Donatio, quæ conſtante ma-
„ trimonio inter conjuges dicitur eſſe
„ facta, (ex qua alter locupletior, & pau-
„ perior alter efficitur) firmitatem non
„ habet, niſi donatoris obitu confirmetur;
„ quæ etiam penitus evaneſcit, ſi revoce-
„ tur ab eo tacitè vel expreſsè, vel qui do-
„ natum accepit, prius debitum naturæ
„ perſolvat. Sanè ſoluto matrimonio, ſicut
„ dos ad mulierem, ſic & donatio propter
„ nuptias redit ad virum. Unde quamvis
teneat donatio inter ſponſum & ſponſam,
inter virum tamen & uxorem eſt prohi-
bita, ne mutuo amore invicem ſpolien-
tur, donationibus non temperantes, ſed
profusâ erga ſe facilitate utentes, ut ait
Ul-

Ulpianus in L. 1. ff. h. t. Nihilominùs in variis casibus talis donatio inter conjuges subsistit, v. g. si adjiciatur juramentum; si sit remuneratoria; si uxor donat marito causâ adipiscendæ Dignitatis; si fiat ad restaurationem domûs igne consumptæ; item si fiat favore Religionis, v. g. ut locus sacer ædificetur, quia tunc alter non fit locupletior; si sint donationes reciprocæ, aut donata sint exigui pretii, sumpto argumento à contrario sensu. Ita DD. *ad h. c.*

EX TITULO XXI. & ult. 1. c. 1. „Ca„pellanus, quem benedictionem cum se„cunda constiterit celebrâsse, ab officio „beneficioque sit suspensus. Et C. 3. Vir „autem & mulier ad Bigamiam transiens „non debet à Presbytero benedici; quia „cùm aliâ vice benedicti sint, eorum be„nedictio iterari non debet. Ratio, quia indecens esse videtur, ut solemnes benedictiones, quales sunt consecratio Ecclesiæ vel Altarium, benedictiones Abbatum, Virginum & Nuptiarum &c. in eadem re vel persona iterentur; & hinc benedictio Abbatis vel Abbatissæ iterari non debet, quamvis ad aliam Abbatiam transferatur, ut probat Tamburinus *de Jure Abb.* Verùm quamvis de jure non sit in nuptiis adhibenda benedictio, licèt

una pars tantùm esset benedicta, cùm in illo maneat benedictio, & una pars absque altera benedici nequeat; ex hodierna tamen consuetudine & praxi secundæ Nuptiæ benedicuntur, quando alterutra tantùm pars, sive vir, sive femina, benedictionem accepit; & solùm benedictio est prohibita, si utraque pars illam accepit in primis nuptiis. Ita DD. passim.

2. C. 2. „Super matrimoniis, quæ quidam nondum habitâ obeuntis conjugis „certitudine contraxerunt, consultus Lucius III. rescripsit, ut nullus amodò ad „secundas nuptias migrare præsumat, „donec ei firmâ certitudine constet, quòd „ab hac vita migraverit conjux ejus. Si „verò aliquis vel aliqua id hactenus non „servavit, & de morte prioris conjugis adhuc æstimat sibi dubitandum, ei, „quæ sibi nupsit, debitum non deneget „postulanti, quod à se tamen noverit „nullatenus exigendum. Quòd si post „hæc de prioris conjugis vita constiterit, „relictis adulterinis illicitísque complexibus ad priorem sine dubio conjugem „revertatur. De hoc vide *Nucl. Theol. Exam.* 30. *n.* 10. *& Exam.* 31. *n.* 3.

3. C. 5. & ult. „Mulier licèt post viri „obitum intra tempus luctûs (scilicet

„unius

„unius anni spatium) nubit, quia con-
„cessâ sibi ab Apostolo 1 *Cor.* 7. *v.* 39. uti-
„tur potestate, non debet legalis infamiæ
„sustinere jacturam, cùm in his præ-
„sertim sæculares leges non dedignen-
„tur sacros Canones imitari. Verùm quamvis vidua non subjaceat pœnis à Lege Civili latis in odium secundarum nuptiarum, v. g. infamiæ, amissionis Dotis &c. subjacet tamen iis, quæ à Lege principaliter sunt statutæ in favorem liberorum prioris matrimonii, v. g. quòd amittat proprietatem bonorum à viro obvenientium, quæ liberis prioris matrimonii reservare debet, solùm usufructu ad dies vitæ gaudens; quòd amittat tutelam liberorum prioris matrimonii; quòd perdat privilegia honoris & immunitatis ratione prioris matrimonii habita, gaudens imposterum solis privilegiis ratione posterioris mariti sibi competentibus, &c. de quibus vide Sanchez *L. 7. de Matrimon. D. 88.*

(†)

LIBER QUINTUS Decretalium.

TITULUS I.

De Accusationibm, Inquisitionibus & Denuntiationibus.

Juxta Juris Canonici ordinem & connexionem actum est Lib. I. de Jure Personarum Ecclesiasticarum. II. De ordine judiciario. III. & IV. De materia seu rebus Clericorum, & laicorum, quæ in judicium, potissimùm Civile, deducuntur. Restat hoc Libro V. agendum de rebus, quæ in Judicium Ecclesiasticum criminale veniunt. Et quidem h. t. agitur de triplici modo, quo crimina in Judicium deducuntur; nempe Accusatione, Inquisitione & Denuntiatione.

1. ACCUSATIO *criminalis* est legitima criminis delatio apud Judicem competentem ad vindictam publicam, facta ab eo, qui legibus accusare non prohibetur, inscriptione interveniente, i. e. quâ Accusator, si in probando crimine defecerit, se subscribit ad subeundam pœnam Talionis, seu similem ei, quam subire debuisset accusatus, si crimen ei objectum fuisset pro-

probatum. *Civilis* est, quâ quis alterum accusat de injuria sibi vel suis illata, non intendens nisi injuriæ in fama vel bonis illatæ restitutionem: si talis Actor ultra reparationem injuriæ exigat, ut injurians juxta leges puniatur, erit Accusatio *Mixta* ex criminali & Civili.

2. Inquisitio Judicialis est criminum vel Reorum investigatio à Judice ex officio facta; éstque vel Generalis, quâ in genere tam quoad delicta, quàm quoad personas inquiritur, an servent mandata Dei vel Ecclesiæ, committantur crimina in Diœcesi vel Parochia? &c. Vel *Specialis*, cùm ob præcedentem infamiam de certa persona aut certo crimine instituitur investigatio: si ob præviam infamiam seu clamorosam insinuationem inquiratur de speciali persona, an gravia crimina committat; aut de speciali delicto, v. g. furto, &c. & delinquentes ignorentur, erit inquisitio *Mixta*, nempe Generalis quoad delicta, & specialis quoad personam; vel econverso.

3. Denuntiatio est criminis alicujus apud Judicem sine inscriptione delatio, ad effectum, ut is correctionem vel pœnam ex officio adhibeat. Differt ab *Accusatione;* nam licèt Denuntians teneatur facere aliquam probationem criminis, v. g. addu-

cendo verisimilia indicia, quæ moveant Judicem ad instituendam inquisitionem, non tamen punitur, si in probatione defecerit. Et C. 14. h.t. dummodò appareat, eum bono zelo & non animo calumniandi ad Denuntiationem processisse; aliàs foret pœnâ Judicis arbitrariâ puniendus. Hinc quivis sibi magis prospicit, si denuntiet, quàm si accuset. *Quomodo Denuntiationem debeat præcedere correptio fraterna, si hæc prævideatur profutura?* Vide in Nucl. Theol. Exam. 5. n. 11. §. *Similiter*. His prænotatis recole sequentia Capita h.t.

4. I. *In Decret.* c. 1. decernitur: „Si „legitimi non fuerint accusatores, non „fatigetur accusatus. Hinc illegitimus accusator à Judice ex officio à Judicio est repellendus. Talis est C. 10. laicus, qui contra Clericum non admittitur, (tum propter reverentiam, quam laici tenentur præstare clericis; tum propter odium, quo solent plerumque Clericos prosequi, eisque esse infesti) nisi suam, vel suorum injuriam prosequatur, aut sit crimen de exceptis. Vide *L. 2. Tit. 20. n. 4.* Item ex cap. 13. & c. 19. manifestus inimicus, ne quis privato odio innocentem iniquâ accusatione fatigare præsumat. Imò c. 7. dicitur: „Repellantur ab accusatione cohabitan„tes inimicis, quia infestationes blasphe-

„mia

„miæ ſolet affectio amicitiæ incitare. Et C. 20. Excommunicatus, cui etiam agere prohibetur, multò magis accuſare. Prætereà qui in cauſa criminali prohibentur teſtificari, *L.2. T.20.* à fortiori prohibiti ſunt accuſare, v. g. infames & criminoſi, quia iniquum eſt, rationem vitæ ab alio repoſcere, qui non poſſit ſuæ reddere; nam qui trabem geſtat in oculo, feſtucam de oculo fratris eruere nequit. Item Fœminæ, *Can. Mulierem 34. q.5.* quia propter ſexûs fragilitatem facilè inducuntur ad amorem vel odium, & plures alii, qui criminaliter accuſare non poſſunt nisi in caſibus exceptis; licèt civiliter agere ipſis jura permittant.

5. C. 6. h. t. „De iis criminibus, de qui-„bus abſolutus eſt accuſatus, non poteſt „accuſatio replicari; putà ab eodem accuſatore vel in eodem judicio, quod eſt conforme Juri Divino; non enim DEUS ipſe bis judicat in idipſum, ex Nahum 1. *Non conſurget duplex tribulatio.* Dixi 1. *Ab eodem accuſatore;* quia, ſi probetur primi accuſatoris prævaricatio ſeu colluſio cum accuſato, (de qua infra Tit.22.) admittenda eſt accuſatio ſecundi. Dixi 2. *Vel in eodem judicio;* quia ſi crimen ſit mixti fori & atrox, poteſt punitus & abſolutus in Foro Eccleſiaſtico, rurſum in

Foro sæculari accusari, v. g. de adulterio, sacrilegio &c. ad publicam vindictam.

6. C. 11. rescribit Pontifex: „ Nisi alia „ rationabilis causa præpediat, eò quòd „ Monachi de obedientia & subjectione „ Abbatis esse noscuntur, ab ejus accusa- „ tione non sunt ullatenus repellendi, licet „ alios accusare non possint; quibus siqui- „ dem, cùm proprium non habeant, de „ rebus Monasterii expensæ debent neces- „ sariæ, donec causa debitum finem ac- „ cipiat, ministrari. Ratio, quia cùm interest Monasterii, non habere lupum pro Pastore, talis accusando Abbatem, suam suíque Monasterii utilitatem procurat, ideo expensæ à Monasterio illi præstandæ sunt. *Gonz. ad h. c.* Verùm Religiosi extraneos accusare non possunt, nisi cum licentia Prælati, & ob suam vel Monasterii causam; quamvis possint quandoque alios juridicè denuntiare.

7. C. 16. „ Tribus modis valet crimen „ opponi, Denuntiando, Excipiendo & „ Accusando. Quando crimen in modum „ Denuntiationis opponitur, non est in- „ scriptio necessaria, sed cùm in modum „ Accusationis objicitur, quia accusatio „ instituitur ad depositionem, Denuntia- „ tio ad Correctionem. Cùm autem Exci-

„ piendo

„piendo fuerit crimen objectum, distin-
„guendum est, quare opponatur, & quan-
„do? Si enim objicitur, ut ab accusatione
„vel testificatione aliquis repellatur, non
„est inscribi necessè; sed cùm opponitur,
„ut quis à promotione Officii vel Bene-
„ficii excludatur; ídque ante confirma-
„tionem, non cogitur inscribere, quia
„crimen hoc modo probatum impedit
„promovendum, sed non dejicit jam pro-
„motum; (ab aliis beneficiis priùs habitis,
„quia ad hoc non agitur) post confirma-
„tionem verò, quia dejicit ab obtento,
„ad extraordinariam pœnam juxta arbi-
„trium Judicis, citra vinculum tamen in-
„scriptionis, est excipiens astringendus,
„si defecerit in probando. Ratio, quia ex-
cipiens non agit principaliter, ut quis pu-
niatur, sed ut à judicio vel beneficio ejús-
ve possessione excludatur, quod non est
agere criminaliter, sed civiliter. Ita *Pirh. h.t. n. 103.*

8. C. 17. „ Non solùm cùm subditus,
„verùm etiam cùm Prælatus excedit, si
„per clamorem & famam ejus excessus ad
„aures superioris pervenerit, non quidem
„à malevolis & maledicis, sed à providis
„& honestis, debet veritatem diligentiùs
„perscrutari, ut si rei poposcerit qualitas,
„Canonica districtio culpam feriat delin-

„ quentis; non tanquam ſit Actor & Ju-
„ dex, ſed quaſi deferente famâ vel nun-
„ tiante clamore, officii ſui debitum exe-
„ quatur. Licèt autem hoc ſit obſervan-
„ dum in ſubditis, diligentiùs tamen eſt
„ obſervandum in Prælatis, qui quaſi
„ ſignum ſunt poſiti ad ſagittam; & quia
„ non poſſunt omnibus complacere, cùm
„ ex officio teneantur non ſolùm arguere,
„ ſed etiam increpare, & interdum ſuſpen-
„ dere vel ligare, frequenter odium mul-
„ torum incurrunt, & inſidias patiuntur;
„ & ideo ſancti PP. providè ſtatuerunt, ut
„ accuſatio Prælatorum non facilè admit-
„ teretur, ne concuſſis columnis corruat
„ ædificium; nisì diligens adhibeatur cau-
„ tela, per quam non ſolùm falſæ, ſed
„ & malignæ criminationis janua præ-
„ cludatur. Verùm ita voluerunt provi-
„ dere Prælatis, ne criminarentur injuſtè;
„ ut tamen caverent, ne delinquerent in-
„ ſolenter. Unde monet Pontifex, cùm
„ Prælatus ſuper exceſſibus ſuis fuerit in-
„ famatus, quòd diutiùs ſine ſcandalo
„ diſſimulari non poſſit, nec ſine periculo
„ tolerari, quatenus Superiores abſque
„ conſcientiæ ſcrupulo ad inquirendum
„ & puniendum ejus exceſſus, omni gra-
„ tiâ & timore poſtpoſitis, DEUM ſolum
„ habentes præ oculis, ſine perſonarum

„ ac-

„acceptione procedant, non timentes ali-
„quem hominem contra DEUM, sed
„DEUM potiùs contra omnem hominem
„metuentes.

9. C. 21. „Inquisitionis negotium, quo-
„modò sit ritè faciendum, consultus Pon-
„tifex respondit: 1.mò Non solùm dicta,
„sed etiam ipsa nomina, ut quid & à quo
„sit dictum, appareat, publicanda; &
„exceptiones seu replicationes legitimas
„esse admittendas, ne per suppressionem
„nominum infamandi; per exceptionum
„verò exclusionem, deponendi falsum
„audacia præbeatur. 2.dò Si per inquisi-
„tionem tale crimen contingat adversùs
„aliquem inveniri, quod ordinis execu-
„tionem susceptì, aut retentionem bene-
„ficii, etiam post peractam pœnitentiam
„impediret, v. g. homicidium vel simo-
„nia, fore sicut in Accusationis judicio
„procedendum ad Depositionem; alio-
„quin secundùm personæ merita & qua-
„litatem excessûs, v. g. adulterii, perju-
„rii &c. pœnam poterit judicantis discre-
„tio moderari. 3.tiò Cùm duo vel tres
„jurati affirmant, alium crimen aliquod
„ipsis videntibus commisisse, super quo
„aliquâ non laborat infamiâ, eum non
„esse propter dicta hujusmodi punien-
„dum, nec super hoc contra eum de-

„po-

„ positiones recipi debere, cùm inquisitio „ fieri debeat solùm super illis, de quibus „ clamores aliqui præcesserunt. 4.tò Nul- „ lum super eo crimine reputari debere „ infamatum, propter dicta jurata pau- „ corum, cujus apud bonos & graves in „ publico læsa opinio non existit, adeóque „ non esse propterea ad depositionis sen- „ tentiam procedendum, sed infamato Ca- „ nonica poterit indici purgatio secundùm „ arbitrium judicantis. Unde Judicium Inquisitionis differt à judicio Accusatio- nis & Denuntiationis; nam cùm in eo non sit verus accusator, necessè est, ut inter- cedat aliquid vices illius supplens, nempe fama, aliàs ordo judiciarius omittitur; ut etiam patet ex Cap. 24. h. t. „ Sicut accu- „ sationem legitima debet præcedere in- „ scriptio, sic & Denuntiationem chari- „ tativa monitio, & Inquisitionem cla- „ mosa insinuatio prævenire. Hunc tamen „ ordinem circa Regulares personas non „ credimus usquequaque servandum, quæ „ (cùm causa requirit) faciliùs & libe- „ riùs à suis possunt administrationibus „ amoveri.

10. II. *C. 1. in 6. h. t.* decernitur: „ Si „ quis coram eo, qui contra ipsum super „ certis criminibus inquisitor fuit depu- „ tatus, eadem crimina confessus est, fru-

„ stra

„ſtrà confeſſionem ſuam ex eo prætextu „impugnat, quòd ſuper iiſdem crimini- „bus non fuerit antè infamatus, aut quòd „Capitula inquiſitionis non fuerint eidem „tradita, ſed puniendus eſt, prout juſtitia „exigit. Ratio, quia per confeſſionem propriam Rei in judicio factam crimen fit notorium; ideóque ſibi imputare debet Reus, quòd non excipiendo contra illegitimationem Inquiſitionis crimen ſuum confeſſus ſit.

Praxin formandi proceſſum criminalem viâ Accuſationis, Denuntiationis aut Inquiſitionis, fusè tradit *Reiffenſt. h. t. àn. 340. & ſeqq.* è quo prudens Judex ſpectatis circumſtantiis facilè videbit ſubſtantialia in eo obſervanda.

TITULUS II.

De Calumniatoribus.

1. CALUMNIATOR *propriè* eſt, qui falſa crimina intentat, ſeu innocentem per malitiam in judicium defert. *Præſumptus* dicitur, qui crimen, de quo aliquem accuſavit vel denuntiavit, in judicio, non probat; nam Actor paratas habere debet probationes; & hinc, ſi in probatione deficiat, præſumitur animo calumniandi litem moviſſe.

Hæc

Hæc tamen præsumptio admittit probationem in contrarium, ac concurrentibus circumstantiis & juramento animus calumniandi purgari potest, v. g. si delictum sit semiplenè probatum; aut præcedentem infamiam & indicia sufficientia ad inquisitionem quis docuerit, &c. præsertim si ex officio denuntiet, ut Fiscus. Quod arbitrio Judicis definiendum relinquitur.

2. Pœna Calumniæ (quæ à S. Athanasio *in Apolog. ad Constantiam* appellatur, peccatum diabolicum) jure civili est, ut calumniator ultra condemnationem in expensas ab Accusato vel Denuntiato factas notetur infamiâ & puniatur Talione. Olim *L. Rhemia* statuta fuit pœna inustionis frontis inscriptâ literâ K. quæ est prima calumniatoris. Jure Canonico h. t. c. 1. & 2. Clericus calumniator privatur officio & beneficio. Unde ait *Wagn. h. t.* graviſſimè peccant Superiores, qui accusatores & denuntiatores criminum non solùm libenter audiunt, sed deprehensâ licèt calumniâ impunes dimittunt, multósque innocentes opprimunt.

(†)

TITU-

TITULUS III.

De Simonia, & ne aliquid pro spiritualibus exigatur vel promittatur.

De hac agunt Casistæ, & videri possunt dicta in *Nucl. Theol. Exam. 17. n. 5. & seqq.* Quibus adde

1. C. *Cùm detestabile 2. in Extrav. comm.* „h.t. in quo Pontifex innovat omnes & „singulas censuras ac pœnas ante hac „contra simoniacos quomodolibet latas, „cujuscunque Dignitatis fuerint, tam „manifesti quàm occulti. Deinde declarat, „quòd omnes simoniacè ordinati à suo„rum sint Ordinum executione suspensi. „Insuper statuit, ne per Electiones, Postu„lationes, Provisiones, seu quasvis alias „dispositiones simoniacas, quæ viribus „omnino careant, ullum jus cuiquam „acquiratur; neque fructus faciant suos, „sed ad illorum restitutionem sub animæ „suæ periculo teneantur. Item ut universi, „qui quomodolibet dando vel accipien„do simoniam commiserint, aut quòd „illa fiat, Procuratores vel Mediatores „extiterint, sententiam excommunica„tionis incurrant, à qua nisi à Summo „Pontifice, præterquam in articulo mor„tis, non possint absolvi. Denique omni-

„bus

„bus & singulis cujuscunque Dignitatis &
„Conditionis injungit, ut eos omnes, quos
„simoniam commisisse vel procurâsse, aut
„mediatores in ea fuisse sciant, statim per
„se vel per alios revelent; ac si complices
„fuerint, non solùm veniam, sed etiam
„gratiam pro hoc consecuturi; quod si
„non fecerint, absolvi non valeant.

2. Circa hanc famosam extravagantem & materiam simoniæ notant Canonistæ

1.mò Pœnas simoniacæ pravitatis (quæ
„c. 5. h. t. dicitur hæresis, & c. 6. pestis
„sui magnitudine alios animi morbos
„vincens, ita ut sine dilatione mox, ac
„ejus signa per aliquam personam claruerint, de Ecclesia debeat eliminari ac repelli) esse Excommunicationem, Suspensionem, nullitatem Electionis vel
„Provisionis, ac inhabilitatem ad beneficium sic obtentum; estò à tertio, ipso
„proviso ignorante, sit commissa, ex c. 27.
„h. t. nisi constet illos, qui promissionem
„fecerunt, per fraudem in dispendium
„illius, qui eligendus vel providendus
„erat, & malitiosè id feciisse; vel nisi ex
„c. 33. h. t. electo vel proviso invito & con-
„tradicente alius ipso ignorante pecu-
„niam promissam solverit, quia tunc non
„debet ipsi ad pœnam vel culpam im-
„putari, nisi postea consenserit pecuniam

„pro-

„promissam solvendo aut solutionem „reddendo; tunc enim actus fictione juris retrotrahitur. Nihilominùs si proviso penitus ignorante quis per tertium simoniacè obtinuerit beneficium, illúdque per triennium bonâ fide possederit, juxta DD. apud *Reiffenst. h. t. n. 278.* per Regulam Cancellariæ 36. *De Triennali* est manutenendus, non obstante, quòd in ea dicatur, ut volens frui favore illius, absque simoniaco ingressu obtinuerit beneficium; eò quòd id videatur restringendum ad eum, qui per propriam simoniam tale obtinuit, & non extendendum ad eum, qui per alienam illud bonâ fide accepit; quia licèt tunc in acquisitione titulus fuerit vitiosus, eum tamen possessio triennalis bonâ fide continuata ex benignitate Apost. tribuit. Aliud est de Beneficio Papæ reservato in Concordatis, de quo *Lib. 3. Tit. 6. Append. 2. n. 9.* quia ignorantia facti, non juris excusat ad inducendam præscriptionem cum titulo colorato, juxta dicta in *Nucl. Theol. Exam. 8. n. 8. §. 2.*

2.dò Simoniam committi non tantùm per pactum expressum, sed etiam tacitum & implicitum, v. g. dicendo: *Si contuleris beneficium, promitto me futurum gratum*, modò ex circumstantiis appareat, eum promittere temporale pro spi-

rituali; secus, si sit tantùm promissio gratitudinis in genere, cui pro libitu satisfieri possit vel per spirituale, v. g. preces, vel per temporale. *Reiffenst. n. 113.*

3.tiò Ad nullitatem Electionis sufficere, ut vel unus Electorum temporale pro voto acceperit, estò major & ad Canonicam Electionem sufficiens pars legitimè & absque simonia elegerit, ut docet communis contra *Castropalao* apud *Reiffenst. n. 117.* Secus est de Præsentatione; *Nam* Disp. est, quòd Patroni præsentent ut singuli, non jure Collegii; & hinc una præsentatio simoniaca & vitiosa non vitiat aliam, nec influit in illam; econtra in Electione omnes procedunt jure Communitatis, ideóque electio unius Electoris simoniaca inficit totam.

4.tò Ad incurrendam ipso facto & pro Foro interno nullitatem provisionis beneficii requiri, ut utrimque commissa sit simonia vera & realis. Unde si quis fictè sine animo solvendi promiserit Electori vel Collatori temporale, licèt gravissimè peccaverit ratione scandali, beneficium pro Foro interno retinere potest. *Pirh. h. t. n. 100. Reiffenst. n. 130. &c.* imò *Pichler Dec. 6.* resolvit, eum, qui fictè promisit æmulo ad Episcopatum, se certam summam pecuniæ daturum, si cum sua factione ad

suas partes transiret, quamvis postea non vi promissionis, sed ad redimendam vexam (ne hanc promissionem aliis revelet) solverit eandem, posse in foro conscientiæ acceptare & retinere Dignitatem Episcopalem; secus, si verè promisisset & solvisset.

5.to Quamvis simoniacus beneficiis priùs legitimè obtentis non sit privatus ipso jure, sed per sententiam sit privandus; ipsum tamen ipso facto esse inhabilem ad beneficium simoniacè obtentum retinendum, aut per novam collationem legitimam acquirendum sine speciali dispensatione. *An hanc pro foro interno, si simonia sit occulta, dare possit Episcopus, ut quis post liberam talis beneficii resignationem possit de novo illud acquirere?* Communior & probabilior contra nonnullos apud *Reiffenst. n. 339.* negat.

Denique esse simoniam Juris Divini, aliquid dare vel exigere pro ipso ingressu aut receptione in Religionem, quia status Religiosus est res omnino spiritualis, adeóque non æstimabilis pretio temporali. Imò si Monasterium sit opulentum & satis fundatum, est simonia, saltem Juris Ecclesiastici, omne pactum aut conventio de dando temporali sub titulo seu prætextu sustentationis post Professionem. Ratio,

quia jus vivendi de bonis Monasterii per pias fundationes ad sustentationem Professorum deputatis sic est annexum Professioni, sicut Beneficio Ecclesiastico jus percipiendi fructus; ergo sicut pro Præbenda seu jure percipiendi fructus non potest quidquam exigi, ita neque pro jure sustentationis Religiosæ; adeóque si exigatur, reverà pro Receptione exigitur, cùm alius titulus non supersit; proindè tam dantes quàm exigentes subjacent pœnis per Canones latis, *C. Sanè* 1. *in Extrav. Comm h.t.* Excommunicationis & Suspensionis Conventûs, absolutione soli Papæ reservatâ, non obstante consuetudine contrariâ, quæ corruptela est potiùs dicenda.

Dixi 1. *Si Monasterium sit opulentum.* Nam si sit inops, non habens sufficientes redditus ad alendas personas, licitè juxta communem DD. & legitimam consuetudinem paciscitur cum ingressuris de Dote ad honestam sustentationem, (uti sponsus cum sponsa ante matrimonium) quia temporale sic non exigitur instar pretii pro re spirituali, sed instar conditionis necessariæ, ne alii Religiosi graventur. Dixi 2. *Sub prætextu sustentationis;* quia, ut notat *Reiffenst. n.* 182. possunt Regulares paciſci & exigere certam summam pe-

pecuniæ, ut secutâ Professione Monasterium renuntiet hæreditati aliisque prætensionibus temporalibus sibi de jure obvenientibus, quia tale pactum fit circa merè temporalia. Dixi 3. *Post Professionem;* nam ex Trident. *sess. 25. de Regul. c.16.* licitum est pro victu & vestitu Novitii tempore, quo in probatione est, utpote nullum ad hæc jus habentis, aliquid ex bonis ejusdem dare & accipere, ac circa hæc paciſci, ut docet *Pirh. n. 60.*

TITULUS IV.

Ne Prælati vices suas vel Ecclesias sub annuo censu concedant.

1. C. 1. h. t. decernitur: „Cùm in quibus„dam partibus Decani sub pretio „constituerentur, & pro certa pecuniæ „quantitate Episcopalem jurisdictionem „exercerent, statuit Pontifex, ut, qui id de „cætero præsumpserit, officio suo prive„tur, & Episcopus conferendi hoc offi„cium potestatem amittat. Et C. 2. Si quis „id fecerit, auctoritate Apost. removea„tur à Clero, & Episcopus Canonicâ di„strictione percellatur. Ratio, quia jurisdictio Episcopalis, cùm sit spiritualis, absque simonia vendi non potest ab

Episcopo, qui potiùs debet ipse dare stipendium seu salarium Vicario, quàm ab eo pecuniam accipere. N. D. In Curia Rom. quotidie venduntur Clericatus Cameræ & Auditoriatus, quibus Officiis annexa est Jurisdictio Ecclesiastica. *Nam* ut quòd in his Officiis Papa separet jurisdictionem, quæ gratis conceditur, ab emolumento temporali, quod sic emi & vendi potest. *Nec obstat C. 6. de Relig. Dom.* ubi apertè docetur, Episcopum posse sub annua pensione Monachis remittere jurisdictionem Diœcesanam. *Nam* illam pensionem non exigit ut pretium jurisdictionis remissæ, sed ad probationem subjectionis antiquæ & exemptionis concessæ; ac ob commodum temporale, quo Monasterium gaudet & Episcopus caret.

Ex his patet, non solùm jurisdictionem Ecclesiasticam, sed etiam actus illius, v.g. Absolutiones à Censuris, relaxationes pœnarum Eccles. Dispensationes &c. esse materiam simoniæ, ut pro iis pecunia velut pretium dari non possit; (hinc simonia foret, si quis det Sacerdoti pecuniam, ut Titium non absolvat, quia confessio dare vel negare absolutionem est actus jurisdictionis spiritualis seu clavium; secus, si quis daret alteri pecuniam, ne

Sacrum

Sacrum audiat, ne confessiones excipiat, &c.) quamvis sæpe exigatur tum ad sustinenda onera Pontificatûs, sustentationem Officialium, Neo - conversorum &c. tum in pœnam delicti commissi, cui censura est annexa, tum ad refrænandam nimiam aviditatem petendi Dispensationem in gradibus prohibitis ex causis sæpe non necessariis; tum per modum stipendii, quia nemo debet militare propriis stipendiis, quod nihil involvit simoniæ, ut patet in stipendio Missarum.

2. C. 3. h. t. „Enormis consuetudo, ut „sub annuo pretio Sacerdotes ad Eccle„siarum regimen statuantur, modis omni„bus prohibetur. Ratio patet ex modò dictis. Vide *L. 3. T. 39. n. 1.* ubi dicitur, quo titulo possit Episcopus annuum censum seu pensionem beneficio imponere. Verùm simoniacum non est, possessiones & redditus Ecclesiæ sub annuo censu alicui elocare, cùm ea res sit merè temporalis, ex *C. 4. h. t.* Imò, ut rectè docet *Pichler Decis. 148.* si Capitulo vel Monasterio sit incorporata Ecclesia Parochialis, illud posse citra simoniam à Vicario suo licitè ac justè exigere pensionem annuam, eámque augere, non ratione commissi ministerii spiritualis; sed vi locationis reddituum Parochialium, qui ratione in-

corporationis spectant ad Monasterium, cum ea tamen obligatione, ut Vicario congruam assignet portionem ad honestam sustentationem arbitrio Episcopi determinandam, ex *Trident. sess. 7. de Ref. c. 7.* & quamvis factâ tali determinatione non possit propriâ auctoritate sine consensu Episcopi eam imminuere; reliquos tamen fructus ad se de jure pertinentes, pro variatione circumstantiarum, pro majori vel minori pensione annua concedere potest, quia sic temporale exigit pro temporali, quod simoniacum non est.

TITULUS V.

De Magistris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.

1. C. 1. & 4. h. t. statuitur: „ Ut per unam„ quamque Cathedralem Ecclesiam „ Magistro, qui Clericos ejusdem Eccle„ siæ & Scholares pauperes in Gramma„ tica & Sacra Pagina gratis doceat, com„ petens aliquod Beneficium præbeatur, „ quo docentis necessitas sublevetur, & „ discentibus via pateat ad doctrinam. Quod confirmat Trid. *sess. 5. de Ref. c. 1.* & *sess. 23. c. 18.* Et licèt hæ Scholæ in Ecclesiis hodie ob institutas Universitates

vel

vel Gymnasia desiêrint, in iis tamen remanserunt Præbendæ Magistrales, dictæ Scholasteriæ, easque obtinens dicitur Scholasticus.

2. C. 2. h. t. prohibet Pontifex: „Ne pro „licentia docendi ab aliquo aliquid exi„gatur vel promittatur. Si quid fuerit „solutum vel promissum, promissum „remitti, solutum vult restitui. Et C. 3. „Sub anathematis interminatione vult „provideri, ne ab aliquo pro præstanda „licentia docendi aliquid exigatur; sed ut „quicunque viri idonei & literati volunt „regere studia literarum, eos sine mo„lestia & exactione qualicunque Scholas „regere patiantur. Ratio, quia quamvis pro nuda licentia docendi Theologiam, quæ est scientia naturalis, aliquid exigere non sit propriè simonia; (sicut si exigeretur pro Catechesi aut Concione, quæ per se ordinantur ad finem supernaturalem) cùm actus docendi non sit res sacra, nec actus potestatis spiritualis, illud tamen tanquam illicitum & injustum hîc prohibetur, eò quòd redundet in gravamen tum docentium, quos decet potiùs precibus & muneribus ad docendum invitari; tum discentium, à quibus ideo majus stipendium seu minerval docentes exigerent; ac tali modo

sæpe minùs idonei & minùs literati sibi viam ad temporales Professorum honores pararent, neglectis dignioribus. *Nec obstat*, quòd in Academiis liceat exigere pretium pro Gradibus Baccalaureatûs, Magisteriatûs & Doctoratûs. *Nam* id non exigitur pro licentia docendi; sed pro honoribus & emolumentis temporalibus, quibus tales Graduati per publicum testimonium approbationis ad officium docendi perfruuntur, quæ sunt pretio æstimabilia; neque pro his gradibus pretium exigere reperitur prohibitum. Vide *Nucl. Theol. Exam. 17. n. 4. §. Econtra.*

TITULUS VI.

De Judæis & Saracenis, & eorum Servis.

1. Per JUDÆOS intelliguntur, qui Legem Moysis profitentur; per SARACENOS sic dictos à Sara uxore Abrahæ, (potiùs ab Agar & Ismaële, à quibus descenderunt, dicendi Agareni) qui Sectæ Mahumetis adhærent, cujuscunque sint Nationis, sive Turcæ, qui Alcoranum juxta Expositionem *Omar*; sive Persæ, qui eundem acceptant juxta interpretationem *Aly*, discipulorum Mahumetis inter se prorsus discrepantium, ut eapropter Tur-

cæ

cæ & Persæ se invicem plùs quàm hæreticos persequantur. Circa hos h. t.

2. I. *In Decret. c. 1. & 2.* decernitur: „Nullum Christianum mancipium Ju„dæis serviat; ii verò, qui colendis eo„rum terris sunt adstricti, remaneant, „& consuetas pensiones eis præbeant; „nihil verò extra ea, quæ de colonis vel „originariis, qui ex legum districtione „sunt liberi, jura præcipiunt, oneris ipsis „indicatur; aliàs jus colonarium & do„minium sibi ipsis damnant, i. e. eo ipso amittunt.

3. C. 3. „Sicut legalis diffinitio Judæos „novas non patitur erigere Synagogas, „ita quoque eos sine inquietudine veteres „habere permittit. Cui consonat C. 7. Ju„dæos, de novo construere Synagogas, „ubi eas non habuerunt, pati non debet. „Verùm si antiquæ corruerint, ut reædi„ficent, potest æquanimiter tolerari; non „autem, ut eas exaltent, aut ampliores „vel pretiosiores faciant, quam anteà „fuisse noscuntur; qui utique pro magno „debent habere, quòd in veteribus Sy„nagogis & suis observantiis tolerentur. Hinc etiam rectè docet *Pichler Decis. 150.* quamvis Judæi, ubi sunt jam recepti, si modestè se gerant, leges ac conditiones sibi positas servent, sint tolerandi; practi-

cè

cè tamen loquendo licitè ac ſine peccato eos recipi non poſſe in locum vel territorium, ubi non ſunt; nisi gravis ſuppetat cauſa præponderans graviſſimis Chriſtianorum ac ſubditorum damnis ex eorum receptione metuendis; tum quia non ſine injuria Salvatoris & Chriſtianæ Religionis, cui quotidie ſolet perverſa hæc gens maledicere, fidelibus cohabitant; tum quia per fraudes, exceſſivas uſuras, emptiones rerum furto, etiam ſacrilego, ablatarum &c. putantes omnia Chriſtianorum bona ipſis debita, Chriſtianos injuſtè defraudant, emungunt & multos ad incitas redigunt. Videant igitur Principes eorúmque ad hoc Conſiliarii, quâ conſcientiâ ſuis lucris inhiantes, non ſubditorum ſaluti conſulentes, in novis locis concedant Judæis ſalvum conductum, non ſine ingenti ſubditorum præjudicio & damno, quibus aptari poteſt illud *Ezech. 34. Væ Paſtoribus Iſraël, qui paſcebant ſemetipſos. Pro eo, quòd facti ſunt greges mei in rapinam, & oves meæ in devorationem beſtiarum, hæc dicit DEUS. Super Paſtores requiram gregem meum de manu eorum, & ceſſare faciam eos, ut ultra non paſcant gregem, nec paſcant amplius ſemetipſos.*

4. C. 6.

4. C. 5. „ Jubet Pontifex, generaliter in-
„ terdici, ne Judæi ostia vel feneſtras in die
„ Paraſceves apertas habeant, ſed eas per
„ totum diem claudant. C. 6. Judæi ſive
„ Saraceni neque ſub alendorum ſuorum
„ puerorum obtentu, neque pro ſervitio
„ vel alia qualibet cauſa Chriſtiana manci-
„ pia in domibus ſuis permittantur habe-
„ re. Excommunicentur, qui cum eis præ-
„ ſumpſerint habitare. C. 8. Judæorum
„ ſervitio nemo aſſiduè pro aliqua merce-
„ de ſe exponat; neque obſtetrices & nu-
„ trices infantes Judæorum in domibus
„ eorum nutrire præſumant, quia ob con-
„ tinuam converſationem inſtigante hu-
„ mani generis inimico ad ſuam ſuperſti-
„ tionem & perfidiam ſimplicium animos
„ inclinarent. Unde etiam Can. *Omnes* 14. *Cauſ.* 28. *q.* 1. *Prohibitum eſt Chriſtia-nis, ne Judæos ad convivium invitent, & ne invitati in convivijs ipſorum com-pareant.*

5. C. 9. ſtatuit Pontifex: „ Ut nullus Chri-
„ ſtianus invitos vel nolentes Judæos ad
„ baptiſma venire compellat; aut quem-
„ libet eorum ſine judicio terrenæ poteſta-
„ tis vel vulnerare, vel occidere, vel ſuas
„ illis pecunias auferre præſumat; aut in
„ feſtivitatum ſuarum celebratione quiſ-
„ quam fuſtibus vel lapidibus eos pertur-

„ bet;

„bet; aut cœmeterium eorum mutilare „vel invadere audeat. Si quis contraire „præsumpserit, honoris aut officii sui pe„riculum patiatur, vel Excommunica„tione plectatur. Textus planus est. *An autem proles Judæorum & Infidelium inscijs ac invitis parentibus Principi Catholico subjectis licitè baptizentur?* Negat D. Thomas; affirmat Scotus. Saltem juxta *Engel h.t. n.12. Reiffenst.n.52.* & communem DD. infantes, si sint in articulo mortis; aut etiam adulti, si sint perpetuò amentes, ex naturali præcepto charitatis in *Nucl. Theol. Exam.* 5. *n.*13. §. 2. necessariò per baptismum sunt juvandi, tunc enim cessat periculum perversionis & injuriæ baptismi, adeóque id per potestatem humanam prohiberi nequit.

6. II. In *Extrav. comm. c.*1. item *c.*6. & 12. *in Decret.* „Excommunicantur, „qui Saracenis arma, ferrum, lignamina „galearum &c. ad impugnandos Chri„stianos deferunt, sive quocunque alio „modo vel ingenio eis subsidia vel consilia „impendunt; aut mercimonium cum iis „habuerint, quamdiu inter nos & illos „Guerra durârit;(unde non sufficit Treu„ga) contrafacientes decernuntur capien„tium servi, infames ac intestabiles, tam „activè, quàm passivè, eorúmque bona

„Fisci

„Fisco subjiciuntur; quæ excommunicatio etiam innovatur in Bulla Cœnæ. Sed dolendum, ait *Reiffenst. h. t. n. 25.* quòd hæ Leges ob sævam cupiditatem vel diteſcendi, vel plus dominandi, tam parùm obſerventur.

TITULUS VII. VIII. & IX.

De Hæreticis; de Schismaticis & Ordinatis ab eis; ac de Apostatis & reiterantibus Baptisma.

I. De Hæreticis c. 1. h. t. decernitur: „Dubius in fide infidelis est. Nec eis „omnino credendum est, qui fidem ve„ritatis ignorant. De quo dubio hoc intelligendum, vide in *Nucl. Theol. Exam. 6. n. 1. An hæreticus contra Catholicum, ut testis vel accusator, admitti possit?* Collige ex dictis *L. 2. Tit. 20. n. 6.* In cæteris Capitibus h. t. statuuntur pœnæ contra hæreticos eorúmque receptatores, defensores & fautores, signanter C. 9. & 13. pœna Excommunicationis; Degradationis, si sint Clerici; Confiscationis bonorum; Irregularitatis; in qua tamen, si hæresis foret occulta, ex Trid. posset Episcopus dispensare; Absolutionis subditorum à debito fidelitatis, obedientiæ & dominii;

Pri-

Privationis omnium privilegiorum, jurium & Eccleſiaſticæ ſepulturæ; Infamiæ; Inteſtabilitatis activæ & paſſivæ &c. Aſt hi Canones in Germania, in qua hæretici ſunt viribus potentiores Catholicis & tolerari debent, locum non habent, ſed tantùm, ubi viget officium Inquiſitionis. Vide *Nucl. Theol. Exam. 5. n. 9. & Exam. 6. n. 1.*

II. De SCHISMATICIS, qui ſe ab unitate Eccleſiæ ſeparant, nolentes tanquam membra ſubeſſe legitimo Rom. Pontifici tanquam capiti, ſed vel notorio Anti-Papæ adhærent, éſtque ſchiſma purum; vel in hæreticos degenerant, ſtatuitur h.t. c. 1. „Ordinationes factas à ſchiſmaticis „irritas eſſe; putà quoad executionem ſeu exercitium Ordinis; non autem quoad ſubſtantiam & valorem Ordinis; imprimunt enim verè characterem, & conferunt poteſtatem Ordinis, licèt ſuſpenſam & impeditam. Nam c. 2. h.t. ait Pontifex: „Ordinatum à ſchiſmatico eſſe ab officio „repellendum, niſi legitimè probârit, ſe „cum fuiſſe diſpenſatum.

III. APOSTATA dicitur, qui recedit vel à fide *ſimpliciter & ex toto*, (ſi enim quoad aliquos tantùm articulos recedat, eſt hæreticus) declinando ad Atheiſmum vel Paganiſmum; vel à *Statu Clericali*, dum in Sacris conſtitutus habitum & Tonſu-

ram

ram Clericalem deserit, prorsus ut laicus vivens; vel *à Religione*, dum professus deserit statum Religiosum, quos Pontifex h. t. jubet pœnis Canonicis compesci. Circa temerè *Reiterantes Baptisma* Jure Canonico h. t. statuitur Irregularitas; de Jure Civili ultimum supplicium; quanquam ob prudens dubium Baptismus sæpe sub conditione sit denuo conferendus.

TITULUS X. XI. & XII.

De his, qui Filios occiderunt, Item de Infantibus & Languidis expositis; ac de Homicidio voluntario & casuali.

Postquam actum est de Criminibus, quæ contra DEUM & Religionem principaliter committuntur, pergit Compilator ad delicta, quibus proximus læditur, in suis bonis corporis, fortunæ & famæ.

I. *Tit.* 10. *c.* 1. mandat Pontifex: „Ut Epi„scopus mulierem, quæ filium suum ex „iracundia interfecerat, inducat ad in„gressum Monasterii; si autem induci ne„queat, licentiam tribuat nubendi, quia „tutius, ut nubat uni soli, quàm inhoneste „multos admittat. Jure Civili pœna Parricidii proprii, dum quis ascendentem

vel descendentem in secundo gradu occidit, (occisio Conjugis vel consanguinei collateralis, licèt sit contra Pietatem, juxta dicta in *Nucl. Theol. Exam.* 20. *n.* 3. est parricidium impropriè tale) est, ut insutus culeo cum cane & gallo gallinaceo & vipera & simia, vel in mare, vel in amnem projiciatur. Juxta Constitutionem crim. CAROLI V. mater committens infanticidium jubetur viva in terra defodi, & per ejus corpus palus transfigi; aut aquâ suffocari. Verùm, ut ait *Reiffenst. h. t. n.* 6. hæ pœnæ in variis locis in usu esse desierunt, aliáque infliguntur, juxta consuetudines locorum. Præterea c. 3. h. t. decernitur: „De infantibus, qui mortui reperiuntur cum patre & matre, & non apparet, an ab iis oppressus sit, vel propria morte defunctus, non debent inde secum esse, nec sine pœnitentia; si autem eos non latet, ipsos interfectores esse, scire debent, se graviter deliquisse; putà non adhibendo debitam cautelam. Agunt hîc Canonistæ de procuratione abortûs, de qua vide *Nucl. Theol. Exam.* 9. *n.* 3. §. & *Exam.* 33. *n.* 2.

II. *Tit.* 11. statuitur *c. un.* „Si à patre „sive alio, sciente ipso aut ratum habente, „relegato pietatis officio infans expositus „extitit, hoc ipso fuit à potestate patria „libe-

„liberatus; nam hoc casu in ingenuitatem „libertus, (i. e. emancipatus, seu à servi„tute liberatus) & servus in libertatem „eripitur. Quod & de prædictis cujus„cunque ætatis languidis, si expositi fue„rint; vel si alicui eorum alimenta impiè „negari contigerit, est dicendum. Est per se clarum. Imò infantes expositi censentur legitimi, juxta dicta *in Nucl. Theol. Exam.* 33. *n.* 4. §. 3. *Quarum autem Dignitatum sint incapaces, & quâ pœnâ parens exponens sit Jure Civili puniendus?* Vide apud *Reiffenst. h. t.*

III. An & quando homicidium voluntarium casuale aut dubium; item mutilatio inducant irregularitatem? Dictum est in *Nucl. Theol. Exam.* 33. *n.* 2. *&* *n.* 3. §. 7. *&* 8. quare h. t. nihil addendum, nisi quòd Pyrrhus Corradus *Prax. Dispens. Apost. L.* 5. *c.* 2. *n.* 3. contra alios doceat, ob exercitium crudelium actuum, v. g. Judicem, militem in judicio bellico &c. immiscendo se sententiæ sanguinis, eam proferendo, legendo, &c. incurrere irregularitatem, licèt postea mors vel sanguinis effusio secuta non fuerit, eò quòd per ipsos non steterit, quòd non fuerit secuta, sed ad eam præstiterint omnem operam. Verùm ex hoc sequeretur, quòd eam quoque incurreret, qui in alterum explosit sclopetum

morte non secutâ, quod nemo dixerit. Quorum bonorum aggressorem liceat occidere? Vide in *Nucl. Theol. Exam.9.n.5.*

Quæres: Cùm in Veteri Testamento *Gen.9.Levit.24.& Exod.21.* DEUS in homicidas statuerit pœnam mortis, an Princeps, habens jus aggratiandi, possit hanc pœnam remittere, & in aliam, v.g. mulctam pecuniariam commutare? Negant plerique J.C.ti Acatholici cum Carpzovio, eò quòd nulla potestas humana possit dispensare in Lege Divina. Nihilominùs tamen cum *Schmalzgr. T.37. n.33.* & aliis affirmativè. Ratio, quia licèt lex naturæ dicter, ut delicta per se puniantur, modus tamen punitionis determinatus est à Lege Humana, in qua Princeps dispensare potest. Leges quidem morales Veteris Testamenti non sunt abrogatæ; Judiciales verò (utì & Cæremoniales) v.g. jubentes homicidas morte puniri & similes, in Novo Testamento suam vim amiserunt; aliàs Rea de adulterio ex *Levit.* 20. & *Deut.* 22. morte plectendi forent, & quidem ex *Joan.8.* per lapidationem, quod nec ipsi adversarii admittunt. Dixi: *Princeps habens jus aggratiandi;* quia inferior habens jus gladii, aut Judex nequit pœnam mortis in homicidas latam commutare; nam ut dicitur *L.1. ff. ad S. C. Turpilianum: Facil*

quidem quæstio in arbitrio judicantis est, pœnæ verò persecutio non ejus voluntati mandatur, sed Legis auctoritati reservatur; quamvis ob causas v. g. ratione ætatis, sexûs, diuturni carceris &c. pœna mortis aliquando mitigari possit, de quibus Criminalistæ.

TITULUS XIII. XIV. & XV.

De Torneamentis; Item de Clericis pugnantibus in Duello; & de Sagittariis.

I. Per Torneamenta, Germanicè Thurnier, h. t. veniunt hastiludia seu ludi, in quibus milites vel Nobiles equestres ad ostentationem virium ac peritiæ tractandorum armorum congrediuntur. Si fiant cum adjuncto mortis periculo, v. g. cum lanceis acutas cuspides habentibus, c. 1. h. t. „prohibentur, & in torneamentis mor„tuo, non quidem pœnitentiam, sed sepul„turam Pontifex negari jubet. Verùm si fiant citra mortis periculum, v. g. cum hastis sine cuspide aut hebetibus ensibus; vel cum hastis & armis non se invicem, sed suppositam statuam, petendo, sunt laicis permissa. Huc etiam pertinet agitatio taurorum aliarúmque ferarum in Hispaniis usitata, de qua pariformiter loquendum.

II. De DUELLO vide *Nucl. Theol. Exam.* 26. *n.* 8. §. 5.

III. Per SAGITTARIOS intelliguntur, qui in jaculandis sagittis; per BALLISTARIOS, qui in emittendis lapidibus aut globis plumbeis vel ferreis ex BALLISTIS seu catapultis, i.e. machinis seu tormentis bellicis, ad conterendos hostes peritiam habent, quibus *h. t. c. un.* „Sub anathemate „prohibetur, hanc artem mortiferam „contra Christianos & Catholicos exer„cere; putà apud hostes fidei & extra bellum formaliter justum.

TITULUS XVI.

De Adulteriis & Stupro.

De his aliisque speciebus luxuriæ actum est in *Nucl. Theol. Exam.* 7. *n.* 3. & quid restituendum pro defloratione, stupro & adulterio? *Exam.* 11. *n.* 2.

TITUL. XVII. XVIII. & XIX.

De Raptoribus, Incendiariis, & Violatoribus Ecclesiarum; Item de Furtis; & de Usuris.

I. RAPTOR potest esse vel *personæ* per violentam abductionem illius in servi-

tutem

tutem, éſtque *Plagium;* vel explendæ libidinis causâ, éſtque *Raptus* ſpecies luxuriæ; vel ex intentione eam ducendi, de quo in *Nucl. Theol. Exam.* 30. *n.* 16. éſtque impedimentum dirimens; vel Raptor *Rerum*, qui differt à fure, uti Furtum & Rapina, de quibus in *Nucl. Theol. Exam.* 9. *n.* 3. §. 3. Incendiarius, vulgò Mord-Brenner eſt, qui dolo malo ædes vel bona aliena, ut ſegetes, ſylvam &c. ſuppoſito igne incendit, aut ad hoc conſilio vel auxilio ſcienter cooperatur. Violator Ecclesiarum dicitur, qui Eccleſias aliáque loca ſacra effringit & ſpoliat. In hos Jure Canonico h. t. ſtatuitur pœna Excommunicationis; Jure Civili diverſæ pro qualitate & quantitate delicti.

II. De Furtis vide *Nucl. Theol. Exam.* 9. *n.* 3. §. 3. Item *Exam.* 10. *&* 11. per totum, quibus nil addendum duxi.

III. De Usuris pariter actum eſt *Exam.* 15. *n.* 2. item *L.* 2. *Tit.* 24. *n.* 2. quibus adde C. 4. h. t. *in Decret.* ubi reſcribit Pontifex: „Cùm uſurarum crimen utriuſque Teſta„menti Pagina deteſtetur, ſuper hoc di„ſpenſationem aliquam non poſſe fieri; „quia cùm Scriptura prohibeat pro alte„rius vita mentiri, multò magis prohi„bendus eſt quis, ne etiam pro redimenda „vita captivi uſurarum crimine involva„tur.

„ tur. Unde usuræ, utpote Jure naturali
„ & Divino prohibitæ, nullâ potestate Ec-
„ clesiasticâ vel sæculari fieri possunt lici-
„ tæ, ideo C.18. h.t. statuit Pontifex, ut si de
„ cætero quocunque prætextu Judæi à
„ Christianis graves immoderatásque usu-
„ ras extorserint, Christiani per sententiam
„ Excommunicationis compellantur ab
„ eorum commerciis abstinere; Principi-
„ bus autem injungit, ut à tanto gravamine
„ cohibeant Judæos. Et C.12. Ut Judæos ad
„ remittendas Christianis usuras compel-
„ lant. Imò *C.un.h.t.in Clement.* statuit Pon-
„ tifex, ut quivis Magistratus aut Judices,
„ Consiliarii aut quivis Officiales statuta
„ de cætero facere, ut solvantur usuræ; vel
„ ut solutæ, cùm repetuntur, non plenè ac
„ liberè restituantur, aut id scienter judica-
„ re præsumpserint, sententiam Excom-
„ municationis incurrant; ac si quis perti-
„ naciter affirmet exercere usuras non esse
„ peccatum, eum esse velut hæreticum pu-
„ niendum. Ex quibus inferunt *Pirh. h.t.*
n.17. aliique Canonistæ, Principes Christia-
nos, quamvis possint statuere, ne Judæi ex-
cessivas usuras exigant; & permittere ob
bonum publicum & ad vitanda majora
mala usuras impunè exerceri à Judæis,
(uti etiam ideo sæpe permittuntur lupa-
naria &c.) non tamen posse præcipere, ut

ipsi

ipsis usuras ob mutuatam pecuniam solvant, non obstante quavis consuetudine, quæ potiùs est corruptela, cùm sit contra Jus naturale & Divinum.

TITULUS XX. XXI. & XXII.

De Crimine Falsi; de Sortilegiis; & de Collusione detegenda.

I. Crimen Falsi est perversio veritatis cum dolo & alterius jactura seu damno; de quo vide *Nucl. Theol. Exam. 9. n. 4. & Exam. 15. n. 4. §. 9.* potéstque committi vel *Dicto*, v.g. si testis in Judicio vel falsum dicat, vel veritatem occultet; aut *Scripto*, v.g. si quis scienter & dolo malo falsum instrumentum in sui vel alterius gratiam & alterius præjudicium conficiat; falsificet Literas Apost. quarum falsarii specialibus pœnis subjiciuntur; aut *Facto*, v.g. qui alicui alienum partum supponunt; pondera & mensuras rei corrumpunt, vel merces adulterant; limites agrorum dolosè mutant; falsarii monetæ &c. aut *Usu*, v. g. qui dolosè in alterius præjudicium sibi alienum nomen aut alienæ Familiæ insignia usurpant; adulterinam monetam colligunt & expendunt &c. Pro qualitate & quantitate criminis Falsi in Jure Canonico & Civili diversæ pœnæ statuuntur.

II. SORTILEGIUM comprehendit Divinationem, Vanam Observantiam & Magiam superstitiosam, de quibus in *Nucl. Theol. Exam. 17. n. 2. §. 2. 3. & 4. Propriè* significat observationem alicujus fortuiti eventûs sortium, juxta quem aliqua actio instituitur, occultum cognoscitur, vel futurum prædicitur. Sortes autem sunt vel Divinatoriæ, vel Consultoriæ, vel Divisoriæ, quæ aliquando licitæ, aliquando illicitæ sunt. *Divinatoriæ* sunt, quibus latentis veritatis manifestatio, v. g. occulti furis vel futurorum revelatio petitur, de quibus h. t. c. 1. „In Taleis (i. e. sectioni„bus lignorum) vel in Codicibus etiam „sacris sorte futura non sunt requirenda „vel Divinationes observandæ. N. D. S. Franciscus aliíque pii viri ex librorum sortitione futura arguerunt. Item *Josue 7.* per sortes deprehensum est furtum Achan. Et *Jon. 1.* delictum Jonæ &c. *Nam* R. ea facta esse ex instinctu Divino sine expressa vel tacita invocatione dæmonis. *Consultoriæ* sunt, quibus consulimus, quid agendum sit, ut sors succedat loco consilii, v. g. de assumendo statu &c. Hæc sortitio si fiat non temerè, (quia aliàs esset Tentatio DEI, de qua in *Nucl. Theol. Exam. 17. n. 3. §. 1.* vel saltem, ut plerumque peccatum veniale curiositatis) sed cum de-

debita reverentia & precibus ad DEUM fusis, urgente necessitate ad tollendas dubitationes humanâ industriâ & consilio difficulter decernendas, per se illicita non est. Sic *1 Reg. 10.* Saul electus est Rex. *Act. 1.* Matthias electus est Apostolus &c. Hodie tamen Jure Canonico C. 3. h. t. „Sortis „usus in Electionibus Ecclesiasticis per„petuâ prohibitione damnatur. Ratio, quia electio ad Dignitates & Officia Ecclesiastica debet fieri ex delectu & cum ratione; non autem casui seu certæ fortunæ temerè subjicienda, ne contingat promoveri minùs dignum præ digniore. *Divisoriæ* sunt, quæ assumuntur ad dividendas res inter plures, dirimendas lites &c. súntque per se licitæ. Sic *Num. 25.* terra Promissionis sorte divisa est inter Israëlitas, bona hæreditaria inter plures cohæredes dividi possunt &c. Item Judiciales controversiæ de consensu partium sorte dirimi possunt, juxta illud *Prov. 18. Contradictiones comprimit sors.* Sic per se etiam licitæ sunt sortes in Electionibus ad Officia sæcularia, modò non sit periculum, ne inidoneis conferantur contra Justitiam Distributivam. Item sorte designari possunt periculosæ stationes in bello; periculosæ functiones Sacerdotum tempore pestis &c. Usus quoque præ-

fertim

sertim bellicus obtinuit, ut plures Rei mortis inter se sortem mittere permittantur, quis ex iis supplicium ferre debeat &c. imò lis super beneficio, saltem simplici, de consensu collitigantium, accedente auctoritate Ordinarii collatoris, potest per sortes (sicut per aliam transactionem & compositionem, *arg. c 21. de Præb.*) dirimi, ita ut ei, cui sors favet, collator illud tunc Canonicè conferat; secus, si fiat à collitigantibus auctoritate propriâ, tum quia tale pactum foret simoniacum; tum quia neuter potest alteri conferre legitimum titulum beneficii. Ita DD. apud *Schmalzgr. h. t. n.* 43.

III. COLLUSIO est latens & fraudulenta inter actorem & Reum conventio, ut Reus absolvatur, & Judicium publicum reddatur illusorium; cui crimini videtur tantùm locus esse in criminalibus & beneficiis Ecclesiasticis; non in Civilibus, quia in his licita est litigantibus transactio & desertio litis, cùm agatur tantùm de privato interesse ipsorum; è contra in Criminalibus agitur de bono communi exigente, ne delicta maneant impunita; & in beneficiis de bono Ecclesiæ vel præjudicio Collatorum. Si Accusator partes Rei tacitè adjuvat, veras probationes omittendo, inefficaces adducendo, aut falsas Rei excep-

ceptiones admittendo, est PRÆVARICATIO; si post litem contestatam ab accusatione criminis prorsus desistat, est TERGIVERSATIO, circa quam C. 1. h. t. decernitur: „Si Accusator & Accusatus inter se fece-„rint gratiam, non ex charitate, sed ex „præmio, culpa sine vindicta nullâ ra-„tione est dimittenda; adeóque utì Jure Civili *L. Sciendum 2. ff. de Prævar.* ita ex Jure Canonico colluſoribus non certa, sed arbitraria pœna injungitur, nisi facta sit collusio super beneficiis; nam C. 3. h. t. decernit Pontifex: „Clerici, inter quos super „beneficiis collusio facta est, iis app. rem. „perpetuò spolientur; quia indignum est „& absonum, si fraus & dolus, quem in „præjudicium Ordinarii & Collatorum „nituntur committere, in eorum non re-„dundaret incommodum & jacturam. Causam huic Decretali dederunt Clerici Anglicani, qui ut beneficia redderent quasi hereditaria, arte collusionis sibi litem moveri patiebantur, ut actor probans jus sibi in beneficium competere, per transactionem illud possessori erga annuam pensionem relinqueret, ac post mortem illius jus sibi in illud vendicaret. Cæterùm C. 2. & 4. h. t. statuitur: „Si de collusione constiterit, „Judex crimina audita nullo modo indis-„cussa prætereat, sed ex integro super his

„in-

inquirat; non obstante, quòd Reus intervèniente collusione fuerit absolutus per sententiam; quia cùm sit fraudulenter obtenta, ipso jure nulla est. Ita *Gonz. h.t.*

TITULUS XXIII.

De Delictis Puerorum.

NOmine PUERORUM h. t. veniunt, qui infantiam, i.e. septimum ætatis annum egressi (in qua doli capaces non sunt, adeóque nec pœnæ gravi pro delicto subjacent) annos pubertatis non attigerunt, in quibus, ut dicitur c.1. h.t. „Peccata non „ita, ut in majoribus punienda videntur. Quamvis si enormia crimina, v.g. veneficia committant sine spe emendationis, sintque doli capaces, ut malitia suppleat ætatem, & annos discretionis attigisse censeantur, ut si à pubertate non longè absint, etiam ultimo supplicio affici queant, ut docet *Pirh. Dec. 167.* Imò Jure Civili Judex delicta Puberum, sed minorennium, interdum mitiùs punire potest, juxta *Reg. 108. ff. de R.J. Ferè in omnibus pœnalibus Judiciis & ætati & imprudentiæ succurritur.* Quanquam crimina atrocioria in iis regulariter puniantur pœnâ ordinariâ. Verùm C.2. h.t. prohibet Pontifex: „Ne ob homicidium vel delictum filii im-

„pu-

„puberis mulcta pecuniaria à patre exigatur; & Lege Civili nunquam pater tenetur de suis ad pœnam pecuniariam pro delicto filii etiam puberis, quia nemo alienæ culpæ fit succedaneus, nec pater pro filio conveniendus, sed culpa suum tenet auctorem. Ita *Leur. h. t. q. 389.*

TITUL. XXIV. XXV. & XXVI.

De Clerico Venatore; de Clerico Percussore; & de Maledicis.

I. HT. 24. statuitur c. 1. „Episcopum, „Presbyterum aut Diaconum ca„nes, aut accipitres, aut hujusmodi ad ve„nandum habere non licet; quòd si quis „talium personarum in hac voluptate fæ„pius detentus fuerit, si Episcopus est, „tribus mensibus à Communione; si Pres„byter, duobus; si Diaconus, ab omni „officio suspendatur. Et c. 2. Omnibus „servis Dei, i. e. Clericis, ut Venationes „& sylvaticas vagationes cum canibus, „aut accipitres & ut falcones non ha„beant, interdicitur. Unde Clericis non prohibetur venatio modesta cum paucis canibus recreationis vel utilitatis gratiâ, (uti nec piscatio, quam Apostoli etiam post conversionem exercuerunt) sed venatio frequens & clamosa, quæ statum

Cle-

Clericalem dedeceat; nam crebra & immitis calidi sanguinis animalium effusio excitat in homine asperitatem & truculentiam contra mansuetudinem. Ast, ut ait *Wagn. h. t.* rigori horum Canonum prô dolor! hodie consuetudo contraria multùm derogavit, quamvis Clerici venatores ob neglectum Divinorum, oppressionem subditorum variaque scandala sæpè excusari nequeant à peccato gravi.

II. Quia exemplo Christi Clericos decet mansuetudo, dedecet percussio & rixatio, hinc c. 1. h. t. sancitur: „Si quis in „aliquo Ecclesiastico gradu sacratus per„cussor fuerit, corripiatur à crimine; si „non emendaverit, deponatur. Si percutiendo alterum mutilaverit vel occiderit, incurrit irregularitatem; aut si Clericum percusserit, est excommunicatus ex *Can. Si quis suadente*; secus, si seipsum ex furore percutiat, ut docet *Pichler Decis.* 169. Verùm h. t. Clericis tantùm prohibetur enormis percussio, nam intuitu disciplinæ licet Presbytero leviter percutere discipulum, adolescentes Divina turbantes; imò Judici Ecclesiastico licet pœnam fustium imponere, dum tamen per eam ad sanguinis effusionem non perveniatur, ut ait *Gonz. h. t.* qui c. 1. *de Calumn.* tradit, Ecclesiam ideo morem retinuisse, ut quadra-

ge-

genarius numerus ictuum unâ vice non excedatur, ne pœna Ecclesiastica in crudelitatem & vindictam sanguinis, ut dicitur c. 14. *de Raptoribus*, transeat. Saltem Episcopus, quem *juxta Apost. 1 Tim. 3. oportet esse non - percussorem*, Clericum delinquentem per se verberare non potest, sed solùm per alium Clericum, si haberi possit, non laicum. Varii tamen Ordines ex privilegio Apost. possunt suos Clericos per religiosos laicos seu conversos verberibus castigare. Ita DD. passim.

III. Non solùm manu, sed etiam linguâ fit percussio seu MALEDICTUM, éstque vel *Blasphemia*, de qua in *Nucl. Theol. Exam. 17. n. 3. §. 2.* Circa quam speciales pœnæ Canonicæ c. 2. h. t. statuuntur: vel *Detractio*, aut *Calumnia* seu contumelia, v. g. dum crimen alicui in faciem objicitur, de quibus in *Nucl. Theol. Exam. 9. n. 3. §. 4.* specialiter h. t. c. 1. decernitur, Clericus, qui coram astantibus verba quædam in depressionem & contumeliam Rom. Ecclesiæ protulit, à temeritate sua per suspensionem officii & Beneficii app. rem. compescatur, ut pœna illius aliis terrorem incutiat, ne de cætero contra Rom. Ecclesiam in talia verba prorumpant. Dicitur *in contumeliam Rom. Ecclesiæ*, (in sexta collectione legitur: *Officii & Beneficii Apost.*) quia

mansuetudo Christi, cujus Papa in terris est Vicarius, requirit, ut Maledictum in suam personam remittat. Insigne exemplum dedit Pius V. qui famoso carmine in sua persona offensus Reum sic affatus: *Si tu mihi ut summo Pontifici maledixisses, impunè non fores: Verùm quia in Fratrem Michaëlem* (hoc nomen ei ut Religioso erat) *convitia jactâsti, liber abi.* Nihilominùs si quis in Episcopum vel Prælatum proferat maledictum, non quidem ab ipso læso *Can. inter querelas* puniendus, quia nullus superiorem habens est Judex in propria causa, sed arbitrio alterius Judicis pro qualitate delicti corrigendus. Ita *Reiffenst. h. t.* Quod superioribus notandum.

TIT. XXVII. XXVIII. XXIX. & XXX.

De Clerico excommunicato, deposito vel interdicto ministrante. Item de Clerico non ordinato ministrante; de Clerico per saltum promoto; & de eo, qui furtivè Ordinem suscepit.

I. Clericus Excommunicatus Excommunicatione majori (idem est de Clerico Interdicto, i. e. suspenso) estò toleratus, si temerè se ingerens exerceat actum sacri Ordinis, est deponendus, fr-

que

que irregularis, juxta c. 3. & 4. h. t. apud *Gonz.* Dixi 1. *Excommunicatione majore*, nam c. 10. h. t. ait Pontifex: „Si celebret „minori excommunicatione ligatus, licèt „graviter peccet, nullius tamen notam „irregularitatis incurrit; nec eligere pro„hibetur, vel ea, quæ ratione juriſdictio„nis ſibi competunt, exercere. Si tamen „ſcienter talis electus fuerit, ejus electio „eſt irritanda pro eo, quòd ad ſuſceptio„nem eorum eligitur, à quorum perce„ptione eſt privatus. Peccat autem, con„ferendo Eccleſ. Sacramenta, ſed ab eo „collata virtutis non carent effectu. Dixi 2. *Toleratus*, ſi *temerè* &c. tum ob dicta in *Nuc. Theol. Exam. 32. n. 4. & 5.* tum quia caſus neceſſitatis ipſum, utì & irregularem, excuſat, juxta dicta in *Nuc. Theol. Exam. 33. n. 2.* Dixi 3. *Actum Sacri Ordinis;* quia Excommunicato & Suſpenſo tolerato non prohibetur actus Ordinis minoris, qui non ſolet ſolemniter & quaſi ex officio exerceri. Deinde C. 1. & 2. h. t. decernitur: „Si Clericus depoſitus vel de„gradatus per contemptum aliquid de „miniſterio ſibi interdicto agere præ„ſumpſerit, omnimodis excommunice„tur, & ab Eccleſia abſcindatur.

II. C. 1. h. t. ſtatuitur: „Si quis (putà Clericus, quia hîc valet argumentum à ru-

bro ad nigrum) „ baptizaverit ſolemniter,
„ aut aliquod officium Divinum exercue-
„ rit non ordinatus, propter temeritatem
„ abjiciatur de Eccleſia, & nunquam or-
„ dinetur. Et C. 2. Si Diaconus Miſſarum
„ celebrationem uſurpavit, ad ſacerdotis
„ officium non poterit promoveri; à Di-
„ conatu biennio aut triennio maneat ſu-
„ ſpenſus; de beneficio autem miſericor-
„ diter agatur, ne ſuſtentatione privatus
„ ad ſæculi negotium revertatur. *An La-
cus exercens actum Ordinis ſacri*, v. g.
celebrando Miſſam, audiendo Confeſſio-
nes &c. *incurrat irregularitatem*? Con-
trovertunt Canoniſtæ teſte *Schmaltzg.
h. t.* Juxta Conſtit. Urbani VIII. „ Sive lai-
„ cus, ſive Clericus ſæcularis vel Ordi-
„ etiam exempti ad Presbyteratum no
„ promotus, ſi Miſſam celebrare, aut Sa-
„ cramentalem confeſſionem audire præ-
„ ſumpſerit, tradatur Curiæ ſæculari, de-
„ bitis pœnis plectendus. Et ubi viget
Inquiſitio, pœna ignis infligitur, ut non
ita pridem teſte *Pichler Deciſ. 172.* Romæ
Diacono contigit.

III. Clericus per saltum promotus, de quo in *Nucl. Theol. Exam. 27. n. 7. §. 4.* (qualis etiam cenſetur, qui ſuſcipit Ordines ante primam Tonſuram; ſecus, qui ante Confirmationem) juxta *C. un. h. t.*

est ipso jure suspensus; ac si in Ordine sacro sic suscepto temerè ministret, fit irregularis. Cum eo tamen ex Trid. *sess. 23. de Ref. c. 14.* si non ministraverit, Episcopus ex legitima causa potest dispensare, (quamvis delictum sit publicum) hoc sensu, ut priùs recipiat Ordinem prætermissum, ac dein in eo ministret, & ascendat ad superiorem. Imò si occultè ministraverit, Episcopus adhuc dispensare posset ex vi Tridentini *sess. 24. de Ref. c. 6.* ubi decernit: „Liceat Episcopis in Irregularitatibus omnibus & Suspensionibus „ex delicto occulto provenientibus, exceptâ eâ, quæ oritur ex homicidio voluntario vel aliis ad forum contentiosum „deductis, dispensare.

IV. Ordines furtive suscipere dicitur, qui sine prævio examine vel clàm, ignaro Episcopo, se dolosè ordinandis immiscet. Is licèt validè (nisi Episcopus seriam habeat intentionem non ordinandi talem) illicitè tamen ordinatur. Hinc C. 1. h. t. decernitur: „Qui furtivè Ordinem Diaconatûs suscepit, & non sit sub „anathematis interminatione prohibitus, „Episcopus in promotione ipsius ad Sacerdotium poterit dispensare; si verò in„terminatio Anathematis super hoc facta „est, monendus, ut in Monasterio habitum

„ ſuſcipiat Regularem, ac ſi in eo aliquanto
„ tempore laudabiliter converſatus, pote-
„ rit ei miſericorditer provideri; alioquin
„ nullâ ratione ad Sacerdotalem Ordinem
„ valeat promoveri. Ob quod plures DD.
„ cenſent, talem tunc non ſolùm incurre-
„ re ſuſpenſionem, ſed etiam Irregularita-
„ tem; quamvis C. 3. h. t. ſolùm dicatur,
„ Quòd Clerici, qui duos Ordines ſacros
„ eodem die clanculò ſuſceperunt, eſtò ſub
„ Excommunicatione prohibiti, de rigore
„ juris in ſuſceptis Ordinibus miniſtrare
„ non debeant. Notat tamen *Engel h. t.* conſuetudinem, ut eadem die minores Ordines cum Subdiaconatu ſuſcipiantur, juxta C. 2. h. t. non reprobari, neque ei per Trid. eſſe derogatum.

TITULUS XXXI.

De Exceſſibus Prælatorum in ſubditos, vel contrà.

1. Exceſſus in genere eſt quævis tranſgreſſio legis à Prælato vel ſubdito facta. Speciales EXCESSUS PRÆLATORUM h. t. recenſentur, & à Papa ſpecialiter prohibentur, cujuſmodi ſunt C. 1. „ Si Epiſcopi Presbyteros ſuos, quos quaſi filios ac „ fratres fraternâ charitate fovere debe-„ rent, Talliis gravent; ſine ordine judi-„ ciario

„ciario excommunicent; aut inhoneſtè „tractent, ut laicis deſpicabiles reddantur. C.2. „Si Eccleſiarum redditus diminuant, „& conſuetudines Archidiacono reve„rentiam exhibendi non conſervent. C.5. „Si ab Abbatibus ob benedictionem ali„quid contra libertatem Ordinis exigant „præter debitam obedientiam; quam Abbates, etiam exempti, juxta *C.42.de Simon.* ſpondent in forma Profeſſionis, cum addito: *Salvo Ordine*, propter quod Epiſcopi ab iis majorem obedientiam, quam de jure præſtare tenentur, exigere non poſſunt, ut notat *Gonz. ad h.c.* potéſtque dici Obedientia Canonica, per quam, ut ait Dript *in Speculo Archid. art.7.* recognoſcunt Epiſcopum in Judicem ſaltem habitu, ſeu ipſum tanquam Sedis Apoſt. delegatum habere jus viſitandi & corrigendi Regulares in defectum eorum, quibus ex officio incumbit. Item C.7. h.t. „Si conſti„tutum evectionis & perſonarum nume„rum in Viſitationibus excedant. C.10. „Si ſuâ præſentiâ auctoritatem præſtent „ultimo ſupplicio malefactoris. C.16. Si „Religioſis gravamina inferant contra „eorum inſtitutum & privilegia &c.

2. Econtra Excessus Subditorum h. t. enarrati ſunt C.3. „Si propriâ auctoritate „ſe in Eccleſias vacantes intrudant. C.4.

„Si laborent incontinentiâ, propter quam
„ira Dei quinque civitates igne consum-
„psit. C. 6. Si Vicarii, assumpti à Rectore in
„Coadjutores, Rectoratum Ecclesiæ sibi
„falsò assumant. C. 8. Si inconsulto Epi-
„scopo uniant Ecclesias. C. 9. Si publicè
„profiteantur & glorientur, se fœminam
„carnaliter cognovisse. C. 11. Si exerceant
„ludos voluptuosos, per quos ad dissolu-
„tionis materiam devenitur. C. 12. Si Ab-
„bates manus ad ea, quæ sunt Episcopalis
„Dignitatis, extendant, v. g. de causis ma-
„trimonialibus cognoscendo, publicas
„pœnitentias injungendo, Indulgentias
„concedendo &c. C. 14. Si Clerici Eccle-
„siæ, qui non consueverunt habere pro-
„prium sigillum, contra voluntatem Su-
„perioris novum sibi fabricent. C. 15. Si
„Episcopo debitam reverentiam dene-
„gent; aut in foro sæculari super rebus
„spiritualibus contra ipsum deponant.
„C. 18. Si violent interdictum. Denique
„*C. un.* h.t. in 6 prohibet Pontifex, ne Prædi-
„dicatores, Minores & reliqui Mendican-
„tes in aliqua Civitate, villa vel alio loco
„ad habitandum domos de novo recipe-
„re, seu hactenus receptas mutare, vel
„eas venditionis, permutationis, dona-
„tionis aut cujusvis alienationis titulo in
„alios transferre præsumant absque Sedis
„Apost.

„Apoſt. licentia ſpeciali; ſi ſecus egerint, „irritum decernitur. Verùm ut notat *Pirh. h. t. n. 40.* per Privilegia Apoſt. poſt hanc Conſtitutionem conceſſa poſſunt Religioſi Mendicantes nova loca & domos acquirere abſque licentia Sedis Apoſt. ſed Trid. *ſeſſ. 25. de Regul. c. 3.* præcipit: „Ne de cætero Monaſteria erigantur, ſine „Epiſcopi, in cujus Diœceſi erigenda ſunt, „licentia priùs obtenta.

TITULUS XXXII.

De Novi Operis Nunciatione.

1. Nunciatio Novi Operis eſt, ædificanti noviter in alterius præjudicium prohibitio facta legaliter, de qua Jus Civile *in ff. & Cod.* Unde C. 1. h. t. ait Pontifex: „Cùm nihil de Nunciatione Novi Operis „ſit in Canonibus definitum; quia verò, „ſicut humanæ Leges non dedignantur „Sacros Canones imitari, ita & Sacrorum „Statuta Canonum Principum Conſtitu-„tionibus adjuvantur. Hinc controverſiæ „(etiam Eccleſiaſticæ) poſt nunciationem „novi operis legalibus debent Conſtitu-„tionibns terminari. Dicitur 1. *Ædificanti*, quia non omne opus nunciari poteſt, ſed quod in ſolo ædificatur; & hinc ſi quis meſſem faciat, arborẽ ſuccidat, &c. licèt novũ

opus faciat, ad hoc *Edictum* non spectat. 2. *Noviter*, quia si quis ædificium vetus fulciat seu reficiat, nunciationi locus non est; nam ut ait *Reg. 61. ff. de R. J. Domum suam reficere unicuique licet, dum non officiat invito alteri, in quo jus non habet.* Debet autem in tali refectione custodiri forma antiqui ædificii; aliàs, si mutetur, nunciari potest. 3. *In alterius præjudicium*; nam citra hoc quivis in suo fundo per se pro suo libitu ædificare potest, juxta vulgatum: *Si domus est mea, tunc est mea usque ad cœlum & infernum*, ut prohiberi non possit, licèt per hoc domus vicini fiat obscurior, aut prospectus adimatur, ex *Cap. Altius Cod. de Servit.* Dixi: *Per se*; nam si vicinus ex pacto vel præscriptione habeat in domo ædificantis Servitutem Urbanam altiùs non tollendi, ne officiat lumini; vel non extendendi domum, ne officiat prospectui, (per hoc, quòd quis longo tempore non ædificârit, non censetur servitus præscripta, quia ædificare in suo est actus meræ facultatis, contra quem non inducitur præscriptio, ut notat *Reiffenst. h. t. n. 37.*) aut novum opus sit *æmulatorium*, i. e. ipsi ædificanti nullatenus utile, & vicino tantùm nocivum, quia malitiis hominum non indulgendum, rectè nunciari potest; utì etiam, si ex

novo

novo ædificio vicini ædibus damnum timeatur, nunciari potest, ut ædificans præstet cautionem *Damni infecti*, seu quod futurum timetur. Imò favore Religionis est jure prohibitum, privatum ædificium ita attollere, aut in eo fenestram versùs Monasterium fabricare, ut Religiosi & Moniales intra sua claustra videri possint. *Schmaltzgr. Reiffenst. &c. h. t.* 4. *Prohibitio facta legaliter*, i.e. debito loco, & tempore, & à personis legitimis seu interesse habentibus, ac modo præscripto.

2. *Locum* quod attinet, Nuntiatio fieri debet in vel prope locum, ubi fit novum opus. Perinde autem est, sive fiat ipsi Domino, sive eo absente fiat operariis, servis vel aliis quibuscunque, etiam mulieribus, qui Domino referre valeant nunciationem factam. Circa *Tempus* notant DD. necessum esse, ut opus novum sit aliquo modo inchoatum, (nam quod animo solùm est destinatum, nunciari non potest) & nondum sit perfectum; nam *Edictum Nunciationis*, utpote prohibitorium, non adversùs præterita; sed adversùs futura, ne fiant, inductum est; potéstque fieri quovis die etiam festivo, uno ex tribus modis sequentibus: nempe vel *solo Verbo* Nunciando, ne adversarius novum opus prosequatur; vel mediante *Interdicto* Prætoris;

toris; vel *Facto*, v.g. per jactum lapilli, (saltem tertiò repetitum, ut volunt aliqui) aut materiæ ad ædificandum paratæ dispersionem. Ratio autem, quare lapidis jactu nunciatio fiat, juxta *Gonz. h. t.* est, quia olim lapilli jactus erat signum belli, sicut jactus chirothecæ indictio duelli.

3. Effectus Nunciationis est, (sive justè, sive materialiter injustè sit facta, modò non sit notoriè injusta) ut ab opere cæpto etiam in proprio solo ædificans desistere debeat, donec re examinatâ de ædificationis jure constet; quamvis ipsi damnosum sit, si jam paratis materialibus conductisque fabris opus sistatur; si secus fecerit, quidquid post Nunciationem ædificatum est, ante omnem cognitionem judicialem, an jus habeat, vel non, propriis expensis demoliri debet; quamvis cautionem præstare voluerit de iis post Nunciationem factis demoliendis, ubi à parte nunciante probatum fuerit, cum sui præjudicio esse ædificatum. Imò si quis post Nunciationem etiam in suo fundo ædificare pergat, potest quoque Nuncians propriâ auctoritate & vi adhibitâ in continenti impedire, & sic ædificata destruere, juxta DD. passim, quia tunc censetur vim vi repellere, ex *Reg. 73. ff. de R. J.* Ast ut notat *Gonz.* Si Domino absente & Nunciationem

ignо-

ignorante Opifices nunciatione spretâ in ædificatione pergant, Dominus tunc tantùm patientiam domilitioni præstat, non tamen expensas.

4. Ad effectum Nunciationis perinde est, an ædificium sit profanum, vel sacrum. Nam C. 1. h. t. decernit Pontifex: „Capella, quæ post denunciationem novi „operis, sive jure, sive injuriâ constituatur, in præjudicium Baptismalis Eccle„siæ est constructa, de legalibus debet „Constitutionibus demoliri, quia nulla „Ecclesia in præjudicium alterius debet „ construi. Excipe, nisi id fiat ex justa causa ab Episcopo cognita & approbata, ut patet ex Trid. *sess. 21. de Ref. c. 4.* ubi permittitur ob multitudinem populi novam Ecclesiam ædificare in præjudicium Parochialis. Verùm C. 4. h. t. statuitur: „Is, cui opus novum nunciatur, non „obstante cautione, quæ offertur ab ipso „de opere destruendo, si non jure ædi„ficatum existat, tenetur Nunciantem „per trium mensium spatium expectare, „juris sui præjudicium probare volen„tem. Unde si Nuncians intra trimestre de jure suo plenè non docuerit, Nunciato præstitâ cautione opus prosequi permittitur.

TITU-

TITULUS XXXIII.

De Privilegiis & Exceßibus Privilegiatorum.

Quid & quotuplex ſit Privilegium? Vide in *Nucl. Theol. Exam. 2. n. 14. h. t.* ſpecialiter nota ſequentia Capita:

1. I. *In Decret. C. 6.* „ Licèt Privilegio „ Apoſt. Fratribus Ciſterc. Ord. indultum „ fuerit, quòd de laboribus ſuis nullas De- „ cimas perſolvere debeant, ſi tamen per „ triginta annos de iis Decimas perſolve- „ rint, de Privilegio indulto tanto tempo- „ re ſibi detrahere voluerunt, cùm liberum „ ſit unicuique ſuo juri renuntiare; hinc „ non poſſunt ſe in hac parte tueri, quin „ Decimas de cætero integrè perſolvant. „ Conſonat c. 15. h. t. ubi mandat Pontifex: „ Si Monachi oſtenderint, quòd à Templa- „ riis Decimas per XL. annos continuò „ perceperint ſine lite, ad præſtationem „ Decimarum Templarios auctoritate „ Apoſt. eſſe compellendos; cùm enim „ tanto tempore contra Privilegia indulta „ Decimas ſolverunt, eis renuntiâſſe tacitè „ præſumuntur. Ex quo inferunt DD. Privilegia amitti per tacitam renuntiationem, quæ juris interpretatione cenſetur fieri per non uſum privilegii, vel uſum con-

contrarium. Aſt ob apparentem textuum utriuſque Juris diverſitatem intricata quæſtio eſt, *quantum temporis ad hoc requiratur*? Layman diſtinguit inter privilegia. *Affirmativa*, quibus datur facultas aliquid agendi, v. g. celebrandi ante auroram, diſpenſandi, exigendi tributa &c. & *Negativa*, quæ dantur ad non faciendum vel omittendum, v. g. immunitas à Decimis, exemptio à Juriſdictione, diſpenſatio in lege jejunii &c. Utraque, ſi ſint meræ gratiæ, & in nullius cedant gravamen, cùm non uſus vel uſus contrarius ſint actus meræ facultatis, nunquam amitti cenſentur per præſcriptionem vel renuntiationem. Econtra ſi ſint conceſſa cum gravamine aliorum, Affirmativa per non uſum, & Negativa per actum contrarium amittuntur, & quidem decennio, ſi ſint conceſſa à Principe ſæculari, quia ad præſcriptionem Legis Civilis ſufficit decennium; ergo etiam ad præſcriptionem talis privilegii oneroſi, quod eſt Lex privata. Hinc *L. 1. ff. de Nundinis* dicitur: *Nundinis impetratis à Principe, non utendo, qui meruit, decennii tempore uſum amittit;* cenſentur enim oneroſæ mercatoribus incolis; modò tamen utendi occaſio fuerit; nam non potenti agere, v. g. ob bella, peſtem aliamve cauſam, non

currit

currit præscriptio, ut si habens jus gladii longo tempore nullum malefactorem caperit. Si verò sint concessa à Sede Apost. personis Ecclesiasticis, ut amittantur per viam præscriptionis, requiruntur XL. anni; ut amittantur per viam tacitæ renuntiationis; vel fuerunt in usum deducta? Et requiruntur XL. anni; vel nunquam fuerunt in usum deducta? Et juxta DD. apud *Engel h. t. n. 19.* regulariter sufficit decennium, quia contra legem Eccles. non acceptatam decennio præscribitur. *Nec obstat*, quòd in dd. cc. fiat mentio XXX. & XL. annorum. *Nam* illa non est dispositio juris, ut ait Gl. sed narratio facti, quod tunc contigerat, ut dispositio ibi se non fundet in tempore, sed in tacita renuntiatione ob actus contrarios longo tempore repetitos præsumpta. Dixi: *Regulariter*, quia privilegio, non habenti actum successivum, ex speciali dispositione juris quandoque etiam unico actu renuntiari potest, ut patet ex c. 8. *de Constit.* „Ubi „Primiceriatus ex privilegio Apost. erat „extinctus, quod deinceps observandum „esse rescripsit Pontifex, nisi postea Cano„nici contravenerint, aliquem in Primi„cerium eligendo. N. D. Privilegium non solvendi tales Decimas est concessum toti Ordini Cisterc. ergo unum Monasterium

non

non potuit illi renuntiare. *Nam* R. cum *Gonz. ad c. 6. h. t.* non potuit renuntiare totaliter seu pro toto ordine C. partialiter seu pro suo particulari interesse temporali N. aliud est de privilegio Fori & Canonis statui clericali concesso, cui Clericus pro sua persona renuntiare nequit, utpote principaliter concessum ob bonum publicum, non personæ. Vid. *L. 3. T. 22. n. 6.*

7. Præterea h. t. decernitur C. 7. „Libertatis prærogativa ex inspectione Privilegiorum cognosci potest; & sicut invenitur in privilegiis, ita observari debet, „ut fines eorum non excedantur. C. 8. „Inspicienda sunt privilegia, & ipsorum „tenor diligentius est attendendus. C. 9. „Temerarium est & indignum, aliquem „sibi suâ auctoritate præsumere, quod „Rom. Ecclesia alicui certâ ratione inspectâ singularibus voluit beneficiis indulgere. Unde Privilegia etiam ex identitate rationis à casu ad casum, à persona ad personam non expressam minimè sunt extendenda. C. 11. „Privilegium meretur „amittere, qui permissâ sibi abutitur „potestate. Sic Clerici, qui intendunt sæcularibus negotiationibus, exercent artem ignominiosam, juxta dicta *L. 3. T. 1.* post trinam monitionem per sententiam privantur Privilegio Clericali. Et C. 27. h. t.

rescribit Pontifex: „Si Clerici Minoris
„sine tonsura & habitu in delicto fuer
„deprehensi, & ut Jurisdictionem sæc
„larem eludant, debitámque pro delict
„ultionem evadant, tonsuram & habitum
„Clericalem resumunt, ne sic eorum de
„licta maneant impunita, & tonsurâ ve
„habitu sic resumpto malitia foveatur, i
„eos jurisdictionem sæcularem exerce
„posse, cùm malitiis hominum indulge
„non debeat, sed obviari. Similiter sicu
studiosi, qui studiis & scholis non vacan
amittunt privilegia studiosorum; ita Cle
rici causâ studiorum absentes, si studiis
non vacent, sed otio indulgeant, ipso jur
non gaudent privilegio percipiendi fru
ctus Præbendæ.

3. C. 13. ait Pontifex: „Per innovatio
„nem privilegii alicui nihil juris plus ac
„crescit, quàm per Privilegia priora ob
„tinuerit, cùm per hoc ei novum non
„concedere, sed antiquum jus conservare
„velit. Vide *L. 2. Tit. ult. de Confirm. util.* Item C. 18. „Clerici & laici, qui literas
„protectionis à Sede Apost. impetrant,
„per eas ab Episcoporum suorum pote
„state minimè subtrahuntur. C. 19. Re
„ligiosi, quibus à Sede Apost. est indul
„tum, ut Ecclesias suas, decedentibus
„earum personis, (i. e. Rectoribus) in
„pre-

„proprios usus convertere possint, pro-
„priâ auctoritate & suo Episcopo incon-
„sulto, nisi id expressè indulgeatur, in
„possessionem ipsarum eis non est licitum
„introire, quia per indulgentiam hujus-
„modi Episcopali juri non censetur de-
„rogatum. Et C. 23. Antiqua Patriarcha-
„lium Sedium privilegia approbans sancit
„Pontifex, ut post Rom. Ecclesiam (quæ
„est Mater omnium Christi - Fidelium
„& Magistra) Constantinopolitana pri-
„mum, Alexandrina secundum, Antio-
„chena tertium, Hierosolymitana quar-
„tum locum obtineat, ita ut postquàm
„à Rom. Pontifice receperint Pallium,
„licenter & ipsi suis Suffraganeis (Metro-
„politanis) Pallium largiantur. Denique
h.t. reprehendit Pontifex abusus Religio-
sorum, qui Privilegia sua nimiùm exten-
dentes, prætextu eorum temerè violant
Interdictum, quod hisce in partibus vix
usuvenit.

4. II. In 6. h.t. c.1. definit Pontifex: „Ut
„quantumcunque exempti, nihilominùs
„ratione delicti sive contractûs aut rei, de
„qua contra ipsos agitur, possint coram
„locorum Ordinariis conveniri, & illi
„quoad hoc suam jurisdictionem in eos
„exercere. Quem Canonem innovavit
Trid. *sess. 7. de Ref. c. 14.* Item C. 2. „Abbates

„benedicti in suis Ecclesiis possunt post
„Missam, Vesperas & Laudes benedictio-
„nem solemnem super populum elargiri;
„alibi autem publicè & per vias illam fa-
„cere non valent sine speciali indulto. Nec
„eis liceat aliis, quàm in quos Ecclesiasti-
„cam jurisdictionem obtinent, primam
„Clericalem conferre Tonsuram. Trid.
„*sess. 23. de Ref. c.* 10. id restringit, dicens:
„Abbatibus quantumvis Exemptis non
„liceat imposterum intra fines alicujus
„Diœcesis consistentibus, etiamsi nullius
„Diœcesis vel exempta esse dicantur, cui-
„quam, qui Regularis subditus sibi non
„sit, Tonsuram vel minores Ordines con-
„ferre; nec literas Dimissorias aliquibus
„Clericis sæcularibus, ut ab aliis ordinen-
„tur, concedere. Insuper C. 6. h. t. statuit
„Pontifex: Ut Abbates & alii, quibus Mi-
„træ usus est concessus, si sint exempti,
„Mitris tantùm Aurifrisiatis (non tamen
„aureas vel argenteas laminas habenti-
„bus) uti possint; non exempti verò sim-
„plicibus & albis & planis utantur. Ve-
rùm ut ait *Wagn. h. t.* huic Canoni per con-
suetudinem derogatum in Germania, in
qua vix reperiuntur Abbates, qui non
utantur Mitris phrygiatis, & gemmis, au-
ro, argentóque ornatis. Denique C. 7. h. t.
decernit BONIF. VIII. ut asserentes, se
„Pri-

„Privilegio speciali Apost. exemptos, à „locorum Ordinariis requisiti, hujusmodi „Privilegia vel Indulgentias ipsis Ordina„riis ad legendum integraliter exhibere „teneantur. Ex quo infert *Schmaltzgr. h. t. n.* 27. Si Privilegium sit odiosum & in præjudicium tertii, opus esse, ut fiat huic illius insinuatio, quia non debet præsumi Princeps velle aliquem inscium privare jure suo, sed bonum commune & suavis gubernatio exigit, damnificatum monere, ut possit, si velit, se opponere. Unde ex eo etiam sequi videtur, Indultum eligibilitatis, cùm sit in præjudicium Capituli, utpotè aliàs in casu posito *L.* 1. *T.* 6. §. 1. *n.* 15. non valentis se per communem electionem ad certam personam determinare, vim non habere, nisi sit præsentatum.

5. III. *In Clement.* h. t. C. 1. decernit Pontifex: „Religiosi Clericis vel Laicis Extr. „Unctionem vel Eucharistiam (extra „clausira) ministrantes, vel matrimonia „solemnizantes sine Parochi licentia spe„ciali, aut Excommunicatos à Canone, „præterquam in casibus jure aut privilegio „concessis, vel à sententiis per Statuta Sy„nodalia promulgatis absolventes, Ex„communicationem incurrant ipso facto „Pontifici reservatam. Iis etiam in virtute

„ Obedientiæ inhibet Pontifex, ne in ser-
„ monibus suis Ecclesiarum Prælatis de-
„ trahant; ne laicos ab Ecclesiarum su-
„ rum frequentia seu accessu retrahant,
„ aut Indulgentias indiscretas pronuntient
„ &c. sub pœnis ibi expressis. Et C. 2. Archi-
„ Episcopo per loca exempta suæ Provin-
„ ciæ transeunti aut eò declinanti populo
„ benedicere, Divina Officia privatim vel
„ publicè audire, & ea in Pontificalibus ce-
„ lebrare, (etiam cum Pallio, ut ait Gl. hic
„ teste *Pirh. n. 104.*) similiter Episcopo, ut
„ in eisdem locis suæ Diœcesis eadem per-
„ agere valeat, conceditur. Quæ à Regu-
„ laribus attendenda. Verùm in Trid.
sess. 6. de Ref. c. 5. decernitur: „ Nulli Epi-
„ scopo liceat, cujusvis privilegii prætex-
„ tu, Pontificalia in alterius Diœcesi exer-
„ cere, nisi de Ordinarii loci expressa licen-
„ tia, & in personas eidem Ordinario sub-
„ jectas tantùm; si secus factum fuerit,
„ Episcopus ab exercitio Pontificalium,
„ & sic ordinati ab executione Ordinum
„ sint ipso jure suspensi. Unde non potest
Episcopus in aliena Diœcesi exercere
actus Pontificales, qui habent admixtam
jurisdictionem, ut est ordinare, facere be-
nedictiones seu consecrationes, quæ cum
unctione Chrismatis peraguntur, &c. ci-
tra licentiam Ordinarii loci. Nihilominus
juxta

juxta *Pirh. L.* I. *T.* II. *n.* 118. Jure communi, sicut potest Episcopus celebrare Missam in aliena Diœcesi, ita etiam potest celebrare in Pontificalibus, nisi alicubi contraria vigeat consuetudo, qualis est in nostra Germania, ut notat *Laym.* teste *Pirh. l. c.* in qua non solent Episcopi in aliena Diœcesi Pontificaliter celebrare sine licentia Ordinarii, eò quòd id videatur importare aliquam jurisdictionem.

TITULUS XXXIV. & XXXV.

De Purgatione Canonica; & de Purgatione Vulgari.

I. PURGATIO CANONICA est ostensio innocentiæ alicujus de crimine, cujus laborat infamiâ, coram Judice competente facta, juxta præscriptum Canonum. Usus illius antiquitùs erat frequens, ita ut etiam Summi Pontifices, qui tamen à nemine judicari poterant, de gravioribus criminibus diffamati, eâ publicè se purgare, ad populi scandalum removendum, non sint dedignati; prout de S. Damaso, Paschali I. Symmacho, Gregorio VII. ac Pelagio I. videre est apud Platinam aliósque Scriptores, quamvis hodie ejus usus videatur pene abolitus, præterquam in S. Officio, sitque inter Regulares periculosus, ut tra-

dit *Kerckhove in Stat. c. 6. §. 2. n. 132.* ubi tamen viget, potest indici infamato ab ipso Judice, vel ex officio, vel ad instantiam infamati. Modus autem purgationis infamati de delicto, quod plenè probari nequit; hodie est, ut ipse proprio juramento & aliorum conpurgatorum duorum vel plurium juxta numerum arbitrio Judicis consideratis circumstantiis determinandum, qui jurent se credere, Reum vere jurare, se de objecto crimine ejúsque suspicione purget. Effectus hujus Purgationis est, quòd taliter purgatus de illomet crimine nequeat ampliùs accusari, (nisi nova indicia emergant) & eo ipso per Judicem declarandus sit innocens, ac in statum pristinum restituendus. Verum quamvis Jure Civili quandoque in causis civilibus dubiis à Judice deferatur Reo vel Actori juramentum suppletorium; in causis tamen criminalibus criminaliter intentatis Reus ob periculum perjurii ad juramentum purgatorium non admittitur, sed vel absolvitur Accusatore non probante; aut hoc semiplenè saltem probante Reus per torturam & subsequentem in Banco Juris suæ innocentiæ assertionem se purgare cogitur, & dein absolvendus.

II. PURGATIO VULGARIS sic dicta, quia vulgi moribus seu superstitione potius

po-

populi quàm sacris Canonibus introducta est ad probandam innocentiam. Apud Veteres fiebat triplici modo: 1.mò Per ignem seu ferrum candens aut Vomeres, ut si sequebatur adustio, Reus; secus, innocens reputabatur; quod C. 3. h.t. penitus interdicitur. 2.dò Per aquam ferventem, in quam infamatus manum seu brachia mittebat, quæ si combusta retrahebat, Reus dicebatur. 3.tiò Per aquam frigidam hoc modo: Colligabantur infamato manus dextra cum pede siniſtro, & manus siniſtra cum pede dextro, & sic projiciebatur in aquam; si corpus mergeretur, credebatur innocens; si supernataret, censebatur nocens, eò quòd aqua videretur eum respuere, æquè ac ferrum candens è manu elapsum, fuítque hoc genus purgationis olim frequens, cùm fœmina aliqua de veneficio suspecta erat. Verùm hi modi purgationis hodie per Canones simpliciter sunt reprobati & prohibiti, quia non sunt signa infallibilia declarandæ veritatis, sed continent Tentationem DEI, à quo petitur miraculum absque necessitate, cùm plura alia media detegendæ veritatis & innocentiæ tuendæ suppetant, v. g. tortura, quæ naturaliter sine miraculo sufferri potest; præstigiisque & magiæ det locum. Vide *Nucl. Theol.*

Exam. 17. n. 2. §. 4. & n. 3. §. 1. N. D. *Num.* 5. ℣. 18. DEUS jussit, mulierem de adulterio infamatam probari per aquas amarissimas. *Nam* illud erat præceptum Cæremoniale cum tacita promissione Divina, tali casu per miraculum semper detegendi veritatem, quæ in Lege Nova cessant. Nec etiam obstant exempla Sanctorum, qui hoc genere Purgationis usi leguntur. *Nam* id fecerunt ex speciali DEI instinctu, ut per miraculum innocentia eorum manifestaretur, & calumnia convinceretur.

Quærunt h. t. Canonistæ: *An ad ostensionem innocentiæ licita sit provocatio ad Dei Tribunal?* Ad quod Communior ℣. affirmativè per se loquendo, cùm nihil habeat superstitionis, sitque tantùm signum confidentis in conscientia sua animi; ac subinde conducat ad hoc, ut iniqui Judices vel oppressores salubriter consternati & perterriti cessent ab injuria innocentum ac pauperum, quorum oppressiones in cælum clamant. Dixi, *per se loquendo*, quia si fiat ex affectu vindictæ; aut cum Tentatione DEI, v. g. si fiat citatio ad Tribunal DEI pro certo tempore intra annum & diem; aut temerè, v. g. quando oppressio non est certò injusta, quia sic graviter suggillat famam eorum, quos citat ad Tribunal DEI vel vallem

Jo-

Josaphat, talis provocatio esset mortaliter illicita.

TITULUS XXXVI.

De Injuriis & Damno dato.

Quæ hoc Titulo decernuntur, abundè tradita sunt in *Nucl. Theol. Exam.* 9. 11. & 12. *per tot.*

TITULUS XXXVII.

De Pœnis.

Poena in genere est læsio, quæ punit & vindicat, quod quis per culpam deliquit; quæ si inferatur à potestate Ecclesiastica, juxta præscriptum Canonum, vocatur *Canonica*, ut privatio Beneficii Ecclesiastici, detrusio in Monasterium, infamia &c. quas sparsim pro variis delictis Canones determinant; súntque vel *Medicinales*, quæ propter culpam imponuntur, ut per eam fidelis emendetur, & à contumacia desistat, ut Censuræ; vel *Vindicativæ*, quæ propriè tendunt ad vindictam delicti perpetrati, quia solus conatus sine effectu non punitur, nisi in delictis atrocibus, v.g. Proditionis, &c. in quibus delinquendi voluntas & solus conatus, nullo etiam secuto effectu sæpe punitur; súnt-

que

que perpetuæ vel temporales, de quibus h.t. potissimùm agitur; ac præcipuè de Irregularitate ex delicto, Depositione & Degradatione, de quibus vide *Nucl. Theol. Exam.* 33.

TITULUS XXXVIII.

De Pœnitentiis & Remissionibus.

Agitur h.t. de Virtute ac Sacramento Pœnitentiæ, de quo in *Nucl. Theol. Exam.* 25. *per tot.* De præcepto annuæ Confessionis, de quo *Exam.* 19. *n.* 4. & Sigillo Sacramentali, de quo *Exam.* 26. *n.* 9. Item de Indulgentiis ac Jubilæis, de quibus propriè agunt Moralistæ & Controversistæ.

TITULUS XXXIX.

De Sententia Excommunicationis.

Nigrum h. t. est latius rubro, quia in eo non tantùm agitur de Excommunicatione, sed etiam de Suspensione & Interdicto, de quibus actum est in *Nucl. Theol. Exam.* 32. *per tot.* Circa Excommunicationem latam *Can. Si quis suadente* in percussores Clericorum specialiter nota sequentia Capita.

1. C. 1. „Clerici impuberes se mutuò „percutientes non sunt ad Apost. Sedem „mit-

„mittendi; neque Clerici plenæ ætatis,
„si non odio vel indignatione, sed levitate
„jocosâ se invicem percutiant; nec Ma-
„gister, si scholarem Clericum intuitu
„disciplinæ percusserit, quia non potest
„in ipsis violenta manuum injectio notari.
„Cæterùm si ex odio iidem Scholares vel
„Clerici sæculares sese percusserint, pro
„sua absolutione debent ad Apost. Sedem
„venire. C. 2. Monachi verò & Canonici
„Regulares, quocunque modo se in clau-
„stro percusserint, non sunt ad Sedem
„Apost. mittendi. Cui affine est C. 33. Si
„Moniales vel in se invicem, vel conver-
„sos aut conversas suas, etiam Clericos
„manus injecerint, per Episcopum, in
„cujus Diœcesi fuerint, absolvendæ sunt.
Hodie ferè omnes Prælati Regulares per
Privilegia suos subditos absolvere possunt
ab Excommunicatione, etiam ob enor-
mem percussionem incursa.

2. C. 6. 13. & 17. statuitur: „Mulieres
„(quas sexûs fragilitas non permittit ad
„Sedem Apost. venire) vel aliæ personæ,
„quæ sui juris non sunt; item senes & vale-
„tudinarii, seu alii membrorum destitu-
„tionibus impediti, ab Episcopo Diœc.
„absolvi possunt, si manus in Clericum in-
„jecerint violentas. Illis autem, qui infir-
„mitatis tempore timore mortis absol-

„vun-

„ vuntur, per juramentum injungatur, ut „ postquam fuerint sanitati restituti, ad „ Rom. Ecclesiam vel ejus Legatum à La„ tere accedant. De iis etiam, qui Clericis „ non enormem, sed modicam vel levem „ injuriam irrogârunt, Pontifex rem arbi„ trio Episcopi committit. Ex hoc censent DD. Excommunicationem pro levi aut mediocri percussione latam non esse reservatam Sedi Apost. sed solùm pro percussione enormi. *Levis* comparativè ad alias (licèt in se foret mortalis) dicitur, quæ fit pugno, pede, baculo vel lapide, nullam tamen maculam vel suggillationem carnium relinquit. *Mediocris* est, cùm v. g. sine gravi læsione evellitur copia capillorum, modica fit carnis suggillatio, vel copia sanguinis è naribus tantùm effunditur. *Enormis* est, quæ conjunctam habet gravem læsionem vel injuriam, v.g. membri mutilationem, evulsionem dentis, magnam sanguinis effusionem ex vulnere. Talis etiam est illa, quæ fit in Superiorem vel ejus vices tenentem, quamvis respectu aliorum foret levis vel mediocris. Ita Dript *in Caut. Jud. sect. 2 art.* 14. Cæterùm nomine injectionis manuum in Clericos venit quævis actio externa, non verbalis, Clericis injuriosa circa ipsos aut res ipsis adhærentes, v. g. aquâ aspergendo

vestes,

vestes, equum, cui insidet, percutiendo &c. *Quando percussor Clerici sit vitandus?* Vide *in Nucl. Theol. Exam. 32. n. 3.*

TITULUS XL.

De Verborum Significatione.

Cùm ad decisionem casuum plurimùm conducat notitia verborum seu terminorum, in Lege aliáve Dispositione expressorum, ut cognoscatur, quid per ea Legislator vel Disponens intenderit significare; hinc tam Juri Civili quàm Canonico ad calcem subjungitur Titulus *de Verborum significatione*, in quo explicatur, quid in lege vel Dispositione verba significent; vel juxta Etymologiam nominis, ut C. 1. h. t. „Novale est ager nunc primùm „præcisus seu cultus. C. 10. Forus exer„cendarum litium locus à fando dictus.... „Reus à re, quæ petitur, nuncupatur; quia „quamvis conscius sceleris non sit, Reus „tamen dicitur, quia in judicium pro re „aliqua petitur. C. 11. Pactum quasi ex „pace factum, &c. Vel juxta mentem & intentionem ea ponentis seu proferentis. Nam c. 6. h. t. ait Pontifex: „Intelligentia „dictorum ex causis est assumenda dicen„di, quia non sermoni res, sed rei est ser„mo subjectus, vel ut dicitur c. 41. *de Ap-*

„*pell.*

„*pell.* Verba intentioni & non intentio „verbis debet deservire. Et C. 8. h. t. Non „verbum ex verbo, sed sensus ex sensu „transferri debet; quia plerumque, dum „proprietas verborum attenditur, sensus „veritatis amittitur. Concordat *L. In Con-* „*vent. ff. eodem.* In conventionibus con- „trahentium voluntatem potiùs quàm „verba spectari placuit, etsi verba im- „propriè accipienda sint. Unde Jurium Interpretes ad intelligendam verborum significationem, & faciendam congruam interpretationem communiter h. t. statuunt sequentes Regulas:

Regula I. „Verba clara non admittunt „interpretationem, neque voluntatis con- „jecturam.

II. „Nisi aliud de mente Disponentis „constet, verba cujusque Dispositionis „accipienda sunt in sensu proprio & juxta „communem hominum usum.

III. „Quando dubius sensus verborum „in bonam & malam partem accipi potest, „is accipiendus est, qui excludit delictum; „adeò ut potiùs interpretatio & signifi- „catio verborum impropria admittatur, „quàm delictum.

IV. „In dubio illa significatio præfe- „renda est, quæ non derogat quæsito Juri „tertii.

V.

V. „Verba interpretanda sunt, ut evi-
„tetur omne absurdum, adeò ut ad hoc
„evitandum etiam improprietas verbo-
„rum admittatur.

VI. „Verba sunt interpretanda, ut eo-
„rum correctio & contradictio exclu-
„datur.

VII. „Verba sequentia interpretatio-
„nem accipiunt à præcedentibus ejusdem
„Dispositionis, & vicissim.

VIII. „Verba dubia contra proferen-
„tem sunt interpretanda, utpote in cujus
„potestate fuit, mentem suam apertiùs
„declarare.

IX. „Verba intelligenda sunt cum ef-
„fectu, ita ut aliquid operentur, & non
„sint superflua; talísque facienda verbo-
„rum interpretatio, ut Dispositio potiùs
„valeat, quàm pereat.

X. „Verba sunt intelligenda juxta sub-
„jectam materiam & naturam actûs vel
„contractûs, de quo agitur; & secundùm
„qualitatem personæ, ad quam sunt re-
„lata; ac conformiter causæ seu rationi,
„quæ dispositioni adjecta.

Has & plures alias Regulas generales circa interpretationem Dispositionum observandas vide Legibus & Rationibus comprobatas apud *Reiffenst. Schmatlzgr. &c.* specialiter h. t. attendenda venit

CLEMENTINA C. 2. In qua Clemens V. decernit: „Sæpe contingit, quòd Sedes „Apoſt. cauſas committat, & in earum „aliquibus ſimpliciter & de plano ac ſine „ſtrepitu & figura judicii procedi man„det; de quorum ſignificatione verborum „à multis contenditur, & qualiter procedi „debeat, dubitatur. Dubitationem hujuſ„modi decidere cupiens, hac in perpe„tuum valitura Conſtitutione ſancit, ut „Judex, cui taliter cauſa committitur, ne„ceſſariò libellum non exigat, neque litis „conteſtationem, tempore etiam Feria„rum, ob neceſſitates hominum inducta„rum à Jure, procedere valeat; amputet „Dilationum materiam; litem, quantùm „poterit, faciat breviorem, Exceptiones, „Appellationes dilatorias & fruſtratorias „repellendo; Partium, Advocatorum & „Procuratorum contentiones & jurgia „teſtiúmque ſuperfluam multitudinem „refrænando. Citatio verò ac præſtatio „juramenti de calumnia vel malitia ſive „de veritate dicenda, ne veritas occulte„tur, per commiſſionem hujuſmodi non „intelligitur excludi. Sententiam verò de„finitivam (citatis ad id, licèt non perem„ptoriè, partibus) in ſcriptis ſtans vel ſe„dens proferat, etiam concluſione non „factâ, quæ in omnibus caſibus obſervan-

„da sunt, ubi juxta aliam Constitutionem „(quæ incipit: *Dispendiosam C.2. de Judic. „in Clement.* relata *L.2. T.1.n.ult.*) de plano „& sine figura judicii proceditur; licèt, „si solemnis ordo in toto vel in parte ser„vetur, processus non sit irritus nec irri„tandus. Unde nemo cujuscunque crimi-nis Reus condemnari vel puniri potest, nisi priùs à competente Judice citatus & auditus fuerit, ipsique concessa sit jure naturali competens defensio, *quæ*, ut dici solet, *nec ipsi diabolo denegari potest.* Verùm clausula illa, ut Judex procedat *solâ rei veritate inspectâ*, plus importat, quàm clausula: *Sine strepitu & figura Judicij*, quia tunc Judex potest procedere ut Deus, qui soli veritati innititur. *Anton. de Butrio;* admittere testes infames & alios de jure reprobatos, quod omissâ illâ clausulâ non potest. Sic regulariter Prælati Regulares pro levibus delictis, v.g. tardiori accessu ad Chorum, violatione silentii, &c. possunt imponere leves pœnitentias, quibus parum injuriæ Religioso irrogatur. Vide *L.2. T.1. n.10.*

TITULUS XLI.

De Regulis Juris.

1. Hic Titulus est penus, ubi totius quasi Juris thesaurus delitescit, viámque aperit de quavis ferè causa confestim & ex tempore, aut certè faciliùs respondendi. Quare sicut sub hoc Titulo JUSTINIANUS Pandectas seu Digesta allegando Regulas Civiles numero CCXI. ita Decretales seu Librum V. statuendo XI. GREGORIUS IX. & BONIFACIUS VIII. Librum VI. recensendo LXXXVIII. Regulas Canonicas, quarum pleræque ex Civilibus depromptæ absolvit.

2. Regula Juris, à *regendo* dicta, *generatim* est quævis Lex regens ac rectè ducens eos, pro quibus lata est; *strictim sumpta* ut in proposito, describitur à Paulo JCto *Reg. 1. ff. de R. J.* quòd sit, *quæ rem, quæ est, breviter enarrat*, i. e. quæ plura jura seu plures Leges & Canones hinc inde dispersos, de diversis rebus & casibus eandem rationem habentibus agentes, brevi ac claro compendio complectitur & proponit. Unde dicitur *Reg. 1. ff. de R. J.* „ Non ex Regula Jus sumitur, sed ex Jure, „ quod est, Regula sumitur. Exemplificatur: Fœminæ ob sexûs imbecillitatem in Jure

Jure Civili uno loco ab officio Judicis, alio à Tutela, alio à Postulando, &c. removentur; has Leges de diversis actibus latas breviter comprehendit *Regula secunda ff. de R. J.* „Fœminæ ab omnibus officiis „civilibus vel publicis remotæ sunt. Similiter in Jure Can. variis locis decernitur, quòd per alium quis possit contrahere matrimonium, subire judicium, exercere jurisdictionem ordinariam, &c. inde nata est *Reg. 68. in 6.* „Potest quis per alium, „quod potest facere per seipsum. Idem esto judicium de aliis Regulis.

3. Porro Regulæ Juris aliæ sunt Authenticæ, quæ auctoritate Apost. vel Imperiali sunt Juri Canonico vel Civili, præsertim sub hac Rubrica seu Titulo de R. J. insertæ, adeóque debitè applicatæ in casibus non exceptis habent vim juris, & juxta eas casus similes emergentes à Jure speciatim & expressè non decisi sunt decidendi; nam *de similibus idem est judicium*, C. 4. *de Rescript.* Et *ubi est eadem ratio, eadem debet esse legis dispositio*, L. *ideo.* & L. *non possunt. ff. de legibus*, nisi in specialibus casibus lex aliud expressè statuerit. Unde etiam in dubio potiorem faciunt causam illius, pro quo stant & allegantur; quia cùm habeat intentionem pro se fundatam in Jure, onus probandi transfert in Adversarium, qui

probare tenetur, casum, de quo agitur, à tali Regula esse exceptum, sibique favens jus in contrarium; quia nulla Regula tam universalis est, ut non habeat fallentias. Hinc vulgatum: *Nulla Regula sine exceptione vel limitatione.* Aliæ DOCTRINALES seu *Brocardicæ*, quæ à Juris-Consultis vel aliis DD. privatâ auctoritate e variis Juris Textibus aut Philosophorum dictis sunt depromptæ, Juris tamen auctoritatem non habent, cùm in nullo Jure clausæ supponantur; si tamen sint auxiliò Legum suffultæ, aut stabili Judiciorum usu receptæ, in probando pondus suum afferunt tanquam vulgata axiomata; v.g. *Delictum vel Defectus non præsumitur, sed probari debet. Ex communiter contingentibus fit præsumptio. Privilegium concessum contra jus est strictè interpretandum.* Præterea dantur Regulæ Rabularum, v.g. *Si feci, nega. Plus valet favor in Judicio quàm Lex in Codice*, & similes, quæ tamen in Judiciis allegari nequeunt tanquam probatoriales.

R. P. Reiffenstuel novissimè edidit clarè & eruditè in Authenticas Regulas Canonicas specialem Tractatum posthumum, unà cum fallentiis earum, è quo pro earum intelligentia selectiora compendiosè proponentur. Sit itáque

§. I.

§. I.mus De XI. *Regulis Juris in Quinto.*

Juxta ordinem II. Capitum h. t. recenſentur ſequentes XI. Regulæ:

I. „Omnis res, per quaſcunque cauſas „naſcitur, per eaſdem diſſolvitur. Con„ſonat *Reg. 35. ff. de R. J.* Nihil tam natu„rale eſt, quàm eodem genere quódque „diſſolvere, quo colligatum eſt. Et 100. „Omnia, quæ jure contrahuntur, con„trario jure pereunt. Senſus Regulæ eſt, quòd regulariter Obligationes, contractus & Diſpoſitiones per easdem cauſas & modos tollantur, è quibus orta. Sic Pactum Pacto abrogatur; Lex Lege tollitur; Teſtamentum Teſtamento rumpitur; Contractus, etiam ſponſalitii, mutuo conſenſu diſſolvuntur &c. quanquàm obligationes etiam aliis, quàm inductæ ſunt, modis ſolvantur, v.g. Diſpenſatione, Præſcriptione, Solutione, Morte, &c. Dixi: *Regulariter;* quia Regula hæc fallit in Obligationibus ex natura ſua, vel Jure Divino aut humano inſolubilibus, v. g. ortis ex Matrimonio, Baptiſmo, Conjugio Epiſcopi cum Eccleſia, Collatione Beneficii &c. Sic etiam jure poſitivo in multis cauſis poteſt quis ligare, non tamen abſolvere; Inferior Principe ſæpe habet jus gladii, non tamen jus aggratiandi &c. N. D. *Reg. 36. de R. J.*

dicit: *Nemo qui condemnare potest, absolvere non potest. Nam* id solùm verum est, si ita exigant merita causæ; sic Judex potens condemnare Reum, potest absolvere innocentem.

II. „Facta, quæ dubium est, quo animo facta sint, in meliorem partem „sunt interpretanda. De manifestis autem, quæ non possunt bono animo „fieri, ut stuprum, blasphemiæ, furta, „ebrietates &c. nobis permittitur judicare. Rubrica habet: Dubia in melio„rem partem interpretari debent. Vide *Nucl. Theol. de Judicio temerario Exam. n. 3. §. 4.* Fallit hæc Regula, quando agitur de damno avertendo, quia prudentia exigit, ut contra peregrinos & ignotos claudendo cistas, pretiosa celando &c. cautela adhibeatur. Item in Judice, qui non pro suo arbitrio & bonitate potest facta dubia in meliorem partem interpretari, sed juxta allegata & probata, ac prout res exigit, judicare debet, v. g. in dubio decernendo Torturam, salvo tamen illo, quòd manente dubio Reus sit absolvendus.

III. „Utiliùs scandalum nasci permit„titur, quàm veritas relinquatur; puta Veritas Vitæ, Justitiæ vel Disciplinæ. Intel-

tellectum hujus Reg. ſume ex dictis in *Nucl. Theol. Exam. 6. n. 7.*

IV. „Quod non eſt licitum in Lege, „neceſſitas facit licitum; putà ſi non ſit intrinſecè malum. Vide *Nucl. Theol. Exam. 1. n. 5. §. Ex his.*

V. „Quod latenter aut per vim vel aliàs „illicitè introductum eſt, nullâ debet ſta„bilitate ſubſiſtere. Talia enim vel ſunt ipſo jure nulla, ut Matrimonium metu contractum, Alienatio bonorum Eccleſiæ ſine debita Juris ſolemnitate, &c. Vel per Sententiam Judicis ad inſtantiam Partis ſunt annullanda, ſi ſint annullabilia. Vide *Lib. 1. Tit. 40. De his, quæ vi.*

VI. „In ipſo cauſæ initio non eſt „à Quæſtionibus inchoandum; i. e. ſicut in Civilibus non eſt ab executione, ita in Criminalibus non eſt à Quæſtionibus, i. e. tortura inchoandum, quia debent ſemiplenæ probationes præcedere, ut patet.

VII. „Quidquid in ſacratis DEO rebus „& Epiſcopis injuſtè agitur, ſacrilegium „reputatur, quia ſacra ſunt, & à quo„quam violari non debent. De ſacrilegio reali & perſonali vide *Nucl. Theol. Exam. 17. n. 3. §. 4. & L. 3. T. 49.*

VIII. „Qui ex timore facit præceptum,

„aliter quàm debeat, facit, & ideo jam „non facit. Hæc Reg. explicata est in *Nucl. Theol. Exam. 2. n. 10.*

IX. „Defleat peccator, quia offendens „in uno factus est omnium reus. Sensus Reg. est: Qui commisit unum mortale, æquè meretur privationem gratiæ sanctificantis & pœnam damni, ac si omnia mundi peccata commisisset; licèt non mereatur æqualem pœnam sensûs.

X. „Non potest esse justa Pastoris ex„cusatio, si lupus oves comedit & Pastor „nescit; i. e. tanta est Prælatorum Ecclesiasticorum obligatio invigilandi subditis sibi concreditis, ut si ob eorum negligentiam, quamvìs ipsis insciis, aliqua ex animabus concreditis, malè vivendo, pereat, coram DEO inexcusabiles sint, quia sanguis subditorum requiretur de manibus eorum.

XI. „Indignum est, & ab Ecclesiæ „Rom. consuetudine alienum, ut pro spi„ritualibus facere quis homagium com„pellatur. Per *Homagium* hîc intelligitur sponsio fidelitatis, subjectionis vel obedientiæ ad præstanda temporalia aut spiritualia ultra ea, ad quæ obtinens rem spiritualem, v.g. Beneficium, Consecrationem &c. de jure est obligatus, id enim foret simoniacum, ut patet ex passim traditis.

§ 2.

§. 2.dus De LXXXVIII. *Regulis Juris in Sexto.*

I. „Beneficium Ecclesiasticum non po-
„test licitè sine Institutione Canonica
„obtineri. De hac vide *L.* 3. *T.* 7. & *T.* 28. Censet tamen *Reiffenst.* hîc *n.* 22. eum, qui non intrusus, absque Canonica Institutione ob defectum ex parte conferentis vel recipientis, v.g. ob Præsentationem factam ab eo, qui non habet jus præsentandi; Collationem factam ab Excommunicato; simoniam materialem vel etiam formalem à Tertio commissam, per triennium bonâ fide cum Titulo colerato pacificè possedit beneficium, per dispositionem Reg. 36. Cancellariæ *de Triennali*, non tantùm in Foro externo, sed etiam interno licitè & validè retinere, de quo *sup.* *T.* 3. *n.* 2. §. 1.

II. „Possessor malæ fidei ullo tempore
„non præscribit.

III. „Sine possessione Præscriptio non
„procedit. De his duabus Reg. vide *Nucl. Theol. Exam.* 8. *n.* 8. & *L.* 2. *T.* 26. *n.* 3.

IV. „Peccatum non dimittitur, nisi
„restituatur ablatum. Vide *Nucl. Theol.*
„*Exa.* 10. *n.* 1. Ratio allegatur *Can.* 1. *cau.* 14.
„*q.* 6. quia si reddi potest & non redditur,
„non agitur pœnitentia, sed fingitur.

V.

V. „Peccati venia non datur nisi cor„recto. Sensus est, nullius peccati mortalis & pœnæ æternæ annexæ venia seu remissio datur, nisi verè pœnitenti; quanquam in Foro externo sæpe pœna, humanis Legibus statuta, majoris mali vitandi causâ non infligatur.

VI. „Nemo potest ad impossibile obli„gari. *ff.* 31. Quod impossibile est, neque „pacto, neque stipulatione potest com„prehendi, ut utilem actionem aut factum „efficere possit. Et 185. Impossibilium „nulla est obligatio. Vide *Nucl. Theol. Exam.* 13. *n.* 1. *&* 2. & *L.* 1. *T.* 35. *n.* 2. *& seqq.*

VII. „Privilegium personale perso„nam sequitur, & extinguitur cum per„sona. *ff.* 68. In omnibus Causis id obser„vatur, ut ubi personæ conditio locum „facit beneficio, ibi deficiente eâ bene„ficium quoque deficiat. Et 196. Privilegia „quædam causæ sunt, quædam personæ; „& ideo quædam ad hæredes transmit„tuntur, quæ causæ sunt; quæ personæ „sunt, ad hæredem non transeunt. Notat tamen *Canisius* hîc, beneficium restitutionis in integrum & S. C. Vellejani non esse merè personale, & hinc etiam ad Hæredes transfundi. Vide *Nucl. Theol. Exam.* 2. *n.* 14. §. *Porro.*

VIII. „Semel malus semper præsumi„tur

„tur esse malus; putà præsumptione Juris in eodem genere mali, nisi de vera emendatione sufficienter constet. Vide *L.2.T.14. n.4.* Excipe perjurium, cui etiam post emendationem ampliùs non creditur.

IX. „Ratum quis habere non potest, „quod ipsius nomine non est gestum. Putà ratificatione juridica seu cum Juris effectu, v. g. in delictis, quæ nomine alterius committi nequeunt, ut fornicatio,&c.

X.„Ratihabitionem retrotrahi,&Man„dato non est dubium comparari; putà in iis actibus, contractibus & delictis, quæ nomine alterius ex commissione fieri possunt, in quibus Ratihabitio habet effectus Juris, ac si de ejus Mandato facta essent. Exemplum habes *Cap. 23. de Sentent. Excomm. in 6.* ubi ait Pontifex: „Cùm quis „absque tuo Mandato manus injecit in „Clericum tuo nomine violentas, si hoc „ratum habueris, Excommunicationem „latam à Canone incunctanter incurris; „cùm Ratihabitio retrotrahatur, & Man„dato debeat comparari. Si verò injectio „eadem tuo nomine non sit facta, tunc, „licèt pecces ratam habendo eandem,non „tamen propter hoc Excommunicatio„nis vinculo innodaris, cùm quis ratum „habere nequeat, quod suo nomine non „est gestum. Verùm Ratum habens homi-

cidium

cidium suo nomine, ipso tamen prorsus inscio, factum, non incurrit Irregularitatem, quia ea in Ratihabentes à Jure non est statuta. Ita *Reiffenst. L. 5. T. 12. n. 48.* Vide *Nucl. Theol. Exam. 12. n. 1. §. 1.*

XI. „Cùm sunt Partium hîc & Jura „obscura, Reo favendum est potiùs quàm „Actori. *ff.* 125. Favorabiliores Rei potiùs „quàm Actores habentur. Vide *L. 2. T. 19. n. 5.* Fallit tamen hæc Reg. in casu, quo Actor fovet causam favorabilem, juxta hos Versus:

Stat Testamentum, Libertas, Conjugium, Dos,
Si sunt æquales, qui producuntur utrimque.

XII. „In Judiciis non est acceptio Per„sonarum habenda, i.e. non debet id, quod exigente Justitiâ uni debetur, alteri adjudicari vel tribui intuitu alicujus conditionis vel qualitatis in Persona repertæ, v. g. Consanguinitatis, Amicitiæ, &c. quæ ad justitiam Causæ, quæ judicatur; vel ad rem, quæ tribuitur, nihil facit aut confert. Nihilominùs ex Juris dispositione in pœnis infligendis habetur respectus ad Personas, Dignitate vel aliâ qualitate præditas; in Contractibus aliisque Actibus habetur ratio sexûs, ætatis, &c. *Quid sit &c.*

Acceptio Personarum? Vide in *Nucl. Theol. Exam. 7. n. 2. §. Justitia.*

XIII. „Ignorantia facti, non Juris excusat. Sensus est, ignorantia facti alieni (non proprii, nisi valde antiquum sit) sive agatur de damno vitando, sive de lucro captando in foro externo præsumitur, donec scientia probetur; ignorantia autem Juris, licèt prosit, quando agitur de damno avertendo, v.g. in læsione ultra dimidium in re empta &c. non tamen prodest volenti ex ea lucrum captare. Vide *Nucl. Theol. Exam. 8. n. 8. §. 2.* Fallit tamen Reg. in Pupillis & Minorennibus, quibus Jus in rebus sine Tutore aut Curatore prosperè gestis subvenit, juxta tradita *L. 2. T. 1. n. 9.*

XIV. „Cùm quis in jus alterius succedit, justam ignorantiæ causam habere „censetur. *ff.* 19. Qui cum alio contrahit, „vel est, vel debet esse non ignarus con„ditionis ejus; Hæredi autem hoc impu„tari non potest, cùm non sponte cum „Legatariis contrahit. Et 42. Qui in al„terius locum succedunt, justam habent „causam ignorantiæ, an id, quod petitur, „debeatur. Fidejussores quoque non mi„nùs quàm Hæredes justam ignorantiam „possunt allegare. Hæc ita de Hærede „dicta sunt, si cum eo agatur, non etiam, „si agat; nam planè, qui agit, certus esse

„de-

„debet, cùm sit in potestate ejus, quando „velit, experiri. Et antè debet rem diligenter explorare, & tunc ad agendum „procedere. Unde si defunctus se obligaverit ad certam mulctum, si determinatâ die alteri non satisfecerit, Hæres ad eam non tenetur, nisi postquam id probatum fuerit, & ex tunc sit in mora culpabili.

XV. „Odia restringi, & favores conv„enit ampliari. Celeberrimæ hujus Reg. sensus est: Leges, Canones, Statuta, Rescripta & Dispositiones odiosæ, i. e. illæ, quæ vel à Jure communi exorbitant, vel principaliter in odium seu pœnam tendunt, aut in præjudicium Tertii, sunt strictè interpretandæ seu restringendæ, nec de persona ad personam, neque de casu ad casum extendendæ; econtra favorabiles, quæ principaliter in favorem alicujus factæ sunt, extendi & ampliari possunt. *Quænam censeantur odiosæ, & quæ favorabiles?* Variis exemplis hîc ostendit *Reiffenst.*

XVI. „Decet concessum à Principe „beneficium esse mansurum. Vide *L. 1. T. 29. n. 9.* & *L. 3. T. 5. n. 17.* Verùm quia par in parem non habet imperium, ex *C. innotuit 20. de Elect.* ex justa causa tale validè revocatur à successore.

XVII. „Indultum à Jure Beneficium „non

„non est alicui auferendum. Ratio, quia Indulta & Privilegia Juri communi inserta assumunt naturam Legis, quæ ex natura sua debet esse perpetua; unde nonnisi à supremo Legislatore auferri possunt.

XVIII. „Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit. *ff.* 29. Quod ab initio vitiosum est, „non potest tractu temporis convalescere. Et 210. Quæ ab initio inutilis fuit institutio, ex post facto convalescere non „potest. Sic si quis in ætate non legitima scienter per invalidam collationem Beneficium recepit, collatio tractu temporis ætate legitimâ superveniente non evadit valida. *Arg. C.* 9. *de Rescript. in* 6. Verùm quamvis non solo tractu temporis, nihilominùs ex speciali Juris dispositione nonnulla aliàs ipso jure invalida, post lapsum temporis præscriptione alióve modo validantur, v. g. per tacitum Superioris consensum &c.

XIX. „Non est sine culpa, qui rei, quæ „ad se non pertinet, se immiscet. *ff.* 36. „Culpa est, se immiscere rei ad se non „pertinenti. Sensus est, siquis non requisitus negotiis & causis aliorum se immiscet; exercet sine debita peritia Officium v. g. Advocati, aut artem sibi prohibitam, v. g. Clericus Chirurgiam extra casum

necessitatis &c. si culpabiliter agat, ut malus sequatur effectus, pœnâ pro culpæ qualitate afficiendus est. Imò si quis invito altero causam illius etiam utiliter gerat, nec stipendium nec honorarium meretur.

XX. „Nullus pluribus uti defensioni„bus prohibetur. *ff.* 43. Nemo ex his, qui „negant se debere, prohibetur etiam alia „defensione uti, nisi lex impediat. Quo„ties autem concurrunt plures Actiones „ejusdem rei nomine, unâ tantùm quis „experiri debet. Ratio, quia cùm defensio sit juris naturalis, Reo plus conceditur quàm Actori, v. g. illi plures Exceptiones, non autem huic plures actiones, puta in eadem lite, licèt possit in nova aliam instituere actionem, juxta dicta *L.2. T.5. n.3.* si autem Reus in una Exceptione sit convictus de mendacio, v. g. si semel negaverit suam scripturam, se habere pignus &c. ad aliam defensionem non amplius admittitur. Verùm ut ait *Canisius* hîc, qui hominem à se occisum negavit, potest de eo convictus recurrere ad hanc exceptionem, quòd ob tutelam corporis sui eum occiderit, aut quòd ignoraverit esse hominem, putans esse feram.

XXI. „Quod semel placuit, amplius „displicere non potest. *ff.* 75. Nemo potest „mutare Consilium suum in alterius injuria„m.

„riam. Sensus Reg. est, quod alicui scienter liberè & justè ita placuit, ut inde jus sit quæsitum Tertio, (v. g. si Legatarius habens jus eligendi alterutrum elegerit) cum hujus præjudicio revocari vel mutari amplius non potest per se loquendo; quia in variis casibus, quando ex dispositione Juris non est alteri Jus stabile quæsitum, vel si nova causa anteà incognita emergat, pœnitere & variare licet, v. g. revocando Resignationem ante præstitum magnum consensum; resiliendo à sponsalibus &c.

XXII. „Non debet aliquis alterius „odio prægravari. *ff. 74.* Non debet alteri „per alterum iniqua conditio inferri. Sensus est: Nullus innocens pœnam, gravamen vel damnum subeat propter odium, quo injustè damnificans vel gravans ex quacunque causa fertur erga illum. Per hanc Reg. ex *L. si quis 33. C. de inoffic. Testam.* corrigitur Lex antiqua, quâ permittebatur filium innocentem exhæredari à matre ob odium erga maritum, ex quo illum genuerat.

XXIII. „Sine culpa, nisi subsit cau„sa, non est aliquis puniendus. *ff.* 155. „Factum cuique suum, non adversario „nocere debet. Sicut in præc. Reg. statuitur, quòd innocens non debeat pati

gravamen aut damnum ex odio alterius, ita hîc decernitur, quòd non debeat quis sustinere pœnam ob culpam alienam; quia ubi non est culpa, ibi non est pœna. Nam culpa suos tenet auctores. Unde etiam Hæres, licèt teneatur reparare damna per injuriam alteri à defuncto illata, tamen juxta *Reg.* III. *ff. de R. J.* actiones pœnales in ipsum non transeunt, seu ex delictis defuncti non tenetur; nisi hic decedat pœna jam irrogatâ, aut lis cum eo contestata fuerit, vel crimen sit publicum; tunc enim obligari potest ob defuncti delictum ad pœnam, non corporalem & infamatoriam, sed pecuniariam. Item Hæres conveniri potest ob defuncti delictum proveniens ex contractu. Sic *L. Hæredibus* 17. *ff. de Dolo* dicitur: *Item adversùs Hæredes de Dolo actio erit danda.* Ita *Gonz. L. 3. T. 28. c. 14. n. 6.* Additur tamen: *Nisi subsit causa*; quia ob bonum publicum aut favorem Religionis filii sæpe debent portare iniquitates parentum; sic Jure Canon. descendentes ab hæreticis sunt inhabiles ad Beneficia Ecclesiastica; Jure Civili ob crimen læsæ Majestatis filii fiunt infames, & excluduntur à successione &c. ut per hoc à talibus criminibus eò magis homines absterreantur.

XXIV. „Quod quis mandato facit „Ju-

„Judicis, dolo facere non videtur, cùm „habeat parere necesse. *ff.* 4. Velle non „creditur, qui obsequitur imperio Patris „vel Domini. Et 167. Qui jussu Judicis „aliquid facit, non videtur dolo malo fa„cere, qui parere necesse habet. Per Judicem hîc intelligitur quivis legitimus superior, cui in licitis, juri non adversantibus, subditus parere tenetur, & parendo à dolo & culpa immunis est.

XXV. „Mora sua cuilibet nociva „est. *ff.* 173. Unicuique sua mora nocet. Per *Moram* hîc intelligitur culpabilis & damnosa seu nociva dilatio dandi vel solvendi, seu solutionem acceptandi vel faciendi aliquid eo tempore, quo quis debet, ita ut morosus sive à Jure, sive ab homine, aut statutâ die interpellatus, ad omnia damna ratione moræ secuta teneatur, ac pœnas ob moram à Jure statutas incurrat. Vide *L.* 2. *T.* 15. *n.* 2. Unde mora aliena nemini nocet, nisi alter fictione Juris censeatur una persona cum moroso. Sic Fidejussori nocet mora Debitoris; socio nocet mora socii, quia sociorum causa commodi & incommodi est communis.

XXVI. „Ea, quæ fiunt à Judice, si ad ejus „non spectant Officium, non subsistunt. *ff.* 170. „Factum à Judice, quod ad Offi-

cium ejus non pertinet, ratum non est. Unde si Judex excedendo limites suæ potestatis in causas vel personas sibi non subjectas, vel contra præscriptam Juris formam exerceat jurisdictionem, v. g. si Judex laicus judicet Clericos, Causas matrimoniales, aut parte alterâ inauditâ ferat sententiam &c. cuncta sunt nulla & invalida.

XXVII. „Scienti & consentienti non „fit injuria neque dolus. *ff.* 145. Nemo „videtur fraudare eos, qui sciunt & consentiunt. De hac Reg. vide *Nucl. Theol. Exam. 9. n. 2.*

XXVIII. „Quæ à Jure communi „exorbitant, nequaquam ad consequen„tiam sunt trahenda. *ff.* 141. Quod contra „rationem juris receptum est, non est „producendum ad consequentiam. *Exorbitans à Jure* dicitur, quod dispositioni Juris communis ex parte tantùm & non ex toto adversatur. *Correctorium Juris* est, quod illius dispositionem ex toto corrigit. Unde sensus Reg. est: Leges aliæque Dispositiones, Rescripta, Statuta, Dispensationes, Privilegia & Consuetudines alicui Dispositioni Juris communis ex parte vel ex toto adversantia ad consequentiam sive ad alios casus & personas non expressas non sunt trahenda vel extendenda. Ve-

Verùm Privilegia præter Jus conceſſa, ut facultas diſpenſandi, abſolvendi, conferendi Beneficia & ſimilia, tanquam favorabilia ad caſus, in quibus eſt ſimilis ratio, ampliari poſſunt. Vid ſup. *Reg.* 15.

XXIX. „Quod omnes tangit, debet „ab omnibus approbari. *ff.*11. Id, quod no„ſtrum eſt, ſine facto (ſeu conſenſu) no„ſtro ad alium transferri (vel auferri) non „poteſt. Senſus Reg. eſt: Quod plures ut ſingulos tangit, ſeu eis ut ſingulis de jure competit, quando agitur de jure & præjudicio cujuslibet in ſpecie vel individuo, debet ab omnibus unanimiter approbari, ita ut unico contradicente tota actio ſit nulla; econtra ſi cauſa univerſos ſeu omnes collectivè & collegialiter ſumptos tangat, ſufficit conſenſus majoris partis. Vide *L.*1. *T.*6. §.2. *n.*1. *& L.*3. *T.*11. *n.*2. *&* 3. *& T.*38. *n.*1. Item *L.*5. *T.*3. *n.*2. §.3.

XXX. „In obſcuris minimum eſt ſe„quendum. *ff.*9. Semper in obſcuris, quod „minimum eſt, ſequimur. Et 34. Semper „in ſtipulationibus & in cæteris contracti„bus id ſequimur, quod actum eſt; aut „ſi non appareat, quid actum eſt, erit „conſequens, ut id ſequamur, quod in „Regione, in qua actum eſt, frequentatur. „Quid ergo, ſi neque Regionis mos ap„paret, quia varius fuit? Ad id, quod

„minimum est, redigenda summa est. Vide *Nucl. Theol. Exam. 2. n. 7. §. Econtra.* Unde si sensus Legis, Statuti, Contractûs aut alterius Dispositionis ita obscurus est, ut neque ex natura actûs, neque ex antecedente vel subsequente verborum tenore, neque ex consuetudine loci aliisve circumstantiis voluntas ac intentio disponentis satis appareat, id, quod minimum, i. e. quod minùs obligat vel gravat, sentire debemus; quia Jura proniora sunt ad liberandum, quàm obligandum. Fallit tamen hæc Reg. in causis privilegiatis, juxta dicta *suprà* Reg. 11. Item in casu, quo homicidium à pluribus committitur, & nescitur, sed obscurum manet, quis eorum lethale vulnus inflixerit; tunc enim non minimum de puniendo uno vel nullo, sed maximum, nempe ut omnes tanquam homicidæ puniantur, eligendum statuitur. *L. Item Mela ff. ad L. Aquil.* quia bonum publicum exigit, ne maleficia maneant impunita. Ita *Reiffenst. hîc.*

XXXI. „Eum, qui certus est, cer„tiorari ulteriùs non oportet. Unde *C. 9. de Accusat.* dicitur; „Evidentia patrati „sceleris non indiget clamore accusa„toris. Neque in notoriis exigitur probatio, aut admittitur appellatio. Ipsa tamen

tamen notoreitas ante sententiam est probanda, cùm multa, ut ait Pontifex *C. 14. de Appell.* dicantur notoria, quæ non sunt, ideo provideri debet, ne, quod dubium est, pro notorio habeatur.

XXXII. „Non licet Actori, quod „Reo licitum non existit. *ff. 41.* Non de„bet Actori licere, quod Reo non permittitur. Vide *L. 2. T. 4. n. 4. & T. 20. n. 6.*

XXXIII. „Mutare quis consilium „non potest in alterius præjudicium. Vide *sup.* Reg. 21.

XXXIV. „Generi per speciem de„rogatur. *ff. 80.* In toto Jure generi per „speciem derogatur, & illud potissi„mùm habetur, quod ad speciem di„rectum est. Hinc si quis in genere leget Titio omnem suam pecuniam & Cajo bursam auream, licèt hæc sub pecunia in genere contineatur, tamen Cajo debetur. Fallit tamen hæc Reg. quando per genus jam est quæsitum jus Tertio; nam si quis alicui Creditori generaliter omnia sua bona hypothecavit, & postea alteri quoddam prædium in specie; ne prius jus lædatur, quod non est in potestate debitoris; & res etiam tacitè hypothecata transeat ad quemvis cum suo onere, ex *C. 5. de Pign.* Hypotheca specialis non derogat gene-

rali, *L. Si generaliter. Cod. Qui potior in pign.*

XXXV. „Plus semper in se continet, „quod est minus. *ff.* 110. In eo, quod plus „sit, semper inest minus. Vide *L.*1. *T.*43. *n.* 7.

XXXVI. „Pro possessore habetur, „qui dolo desiit possidere. *ff.* 131. Qui dolo „desiêrit possidere, pro possidente dam„natur, quia pro possessore dolus est. 150. „Parem esse conditionem ejus, qui, quid „possideat vel habeat, atque ejus, cujus „dolo factum est, quò minùs possideret „vel haberet. Et 157. Semper qui dolo fecit, „quò minùs haberet, pro eo est habendus, „quasi haberet. Sensus Reg. est: Si quis alterius vi aut dolo è possessione dejicitur, amittit quidem possessionem naturalem, quia corpore rei non insistit; retinet tamen possessionem civilem, quatenus actu non corpore, sed animo saltem habitualiter pergit rei insistere, & fictione juris habetur pro possessore in ordine ad obtinendos effectus possessionis. Vide *L.* 2. *T.* 13. *n.* 3. & *T.* 14. *n.* 3. Vide infra §. 3. Reg. 153.

XXXVII. „Utile per inutile non de„bet vitiari. *ff.* 94. Non solent, quæ abun„dant, vitiare scripturas. Sensus Reg. est: Quidquid ex se sive de jure validum vel aliàs ad firmandam Dispositionem aptum

& conducens est, valorem & vim suam non amittit adjunctione vel accessione alicujus de jure prohibiti aut invalidi vel aliàs inepti. Sic Donatio 500 solidos excedens non vitiatur quoad summam à Jure permissam, sed quoad excessum tantùm; Electio Canonica non invalidatur per subsequentem confirmationem invalidam; neque ordinatio Subdiaconi per hoc, quòd sit vinum in calice. Vide *Nucl. Theol. Exam. 14. n. 2. & Exam. 17. n. 4.* Fallit tamen hæc Reg. in variis casibus, in quibus ex dispositione Juris ob concurrens inutile totus actus annullatur, v. g. Electio à Clericis celebrata cum laico; Rescriptum Papæ per unum manifestum in constructione peccatum &c. Item si intentio Disponentis non feratur in utrumque divisibiliter, sed indivisibiliter, de quo vide *Nucl. Theol. Exam. 13. n. 2. §. 1. & Exam. 16. n. 3. §. 5.*

XXXVIII. „Ex eo non debet quis „fructum consequi, quod nisus extitit „impugnare. Nam ex *C. 6. de Constit.* „Quod quisque juris in alterum statuit, „ipse uti debet eodem. Hinc si quis testamentum impugnet tanquam invalidum quoad institutionem Hæredis, ex eo Legatum profanum tanquam sibi debitum capere non potest. Verùm si quis ante sen-

ten-

tentiam definitivam ab impugnatione desistat; aut ex officio nomine alterius, v.g. Tutor nomine pupilli, aut Curator nomine minorennis, Dispositionem impugnaverit, ex hoc dispendium pati non debet. Item ex impugnatione contra Tertium potest quis jure sibi competente contra alium frui, eò quòd regulariter aliis non noceat res inter alios judicata.

XXXIX. Cùm quid prohibetur, pro„hibentur omnia, quæ sequuntur ex illo; quia connexorum eadem est ratio. Verùm quia aliqua solùm prohibentur tanquam illicita, alia sub nullitate actûs, v.g. matrimonium sine præviis Denuntiationibus aut cum impedimento dirimente respectivè, cætera necessariò connexa & dependentia, v.g. sponsalia, pariformiter sunt prohibita vel nulla. Ex hac sequitur Reg. oppositа: „Quando aliquid con„ceditur, conceduntur omnia, quæ spe„ctant ad illud. Sic cui committitur sententia, committitur cognitio causæ &c. Vide *L. 4. T. 20. n. 2.*

XL. „Pluralis locutio duorum nume„ro est contenta. Patet ex Grammatica. Unde ad verificandam pluralitatem sufficit dualitas, nisi ex speciali Legis dispositione major numerus requiratur, v.g. in Testamentis &c.

XLI.

XLI. „Imputari non debet ei, per „quem non stat, si non faciat, quod per „eum fuerat faciendum. *ff.* 50. Culpâ ca„ret, qui scit, sed prohibere non potest. Ratio patet ex Reg. 6. *sup.* Vide *L. 2. T. 15. n. 2.* Jus tamen favore Ecclesiæ, cui longior Beneficii vacatio est damnosa, statuit *C. 3. & 24 de Jure Patron.* Si Patronus ob litem actu durantem legitimè impeditus intra tempus à Jure concessum non præsentet, tum, non obstante hoc legitimo impedimento, pro ea vice privari jure præsentandi, ac Beneficium devolvi ad Ordinarium. Vide *L. 3. T. 38. n. 5.*

XLII. „Accessorium naturam sequi „congruit principalis. *ff.* 178. Cùm prin„cipalis causa non subsistit, plerúmque ne„ea quidem, quæ sequuntur, locum ha„bent. Sensus Reg. est: Tanta est dependentia accessorii à principali, ut indulto, concesso, prohibito vel annullato principali, regulariter indultum, concessum, prohibitum vel annullatum etiam censeatur accessorium; sic delegatâ causâ principali matrimonii, causa dotis cognoscenda delegatur; vendito prædio, cui inest aquæ ductus, jus aquæ & fistulæ, per quas aqua transit, tanquam accessoria vendita censentur; valido Testamento minùs solemni v. g. *inter Liberos*, valent quoque

Legata

Legata inserta &c. Dixi: *Regulariter*; nam Regula suas quoque habet fallentias, v.g. si in principali & accessorio non eadem, sed diversa reperiatur ratio; sic quamvis principalis obligatio solvendi usuras sit nulla, si tamen juramento firmata sit, accessorium juramentum ex virtute Religionis servandum erit; sic quamvis liberato Reo liberetur fidejussor; si tamen minorennis sine curatore in sui præjudicium contraxerit, ipso libero non liberatur Fidejussor ex Legis dispositione. Testamento ad Causas profanas nulliter facto, valent tamen Legata ad causas pias inserta: licèt non valeant profana; nisi ex causa exhæreditationis vel præteritionis filii Testamentum irritetur. Nam tali casu *Authent. Ex causa C. de Lib. præterit.* accessoria in illo subsistunt Legata. Vide *Nucl. Theol. Exam. 8. n. 7. §. 5. An & quando domo legatâ censeatur etiam legatus hortus cohærens?* Vide *Reiffenst. hîc n. 10.*

XLIII. „Qui tacet, consentire videtur. Putà in favorabilibus; non in præjudicialibus, in quibus tacens tunc consentire videtur, quando contradicendo vel expressè dissentiendo facilè potest impedire id, de quo agitur. Sic valent sponsalia à parentibus (non ab aliis) pro liberis puberibus vel impuberibus, aut præsentibus

& non contradicentibus contracta, ut ex iis oriatur justitia publicæ honestatis, ex *C. si infantes un. de Despons. impub. in 6.* Valet alienatio rei Eccles. sciente & non contradicente Capitulo facta, quia tunc jus præsumit illud consensisse &c. Fallit tamen hæc Reg. quando ex dispositione Juris requiritur consensus verbis aut aliis signis externis vel per se, vel per Procuratorem ad hoc speciale mandatum habentem expressus. Hinc non valet matrimonium per fratrem pro sorore præsente & tacente contractum. Item non censetur consentire Superior, si majoris mali vitandi causâ delicta subditorum dissimulet & taceat, juxta *Reg. 50. ff. de R. J. sup. Reg. 41.* & *ff. 109.* „ Nullum crimen patitur is, qui „ non prohibet, cùm prohibere non potest.

XLIV. „ Is, qui tacet, non fatetur, sed „ nec utique negare videtur. *ff.* 142. Qui „ tacet, non utique fatetur; sed tamen ve- „ rum est, eum non negare. Sensus est: Qui ad interrogationem alterius tacet, regulariter nec confiteri nec negare præsumitur. Ratio, quia inter negare & confiteri datur medium, nempe tacere, & ideo, quia quivis non tenetur semper interroganti positivè respondere, affirmando vel negando, medium eligere potest. Verùm si quis in judicio à Judice legitimè inter-

rogetur, si taceat, habetur pro confesso, vel etiam in sui damnum pro negante. Vide *L. 2. T. 18. n. 3. T. 7. n. 9.* Item si in judicio alicui duo objiciuntur, si unum neget; alterum tacendo concedit præsumptione Juris ex *C. 5. de Præsumpt.*

XLV. „Inspicimus in obscuris, quod „est verosimilius; vel quod plerumque „fieri consuevit. *ff.* 114. In obscuris inspici „solet, quod verisimilius est, aut quod plerumque fieri solet. Vide sup. Reg. 30. Hinc si quis proprium filium instituit Hæredem, eique substituit Cajum, præsumitur præsumptione fundatâ in verisimilitudine, substitutio facta sub conditione, si filius sine liberis decesserit. *L. Cùm Avus ff. de condit. & Demonstr.*

XLVI. „Is, qui in jus succedit alterius, „eo jure, quo ille, uti debebit. *ff.* 177. Qui „in jus & dominium alterius succedit, jure „ejus uti debet. Idque locum habet non tantùm in successore universali seu Hærede, sed etiam particulari seu Legatario. Unde ex Contractibus defunctorum possunt respectivè in solidum eisdem actionibus conveniri, quibus eorum auctores tenebantur, licèt non teneantur actionibus eorum personalibus, v. g. pœnalibus necdum motis. Vide *sup. Reg. 23.* N. D. Donator habet jus revocandi donationem ob

ob ingratitudinem Donatarii, non tamen Hæres. *Nam* R. Disp. est, quòd Donator, non revocando, præsumatur injuriam remisisse; remittens autem jus suum nec ipse ampliùs potest illud revocare, multò minùs Hæres.

XLVII. „Præsumitur ignorantia, ubi „scientia non probatur; putà in iis, quæ „quis ex officio indagare & scire non tenetur. Vide *sup. Reg. 10. in 5. & Reg. 13. in 6.*

XLVIII. „Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria vel jactura. „*ff.* 206. Jure naturæ æquum est, nemi„nem cum alterius detrimento & injuria „fieri locupletiorem. In cit. Reg. Tò *Vel* non sumitur in sensu disjunctivo, sed copulativo; nam patet, posse quem locupletari cum alterius jactura, v.g. per Præscriptionem, Donationem &c. Vide *Nucl. Theol. Exam. 8. n. 8.*

XLIX. „In pœnis benignior est inter„pretatio facienda. *ff.* 155. In pœnalibus „causis benigniùs interpretandum est. Et 192. „In re dubia benigniorem inter„pretationem sequi non minùs justius est, „quàm tutius. Concordat *L. Interpret. ff. de pœnis: Interpretatione Legum pœnæ emolliendæ sunt potiùs, quàm exasperandæ.* Verùm, dum statuitur Excommunicatio, in dubio intelligitur major, eò quòd hæc,

utpote medicinalis, magis expediat saluti fidelium ad eos in suo officio continendos. Vide *sup. Reg.* 15. & 30.

L. „Actus legitimi conditionem non „recipiunt neque diem. *ff.* 77. Actus legi„timi, qui non recipiunt diem vel con„ditionem, veluti mancipatio, accepti„latio, hæreditatis aditio, datio tutoris &c. „in totum vitiantur per temporis vel con„ditionis adjectionem; nonnunquam ta„men actus supra scripti tacitè recipiunt. *Actus legitimi* dicuntur illi, qui vel ex natura sua, vel speciali Legis dispositione statim subsistere debent, & ideo appositione conditionis de futuro contingenti, vel diei aut temporis futuri, invalidi existunt. Sic Sacramenta (excepto Matrimonio) juxta tradita in *Nucl. Theol. Exam. n.* 8. Item Electiones & Postulationes, juxta *C.* 2. *de Elect. in* 6. ex quibus jus oritur electo, conditionem de futuro; imò nec de præsenti, quæ statim non sit cognoscibilis, non recipiunt. Vide *L.* 1. *T.* 6. §. 1. *n.* 13.

L I. „Semel DEO dicatum non est ad „usus humanos ulteriùs transferendum. Hæc regula non est de quibusvis rebus DEO dicatis, v. g. frugibus terræ, possessionibus &c. sed de rebus consecratione vel benedictione Eccles. sacris intelligenda, quæ non sunt manente consecratione, vel

vel etiam factâ execratione citra justam causam ad usus profanos applicandæ, v.g. ligna & lapides Ecclesiæ dirutæ. Fallit hæc Reg. in servo, qui inscio vel invito Domino Ordinibus initiatus est, nam is Domino jubetur restitui. Vide *L.*1. *T.*18.

LII. „ Non præstat impedimentum, „quod de jure non sortitur effectum. Sensus est: quod de jure invalidum est, non impedit, quò minùs novus actus validè & licitè fieri queat. Sic qui invalidè suscepit Sacramentum initerabile, de novo potest illud validè suscipere; Electio invalida per se non impedit novam electionem; sponsalia invalida non impediunt matrimonium cum alia &c. Varias tamen fallentias allegat *Reiffenst.* hîc; nam matrimonium ratum invalidum impedit, quòd quis non possit validè contrahere cum consanguineis compartis; Judex, si sententiam definitivam de jure nullam protulerit, non potest eam revocare & aliam proferre; Compromissarius, si scienter vel ignoranter elegerit indignum, amplius eligere non potest, sed potestas eligendi est rursus devoluta ad eligentes. Item quamvis prius Testamentum non rumpatur per posterius imperfectum; Legatum tamen prioris Testamenti revocatur validè in posteriori imperfecto,

cùm hac in re sola voluntas sufficiat, u
ait *Canisius* hîc.

LIII. „ Cui licet, quod est plus, licet
„ utique, quod est minus. *ff.* 21. Non de-
„ bet, cui plus licet, quod minus est, non
„ licere. Ex quo sequitur hæc Reg. nega-
tiva: „ Cui non licet, quod est minus, uti-
„ que non licet, quod est majus. Sensu
Reg. est: Cui licet, quod est plus seu majus
licet etiam, quod est minus, si hoc in majori
tanquam pars in toto vel species in genere
continetur; aut quando utrumque est
ejusdem ordinis, & eadem in utroque re-
peritur ratio. Hinc cui licet adulterum in
flagranti occidere, etiam licet contumelia
vel verberibus afficere; cui licet testari,
etiam licet donare mortis causâ &c. Econ-
tra, cui non licet accipere honores mino-
res, neque licet acceptare majores; cui
non licet verberare, multò minùs licebit
occidere &c. Fallit hæc Reg. si majus &
minus sint diversi ordinis, aut in utroque
sit diversa ratio; sic latrunculator potest
latronem deprehensum capere, vulne-
rare, occidere, non tamen civiliter mulctâ
pecuniariâ punire; Sacerdos in casu po-
sito *in Nucl. Theol. Exam.* 32. *n.* 4. §. 2.
potest Excommunicatum absolvere a
peccatis, non autem à Censuris, &c.
Item si forma Mandati aliud requirat;
sic

sic juxta *C.* 27. *de Præb. in* 6. Si Papa mandet alteri conferri Præbendam integram aut certi valoris, non potest ei etiam volenti conferri dimidia aut minoris valoris; celebrans, qui potest sumere Eucharistiam sub utraque specie, nequit eam sumere sub una tantùm. Hæres non potest pro parte adire hæreditatem, & pro parte eam repudiare, &c.

LIV. „Qui prior est tempore, potior „est jure. *ff.* 98. Quotiens utriusque cau„sâ lucri ratio vertitur, is præferendus „est, cujus in lucrum causa tempore „præcedit; putà *cæteris paribus;* sic anterior Hypothecarius præfertur posterioribus Hypothecariis & anterioribus Chirographariis. Vide *Nucleum Theol. Exam.* II. *n.* 9.

LV. „Qui sentit onus, sentire debet „commodum, & econtra. *ff.* 10. Secun„dùm naturam est, commoda cujusque „rei eum sequi, quem sequentur incom„moda. Sic quia Emptor debet sustinere periculum rei venditæ, etsi necdum traditæ, de jure percipit etiam fructus & commoda rei emptæ, v. g. ex auctione pretii, alluvione & cæteris provenientia; usufructuarius habens onus loco arborum demortuarum novas plantandi, in ejusdem commodum cedunt demortuæ, &c.

Ex his à contrario sequitur hæc Reg. negativa: „Qui non sentit onus, sentire non „debet commodum; sic Clericus non residens, aut Horas voluntariè omittens, fructus Beneficii non facit suos &c. Fallit hæc Reg. si ex speciali Juris dispositione alicui onus est annexum sine commodo; sic Sede vacante onus administrandi Diœcesin est penes Capitulum, fructus tamen Episcopales intereà currentes ad Capitulum per se non pertinent, sed successori reservantur; fratres tenentur sustinere onus Tutelæ sororis sine commodo &c. Verùm cùm juxta *C. 30. de Elect. in 6.* non deceat alicui suum officium esse damnosum, gerens tale officium, cui onus sine commodo annexum, potest repetere expensas intuitu talis officii factas.

LVI. „In re communi potior est conditio prohibentis. Vid. *sup. Reg. 29.* Hinc si fundus sit communis duobus, unus non potest altero invito in eo ædificare, vel eundem omnino alienare; conjux nequit invitâ & contradicente comparte valide vovere castitatem &c. Verùm in re communi sociùs prohibere non potest ad destinatum usum, v. g. ut is inferatur in commune sepulchrum; secus, si foret extraneus in illud inferendus.

LVII. „Contra eum, qui Legem dicit

„re potuit apertiùs, est interpretatio fa-
„cienda, v. g. contra Venditorem, Testa-
„torem, Legislatorem &c. & culpæ suæ ad-
scribat, quòd Legem, cùm in potestate sua
esset, apertiùs non dixerit. Ubi tamen,
si de mente illius certa vel verisimilior no-
titia habetur, juxta eam procedendum,
per dicta ad Reg. 30. & 45.

LVIII. „Non est obligatorium con-
„tra bonos mores præstitum juramen-
„tum. Patet ex *L. 2. T. 24. n. 3.* & *Nucl. Theol. Exam. 16. n. 8. §. 2.* Vide *sup.* Reg. 6.

LIX. „Dolo facit, qui petit, quod resti-
„tuere oportet eundem. *ff.* 173. Dolo facit,
„qui petit, quod redditurus est. Ratio,
quia nemo potest jure exigere rem inde-
bitam tanquam sibi debitam. Hinc usura-
rius exigens usuras promissas, meritò
exceptione doli repellitur, & jure ab eo
exigitur relaxatio juramenti, si promissio-
ni foret adjectum. Nihilominùs etsi spo-
liatus sciat, quòd rem, quam à spoliatore
sibi pro recuperanda possessione restitui
petit, eidem statim reddere teneatur, ta-
men doli reus non est, quia juxta juris præ-
scriptum justam petendi causam habet.

LX. „Non est in mora, qui potest ex-
„ceptione legitimâ se tueri. *ff.* 88. Nulla
„intelligitur ibi mora fieri, ubi nulla pe-
„titio est. Adde: *Vel si quæ sit, exceptione*

legitimâ elidi poteſt. Et *ff.* 112. „Nihil in„tereſt, ipſo jure quis actionem non ha„beat, an per exceptionem infirmetur. Vide *L.* 2. *T.* 25. *n.* 2. *&* 3. & *ſup.* Reg. 25.

LXI. „Quod ob gratiam alicujus con„ceditur, non eſt in ejus diſpendium re„torquendum. Ex hac ſequitur Reg. contraria: „Quod in odium & pœnam ali„cujus eſt introductum, non debet in ejus „utilitatem vel commodum converti. Vide *Nucl. Theol. Exam.* 2. *n.* 14.

LXII. „Nullus ex conſilio, dummodo „fraudulentum non fuerit, obligatur. *ff.* 47. „Conſilii non fraudulenti nulla obli„gatio eſt. Ratio, quia quis ſibi imputare debet, ſi ex conſilio, quod liberè ſequitur, damnum ſentiat. Vide *Nucl. Theol. Ex.* 12. *n.* 1. §. 2. Fallit hæc Reg. in Aſſeſſoribus, Advocatis, Medicis &c. qui ſi ex imperitia conſilium alteri nocivum, etiam bonâ fide, præbeant, cùm id ex officio faciant, latam culpam, quæ tunc dolo comparatur, committunt, ad reſarcitionem damni inde ſecuti obligantur. Hinc in cit. Reg. 47. additur: „Gæterùm ſi dolus & calliditas in„terceſſit, de dolo actio competit.

LXIII. „Exceptionem objiciens non „videtur de intentione Adverſarii conſi„teri. Ratio, quia Reus exceptione fit Actor. Vide ſupra Reg. 60.

LXIV.

LXIV. „Quæ contra jus fiunt, debent „utique pro infectis haberi; putà quæ fiunt „contra jus irritans, non contra jus merè „prohibens, quia ut dicitur c. 16. *De Re-* „*gular.* multa fieri prohibentur, quæ si „facta fuerint, obtinent roboris firmita- „tem. Vide *L.* 3. *T.* 22. *n.* 6. *& Nucl. Theol. Exam.* 13. *n.* 2. §. 2.

LXV. „In pari delicto & causa potior „est conditio possidentis. *ff.* 128. In pari „causa possessor potior haberi debet. Et 154. „Cùm par delictum est duorum, „semper oneratur petitor, & melior ha- „betur possessoris causa. Vide *sup.* Reg. 11. Sensus Reg. est: Quando duo in eadem causa Rei sunt delicti, v. g. si unus ex delicto dat, & alter ex delicto accipit, v. g. Judex pro sententia injusta, meretrix pro usu corporis &c. juxta dicta in *Nucl. Theol. Exam.* 13. *n.* 2. melior est conditio possidentis, ita ut pretium datum restituere non teneatur. Item si duo absque delicto circa eandem rem litigent, meliorem in dubio esse conditionem possidentis, notorium est.

LXVI. „Cùm non stat per eum, ad „quem pertinet, quò minùs conditio im- „pleatur, haberi debet perinde, ac si im- „pleta fuisset. *ff.* 39. In omnibus causis „pro facto accipitur id, in quo per alium

„ moræ ſit, quò minùs fiat. Et 161. In Jure „ Civili receptum eſt, quotiens per eum, „ cujus intereſt, conditionem non impleri „ fiat, quòminùs impleatur, perinde ha- „ beri, ac ſi impleta conditio fuiſſet, quod „ ad Legata & ad Hæredum inſtitutiones „ perducitur. Vide *ſup.* Reg. 6. & 41. *Nec obſtat L. Legatum C. de Condit. inſert.* ubi dicitur: Si quis Cajo leget mille ſub conditione, ſi Filia ejus nuberet, & Filia ante nuptias moriatur, nil debetur Cajo, etſi per eum non ſteterit; quò minùs conditio fuerit adimpleta. *Nam* Caſus in Lege poſitus eſt unus inter illos, in quibus apponens conditionem abſolutè velle præſumitur, ut adimpleatur; eâque ob quamcunque cauſam non impletâ, conditionatè promiſſum non valeat; in talibus autem caſibus Regulam locum non habere, extra controverſiam eſt.

LXVII. „ Quod alicui ſuo non licet „ nomine, nec alieno licebit; putà ſi ſit eadem ratio prohibitionis in actu, ſive fiat proprio, ſive alieno nomine. Sic Excommunicatus, quia eſt privatus communione fidelium, ſicut non poteſt in Judicio agere nomine proprio, ita nec poteſt alieno tanquam Procurator; econtra licèt non poſſit tanquam Reus ſtare in judicio ad ſe defendendum, poteſt tamen per Procura-

torem. Item quamvis non possit quis suo nomine contrahere cum consanguinea, potest tamen nomine alieno velut Procurator. Filius familias, licèt non possit suo nomine agere in Judicio Civili sine consensu Patris; potest tamen nomine alterius tanquam Procurator, quia per hoc filius vel pater non patitur damnum, si causâ cadat, sed tertius, cujus causam requisitus agit. Vide *L. 1. T. 38. n. 4.*

LXVIII. „Potest quis per alium, quod „potest facere per seipsum. *ff.* 180. Quod „jussu alterius solvitur, pro eo est, quasi „ipsi solutum esset. Sensus Reg. est: Qui aliquid, v. g. contractum, negotium, causam &c. per seipsum validè & licitè facere potest, valet idipsum quoque per alium ad hoc idoneum, & debitè qualificatum facere. Hinc qui potest per seipsum emere, vendere, locare, litigare, eleemosynam dare, Beneficium acceptare &c. idem potest facere per alium; qui habet jus servitutis ducendi sua pecora per fundum alienum, id quoque potest facere per alium &c. Fallit hæc Reg. quando ex speciali Juris dispositione id prohibetur; sic non potest quis per alium exercere negotium, quando specialiter electa est industria & fides certæ personæ; delegatus à non Principe nequit subdelega-

re; nemo potest per alium testari ad causas profanas; Beneficiatus obligatus ad Residentiam personalem, nequit per alium residere, legere Horas, &c. Vide *Nucl. Theol. Exam. 16. n. 4. §. Ex parte materiæ*, & *Exam. 25. n. 9.*

LXIX. „ In malis promissis fidem non „ expedit observari. Vide *sup. Reg. 58. & Nucl. Theol. Exam. 13. n. 2. §. 2.* Quia ut ait Trid. impia est promissio, quæ scelere adimpletur.

LXX. „ In alternativis Debitoris est „ electio, & sufficit alterum adimpleri. *ff. 110.* „ Ubi verba conjuncta non sunt, „ sufficit alterutrum esse factum. Hinc *L. 129. ff. de V. O.* dicitur: *Ad veritatem copulativæ requiritur, utrumque esse factum; ad veritatem disjunctivæ sufficit alterutrum tantùm.* Vide *Nucl. Theol. Exam. 16. n. 5. §. Verùm.* Unde si Testator verbis ad Hæredem directis fecerit Legatum alternativum, ad Hæredem spectat Legati electio; si verbis directis ad Legatarium, in hujus potestate est electio; si non appareat, ad quem direxerit, electio est penes Legatarium; quia juxta *Reg. 12. ff. de R. J.* in Testamentis plenius voluntates Testantium interpretantur. Ita *Reiffenst.* hîc cit. LL. addens: In nonnullis casibus ex Juris dispositione dictionem *Vel*, *Aut*, sumi

sumi pro copulativa *Et*, *Ac*. Sic *L. 4. ff. de V. S.* si Testator scripserit: *Ille aut ille mihi hæres esto; illi vel illi lego vel dari volo*, tales disjunctivè nominati non disjunctivè, sed copulativè accipiendi sunt, ne aliquis eorum commodo Testatoris privetur. Verùm quamvis in contractibus electio rerum sit semper penes debitorem, non creditorem; ast in alternativis locorum, v. g. ut solutio fiat hoc vel alio loco, semper electio est penes Creditorem, ut ait *Canisius* hîc.

LXXI. „Qui ad agendum admittitur, „est ad excipiendum multò magis ad„mittendus. *ff.* 156. Cui damus actiones, „eidem & exceptionem competere mul„tò magis quis dixerit. Ratio, quia plus est agere, quàm excipere, cùm non rarò, cui denegatur actio, concedatur exceptio, utpote quæ tanquam defensio in majori æquitate fundatur. Unde si alicui competat actio pro re recuperanda, alter potest ad actionem excludendam uti exceptione pro eadem retinenda. Vide *sup.* Reg. 11. 20. & 53. Sæpe tamen ex Juris dispositione fallit hæc Reg. nam licèt concedatur actio contra Prælatum confirmatum, non tamen exceptio; Depositarius, licèt habeat actionem debiti contra

De-

Deponentem, Exceptione tamen uti non potest titulo compensationis, si Deponens repetat depositum, juxta dicta *L.3.T.16.n.3.*

LXXII. „Qui facit per alium, est „perinde, ac si faciat per seipsum; putà quoad juris effectus. Sic qui jussu suo alterum damnificat, tenetur ad restitutionem; Clericum percutiens excommunicatur &c. Vide *sup. Reg. 68.* & *Nucl. Theol. Exam. 12. n. 1. §. Ad restitutionem.*

LXXIII. „Factum legitimè retracta„ri non debet, licèt casus postea eveniat, „à quo non potuit inchoari. *ff.* 85. Non „est novum, ut, quæ semel utiliter con„stituta sunt, durent, licèt ille casus ex„titerit, à quo initium capere non potue„runt. Hinc valet Testamentum, quamvis postea Testator incidat in amentiam, &c. Matrimonium non dissolvitur ob supervenientem affinitatem; secus est de sponsalibus, quæ tunc in eum casum deveniunt, quo effectum sortiri non possunt, &c. N.D. *L.140. ff. de V.O.* dicitur: *Placeat extingui obligationem, si in eum casum inciderit, à quo incipere non potest. Non tamen hoc in omnibus verum est.* Nam R. cum *Dyno* apud *Reiffenst.* hîc, hunc & alios Juris textus apparenter contrarios loqui de actibus, ob supervenientem casum vel circumstantiam inchoationi

actûs

actûs obsistentem, necdum substantialiter completis & perfectis. Vide *Nucl. Theol. Exam. 2. n. 13. §. Potestas.*

LXXIV. „Quod alicui gratiosè con-„ceditur, trahi non debet ab aliis in exem-„plum. Vide *suprà* Reg. 7. & 28. Verùm si per Rescriptum concessum sit alicui personæ speciale privilegium, sítque insertum Juri communi, ex Personali transit in Reale.

LXXV. „Frustra sibi fidem quis po-„stulat ab eo servari, cui fidem à se præsti-„tam servare recusat. Consonat tritissimum Brocardicum: *Frangenti fidem fides frangatur eidem.* Hinc si Dominus Feloniam, i. e. perfidiam commiserit in vasallum, hic justè ipsi denegat servitia Feudalia, quia naturæ Feudi inest mutua fides, ut ait *Canisius.* Fallit hæc Reg. in contractu inito cum pupillo sine auctoritate Tutoris, à quo potest pro parte se gravante resilire, & pro parte sibi favente alterum obligare.

LXXVI. „Delictum personæ non „debet in detrimentum Ecclesiæ redun-„dare. Hinc bona Ecclesiæ à Prælato malè alienata revocari possunt, juxta dicta *L. 3. T. 13. n. 3.* Item quamvis ob Prælati Vasalli culpam Feudum Eccles. committatur quoad vitam ipsius, successori tamen ejus

est

est restituendum. Nihilominus quamvis Prælatus solus non possit delicto Commissionis obesse Ecclesiæ quoad jus acquisitum, potest tamen obesse quoad jus acquirendum, juxta dicta *L.3. T.18. n.5.* Deinde delictum omissionis, v. g. non repetendo rem Ecclesiast. nocet Ecclesiæ, quatenus alter eam debito tempore præscribit; item quia Prælatus cum Capitulo repræsentat Ecclesiam, sic Ecclesiæ præjudicare potest.

LXXVII. „Rationi congruit, ut succedat in onere, qui substituitur in honore. Hinc successor Prælatus tenetur solvere antecessoris debita pro utilitate Ecclesiæ contracta, conformiter dictis *L.3. T.23. n.1.* Vide *sup.* Reg. 55.

LXXVIII. „In argumentum trahi nequeunt, quæ propter necessitatem aliquando sunt concessa. *ff.* 162. Quæ propter necessitatem concessa sunt, non debent in argumentum trahi. Hinc si ob inopiam Sacerdotum Religiosis conferantur Beneficia sæcularia vel Parochiæ, cessante tali causâ practicari non debet. *Can. quod pro. Cau.1. q.1.* ubi dicitur: Quod pro necessitate temporis statutum est, cessante necessitate debet utique cessare. Vide *Nucl. Theol. Exam.2. n.12. §.1. & n.13. §. Potestus.* Verùm si ex post rursum par necessitas

cessitas oriatur, idem ob paritatem rationis rursum statui potest.

LXXIX. „Nemo potest plus juris „transferre in alium, quàm sibi ipsi com„petere dignoscatur. *ff.* 54. Nemo plus „juris ad alium transferre potest, quàm „ipse haberet. Vide *sup.* Reg. 46. & *Nucl. Theol. Exam.* 13. *n.* 2. §. 3. Unde si Patronus laicus suum jus transferat in Ecclesiam, hæc acquirit plus temporis ad præsentandum, non ab illo, sed à Juris dispositione. N.D. *L.* 46. *ff. de acquir. rer. Dom.* dicitur: *Non est novum, ut qui dominium non habet, alii dominium præbeat; nam & Creditor pignus vendendo causam dominii præstat, quam ipse non habuit. Nam* ℣. quòd tunc alter non suo, sed Domini nomine, qui per contractum ad id potestatem tribuit, jus transfert.

LXXX. „In toto partem non est du„bium contineri. *ff.* 113. In toto & pars con„tinetur. Vide *sup.* Reg. 35. Verùm si quis omne aurum & argentum leget Cajo, pecunia signata non continetur; excepto casu, quo legans aliud aurum vel argentum non haberet, ut jure statutum apud *Reiffenst.* hîc.

LXXXI. „In generali concessione „non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus. Vide *L.* 1.

T.28.n.5. Nec obstat Reg.147. ff. de R.J. dicens: „Semper specialia generalibus in„sunt. *Nam* per Tò *Semper* intelligitur Regulariter, nisi aliter à Jure statutum reperiatur in certis casibus, aut de contraria intentione concedentis verisimiliter praesumatur. Vide *L.1. T.38. n.1.*

LXXXII. „Qui contra Jus mercatur „bonam fidem praesumitur non habere „*ex praesumptione Juris. ff.45.* Privatorum „conventio juri publico non derogat. Contra jus mercari dicitnr, qui contra claram legis prohibitionem facit contractum. Vide *supra* Reg. 13. & *Nucl. Theol. Exam. 8. n. 8. §.2.*

LXXXIII. Bona fides non patitur, ut „semel exactum iterum exigatur. *ff.57.* „Bona fides non patitur, ut idem bis exi„gatur. Ratio, quia solutione ejus, quod debetur, tollitur omnis obligatio.

LXXXIV. „Cùm quid unâ viâ pro„hibetur alicui, ad id aliâ non debet ad„mitti. Sensus Reg. est: Quando aliquid ratione sui est simpliciter prohibitum unâ viâ vel modo, ad id aliâ viâ vel modo de jure admittendus non est, ne quis ea, quae sibi à Jure interdicta fuerint, exquisitis fraudibus usurpare conetur. Sic ex *C.5. De Elect. in 6.* Quia Electi ante Confirmationem nequeunt se ingerere Administrationi,

ni, nequeunt eam sibi procurare sub titulo œconomi; quia Clerici prohibentur habere plures Ecclesias in Titulum, cùm duabus non possint debitam provisionem impendere, ideo iis quoque prohibitum, ut, unâ obtentâ in Titulum, alteram obtineant in Commendam perpetuam, quæ æquivalet Titulo; econtra si aliquid non simpliciter & ratione sui, sed quoad certam viam tantùm vel modum prohibetur, ad illud aliâ viâ vel modo non prohibito quis pervenire potest, v. g. Episcopus vel Illegitimus, licèt non possint viâ Electionis Ecclesiam obtinere, possunt tamen viâ Postulationis; Clerici, licèt de jure nequeant testari de bonis intuitu Ecclesiæ acquisitis, possunt tamen de iis per actum inter vivos ad pios usus disponere; Actor, qui non potest unâ actione ineptâ rem suam recuperare, potest, litem priorem deserendo, novam congruentem & aptam instituere; Hæreditas pactionibus relinqui non potest, Testamento tamen potest, &c.

LXXXV. „Contractus ex conven-
„tione legem accipere dignoscuntur. *ff.* 23.
„Hoc servabitur, quod initio convênit,
„Legem enim contractus dedit. Hinc Depositarius, licèt tantùm teneatur ex dolo vel culpa lata, quæ dolus præsumptus dicitur; de omni tamen culpa & casu for-

tuito tenetur, si ita conventum sit. Vid. *L.3. T.16.* Unde vulgatum: *Quod ab initio est voluntatis, postea est necessitatis.* Excipe si lex contractui expressè resistat, v.g. si turpis, vel de re turpi aut impossibili. Vid. *sup.* Reg. 6. 21. 58. & 69.

LXXXVI. „Damnum, quod qu„ suâ culpâ sentit, sibi debet, non aliis, in„ putare. *ff.* 203. Quod quis ex sua culp„ damnum sentit, non intelligitur dam„ num sentire. Vide *sup.* Reg. 22. & 25. Ra tio, quia effectus suæ causæ, non alter imputandus est; & culpa suos, non alio nos, tenet Auctores.

LXXXVII. „Infamibus portæ non„ pateant Dignitatum; sive sint infame infamiâ *Juris*, i. e. ab ipso jure irrogatâ o certa delicta; sive infamiâ *Facti*, quæ non quidem ex Juris dispositione, sed ex tali bus factis & delictis contrahitur, propte quæ opinio & existimatio apud probo & honestos viros læditur; quia tales arcen di sunt à Dignitatibus, præsertim Eccle siasticis, cùm juxta *C.10. de Excess. Prel.* ad eas assumi debeant, qui probatæ sunt vitæ & integræ existimationis. Verùm infamia solius facti per publicam & constanter emendationem aboletur.

LXXXVIII. „Certum est, quòd is„ committit in Legem, qui Legis verbum

„complectens contra Legis nititur volun-
„tatem. Sensus Reg. est: Contra Legem delinquit, qui voluntatem seu intentionem Legis vel potiùs Legislatoris sufficienter perspectam habens, contra ejusdem mentem fraudulenter interpretatur, & nuda verba observans Legem adimplet. Ratio, quia in Legibus non nuda verba, sed voluntas Legislatoris attendenda est, juxta vulgatum: *Ratio Legis est anima Legis.* Unde delinquit in Legem, quæ prohibet Filio-familias dare mutuam pecuniam, si det vinum, frumentum &c. ut his distractis pecuniam accipiat; quæ prohibet Donationes gratuitas inter virum & uxorem, si vir vili pretio res pretiosas uxori vendat; quæ prohibet mulieri fidejubere, si pro altero intercedat, seu se constituat principalem debitricem &c. quia tali fraudulentiâ fit injuria Legi, corrumpendo animam seu Rationem Legis. Vide *sup.* Reg. 84.

Plerósque casus hinc inde insertos vide *LL. cit.* probatos in *Commentario Canisii* ad has Regulas.

§. 3.tius *De nonnullis Regulis Juris Civilis.*

Cùm variæ Regulæ Juris Civilis in præced. h. t. sint allegatæ; variæ etiam vix

usuveniant, hinc iis omissis placuit nonnullas sæpe à Canonistis in resolutione Casuum citari solitas & Juri Canonico subservientes excerpere, ac pro complemento hujus Nuclei Juris Canonici, juxta ordinem in Digestis Tit. de R. J. servatum, subnectere.

REGULA V. Furiosus nullum negotium contrahere potest: Pupillus omnia Tutore Auctore agere potest.

VI. Non vult Hæres esse, qui ad alium voluit transferre hæreditatem.

XIII. Non videtur cepisse, qui per exceptionem à petitione removetur.

XIV. In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præsenti die debetur.

XV. Is, qui actionem habet ad rem recuperandam, ipsam rem habere videtur.

XVII. Cùm tempus in Testamento adjicitur, credendum est pro Hærede adjectum, nisi alia mens fuerit Testatoris.

XVIII. Quæ Legata, mortuis nobis, ad Hæredem nostrum transeunt, eorum commodum per nos his, quorum in potestate sumus, eodem casu adquirimus.

XXIV. Quatenus, cujus interest, in facto, non in jure consistit.

XXV. Plus cautionis in re est, quàm in persona.

XXVI.

XXVI. Qui potest invitis alienare, multò magis & ignorantibus & absentibus potest.

XXX. Nuptias non concubitus, sed consensus facit.

XXXII. Quod attinet ad Jus Civile, servi pro nullis habentur; non tamen & Jure naturali; quia, quod ad Jus naturale attinet, omnes homines æquales sunt.

XXXVIII. Sicuti pœnâ ex delicto defuncti Hæres teneri non debeat, ita nec lucrum facere, si quid ex ea re ad eum perveniſſet.

XLV. Neque pignus, neque depositum, neque precarium, neque emptio, neque locatio rei suæ consistere potest.

XLVI. Quod à quoquo pœnæ nomine exactum est, id eidem restituere nemo cogitur.

XLVIII. Quidquid in calore iracundiæ vel fit, vel dicitur, non priùs ratum est, quàm si perseverantia apparuit, judicium animi fuisse; ideóque brevi reversa uxor nec divortisse videtur.

LI. Nullus videtur dolo facere, qui suo jure utitur.

LIX. Hæredem ejusdem potestatis jurisque esse, cujus fuit defunctus, constat.

LX. Semper, qui non prohibet pro se intervenire, mandare creditur; sed & si

quis ratum habuerit, quod gestum est, obstringitur Mandati actione.

LXII. Hæreditas nihil aliud est, quàm successio in universum jus, quod defunctus habuerit.

LXIX. Invito beneficium non datur.

LXX. Nemo potest gladii potestatem sibi datam, vel cujus alterius coërcitionis ad alium transferre.

LXXIII. Nemo potest Tutorem dare cuiquam, nisi ei, quem in suis hæredibus, cùm moritur, habuit, habiturúsve esset, si vixisset. Vi factum id videtur esse, quæ de re quis, cùm prohibetur, fecit; CLAM, quod quisque, cùm controversiam haberet, habiturúmve se putaret, fecit. Quæ in testamento ita sunt scripta, ut intelligi non possint, perinde sunt, ac si scripta non essent.

LXXVI. In totum omnia, quæ animi destinatione agenda sunt, non nisi verâ & certâ scientiâ perfici possunt. Nam, ut dicitur Reg. 116. Non videntur, qui errant, consentire.

LXXXV. In ambiguis pro Dotibus respondere melius est.

LXXXVI. Non solet deterior conditio fieri eorum, qui litem contestati sunt, quàm si non; sed plerumque melior.

LXXXIX. Quamdiu possit valere Testa-

Testamentum, tamdiu legitimus non admittitur.

XC. In omnibus quidem, maximè tamen in Jure æquitas spectanda sit.

XCI. Quotiens duplici jure defertur alicui successio; repudiato novo jure, quo ante defertur, supererit vetus.

XCIII. Filiusfamilias neque retinere, neque recuperare, neque adipisci possessionem rei peculiaris videtur.

XCIX. Non potest improbus videri, qui ignorat, quantum solvere debeat.

CIII. Nemo de domo sua extrahi debet.

CVI. Libertas inæstimabilis res est.

CVIII. Ferè in omnibus pœnalibus judiciis & ætati & imprudentiæ succurritur.

CX. Mulieribus tunc succurrendum est, cùm defendantur, non ut faciliùs calumnientur.

CXI. Pupillum, qui proximus pubertati sit, capacem esse furandi & injuriæ faciendæ. In hæredem non solent actiones transire, quæ pœnales sunt ex maleficio, veluti injuriæ &c. Vide Reg. 23. in 6.

CXV. Nihil consensui tam contrarium est, qui bonæ fidei judicia sustinet, quàm vis atque metus, quem comprobare contra bonos mores est.

CXIX. Non alienat, qui duntaxat omittit possessionem.

CXX. Nemo plus commodi hæredi suo relinquit, quàm ipse habuit.

CXXI. Qui non facit, quod facere debet, videtur facere adversùs ea, quia non facit; & qui facit, quod facere non debet, non videtur facere id, quod facere jussus est.

CXXIV. Ubi non voce, sed præsentiâ opus est, mutus, si intellectum habet, potest videri respondere; idem in surdo, hic quidem respondere potest. Furiosus absentis loco est.

CXXVIII. Hi, qui in universum jus succedunt, Hæredis loco habentur.

CXXX. Nunquam actiones, præsertim pœnales, de eadem re concurrentes alia aliam consumit.

CXXXIII. Melior conditio nostra per servos fieri potest, deterior fieri non potest.

CXXXIV. Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest.

CXXXV. Ea, quæ dari impossibilia sunt, vel quæ in rerum natura non sunt, pro non adjectis habentur.

CXXXVII. Qui auctore Judice comparavit, bonæ fidei possessor est.

CXL. Absentia ejus, qui Reip. causâ abest,

abeſt, neque ei, neque alii damnoſa eſſe debet.

CXLIV. Non omne, quod licet, honeſtum eſt.

CXLIX. Ex qua perſona quis lucrum capit, ejus factum præſtare debet.

CLI. Nemo damnum facit, nisì qui id fecit, quod facere jus non habet.

CLIII. Ferè quibuscunque modis obligamur, iisdem in contrarium actis liberamur; cum quibus modis acquirimus, iisdem in contrarium actis amittimus. Ut igitur nulla poſſeſſio acquiri nisì animo & corpore poteſt; ita nulla amittitur, nisì in qua utrumque in contrarium actum.

CLV. Factum cuique ſuum nocere, non adverſario debet. Non videtur vim facere, qui jure ſuo utitur, & ordinariâ actione experitur.

CLVII. Ad ea, quæ non habent atrocitatem facinoris vel ſceleris, ignoſcitur ſervis, ſi Dominis (vel his, qui vice Dominorum ſunt, veluti Tutoribus vel Curatoribus) obtemperaverint.

CLX. Abſurdum eſt plus juris habere eum, cui legatus ſit fundus, quàm Hæredem aut ipſum Teſtatorem, ſi viveret.

CLXV. Cujus eſt donandi, eidem & vendendi & concedendi jus eſt.

CLXIX.

CLXIX. Is damnum dat, qui jubet dare; ejus verò nulla culpa est, cui parere necesse sit.

CLXXIII. In condemnatione personarum, quæ in id, quod facere possunt, damnantur, non totum, quod habent, extorquendum est, sed & ipsarum ratio habenda est, ne egeant.

CLXXIV. Quod quis, si velit, habere non potest, id repudiare non potest.

CLXXV. Non debeo melioris conditionis esse, quàm Auctor meus, à quo jus in me transit.

CLXXXIV. Vani timoris justa excusatio non est.

CLXXXVII. Si quis prægnantem uxorem reliquit, non videtur sine liberis decessisse.

CLXXXVIII. Ubi pugnantia inter se in testamento juberentur, neutrum ratum est. Quæ rerum naturâ prohibentur, nullâ lege confirmata sunt.

CCIV. Minus est, actionem habere qnàm rem.

CCVII. Res judicata pro veritate habetur.

CCVIII. Non potest videri desiisse habere, qui nunquam habuit.

Circa legitimum harum, aliarúmque

Juris

Juris Civilis Regularum ſenſum conſule Civiliſtas.

Hæc de univerſo Jure Canonico in Quinque Libros Decretalium compendiosè tradita cedant ad gloriam & honorem ſupremi Legislatoris DEI Opt. Max. Magnæ Matris Chriſti Salvatoris Legis Evangelicæ Auctoris; S. P. Franciſci Regulæ FF. Minorum Medullæ S. Evangelii promulgatoris, omniúmque Sanctorum cum DEO regnantium in cœlis. Omniáque & ſingula Cenſuræ S. Matris Eccleſiæ (quæ Fidei & Veritatis morúmque infallibilis Regula eſt) ſeu judicio & correctioni Summi Pontificis Rom. Eccleſiæ (quæ Mater & Magiſtra eſt omnium Fidelium) Chriſti in terris Vicarii, cujus auctoritate Leges Eccleſiaſticæ Juri Canonico inſertæ robur ſuum ac vim obligandi obtinent, debita cum reverentia ſubmitto.

O. A. M. D. G.

INDEX RERUM ET VERBORUM.

Numerus denotat paginam.

A

Abbas potest eligi ad aliud Monasterium, pag. 63. nequit eligi, nisi professus sit & ejusdem Ordinis, 67. aut sine licentia resignare abbatiam, 81. an ante benedictionem possit conferre Ordines Minores, 63. & 91. an habeat votum decisivum in Conciliis, 403. an possit donare, 437. potest accusari à Monachis, 552. sed tunc cautela adhibenda, 554. Qualis debeat esse illius mitra, 612

Abbatissa Regularis aut sæcularis quomodo eligenda, 69. & seqq. sæcularis est persona Ecclesiastica, capax jurisdictionis in Clericos suæ Ecclesiæ, 134. potest conferre beneficia, 389

Abbatissatus sæcularis an sit materia simoniæ, 72

Absens nequit percipere fructus beneficii, 32. exceptis certis casibus, 328. & seq.

Accessorium sequitur principale, sed non semper, 653

Accusare matrimonium quis dicatur, 530

Accusatio quid & quotuplex, 548 an possit replicari, 551

Accusator illegitimus est laicus contra Clericum, 249. item inimicus, excommunicatus, infamis & fœmina, 550

Actor tenetur sequi forum rei & diffamati, 177. non comparens in termino, qui reo præfixus, punitur, 224. an semper potiùs favendum Reo quàm Actori, 638

Actus invalidus vel revocabilis per juramentum fit sæpè validus & irrevocabilis, 274. crudeles an inducant irregularitatem non secum effectu, 579. actus legitimi quinam dicantur, 651

Administrator Apost. quam habeat potestatem, 93

Advocatus in judicio sæcul. nequit esse clericus. 144

Ædes beneficiales à quo reparandæ, 386 & 506

Æger Clericus percipit distributiones, 380

Ætas requisita in postulando ad Episcopatum, 39. aut ad eum eligendo, 59. in Parocho, 63. in Abbatissa regulari, 69. aut sæculari, 71. in judice delegato, 112 in filio-familias procuratore, 148

Affectio beneficii quot modis contingat, 329

Alienatio mutandi judicii causâ facta, quid & quæ ejus pœnæ, 158. dotis, an &

& quomodo fieri possit à muliere, 274. Rerum Eccles. an & quomodo fieri possit, 412. & seq.
Allegans contraria non est audiendus, 262
Almaricus ob insanum dogma damnatur, 18
Altare quando execretur, 497
Amentia in extremis non præsumitur, sed plenè probanda, 451
Amortizationis prohibitio est contra immunitatem Eccles. 514
Anathema seu solemnis excommunicatio qualiter fiat, 169
Annatæ & Quindenia quid sint, & de quibus beneficiis debeantur, 369
Apostata quis dicatur, 576
Apostoli quid sint & quotuplices, 296. intra quod tempus à Judice petendi, 302. & quomodo, 304
Appellatio debet fieri intra decendium, 288. quid sit, & in quo differat à revisione, 294. quotuplex sit, 295. quis ejus effectus, ibid. intra quod tempus prosequenda, 298. potest fieri immediatè ad Papam, 300. in notoriis non admittitur, ibid.
Appositio manus Pontificiæ quando impediat ordinarium collatorem. 329
Arbiter quis & quotuplex, 160. differt ab arbitratore, 161. coram eo nequit fieri reconventio, 162. duo an possint assumere tertium, ibid. an duo sine tertio possint procedere, 165. si judex recusetur ut suspectus, eligendi arbitri, 297
Arbitrium Judicantis in minimum est sequendum, 164. finitur morte compromittentis, 165
Archidiaconus quis, & quid possit, 103
Archi-Episcopus an possit ante acceptum pallium exercere Pontificalia, 75. an & quando possit cognoscere causas in Diœcesi suffraganeorum, 126. 180. & 304. an in locis exemptis suæ Provinciæ possit uti pallio, 614
Archipresbyter quale habeat officium, 104
Arma quænam Clericis prohibita, 311
Auditus alienus non sufficit ad testimonium, sed requiritur proprius, 253

B

Ballistarius quis dicatur, 582
Bandi & Cavalcata quid, 244
Baptismus in presbytero ad quos actus sit necessarius, & ad quos non, 502. illum reiterantes qualiter puniantur, 577
Beguinæ culpabiles abolentur, 482. non inculpabiles, 484

Beguini seu Bizochi damnantur, 483
Beneficium ut obtineatur quænam exprimenda, 27. resignatum vacans ob non factam publicationem est reservatum Papæ, 87. taciturnitas præhabiti quando vitiet assecutionem alterius, 128. & 341. dispensatio super pluralitate Ordinario exhibenda, ibid. litigiosum uno vel utróque moriente, à quo conferendum, 230. & seq an vacet per matrimonium, 318. requisita ad illius erectionem, 328. quodnam sit duplex, ibid. vacans in curia à quo conferendum, 336. & 343. an possit mutari à sæculari in regulare vel contra, 338. priùs non vacat ante possessionem fructuosam & pacificam posterioris, 342. varia reservantur in Extrav. *Execrabilis & ad regimen*, 344 & seqq item in Concordatis Germaniæ, 363. & seqq. nemo sibi potest conferre beneficium, 391. neque alteri non vacans, 393. an ei possit imponi novum onus, 406. an & coram quo possit permutari, 425. beneficium *de pertica* quale dicatur, 426 simoniacè obtentum an & quando possit præscribi, 561. & 635. nullum sine institutione Canonica potest obtineri, 635
Bigamus quando censeatur Clericus, si in Sacris constitutus nubat, 101
Bona Ecclesiæ non sunt sub dominio Rectorum, 141. v. *Alienatio*. Ex beneficio provenientia an possint transferri in consanguineos, 440
Bufo & Goliardus quis dicatur, 314
Bullæ Apost. quo modo expediantur, 25. resignatoriæ qualiter & intra quod tempus sint publicandæ, 86

C.

Caducitas emphyteusis quando censeatur remissa, 423
Calumniator quis dicatur, 551. qualiter puniatur, 551
Canon dicitur Constitutio Eccles. 1. Canones Apostolorum & pœnitentiales quot sint, 2. Canon in locato & emphyteusi Eccles. quando solvendus, 421. & seq.
Canonicatus non est dignitas, 329. plures etiam Cathedrales per se sunt compatibiles, 334
Canonicus potest ex consuetudine optare novam præbendam, 35. debet residere, 321. existens in servitio Episcopi percipit fructus præbendæ, 323. Canonicus in herbis & floribus quis, 327
Canonissæ sæculares eligunt Abbatissam, 71. sunt personæ Ecclesiasticæ, 479

& visitandæ per Episcopum, 478
Capella quid sit, & quot modis possit incorporari Monasterio, 485
Capitulationes in electionibus Prælatorum reprobantur, 276
Capitulum numerum præbendarum nequit restringere, augere potest, 22. quid possit circa beneficia sede vacante, 391. & 397. Cathedrale quomodo Sede vacante succedat in jurisdictionem Episcopi, 398. nequit invadere cassam Capitularem, 415
Cardinalis an possit eligi in Episcopum, 37
Cathedraticum quid sit, 494
Causæ possessionis & proprietatis sunt diversæ, 211. possunt in eodem judicio cumulari, 213. sed tunc unâ sententiâ per se terminandæ, 215. majores ad Sedem Apost. referendæ, 382. matrimoniales ad forum eccles. 517
Census è bonis Ecclesiæ an & quibus statui possit, 494
Citatio si à delegato sit facta, potest is post obitum delegantis causam prosequi, 116. quomodo facienda, 177. an possit fieri die feriato, 205
Clementinæ quid sint, 3
Clausula si ita est, semper subintelligitur in Rescriptis Papæ, 26. *& quinam alii*, quomodo intelligenda, 30. *usque ad beneplacitum Papæ vel Sedis Apost.* 122. *tanquam Sedis Apost. delegatus*, quid operetur, 129
Clausura Monialium præcipitur, 474. quibus liceat eam ingredi, 477
Clericus in Sacris existens si nubat, an fiat bigamus, 102. peregrinus sine authenticis testimoniis non admittendus ad celebranda Divina, 103. coram quo judice conveniendus, 168. quando sit degradandus, 169. nequit renuntiare privilegio fori & Canonis, 178. an possit prorogare jurisdictionem, 179. potest reconveniri coram judice sæculari, 188. quinam veniant nomine Clericorum, 310. qualiter vivere debeant, 310. & seqq. an per matrimonium sint privati beneficio, 318. Clericus impar solvendo an possit molestari, 436. an possit testari de proventibus Eccles. 439. intestato quis succedat, 450. an teneatur solvere decimas, 462. an possit gravari exactionibus, 512. nequit se immiscere negotiis sæcularibus, 515. per saltum promotus aut furtivè suscipiens Ordines quas pœnas incurrat, 579. reus quot ictibus possit percuti & à quo, 592

Coadjutor quando & à quo dandus Rectori Ecclesiæ, 281. à quo dandus Episcopo amenti vel impotenti, 382. quam habeat potestatem, 384
Coadjutoria perpetua an sit beneficium, 383
Cœmiterium an polluatur pollutâ Ecclesiâ. 500
Cohabitatio Clericorum & mulierum prohibetur, 315
Collatio beneficii vide *Institutio*.
Collitor potest tempus Patronis concessum prorogare, 92
Collusio quid sit, 588. quomodo fiat super beneficiis, 589
Coma fictitia seu perucca prohibetur sub celebratione, 315
Commenda quid, 329. inducit appositionem manus Pontificiæ, 330. potest eidem dari una Ecclesia in titulum, altera in commendam temporalem, 334. non perpetuam, 673
Commodatum & Depositum an possint prætextu debiti retineri, 420
Commutatio ultimarum voluntatum quomodo possit fieri ab Episcopo, 482
Compromissum in electione valet, 53. in eo datur accessus, 54
Compulsoriales quid sint, 241
Concessio Præbendæ non vacantis de jure, 393. & de facto non subsistit, 394
Concordata Germaniæ fusè explicantur in certis casibus obviis, 360. & seqq.
Conductio bonorum Eccles. ultra triennium prohibita, 417
Conductor ob sterilitatem obtinet pro rata remissionem pensionis, non emphyteuta, 421
Confessio Rei duplex, quomodo probet pro se & contra se, 235. & seqq.
Confirmatio ab electo petenda, 60. & Capitulo præsentanda, 66. ante eam an possit electus Ecclesiam administrare, 62. confirmatio utilis & inutilis quid, 306. utilis quos habeat effectus, 309
Conjugatus quando possit suscipere S. Ordines, vel profiteri, 470
Consilium quandoque sumitur pro consensu, 400. an & quando noceat consulenti, 664
Constitutio quid, 19. respicit per se futura, 22
Consuetudo quid, aliquæ à jure reprobantur, 33. aliquæ approbantur, 34
Contemptus potest contradicere electioni, 47
Contestatio litis quid sit, 181
Contradictio unius impedit compromissum in electione, 53
Contumacia quid, 222. ob eam reus punitur per missionem Actoris in possessionem, ibid.
Contumax quando præstiti satis-

satisfactione absolvendus, 21
Copula carnalis sponsalia conditionata facit absoluta, & quandoque matrimonium præsumptum, 519
Corpus Juris clausum quid, 329. quænam beneficia in eo sint reservata, 336
Crimen quot modis possit opponi, 552
Crimen falsi quid, & quot modis committatur. 585. crimen attentatum, sed non perpetratum, 619
Curia Romana quid, & quænam censeantur loca illi vicina, 336. beneficia vacantia in curia quando ab Ordinariis conferri possint, ibid.
Custos quis, & quid ejus officium, 106

D.

Data literarum Apost. quando attendenda, 25
Debita Ecclesiæ solvi possunt ex beneficiis vacantibus, 406. contracta an teneatur solvere successor, 435
Debitum an præscribi possit à debitore illud sciente. 285
Decanus Urbanus & Ruralis in quo differant, 105. Cathedralis habet jurisdictionem in Clericos, 179
Decimæ à Laico præscribi nequeunt, 283. possessæ à Laico, an ab eo dari possint alteri Ecclesiæ, 402. an & quando possint vendi, 427. quid sint, & an debeantur jure Divino, 459. an Clerici ad eas teneantur, 462. à Papa impositæ beneficio in qua moneta solvendæ, 463
Decisiones Rotæ quale faciant jus, 9
Declarationes Cardinalium an obligent, 7
Decretales Gregorii IX. dividuntur in quinque libros, 3
Decretum Gratiani quid & quot partes habeat, 1
Delegatio realis & personalis in quo differant, 116
Denunciatio quid, 549
Depositum titulo compensationis nequit detineri, 420
Devolutio electionis quando fiat, 41. item beneficii, & ad quem, 91. & 393. dantur casus, in quibus à Papa fiat ad Ordinarium, 335. & 366. quamvis aliàs jure communi non fiat à Superiore ad inferiorem. 368
Dieta legalis quid, 29. & 337. ultra eam non potest quis vi rescripti Apost. trahi in judicium, 31. beneficium vacans per obitum in loco non distante à curia Rom. ultra duas dietas est reservatum Papæ, 336
Dignitas Ecclesiastica non nisi una in eadem Ecclesia obtineri potest, 34 quid sit, 328
Dilationes judiciales quotuplices, 201. justæ sunt concedendæ, 203. frivolæ negandæ, 204

Di-

Diminutio beneficiorum quot modis fiat. 405
Dispensatio super pluralitate beneficiorum exhibenda Ordinario, 128. sine expressa nequeunt retineri incompatibilia, 341
Distributiones quotidianæ quænam censeantur, 323. an & quibus absentibus debeantur, 325
Dolus quid sit, & quot modis fiat, 221
Dominium Bonitarium & Quiritarium quid, 226
Domus Religiosæ quæ censeantur, 479. qualiter subsint Episcopo, 480
Donatio à Rectore in detrimentum Ecclesiæ facta est revocanda, 437. an strictè interpretanda, 438. ob ingratitudinem donatarii potest revocari, 439. & 656.
inter sponsum & sponsam, virum & uxorem an & quando valeat, 544
Dos uxoris an possit alienari, 274. qualiter privilegiata, 430. Judex in causa matrim. accessoriè potest cognoscere de dote, 542
Dubium in dispositione, 624. & dubium facti quomodo interpretandum, 632

E.

Ebrietas specialiter Clericis prohibita, 312
Ecclesia non numerata quid, 395. per quid execretur aut polluatur, ac quomodo & à quo polluta reconcilianda, 498. & seqq. ruinosa à quibus restauranda 505. Matrix quale jus habeat in filialem, 507
Electio quid & in quo differat à postulatione & nominatione, 40. facta per unum votum ultra tertiam præfertur Postulationi factæ à pluribus, 42. in ea vota conditionalia & incerta reprobantur, 50. intra quod tempus fieri debeat, 56. si non sit sortita effectum, electoribus novum tempus conceditur, 57. Electio extra gremium valida est, 60.
electio Regularium & Abbatissarum etiam sæcularium quomodo facienda, 61
Electus intra quod tempus debeat consentire electioni, & petere confirmationem, 60. ante hanc nequit administrare Ecclesiam, 62. & per eam contrahit quasi matrimonium ratum cum Ecclesia, ibid.
Emphyteusis Eccles. an possit alienari, 422. quando cadat in commissum, 423
Emptio-Venditio quando possit rescindi, 430
Episcopus etiam titularis ad aliam Ecclesiam debet postalari, 37. nequit eligi nisi habeat legitimam ætatem & subdiaconatum, 59. ob quas causas possit cedere, 79. potest conferre bene-

beneficium resignatum consanguineo sui Vicarii, 85. renuncians loco & dignitati an possit conferre Ordines, 95. quomodo possit dispensare super defectu natalium, 99. tenetur corrigere delicta laicorum & regularium extra claustra degentium, 125. ac Clericorum, 128. potest ex causa unire & dividere beneficia, 332 408. & 410. amenti dandus Coadjutor, 389. potest acceptare permutationem beneficiorum, non resignationem in favorem, 425. erigens Monasterium an possit illud è bonis Ecclesiæ dotare, 439. an possit in Diœcesi aliena exercere Pontificalia, 614

Erimodicium quid, 227

Error in nomine quando vitiet rescriptum, aut in Latinitate, 28. & 29

Eucharistia & S. Supellex cautè custodienda, 503

Exactio quid sit, 495. an Episcopus eâ gravare possit Clericos, 495. etiam propter necessitatem Reip. 512

Exceptio facti & juris, quid, 278 peremptoria, dilatoria, declinatoria fori, &c. 279. Excommunicationis intra quod tempus probanda, 282

Excessus Prælatorum & subditorum varii à jure recensentur, 598 & seq.

Excommunicatio lata in percussores Clerici quando Sedi Apost. reservata, 620. extenditur ad ratihabentes talem percussionem suo nomine factam, 637

Excommunicatus an possit impetrare rescriptum, 30. potest in judicio legitimè se defendere, appellare, judicem recusare, non tamen reconvenire, 281. in loco S. sepultus est exhumandus, 452. exercens actum Ordinis S. fit irregularis, 495. non autem excommunicatus excommunicatione minori, qui etiam validè potest eligi, ibid.

Executor literarum Apost. quas debeat habere qualitates, 31. quomodo differat necessarius & voluntarius, 118

Executor precum Imper. quam habeat potestatem, 174

Executor sententiæ si non mixtus sed merus, ab ipso non datur appellatio, 301

Executores testamenti intra quod tempus teneantur solvere legata pia, 441. ultimarum voluntatum ad pias causas sunt Episcopi, 480

Expectativæ non dantur, 396. nisi ab Imperatore, 428

Expensilatio quid, 239

Expositi infantes & languidi privilegiantur, 579

Extravagantes Joannis XXII. cur sic dictæ, 5. & Communes, 6

F.

Fabrica Ecclesiæ quibus incumbat, 505

Fama supplet vices Accusatoris, 666. & 556.

Familiaris Vicarii Generalis potest ab Episcopo, & Turnarii ab hoc, obtinere beneficium resignatum, 85
Feriæ Judiciales quæ sint, 204
Feudum coram quo Judice tractandum, 178. & 430
Fictio Juris quid, 166
Fides Trinitatis & Incarnationis est necessaria ad salutem, 16
Filiatio ex quibus probetur, 246
Filii Presbyterorum an sint capaces Ordinum & beneficiorum, 98 & seq.
Filius fidei-commissarius potest testari de legitima & Trebellianicam deducere, 443. naturalis & spurius an & quomodo legitimentur per subsequens matrimonium, 525. vel per dispensationem, 526
Foresta quid, 438
Forma Canonica in Electionibus observanda, 41. ad eam requisita, 49 & seq.
Forum & Forus in quo differant, 173. ex quibus titulis quis sortiatur forum, 174
Fratricelli damnati quinam fuerint, 483
Fructus beneficii an & quando per privilegium perpetuum possit absens percipere, 32. resignati ad quem spectent, 90. an inter fructus de mensa grossa possint computari victualia, 324. vacantis reservantur successori, 127. possunt assignari creditoribus beneficiati, 431
Fructus pigneris computandi in sortem, 431

G.

Gabellæ à quibus possint imponi, 495
Gradus Academici an sint materia simoniæ, 570
Grangium quid. 495
Gratia Apost. regulariter valet à die datæ, 25. datur vel in forma gratiosa, vel in forma dignū, 26. an expiret per mortem Papæ, 122. & 344

H.

Habitus Clericalis qualis esse debeat, 310
Hæres an teneatur solvere legata aliena, 441. Hæredes intestato quo ordine succedant, 445. ex quibus actionibus defuncti teneantur 644. & 645
Hæresis Beguinorum quæ fuerit, 484
Hæreticus an amittat Jus patronatûs, 493. an valide contrahat in gradu dirimente, 541. quibus pœnis subjectus, 571
Homagium quid, 634
Homicida an possit à Principe aggratiari, 583
Homologatio Laudi quid, 681
Honestas Clericorum quotuplex, 310
Hypotheca specialis non derogat generali priori, 643

I.

Idoneitas an & quæ probanda ad obtinendum beneficium, 266. & 392

Jesuitissæ abolentur, 482
Ignorantia facti, non juris, excusat, 639
Immunitas Eccles. quotuplex, 509. localis per quos actus violetur, & quibus locis competat, 510. & seqq.
Impedimentum criminis ex adulterio quando oriatur, 523
Incendiarius quis. 583
Indultum Eligibilitatis an valeat à die datæ, 501. & 613.
Industria personæ quando censeatur electa, 114
Infamia quotuplex, 676
Infidelis si cum Christiana machinetur in mortem mariti, conversus nequit eam ducere, 472. an gaudeat asylo, 513. validè contrahit in gradu jure Eccles. dirimente, 532. conversus quibus impedimentis ante baptismum contractis ligetur, 534
Inquisitio judicialis quid & quotuplex, 549. quomodo instituenda, 555
Inscriptio quid, 548. quando necessaria, 552
Institutio quid & quotuplex, 386. quibus possit competere, 388. ante eam debet instituendus habere testimonium Ordinarii de idoneitate, 392
Instrumentum potest per testes convinci falsitatis, 243. quid sit & quotuplex, 258. quam fidem faciat, 259. & seqq. contraria ab eodem producta nihil probant, 262
Interdictum pro recuperanda, retinenda vel adipiscenda possessione, 212
Intrusus quis dicatur, 339
Investitura quid & quotuplex, 387
Joachim Abbas damnatur, 17
Iteratio baptismi sub gravissimis pœnis prohibita, 577
Judæus nequit esse testis contra Christianos, 250. quis talis dicatur, 570. an licitè possint admitti, ubi non sunt, 572. an Christianis liceat ipsis servire, 573. aut ipsorum proles invitis parentibus baptizare, 574
Judex delegatus quis, 110. quę ejus auctoritas, 111. an possit subdelegare, 112. condelegatus quid possit, 114. quando cesset officium delegati, 115. ordinarius quis, 122. officium judicis duplex: nobile & mercenarium, 130. an possit acceptare munera, 132. nequit cogere mulieres, ut per se in judicio compareant, 171. Læcularis nequit cogere Clericos ad solvenda debita, 180. Ecclesiasticus ferens sententiam formaliter injustam qualiter puniendus, 292
Judicium quid & quotuplex, 165. quot in eo personæ, 166 in Summario quæ observanda, 167. & 626. in quibus causis servandum, 173. in uno judicio potest quis esse actor & reus, 241. quando judiciū dicatur claudicare, 281

Juramentum adjectum contractui facit illum fori mixti, 180. triplex in judiciis exigi potest, 196. nempè calumniæ, etiam à Clericis & Episcopis, quod remitti non potest, 198. & seq. ac de veritate dicenda, & malitiæ, quæ sæpius exigi possunt, 200. litis decisorium, purgatorium, in litem, Zenomanum & perhorrescentię quid sit, 270. & seqq. an possit quis venire contra suum juramentum, 272. actum invalidum & revocabilem facit quandoque validum & irrevocabilem, 275. debet esse de re licita, non autem de re meliori ut votum, 277. de re illicita non valet, 663

Jurisdictio an & quomodo possit prorogari, 176. & 179. expirat per prolationem sententiæ definitivæ, vel habentis vim definitivæ, 215. & 287

Jus Canonicum quid, & quot partes habeat, 1. Civile quid, & quotuplex, 11. ejus partes, 13. publicum quid & quæ ejus materia, 15

Jus decimandi nequit à Laico præscribi, 283. à Clerico potest, 285. separatum à titulo spirituali potest acquiri à Laico, 427

Jus eligendi & conferendi beneficia per quot actus & quanto tempore præscribatur, 214. & seq.

Jurisprudentia quid sit, 16

Jus patronatus in quo foro tractandum, 168. est materia simoniæ, 489. si laicale fiat Ecclesiasticum aut mixtum, conceditur semel, 491. & 673. an amittatur ob excommunicationem vel hæresin Patroni, 492. quomodo doceri debeat, 495

L.

Laicus nullam habet auctoritatem in Ecclesiis, 20. nequit admitti ad electionem, 57. super re spirituali nequit esse arbiter, sed coarbiter, 163. neque judex, sed assessor, 167. nequit conferre vel recipere beneficium, 395. nequit præscribere jus decimandi activum, benè tamen passivum, 460. exercens actum Ordinis sacri quæ pœnas incurrat, 59

Legatum pium quando solvendum, 441. rei alienæ solvendum ab hærede, ibi

Legatus quis & quotuplex, 11. quam habeat potestatem, & per quid ejus officium expiret, 120. & seq.

Legitimatio prolis oritur e matrimonio invalido bona fide, etiam ex parte unius contracto, 524. & 528. quomodo fiat per dispensationem Papæ vel Principis, 531

Leprosi possunt habere Ecclesiam & cæmeterium, 505

Lex commissoria unde dicatur, 431

Libellus quid & quæ in eo exprimenda, 181. in progressu causæ

causæ potest emendari, 183.
Licentia docendi Theologiam an possit pecuniâ comparari, 569
Lis pendens quando censeatur, 228. lite pendente nihil innovandum, 230. pendente super beneficio nequit superstiti dari novus collitigans, 230. an lis super beneficio simplici possit per sortes dirimi, 588
Litis contestatio quid sit, 188. eam impedit exceptio peremptoria, 190. effectus litis contestatæ, ibid.
Locatio fundi Eccles. nequit fieri ultra triennium, fructuum Eccles. autem potest esse longior, 417
Locator quando possit expellere conductorem, & teneatur remittere pensionem, 421.

M.

Major & sanior pars Capituli quænam censeatur, 47. major XIV. annis potest sine curatore agere in causis spiritualibus, non civilibus, 172. major pars Capituli quando prævaleat, 404
Majoritas quid & quibus competat, 132
Maledictum quid & quot modis fiat, 593. in Rom. Ecclesiam punitur, non si fiat in personam Papæ, ibid.
Mandatarius quis, & quotuplex, 145. cujus ætatis esse debeat, 148
Mater an possit accusare matrimonium prolis, 252
Matrimonium potest contrahi per Procuratorem, 149. accusatum non suspendit usum illius, 219. & 229. ob testimonium matris vel testium de familia non est dissolvendum, 252. & seq. ad illud nemo cogendus, 520. Matrimonia hæreticorum in gradibus jure Ecclesiastico dirimentibus an sint valida, 535
Metus quid & quotuplex, 133. gravis varios actus ipso jure reddit irritos, alios rescindibiles, ibid. ex metu resignans beneficium potest ad illud redire, 134
Minorennis læsus restituendus, 156. etiam Clericus læsus in permutatione vel resignatione beneficii, 157. minor XIV. annis nequit agere sine tutore, 172. major XIV. annis potest se & sua offerre Monasterio, qui tunc fictione juris non censetur sine liberis decedere, 243
Minorista an & quando gaudeat privilegio fori & Canonis, 319
Missio in possessionem quando à Judice fieri possit ob contumaciam Rei, 192. quotuplex sit, 225. nequit fieri in possessionem beneficii, 227. in alias tamen res spirituales fieri potest, 228
Monasterium si instituatur hæres, præfertur substituto extraneo, 243. ingressus in Monasteria virorum & mulierum prohibitus, nonnullis

tamen permissus, 475. & seq. an Monasterium possit ab ingressuris aliquid exigere sub prætextu sustentationis, 563. an possit renunciare privilegio non solvendi decimas, 608
Moniales pauperes sunt liberæ à decimis, 464. tenentur ad clausuram, 475. à quibus visitandæ, 478
Motus proprius Papæ an evacuet subreptionem, 27. & 341
Mutuæ petitiones quando contingant, 185

N.

Negatio facti an & quando probari possit, 240
Negligentia Prælatorum quando supplenda, 91
Negotia sæcularia quænam Clericis specialiter prohibita, 115
Negotiatio Clericis interdicta, 313
Notorium quid censeatur, 300
Novale quid sit, 463, & 623
Novi operis nunciatio quid, qualiter, quando, & à quibus fieri possit, 601. ejus effectus, 604
Novitius quando possit profiteri, 465. an possit renunciare bonis, 466. vel testari, 467. illius beneficium nequit alteri conferri, ibid.
Nuptiæ an & quando benedicendæ, 545

O.

Obedientia reverentialis seu Canonica quid, 134. & 599
Oblationes quid, & quibus debeantur. 460
Obligati ad ratiocinia an possint ordinari. 101
Obreptio committitur exprimendo falsum, 26
Obvagulatio quid sit, 177
Oeconomus in beneficio à solo Episcopo ponitur, 125
Officialis Episcopi quis dicatur, 108
Oratorium in Grangiis Monachorum, aut privatum, an possit visitari ab episcopo, 497
Ordo novus nequit institui absque auctoritate Papæ, 481
Oriundus quis dicatur, 390

P.

Pactum nudum & vestitum quid, 136. varia pacta simoniaca circa beneficia, sepulturam, &c. à jure reprobantur, 137. & seqq. pactum patri factum à filia circa dotem an valeat, 139. pactum *Legis Commissoria* valet in emptione, non in pignoribus, 431
Paganus v. Infidelis.
Paleæ quam vim habeant, & unde sic dictæ, 3
Pallium Archi-Ep. quid, 74. quando quis eo uti possit, 77
Papa quo sensu habeat omnia jura in scrinio pectoris, 23. qumodo eligendus, 59. potest resignare Papatui, 81. Literis Apost. facit fidem in iis, super quibus intentio sua fundatur, non in aliis, 246. quomodo possit legitimare spurios. 526

Pare-

Parochia quid, 457. an Parochiani in Ecclesia Parochiæ teneantur audire Missam, Concionem, &c. 458. potest ex causa ab Episcopo dividi, 506
Parochus tenetur residere, 63. habere ætatem legitimam, & intra annum suscipere Sacerdotium sub pœnis, ibid. an habeat jurisdictionem in foro externo, 124. intra quod tempus debeat esse qualificabilis ad curam, 392. ob non soluta jura nequit cadavera relinquere inhumata, 454
Parricidium quid, & quæ ejus pœnæ, 578
Patronus beneficii si intra legitimum tempus non præsentet, provisio devolvitur ad Superiorem, 91. & 653. nequit se præsentare, 391. nec promittere vacaturum, 395. & seq. in discordia præsentatus à pluribus præfertur, 487. Laicus nequit conferre beneficium, potest tamen liberè Jus-Patro. conferre Ecclesiæ, 488. si jam contulerit, facti pœnitens, potest adhuc præsentare, ibid. præsentatus ab eo, qui est in possessione, non removetur, licèt alius postea jus-patr. evicerit, 489. Patronus potest rogare Episcopum, ut sibi conferat beneficium simplex, 490. nequit se ingerere in perceptione fructuum beneficii, 493
Peculium Clericorum quibus post eorum mortem debeatur, 440
Pecunia non comprehenditur sub legato omnis auri & argenti, 673
Pensio an possit ab Episcopo imponi beneficio, 142. & 406
Percussio quæ Clericis prohibita, 592. percussio Clerici triplex, & pro qua feratur excommunicatio Sedi Apost. reservata, 622
Percussores Clericorum quinam possint absolvi ab Episcopo, vel Prælato, 621
Peregrinatio Romam habet vim appellationis. 304
Permutatio rerum quid, 424. an & quomodo possit fieri circa res spirituales, & beneficia, 425. & seqq. permutatio beneficii fraudulenta non nocet precistæ, 424. permutans an possit redire ad suum beneficium, ibid.
Personatus quid sit, 328
Pluralitas dignitatum & benefic. à jure prohibita, 333 & seq.
Plus-petitio quatuor modis fieri potest, & quæ ejus pœna, 210
Pœna Canonica quid, & quotuplex, 619
Pontificalia nequit exercere Episcopus in aliena Diœcesi, 614
Portio Canonica in sepulturis debita Parocho quid, 451. ab hac sunt exempti Regulares privilegiati, 455

Portiones funerales æquiparantur distributionibus, 324
Possessio juris eligendi & conferendi Ecclesiam per quid probetur, 214. & seq. naturalis & civilis in quo differant, 650
Postulandus idem est quod Advocatus, 144
Postulatio quid & quotuplex, 35. ob vitium personæ rejecta nequit reiterari, 36. facta per unam tertiam in discordia potest admitti, ibid. præsentata nequit revocari, 37. formulæ sibi adversantes & imperfectæ in postulatione rejiciuntur, 38. ad postulationem in concursu electionis requiruntur duæ tertiæ, 42
Postulatus cujus ætatis esse debeat, 39. quomodo possit consentire, 40
Præbenda quid & quomodo differat à Canonia, 327. v. *Beneficium*.
Præcedentia inter personas Ecclesiasticas quæ, 132. qualis competat Coadjutori, 381. qualis sit inter Patriarchas, 611
Prælatus accusatus non relinquendus à subditis, 229. an sine consensu Conventûs possit conferre beneficia, 402. ipsius delictum an possit nocere Ecclesiæ, 671
Præscriptio Juris decimandi nequit fieri à laico, 283. contra Ecclesias quantum tempus requirat, 284. cum mala fide non currit, ibid. an possit fieri contra onera beneficii, 338
Præsumptio Juris quid sit, 264. differt à fictione juris, 166. præsumptio juris & de jure non admittit probationem in contrarium, 167. præsumptio hominis quid, & an probet, 169
Precariæ quid sint, & in quo differant à precario, 418
Preces Imperatoris quid sint, ad quæ beneficia se extendant, & quam vim habeant, fusè explicatur, 371. & seqq. non expirant per mortem Imperatoris, 380
Primicerius quale habeat officium, 105
Primitiæ quid, & an ad eas obligentur Laici, 460
Privilegium Apost. à solo Papa interpretandum, 170. quando censeatur ei tacitè per non usum esse renunciatum, 606. quantum temporis ad hoc requiratur, 608. odiosum non valet ante diem præsentatæ, 613
Privilegium Clericale an possit amitti à Clerico, 178. 313. & seq.
Probatio judicialis quid & quotuplex, 238
Procuratio quid sit, quales & quando possint exigi à visitatoribus Ecclesiarum, 496
Procurator in electione quid possit, 49. ad lites quis & quotuplex, 146. an possit revocari, & alium substituere,

148. an possint plures deputari, ibid. an constitutus à Rectore Ecclesiæ per hujus mortem revocetur, 149. per quid differat ab Advocato, 150. quale præstet juramentum calumniæ. 200
Provocatio ad tribunal Dei an licita, 618
Publicatio Bullæ Resignatoriæ intra quod tempus fieri debeat, 86. eâ neglectâ beneficium est affectum, 87
Purgatio Canonica quid, & quis ejus modus, ac effectus, 615. vulgaris prohibita, quot modis fiat, 617
Purificatio puerperæ accensetur juribus Parochialibus, 505

Q.

Quarta pars funeralium quando debeatur Parocho, 451
Quindenia v. *Annatæ.*

R.

Raptor quis & quotuplex, 582
Ratihabitio quando æquiparetur mandato, & inducat effectus juris, 637
Rationale quid sit, 676
Reconventio nequit fieri coram Arbitris, 162. quos habeat effectus, 187. potest intentari Clerico coram judice sæculari, 188. eam nequit intentare excommunicatus, 282
Rector Ecclesiæ Matricis habet jus præsentandi Vicarium perpetuum in filiali. 507
Recusatio judicis quid sit, & ob quam causam fieri possit.
Regulæ Cancellariæ Apost. quid sint, 7. pleræque censentur & explicantur, 348. & seqq. an per Concordata iis derogetur, 359
Regulæ Juris quid, & quot sint, 628. quotuplices, 629. Regulæ Juris civilis allegantur, 628. item Regulæ Juris in quinto, quæ explicantur, 631. uti & Regulæ Juris in Sexto, 635. & seqq.
Regulæ observandæ circa cognitionem causarum in eodem judicio concurrentium, 206. & circa verborum significationem, 623. & seqq.
Relatio quid sit, 297
Religiosa domus quænam censeatur, 479
Religiosi possunt eligi Episcopi, non tamen Prælati alterius Religionis, 68. extra claustra vagantes ab Episcopo corrigendi, 126. nequeunt simul obtinere plures Prælaturas, 342. an possint esse Executores testamenti, 436. ex quibus bonis teneantur solvere decimas. 463. professus intra quod tempus possit reclamare, 467. an possit transire ad alium Ordinem, 468. & seq. exempti quando possint conveniri coram Ordinariis, 611
Reliquiæ SS. non vendi, sed permutari possunt, 504
Renunciatio seu Resignatio Beneficii quomodo facienda, 79.

ut sit valida, varia observanda, 84. & seqq. est publicanda, 86. quos habeat effectus, 89. invalida non abdicat jus à resignante, 85. & 330. fraudulenta non nocet habenti expectativam, 377. & 428

Res Ecclesiæ quomodo possint aliienari, 412. & seqq.

Res integra non censetur lite contestatâ, aut factâ citatione, 116

Res judicata in judicio sæculari per se admittenda in Ecclesiastico, & econtra, 282. quid sit res judicata, 288

Res litigiosa alienari nequit, 229. uti nec beneficium litigiosum alteri conferri potest, 230

Rescriptum quid, & quotuplex, 24. & seq. quid subvel obreptitium, 26. vitiosum non valet, 28. vi Rescripti Apost. nequit Reus conveniri ultra unam dietam à fine diœcesis, 29. Rescriptum ad spoliatorem beneficii extenditur ad successorem, 169. Beneficiale, quia ambitiosum, est restringendum, & quomodo, 337

Reservatio Beneficii quid, 229. ex quibus titulis oriatur, 336

Residentia in quibus Beneficiis requiratur, 321

Resignans in articulo mortis non abdicat à se jus, 31. uti nec resignans invalidè, 85. 330. & seq.

Restitutio in integrum quid, 155. competit Ecclesiæ læsæ non tantùm contra laicos, sed etiam contra Ecclesiam, 156. item Clericis non solùm Minorennibus, sed & Majorennibus læsis in juribus beneficii, ibid. ac Clerico minorenni læso in permutatione, vel resignatione sui beneficii, 157. potest peti ab Ecclesia contra lapsum temporis, ibid.

Restitutio spoliatorum ante omnia fieri debet, 217. & seqq. sed spoliatus docere debet prævium possessionem, 218. & 221

Revisorium quid, & à quo peti possit, 295

Reus contumax quomodo puniatur, 222. quis gaudeat asylo, 510. & quis non, 513

Rex an possit jura aut bona regni alienare, 276

S.

Sacellum publicum ut possit erigi, quæ conditiones requirantur, 508

Sacramentum initerabile non est iterandum, sed in eo omissum cautè supplendum, 907

Saraceni quinam dicantur, 570. ipsis arma deferre, aut cum iis mercimonium habere, prohibitum Christianis, 574

Schismaticus quis dicatur, 476

Scotatio quid sit, 34

Scrutatores in electione quinam esse possint, & quid agere debeant, 45. an suo

voto

voto possint ad se accedere. 55
Scrutinium in Ordine faciendum, quid? 94
Sedes vacans quando censeatur ob absentiam Episcopi. 92. Nihil potest innovare. 397. Quid possit circa beneficia, & quomodo succedat in jurisdictionem Episcopi 398. & seqq. An percipiat fructus Episcopales. 662
S.C. Vellejanum quando faveat mulieribus. 433. Illius privilegium an sit merè personale. 636
Sententia quid, & quotuplex 287 Si transiit in judicatum, nequit impugnari, 289. An noceat alteri non litiganti, 291 Quomodo proferenda, 293 Sententia excomm. trahit secum executionem, 295. Interlocutoria potest à Judice revocari, 302. An ab ea possit appellari. 303
Septimus Decretalium an sit authenticus. 7
Sepultura Ecclesiastica à quibus possit eligi, 451. An possit exigi pretium pro loco sepulturæ, 453 Pœnæ contra inducentes ad electionem sepulturæ, aut huic contravenientes, 454 observanda in facta electione sepulturæ apud Regulares, 455. Per quid electio probetur facta. 456
Sequester quam habeat potestatem. 233
Sequestratio quid & quotuplex, 232. sequestrationem beneficii impediens quas pœnas incurrat. 234
Sextus Decretalium à quo conditus. 4
Simonia quas pœnas inducat, 560. quid requiratur ad eas incurrendas, 562. an absque simonia possit aliquid exigi ab ingressuris Religionem, 563. aut Ecclesia vel jurisdictio spiritualis sub annuo censu concedi, 565. aut pro licentia concionandi, docendi Theologiam, &c. dari temporale. 569
Solutio debitorum Ecclesiæ an & à quo facienda. 435
Sortes Divinatoriæ sunt illicitæ, 586. consultoriæ aliquando licitæ, 587. divisoriæ sunt per se licitæ, ibid. usus sortium in Electionibus Eccles. non sæcularibus, prohibetur, 587. an possint lites beneficiales per sortes dirimi, 588. aut plures Rei mortis inter se sortem mittere, ibid.
Spolium. Spolio duobus modis opponi potest. 208
Sponsalia conditionata per copulam subsecutam transeunt in absoluta, & quandoque in matrimonium præsumptum, 519. sponsalibus potest adjici arrha, non pœna. 522
Statuta Capitulorum quomodo obligent, 19. Facta à senioribus in præjudicium juniorum non subsistunt, 20. prohibentia, ne bona laicorum veniant ad manus mortuas Ecclesiæ vel Monasterii, sunt iniqua. 514
Subdelegatus an possit revocari, aut causam prosequi mortuo delegato, 117. ad quem à sententia subdelegati sit appellandum. 113
Subreptio committitur tacendo, quod de jure exprimendū. 26
Substitutio Hæredis directa & obliqua in quo differant. 445
Substitutus à Delegato vel Procuratore an re integrâ possit revocari. 148
Successio Hæredum ab intestato quo ordine fiat. 447. & seqq.

Suffra-

Suffraganeus quis sit, 108 an possit dare licentiam, ædificandi publicum sacellum. 508
Suppressio Beneficii quid, & an fieri possit. 409
Synagoga an possit permitti Judæis. 571
Syndicus quis dicatur, 150. an possit Monachus constitui Syndicus Monasterii. 151

T.

Tabellio an possit ex protocollo demortui conficere instrumentum. 263
Talionis pœna quæ dicatur. 548
Tergiversatio quid sit. 589
Territorium est spatium, intra quod Judex potest exercere jurisdictionem, 173. extra illud nequit citare Reum, 177. nec sententiam contra eum latam exequi potest. 179
Testamentum, quot testes Jure Canonico requirat, 442. an valeat, si testator committat voluntatem suam dispositioni alienæ, ibid. semper est revocabile, esto juratum, 446
Testes ante litem contestatam recipi non debent, 191. nisi in certis casibus, 194. testes pro possessore præferendi testibus petitoris, 242 & 244. an possint esse mulieres, Clerici aut Monachi in causa suæ Ecclesiæ vel Monasterii, complices, aut similem causam habentes, 248. & seq. unus testis an & quando probet, 252. testes numerò potiores quando præferendi numerò pluribus, 254. testis non juratus non probat per se, 255 testes singulares singularitate obstativâ, diversificativâ & adminiculativâ qui, & an probent, 256. an & quando testes cogi possint, 557. an coactus testari in causa sanguinis fiat irregularis, 258. quis possit esse testis in causa matrimoniali 529
Titulus coloratus beneficii cum bona fide juvat possessorem triennalem, 635. ordinationis qualis esse debeat, 331. & an patrimonii vel pensionis sufficiat, ibid. præscriptionis quando probandus. 220 & 285
Torneamenta qualiter prohibita, 581
Transactio quid, 140. an possit fieri super Decimis, juribus spiritualibus &c. & qualiter, 141. nequit fieri super matrimonio. 143
Translatio Episcopi nequit fieri sine auctoritate Papæ. 74
Treuga quid sit. 135
Trimestre præscriptum in Concordatis non ligat provisum Apost. de beneficio vacante per obitum in Curia, per resignationem, &c. 368
Turnarius confert beneficium nomine Capituli, 84. etiam vacans in suo turno post resignationem invalidam. ibid.

V

Vacatio Beneficii multiplex, per matrimonium, 318. per assecutionem incompatibilis, 333. & 344. per obitum in Curia, 335. &c. tribus modis contingit. 392
Vagus quis dicatur. 174
Venatio quæ, & cur Clericis prohibita, non piscatio. 591
Vicarius quis, & quotuplex, 107. Vicarius generalis Episcopi habet idem tribunal cum Episcopo, 108. quid possit vi Vicariatûs, 110. an & quando Episcopo absente aut Sede vacante à Capitulo instituendus, 93. & 400. Vicario perpetuo Ecclesiæ debetur congrua portio. 335
Victualia an & quando computen-

tentur inter fructus grossos. 323
Vidua nubens intra tempus luctûs quæ privilegia amittat. 547
Vis quid, 152. per vim ablatorum valor taxatur à spoliato. ibid.
Visitatio monialium, 478 & domuum religiosarum facienda ab Episcopo, 480. quis finis illius. 496
Unctio sacra quot modis fiat. 96
Unio beneficiorum quotupliciter, & à quo fieri possit, 409 & seq. nequit fieri cum præjudicio vocarorum ad Jus Patronatûs activum vel passivum, 410 nullum uniri potest mensæ Episcopali vel Capitulari, licèt possit Præbendæ Cathedrali 415
Vota alternativa, conditionalia, incerta, sibi adversantia &c. in Postulationibus & Electionibus reprobantur, 38. & 50. votum simoniacum an vitiet electionem aut præsentationem ad beneficium. 562
Usufructuarius ad quid teneatur. 432
Usura juratò promissa est solvenda, sed statim repeti potest, 272. jure naturali est prohibita, 484. Superior potest ex causa permittere usuras, nequit tamen præcipere, ut eis solvantur. ibid.
Usurarius tenetur ad restitutionem usurarum. 272
Uxor propriâ auctoritate discedens à viro quando sit ei restituenda, 219. quando ob crimen viri possit se separare, 530. an & quando separatæ fit dos restituenda, 541. an & quando valeat illius donatio facta viro. 544

X.

Xenium potest acceptare Judex. 132
Xenodochium est domus Religiosa. 479

Z.

Zenonianum juramentum quid sit, & unde sic dictum. 272

FINIS.

CATALOGUS LIBRORUM,

JOANNIS WERNERI VAN DER POLL, Bibliopolæ Colonienſis,

Quos propriis ſumptibus edidit, aut quorum ipſi magna copia ſuppetit.

Ab Angelo (Petri Ord. Carm.) Sermones myſtico-exegetico-morales prædicabiles ſuper omnia ſolemniora Feſta Domini & Glorioſæ Virginis Deiparæ. 4. 1684.

A S. Maria (Fulgentii Ord. Carm.) Sacræ cordis Deliciæ; das iſt: Heilige Hertzens-Freud / oder: Aumuthiges Geiſtliches Luſt-Wäldlein / oder Geſang-Buch, 8. mit und ohne Noten.

Andachten (Neu vom Himmel geſandte) vom Hertzen JESU. 12. 1708.

Bäu-

Bödeker (Henrici S. J.) Altare Aureum Incensi; das ist: Güldener Rauch-Altar / oder / Güldenes Bett-Buch. Mediam. 1737. mit Kupffern.
- - dasselbe 12. 1734.
- - dasselbe 18. 1737.
- - Idem Latinè. 12. 1735.

Biesman (Caspar. S. J.) Doctrina Moralis in brevissimum Compendium ex variis probatisque Authoribus redacta. 12. 1735.
- - Tractatus Beneficiarius, sive de natura & speciebus Beneficii Ecclesiastici. 12. 1736.
- - Tractatus Theologico-Moralis, de sacris Ecclesiasticorum ministeriis, hoc est, de Horis Canonicis, & Missæ Sacrificio. 12 1709.
- - Sacramentum Ordinis, sub umbra doctrinæ moralis & Theologiæ salutaribus monitis & documentis variè illustratum. 12. 1714.
- - Lux Oratoria, sive: Brevis & clara totius Rhetoricæ Expositio. 12. 1711.

Bock Andächtige Seelen-Seufftzer / oder Gebett-Buch. 8. 1734.

Barry (Pauli S.J.) Sanctæ Intentiones Hagiophilæ. 12. 1700

Bedencken (sieben) der Gnaden GOttes. 12. 1698.

Bericht von der Ertz-Bruderschafft des H. Rosenkrantz. 12. 1717.

S. Caroli Borromæi Regula Aurea Confessariorum. 12. 1705.

Compendium Responsoriorum & Antiphonarum Ecclesiasticarum, &c. in usum Archidiœcesis Colonienſis. 8. 1736.

Caracteres (les differens) des femmes du siecle. 12.

Dasypodius Catholicus, id est, Dictionarium Latino-Græco-German. nec non German. Latinum. 8 1709.

Desirant (Bernardi, Ord. S. Augustini) Disputationes, sive Opuscula controversistica. 4.

Deductions des Droits de son A. S. Guilleaume Prince d'Orange, &c. 1704.

Fielenbach Principia Litterarum Humaniorum. 12. 1693.

Fredro (Maximil.) Monita Politico-Moralia. 12. 1694.

Freud beym Leyd / oder von den sieben Freuden Mariä. 8. 1715.

Gonet (Joan. Bapt. Ord Præd.) Manuale Theologiæ Thomistarum. 8. 2 Tom. 1707.

Girken (Nicolai, Ord S. Aug.) Summa Summæ Theologiæ Scholasticæ, Speculativæ, Moralis & Sacramentalis, secundùm tuta & inconcussa Dogmata SS. Augustini & Thomæ methodo clarâ, succincta &c. 8. 4 Tom. 1736.

Gautruche (S. J.) Historia Poëtica ad faciliorem Poëtarum & veterum Authorum intelligentiam. 12. 1736.

Geistlicher Gebrauch der Arbeit und Armuth. 12. 1699.

Le Grondeur Comedie par Palaprat. 12.

Holkot (Roberti, Ord. Præd.) Postilla super Librum Sapient. Salomonis &c. Fol. 1689.

Hommes (les) ou Discours sur les differentes materies & mœurs des hommes. 12.

Horatii Flacci Carmina expurgata cum accuratis Noris Juvencii. 8. 1729.

Hütten

Hütten (Pancratii, Ord. Min. Recoll.) Introductio Summularis ad Logicam Aristotelico-Scoticam, sive Dialectica ad mentem Doctoris Mariano-subtilis Joan. Duns Scoti. 12. 1737.

Keul (Matthiæ, Ord. Min. Recoll.) Tractatus & Discursus sacro-morales, sive Scientia Sanctorum, complectens & demonstrans homini Christiano & salutis suæ amanti principia, fundamenta & apicem vitæ Christianæ, simul & media ad debitam perfectionem consequendam, &c. 4. 1696.

Kellen (Ludovici, Strictior. Observ.) Christ-Catholischer Catechismus Theodorici von Münster. 12 1708

Leonis (Joan. Francisci) Thesaurus Fori Ecclesiastici, continens divitias totius Juris Canonici &c 4. 1734.

Luca (Joan. Bapt de) Annotationes practicæ ad Sacrum Concilium Tridentinum in rebus concernentibus Reformationem & forensia. 4. 1684.

Leben des Heiligen Johannis Nepomuceni. 8. 1710.

Memoire de la Vie de Frideric Maurice de la Tour d'Auvergne, Duc de Buillon. 12. 1693.

Meß-Büchlein (Neues) welches in allem / was der Priester in der H. Meß handelt / vorstellet. 12. 1698.

Naisl (Æmiliani, Ord. S. Bened.) Speculum Cleri utriusque, tam Sæcularis, quàm Regularis, in quo ex limpidissimis S. Scripturæ, SS. Conciliorum & Patrum fontibus, adminiculantibus variarum Historiarum & efficacibus Rationis humanæ momentis, Via Perfectionis methodicè & energicè demonstratur. 4. 4 Tom. 1734.

Nierenbergii (Eusebii) Fac Bonum, sive Aphorismi Confessariorum. 12. 1706.

Officium S. Joannis Nepomuceni. 18. 1707.

- - dito Teutsch. 18 1735.

- - idem Gallicè. 12.

Pisart (Henrici, Can. Reg. S. Aug.) Sacerdos Evangelicus, sive in Rubricas Missalis Romani. 8. 1708.

- - Directorium Canonicum, sive in Rubric. Breviar. Rom. 8.

Paulo (Stephan. à S. Ord. Carm.) Alphabetum Morale, sive Flavissæ Concionatoriæ. 4. 2 Tom. 1734.

Schönslederi (Wolffgangi, S. J.) Prumptuarium Germanico-Latinum, hoc est, Phrasium Liber. 8. 1734.

Spiegel / der nicht betrieget / vorgestellt in sieben Betrachtungen für einen jeglichen Tag der Wochen. 12. 1736.

- - (Klarer) wahrer Andacht zum H. Johanne Nepomuceno / damit die allerheiligste Dreyfaltigkeit / der allersüsseste Fronleichnam unsers HErrn JESU Christi / und dessen bitteres Leyden desto vollkommener gelobet / gepriesen und geliebt werde / &c. 8. 1712.

Steil (Frederici, Ord. Præd.) Geistlicher Lust- und Heyl-Brunn / oder / Sonn- und Feyrtags-Predigen. 4. 1696.

Scutum securum pœnitentium ac famâ periclitantium in S. Joanne Nepomuceno. 8. 1734.

- - Idem Teutsch zum Gebrauch der Bruderschafft / brüderlicher

licher Verbündnüs / und andächtigen Verehreren dessen berühmten Wunderthäters. 12. 1734.

Saccetti (Joan. Baptist.) Privilegia Prothonotariorum Apostolicorum. 8. 1698.

Schneidt (Huberti Ord. Min. Recoll.) Pascuarium Catholicum, oder / Geistliche Christ- Catholische Wayde deren Schäfflein Christi / das ist: Sinn- und Geistreiche Predigen auff alle Feyrtäg des Jahrs / mit Zusatz unterschiedlicher Lob- Sitten- und Ehren-Predigen von heiligen Patronen und anderen Festen. 4. 1737.

- - Ejusdem Olivetum Marianum, id est, Mariale Historico-Encomiasticum, in quo per Titulos tredecim plurimis ex Authoribus Classicis proponuntur & exhibentur Prærogativæ, Excellentiæ, misericordia maxima pietásque ineffabilis Sacratissimæ DEI Genitricis & Immaculatæ Virginis Mariæ. 8. 1735.

Theologiæ Colonienſis Assertiones, quas juxta Summæ Theologicæ Doctoris S. Thomæ Aquinatis partes & mentem Sacra Facultas Theologica Generalis Studii Almæ Universitatis Colonienſis, &c. profitetur. 8. 1734.

Thomæ (à Virgine Maria, Ord. Carm.) Typus Gratiarum, sive Discursus Morales prædicabiles de B. Virgine Maria. 8. 1687.

Trips (Franciſci Xaverii) Heroës Christiani in Ungaria & alibi adversùs juratos hostes Ottomannos strenuè pugnantes. 4.

Ubertus (Gratiosus) de Citationibus & modo citandi. Fol. 2 Tom. 1736.

- - de Modo citandi. Fol. separatim.

Ubi scriptum est? Ad tritissimam in Fidei Controversiis Quæstionem Catholicorum vera non tamen debita Acatholicorum obtrusa sed frivola Responsio. 12. 1734.

Violen-Garten (Geistlicher) oder so genanntes Müncher Bett-Buch. 18.

Vocabulair, oder so genanntes Frantzösisches Wörter-Büchlein. 12. 1723.

Vigiliæ, sive Officium Defunctorum, secundùm ordinem & ritum Majoris Ecclesiæ Colonienſis aliarúmque Ecclesiarum Archi-Diœceesis Colon. additis Notis Choralibus. 4. 1736.

Wigandus illustratus Casibus, sive, R. P. Martini Wigandt (Ord. Præd.) Tribunal Confessariorum & Ordinandorum &c. notabiliter auctum & illustratum compluribus miscellaneis Casibus desumptis tum ex gravioribus Authoribus, tum ex variis manuscripris, adjunctis utrobique dubitandi & solvendi Rationibus, &c. Editio in ordine septima, Casibus verò prima. Fol. 1739.

- - Tribunal Confessariorum & Ordinandorum compendiatum, seu, Epitomæ ejusdem Theologiæ Moralis, compilatore Ludovico Fliegen. 8. 1737.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN